שגיאות הדפוס.

צד	שורה	צ"ל:
14	10	מע'—יבריא גויתנו
16	9	„ —אשר יצוה
30	3	מט'—ותקט בו
34	4	מע'—ולבחר באחר מאנה
43	7	„ —ויחל אבי
—	8	„ —יעזוב את
44	8	„ —יעבר רוח
45	14	מט'—והגם לחמלה
—	7	„ —בגולה הנם,
46	10	מע'—עד אשר
59	13	„ —באירופא
72	11	„ —התאוה לבא
92	1	מט'—חמדות החיים לא חסר
93	8	„ —בסתר אהלו
99	8	„ —ובתה
—	4	„ —זאב הרופא
106	7	מע'—פן יגלה לדוד
115	8	„ —את גום בחוץ
117	5	מט'—לסחור בהם,
129	11	„ —ממני כי רבם
—	10	„ —משכל וגם
132	6	„ —כי צדקת
139	3	„ —והמורה נסני
144	6	מע'—ואחרי כן
148	2	„ —וידעתי נאמנה
149	1	מט"—אל האדון
150	4	מע'—יחסרו לי מהם
170	5	„ —הזיק הזה

צד	שורה	צ"ל:
177	1	מט'—רגש הביעה
186	2	מע'— ובהניחו רוחו
187	12	„ —להדפה מלבו
189	12	מט'—ישבו יחד אם זרחיה
200	14	„ —והוא עליה
232	10	מע'—היא ראתה
239	1	מט'—וחטאים
254	8	„ —זהב הכותרות
261	1	מע'—יבקש ממנו
263	3	„ —לא יקום לקול
274	8	„ —ואחרי כן
275	7	„ —הוא התבונן
—	11	מט'—ישב עליו
278	4	מע'—עד כה לנוח
279	13	„ —האין זאת? ואך
298	4	מט'—ותחטאי לנפשך
315	14	מע'—ימי הבחינה נכונו לו
316	7	„ —הנה לקחת את
317	1	„ —כל אלה לרגליו
320	6	„ —שוב איפא על
337	7	„ —אם תאמרו
—	7	מט'—ויגלו דברו אז
343		בהערה—ולא יהיה
346	10	מט'—וירבה להתחנן
347	1	„ —נדע הדבר
348	2	מע'—והנה למען מלט
350	2	„ —לפני בעמה על
		חטאתו

— שלש זוגות! — קרא השוטר ופני נעמה אדמו כדם — ויחד נחוג את שמחתנו כי גם היא תהיה יהודיה ויחד נתברך בבית התפלה. — השמועה האחרונה העירה תמהון ושממון בלב כלם הרבה יתר מכל אשר שמעו וראו עד כה, כי מעודם לא שמעו כזאת כי נערה מעם הארץ תהי ליהודי ותבחר באמונתו ואמה תשיש על התמורה הזאת!

ת״ם.

בבית הפקודות גם החוקר בבית האסורים ואחרי אשר ברכהו הרופא על הגאולה שב עם השוטר אל בית המלון, כי בקש ממנו כי יָלִֽינוּ שמה. וזה הדבר: החוקר בבית האסורים אמר לו כי אך להשוטר נאוה תהלה על הגאולה הזאת כי עצתו היתה זאת לשלוח את זרחיה לבית המלון, ולא כחד כי בתחלה לא אבה לעשות זאת, כי הוא לא כדרך החקירה, אך השוטר הרבה להוכיח כי נחוץ הדבר מאד, כי האנשים אשר בבית המלון גרים המה ולא יוכל לקרוא אותם כתושבי הארץ לבית האסורים כי על כן אך טוב לשלוח את האסיר אליהם למען יוכחו אם אמת בפיו, כי יונה יודע אותו, אך כי גם אמו שם זאת לא ידע אף השוטר. והשוטר אמר כי לא חכמתו ולא עצתו היתה זאת כי אם עצת העלמה אשר זרחיה גר בהדרה, אשר לא נחה ולא שקטה מאז הובא אל המאסר ותהי כמלאך מושיע לו, ועל כן בקש זרחיה מאת השוטר כי ילונו אל בית המלון למען ילך הוא וכל אשר עמו אל העלמה להביע תודות לה כחסד אשר עשתה עמו. ומה נבהלו הנערות ותתמהנה אשה אל אחותה כאשר הכירו בהעלמה כי היא היא אשר באה לבקש מלאכה לה כתופרת, וכאשר ספרה להן כי בצדיה עשתה זאת למען חקור ודרוש מי הנה, אולי תמצא ידה להמציא רוח והצלה להאסיר פרצו דמעותיהן כנחל שוטף בהביטן יחד אל העלמה ברגש כבוד מאין כמוהו, ובריבן את נפשן על כי גרעו ממנה אז שיחה, כי לוא דברו עמה אז הן כבר באה גאולה לו. והעלמה שחקה להן ולדמעותיהן ולחכמתה וכח לבה ותאמר כי במחיר כל אלה תצא את זרחיה במחול בימי המחולות והשוטר לטש עיניו כמו בקנאה ויאמר: שבלולים! רק על גבי יעבור אל המבצר הזה, או אתן נקמות בכם ואני אצא במחול את שלשלת העלמות העדינות יחד, אם תתנה ידיהן לי — כלם שחקו מטוב לב ומה גם כאשר קרבו העלמה והשוטר לזרחיה ויתנו תודתם לו כי לרגלו נודע הוא לה והיא לו והמה עתה חתן וכלה.

שמה איש אשר לא ידע מה היא השמחה כי אז חשב כי אל בית שכורים או משגעים הובילוהו רגליו. אך למחזה הזה לא היה כל רואה בלתי אם השוטר לברו אשר גם עיניו ופניו האירו משמחה וכפעם בפעם שלה את ידו כמו בקש אף הוא לחבק, וימינו חבקה אחרי רגעים אחדים לא את אחת העלמות כי אם את פלטי אשר בקש להִשָּׁמֵט מהחדר השני לבל תשורנו עין.

כאשר שמעו שרה ויונה וגד את קול הקריאה הגדולה בחדר השני נבהלו עד מאד עד כי לא שמעו כי „זרחיה" המה קוראים ברעם ויהי כמהרם אל החדר השני קם פלטי ויבקש מפלט לו אל האולם אך שם עמד השוטר על המשמר ובראותו אותו קרא: עמוד אדון, אותך אבקש!—ויחזק בו בידו, אבל בכח גדול הדפהו אחור וירץ אל המעלות למען ימלט ההיצה אך בהפזו רץ לא אל המעלות כי אם אל העבר השני ובכן בא בפח, ובראותו זאת כי אין מקום לנוס כי השוטר קם לפניו לחסום הדרך הוציא קנה הרובים מצלהתו ויור פעם ושתים אך החטיא המטרה ובחפצו לירות בפעם השלישית נאחז פתאם מאחריו בשתי שוקיו ולא מצא און לו למוש ממקומו או להניע בידו, גד הוא אשר לקול קנה הרובים התפרץ מהדרו ויחזק בפלטי מאחריו, גם כל יתר הנמצאים בהחדרים התפרצו לקול ההוא ועתה נגש השוטר ושני משרתים מבית המלון וישימו עבותים בידי המורה, אשר כמשגע הכה ברגליו ובראשו וישוך את כל הקרב אליו עד אשר נאסר כלו ככבש אלוף וישאוהו למרכבה והשוטר נתן צו אל שני שוטרים אחרים אשר מהרו אף המה לקול השאון להוביל את האסיר אל בית הפקודות. והשוטר נגש אל זרחיה ויאמר: גם מבלי פקודה מאת אדוני אוכל לעזבך פה אך בא נא מחר בצהרים אל בית המשפט למען יתנו לך כתב תעודה כי יצאת נקי ואחרי כן תהיה עֵד בפושע הזה אשר הרבה לפשוע מאין כמוהו.

וביום המחרת אחרי אשר בקשו סליחה מזרחיה גם החוקר

אמר לו השוטר כי ישים עליו מלבוש טהור ויעשה את ראשו וזקנו. אך כאשר יצאו החוצה ורוח הצח נשב באפו היה פתאום כשכור ויחוג וינוע בלכתו ולבו המה כמו מיין. מעודו לא חש את אשר חש ברגע ההוא. מה יפו הבתים ומה נאדרו הארמנות, ומה נעים קול משק הכרכרות ופרסות הסוסים על רצפת האבן ושאון ההמון העולה תמיד, כזמרת יה היה דקול ההוא באזניו וכמראות אלהים המרכבות והחיות ופני האדם... כאשר הלכו זמן כביר ויכוננו צעדיהם אל עיר לעאפאלד, אז נח מעט רוח זרחיה וישאל: אנא אנחנו הולכים? —

— הנה משפחה באה מאשדות ואליה איבילך אולי תכירך ותצא לחפשי —

— משפחה מאשדות! — קרא זרחיה ולבו קפץ ויתר ממקומו — משפחה מאשדות ומה שמה? —

— עוד מעט תראה בעיניך אם תכירנה ואם תכירך — ובדברם עלו במעלות בית המלון „יורש עצר". השוטר הכה בידו על הדלת וכאשר שמע: יבא! פתח את הדלת ויתן לזרחיה לבא בתחלה, וברגע ההוא נשמע קול מרגיז ארץ, קול משֻׁלש: זרחיה! געמה וצפירה ופנינה יחד נתנו קול וזרחיה בראותו פניהן ובשמעו את הקול היה כמשגע ממראה עיניו. מי יתאר את המחזה הזה אשר ראו עיני השוטר בעמדו באולם ובהתבוננו אל האסיר ושלשת העלמות, לתאר זאת תקצר כל יד ומה גם בהתפרץ רגעים אחדים אחרי כן גם שרה אל החדר ובראותה את בנה ובהתמוטטה ובנפלה באין אונים כמתה בזרועות זרחיה. מי ימנה מספר הנשיקות והדמעות והאנחות והעליצות אשר נראו ונשמעו חליפות בשוב רוח שרה אליה ובבא גם יונה וגד החדרה. איש לא ידע מה ידבר ומה ישאל ומה יעשה, המה חבקו ויפלו איש על צוארי רעהו מבלי שאל ומבלי ראות מי ומה הוא, כה חבק זרחיה גם את נעמה ושרה את גד ואת יונה ונעמה את צפורה, ולוא בא

לאיש אשר הסכין לקרוא בספרים מאשר אם ירחיקו ממנו כל ספר, כנקבר שאול חיים גויתו עם רוחו יחד יהיה בעיניו האמלל ההוא. ומה עלץ לבו בהִנָּתֵן אלה לו פעם אחת מבלי אשר קִוָּה אל האשר ההוא. הוא הביט במכונו כמו בקש להסכין בו ולבו לא רגז עוד בהשכו כי עוד שני ירחים ישב פה. הן זאת ידע נאמנה כי לא יבקשוהו ולא ידרשוהו וכעבור העת הזאת יִפָּתחוּ לפניו שערי בית האסור ולא רבה הרעה הבאה עליו כאשר חשב בתחלה, ומה גם אחרי אשר חסד החוקר האיר חשכו והרחיב צעדיו ויוכל ללכת הנה והנה כחפצו. מה מאשר הוא האמלל כי גם אם מעט הוא יחוש את עשרו וישמח בו, ומה אמלל המאשר אשר עשרו הוא לו כלהם חקו ולא עוד ישמח בו. כמאשר היה זרחיה ברגע ההוא וכמאשר החל מוסר כליותיו להרגיזו על כי הקשיה לבו ולא שב לבית יונה בעת אשר חלה. רק עתה ראה את עותתו, כי חטא חטאה גדולה ליונה ולנעמה בצר להם, ומי יודע מה קרה אותם אחרי כן? הרעיון הזה, אשר הפיר כל אשמה מיונה ונעמה על אשר לא ענו אותו בקראו אליהם, שם את כל כבל החטאת על ראשו הוא ויקט בפניו מאד. ומדי הוסיף לריב עם נפשו כן הוסיף לרוץ בחדרו הנה והנה ורוחו התרגז מאד עד כי התחלחל פתאם בשמעו קול הדלת בסובבה על צירה ושוטר בא לחדרו. הוא הכירו כי הוא הוא אשר שם עליו מאסר ויובילהו אל בית הפקודות ועל כן נפל לבו מאד כי אמר בלבו פן בא להשיב אותו אל בית הפקודות. כאל נמר אכזרי הביט אליו זרחיה בעינים מפיצות אימה, וגם כאשר שמע מפי השוטר כי הוא שֻׁלח ללכת אתו לשוח בחוץ למען ישאף רוח ויחליף כח, גם אז לא האמין בדברו ויחשוב כי הוא צורה את נפשו בערמה. הפחד והיגון יעשו אותנו לילדים בלי כל בינה והשכל, הן לולא סכסך הפחד הושיו כי אז השיב אל לבו: למה לאיש הזה לסבבני בכחש, הן זרועו מושלה לו לעשות כי חפצו ביד רמה, — והוא לא חשב כזאת ויוסיף לפחד גם אחרי כאשר

מדי עברו ימולל אותם ויזרם לכל רוח, ובעת אשר רגליו תמחצנה גויות רבות על ארץ רבה ופעמיו ירחץ בדמע ודם הנה פיו יביע ראמות: אושר בני האדם יהי לי לאור מאיר ועבודתו לרבים — הנה כן יביעו כל אלה, אשר בעבודת רבים ינשאו, ועמל הרבים יהי למלא בטנם, כי במשא הרבים ישאו אחרי כי ראש המה להחיה מרבה הרגלים והידים אשר בשם אדם תקרא, אך בהִשָּׁבֵר המרכבה על הגלגלים וְהַנִּשָּׂא יפול ויסחב בבוץ ויביט אל הרמשים אשר היו למרמס לרגליו, איך יחיו ואיך יֵעָנוּ, איך ילחמו ואיך ישאפו חיים, איך ישוחו גביהם ויעוו עת תדרוך עליהם רגל גאוה ואיך יאזרו שארית כח להרים ראש, או אז כאשר נפשו עליו תאבל, יבכה גם לאיר אלה אשר עתה תשורם עינו, וכאשר תשח גאותו ולא עוד לרבים תעשינה ידיו תושיה בדבר פיו, אז כאשר יראו עיניו כידו ככיד כל העוטרים עליו מסביב רק אז יחל לעבוד לרבים, כי אז יחוש מכאוב הרבים . . . הן אמנם רק מכאוב כמכאובנו נחוש וצרה כצרתנו תשבר לבנו, ואיך נחוש מכאוב הרבים בעת אשר ממעל לו נדאה על כנפי רוח? ואיך ישבר לבנו לשבר הרבים אם בהתרוממנו אל על יראה כלו בעינינו אך כאצבע מאצבעות ידינו . . . הנה ישיש ישראל ויתרומם עת יסירו כבלי ברזל מכנפי כרובו, אז יעוף ביעף ולא יחשב אחיו, אז יקרא בקול: ראשון אדם נולדתי בטרם ישראל הייתי, ויתעלה ויתרומם עד כי ירחק גם מישראל גם מאדם, אבל בבא שואה ותדיחהו משאתו ותפילהו בין המון אחיו ויחד אתם יִדַּכֵּא או אז יורהו לבו מה נולד . . . ואל אלה אשר מאס בהם יביט אולי יחוננ ולא ערירי יגוע בעיניו, כי אין חקר לנדבת לב איש עת יחלק מצרותיו לרבים . . .

כשב לתחיה היה בעיניו כאשר שב אל חדר אשר לא כמאורת פתנים נראה ובהנתן לו הרשיון לחשוב מחשבות כאדם; כחית טרף היה בעיניו בשבתו בחור ההוא ואין איש לדבר עמו ואין אף כפר לפניו להשיב נפשו. כי אין ענש קשה ומר

— האם כה גדלה יראת אלהים בלבך עד כי תבחר בכתבי הקדש למבחר שעשועיך ? — שאל החוקר כאיש אשר לא יאמין למשמע אזניו.

— כתבי הקדש יהיו לשעשועים ולנחמה לכל דך ונדכה, אם ביראת אלהים חלקו או גם יכחש באלהים, וכל אלה אשר יבינו לקרא בהם ימצאו בהם תמיד חפץ וישועות ועז. — החוקר הניע בראשו ובשתי כתפיו כמו בקש לאמר: הדבר נפלא ממני ולא אבינו, ויגע בהכפתור וכרגע בא שוטר ויובל את זרחיה אל חדר קטן אשר שם היתה מטה וגם חלון, ואם כי שבכה סגרה אל החלון מחוץ בכל זאת לא נרע מאורו ויהי בעיני זרחיה כהיכל רוזנים.

מה אורו עיניו ומה עלץ לבו בשבתו על הכסא ובשומו עיניו בכתבי הקדש אשר לא שב לראותם מעת הדל להורות בם את תלמידיו. כרעים אהובים כיועצים ומנחמים בצרה נראו בעיניו כל הדברים אשר קרא. חדה היא בעיני כל אשר לא יבינו ולא יחושו זאת, איכה ישָׁעֵן איש במוסדות האמונה האלה ויעמוד הכן כעת אשר לא לאמונה עיניו. חדה היא ותהי לחדה לכל הגוים ולכל בני ישראל אשר היו כנוים לזכור בשם אלהים ובדברו ימאסו. חדה היא כחדת העם כלו, הן גם הוא כגוי אשר אין אמונה בו, כעם אשר זָעַם אלהים יחשב בגוים ובכל זאת באמונתו יחזיק ויתעודד ויתן נפשו כפרה הרבה יתר מכל גויי הארצות. בעת טובה ירום לבו ושכח את אלהים ואדם וירכב על כרוב אשרו ואין קצה לתאותו להתרומם, וכאשר יַרוּ צוררים אבן קלע בכרובו ותרפינה כנפיו ובנפלו יפול עמו מטה מטה עד שאול תחתיה או אז יתעלה וירום למרום מראשון. כי הלא כה המה חקות החיים. על כנפי האשר יתרומם איש וידאה מרום עד יֵרָאוּ בעיניו כל אחיו ורעיו אשר התהלך עמם באדמות אך כרמש ותולעת זוחלת באין כנפים להתרומם. מעל יביט עליהם ולבו לא יכנו אם בשטף מרוצת מרכבת אשרו יהיו לו רמשים לאלפים למרמס

לכל הגיוניו. אם אמנם כבר החל לריב בנפשו על גאותו, אך עתה היה נורא מאד מוסר כליותיו באמרו לנפשו: מי יודע מה היה ליונה ומה היה לנעמה ולכל הבית? היא קראה אלי בעת צר לה ואני אטמתי אזני וגם פקדתי עליה אפי על כי החרישה כמת אשר אולי לא עצרה כח לכתוב מצרה ויגון, או אולי כבר איננה במקום ההוא. המחשבות האלה דכאו רוחו מאד והחוקר הכיר בפניו כי לבו ירגז מאד וישאלהו והוא ענה ולא כחד ממנו, ובפני החוקר נראו אותות חמלה כי ינוד לו ועל כן אמר יניח לו הפעם ועוד ישוב לדבר עמו כאשר ירוח לו. לדבר הזה שמח לבו כי נלאה לדבר, ובכן שם אל החוקר פניו ויאמר: אל נא תקצוף אם אשאלך דבר: ומה יהי אם לא תמצאו עדים נאמנים להגיד צדקתי האנוע אז בבור הזה? —

— לא! על פי חקי ארצנו תשב שלשה ירחים במשמר ואם לא יבקשו מאשדות כי נסגירך בידם אז תצא לחפשי מהבית הזה אחרי עבור שני ירחים וחצי, כי חצי הירח כבר ישבת. — היום רד מאד כאשר כלה החוקר את דברו וזרחיה קם מלפניו ויקרב אל הפתח, אך עמד על מקומו ופתאם הפך פניו ויושט ידו בתחנונים אל החוקר.

— מה לך? מה תבקש — שאלהו.

— הנה כאיש חסד נראית לי בעת צרתי, לא כשופטי כי אם כיועצי ומנחמי, אנא עשה אתי החסד הגדול והשיבני אל בית החולים ולא אל התא אשר שם אגוע עד מהרה —

— לא אל התא תשוב אף לא אל בית החולים כי אם לחדר אחר בבית האסורים וגם ספר אחד ינתן לך כאשר תבחר לבל תשומם — מרוב רגשי תודתו לא מצא מלים לענות וישלח ידו לאחוז בידי החוקר לנשקן אך הוא הִתירן ויאמר: בחר לך ספר ואתנהו לך —

— יִתֵּן לי ספר כתבי הקדש — קרא אחרי אשר חשב רגעים אחדים.

— ומה תחשוב אתה, מדוע לא ענה יונה על מכתבך ומכתבי? —

— כאשר לא מצאתי מענה אני השבתי כי העלמה היתה לאיש ועל כן תהפוך לשכוח את כל אשר היה לפנים, אבל כי לא ענו גם לך ואתה השמעתם כי בצרה הנני, נשגבה ממני ובינתי תסתתר בזכרי כי גם בעת צרה לא קמו לעזרתי זאת לא פללתי מעודי כי כה ישנו בני אדם את רוחם עד מהרה מטוב לרע —

— מי יודע אם לא קרה מקרה להם, פן חלה להם איש, או אולי עזבו את העיר, או מה, מי יודע מה קרה להם כי על כן לא השיבו —

— אבדתי אבדתי — ענה זרחיה ויורד ראשו — אם המה לא זכרוני בצר לי ובידם היה לחלץ נפשי מן המצר במכתב אחד ולא עשו, אין עוד אמונה בבני אדם. אולם — קרא פתאום ויך בכפו על מצחו — עתה אזכיר פתאום את אשר לא עלה על לבי עד הנה, כי במכתבה כתבה נעמה כי אביה חולה הוא ואני אמרתי כי למען השיבני אל ביתם כתבה כזאת, ועתה אפחד מאד פן קרם אסון—לרעיון הזה נשבר לבו מאד, כי אם כן היה הלא חטאת לא יוכלו כפרה חמא לנעמה אז כאשר לא שב אליה בעת צרתה, ומי יודע איפה היא כיום? מי יודע אם לא מת אביה? והוא יקצוף וירגז עליה על כי לא מהרה לענות אותו דבר! דהוקר הכה מעט בדברים ואחרי כן שאל: היש לך מכיר ומודע מבלעדי דבית הזה? הן בשלש שנים ישבת שם? —

— אין לי מכיר ומודע, גאותי עשתה זאת לי, אני מאסתי בחברת אנשים כמני ועתה הנני ברעתי, רק אחד היה לי עוד והוא היה למורה תחתי בבית יונה אך מי יודע מה היה לו, אבדתי אבדתי — מיסר כליותיו התעורר בחוזקת היד בלבו ויהי לשבט זעם. פתאם ראה את כל משובת נעוריו בגבה לבו כאשר לא השב אנוש ורק נפשו היתה לו לאבן פנה

על כן שם פניו לוויען, לא כחד ממנו דבר. וכהתימו דבריו שאלהו החוקר: הגד נא מה חפץ החברה הנסתרה אשר היית לאח לה? —

— חפצה להשכיל ולהיטיב, להכין בתי ספר ולבנות בתי חולים ולתמוך בידי אלה אשר תמוט ידם, וכבר הצמיחה ישועות רבות בארץ —

— וחברה כזאת תסתיר מעשיה מעין כל? הלא דבר הוא! ואנחנו נדע תמיד כי החברות אשר תסתרנה מעשיהן מעין רואים הנה לא למשפט וצדק עיניהן —

— בארץ רומעניא רבות הנה החברות הנסתרות, כי על פי חקי הארץ הרשות לכל חברה לעשות כטוב בעיניה. ורב האגודות הנסתרות תסתרנה מעשיהן רק למען תמשכנה אחריהן לב החפצים לבא בבריתה, כי כל איש יחפוץ לגלות תעלומות ויגבה לבו כרעתו כי הוא בסיד החברה וברעהו מאסה, ואף עוד זאת, חפץ מיסדי החברה היה לבר רק אנשי לב אשר תוכל לבטוח בהם, ולוא באו בסודה בגלוי כי אז רבו צורריה מאלה אשר מאסה בהם, לא כן אם במחשך מעשיה, ובבא דבר איש לפני החברה אשר יבקש להספח עליה אז ימתיקו עצה בסתר ואיש איש ישמיע את כל אשר ידע מבלי כל יראה, כי כלם נשבעו בשבועת האלה לבל יגלו דבר מכל אשר ידברו שם —

— ואיפה נספחת אתה על החברה? בעיר חלמיש? —

— לא, כי אם בעיר עקבה —

— ומדוע לא נספחת בעירך? —

— יען כי זה כשלש שנים עזבתי את עירי, וכאשר הלכתי מאשדות שבתי לראות את פני אמי ואחותי, אך בדרך נשברה רגלי ושכבתי בעיר עקבה על ערש דוי ימים רבים ושם נספחתי על החברה וכאשר שבתי אחרי כן הביתה לא מצאתי לא את אמי ולא את אחותי, וגם הבית היה לאחר ואיש לא ידע אנה פנו —

כי אאמין בו, ואם דבר אמת תשמיע תפחד פן לא יאמינו בדבריך, חידות לי דבריך —

— קשט דבר אמת אגיד לך כי סבלות מאין כמוה התעתני לעשות זאת ואתה לא תאמין כי איש כמני יסכל לעשות מעשי תעתועים כאלה —

— ואמנם לא אכחד כי אין לי עוד כל צדקה לבלתי האמין בסכלותך ולוא גם ראיתי כי חכמתך רבה גם אז לא נכחד ממני כי חכמים יעשו לפעמים דבר סכלות, ולדבר הזה אל יפול לבך כי לא חכמה אבקש מפיך רק אמת. — אם כי לא לשמחת לב היתה לזרחיה לשמוע מפי החוקר כי לא ישתאה בשמעו דבר סכלותו ויאמין בה, בכל זאת ההליכ כח בשמעו הדברים האלה כי לא כחוקר כי אם כרע נראה לו שופטו ויספר לו את פרשת גאות לבו, כי דוד נעמה ידע להרגיז רוחו בתחבולות עד כי נשבע לעזוב את העיר ואת דברו הקים ויוסף ויאמר: לולא חוקר היית כי אז לא השמעתי זאת באזניך גם בעד כל חמודות התבל, אך באזניך עלי החובה להשמיע דבר אמת ולכן דע כי במלחמתי ימצא מכתב מהעלמה אשר כתבה לי בטרם הפרדי ממנה מבלי ראות פניה, כי יראתי פן לא אקים את דברי לדודה אחרי אשר אשוב לראות פניה והמכתב הזה יהיה לי לישועה כי יעיד בי תמתי, כי לא על דבר מרד ומעל ברחתי מאשדות, ועל כן אחשוב למשפט כי אם יפנה החוקר אל יונה אז ידע דבר אמת עד מהרה —

— אולם כבר עשיתי כזאת ואין מענה — ענה החוקר.

— גם לך לא ענו! — קרא זרחיה ויקפוץ ממקומו כמו נחש נשכהו.

— האם גם אתה כתבת ולא ענוך? — שאל החוקר ועיניו בחנו את הדובר בו, אשר פניו חורו כפני מת מכעס ויגון, ואחרי אשר שב מעט רוחו אליו ספר את כל הדברים אשר קרוהו ברומעניא, ועצת אליקים לכתוב לאשדות ולא מצא מענה כי

תהבה להוציא צדקתי אור רק על פי דברי אז אותר בבית הזה עד עולם, כי הן לא אוכל להגיד יותר מאשר ידעתי, ואני לא אדע עד מה, וטוב היה לו חקרו ודרשו גם מפי אחרים—שחוק קל עבר על פתחי פה החוקר ויאמר: טוב הדבר, השמיעני נא למי אפנה? —

— פנה לך לאשדות אל יונה בן אמתי, הוא אחד העשירים אשר בעיר ובביתו הייתי יותר משתי שנים מורה לבניו — —

— ומרוע עזבת את הבית הזה? — שאל החוקר ועיניו בחנו את האסיר אשר מבוכתו נראתה על פניו ויפתח פיו אך לא מצא און לו להוציא מפיו מלים.

— ראה הנה בדבר הזה סוד כמוס עמך אשר תמאן לגלותו, גם בשאל אותך החוקר בבית הפקודות על הדבר הזה הביאך במבוכה גדולה, הלא דבר הוא. ואני מזהירך למען שלומך וטובתך לבל תכחד דבר, כי אם תכחד דבר אחד אז לא אאמין גם לכל דבריך, ואתה הן תבקש כי אחשבך לאיש ישר ובן אדבר עמך. — הדברים האלה לא החטיאו המטרה ויאמר: האמין לי כי לא עשיתי דבר רע בברחי מאשדות ועל הדבר הזה אין לאיש להביאני במשפט אך לא אוכל להשמיע הדבר כמו ועל כן השיבותי אז להחוקר דבר לא כלבי ואני לא הסכנתי לשקר ועל כן נבוכותי עד מאד —

— ואמנם לא טוב עשית כי הסתרת הדבר ותשמיע דבר אשר לא כן ומידך לך כי נחשבת כפושע בעיני החוקר, כי אין דבר אשר לך הצדקה לכחד אותו מהחוקר, ואף עתה אם לא תשמיעני הדבר כמו אגזור אומר כי הוא לך למכשול עון ועל כן תסתירנו —

— הלא שניתי ושלשתי כי בדבר הזה אין כל רע לפני השופטים, ואני לא אשמיענו רק מיראה פן לא תאמין בדברי ותאמר כי מכחש אני —

— פליאה ממני, אם תשמיע דבר אשר לא היה תבטה

ותברח, ואמנם כבר עברו שלש שנים על כתב התעודה אשר בידך, ואחרי כל אלה תבקש כי יאמין בדבריך? אך לא זאת בלבד, הנה גם מכתבים באו לשמך אשר בהם יזהירוך לעזוב את העיר לבל תפול בידי השוטרים, ואם אין זה אות כי דבר לך עם חבר בוגדים?! וכל אלה קרו ויאתיו אחרי אשר זה כירח ימים באה הנה פקודה מאשדות כי אם יפול בידינו אחד המרצחים אשר ברח מאשדות כי אז נשים עליו משמר והמה שלחו הנה צל צלם המרצחים ואמנם לא אכחד כי אותות אחד המרצחים כמעט ישוו לאותותיך מלבד שני דברים אשר לא מצאתי בך, והחוקר ההוא לא זכר זאת ותהיה בעיניו המרצח אשר ברח מאשדות, ועתה האמנם תוסיף להרשיעהו כי דבר אליך לא רכות? —

— אלי אלי! מה זה היה לי? — קרא זרחיה ויחזק בראשו—הן אם כה הוא אך נשבעו שמים וארץ לבלעני, או שדי שחת יצאו לשחק בי, אבל הן אני אדע כי כל אלה מאפע, כי האיש אשר יקרא בשמי הוא מעול ובליעל מאין כמוהו, כי גנב את שמי וגם ישים לי עלילות ברשע, כי דבר אין לי עם אגודה והברה, ומה אדבר עוד? אבדתי אבדתי, אחריש ואגוע! —

— לא אבדת ולא לך להריש ולגוע, כי הלא על כן נִתַּתָּ בידי למען אחקור ואדרוש היטב —

— ועד אשר תדע הדבר אל נכון לא תחשבני לבן בליעל ולא תנאצני? —

— את אשר אחשוב בלבבי לי הוא — ענה החוקר — ולנאץ שמך לא אמצא כל חפץ, וגם החוקר מבית הפקודות לא הוסיף לעשות כזאת אחרי כי נוכח כי בדבר הזה יחטיא המטרה, ועל כן ינוה לך בדבר הזה והשיבני על כל אשר אשאלך—

— בחפץ לבב אעשה זאת — ענה זרחיה בתם — אולם סלח לי אם אערב לבי להגיד לך כי אירא מאד אשר אם

בלבי, כי חשבתי כי אשוב לראות חוקר כחוקר ההוא אשר לפניו עמדתי — — —

— ובמה גדלה רעת החוקר ההוא? — שאל החוקר.

— הוא נאץ את שמי באכזריות, הוא אמר כפעם בפעם כי משקר ומכזב ובן בליעל הנני! הגד אתה הנכון הדבר להתנפל על איש אין אינים ולעשות בו כלה? אני התחננתי אליו כי ידבר אלי כמו אל איש אשר אשמתו עוד לא נגלתה, גם רבתי בו כי לא לו הצדקה לדכא נפשי רק יען כי בידו הכח, אף העירותי רוחו לבל יעשה כזאת פן יכהו לבו אחרי כן כי שפך דם נקי חנם, אך כל אלה לא הועילו לי, הוא שפך עלי כאש עברתו ויפצפצני בדבריו עד כי כלה כחי, ונבחר לי מות מחיים מלשוב ולראות פניו. — החוקר התבונן מאד בפניו בדברו ואחרי כן אמר: שמע נא, אם איש לב אתה עליך לשפוט את החוקר ההוא לא בדין קשה. שַׁעֵר בנפשך, איש אשר יום יום דבר לו אך עם מורדים ופושעים וגנבים, ואף פעם בשנה לא יקרה מקרה כי איש נקי יבוא אל בית הבור אך בעלילות שוא, ולב האנשים האלה אשר יעמדו תמיד לפני החוקר ההוא לא ירגז בשמעם דבריו, באזנם יהיו הדברים אשר ישמעו כדברי אהבה, ואחרי כי הסכין באלה לכן לא תעלה אף מחשבה על לבו פן איש ישר הוא העומד לפניו, לוא איש ישר היה כי אז לא עמד לפניו, ואם גם רַבְתָּ והתקצפת והתחננת, גם באלו, עוד לא הראית צדקתך, כי כאלה וכאלה ידברו רב החוטאים למען תפוש את החוקר בלבו ויאמין כי חפים הם מפשע. ואתה השב אל לבך מה חשבת אתה לו היית אתה תחתיו. הנה בא אליו איש ויכך בלשון כי גנבת כתב תעודתו ותקרא בשמו, ולאיש ההוא כתב תעודה כתוב וחתום כי שמו זרחיה בן יחזקאל האדומי, ובלעדי הכתב עוד בידו תעודות מאנשים ישרים וירועים אשר יעידו עליו כי הוא זרחיה, והוא התאונן כי זה כשלש שנים גנבת את כתב התעודה מידו

הרופאים צוו למשוח אותו בסמים, ולאט לאט שב גם רוחו וכחו אליו ויראה כי בבית חולים הוא. המחזה אשר ראה בעיניו, המון המטות והחולים עליהן, היה כשקוי לעצמותיו כי לא בבית האסורים הוא, אך בעלות מחשבה על לבו, כי אולי ירפא עוד מעט נדכה מאד, וכמתנת שדי היה בעיניו לוא אמר לו איש: המטה אשר עלית עליה לא תרד ממנה לשוב אל תא בית האסורים. אבל כחו שב אליו ויקשב דבר כי מחר יעזוב את בית החולים והבשרה הזאת דכאה נפשו מאד וישב משמים, וכאשר בא שוטר ואמר לו כי הוא קרוב אל החוקר חשכו עיניו שנית ויחשוב לנפול, אולם התאמץ בכל כחו וילך אחריו. הוא הובא אל חדר יפה ונקי אשר שני חלונות לו אל הרחוב, בַּתָּוֶךְ יעמוד שלחן לא גדול ועליו גליונות רבים מאד, אל השלחן ישב איש כבן שלשים יפה תאר והדור בלבושו, עיניו יפיקו רוח דעת ופניו—טוב־לב. למראה פני האיש שב כמעט רוחו אליו, הוא פלל כי פני החוקר בבית האסורים יפיצו מורא שבעתים מפני החוקר בבית הפקודות, עיניו יאזרו זיקות וסביבות שניו אימה והנה לפניו איש צעיר לימים ומראהו כמראה כל אדם אשר קנה דעת. החוקר הורה באצבעו אל הכסא למען ישב עליו והוא עשה כדברו ואחרי כן שאלהו אם יחוש בנפשו כי כחו אתו לענות אותו על שאלותיו. הדברים האלה הָיוּ רוח זרחיה ויאמר: בבאי הנה חדל אונים הייתי, אך עתה אחוש כי כחי אתי —

— ומה זה השיב לך כחך ברגע הזה — שאל החוקר ושחוק קל עבר על שפתיו.

— פניך ודברי פיך — ענה זרחיה ברגש — לא הנף הנני וגם אדע בנפשי כי תהלת אסיר כאין תהיה בעיני השופט, ובכל זאת התאפק לא אוכל מהשמיע זאת, ולא אכחד כי בלהות צלמות אפפוני בשמעי כי הנני קרוא שנית אל החוקר. לוא מתי תחתי בבית החולים ולא שבתי לראות את פניו, אמרתי

לא ידע מכל אלה, כי אך ענין אחד היה לו לענות בו, להתודות לפני נעמה, על חטאתו אשר חטא לה ולהבטיחנה על דברתו כי לא ישוב לכסלה, כי צרות רבות ורעות מצאוהו מעת אשר ברח ממנה ובהתודותו לפניה נשא גם מדברותיו על תורת האדם וההכרה ויתמרמר על אלה שיאמרו כי עלינו החובה להמציא עזר רק לחברות ואגודות ולא לאיש איש בצר לו, כי לא כן הוא, ודם האמללים על ראשם ירד. גם הזהיר מאד בלשון כחרב חדה את בני הנעורים לבל יהיו „חצי יודעים" כי על חצי יודע תנוח מארת ה׳, הוא בעיני כל כגנב אשר גם כלי יקר אשר אסף לא יהיו לו לכבוד, אבל מדוע לא תשיר בתיה שירים ערבים כאשר הסכינה, הן צפור מזמר משכיל היא ותשב בכלוב יפה גם אכל גם מים לה ומדוע לא תשיר? היא תחדש נוצותיה! ואת הצפרדע יורה הלאה כי אמו תמאס בצפרדע ותחתיו ישיב את נח בתבת הזכוכית ועל כל אלה תסלח לו נעמה, כי היא כמלאך אלהים מַרְבָּה לסלוח, היא תחוס גם על דוב דודה כאשר נפל בידי החוקר והוא ינאק שמו בלי חמלה, האיש הזה בליעל הוא אך ענשו כבד מנשוא. כאלה דבר בלא חשך. בבא אליו הרופא אשר רפאהו בבית הפקודות אורו עיניו כרגע והרופא התבונן בו וישאלהו: התכירני? —

— אכירך אבירך ואשמח מאד לראות פניך, אתה איש ישר אתה וטוב אתה בעיני מאלפי יודעים אשר למדו הרבה, אתה לא חצי יודע אתה, מֵאשר חלקך כי לא למדת מאומה ואתה איש ישר ודוב אחיך איש בליעל—הרופא הניע בראשו וילך לו והוא שב להתודות ולשאת מדברותיו, גם לבקש סליחה מאת אליקים על כי לא כגמולו עליו השיב לו. וכה עברו שבעה ימים. החוקר בא כפעם בפעם לשמוע שיחותיו, והוא לפעמים שמח עליו ולפעמים רב עמו, וביום השביעי בערב גבר חם הקדחת עד למעלה ולאור בקר עצם את עיניו ואת פיו ויהי כגבר אין איל. שלשה ימים שכב עוד על מטתו ויחש מכאובים נוראים בכל יצוריו כמו הכו אותו וישברו את כל עצמותיו.

וינסה ללכת הנה והנה אך המקום הצר שם גבול למצעדי רגליו וגם לכנפי רוחו, כי כאשר שב וישב על מקומו כן רפה רוחו וישב להיות כאיש נדהם. כמה ישב זאת לא ידע כאשר גם לא ידע מה חשב, אך זאת חש כי כל יצוריו כבדו כמטילי עופרת. ראשו יכבד כנטל החול ולא יעצור כח לשאת אותו הכן ויתנהג בכבדות וישכב על השק. בתחלה חש מכאוב בצדיו במקום אשר התבן הרים ראש וימאן להכנע מפני מציקו גם ראשו לא מצא מנוחה באין כר תחתיו, אבל לאט לאט סרו כל מכאוב וכל יגון, השך לא ישופנו וריח הקירות לא כריח הצר מות עלה באזניו, ולא חש עוד כל מחסור ועיני, ובבא השומר בערב אל חדרו להביא לו להם השתאה לראות בפעם הראשונה מעת אשר היה לשומר כי האסיר הנתן תחת ידו למשמר יחבקהו בעוז אהבה ויקראהו בשמות נעימים ופתאם לנקבה שמהו, כי ידבר אליו כאשר ידברו אל נקבה, וירבה להשמיעהו מה יגדל אשרו ושמחתו כי שב לראות פניה בשמחה וששון ולא יוסיפו עוד בני עולה לשים חיץ בינו ובינה. השומר אשר הסכין לשמוע אך קללה מפי אסיריו, חשב בתחלה כי האסיר הזה יאמר לנסות דבר אליו להטות לבו בשחד, כי על כן השיבהו גם הוא דברי אהבה למען ילכדהו בפה, אך בשמעו כי לנקבה שמהו הניע בראשו כי לא האמין למשמע אזניו. פעם ושתים הניע בראשו וכמו חשב מחשבות לזכור אם היה מעודו נקבה או אין, ואל נכון זכר הכל ונוכח כי מעודו לא היה נקבה, ובכן אך בשגעון ידבר האיש או אולי ישתגע במרמה, אשר על כן האיר נר למען הבט בפני הדובר בו, ולאור הנר ראה כרגע כי לא בצדיה יעשה זאת האסיר. פניו היו ללהבים, עיניו אדמו וידו אשר אחז בה היתה כגחלי אש ועל כן מהר וישמיע זאת לפקיד בית האסורים, ובעצם היום ההוא הובא אל בית החולים אשר בבית האסורים. אך הוא לא שמח על התמורה הזאת, כי השכיבוהו במטה על סדין לבן בחדר גדול בחברת אנשים ועכברים לא היו שם, הוא

מ.

יֵשׁ אַחֲרִית.

כאשר סֻגְּרָה דלת התא אחרי זרחיה בקש ללכת הנה והנה למען מלט משא הגיונו אך מאפס מקום, כי גם אם לא הרחיב צעדיו מצא מקום רק לשלשה או ארבעה צעדים. כי על כן היה עד מהרה ראשו סחרחר ויחשוב לנפול, ויאלץ לשבת על הכסא הקטן ויאחז בשתי ידיו בשלחן אשר ככסא בלי ידות היה ויבקש לחשוב מחשבות, אך גם זאת לא הצליחה בידו. לבו אמנם הקיר מחשבות ורעיונות לאין חקר, אך הוא לא ידע חשבון ומשפט להם, והמחשבות אשר חפץ לענות נפשו בהן הנה הסתירו פניהן או חלפו ועברו כצל הלאה הלאה. זאת חש כי מר לו עתה גם מעת שבתו במאסר בית הפקודות. שם היה בחדר אשר הלון לו והמטה אם כי לא באטון מצרים רבודה היתה וגם לבן הסדינים לא כשלג לבן היה, בכל זאת פני מטה ומצעות היה להם ופה נכון לפניו שק ממלא בתבן אשר עליו ירקדו העכברים לכל אות נפשם ובחפצם להסתר איש מרעהו אז יהיה השק מסתר להם, כי כבר עשו בו פתחים לצאת ולבא לכל אות נפשם. הקירות בנגוע ידו בהן העירו בלבו געל נפש כי כנבלת מת הפיחו ריח מות ומשכלת, וכדמעות נזלו עליהם מהספון עד הקרקע כמו בכו לאמלל אשר המה ישימו קבורתו. על זכוכית החור העגול אשר היה לצהר לקבר הזה היה מכסה עפר ופיח עד כי כל זיק אור לא עצר כח לחדור פנימה, רק הפיץ אור כהה מאד, אבל די היה גם בו להראות את העני והצרה הנכונים ליושב בסתר זה. ובכל אלה לא התרגז רוח האסיר ויהי כאיש נדהם, אך בעלות מחשבה על לבו כי יִקָּרֵא לפני חוקר אחר והוא ימטיר עליו חרפה ובוז ויתנהו לְעָוִל ובליעל אז התגעש רוחו ויקפוץ ממקומו

בתחלה יכתבו מכתבים כי נחפש ונבקש את החוטאים, וכאשר נתפשם בכף אז נכתוב שמה ואיש לא יענה דבר. כן קרה זה לא כביר כי נתפש אחד מראשי הפושעים בכפנו והחוקר מהר והודיע זאת שמה ולא מצא מענה, הפושע ישב שלשה ירחים במאסר ויוציאוהו לחפשי, כי אך שלשה ירחים לנו המשפט לאסור את פושע זר, ואז אם גדלה אשמתו אשר בעבורה עלינו להסגירהו לארצו נסגירהו ואם אין נשלחנו לנפשו, ובעבור עוד ירח ימים אחרי אשר יצא בא מענה כי יסגירוהו לשופטי ארצו. וכן היה גם הפעם, החוקר כתב להשיפטים באשדות ולאלה בחלמיש ברומעניא וגם ליונה בן־אמתי כתב כחפץ האסיר אך אף מענה אחד לא בא. ועל כן חשבתי גם אני כי ישב שלשה ירחים ואז יעזבוהו, אבל עתה אחקור ואדרוש בכל לבב עדי אמצא את מקום השני ואז אבקש רשיון מאת פקידי כי אביאנו אליו —

— אם כה תעשה אז יעברו עוד ימים אחדים ומי יודע אם לא יעזב את העיר בין כה וכה ואז יִוָתֵר האמלל במשמר —

— ומה היא עצתך? השמיעני נא כי אל נכון תהי טובה ונכונה. — העלמה הבתה אותו באצבעה על פיו ותאמר: על דעתי טוב הוא כי תספר כל אלה להחוקר ותאמר לו כי ישלח את האסיר אל בית המלון, והיה אם יכירו אותו האנשים הלא אז יצא כנגה צדקו, ואם לא יכירוהו הן איש מרמה הוא וישוב איפא אל הבור —

— עצת אלהים היא—קרא השוטר בעליצות נפשו ויחבקנה בטרם אשר הצליחה להתחמק מפניו — אעשה כדבריך ומחר נ״ע הדבר —

— עתה אבין מדוע תפקדי עלי להניח משרתי, כי תחפצי לקחת אותה לך, כי אמנם חכמת ממני —

— ואתה לא תשים לבך אף אם אשוב הביתה וראשי אין על שכמי? —

— יען כי אחשוב אשר גם בלי ראש עוד לך חכמה ודעת הרבה יתר מאשר לאחרות אשר ראשן בין כתפיהן —

— חנופה חנופה! קראה הנערה.

— האשא את המרכלת הזאת לשוק בלויי הסהבות? —

— לא. מידך אקחנה גם אני. אבל עוד רבה העת אשר תדבר אלי חלקות ואני אקבלן באהבה עד כי תלאה, ועתה נשוב לדבר על אודות האסיר ואשר עליך לעשות אחרי כי סלותי לך המסלה —

— ולא אכחד כי לא יקשה עתה הדבר ממני, כי אחרי אשר רִמה את האשה אשר גר שם ויאמר כי נוסע הוא לארצו והוא עודנו פה אות הוא כי דבר לאט עמו. ובלעדי זאת שמעתי אתמול גם מפי החוקר כי גם בעיניו יֵרָאֶה האסיר כאיש ישר, ובכל עשרת הימים אשר שכב על מטתו והקדחת הציתה מוקדי אש בדמו וידבר בחֻמו בלי חשך, בכל העת הזאת לא עבר על דל שפתיו לא שם מרד או איש אחד בלתי אם בשם יונה ונעמה קרא תמיד, וירבה להתחנן כי יסלחו לעונו על אשר חטא להם בגאותו וימאס בהם, גם התאונן באזנם כי בלי עון בא עד ירכתי בור ויספר להם את כל התלאה אשר מצאתהו, גם חרף וקלל את החוקר בבית הפקודות, כי ירמוס משפט ברגליו וכאלה. ועל כן הוציא החוקר משפט כי נקי הוא מפשע, ואם כי גמר אימר להאיר פנים אליו ולא להושיבו עוד בבור כלא כבתחלה, אך להוציאו ממסגר לא יוכל, אחרי כי אותות אחד המרצחים אשר רצחו את השר באשדות ויברח כאותות האסיר המה, וכבר כתב החוקר שמה מכתבים לשאל עוד ומענה עוד אין, הנה כן דרכם תמיד,

והיא לא ידעה דבר כי חפץ הוא לעזוב את העיר כי לה אמר כי בא הנה להקשיב בלמודים, ויהי בבואה יום אחד לפנות ערב הביתה אמרה לה רעותה כי זה עתה עזב מאהבה את מעונו ונושא סבל נשא את חפציו למסלת הברזל, היא מהרה אחריו ותדבקהו, אך לא קרבה אליו כי אמרה לא טוב לגשת אליו בחוץ, אחכה עד אשר יבא אל בית מסלת הברזל ושם אדבר עמו, והיא ראתה כי בא לבית המסלה ועד מהרה יצא ונושא הסבל נשא את חפציו לבית קרוב אז נגשה אליו בלאט ותשאלהו: מדוע בגד בה ולמה רִמה אותה? והוא ענה אותה רכות כי הוא לא בגד בה, רק בדבר לאט עמו אשר הכביד עליו אכפו לעזוב את המקום ההוא ולבקש לו מעון אחר ובלבו דמה להגיד לה זאת למען תדע מקומי. וישביעה לבל תגיד לאיש איפה הוא כעת, גם דבטיחה ענית כי יקחנה לאשה, והיא האמינה בו, אך בכל זאת שמרה צלעו ואתמול נודע לה כי הוא יבא יום יום אל בית המלון אל המשפחה ההיא ושם שלש נערות יפות מראה עד מאד, והיום הייתי גם אני שם ואראה את הנערות אך את האיש לא מצאתי וכאשר שאלתי את המשרת אמר כי הוא יבא רק לפנות ערב, וכאשר שאלתי לשמו אמר לי כי גם הוא לא ידע אותו —

— אַת היית שם! — קרא השוטר — ומה דברת עמהם עם אנשים זרים לך? —

— אני אמרתי כי תופרת כתנות הנני ואחת מרעותי אמרה לי כי המה יבקשו תופרת. — השוטר שחק ויאמר: ומה ענוך? —

— המה אמרו כי אמנם יבקשו תופרת להם אך לא עתה ויבקשוני לשוב אליהם כעבור שמונה או עשרה ימים ואביא עמי מלאכת ידי למראה, אני אמנם הפצתי לבא עמהם בדברים למען אשאלם לשם האיש הבא אליהם, אך לא עת דברים היתה להם, ואת הדבר הזה תעשה אתה —

— אבל מה אעשה? לוא היה השני פה כי אז חקרתי וחפשתי דרכיו, אבל עתה לא אוכל עשו קטנה או גדולה —

— לכן שמע את אשר אומר לך. הנה כאשר אחזה גבה לבך מאד בפקודתך ותאמר כי אך לך כשרון לחפש עונות, ואני אומר לך כי כמוני כאין אתה, אני נוצרתי מראש להיות שוטר, ואתם כלכם מאפע. אתם תחשבו כלכם כי זרחיה השני עזב את העיר ואני אומר לך כי לא כן הוא, הוא יִמָּצֵא גם ביום הזה בעיר הזאת, רק כי יגור בעיר לעאפאלד—

— האמנם? — קרא השוטר בתמהון — הן אם כה הוא הלא ברור הדבר כי פושע הוא, כי שם במקום אשר גר אמר כי ישוב לארצו —

— ואף זאת אדע כי הוא יבא יום יום לבית המלון „יורש העצר" כי דבר לו עם משפחה מאשדות ושם אבי המשפחה הוא יונה בן אמתי —

— יונה בן אמתי! — קרא השוטר בתמהון — הלא הוא האיש אשר עליו אמר האסיר כי בביתו היה מורה לבניו שתי שנים ויבקשו כי יכתבו אליו בכתב והאיש הזה פה הוא! וגם בכל העת אשר הלה את חליו דבר תמיד ביונה ובבתו, אשר בקש בלי חשך סליחה ממנה על כי ברח מפניה . . . אולם מאין תדעי כל אלה? —

— הלא תזכור כי בקשתיך להשמיעני מקום האיש ומעת אשר לא הוספת לבא נשאתי רגלי ואלך לחפש אחריו. עד מהרה נודעתי אל האשה אשר בביתה גר, וכאשר שאלתי עליו הניעה ראשה ותאמר: הוא עזב את העיר וישב הביתה — וכאשר הוספתי לחקור ולדרוש אחרי דרכיו ומעשיו פה ספרה לי כי דבר היה לו עם עלמה בבית הקרוב. היא דמתה כי מאֲהבִי היה על כן אחקרה דרכיו ועל כן גלתה לי סוד כי עוד אחרת היתה לו, ועד מהרה נודעתי להאחרת ואסבב אותה בדברים עד כי גלתה לי כי הוא נשבע לה לקחת אותה לאשה,

לפתוח פיו אך היא הניעה בידה ותוסף לדבר: אם תחשוב כי אהיה אשה לשוטר תשגה מאד. אם אישי תהיה אז לא אתן אף שערה אחת מראשך בעד כל אוצרות התבל, ואתה תדמה כי אני אהיה לך לאשה ואתה תצא לפעלך לחקור אחרי מורדים ושודדים ופתאם יבא אל ביתו האדון אשר אבקש ואוחיל לו יום תמים וראשו אין על שכמו כי הוא נותר לערבון בידי המרצחים?! שבלולים! *) אם אקח לי איש אז אחפוץ כי גם ראשו לי יהיה, התבין דברי? —

— אבין אבין — קרא האיש בשמחה — אך מה אעשה? לעזוב את פקודתי בעת אשר עליתי למעלה, ויש תקוה כי עלה אעלה עוד? —

— בקש לך משרה בבית הפקידות בלשכת הסופרים —

— המשרה הזאת קשה היא מאד ואין תקוה לא לראות שכר רב אף לא לעלות במעלה עד מהרה —

— אם כן בקש לך מלאכה אחרת —

— ומה אבקש? הן לא הציר גגות הנה המשרות בימינו עד כי אם ישלח איש את ידו ולקח כחפצו —

— הן לא שה אובד אתה כי תדאג ללחמך, לדבר הזה אל יפול לבך אך ראשך שמור—וכמענה על דבריה החזיק בידה וישקנה מנשיקות פיה והיא אף אמנם בקשה להתחמק מפניו, אך אל נכון מרוב מבוכתה שכחה כי למען המלט עליה לנסוג אחור והיא נגשה לפנים . . .

— ובעצם הרגע ההוא היו הוא והיא לחתן וכלה והאם קראה בכל כחה: מזל טוב! ותמהר להכין כרה לשלשתם. אולם כאשר שאל החתן: מתי יהיו לחתן וכלה קבל עם ענתה: שתים אני נוטל עליך, בתחלה תעשה כל אשר בידך לעזור להוציא את זרחיה מן המאסר ואחרי כן תניח פקודתך לאחר—

---

*) שנעקען. כן יאמרו בני וויען בחפצם לאמר כי הדבר לא היה לא יהיה.

וכן עשינו. ואשר יגורתי בא. כאשר נקרבנו אל המקום קפצו ממקומם כעשרים אנשים ויסבונו ואחד מהם הכה בעשת ברזל על זרועי, אך אני עצרתי עוד כח לירות וָאוֹר בקנה הרובים באיש ההוא ואפילהו, ובין כה וכה חשו אלינו גם שלשת השוטרים אשר הלכו אחרינו וכעבור רגעים אחדים הגיחו גם יתר השוטרים ויצלח בידינו לשבות שלשה ויתרם ברחו, אך רעי הֻכָּה במכת מות ואני נפצעתי ולא יכולתי צאת פתח עד הנה, וגם היום עוד לא נרפאתי, אך אוכל צאת כחפצי —

— האתה היית שם? — קראה הנערה בשממון — במכתב העתים לא נקראו השוטרים בשמות ולא עלה על לבי כי אתה היית בסכנה גדולה. אמלל — הוסיפה הנערה ודמעות התגלגלו מעיניה—הראני נא את פצעך, ומדוע לא שלחת להגיד לי?— עיני השוטר הפיצו זיקי שמחה בהתבוננו אל העלמה ויאמר: את תקראי לי אמלל ואני אומר לנפשי מְאֻשָׁר, כי הפצע הזה הוא ראשית אשרי, הוא פתח לי פתח תקוה לכל תמורות החיים. בגלל הפצע הזה נעליתי במעלה והנני היום משגיח ושכרי נכון אלף ושתי מאית שקלים לשנה ואוכל להכין ביתי, ועל ידי הפצע הזה מצאתי את הלב הנאמן אשר אליו כלתה נפשי. הידעת כי שש הייתי ללכת אל המקום ההוא, כי אמרתי אם לא אמות שם אז אחיה בחיים נעימים. לבי אמר לי כי לא רחוק לבך ממני, אבל אני לא ערבתי לבי לחשוב מחשבה כזאת כי בשכר שש מאות שקלים לשנה לא מצאה ידי לנהל ביתי בלחם, אך עתה יש לי רב ועתה אל תוסיפי לשים סתר פנים כי אם תני ידך לי ויחד נחיה בשלוה ושמחה.

— פני הנערה אדמו כדם בשמעה אמריו ובתחלה העתיקה מבוכתה מפיה מלים אך הבליגה ותאמר: אם בעבור זאת חרפת נפשך השכלת עשו מאד, כי אם אבחר בך אז טוב אתה לי חי ובריא־אולם ושש מאות כסף לשנה משכרתך ממת או נשבר ומשכרתך רבה, ואם כי לא אבחר כי לא אמאס בך, אך לתת ידי לך עוד לא אוכל — פני האיש נפלו בשמעו זאת ויחפוץ

אם פן לא אשוב ואראה פניך עוד — עוד המלה בפיו ופני העלמה הורו כדונג ותקפוץ ממקומה בקראה: המות?! ואיפה היית? הגד עד מהרה! —

— הנה כן לבלתי אותך בפח, עתה הראיתני כי בלבך לא תלעיגי לי כמו בפיך — קרא האיש ויקרב אליה.

— סור לך איש רע—קראה הנערה בשחוק ורגז יחדו — הבהלתני בדבריך הנבערים ועוד תשחק! —

— אני לא אשחק כי אם אעלוץ ואגיל בראותי כי קרוב אני ללבך יותר מאשר תחפצי להשמיעני —

— ולא מצאת כל דרך אחר למצוא את החרה הזאת בלתי אם להבהילני עד מות? —

— ומה יכלתי עשות? הנה סבת בערך במשוכת לענ ולא יכולתי לקרב אליך, אך עתה הוריתני כי לא כן דברת — ובקראו כה אחז בידה ויחפוץ לנשקה אך היא שמטה אותה בקראה: אל נא בחפזון! חכה נא עד אשר אכלה לך, ואז אולי—

— אבל בתחלה ספר לי, איפה היית בימים האלה? —

— ואמנם לא שקר היו מלי כי כפשע היה ביני ובין המות — ענה השוטר — אני לא בדיתי זאת מלבי למען נסות את לבך, כי נשלחתי במלאכות לחקור אחרי מורדים אשר התאכפו בסתר למתיק עצה, ומכתב בלי שם בא אל פקידי כי שנים מהמורדים נמצאים בקצה היער בפראַטער לא הרחק מן הדאַנוי ויפקוד עלי ועל חברי ללכת שמה, אני לקחתי את כלי ואלך, ופתאם עלתה מחשבה על לבי פן מרמה היא, פן יאמרו ללכוד אותי בפח, כי אותי ישנאו תכלית שנאה, למען נקום נקמתם בי, כי על כן שבתי והגדתי זאת להפקיד, והוא רגז עלי על כי אחרתי ללכת, ובכל זאת אחרי אשר השב רגעים אחדים אמר: טוב איפא, הועד שוטרים כהפצך והמה יגיחו מעבר השני ואתה ורעך תלכו ישר אל המקום ההוא ומנגד ילכו אחריכם שנים או שלשה למען יהיו לעזור לכם,

וכל קול העיר רוחה עד כי פתאום יצא כברק מעיניה וקולו נמלט מפיה: הנה הוא בא! — היא קפצה ממקומה ותחפוץ לרוץ לקראתו עד הפתח אך משלה ברוחה ותשב על מקומה ותקח בידה את הספר אשר נפל ארצה ותשם עיניה בו כמו לא נפל דבר. כעבור רגעים אחדים דפקה יד על הדלת והשוטר בא ועיניו אורו בהביטו עליה, זאת ראתה בעינים פקוחות, ותקם ותושט ידה לו ותתן לו כסא לשבת ובמנוחת לב כמו לא זה עתה הלם כהולם פעם שאלה: איפה נסתרת בשנים הרבות האלה? —

— אמנם צדקת — ענה האיש — כי כשנים רבות היו בעיני, התאמיני כי כבר הסכנתי לראות פניך יום יום עד כי לא ידעתי שלו בנפשי בימים האלה, כי לבי נהה אחרי הבית הזה —

— אאמין אאמין — ענתה הנערה — כי על כן באת יום יום כפי אשר הורך לבך, אמנם רק לראות את הבית כי אחריו נהה לבך ואותו ראית מחוץ, האין זאת? —

— הנך אוצר לעג ושמחה כאשר ידעתיך, אולם הגידי דבר אמת, האם לא נהה גם לבך לראות אותי, ואם לא חשבת מחשבות מדוע חדלתי מבא? ואף זאת לוא חדלתי מבא עד עולם, העגמה נפשך לי? —

— הביטו אל זד יהיר זה, הנה זה עתה הכרתיו והנה הוא שואל אותי שאלות נמרצות כאלה! בלי ספק מַתִּי במיתה משונה וטבעתי בנהר ונחנקתי וכרתי את ראשי מעלי לוא חדלת מבוא, ובכל העת הזאת מעת אשר חדלת מבא ישבתי ובכיתי בלי הפוגה עד כי עששו עיני? הן טבועה הנני בתהום האהבה עד הנה — קראה הנערה ותתן אצבעותיה על תנוך אזניה ממעל ותצהל קולה בשחוק.

— הנך מתלוצצת לעניי, אך אני לא כן חשבתי, כי בכל העת הזאת אשר המות רחף מול פני לא לנפשי דאגתי כי

השוטר אמנם ענה על השאלה הזאת בדעת ומשפט, כי עד כה לקח בידו המכתבים ואחרי אשר נשבה הביאום לביתו, אך היא שמה לאל דברי תשובתו באמרה, כי היא לא ראתה אף פעם אחת מכתב בידו או על השלחן, וגם הוא לא כתב מכתבים רק פעם אחת בטרם אשר אסרוהו ולבה יגיד לה כי בלי עון בא לבית האסורים. וכאשר ספר לה ביום השלישי והרביעי את כל דבריו עם החוקר ומחלתו, בכתה בדמעות שליש על שברו ולב השוטר לא נתנהו עוד ללעוג לה ולאמר כי על כל פשעים תכסה אהבה. אם יען כי כן חשב גם הוא בלבו או יען כי היא נסכה מרוחה עליו, אך גם הוא הצדיק את זרחיה בלבו אם כי זממו לא עבר פיו, כי לא לו להוֹת דע בטרם חקרו ודרשו והוציאו משפט. פעם אחת בדברם יחד בדבר הזה שאלה פתאם: האם הציגו את שני האנשים אשר שניהם יְכֻנוּ בשם זרחיה זה לעמת זה? והשוטר ענה כי לא עשו כזאת, יען כי זרחיה האסיר הולה הוא והוא שוכב בבית החולים אשר לבית האסורים וזרחיה השני עזב את העיר וישב לארצו— הדבר הזה העיר רוח העלמה כי היא קפצה ממקומה ותאמר: לא טוב עשיתם כי נתתם אותו לברוח, ועתה עליך לחקור ולדרוש אחרי האיש ההוא ודרכיו ביתר שאת אולי יִוָּדַע לך מפי האנשים מה הוא ומה מעלליו—השוטר הבטיח לה לעשות כדברה אחרי אשר יבקש רשיון מאת הפקיד ומני אז לא שב אליה, וזה ששה ימים עברו והוא עודנו לא ישוב. ומדי ערב בערב היא יושבת ומחכה לקראתו ומקשבת לקול הצעדים, אך לשוא! היא הרבתה לחשוב מחשבות מה זה היה לו אם קראהו אסון או נלאה לשמוע פקודה ומצוה מפיה, ולולא בושה כי אז הלכה לשאל על אודותו, אך היא בושה לעשות כדבר הזה פן תהי לדבת עם, ובכן הוסיפה לשבת ולחכות אף כי כח תקותה רפה מאד. גם בערב הזה ישבה ותחכה, אף כי לענה לנפשה כל היום ההוא על עשותה זאת ותגמר אומר לבלתי חכות בערב הזה, ועל כן לקחה ספר בידה כי מאנה לחכות עליו,

ח.

עֲצַת נֶפֶשׁ.

אחרי אשר כלתה מרים את מלאכתה ותפקוד גם נוה הצפור המזמר ורודה הצפרדע ישבה לנוח ותקח ספר בידה, אך רוחה לא להספר היה, זאת ראו בפניה, כי היא החזיקה אותו בידה ותבט לפניה אל הפתח, ואך שמעה קול צעדים על המעלות הטתה אזניה רגע ועד ארגיעה שבה ותנע ראשה באמרה לנפשה: לא הוא! אם כי עצב ויגון לא נחרתו על פניה, עיניה אורו לחייה אדומות ומלאות כמקדם, בכל זאת הכיר בה המתבונן כי לבה לא ישקוט עוד כמקדם, כי רגש בלבה אשר ממנו הוא מלא על כל גדותיו וכל מבטי עיניה דברו בשפה ברורה: חפץ ותקוה. המענה „לא־הוא" אשר ענתה לנפשה כפעם בפעם לא האיר פניה, אות הוא כי נעים היה לה לאמר: הנה הוא! אם אמנם בשפה ברורה אמרה אז להשיטר כי היא לא תאהבנו עד עולם אף כי יפה הוא באנשים וכי תירא מפניו, בכל זאת הסתירה יראתה זאת מעין כל רואה וגם מנפשה. הסתירה זאת ותאר אליו פניה בבאו ותשיח עמו בחפץ לב, גם נוכחה עד מהרה כי שוא יראה מפני האיש הזה, אשר בקרב לבו הוא איש מנוחה ואוהב חיים ושמחה — ומחול. והוא, אל נכון למען חזק לבה לבל תירא מפניו בא בערב בערב וישב שם שעות מספר עד אשר יצא השוער לסגור השער. יום ויום דברו הרבה וזרחיה היה ראש דבריהם. בתחלה כאשר בא ויספר לה פשר דבר שני המכתבים אשר מצאו בחדרו התעוררה בשצף קצף על הבליעל אשר לו פני תם עד ללכוד אנשים בפה מזמתו ולהאמין בישרו, אבל עד מהרה שבה למשפטה הראשון כי חף הוא מפשע, כי מדוע באו שני מכתבים אחרי אשר נשבה, ואף אחד לא בא לידו עד היום ההוא?

העידותי בך כי אם תמאני לתת את הכסף אז לא תוסיפי לראות פניו עד עולם —

— גד אמור כי יקראו לשוטרים! — קרא יונה ופניו היו ללהבים, גד בקש לקום אך פלטי עמד וויצ׳א קנה רובים מידו, והאשה ויונה נבעתו עד כי לא קם בהם רוח, אך הוא קרא בלעג: אל תפחדו כי לכם לא אעשה רעה אך בנפשי אשבע כי בכלי מות זה אמית את זרחיה ואחרי כן אקח את נפשי אם תאמרי לקרוא לשוטרים, בטרם יבואו השוטרים כבר אינני פה אך ידוע תדעו כי בנפש זרחיה תעשו הדבר הזה. — הדברים האלה לא החטיאו המטרה כי מתני כלם מלאו חלחלה ולא ערב לבם אף למוש ממקומם ואחרי אשר שב מעט רוח האשה אליה החלה שנית לדבר אליו בדבר הכסף ותאמר לתת שלשת אלפים, אך הוא ענה באחת כי לא יגרע אף חמש מאות כסף, כי עשרת אלפים כאין המה מול רבו הרבבות הנכונים להם, ורק אם ישלשו את הכסף בידי גזבר ידוע וכאשר ישבעו כלם בשבועת האלה כי לא יגלו לאיש דבר מכל אשר דבר אתם, לא לשופטים ולא לאיש אחר, רק אז יאות להגיד לה שאלתה, ומחר יראו את זרחיה וגם את מקום הדוד ידעו אל נכון, והוא יקח את הכסף ויעזוב העיר, אך אם ישקרו לו ויגלו דברו או יעשה נקמות נוראות בהם. זמן כביר רבו עוד יונה ושרה עם פלטי על דבר הכסף למען יגרע ממנו והוא בדברו החזיק׳ ופתאם נשמע קול נורא מהחדר השני קול נעמה וצפורה ופנינה יחד. לקול ההוא שכחו כלם רגע את פלטי וימהרו אל החדר השני ולהמראה אשר ראתה שרה פרחה נשמתה ותהי כמתה . . .

— ואיפה הוא הכסף? — שאל פלטי במנוחה ויפשוט ידו ואצבעותיו נעו בחפזון.

— כאשר תשיב לי את בני והוא יקח את הירושה, הן לא תאמר כי עתה אתן לך הכסף —

— ואני אמנם אומר, כי עתה תתני כי מחר אחפוץ לשים לדרך פעמי—

— ואתה תחפוץ כי אאמין לך לכל דבריך ואתן לך הכסף, ומה אעשה אם תהתל בי? —

— אם לא תאמיני בי תני את הכסף בידי איש נאמן אשר יתנהו לידי כאשר יבא זרחיה וכאשר אגיד לו איפה הוא דודו.—האשה עמדה נבוכה ולא ידעה להשיב, אך יונה קרא: מי זה יואֶל לתת עשרת אלפים כסף בעד דבר קל כזה, אנחנו נמצא את זרחיה גם בלעדו, וגם את הירושה אם ישנה אז ימצאנה. עשרת אלפים! אם יחפוץ אלף שקל אתן לו אני, אך עשרת אלפים! מי ישמע לו לדבר הזה! —

— וגם אם תתן תשעה אלפים לא אקה, ובידי לקחת פי שלשה, אך בחרתי לקחת מידה מעט, ואם תמאן אז ישב זרחיה במנוחה עד יבא הגואל והיורש יקח את הירושה וילך לאמעריקא.—כמו רוח בא פתאם בלב האשה ותקרא בקול עז: אתה הוא הבליעל אשר הביא את בני אל ירכתי בור, אתה ולא אחר ואני אזעק חמס, ועוד ימצאו שופטים בארץ —

— זעקי כחפצך ובקשי לך שופטים לכל אַות נפשך ואיפה זרחיה לא תדעי כל עוד בחיים חיתך כי בידי לטפול עליו חטאות כהנה וכהנה ולהראות באותות ומופתים כי כל אלה עשה והוא לעולם ישב —

— מרצח! הן שקר הדבר, זרחיה לא חטא ולא פשע מעודו, רק אתה עשית כל אלה —

— האם אמרתי לך כי הוא חטא? אני אמרתי כי הוא לעולם ישב ואחת היא אם בעונו או בעוני. ובפעם האחרונה

למען ישים סתר פנים, ובכן בא זרחיה אל בית האסורים ואחרי אשר יעזבו את הארץ וישובו לאמעריקא אז יכתוב האיש לבית האסורים ההוא ויודה כי שקר כָּזָב ואך עלילות דברים שם בזרחיה הנם. — כנואשת מתקוה ספקה שרה כפיה ותתיפח ופתאם התאוששה ותעמוד לפני פלטי ותקרא: ואתה ידעת כל אלה ותתן את בני, את רעך והבדך מקרם, להמנות את פושעים ולהיות את יורדי בור? אתה? ! —

— אמנם דאבה נפשי לכל אלה אך לא יכולתי הועיל, כי לא כאשר תדמי כי אבי עודנו העשיר בעיר הלמיש כאשר היה מלפנים ואני יורש הון רב, אבי היה לדל ברלם ובירכתי בור כלא עתה משכנו ואני נודד בארץ נכריה באין תקוה למצוא להם, והאיש ההוא אמר לי לתת חלק מירושתו ועל כן שמתי יד לפה אף כי לבי עלי דוי, אך כאשר ראיתי פניך לא עצרתי כח להסתיר הדבר עוד אבל הן תדעי כי אהבתי את צפורה ויראתי פן בהודע לה כי אוצרות נכונו לה אז תמאס בי ועל כן אמרתי אחכה עדי אצלח לקחת את צפורה ואהיה גם אני ביורשים ואז אגלה לך הסוד ואוציא את זרחיה למרחב, אך תקותי זאת נכזבה, ועתה דל חלקי בחיים, ובכל זאת לא יתנני לבי להלק את הפושע בנחלת זרים, כי על כן באתי להשמיעך הדבר כי נכון הנני להשמיעך כל אשר ארע למען תמצאי את בנך וגם את הירושה. אפס כי תביני אשר לא אוכל עשות זאת הנם, כי דל בדלים הנני כעת, והאיש יחפוץ לתת לי הרבה מאד, אך אבחר מעט בצדקה מהרבה במרמה —

— ומה תבקש? — קראה האשה בכליון עינים בפרשה כפיה — הגד מה תבקש ואתן לך, אך מהר ואל תעגני —

— אני לא אבקש הרבה, אף כי האוצרות הנכונים לכם רבו מספור, עשרת אלפים כסף תתני לי —

— עשרת אלפים כסף! — קראו יונה וגד בשממון.

— אני אתן—קראה שרה בחפזון—ועתה מהר להשמיעני איפה הוא זרחיה —

נאנחה ותשב אחור — הנה הוא בעיר קטנה אך אַת לא תוכלי לבא אליו והוא לא יוכל לבא הנה בלתי אם בעזרתי, כי בבית האסורים הוא אסור —

— אויה! — התפרץ מלב האמללה ותחזק בשתי ידיה בראשה, וגם יונה וגד קראו בקול שממון, אך פלטי נתן לה אות בידו לבל תפריענו: הוא הדבר: הוא בבית האסורים אך בלי עון וכרגע נוכל להוציאו לחפשי —

— בידך להוציאו לחפשי ואתה נתת אותו להענות בבית האסור ולא הגדת לי דבר עד כה! — קראה האשה — אם כן הוא סור מעל פני כי אף להביט בפניך לא אוכל, איש רע! —

— אם תחפצי אלך, אך עד נצח לא יודע לך מקום זרחיה — ענה פלטי בלעג על שפתיו.

— אך מה תבקש ממני? השמיעני בדברים מעטים מה תבקש? או אולי את נפשי תבקש? —

— אם תתניני לדבר אז הלא תשמעי מה אבקש — האשה נשכה שפתיה בשניה ותדום ורק מרגע לרגע פרצה אנחה מקרב לבה, ופלטי הוסיף: וגם דבר הירושה אמת הוא אך האיש אחי יחזקאל אישך לא באמעריקא הוא היום כי אם קרוב לעיר הזאת והוא יחפש אתכם בנרות, ואלפי רבבות נכונו לכם אך אם תדעו מקום האיש, אבל רק אני לבדי אדע אותו, אני ועוד אחר אשר ידו היתה בכל אלה כי שמו את זרחיה בבור. הנה האיש ההוא הוא בעל מזמות נורא והוא חִבֵּל מזמה להקרא בשם זרחיה בן יחזקאל . . . כל שלשת השומעים נתנו קול תמהון יחד — והוא מצא את בית האיש אחי יחזקאל ואף הוא יאמין כי הוא בן אחיו ויורשו ויאספנו אל ביתו, ועתה יבקש האיש תהבולות לפתות את האיש לשוב לאמעריקא ויום יום יכין נפשו לעזוב את העיר. והאיש ההוא אחרי אשר נודע לו כי זרחיה בא הנה הצליחה מרמה בפיו להביאהו אל אחת הערים הקרובות ושם הסגירהו לידי השופטים לאמר כי במורדים חלקו וכי שמו לא זרחיה הוא ורק במרמה יקרא בשם ההוא

יודע אם לא לקחה אונם שמץ דבר ויקם מכסאו כמו לשוב על עקביו, אך אמץ לבו עד מהרה וינע בידו כאיש אשר יאמר: אנסה עוד הפעם ויעבור עלי מה! וישם אל שרה פניו ויאמר: דבר נחוץ לי אליך כי על כן באתי הנה בטרם אעזוב את העיר —

— אתה תעזוב את העיר? — קראה שרה בחלחלה — ואל מי נפנה בדבר זרחיה? —

— נלכה אל חדר אחר את והאדון בן־אמתי וגד ושם נדבר את דברינו — כלם יצאו אל החדר השני אשר בצד החדר ההוא ופלטי החל לדבר ושומעיו ראו כי הוא מתאמץ לדבר במנוחה, אך בקרבו כנחל שוטף ויאמר: שמעי אל כל אשר אומר לך ואל תבהלי ואל תשתאי, אני אמרתי לך כי זרחיה באמעריקא הוא ולא אמת היה בפי — שרה ספקה כפיה ותצנח מעל הכסא וגד מהר לעזרתה ופלטי כמו לא ראה זאת הוסיף לדבר: הן אמרתי לך אל תבהלי כי בשרה טובה בפי, זרחיה לא באמעריקא הוא כי אם קרוב מאד לך — האשה קפצה ממקומה ותרץ אל הפתח בקראה: האמנם בני פה?—

— לא פה הוא כי אם קרוב אל העיר הזאת — ענה פלטי.

— ולמה זה תענה נפשי בדבריך?—קראה האשה ותפרש כפיה.

— ומה אדבר? הן אם לא תשמעי לדברי ואחרת תחשבי לא בי העון. הכוני ושמעי ואז תשמעי הכל—האשה האמללה הורידה ראשה כפושע לפני השופט ופלטי שב ויאמר: לא רחוק מהעיר הזאת מהלך שש שעות במסלת הברזל שם ימצא זרחיה כיום ואני ארע את המקום ההוא —

— השמיעני איפה ואלכה שם בלילה הזה ולמה תרבה דברים — קראה בקומה שנית ובהתקרבה אליו.

— אם לא תתניני לדבר עד כלותי אז ארבה דברים עוד יותר — ענה ועיניו הבריקו כמו התענג על ענות נפשה והיא

כי תמרה פי אמה ויאמר כי נטל עליה להטות את לב בתה לחפצו, אז נכלמה האשה מדברי תוכחתו ותענהו כי בו העון, כי למה זה הראה את אהבתו לה ולמה נגש אליה בטרם שב זרחיה, הן זאת היתה לו להבין כי בטרם בא זרחיה לא יֵעָשֶׂה דבר קטן או גדול. לוא גם לב בתה היה כלבה גם אז הן ייחלו לקראת בא זרחיה ולמה זה אָץ בה עד להיות עליה למשא? התוכחת המגולה הזאת הרעימו רוחו מאד ויצא בחרי אף ולא הסב פנים גם אחרי אשר קראה אחריו שרה בשמו פעם ושתים, אשר על כן בשובה החדרה ונפשה מרה לה על כי גרשה את יועצה ומורה בדרך הניחה רוחה בבתה ותאמר כי בגללה באו חבלים להן ועוד יבאו. והנערה בכתה בכי תמרורים, אך בפעם הזאת קמה נעמה להגן עליה ותאמר בשפה ברורה כי שרה לא תצדק בריבה בענותה נפש בתה חנם, ובהתעורר רוחה בקרבה קראה: האיש הזה לא ישר בעיני —

— וגם בעיני לא ימצא חן — קרא גד אחריה אם למען הצדק את צפורה או יען כי כה חשב לבו כבר אך הִכָּה בדברו — הוא לא ימצא חן בעיני, וגם לא אאמין בכל דבריו —

— וגם אני כזאת אחשוב—ענה יונה אחריהם, כי אם נעמה וגד כה יחשבו איכה לא יחשוב גם הוא כזאת? פתאם נהפכה כל המערכה נגד שרה כי גם פנינה לא פתחה עוד פיה אחרי כי גד דבר, ועל פי גד יצא הדבר כי שרה תתן לצפורה לעשות חפצה מבלי דבר עוד דבר, ומה השתומם פלטי בבאו בערב ואחרי אשר בקש סליחה מאת שרה על כי הפר חק הכבוד ויצטדק כי נפשו מרה לו מאד הביט כה וכה ופניו הפיקו תמהון ושממון. הוא חשב אל נכון כי אם בעז ידבר אל שרה תְּבָהֵל ותט ידה על בתה וכל בני הבית יעזרו לה, והנה ראה כי פני כלם אינם לו כתמול שלשום, כי לא בבטחון יביטו בפניו וישמעו דבריו, וצפורה קמה ותצא מהחדר ברגע בואו ואיש לא אמר לה דבר. רגע נבהל מאד, כי אמר בלבו מי

נקריבנה על הדבר הזה, הן אך בו ראתה מקור חייה, ממנו יצאה ראשית חפצה לחיות ככל האדם, הוא האיר חשכת האפל אשר הדיחה ואך כאש בפתילה נקשרו חייה אליו ומי זה לא ילחום מלחמת החיים עד גם להקריב אותם?... אולם לא צר היה לבה לראות שמחה כשמחת לבה גם בלב אחרים, ואך נודע לה כי פלטי מבקש קרבת צפורה מהרה להיות למליץ לו ולדבר עליו טובות באזני צפורה גם להוכיחה על פניה כי לא טוב תעשה בהתחמקה מפני האיש אשר יאר פניו אליה, ולב שרה הגה אהבה ותודה לפנינה על דבריה אלה, הן גם מאז ראתה שרה אך יד אל זועם קמה בהן לענותן שבע על חטאת גאה ומרי אשר לבשה צפורה בהרחיקה את האיש הזה בשאט נפש, ולא אחת ולא שתים דברה בדבר הזה קשות את בתה אשר מימיה לא עצבה רוחה, וגם לב צפורה הכה אותה כפעם בפעם על העון הזה, ובכל זאת בהמצאו לה עתה זרה רוחה לו כמקדם ועוד יותר, כי אז אך מנגד הביט בה ולא נועז לגשת אליה ועתה ישלח רסן מפניו וישב על צדה וידבר אליה כאח את אחותו ויבט בה... אשר על כן בעת אשר כל בני הבית היו עליזי התקוה רחק לב צפורה מהם ולא אחת ולא שתים הכירו בה כי היא בכתה במסתרים והדבר הזה המר רוח שרה מאד. רק נעמה קמה תמיד להצדיקנה וגם על דעתה לא נכונו דרכי פלטי כי יחפוץ לכבוש אותה כשבוית חרב בעת אשר לבה בל עמו והוא נגש בעז פנים וכן לא יעשה. ואחרי כי משפט נעמה לא ערב לב איש לשים לאל לכן נאלצה גם שרה ואם גם בלב נשבר להניח לבתה, ומני אז החלה צפורה להתחמק מפניו וגם בשבתה בחדר בהיותו בו ישבה הרחק לה מנגד את נעמה. ופלטי בא יום יום אף כי פניו העידו בו כי התקוה בלבו תלך הלוך ודל, פניו נפלו ויהי עצוב רוח ושרה נדה לו בכל לבה אך לא יכלה הועיל ותנחמהו כי יחכה עד בא זרחיה כי לדברו תקשיב צפורה במו לדבר אלהים, אולם כאשר התאונן על קשי ערף הנערה

רק בהביטה אל פני גד בשבתו על כסאו ובפתחו פיו אז נהרו פניה, עיניה הפיצו ברקים ועל מצחה נראה גבה וגאון כמו מללה בשפתיה: הן האל הכביר הזה אֵלי הוא ואין לזרים חלק בו. אמנם יש פנה במסתרי הלב ששם יסתר הרגש לבקש גם אל אחד לנפשו כאשר יבקש עשר וכבוד וכח אך לנפשו וישיש בהם רק בדעתו כי בהם ישגב חיל על כל רעיו. רב בני האדם יבקשו בכל לב לעזור לנדכאים להרבות צדקה וחסד ולהיות למחסה לכל דך ונדה לבל יחסר לחמו ולבל ידח ממחסה ובית, אבל רק—מכסף אחרים. המה יקראו בחזקה אל אלה העשירים הגוזלים חלק העניים רק כל עוד אשר לא בין עשירים ימנו, והיה כי יעברו את הגבול ומעני וממחסור אל שפע ברכה ועשר יִקָחו אז תפקחנה עינידם לראות כי אמנם העשירים צדקם בם, כי רק עצלות ומרפה יניחו מחסור ורעב, ועד הנה לא ראו זאת יען כי רחיקים היו מהגביל ההוא ועיניהם קצרו מחדור אל מסתריו אך עתה יראו נכוחות. כן גם רבים המה נדיבי לב בבני האדם אשר בלב מתנה יחוננו את רעיהם באלהים ובאמונה עת תחסר להם, אולם רק האלהים אשר לכל הוא והמה לא קרבו אליו יתר מכל האדם אותו יתנו בלא מחיר, אבל אם אך יקרב אל הקדש פנימה ויגש אל אלהיו כנבחר מכל העם אז יעמוד על הסף בזרוע חשופה לבלתי תת לזר לגשת אל הקדש. ומה איפא נתפלא, הן נראה בעינינו כי החסיד אשר ימית נפשו ונפש אחרים על קדושת שם רבו, כאשר תאיר לו ההצלחה פניה ויהיה לשומר הסף או גבאי אז יארוב כאריה על המצפה לבל יתגנב זר אל חדרו פנימה. וכל העולם כלו הן רק צדיקים וחסידים מאמינים בם הם, רק ישנו השם לפי המקום והזמן ודברת בני האדם: רוזן, טפסר, פחה, חכם, כהן, מחוקק, חוזה ונביא . . . כן גם פנינה אשר נבונה היתה זה לא כבר להיות שפחה לנעמה רוחצת פעמי גברתה עתה בהגלות לה מושיעה ומפלטה כאל אלים, אף היא נעלה בעיניה ולוא נועז זר לגשת אל הקדש ההוא . . . ולא למשפט

זה כחמשה ירחים לא שמעה ממנו דבר ואז הן לא ידעה עד מה גם אם עודנו בחיים, ועתה אחרי כי שמעה הבשורה כי חי הוא ובריא אולם וילך לקחת אוצרות חשך, עתה היו לה שלשים יום כשלשים שנים ולוא היה בידה כי אז אולי אמרה: יקח לו אחר את הירושה אם ימאנו לשלחה הנה וזרחיה ישב עמה, אולם אחרי כי איש לא שאל את פיה לכן התנחמה גם בפעם הזאת ותספור את השעות והימים עדי יעברו שלשים יום. גד ויונה ושרה וכל יתר בני הבית האמינו כלם יחד בדברי פלטי מבלי אשר עלתה גם מחשבה על לב אחד מהם פן לא כן ידבר. הן הוא היה רע וחבר לזרחיה ונפשו חשקה בצפורה אז בשבתם בעירם ועתה בעיניו יקחנה זאת ראו כלם, ואף עוד זאת כי על דבר הירושה כבר שמעו גם מפי זרחיה גם מפי גד אשר אמר כי זרחיה גמר אומר בתחלה ללכת לאמעריקא, ויהי פלטי עד מהרה כאחד מהם, כלם משכוהו חסד ויתיעצו עמו, כי ראו כי הוא ידע ארחות התבל יותר מהם כלם יחד ועל פיו גרשו את האיש השומר שבת ועושה חסד לגרים להראותם הדרך איפה ישלמו כפלים בעד כל אשר יקנו והוא היה להם ליועץ ומורה דרך, עמם יצא ובא בלכתם לשוח או לקנות דברי חפץ או לבתי משוש, כי השמועה כי זרחיה חי הוא ויש תקוה כי יראו אותו בקרב ימים היתה כל רוח. גם פנינה אף כי זה עתה עברו שבעת ימי אבלה בבל זאת לבשה רוח עז והמדת חיים כאשר לא ראו בה מעודה. היא לא השחה עוד ראשה ביגון וחרפה, היא לא נסוגה אחור כאשר הבקתה נעמה ובאחות התהלכה את יתר הנערות וכל יצורי פניה ותנועות עיניה הגידו לכל: לא נופלת הנני מכן, הן אמנם לא לבשה גאות ותהי נכונה גם היום להיות לשפחה לכל מבקש עבודתה, אך לא בלב נשבר ונדכה כמו עד הנה, לא בעינים מפיקות שממון ומבוכה ולא בראש כפוף כאגמון, אף לא באנחות כבערות מקרב ולב, כי אם בשמחה ורצון. היא לא לבשה גאות גם היום אף כי כלה היתה, ולב הכלה יגבה תמיד,

וזקנו ושפמו כאחד מבחורי הדור. הוא אחז בידי שרה באהבה ובשמחה רבה וגם בידי צפורה אחז וכמעט מאן להרפות מהן, אף כי פניה העידו בה כי לא רבה שמחתה לשוב ולראות פניו, ואולם הוא היה כלא רואה וידבר עמהן כאוהב מנער ויבטיח לשרה להגד לה מחר דבר נכון על אודות זרחיה, כי ידרוש בבית הפקודות ושם ידע דבר ברור.

— איש אחד אשר רֵעָה לנו הבטיח גם הוא אותי זה של׳ש פעמים ללכת לבית הפקודות ועד היום לא עשה כזאת—

— אל תפקדי על איש לעשות כזאת — קרא פלטי ויתעורר—אני אסור למשמעתך כעבד נאמן ואל תאמיני באלה אשר יסבבי את גרים להורותם הדרך וליעץ להם עצות כי המה כלם אנשי מרמה ותוך — שרה אמרה לו כי האיש לא ישר בעיניה ולא תדבר עוד עמו דבר. ואחרי אשר הציגה שרה את פלטי גם לפני יונה וגד ונעמה ופנינה יצא ויבטיח לשוב מהר ובשרה בידו על ארות זרחיה.

כאשר שב פלטי ביום השני לפנות ערב ובשורה בפיו, כי זרחיה היה בזה וזה ימים אחדים עזב את העיר ללכת לאמעריקא חשבה שרה כי בא יומה. לאמעריקא הלך, לארץ אשר כל באיה לא ישובון! היא התאבלה ותיפח אל בנה כמו כבר מת לעיניה, אך כלם נחמו אותה וגם יונה העיד כי ראה אנשים למאות באמעריקא אשר באו לסחר את הארץ וגם בני אירופא ההולכים ובאים תמיד שמה, וגם התקוה כי ישוב משם ואלפי רבבות בידו ויהי כאחד האדירים אשר בארץ היתה כארוכה לפצעי לבבה ולאט לאט שב רוחה אליה ותתנחם, רק מחשבה אחת הצרה לה מאד, איכה תשמיעהו איפה היא למען ידע אנא לשוב ולבקשנה, אך גם לדבר הזה מצא פלטי עצה ותנחומים, כי מודע לו שם והוא יכתוב אליו כי יבקש את זרחיה וימציא לו מכתבים ואז יכתוב גם הוא כאשר ידע מקום אמו ואחותו ובעבור שלשים יום הבטיח כי מכתב יבא מאמעריקא. שלשים יום! אם כי המספר הזה היה כימי עד בעיניה ולא זכרה כי

אשר אמר להאשה כי נכון הוא לשלם את שכר חצי הירח, לא דברה עוד דבר על אשר יעזוב פתאם את החדר בטרם אשר נמצא אחר לה וביום ההוא נשא נושא סבל את הארגז אשר בו היו בגדיו לעיר לעאפאלד למסלת הברזל הצפונית, ואחרי כי אחר לבא לכן פקד עליו לשאת את הארגז אל החדר אשר שכר לו בבית מלון בקרבת מסלת הברזל באמרו כי מחר בטרם בקר יעשה דרכו הלאה. ובכן קמו כל מזמות לבו ויהי עלז ושמח ולבו היה מלא מחשבות ומזמות איך יציב לו יד. ויום יום יצא לשוח לעת ערב באחד הגנים למען הקל מרב סרעפיו אשר לא נתנו דמי ויגזלו מנוחתו בלילות, אולם גם בהתהלכו בגן לא ידע שלו בנפשו, וכמרדף על צואר רץ עד כי שממו עליו כל רואיו, וכן פגע בגן העם בשרה וצפורה, אשר הכירן כרגע בנשאו עיניו מבלי משים. ברגע הראשון כאשר ראן בקש לרוץ אליהן בשמחה, כי כשכור היה בראיתו את צפורה, אך בכל זאת מצא די און בלבו להבליג על סערת נפשו ולהרחיק לכת ולהתבונן בהן מרחוק עדי יורהו לבו מזמה מה לעשות ובכן הרחיק ויתיצב בסתר אלה עבתה ויגמר אומר להתחקות על שרשי רגלן למען דעת איפה מקום מגורן, אך ברגע ההוא הגיעה עדיו שרה אשר גם היא הכירה אותו כרגע ותשש מאד ותרץ אחריו ותשאלהו: אולי ראה או ידע איפה זרחיה כעת?— אם כי בכל לבבו בקש לבא את האשה בדברים בכל זאת ירא מאד לנפשו פן יוציא דבר מפיו אשר יהיה לו למוקש כי על כן בקש סליחה מאת האשה כי לא יוכל לעמוד אף רגע אחרי כי בדבר נחוץ הוא שלוח וידרוש לשכנה ובאשר אמרה לו הבטיחה לבא בערב לבית מלונה, כי אחרי אשר תשאל לזרחיה עוד לא לו לירוא מפניה, ובין כה וכה יגמר אומר מה לעשות ומה לדבר.

ובערב אחרי אשר שבו מפראטער ואך דברים אחדים דברו את גד ופנינה לנחמן השמיע המערת כי איש ידרוש לשם שרה והיא ענתה: יבא — ופלטי בא הדור בלבושו ויעש שערותיו

אז הראיתי גדולות לאין חקר והמכתב הזה יהי לעד. האצלח עוד לכבוד ומשרה? ואמנם לא שקר היו מליו בפעם הזאת כי המכתב היה עד נאמן למזמת לבבו אשר לא היה לה חקר. הן כל אשר דבר בו היה שקר וכזב ובטפלו אשמה עליהם לא עלתה גם על לבו לתת להם הכביד הזה למנותם את פושעים, הוא חשב אותם לאוילים וסכלים אשר יאמינו לדברי רעיהם גם אם ישים על ראשם חטאות אשר לא חטאו, ובטפלו גם עליהם אשמת חטאתו הן אז יבטח כי לא ירהבו בנפשם עז להסגירו בידי השופטים. הוא כבר בחן את לב הדוד ויוכח כי באמונתו כל חיי רוחו ועל כן השמיעהו כי ילך ללונדון. וכתב התעודה ידע היטב כי לא ביד האיש הוא, כי הוא לקחהו ביום השני, אחרי אשר נודע להאנשים ויתן בידם את כתבי התעודה ואת המכתבים, במצאו אותו על שלחן המכתבים וישימהו בחיקו, אבל הוא שפט מישרים כי אם יבקש את כתב התעודה אז יהיה להם אות נאמן כי יחפוץ להרחיק נדוד ואז ישיבו לו דבר. ובאשר ישיבו לו דבר אז הן אות נאמן יהיה כי לא יעלה על לבם להלשינו לפני השופטים ואך בדבר הזה חפץ להרגיע רוחו, המכתב הזה נתן שמחה בלבו עד כי החל פתאם לראות הר זהב ומשרות רבות וגדולות על שכמו ויגבה רוחו מאד. המכתב הזה לא יחטיא המטרה — דבר אל נפשו ויגרד את ידיו אחת ברעותה — אני אערוב ערבה כי הכסילים ישלחו לי צידה לדרך — ובדברו כזאת שחק מטוב לב. ואמנם לא שגה במשפטו על דבר הכסילים כי עוד ביום ההוא לפנות ערב הביא איש לביתו מכתב סגור, ובמכתב ההוא נכתבו רק אלה המלים: כתב התעודה בֻּקַּשׁ ולא נמצא ובכסף הזה תעשה דרכך. — והכסף הזה היה שטר חמש מאות שקל. חמש מאות שקל! — כמשגע רץ בבית מרב שמחתו — השכר הראשון אשר ראיתי שכר המרמה, עוד אוסיף, עוד אוסיף—דבר לנפשו בשמחה רבה. וביום המחרת קנה לו כתב תעודה ויהי לבן־אמעריקא, ויגד לבעלת החדר כי היום ישוב אל ארצו, ואחרי

אחרים דרך תשובה, עלי החובה להשיב עמי לתשובה גם את אלה אשר עזרו לרעתי ואשר הועילו להדיחני מדרכי ישר, והידעת ארוני מי המה הפושעים האלה? אתה והזקן רעך! אתם הדחתם אותי לאט לאט עדי נתעיתי. לא בפעם אחת התעיתם אותי כי אם לאט לאט בערמה ומזמה, ואני המשגע נמשכתי כצאן אחרי הרועה ובכן גם אתם לא תנקו מפשע רב. ואני אומר זאת לכם ברוח נכון, כי אחרי אשר חטאתי אני אדע ומוסר כליותי יינק דמי לבבי כנחשים צפעונים, הנה אהיה לעינים בדרך תשובה גם לנתעים אחרים אשר חטאו ועוו כמני. אני אטפול עליכם חטאת לא למען הקל מעל פשעי כי אם למען פקוח עיניכם, ודעו וראו כי לא הטיבותם לעשית ממני. אני ברוצי אחרי העשר הייתי כעור ומשגע עד כי לא ראיתי את השאול הפתוח לרגלי ואתם למען הגן על האשר הפרתם שוחה לרעכם והולכתם אותי בדרך אבדון. לוא השלכתם אותי החוצה ביום הראשון בבאי כאיש מרמה ועון, לוא הסגרתם איתי בידי השופטים כי אז נחשבה זאת לכם לצדקה. שובו והשיבו אל לב כי אתם עזרתם לרעה.

מחר בבקר אעזוב את העיר כי מוצא שפתי אשמור ואני נדרתי נדר לבא בברית אמונתכם ודברי אקים כי על כן אשים ללונדון פני. ועתה זכרתי כי כתב תעודתי בידכם הוא. אמת הדבר כי לא לי הוא אך בלעדו לא אוכל לעבור את הגבול, ולשוב אל ארצי למען קחת כתב תעודה אחר קצרה ידי, כי כסף דרוש לי לדבר הזה, ואת כתב התעודה אף כי נקראתי בו בשם זרחיה תוכלו להשיב לי בלי כל יראה, כי הן לא אשוב לבקש ירושה בבהו ורק לעבור בו את הגבול חפצי ובלבבי הנשבר אשבע כי מלונדון אשיבהו לידכם.

האמלל באמללים פלטי.

שחוק עבר על שפתיו בקומו מכסאו ובקראו את המכתב. המקרה העור לא ידע את אשר יעשה — קרא לנפשו בנחת— לוא הושיבוני בין יועצי ממלכה ועתותי הארץ בידי נתנו כי

עַד לפני השופטים, נכון הדבר כנכון היום, ובכל זאת מי יודע רוח האדם? פן יסיתנו רעו הזקן, פן תעלה פתאם מחשבה על לבו אשר על ידי השופטים יודע לו גם מקום זרחיה. כנוד הקנה ברוח כן נדה כל גויתו בהשבו אשר אם ישים האיש אל בית המשפט פניו אז ימצא שם את זרחיה, הפחד פן יירש זרחיה הון עתק גבר בלבו על כל פחד וישביח המון מעיו בקרבו על כי עלתה מזמתו בתהו. ולמען שים מוקשים ברגלי זרחיה לבל יקח את הירושה נכון היה לחרף נפשו גם כמו למען תפול הירושה בידו דוא, ובהשבו כזאת הוסיף לחבל תחבולות למנוע את האיש לבל ישלח לבית הפקידות ואף מזמתו עמדה לו גם הפעם. הוא ישב אל השלחן ויכתוב כדברים האלה: „אדוני! אם כי בעזות מצח מאין כמוה תהיה בעיניך אם אעיז פנים לדבר עוד אליך ואם גם רק בכתב, בכל זאת יאלצני רוח בטני לעשות כזאת ויעבור עלי מה. אדוני, הנה פשעי הנורא ידכאני עד עפר. כמשגע הייתי בכל העת ההיא, כל רעיון ורגש עזבני ומעת אשר שמעתי שמע הירושה ומעת אשר בית אבי המלא כל טוב ועשר התפוצץ לרסיסים ואהי פתאם דל בדלים מני אז מלא לבי רק חפץ אחד למצוא את הירושה, וכמשגע רצתי אחריה מבלי ראות כי משחק הייתי בידי עליזים אשר לא יחסר להם דבר בלתי אם ללעג לקשה יום, לולא הֻכֵּתִי בשגעון כי אז הכרתי כרגע מי הוא הדור, כי את יחזקאל ידעתי פנים אל פנים ותאר אחד לכם, אך משוגתי התעתני לבלתי ראות ולבלתי שמוע דבר בלתי רק את הירושה, ובדרך העקלתון הזה רצתי עדי הגעתי אל פתח שאול וגם משם לא נסוגותי, כי לא ראיתי עד מה, עור ומשגע הייתי. ואני לא להצטדק באתי הפעם, הן אחת היא לי מה משפטיך עלי אחרי כי ידעתי אל נכון כי כל עוד בחיים חיתי לא תשוב לראות פני, אבל אחרי כי חוטא ופושע הייתי ואחרי כי אשוב כיום ואנחם בכל לב ואכה בחרפה לחיי ולבבי נשבר עד מאד, הנה אמרתי עלי החובה להורות גם פושעים

כאלה בידי השופטים, והמה יפלו אל נכון, כי הלא הוא אסור בבית דפקודות וינתנו המכתבים בידי החוקר אז יאמין אמונה אמן כי אחד מראשי המורדים נפל בידו ויחקרו וידרשו ימים רבים, ובין כה וכה כבר יצלח חפצו בידו לשנות מקומו ושמו וישכן בעיר בטח. מדוע התאמץ לעשות כל אשר בידו למען יוכל שבת אך בעיר הזאת לא ידע בנפשו וגם לא בקש חשבון, הן גר הוא בה ואחת היא לו אם בה או בעיר אחרת יבקש משכן לו, בכל זאת כמו כבר התישב בה כן דבק לבו אחריה ויהי בעיניו כאסון נורא להגרש ממנה. ובמזמה זחדשה הזאת קוה כי יעשה ויצליח. הן איש לא יכירנו מבלעדי אחדים אשר דבר היה לו עמם, ואחרי אשר ישנה מקומו ובעיר לעאפאלד אין איש אשר ראה אותו עד כה, וגם אם ידרשו מבית הפקודות לשכנו, אז הן יענו שם כי הוא שב אל ארצו ויחדלו ממנו. רגע אחד שכח בשמחתו על המזמה הזאת גם את הירושה גם את הדוד, אבל פתאם עלתה מחשבה על לבו פן יודיע הדוד לבית הפקודות את המרמה אשר עשה ואז הן יחקרו וידרשו אחריו בכל חפץ לב, העון אשר קרא לו בשם אחר לא גדול הוא, גם אשר הוליך את החוקר שולל ימצא דברים לרצטדק ולא יגדל עונו, אך המרמה אשר עשה בכתבו מכתבים ובהחמו ביד אחרים ובבקשו ירושת זרים ובחפצו לקפד חית האיש בסם מות, כל אלה פשעים גדולים ועצומים המה, ואחרי פשע גדול כזה יחקרו וידרשו בכל מאמצי כחם ואף אם ינוס אל ארץ אחרת לא תהי עליו סתרה כי אם הסגר תסגירנו בידי השופטים. לרעיון הזה נדעכו עשתנותיו מאד, כי מי לידו יתקע אם לא תודע זאת בבקר להחוקר בבית הפקודות? אם אמנם רעיון אחד הרגיע לבו, כי לוא חפץ האיש להסגירהו בידי השופטים כי אז עשה זאת ברגע אשר נתפש, ואם שלחו מיד אות הוא כי לא יעלה על לבו לנסות דבר אל השופטים; איש כמוהו אשר יחבא בארמונו כמו בבית כלאים ולא יראה אדם, הוא ימאן לבא כפעם בפעם להיות

ללמוד חקי המסחר תמצא ידו בירחים אחדים, את שפת צרפת ואשכנז ורומעניא ידע אל נכון, ואם כי לא צחות דבר בכל זאת שפתיו ברור מללו בשפות האלו, ואחרי כי כסף בידו לחיות שתי שנים, הנה תמצא ידו לעבוד שנה תמימה בבית מסחר חנם ואם כן פתוחות לפניו דלתות כל בתי המסחר ועל כן יבחר אך בבית אשר כסף רב שם... ולרגלי המחשבה הזאת עלה שנית הר הזהב לפניו ויגדל ויתנשא למעלה ומבלי משים פשט את ידו ואצבעותיו נעו. גם באניה הולכת אמעריקא נִשא ברוחו ועוד הפעם פחד השופטים לנגד עיניו... והפחד הזה אשר נולד בדמיונו העיר את הפחד מהשופטים עתה בעיר הזאת, כי איך ילמוד ואיך יוסיף שבת בעיר הזאת אחרי כי בעוד יום או יומים יִוָדַע כי הוא קוֹרָא בשם אַחר ואת האיש אשר גנב את שמו הביא לבית האסורים בדבת שקר והוא נקי מפשע. המחשבה הזאת לקחה לבבו זמן כביר ויבקש שנית תחבולות ויגמר אומר לכתוב להרב בעירו, כי יקח לו מכתב עדות אחר, אחרי כי זרחיה בא לעיר ההיא ורעה נגד פניו, או אולי תמצא ידו להמציא לו מכתב עדות בשמו פלטי, אך כל אלה לא הרגיעו רוחו כי ימים רבים יעברו בטרם יבא לידו המכתב ההוא אשר אליו הוא נושא את נפשו, אולם עד מהרה הֻבַּל מומה כי בכסף ימצא בעיר גדולה לקנות לו מכתב עדות ואז יעזוב את נוהו ויאמר כי יעזוב את העיר והארץ וישכר לו חדר בחלק אחר מהעיר ושם יִקָרֵא בשם אשר ינתן לו במכתב העדות. העצה הזאת טובה בעיניו מאד, רק דבר אחד עומד לשטן לו: פן יוציאו מחר את זרחיה מבית האסורים בטרם ימצא לקנות מכתב עדות. הרעיון הזה ענה לבו זמן כביר עדי הגה מומה חדשה אשר בכחה יֵאָסר זרחיה עוד ימים אחדים ואולי גם יותר, וישב אל השלחן ויכתוב את שני המכתבים אשר כבר ידענו אותם כי שמענו בקרא אותם החוקר באזני זרחיה. ולא שגה במשפטו, כי אחרי אשר הלשין אותו לפני החוקר כי הוא אחד מחברי בליעל, הנה בנפול מכתבים

ומה אעשה אם גם אנצל מידי השופטים? הר הזהב נמס כדונג, ובכסף אשר בידי לא אוכל לעשות גדולות, ואם אחשוב את כל שקל ושקל אשר אוציא אז אולי אחיה בו שתי שנים. הן החצי ממנו כבר פזרתי, הלא יורש הייתי והכסף היה כאין בעיני, במרכבות יצאתי ובאתי"—עתה הש כי רגליו נלאו מאד והוא עודנו לפני שער העיר ועוד לו ללכת שעה תמימה ברגל וכבר עברה חצות הלילה. רַכָּב!—קרא וכרגע נחם ויאמר: לא עת לרכוב היא, הר הזהב רחוק הוא, עתה תשיש אם מנעליך לא בלו מעל רגליך ותוכל ללכת ברגל — וירחיב צעדיו ללכת הלאה מיראה פן שמע רכב את קולו ויבא אליו עם מרכבתו. כה התנהג באשון ליל, נפשו עיפה מאד ורגליו בצקו עד כי לא עצר כח ללכת עוד אך אסף שארית כחו, הן אם לא לקח לו מרכבה עד הנה לא יעשה זאת עתה כאשר לא רחוק הוא עוד מביתו. וכאשר עיפה נפשו יותר כן חדל מחשוב מחשבות ויתנהג בכבדות עדי בא לחדרו ויתנפל על הערש באין אונים ולא העלה נר גם לא פשט את בגדיו ותרדמה נפלה עליו. הוא לא ידע כמה ישן, אך כמו יד חזקה הדפה אותו כן קפץ ממקומו ויבט סביבו מבלי דעת בתחלה מה היה לו ואיפה הוא, וכל אשר עבר עליו עד הנה היה כחלום חזון לילה בעיניו. עפעפי השחר החלו להבקע בפאת קדים ויגש אל החלון ויבט בו והנה הר הזהב עולה בשמים כבשרה חדשה. עתה שב זכרונו ויזכירהו כל אשר עבר עליו, ויחל ללכת בחדרו הנה והנה אך לא בצעדי און כי ירא פן יעיר את השכנים וזאת חש כי לא טוב הוא לו עתה כי ירבו להתבונן אליו ולמעשיו. העבר אין להשיב—קרא וינע בידו כמו חפץ להשבית גם זכר הראשונות — ועתה מה לעשות? ואך החל רוחו להכל מזמות כן הקר כבור מימיו ובכלם לא מצא נחת, אך ברעיון אחד אחז ולא הרפה ממנו: „אלמוד דרכי המסחר ואמצא לי מקום בבית מסחר, הן די כסף בידי לחיות עדי תמצא ידי לראות שכר לעמלי". העצה הזאת היתה הטיבה בעיניו, כי

עליו, המה העירוהו מתרדמתו ויחזק במקלו מבלי אשר חשב מה הוא עושה. איש יצא מהבית ויהם את הכלבים וישאלהו: אנה תלך? —

— העירה — ענה פלטי כחולם.

— העירה? האם דרך אמעריקא תחפוץ ללכת העירה? אבן זר אתה ולא תדע הדרך ועל כן נתעית, שוב איפה על עקביך ומהר ללכת אולי תמצא עגלה. — האיש שב לביתו ופלטי הסב פניו ללכת לוויען ולאט לאט כמו סרו הצללים מלוח לבו ויחל לראות ולחוש את אשר לפניו ואך עתה החל לקוט בנפשו ולקלל את יומו גם לריב בהמקרה כי עשהו לנבר לא יצלח. הן כמה המה אשר כזאת עשו והצליחו ויהיו לבני המעלה, וממני תסתיר ההצלחה פניה!—כה דבר לנפשו, רגע רב עמה ויטפול עליה סבלות ומשנהו הצדיקה וישם כל העון בראש המקרה וההצלחה אשר הסתירו פנים ממנו. וכל מחשבה וכל מזמה אשר אך תעלה על לב איש מזמות עלתה על לבו וברגע עלותה כבר נוכח כי הבל וריק היא. הוא ברח מהעיר למען ימלט מידי השופטים, גם נלוה אל חברת מורדים בסתר ויהי להם לראש, וגם מאגודת מרצחים ובוגדים לא משך ידו ויהי לפקיד להם, כל אלה ראה בחזון רוחו ועוד טרם ינוח לבו—אוציא אותו מהבור והוא יתן לי חלק יען אשר השמעתיו את הדבר — קרא בקול, אך כרגע קפץ ויתר ממקומו בקראו: הוא יקח הכל ולי יתן חלק?! גם לי גם לו לא יהיה! ואחרי נסותו לדבר אל לבו כי אולת היתה לחשוב כה, כי טוב מעט מאפס אבל גם אז השיב אמרים לו, כי שוא כל עמלו, כי הוא לא יתן לו מאומה וגם יפקוד עליו עונו ואיכה יוציאהו מהבור? הן אז עליו לרשת מקומו. מפני המחשבה הזאת נחת מאד ורעדה עברה על בשרו, „הן זרחיה יוציא כנגה צדקו ואז יגורוני בחרמם. לא! לא לזאת נוצרתי — קרא בבוז — מאיש מזמות לא תבצר מזמה בכל עת, ואני הנני עומד עתה ככסיל על אם הדרך ולא אדע אנה אפנה. אולם מה מני יהלוך?

— לך ובקש בספר שמות הזרים הבאים הנה אם ימצא איש בשם זרחיה בן יחזקאל האדומי מעיר חלמיש ברומעניא— צוה החוקר אל השופט ואת פלטי בקש כי ישב וידבר עמו על ארצו ועל דברים רבים ושונים ובין כה שב השוטר ויאמר: הלא דבר הוא, אני מצאתי שתי פעמים את השם הזה, בתחלה נכתב זה כשלשה ירחים והוא יגור ברחוב נ. בעיר יוסף, והשני נכתב זה שבעה ימים והוא ברחוב מ. בעיר לעאפאלד—

— אם לא אשגה — אמר החוקר במאור פנים לפלטי — אמרת כי ברחוב ההוא ראית אותו ? —

— כן הוא —

— אודך בכל לב על הדבר הזה, ואכיר לך טובה מקרב לב בעד עמלך ולבי יגיד לי כי לויתן טוב יעלה בחכה היום— ויתן ידו לפלטי ויודה לו שנית ואת השוטר צוה כי יקח עוד איש עמו וילכו לבקש את זרחיה השני ויביאוהו עד מהרה.

כאיש אשר צדקה וחסד עשה כן שש פלטי במפעלו וינח לבו מזעפו וימהר ללכת בעגלה אל המגרש לארמון הדוד, ואם אמנם מנוחתו לא האריכה שבת בלבו, כי עד מהרה החל הספק להרתיח קרביו, פן כבר היה פה, ופן לא ימצא השוטר אותו בביתו וגם הוא יבא אל דודו בשבתו בביתו, כי על כן עלו מחשבות על לבו לשוב על עקביו, אך אמץ עוד את לבו במחזה הר הזהב אשר לא מש מנגד עיניו ובכן בא שמה, ואת אשר קרה איתו שם והחלק אשר נפל בגורלו הלא כבר ראינו, אולם כאשר גורש בחרפה מהארמון ההוא אחרי שתי שעות ולא יד זרחיה היתה בו, כי אם בעונו נלכד וברשת אולתו כשל נפל, וגם הר הזהב לא עוד יופיע לנגד עיניו לאמץ לבו, אז היה כגבר עברו יין. כמשגע רץ באישון ליל ברחוב המגרש גם מבלי ראות כי לא אל העיר כי אם מנגדה ילך ויתרחק ממנה. הוא רץ ומלה לא היתה בלשונו גם מוסר אולתו עוד לא מצא מלים לענות בו נפשו, הוא רץ כמכונה בלי כל רגש ומחשבה, וכה רץ עד אשר נבעת מקול כלבים אשר עטרו

— ומה שם האיש? — שאל החוקר.

— גם אני לא ארע — ענה פלטי.

— ואיפה ינור? —

— גם זאת לא ארע —

— ואולי לא תדע גם מראהו וקומתו? — קרא החוקר ויתבונן בפני פלטי, כאיש אשר לא יאמין בדברים אשר שמע.

— אני אדע מראהו וקומתו, וגם את שמו שמעתי אז לפני שלש שנים בהיותי בעירי, אך זאת נודעה לי אחרי כן כי לא זה שמו אשר נקרא בו הוא שמו, כי הוא יחליף שמו בעיר ועיר ועל כן לא אדע שמו אל נכון —

— מתי ראית פניו ואיפה? —

— זה כשעה, ברחוב מ . . .

— ומה המריצך למהר להודיע זאת? האם קנאת המשפט והמשטר אכלתך? — שאל החוקר ועפעפיו בחנו את הדובר בו.

— את האמת אגיד ולא אכחד כי הדבר הזה יגע אל עצמי ואל בשרי; לפני שלש שנים כאשר היה בעירי הצליח לקנות בשוחד מידי המשרת בביתנו את כתב תעודתי, ואחרי כן עשה תועבות רבות ויקרא שמי עליו, ויהי לי לחרפה ולמגינת לב עדי נודע הדבר, ועל כן אפחד פן יִקָרֵא גם פה בשמי ויתנהו לשמצה —

— ומה שמך אתה? —

— זרחיה בן יחזקאל האדומי מעיר חלמיש ברומעניא וזה הוא כתב תעודתי — ענה פלטי.

— היש לך מכירים פה? —

— יש ויש, ראש חברת כל ישראל חברים, אשר אליו הבאתי מכתב עדות ועוד אנשים רבים —

— טוב הדבר, הנני נותן את תודתי לך — ענה החוקר וישם אצבעו על כפתור אשר בשלחן וברגע בא שוטר הביתה.

מים כבירים ושטפו הכל לא אחזתו פלצות, כל אלה לרגלי ועיניו נטויות אך אל גבעת הר הזהב אשר יגדל וינשא עד לשחקים וברק ממנו יצא ויפיץ אורו על הים האדום המשתרע לאין קץ. כאיש אשר רוח חיים עזבהו ישב מבלי נוע ועיניו קמו כמו תבטנה למרחקים בכל עת אשר רחף רוחו על כנפי החזון הזה, אך פתאם כמו הדיחתהו יד נעלמה ממקומו צנח מעל הכסא ויעמוד על רגליו ויעביר בידו מול פניו כמו בקש לגרש את החזון אשר כבר שבעה נפשו ממנו ויקרא: ימות או ישבה או יעבור עליו מה אך את הירושה לא יראה — את הדברים האלה דבר במנוחה כמו שב אליו כה לבו לחשוב מחשבות, וגם החל להשוב במנוחה מה תמצא ידו לעשות לזרחיה למען ישים כבלים ברגליו לבל יקדמנו לבא אל הארמון. רבות מחשבות חשב ובכלן לא הרגיע רוחו אך כמו רוח ממרום נערה עליו פתאם ותפץ אור סביבו כן התעודד ויעמוד ויתן ידו על מצחו ויקרא: הס! מצאתי, בידי הוא!—אך אולי כבר קדמני וכבר היה שם — — אחת היא אם כה ואם כה אבדתי, אם היה שם אז יבקשוני וימצאוני, ואם לא, אז הן עוד בידי למצא את הכל, את הכל— — ובצעדי און והפזון יצא מהבית ובכל הדרך אם כי נחפז היה מאד בכל זאת לא חדל אף רגע מחשוב מחשבות וכאשר בא אל בית הפקודות, כי שם היו פניו מועדות, וידרוש לראש החוקרים כבר נכונה היתה התחבולה והמזמה בלבו, וכאיש יודע אל נכון כי ההצלחה תקראהו לרגלו לא שֻׁנָּה עז פניו בבאו אל הבית אשר לו לפחד ולגור ממנו כמפני עמק עכור . . .

הפקיד אשר אליו שם פלטי דברתו שאלהו: מה חפצו? אך הוא בעז ענה כי סוד כמוס הוא אשר רק לחוקר הראשון יגלנו והדבר נחוץ. הפקיד יצא ואחרי רגעים אחדים שב ויקראהו ללכת אחריו ויובילהו אל החוקר. ולו ספר כי היום פגש ברחוב איש אשר חבר וראש הוא למורדים ומרצחים ורעות רבות פעל האיש ההוא ויברח מארצו ועתה הוא פה בוויען.

והאנחה ההיא היה קול השבר ולקול האנחה קפץ ממקומו כמו חץ מות בא זה עתה בלבו ויקרא בחרוק שנים: אבדון ומות וכל חבלי שאול יחולו על ראשו, מי הביא את הנבל הזה הנה? וביום הזה! אבדתי אבדתי! לשם הירושה בא הנה ומי יודע אם לא כבר שם היה? — בדברו כזאת שלח אצבעותיו ללבו כמו בקש לקרוע סגורו — יום אחד בטרם אשר מצאה ידי לקחת את כספי הביאוהו שדי שחת הנה לקחת את ירושתי! נורא הדבר! ומה אעשה? — לבקש מפלט בגלי הנהר! אין דרך אחרת לפניך — קרא לנפשו כמו לעג לה על אולתה. אך לא! — קרא פתאם ועיניו הפיצו זקים — בידי אלה אשים מחנק לנפשו ויהי מה! ועד אור הבקר ואיננו! כאשר החלותי כן אבצע, לא אתן לאיש לקום בפני, הכסף לי הוא — ובדברו רץ בצעדי און אל הדלת כמו חפץ ללכת למצוא את זרתיה ולשים קץ לו. בנשתו אל הדלת עמד ויורד ראשו וישחק בשחוק מוזר ומעורר געל נפש: אשים מחנק לנפשו? ברגע הזה? ואם לא יתן את צוארו בחפץ לב ואם יגבר ממני? ואיפה אמצאנו? לוא ידעתי מקומו! לא בפעם אחת אשים מחנק לנפשו, אקנה רעל ואתנה בברותו, או נלך לשוח בחוף הנחל ואהדפנו, או... או... אבל כל אלה לא יועילו עד אשר אמצא מקומו ואז כבר הוא מרומים ישכון ואני בבית האסורים משכני... אברח... לברוח ולתת בידו את הרבבות! יקר בעיני המותה עמו מתת לו להיות אדון לאלפי רבבה. אין דרך אחרת בלתי אם להעביר אותו מהארץ... במחשבה הזאת צלל כמו בתהום רבה וירא שם כל רצח וחמס למיניהם, ובתהום זה שקע וישקע עוד יותר עד כי ראה הללים למאות לרגליו ומספרם גדל מרגע לרגע אך הר הזהב העומד למולו רומם ונשא עד למעלה, עצמו הרוגיו ועצמו לו גם עפרות הזהב והוא פושט את ידו כפעם בפעם ויגיע באצבעותיו: הב הב! זמן כביר שט רוחו על כנפי החזיון הזה ולא נבעת מההרים הרמים אשר מגלגלות ועצמות אדם נערמו כמו רמים, גם למראה נחלי הדם אשר פרצו כזרם

יום ספר את הרגעים עדי יבא יום חדש וכל רגע ורגע האריך בעיניו כימי עד. כאיש אשר דעתו נסתרה הלך בחדרו כל היום, כמו ירא לצאת הוצה פן יקדמו השופטים לאחוז בו בטרם ימלאו שבעת הימים, ספר לא לקח בידו וכל מלאכה לא עשה בלתי אם הלך כסוס על גלגל הרחים כל היום בחדרו רצוא ושוב עדי בצקו רגליו ויתנפל על הכסא, אולם לא נח לו ויקפוץ ממקומו ויוסף לנוע. הוא גר בחדר אשר יצא ובא בו מבלי הֵראות ליתר בני הבית כי פתח היה לחדר ההוא מאולם הבית, אך בכל זאת נשמע קול צעדיו בחדר השני, אבל הגרים בו הסכינו לשמוע צעדי היושבים בחדר ההוא כפעם בפעם כי על הרב גרו בו תלמידים בבית מדרש ההכמות והמה בלמדם יתהלכו בחדר לארכו ולרחבו ומה גם בבא ימי הבהינה, ועל כן חשבו כי אף הוא תלמיד הוא וימי הבחינה קרובים לבא, ואמנם כן הוא ימי הבחירה נכונו לו ואליהם הכין נפשו. רק לעת ערב יצא כפעם בפעם וישוה שעה ושתים, אבל גם בלכתו לשוח כמו בהדרו רץ כמשגע מבלי הבט בפני איש. ומה נבהלה נפשו ביום הששי לימי המלואים בלכתו ברחוב ובהגיע לאזניו קול אשר הרעיש כל מורשיו, הוא הסב פניו כמתגנב ויציץ על האיש בעל הקול ההוא ולבו היה לאבן, הוא נע ונד כשכור ויחזק בקיר לבל יפול, ויאסף שארית כחו לברוח מהמקום ההוא לבל יֵרָאו פניו לאיש ההוא, אשר הכירו כרגע כי הוא זרחיה.

כל חושיו עזבוהו בבאו להדרו ובהסגרו על מסגר כמו מֻרְדָּף היה, עתה לא הלך בצעדי און בחדרו כי אם התנפל על הכסא ויחזק בידיו בראשו כמו חשב להתפוצץ; על אי נחמד הובילוהו רגליו ויהלום לו לעשות שם מלוכה והנה פתאם לפתע נמוטו מוסדותיו מתחת, וירא כי על ערמת הול אשר מי הים שטפו אותה עומדות רגליו ועוד מעט שם תהי קבורתו. מחזה כזה עבר מול עיניו. זמן כביר ישב ולא הוציא הגה מפיו כי גם חושיו בקרבו כמו חלו ולא עצרו כח לנוע ממקומם. אך פתאם פרצה אנחה נוראה כמו נשבר לבו ברגע ההוא

כל הקרב אליו, ונפשו שֹׁוָעה בתוכו: הלעולם יחיה?! הלעולם יחיה הזקן הנבל הזה הומס כספי?!—שנה לבו פעמים ושלש עד כי עברו המלים גם על דל שפתיו, וגם כל היום ההוא אשר נשאר שם בארמון מלא רק רעיון אחד כל הדרי לבו: הלעולם יחיה? וכאשר דברה רוחו בקרבו כן הביעה גם לשונו בלכתו בחדרו הנה והנה כהולך על גחלים: הלעולם יחיה?!— וכקול מעמק שחת ענהו: לא לעולם יחיה! — חלחלה במתנים אפפתו לשמוע הקול ההוא עד כי השב לנפול ויאחז בשתי ידיו בידות הכסא, אך עד מהרה אמץ רוחו ובברק תקוה חדשה הציץ מעיניו בראותו כי לא השטן מעמקי שחת ענהו בקול, כי אם משרת האדון, משרת הדוד הזקן והוא יבשרהו את הבשורה הנעימה כי לא לעולם יחיה ומי ידע זאת יותר ממנו? ועל כן לא הרבה דברים בשאלות ותשובות כי אם שאלהו: מאין תדע זאת? והוא ענהו כי מחלה עזה תאכל קרביו ולפי דברי הרופאים לא יאריך ימים. אך במענה הזה לא נח רוח פלטי כי כמיאש אמר: מי יודע כמה יארכו עוד הימים? — והמשרת נחמהו ויאמר לו כי יחכה עוד שבעת ימים כאשר צִוָּה ובעת הזאת אולי יחלה וכאשר שכב לא יוסיף לקום גם הבטיחהו לבל ימות לשחת בטרם כלות שבעת הימים. עיני פלטי הפיצו זקים בשמעו דבריו ויושט ידו לו ויקרא: יחד נחלק! — ובצאתו בטח הפעם בלבו כי עתה לא יוסיף עוד לענות נפשו בשבעת ימים אחרים, כי המשרת הנאמן הבטיחהו כי יחלה בעת הזאת וכאשר שכב לא יוסיף לקום, בשורה טובה מאין כמוה! גם הבטיחהו כי יחכה לבל יחלה וימות בלא עת. „חכם לב הוא המשרת, אמר בלבו, הוא יפחד פן תעבור הנחלה ליורש והוא לא יתננו חלקו, כי על כן יתן ידו להיורש. בכל לבבי אתן לו החצי, את כל הארמון והכלים, רק הכסף, הכסף לי הוא — ובחשבו כזאת פשט את ידו ואצבעותיו נעו — הוא יחשוב כי יקח חלקו ואני אשא ואסביל הכל, הפתי לא ידע כי אקדים לברוח עוד לפניו”. יום

התבונן אל אשר לפניו וגם בדברו עם איש לא הביט בפניו ועיניו נעו ונדו בדברו כמאורי מתעים, רק בעלות שם כסף על לשונו אז כמו חיים חדשים ורוח חדש בא בקרבו ומבלי משים פשט מעט ידו הימנית ואצבעותיה נעו פעמים אחדות כיד איש הפשוטה לקחת כסף ואצבעותיה תתנה אות לאמר: החישה מעשיך ושקול את הכסף. הוא לא ידע כי כה יעשה בידו ועל כן גם בלכתו ברחובות קריה ובדברו לנפשו הושיט כפעם בפעם את היד ויקרה מקרה כי העובר על פניו דִמָה כי קורא הוא לו ויקרב אצלו ובתמהון הביטו איש בפני רעהו ויחשֵב כמשגע. וכן היו גם פניו אשר מיתריהם לא נחו רגע ועיניו לא שקטו, וכפעם בפעם העוה שפתיו ויקמוט מצחו ויהי בדברו עם איש לשחוק ובלכתו לבדו לזועה. אך כל אלה לא ידע ובעיניו היה כהולך בצעדי און אל מחוז חפצו ועוד לא רב הדרך. האיש אמר לו כי ימיר את דתו ולא אחר להבטיחהו כי זה הוא גם חפץ לבו, אז נתן לו את ספר ברית החדשה ויפקוד עליו להגות בו שבעה ימים ואחרי עבור שבעת ימים יִבָּחֵן ואז ידבר עמו, ואם כי כִמכת לחי היה הדבר בעיניו להכות עוד שבעת ימים, שבעת ימים! בעת אשר ביד רגע אחד להפילהו למשואות, אך מה יעשה? וגם לדבר הזה אמר: טוב! ויבטח כי ימי הנסיון האלה ישימו קץ לתוחלתו הממשכה, ויאמץ לבו ויהגה אף כי לבו בל עמו כי רוחו רחף על אוצר הכסף. אך עתה הלאהו, שבעת ימים חלפו והוא עמד לפניו בנסיון גם בוחן, ומה? בדעתו לא הפיק רצון מהאיש, בשבעת הימים האלה למד מעט מאד ועל כן פקד עליו להכות עוד שבעת ימים אחרים. בשמעו הדבר הזה רָתחו דמי לבבו, גזל וחמס כזה הן לא נשמע בארץ, כי יַלאֻנוּ בלך ושוב ויקפוץ ידו מתת לו את אשר לו הוא. לפעמים שכח פלטי כי לא הוא היורש, כי אחרי אשר רדף זה ימים רבים אחרי הירושה הסכין לחשוב את נפשו כיורש והנה זה נותן מוקשים בדרכו. בקצפו אשר בער בקרבו נכון היה לבלוע

האהיות האלה יצאו ומשדיהן ינקו ועדיהן שבו, ועל כן איש את רעהו עזרו; לבד עוד רגש אחד אשר אף הוא פרש משטרו כפעם בפעם על לוח לבו והוא רגש המגור, אך הוא נצב כצר לעמת שתי האחיות האלה, אבל לאט לאט עלתה ידן על יד איש ריבן וידכאוהו תחתן עד כי לאחרונה אסף גם קולו ועל פיהן לבדן יצא ובא כאיש אשר כל חושיו עזבוהו ורק חוש אחד לקח מקום כלם יחד, והחוש האחד הזה היה — למצוא כסף, כי גם הגאוה נעלמה לאט לאט ותהי לאחת עם התאוה לכסף, ובכל זאת אך אמר לו לבו רגע כי בידו טובו, כי הגיע עד קץ תאותיו והאוצרות הרבים נכונים לו אז החלו גם יתר הרגשות לרמוש כתולעים ואז זכר כי גם משפט ושופטים עוד לא תמו מהארץ, ובאחוז אותו פלצות לרגלי הרעיון הזה כן הוסיף עצמה למהר שלל למען יוכל לברוח ולהסתר בארץ אשר לא ידעו מי הוא. והדבר הזה לא נתן לו מנוחה לא בהקיץ ולא בחלום, והוא עוררהו למהר ולהחיש מעשהו מבלי התבונן אף רגע כי ימהר אל פח, ואף מחשבה לא עלתה על לבו פן ערום יערים המשרת וכל חפצו אך לגלות שוליו על פניו, רוח בינתו לא הורהו כי אך אולת היא להאמין כי איש אשר ישרת את אדוניו ימים רבים ואשר יתהלך אתו כרע כאח, כי הוא לא ישלח ידו בנפש אדוניו, ולוא חפץ בזאת כי אז הן כבר מצאה ידו לעשות זאת אחרי כי רק שניהם לבדם יתהלכו יחד וזר לא יקרב אליהם, ולמה יתן לזר ידו ולמה יגלה סודו לאיש? אף לא אחת מאלה הורוהו כליותיו, כי הוא מִהר לעשות מלאכתו ומחשבה אחרת לא מצאה מקום לה בלב ההוא בלתי אם המחשבה האחת לקחת מהכסף ככל אשר תמצא ידו ולברוח. כְּמֻכֶּה בעורון היה עד כי גם לא התבונן כי לא פני הזקן כי אם פני הצעיר ישוו לפני יחזקאל; לוא ראה זאת כי אז נפקחו עד מהרה עיניו לראות כי בעקבה שות עתו לו והאדון התראה כמשרת למען יבחננו אם הוא האיש אשר יבקש ולמען דעת את לבו, אך הוא לא ראה ולא

מגרונה, אך כי לא קול שמחה היה הבין כל שומע וגם בעינים ראו כי לא בשמחת לבב נתנה ידה לו. לא כן שרה היא שמחה בו בכל לב ותבקשהו כי ישב לימינה, וכלם יצאו מהחדר ותותר רק שרה ויונה והאיש, הוא פלטי בן שמעון צורי, אשר עתה בעיר הזאת בשם זרחיה בן יחזקאל האדומי נקרא, והוא ערב לבו לגשת לפני האשה אשר גזל את שם בנה למען קחת במרמה את ירושתו, והיא בכליון עינים ותאות נפש הביטה בפניו והטתה אזנה להקשיב: מה יענה לה על שאלתה: אולי ידע איפה הוא בני? — אכן נפלאים מעשי המקרה בידי איש המזמות!

ז׳.

שוּחָה עֲמוּקָה.

כנס מפני הרב רץ פלטי בהגרשו מהארמון אשר אמר כי עוד מעט לו יהיה הוא וכל העשר אשר בו. אם אמנם לזאת לא התאוה אף בהלך נפשו, לשבת בארמון ההוא כרוזן ולהתענג על הטובה אשר תמצא ידו; גם בעת אשר ההלה התקוה להאיר אליו פניה כי עוד מעט יבא עד מרום קץ עמלו והון עתק יפול לו להבל, גם אז לא שבה אף רגע כי על שבכה יתהלך, כי יש ביד כל מקרה לאחז בעקבו ולהפילהו בפה בל יצא ממנו, רק התאוה העזה להתעשר אשר בערה בקרבו כאש תפת, ומיום ליום גברה ותלהך את כל סביבה עד כי כל יתר הרגשות, גם הפחד מזרוע המשפט, היו לברות לה ולא חשב ולא ראה דבר בלתי אם הכסף אשר אליו נשא את נפשו וירץ אחריו מבלי הבט לפנים או לאחור. — אם אמנם לא נכחד כי הקרבנות אשר אכלה האש ההיא לא רבים היו, בלב ההוא לא קננו רגשות רבות מעודו, שם קננה הגאוה בעצם עזה מאז ידע להבדיל בין נכבד לנבזה, ולה התרועעה חמדת הכסף כאחות נאמנה והפץ אחד להן, וכל יתר הפציו מבטן שתי

לא כיתר האדם ואם ימרו וישמרו דרך כמצות אנשים מְלֻמָּדָה אז יהפוך עליהם פעלם וידכאם, יתן לפניהם ישרים למוקש ובצדקתם ילכדו, כי להם אמר המקרה: אתם ברו לכם דרך לפניכם כי בכם בחרתי להיותכם אותות חיים כי לא רק בס״ר ומשטר תכון התבל, כי יש אשר לסור מדרכי יתר בני האדם תחשב לצדקה. ואחת מאלה בחירי המקרה אשר בראם לתת ידו החזקה על שכמם להטותם מדרך כל האדם היתה גם פנינה; חיי הוריה אשר לכל בני האדם המה כמקור הששון והאשר היו לה למקור דאבה ויאוש ועתה במותם נפתחו לה שערי השמים ותראה מחזה החיים כאשר לא חלמה בהזון לבה, כל בני האדם ידַכָּאוּ בפתוח יגונם שערי הדמעות בחזקת היד והיא התנשאה ברגע ההוא על כנפי האשר ותחש חפץ החיים כאשר לא חשה מעודה. לבכות עמו יחד, הוא בוכה עמי — הרעיון הזה מלא כל חדרי לבה עד לְהִבָּקַע ולולא דכאה מחשבה אחת את רוחה, כי אמה עזבה אותה בעת אשר שערי ההצלחה והשמחה נפתחו לפניה, לולא המחשבה הזאת אשר כלאה מעט שאון רגשותיה, כי אז אולי קפצה ממקומה ותפול בכל אש רגשותיה על צוארי הבוכה עמה. וגם כח המחשבה הזה לא עצם מאד כי היא הולידה מחשבה אחרת כי אמה רואה הכל ותראה ותחש הכל גם בשכבה בקבר, היא חשה מנפשה ובלבה כי יש חיים גם אחרי המות, כי מי התעורר כמוה לחיים חדשים אחרי אשר כבר חשך ישופנה? וכה בכתה עמו וכה שבעה נפשה ענג בבכיה ובבכיו עד אשר לֻקָּחָה המתה ממטתה ותובל אל בית המתים בחצר המות, ששם תשכב שלשה ימים עדי תהי לה קבורה כחק, ואז החלו לדבר על לב פנינה ולנחמה. וגם זה היה כלעג המקרה, המה ינחמו אותה! בעת אשר לבה מלא תנחומים לנחם אותם כלם ועוד אלפי אמללים כמהם.

בעת אשר נדברו יחד בחדר הגדול הכתה יד איש על הדלת ושרה קראה: יבא! —והאיש אשר במרוצה עבר על פניהן בנן כמשגע בא הביתה. עתה הכירתהו גם צפורה וקול ההפרץ

היא בכתה בכל לב, היא הורידה דמע כנחלים ומדי הוסיפה להזיל מים כן חשה נעם וענג אשר לא חשה בחייה, כמו שָׁטַף נחל הדמעות מעל לוח לבה את כל ערמות הדאגה והיגון ורגש החרפה והאלמון אשר דכאו רוחה באכזריות כן רָוָה ללבה, עפעפיה לא נזלו מים זה שנים רבות, מעת אשר היה לבה לאבן, מעת אשר כנחל גפרית בערה בו אש תפתה ותאכל סביבה עד כי אפר כסה כיום את המזבח הטהור הזה אשר נבנה להעלות עליו עולות תמימות, קרבנות הרגש הנעלה והאהבה הטהורה. מקום היה במזבח ההוא להעלות עליו אש האהבה הטהורה כאשר לא נמצא באלפי מזבחות כאלה, לאש בלי עשן, לאור בלי אד וענן נועד המקום ההוא ואש זרה נצתה בו ותאכל עד להשחית, עד כי רק עשן ואפר נתנו עדיהם כי אש תוקד לפנים במקום הזה, וסערה עברה פתאם ותגרש את הענן ותִּפח בהאפר ותזרק עליו מים טהורים לטהרו, נחלי הדמעות הוסיפו על המדורה כי גבר כח האש על המים, והיא כמו פרשה ידיה לשחות בים הנעים הזה כן עזבה עליה שיחה ותתן למקור עיניה תוצאות ובהביטה אל גד איך תולנה עיניו דמעה עמה ובזכרה את כל אשר עשה לה מאז הכירה אותו, איך חלץ נפשה מצרה נוראה פַּעֲמַיִם, איך קרה ויאתה כי הוא ישב למטת אביה ביום פקידתו ועתה הוא יושב עמה גם למטת אמה בבא יומה, איך לִמדהּ להסיר חרפת מעל אביה ולגרש מפח נפשה, איך ימצא לה תמיד בהדרשו, אז היה בעיניה כאל משמים אשר ירד על הארץ למען היות לה פודה ומציל מורה דרך וסומך נפשה, ומה תרב עליצות נפשה כי האל הזה בן אדם הוא כמוה ובכלותו עבודתו לא יאבר נץ לעוף ביעף השמימה כי אם יוסיף להתהלך אתה וירה תמצא לשלם לו אם מעט או הרבה כעל כל תגמוליו, והוא בן אדם כמיה ומידה יקח זבחי רוחה ונפשה, מי ימלל האשר הזה!..

יש בני אדם אשר עליהם ישנה המקרה משטרי התבל; יטה עליהם ידו כי יעשו לא כמעשי רעיהם ויבחרו בדרכים

יין וישכחו איש איש מכאיבי לבו ויבקשו לראות ולשמוח עיד עד כי לא התאוננו כי היום רד מאד, אך כאשר העלו את הנרות במנורות זכרו כי עת לשוב הביתה ובשובם מצאו את גד ופנינה יושבים אצל המטה ויבכו יחד עד כי גד הגדיל. לוא אוהב שחוק ומהתלות היה בחברה ההיא כי אז אל נכון לא התאפק משחוק בראותו את הענק הזה יושב וביכה כילד אשר זה עתה חמסו ממנו לחמו עם חמאה אשר נשא עמו לבית הספר. בכי אנשים לא כבכי נשים או ילדים הוא; בכי נשים וילדים יעורר תוגה וחמלה בלבנו, אך לא נשומם, כי נדע כי עפעפיהן יזלו מים גם אם לא גדל השבר, ובכי אנשים ומה גם אם גדולים וחזקים המה יעורר שממון או שחוק בלב הרואה, האיש סמל הכח והעצה כי יבכה אז יעורר בקרבנו הרעיון כי שברו גדול כים עד כי גם לב אבן פוצץ לרסיסים, או כי רך לב האיש הזה ויהי כאשה, ואין שחוק גדול מהשחוק אשר יעורר בקרבנו מראה גבר גדול ורם בלבשו מלבוש אשה אי בעשותו מעשי אשה. וכמראה הזה חזה הרואה בגד. מה לך כי תבכה ילד גדול? — שאל לב הרואים אף כי איש לא העביר כזאת על דל שפתיו, ואם מתה האשה במה גדול שברך עד כי תקרא בקול ותזיל כמים דמעה, מה היתה לך האשה ומה היית לה? אתה הפכת משכבה בחליה, בדבר הזה עשית חסד, הלֻוֵנה אל בית עולמה תעשה עמה חסד ואמת, אך כי נגעה הרעה עד נפשך זאת לא יבין כל איש. ואם אמנם פתרון כמעט נמצא להחדה הזאת, כי לא הוא לבדו בכה ושתי עינים אשר כספירים נוצצו אור וחן אף הנה כֻסו באגלי דמע אשר הוסיפו ברק ויפעה להן, ובחורים רבים אשר גם לא ראו את פני המתה ימָצאו להוריד כנחל דמעה עמהן, אבל לא גד הוא האיש אשר כאלה יחשוב. אולם כי ימצא איש בתבל אשר בכל לבבו יבכה לשבר רעהו כמו שברו הוא, זאת לא עלתה גם על לב הרואים האלה, אף כי כלם יחד לא בעלי ערמה ומזמה רבה היו. אבל לא כן היה גד ברגע ההוא בעיני פנינה;

לוא יכולתי לשבב כה עד יומי האחרון, ברגע הזה יקר היה בעיני גם המותה, ברגע הזה חייתי חיי עד —

— וכן תחיי ורבית עוד — קרא גד בעז וירימה למעלה כאשר ירימו ילדה קטנה, ואף כי לא בחור כבחורי הדור היה, בלי תאר ובלי משרה, בכל זאת . . . אך נניח להעירירים . . . קול אנחה הגיעה פתאם מחדר החולה וכרגע קפצו שניהם ויגשו אל המטה. החולה שלחה ידה הרזה ותאמר בקול דק מאד: בידך אפקיד את בתי! —

— אמי! חיה תחיי! — קראה הנערה בכל רגשות עזה— אמי, זה הוא בחירי מלאכי ומושיעי ומגיני ומעוזי, אמי ברכי שמו וחיי עמנו והחליפי כח —

— יהי שם ה׳ מברך ויהי שמך בני מברך מעתה ועד עולם, אמותה הפעם משמחת לב, השמחה האחת בכל ימי חיי, רק הפעם אחיה, מה נעים המות בהגלותו בבשרת שמחה כזאת, ודע בני כי אשה כשרה תקח לך, נצרה ואהבה ותראה נחת תחת כל היגון והמרורות אשר שבעה נפשה—קול החולה נחבא וקול כחלילים עלה שנית מגרונה. אחרי רגעים אחדים פקחה שנית את עיניה ותאמר: את כל בגדי תני לעניות אך הבגד אשר אלבש לא תתני, בו תמצאי את הגדה אשר הכינותי לך, בבת עיני — הדברים האלה הלאוה מאד ותעצים שנית את עיניה ושנה נעימה פרשה עליה כנפיה. פניה הפיקו מנוחה ושלוה כאשר לא הפיקו מעודה, ובשחוק עבר לפעמים על שפתיה, כה עברו עליה שלש שעות עד כי החלה התקוה להתגנב ללב פנינה אולי תרפא השמחה מחלת לב אמה, אך המתים לא ישובו לתחיה. השמחה האריכה נפשה או רק הביאה השלום בעצמיה ובערב פרצה אך אנחה אחת מקרב לבה — ונפשה נפחה.

ובשוב יונה ואשר עמו מגן פראטער וכבר העלו את הנרות, ולב כלם, אשר מעודם לא ראו שפעת אנשים רודפי שמחה ותענוג ולא שמעו שאון החיים, ובאשר שמעו עד כה לבם המה כמו

ואל תקצפי על קולי ואם אדבר באזניך דברים לא־המה הוביחיני על פני אך אל נא תקצפי עלי. הוא הדבר גם אני גלמוד הנני ועַרירי אהיה בחיים, לכן, ארמה, כי אולי טוב יהיה אם — אחיך אהיה! — כהתימו הדברים שאף רוח בחזקה כמו כלה מלאכה כבדה מאד, אך בטרם עוד שמע מענה הנערה ובטרם הביט בפניה למען דעת מחשבת לבה—הוסיף לדבר: הן גרים אנחנו ואיש לא ידענו ואם נחרצה היא מאתך לבלתי היות לאיש הנה אחיך אהיה ואגן עליך ואשמרך כאח את אחותו היחידה, התחפצי? דברי בשפה ברורה, או טוב יותר חכי עוד עד אשר אכלה את דברי. כן אחיך אהיה, אני אעבוד עבודתי ואת תעשי את מלאכתך, רק שומר אהיה לך לבל תאנה אליך רעה ואני אשמר עליך! לוא בחור כבחורי הדור הזה הייתי, איש תאר ומשרה על שכמי כי אז אולי אחרת דברתי . . . אך רב לי לדבר פן אדבר הבל, התחפצי להיות אחותי?—עתה נשא עיניו אליה במנוחה ובטחה כמו לא בעמל רב דבר את דברו עד הנה. אך במעוף עין בטרם אשר הביט בעיניה הורמה כמו ביד חזקה אל על וכרגע נפלה על הארץ לפניו על ברכיה ותאחז בכל מאמצי כחה בשתי ידיה בברכיו ובקול רועד קראה: אם אחפצה?! היה אחי, אבי, אדוני, אלי, או כל אשר תחפוץ אך היה עלי סתרה, אל תעזבני! — וכמו עזבה כחה נפל ראשה וישען בברכיו והוא ישב כנבוך ובשומו ידיו על ברכיו מתחת לפניה חש כאש צרבת את רוח פיה אשר נשף בהן, וכאשר הוסיפה להחזיק בברכיו נמלטו מפיו המלים: מה תעשי, מה תעשי? — וישלח ידיו להקימה, אך היא קראה: הניחה לי, אנא הניחה לי, עוד לא ינקתי מעודי משדי האשר ומנעמי החיים, הניחה גם לי רגע, הניחה לי לנשק כפות רגליך, שפחתך אהיה, עפר רגלך אלהך, כי אתה הוא האחד בתבל אשר לא אסתיר פני ממנו, אך בעיניך אביט ובשתי לא תמיתני כי אתה הוריתני לשפוט מישרים.

את הנדחים לפניהם, ואף כי לא יראו ללב אבי אשר עינם לא ראתה אותו ורק את דרכיו שמעה אזנם —

— ומה זה ימריצך לספר להם כל הדבר כמו? —

— ואתה תחשוב כי אשב בית הבר ולא אשמיע את ראשיתי כמו? היעלה על לבך כי אני אצמיר מרמה ואטפול חרפתי גם על אחרים? ואם כדבריך בית אבנה לי, אז עלי לספר באזני בוחרי מי אני ומי אבותי, ואני לא אשא על שפתי את הדבר הזה באזני איש אשר לא ידע כבר כל אלה גם בעמדי על עברי פי פחת, ולהכחיד זאת תהיה חטאת מרמה ועול מאין כמוה. כל אלה ידעתי כי על כן אמרתי בלבי: עם קני אגוע! אך איפה הוא הקן אשר ארבץ בו? מי יאספני? ובכן אתהלך גלמודה בודדה וסבל משא החיים על שכמי עדי תמעדנה קרסולי, וכאשר תשכב אמי היום כן אשכב אני ביום פקודה וגם בת אמללה לא תשב למטתי, ואני אקנא באמי אשר כבר באה עד קצה ולפני עוד רב הדרך . . . הה! רב הדרך מאד! — כמכה מרעם הביט גד על הארץ בשמעו הדברים, ידיו אשר נחו עד כה על רגליו בשבתו על הכסא נשמטו כמו עזבן כחן. הוא חש כי כל קרביו התהפכו, כי לבו יקרע לגזרים, כי רוחו יסער בחזקה וכי כל דמי עורקיו נהפכו לדמעות חמלה להעלמה הנעלה והאמללה הזאת. זמן כביר לא יכל השיב רוחו אליו אך אסף שארית כחו ובקול אשר נשמע כי הדמעות תשימנה מחנק לנפשו קרא בכבדות מלה מלה לבדה ויאמר: שמעי נא עדינה, גם אני עירירי גלמוד בתבל, באין אוהב ורע ובאין קרוב וגואל, אחים היו לי והמה בגדו בי ויהפכו לאכזר לי, אשה היתה לי—כן, אל תשתאי—אשה היתה לי ואני אז בן שש עשרה שנה והיא בגדה בי כסוררה ונאלחה, אז לא כן השבתי, אך עתה אשפוט ככל האדם, ועד אשר נודעתי לזרח׳ה בנדו בי כל אלה אשר קרבתם חפצתי או לענו לי ובבוז הריחוני, ואני אמרתי כי אך לזאת נולדתי, ואל נכון כן יהיה גם בימים הבאים, אם כן איפא גם גורלי לא שפר מאד, הקשיבי איפא

תשבי ככל הבנות המישרות לכת, ומאשרה תהי בצל בחירך והוא יְאֻשַּׁר בך—הוא חפין לדבר עוד אך פניו וגם מצחו אדמו כדם באמרו אל לבו: פן דִּבֵּר לא כדת אל עלמה והוא הן זר לה ולא לו לדבר כה אליה, ועל כן לא נועז בתחלה להבט בפניה, אך בראותו כי אין מענה נשא אליה עיניו ויסג אחור כי כמו להב חנית דקרו דבריו בלבה כן הניחה ידה על לבה וכל יצורי פניה נעוו, ויקרא בחלחלה: מה לך?! —

— אין דבר, כבר חלף הלך לו ולא יכאיב עוד, אך אבקשך מאד לבל תשמיעני שנית כאלה כי בנפשי הוא —

— סלחי נא לי סלחי לי כי לא עשיתי כדת לדבר כאלה באזני עלמה ואת הלא ידעת כי לא למדתי דרכי הארץ, אך לא מרע לב עשיתי זאת —

— אין לי לסלוח לך כי לא חטאת בדבר שפתיך ולך הצדקה לדבר אלי כאלה אף לא חטאת לדרכי הארץ, אך כחץ שנון נחתו הדברים האלה בלבי כי הזכרתני כי גם כצפור בודדת על גג רע גורלי. הצפור תבקש רעים לה ותמצא ואיש לא ישאל אותה מאין אַתְּ, ומי הם אבותיך ואיפה היא משפחתך ומה שמך? ואותי הן ישאלו כל אלה; אם אמרי אבליגה אם אמרי אעצמה עיני מראות לאחור ואביט רק אל האותיות אשר תבאנה ואף אני ארדוף ואשיג חיים, אך מה אשיב לשואלי דבר? האספר להם מי היה אבי וכל כבוד משפחתי והן המה אחרי הדלת ישימו משכני ולא יחשכו מפני רוק — — —

— הנה שבת להביא את אביך במשפט וכן לא יֵעָשֶׂה— קרא גד מבלי תת אותה לדבר עוד.

— לא זאת! אני לא אשוב לריב באבי, ולא כדברי לפנים על אודותיו דברי היום, אז נשאתי עליו חרפה ורבתי בו ובזכרו כמו אך מידו באו לי חבלים, ועתה לא אריב בו גם אנוד לזכרו ואף אני כמוך אומר כי לב טהור היה לו והמקרים הדיחוהו למדחפות, אבל בני האדם לא יראו ללב גם בראותם

זרחיה והיא תהיה לו לאשה ולא יהיו עוד כנרים בבתי המלון, אשר שם גם אני כמהם הנני, למי אפנה אז, ואני שכולה גלמודה באין אב ואם ובלי קרוב ומודע ועוד מעט גם בלי אם—בקראה הדברים האלה ספקה כפיה ואנחה נוראה התפרצה מלבה אשר הרגיזה את גד ותרעד כל עצמותיו. רגעים אחדים עמד כאבן דומם ואך ברב עמל פתח פיו ויאמר: אכן תשגי במשפטך גם היום, כי לא כמני הנך, אני עבדתי עבודתי בבית יונה ושכרי נכון לפני, בתחלה הייתי מורה לבניו ועתה איש סודו הנני וכאשר ישוב זרחיה אז יתן כל חפציו בידו והוא יעשה כחכמתו, ואחרי כי לא אחפוץ להיות מורה ובלחם חסד החלותי לקוץ מעת אשר אוכל מעמל כפי, לכן עלי לבקש לי מקום אחר, אך הן לא שכירה את ולא לחם חסד תאכלי, ואם תגורי עמהם ישישו המה בחברתך כאשר תשישי את בחברתם וכספך אתך, ומה ממך יהלוך אם בבית מלון או בבית אחר תגורי עמהם? —

— הוי לוא שכירה הייתי, לוא לקחתני נעמה לשפחה לה כי אז רחצתי את רגליה בשמחה, כי אז ידעתי כי שם ביתי, כי אז ידעתי בנפשי למה נסמכתי במשפחה הזאת, כי המה יתנו לחמי ואני אשהד מכחי, וגם בעיני כל רואי לא נפלא הדבר, כי כלם ידעו כי שפחה אני ופקודת גברתי תשמר רוחי, אך נעמה כאחות תקרבני והיא לא אחותי, ואיכה אוכל להתערב בין זרים וכמה יהיו ימי שבתי שם הן לא לעולם אשב עמם ואהיה עליהם למשא, לוא דלים היו כי אז חלקתי אתם בכל אשר לי, אך גם בכספי לא ימצאו חפץ, ומה השם אשר יקראו לי באזני זרים, הן לא קרובה ואף לא ממשפחתם הנני, כצפור בודדת הנני ביער, גם קן אין לי ועם קני לא אגוע —

— כל אלה אך דברי רוח-יגון אשר ידכא רוחך היום ואבין ואנוד לך — קרא גד ברחמים — אולם גם דרור תמצא בית וקן לה, ואף את תעשי כנעמה והמצאי לך את בחירך ובביתך

בעיני, בכל מקום אשר נשאוני רגלי שמה ולא בחפץ לבי, על פי חפצי לא יצאתי פתח, לולא אחז בי המקרה בעצם ידו וישליכני החוצה כי אז נסגרתי בחדרי כמתה בחיים, אוי לי כי אין מקלט לנזירות לנו! אבל המקרה דחה דחני מחדרי ויביאני אל נעמה וכפעם בפעם אמר לי לבי: גשי הלאה, אדמת קדש היא לך אל תחללנה, וכאשר חבקתני נעמה ותנשקני דמיתי כי זרועות ההפתה נחתו על שכמי ושאול פערה פיה ותקא רוח זלעפות, כאש צרבת היה רוח אפה הטהור בנגעו בלחיי, וכדרבונות דקרו בלבי כל אמרי נחומיה ודברי אהבתה, אך היא נפש טהורה, אך זה הוא יצור נעלה מכל אמר ודברים, זבח ומנחה נכונה הייתי להקריב לבת אלהים זאת, ועל כן המה לבי ויתגעש ויכני במכת בלתי סרה כי א נ י אתנגש ואבא בהיכל הקדש. אפס כי אתה בדבריך המעטים בלי מליצה ושפת יתר, בהוכיחך אותי בשפה ברורה כי אחטא בשאתי חרפה על אבי, וכן עשתה גם נעמה אך דבריה לא לקחו כל לבי כדבריך, ביסרך אותי במשפט הוטאת הרימתני אל על בעיני, כי אם אחטא אל אבי אז הן חטאתו לא רבה היא, ואת הכל אשא בחפץ לב, כל תוכחת וכל ענש אם אך אוכח כי לא אצדק במשפטי את אבי, ומני אז החלותי להביט בפני החיים בלי יראה ופחד, כליותי לא יסרוני עוד על כי אעמוד במקום טהרי לב והתקוה התגנבה לחדרי לבי כי יבא יום והיה אהיה אף אני כמהם. מה מאשרה הייתי! אך חלום נעים היה ואתה הקיצותני ואפקח את עיני. הן תזכור את אשר אמרת כאשר עזבנו את מעיני מי הרפואה, או דברת בתם לב ותאמר: כאשר נמצא את זרחיה אז אבקש לי מקום אחר, כי אז לא ימצא יונה עוד חפץ בי, והדברים האלה הורוני לדעת מה אמללה אני —

— לא אבין דבר — קרא גד במבוכה ושממון.

— ואני אגדך. עד העת ההיא שכחתי כי זרה אני למשפחה הזאת, כי רק בנדבת לב נעמה משכתני אתם חסד, אך בהמצא

— ועל זאת ידאב לבי מאד — ענה גד ביגון — ואני אמרתי כי תגידי זאת לי כאשר אבקשך וכאשר אומר לך, כי אם לא תגידי אז תתני יגון אין קץ בלבי—פני העלמה אדמו כדם ותקרא כמתחננת: אל נא, אל נא תהנני לשוכחת את כל הטובות אשר עשית עמדי, האמנם יִשָּׁכַח אף רגע מלבי כי אך מידך לי חיים והסד, כל אשר גמלת עלי לא אשכח נצח וגם בשאול אזכרך ואברך שמך, אולם בעבור זאת לא יתנני פי להשמיעך מי הוא האיש, רק בעבור חושי בי ולא אעיז פנים לאמר לך כי אתה האיש!—קראה העלמה ותסתר פניה בכפות ידיה.

— אני?! — קרא גד בתמהון ושממון ויבט אל העלמה אם לא הסתתרה בינתה.

— אנא חוס נא ואל תפקוד עלי זעמך, מפני זעמך לא אעמוד, אבחר בחבלי מות מהדאיב נפשך איש חסדי ומלאך מושיעי, אבל אני אמרתי כי אפיק ממך רצון אם אומר לך דבר אמת. אנא אל תקציף על קולי — קראה העלמה ותושט ידיה אליו בתחנונים.

— למה אקצוף עליך והן לא אבין עד מה, ואם אמת דברת הן לא אקצוף עליך כי אם אשיש כי כאלה תשמענה אזני, אך אולי בחזון שמעת את דברי, או אולי הבנת בדברי את אשר לא ע'ה על לבי, כי אני לא אזכור מתי דברתי עמך בדבר הזה — קרא גד במבוכה גלויה כי לא ידע מלין יבחר עמה.

— ואחרי החלותי לדבר כן אכלה — ענתה העלמה ויגונה עוה פניה — ואז תדע מה אמולה לבתי. אמת הדבר ולא אכחד כי חיים והסד עשית עמדי, לא רק בזרוע עוז הגנת עלי כי אם גם בדבר שפתיך שרשת מלבי את הראש והלענה אשר עלו על תלמיו למסוך רעל בכל הגיוני ובכל זכרונותי ובכל מאויי לבי. כורה ומוזרה בתבל הזאת, כפליטה אל מקום אשר לא יכירנה, כמתגנבה אל ארמון רוזנים ברגלים ניטפות בוץ הייתי

כזאת חשבתי אני—ואַת בתו, אשר עליך החובה להסיר עיניך מהרעה אשר תמצאי בו יען כי בתו אַת, עליך החובה לזכור את החסד אשר עשה עמך בתתו כל אשר רכש לו ביגון וצרה אך למען הצב לך יד. ואת כל אלה תשליכי אחרי גוך ותספרי ותמני את חטאתיו ותזכרי את חרפתו כמו לוא הקימו אותך לשופטת נפשו. ואת כל אלה שמעת כבר מפי ותאמרי אז כי צדקתי, ופתאם שבת על דרכיך הראשונים! מי עשה זאת לך? השמיעיני, כי לא טוב תעשי אם תעצרי במלים ואם תכלאי את רוחך—עיני העלמה אורו מעט בשמעה מדברות גד אשר לא עוד כנלעג לשון ובכבדות אף לא כמתחנן ומצטדק דבר כדרכו מאז, כי אם בקול מוכיח ומצוה, והקול הזה הטיב לרוחה הנדכא, זאת העידו פניה וגם קולה בהשיבה אמריה: הוא אשר החילותי להגדך כי לא תשגה בשפטך, כי החילותי לשכות ראשונות כי שמעתי בדברי תוכחתך ואתנה אל לבי לחדול מפשע, וגם אמי סמכתני בדבר הזה, כי היא אשר לה היתה הצדקה להתאונן עליו, אף היא תזכיר שמו בתודה וברכה יען אשר זכר עשות חסד לי, וכמעט הצליח חפצי בידי, גם תקוה גם חמדת החיים החלו להֵראות לפני בחזיוני רוחי כמלאכי שלום, אך רגע הפך עליהם וַיִּדַּכָּאוּ יחד, ברוח פה איש נולדו וברוח פה מתו לשחת. כילדה פותה שעשעתי רגע על פי פחת במנוחה ובטחה כי פרחי הן כסו עליה, אך רוח נשף בהם ויטם הצדה והשאול ערום נגדי...

— ומי הוא זה אשר הרס את אשר בניתי על דברתך?— שאל גד בשממון.

— ומה אועיל אם אגדך? הן הנעשה אין להשיב —

— אשביעך בשם ה׳ ובאִמֵּך כי תגידי לי מי הוא האיש הרע ההוא ומה היה דברו אליך?—העלמה השתוממה על רוח העז אשר נשמע בקולו בדברו ותחפוץ לפתוח פיה אך כמו נמלכה ענתה: לא אוכל להגיד לך —

אותי ממוקשי אולת וחטאת, ואם לא יחיש לישועתי אבדתי אָבדתי בגויתי ורוחי —

— ואין מלה בלשוני לענות אותך דבר בלתי אם להשמיעך דבר כאשר בלבבי כי תחטאי חטאה גדולה מאד: בכי בכה לאמך כחפצך, אך מדוע תריבי עם יוצר החיים ועם החיים והמה לא עשו לך רעה, וכמה הנה הבנות אשר מאֻשרות מאין כמהן קראו לנפשן לוא היתה נפשן תחת נפשך. וגם אותך ראיתי לפעמים שמחה, רק זה ימים אחדים אשר ראיתי כי רוחך נדכה עד מאד ואומר בלבי כי מחלת אמך עשתה זאת אבל עתה אראה כי לא כן הוא —

— ואמנם לא תשגה בשפטך. אמת הדבר כי מחשבות כאלה תשופינה לבי זה כמה. מאז הנני נמוגה בעשתנות כאלה אשר לא יתנו דמי לי, כי לא כאשר תאמר כי רבות הנה הבנות אשר מאשרות קראו לנפשן לוא היתה נפשן תחת נפשי כי לא כן הוא. גם האמללה באמללות תסוג אחור ברעדה אם אפתח לה אך רגע סגור לבי ואַרְאֶנָה הרשום בו, גם זאת אשר עני ומדוה ומחסיר ישופנה, אם אך חרפה לא נכתב על לוח לבבה תרוק בפני אם אומר לה להמיר אתי גורלה בגורלי, חרפת אבותי לא תִמָּחֶה ביד המקרים והחיים רק המות הוא האחד אשר כח בידו למחות כל אלה פעם אחת — — —

— ברבר הזה תשובי ותחטאי, כי תשאי שנית חרפה על אביך ואני כבר השמעתי את אשר בלבי כי תגדיל על עונו, ולא לך הצדקה להקריבו למשפט, ולוא גם עשה אך עמל ואין בכל ימי חייו, אשר באמת לא כן הוא ואך דמיונך יתעך להזות מחזות נוראים, גם אז לא לך לזכור זאת, כי אתך עשה צדקה והסד כישר באדם, ולא רבים המה האבות אשר יראגו לאחרית פרי בטנם כאשר עשה הוא לך, ובעבורך גם קרבה לשחת נפשו, זכרי זאת, ואני כאשר ראיתי לבו הנשבר בטרם מוּזן לו אמר לבי: לב האיש הזה לא רע הוא, הוא לא נשחת, ומי יודע אם לא באשמת המקרים טבע בבץ לב טהור וישר.

ויפצפץ עצמותם אז יתר ידו ויבצעם. האני אגוד לאמי? אני אקנא בה! — קראה פתאם בקול אשר לא שמע גד מעודו — אני אקנא באשרה, רגליה עומדות במישור ורגלי נכונו לכל מכשול ופגע! — פתאם הסתירה פניה בכפות ידיה ותאנק דם. קרבי גד התהפכו בקרבו, לבו נמס כדונג, מורשיו רעשו כסערות ושערות ראשו כמסמרות נטעו, וכמו לא האמין באזניו אם שמעו נכוחות או תתעינה אותו בצלצל קול כוזב, כאשר יקרה כי תצילנה ותשמענה שריקות באין פעמון ומשרוקיתא נתן ידו על אזניו ואף הוא נאלם דום, והבח אשר חש זה לא כביר בלבו להוציא מפיו מלים בפתחו אותו חלף הלך לו. אין מלים ואין דברים להשיב על אלה אשר שמעו אזניו! וכה עמד כמצבת אבן ולא הסב עיניו מהעלמה אשר לאט לאט הבליגה על רוחה ותאמר: סלח לי כי הארבתי לבך באמרי פי, ואני אדע כי לא נכון הוא לשבור לב אחרים בשברנו כי על כן אחריש ואגוע, אך אתה כמו בחזקת היד פתחת פי ורוחי יצא ולא רוחי, אך הרגיע רוחך כי לא אוסיף. — עתה חש גד כי כחו לפתות פיו שב אליו וכמו ירא פן יעבור ויחלוף עד ארגיעה כן מהר ויקרא: אל לך להצטדק כי לא רעה עשית בהשמיעך את אשר בלבך, ואני לא אנחם על כי הסבותי להוציא רוחך זה. רוח זה בקרב הלב הוא כמו רוח קטב בקרב חדר סגור על מסגר אשר יהפוך את הכל סביבו לרקבון ומות, רוח כזה טוב להוציא בחזקת היד לטהר המקום, ומי יתן והוצאת רוחך זה כפעם בפעם או אז אולי כבר יצא לבלי שוב ורָוַח לך — העלמה הניעה בראשה כנואשת ולא השיבה דבר.

— הנה תשובי על דרכיך הראשונים לכלוא את הרוח ועל כן לא תשיביני, אבל לא טוב תעשי כי תקפדי חייך בלא עת ותחטא לנפשך חטאה נוראה —

— לוא ידעתי כי תצלח בידי כי אז לא נסוגותי אחור גם אם נחשבה לי לחטאה. לשברי אין מזור רק המות, רק הוא יפדני מידי פגעי אשר אך להם נולדתי ואך בידו לפדות

אלה אשר ידעו עת לשחוק המה ידעו גם עת לבכות, ואני הראית אותי שוחקת כי אבכה? לצרתי אין דמעות כאשר אין נחומים לה, צרתי לא היום נולדה רק תחדש כחה ותשנה פניה יום יום —

— אולם בכל זאת — החל גד לדבר ויאמץ רוחו בכל מאמצי כח — הן לא אחת אַת בתבל אשר יקרנה אסון כזה, הן כבר מודעת הנחמה כי מות האבות הוא חק התבל, ואם במות אבות יגועו גם הבנים בצרת לבבם, אז הן אין מעמד לתבל.—הוא דבר את הדברים מקרב לב עמוק עד כי שכח גם להשתומם על נפשו כי הוא דבר ראמות, ותהי להפך כי חש בלבו כי באה לו עת לדבר, וכאשר חש אז בלהמו בכח הזרוע בעזמות ובבן־דוב ויוכל להם, כי לא יפחד עוד ממלחמה, כן החל פתאם ברגע ההוא לחוש כי דברים בלבו אשר לעת מצוא בהִפָּתח פיו אז יתן להם תוצאות, רק לפתוח הפה כבד מאד אך אחרי אשר נפתח אז תעופינה המלים כמו על כנפי רוח. העלמה הרימה מעט את ראשה ותבט בפניו רגעים אחדים ותאמר: הגם אתה תראה רק אשר יֵרָאֶה לעינים? הגם אתה תאמר כי הדעת אשר אמי נתונה בידי המות באין כח להצילה רק היא תדכאני? מות אמי! האם היום תמות? האם לא הולכת היא למות זה שנים רבות, מעת אשר אבין לדעת מה חיים ומות? ומה הוא המות לה? הן אך פודה ומציל אותה מכל צרותיה? הן אך כחרש הנשבר היא זה שנים רבות, כל ימיה מכאובים נוראים בכל יצורי גוה ואת מכאובי לבה ורוחה הנשבר, הה! מי יספר, ואף אם נוראים יהיו חבלי שאול כאשר יספרו גם אז אך כצל נחת יהיו מול חבלי החיים אשר אפפוה. ואני אל המות אריב יען כי יחיש פדות לנפשה?! אני אריב אליו וארגז תחתי בזכרי את הרצח אשר יעשה בקחתי האם ובהגיהו יתרה לצרה ויגון, להֵענות כאשר עֻנתה היא. המות לא יבלע חיים, בתחלה יתנם לברות לשני כל מדוה ומכאוב ויגון ומפח נפש ונוחם והרוק שנים, ואז כאשר כֻּלם באש זעמו

שקר המה כי אין כל תקוה, כי על כן הביט לפעמים בפניה בינון ויפתח פיו אך הגה לא עבר על דל שפתיו, ואף העלמה האמללה כמו סֻגרו שפתיה בחותם צר, אך לעתים רחוקות הוציאה מלה מפיה. בעת אשר יצאו כלם לשוח האיץ גד בהעלמה כי תצא עמהם, אך היא הביטה בו בעינים מפיקות יגון מבלי השיב דבר ויתחלחל עד כי נחבא קולו בגרונו ולא הוסיף. זמן כביר ישבו יחד בחדר החולה מבלי דבר דבר, פתאם קמה פנינה ממקומה ואנחה נוראה פרצה מלבה כמו למרות חפצה, כי בכל העת לא נשמעה אנחה מפיה ולא נראה דמע בעפעפיה ותצא אל החדר השני מבלי דבר דבר. גד ישב זמן כביר ויחכה לשובה ובראותו כי איננה, באה דאגה בלבו לה וילך ויפתח בלאט את דלת החדר ועל בהונות רגליו צעד שני צעדים אל החדר והמחזה אשר ראו עיניו היה המחזה אשר ראה אז בבאו לקרוא לה בלילה ההוא באשדות לפני התבערה. היא ישבה על הדום וגַפָּה נשען אל הערש, ידיה על ברכיה ולחייה בין שתי כפות ידיה ושערותיה השחורות והמבריקות תכסינה את פניה וידיה ועד הארץ הגענה, וכה תשב מבלי נוע כמו כל רוח חיים אין בקרבה. בתחלה בבאו אל החדר נדמה לו כי היא בוכיה כי קול כחלילים נשף רוחה בצאתו מגרונה וימוג לבו בקרבו, בדרכו מאז בראותו דמעות ימוג לבו ותרפינה ידיו ויהי כגבר אין איל, אך התאושש ויגש עוד צעדים אחדים אליה ויאסף כל רוחו אליו למען אמץ לבו להמעשה הגדול אשר אמר לעשות ובפעם אחת הוציא כל רוחו בקראו: פנינה! — היא התחלחלה ותחזק בשערותיה וברגע אחד עשתה מקלעת ותשלך אותה לאחוריה ותתיצב הכן ותאמר בקול כחולה: אמי קוראת האין זאת? — ותחפוץ לצאת מהחדר, אך הוא מהר ויאמר: לא לא! היא ישנה במנוחה ואל תקיצנה, אך אמרתי כי בוכיה אַתּ ואני — — אני לא אוכל לשמוע קול בכיה — ענה כנלעג לשון וישאף רוח כאשר כלה את דברו.

— האני אבכה? — קראה העלמה בקול יגון נורא —

ו.

מָוֶת וְחַיִּים.

מעת אשר עזבו את אשדות היתה אם פנינה חולה מאד; מחלתה אשר דכאה נפשה זה שנים רבות גברה עליה, ואף מעיני הרפואה לא הועילו לה כי היא לא רהצה בהם ולא שתתה מהם והרופא לא כחד תחת לשונו כי היא הולכת למות, אך למיום אשר באו לוויען לא ירדה עוד מהמטה אשר עלתה עליה, וגם בלעדי הרופא ראתה כל עין כי המלחמה האחרונה בין החיים והמות קרבה, ולמי יהיה הנצחון ידעו כלם, רק כמה תארך עוד המלחמה, זאת לא יכול איש להגיד מראש, וגם הרופא אשר אמר כי עוד תאריך יום או יומים הוסיף על דבריו: ובכל זאת לא אערוב ערבה אם לא שבוע או עשור. ופנינה ישבה תמיד למטת אמה ופניה נפלו מיום ליום ותשכח את לחמה ושנה נדדה מעיניה. כסמל הצרה והיגון התהלכה בחדר וכלם נדו לה מקרב לב, אך אין מנחם לה, כי מי ידבר נחומים לבת אשר אמה גועת לעיניה, ואף גד התהלך שחוח תחת משא יגונו כי נבצרה ממנו מזמה להושיע להאמללה. הוא אמנם הפיק נפשו להחוֹלָה, הוא ישב שעות רבות ביום וגם בלילה למען הקל מעול העלמה האמללה למען תצא לנוח או לשאף רוח, אך היא גם בצאתה מהחדר לא יצאה מבית המלון כי אם אל הדרה יצאה ותשב שוממה ותבט לפעמים שעות רבות לפניה בעינים קמות גם בלי הניד עפעף, כמו כבר עָזְבָה חפץ תנועת החיים. לוא מצאה ידו לתת את נפשו כפר דבר תנחומים להביע להעלמה כי אז נתן בשמחת לב, אבל מלה לא היתה בלשונו, הן לא איש דברים היה מאז ורק כאשר שאלוהו השיב מבלי הוסיף דבר על התשובה, וכל אשר דבר הגה לבו, ואיך ידבר תנחומים בעת אשר ידע בנפשו כי

לא ראה ולא התבונן ויוסף לשאל שאלות, ועתה מלאה סאת מצוקתה ואף כי לבה לא נתנה להגד זאת לו בכל זאת אספה כל רוחה אליה ותאמר אל יונה: נשוב הביתה כי הלא עלינו לדבר עוד בדבר... ובדברה קרצה בעיניה והוא הביט בפניה כמשתומם ויחריש, והאיש שב לדבר על לבם לחכות עד אשר יבאו המנגנים, ובראות האשה כי אין מפלט ממנו הטתה את יונה הצדה ותאמר: אני אירא מפני האיש הזה, הן הוא ישמור צלנו כשוטר —

— גם אני אדע כי איש מרמה הוא — ענה יונה — כי כן הגיד לי גד, אך מה אעשה? —

— הן איש אתה, בקש ממנו סליחה על כי נפרד ממנו ונלך לנו —

— לא ארע אם יֵעָשֶׂה כן במקום הזה — ענה יונה.

— הן במקום הזה כמו בכל המקומות לא נטל עלינו להתרועע עם איש אשר לא ידע דרכי בני האדם וידבר נבלה — ענתה ופניה רעמו, כי פתאם זכרה את אגידת המורים אשר סִפּוּה באשדות וגם מהם לא יכלה להמלט, אך יונה עוד לא מצא און בלבו לעשות כזאת ויקרא אליהם גם את נעמה וישמיעוה את דבריהם והיא ענתה בבטחה: אם גד הזהירך מפניו מדוע לא שלחת אותו לנפשו כרגע? טוב איפא נצא מהגן ונשב במרכבות ואז יעזבנו — כעצת אלהים היתה העצה בעיני יונה ושרה וישאפו רוח כמו עמדו להם רוח והצלה מצר ואויב. וגם נפל פחד האיש על שיה עד כי הביטה לרגעים מאחריה אם לא ידלק אחריהם אף הוא במרכבה או אם לא ישב מאחורי מרכבתם, וגם כאשר כבר היו כשתי שעות בפראטער אשר שמה הובילם הרכב כאשר אמרו לו כי גרים הנם ולא ידעו אנה ילכו לשוח, ושם התענגו מאד מאד על כל מראה עיניהם, כי כאלה לא חזו עוד אף בחזיוני ליל ואף כי במראה עיניהם, גם אז התחלחלה שרה כפעם בפעם כי נדמה לה כי האיש הולך וקרב אליהם.

לבך, כי חכמים גדולים ממנו פתיתי לעשות דבר אשר בתחלה לא עלה על לבם, ובאשר אחזה לא חכם גדול הוא אדונך ובאשר אפתנו וישמיע דברו כי יחפוץ אז יעשה הדבר גם אם ימאן אחרי כן, כי בארץ הזאת גם דבר שפתים לבד ככתב אמנה יחשב — עתה נוכח גד לדעת מי האיש ומה חפצו ולא הוסיף דבר עמו באמרו כי באה העת לשוב הביתה אחרי כי ארונו מחכה לו, ובשובו בקש להשמיע ליונה כרגע מה חפץ האיש, אבל לא יכול לעשות זאת יען כי הנשים היו עמו ובלילה ובכל יום הראשון ישב בחדר החולה, אך כאשר ראה כי יונה יצא עמו לשוח לא החשה עוד ויזהירהו לבל ידבר אליו ולבל יבטיחהו קטנה או גדולה, ויונה שמר פקודתו כאשר ראינו. והאשה בצר לה בראותה כי יונה סגר פיו ביום הזה ולא תועיל לה עד מה כי תרזום לו בעיניה קמה ממקומה ותאמר: נשוב הביתה — העלמות אשר ששו מאד על הגן בקשו להותר עוד וגם האיש דבר על לבן לשבת כי עוד מעט יחלו המנגנים בכלי שיר, ובעוד אשר שרה עומדת והושבת מה לעשות והנה חלף ועבר על פניה איש בחפזון כמשגע ובמעוף עין הביט בה וכמו התחלחל למראה פניה וימהר לברוח וממרחק עמד שנית להשקיף מבעד העצים אם לא התעוהו עיניו, ושרה נפעמה ממראה עיניה עד כי נעתקו מפיה מלים, אך פתאם כמו עבר גם עליה רוח עועים עזבה מקימה ותרוץ בכל כחה אחרי האיש וממרחק שמעו יונה והעלמות אשר נבהלו מאד את קולה בקראה: פלטי פלטי! — ובטרם אשר הגיעו כלם עד מקומה כבר חלף האיש ועבר אחרי אשר דברו דברים אחדים ואחרי הושיטו ידו לה ולא ראו את פניו. כאשר מהרו כלם אל שרה לראות מה היה לה התנגש גם האיש אשר נלוה עמם וישאלנה מה היה לה ומי הוא האיש אשר חלף ועבר על פניהם והיא בשם פלטי קראה אותו? ושרה הביטה כה וכה כמו בקשה מפלט לה ממנו וכל מתבונן הכיר כרגע כי כשבים בצדה היה לה האיש אשר כמו נקשר להם ברתקות, אך הוא

לכן נטל על שרה לדבר עם האיש, עד אשר הגיע גם כח סְבָלָהּ עד גבולו ותתבונן הנה והנה אולי תמצא תואנה להפטר מהאיש הזה.

מי גלה הסוד הזה לגד כי לא טוב הרבות דברים עם האיש? האם גם יודע חכמת הפרצוף היה ומביט לרגשות פועלי און? לא זאת! אף כי למד הרבה ויעשה חיל בתבונה, בכל זאת רחקה ממנו עצת רשעים כמאז, ולולא השמיעהו האיש במו פיו מה הנה מזמותיו כי אז לא עלה על לבו להזהר מפניו. אתמול ביום השבת, אשר האיש הזה ישמרהו מחללו, כאשר השמיע פעמים לאין ספירות כי לא בכל בני עיר וויען החוטאים בנפשותם הוא וביתו, המה יחד יעבדו את אלהים וידקדקו במצות, ויום השבת קרוש להם כאשר היה בשבתם בארצם, וביום השבת קרא האיש את גד ללכת עמו רגעים מספר כי דבר לו אליו והוא הלך אחריו. וישאלהו האיש ליונה ולביתו ולחפצו ודרכיו וגם על הנשים והנערות שאל, וגד ענהו בתם לב כי עשיר גדול הוא יונה ונעמה היא בתו, וגם על דבר פנינה אמר כי לה כסף רב וכי אין לה אב, ועל כל אשר שאלהו השיב לו, אז שאלהו האיש אם גם לו לגד כסף רב? והוא השיב בשחוק כי אין לו מאומה, ולדבר הזה נד לו האיש מאד ויאמר כי יש ויש לאל ידו למצוא כסף רב, ומבלי הכות עד אשר ישמיעהו כי הפץ הוא ברבר הזה מהר ויאמר לו כי יש בידו שלשה התנים טובים לשלשת העלמות ושני בתים גדולים למען יונה כי יקנה אותם, ובדבר הזה יש לאל ירינו לראות שכר הרבה וחלק כחלק נחלק אם אך לא תתן לאיש זר להודע אליהם כי אם גם יבאו זרים בגבולי אז אמאן לתת ירי לדבר הזה ויוסף להבטיח לגד כי אם יעשה הכל בדעת אז נכונו לו חמשת אלפים כסף בשכרו, ועוד ידו נטויה להראותו מוצא לכסף. בתחלה היה האיש בעיניו ככסיל או כמשגע ויענהו רכות: שוא כל עמלך כי אדוני לא יבקש חתנים ולא בתים לקנות — אך כאשר ענהו האיש: לדבר הזה אל יפול

ותנועות גויתו בנחת היו, לכן לא נשא עליהן חרפה כי כל רואהו הכיר בו כי „איש-דעת" הוא. וכאשר למד להבין בספרים כן למד לאט לאט להבין גם בכסף, ואחרי כי כל טוב אדוניו בידו נתּן לכן חשב זאת לו לחובה ללמוד לדעת כפי אשר תשיג ידו ארחות המסחר כפי אשר מצא בספרים ואשר לא ידע לא בוש לשאל מכל איש. ויונה נסמך עליו לא רק בדבר כספּו כי אם גם בכל הדבר אשר בקש לעשות שאל בתחלה את פי גד, ובדבר הזה רחב לב יונה מאד, כי מפני זרחיה נחת תמיד, הוא הרים ראשו נגדו בגאון, ויענהו באחת ולא הוסיף, לא כן גד, הוא אנוש כערכו לא ירים ראש ולא יתלוצץ וישיב בשובה ונחת על כל אשר ישאלהו. ובכן היה לו כרוחו ונפשו, ויחש כמו פדות לנפשו גם מידי בתו, כי אם אהבתו לה לא ידעה כל גביל, וכאל דעות היתה בעיניו בכל זאת חש נחת בלבו כי עתה לא על פיה יחיה, כי לא עוד כילד יתכּה רק למוצא שפתיה, כי גם הוא ידבר דבר וישמיע עצתו, ואף פעם אחת לא עלתה על לבו כי הדבר ההוא והעצה ההיא גם המה מפי זר נִתּנוּ לו, מפי גד, כי כל אשר שמע מפיו היה בעיניו כמו לבו הגה כל אלה, ועל כן מאן להפרד מנגד אף רגע. אך בפעם הזאת יצא עם הנשים לשוה וגד נשאר בבית המלון, כי אֵם פנינה חלתה מאד ובתה ישבה אצלה אל המטה כל היום ואשמורה בלילה ועל כן נותר אתה לשאת בסבל יגונה, וככר הסכּינו כלם כי גד ישא ויסבול צרות כלם עד כי גם לא עלה על לב יונה לבקשו ללכת עמו, כי מי זה יהיה רֵע בצרה אם לא גד?—אולם גם בפעם הזאת הלך רוח גד עמו בצאתו לשוה, כי בטרם יצא מהבית הטהו גד הצרה ויזהירהו לבל ירבה דברים עם האיש בן ארצם כי לא אמת בפיו ולא ישר בלבו. יונה לא הרבה שאלה ויפחד לדבר אל האיש מטוב ועד רע וישב כל העת ההיא כאלם, כמו גם ירא לנפשו פן גם במלה אחת ילכד בשחיתות איש המזמות, ואחרי כי אשתו לא הרבתה דברים מבלי אשר צִוּתה לעשות כזאת,

19*

— ולמה עשה כזאת ? — שאלה צפורה, אשר במקרה שמעה את הדברים האחרונים ותשאל לו יען כי חפצה לדעת הדבר אשר לא ידעה מה הוא, כי בעירה לא נמצא בית שחוק ומחולות, רק יען כי הדובר שם אליה פניו ברגע ההוא דמתה כי גם עליה לדבר דבר מה, אחרי כי אמה יסרתה תמיד כי תקפץ פיה. פני האשה חפו בשמעה דברי בתה ותבט במבוכה כה וכה אם לא תמצא מפלט לה מזרם כביר אמרי האיש, אך האיש לא ראה כל אלה כי אם הוסיף לספר והאשה הסבה ראשה ותחל לדבר עם נעמה, ויונה ישב כאבן דומם ולא דבר דבר.

מעת אשר קם יונה מערש דוי ויתן את כספו וכל ענינו בידי גד, מני אז לא עשה דבר מבלי שאול את פיהו, גם לענות דבר לשואל נזהר בטרם שמע עצת גד, אשר מעת באו לביתו היה לאיש אחר בגויתו ורוחו, כי לא רק בטנו היתה עוד כערמת חטים, אשר על כן היה לפנים לשחוק לרואים, כי אם גם שוקיו והזהו רחבו ונסבו למעלה, ויהי מבנה גוו לפי גדלו וַיֵרָאֶה כענק, והזקן הצהוב והארוך שִׂוה עליו הוד תפארת־איש, וכל הרואה אותו כיום לא נתן את לבו ללעיג להענק הזה בפניו, אם אמנם ברוחו היה כמאז ילד תם אשר יחוס על זבוב ולא ירגיזנו ממקומו, אולם בדעתו גבר הרבה יתר מאשר ברוחו, כי הוא הגה תמיד בספרים וילמד לשונו לדבר כן ונעמה עזרתו, כי היא דברה בלשונות רבות בשפה ברורה מאד וברב כשרון, והוא שלם לה בהורותו אותה חכמת החשבון והטבע אשר בהן עשה חיל עד להפליא, ומיום ליום למד לדעת ארחות בני האדם, ולדעת עת ומשפט בכל דרכי החיים, כי הקשיב וישמע ויתבונן לכל מעשי בני האדם וכאשר ראה כי טוב פעלו עשה אף הוא כמוהם ויהי כהיום הזה לא רק הדור בגויתו כי אם גם במלבושיו ומדברותיו, רק בתנועות גוו עוד הכירו בו כי בבית המדרש לא למד תורת התנועה והמחולות, אבל אחרי כי אהב מנוחה תמיד ודבריו והליכותיו

הנה לא שמו לבן להאיש ושיהו כי ישבו יחד בקצה החדר אצל החלונות ובראות האשה כזאת רָוַח לה, אך כאובדת עצות היתה כי לא ידעה לבחר דברים עוד עם האיש הזה, ובכל זאת השה כי עליה לדבר אליו למען סתום פיו, או לאמר לו בשפה ברורה כי ראות פניו לא תחפוץ, ואחרי כי מאנה להכלימו, גם לא חשבה את נפשה כנגברת במקום ההוא כי על כן אספה כל רוחה אליה ותאמר: משגה עמך כי לא אחקור אחר יושב וויען כי אם על קרובי מעירי אשר בא הנה להקשיב לקח בבית מדרש החכמות ונפשי נכספה מאד לדעת אי זה מקומו, ואם בידך להורותני הדרך איכה אבקשנו עשה נא זאת—

— הדרך איכה לבקש איש נר? — קרא האיש וישחק בגאון לב — הדרך הנכון הוא ללכת אל בית הפקידות, כי שם יכתב שֵׁם איש ואיש אשר יבא הנה —

— אנא שלח נא שמה איש לדרוש הדבר ושכר עמלו אשלם, אך ימהר מעשהו—והאיש מהר ויבטיח כי הוא יעשה זאת בשמחת לב ביום מחר כי היום כבר עברה השעה, ובכליון עינים הבטה ליום המחרת, אך יום המחרת היה יום השבת, והאיש ההוא שומר שבת היה ואחריו יום הראשון ואותו ישמרו פקידי בית הפקודות, כי על כן נטל על האם האמללה להבליג עזוז חפצה לדעת מקום בנה עד היום השני, וביום הראשון הובילם האיש אל גן העם ואף הוא השמיעם תורת העגלה אשר ראו בטרם באם אל הגן, ובכל עת שבתם שם הרבה להלל את עיר וויען ומנעמיה, וכי אך טוב לקנות בתים בעיר הזאת, והוא ידע בתים אחדים אשר ימכרו בחצי מחירם, אחרי כי אדוניהם אבדו דרכם, כי כסף האחד הלך בדרך כל הארץ ויקבר במשואות הבאֶרזע והשני הלוה כסף ולא שלמו לו, ולהשלישי היה צרור נקוב כמנהג המדינה, כי פזר את כל כספו למחוללות במחולות . . .

ובטרם אשר מצאו אותו מאנו לעשות קטנה או גדולה. פנינה אמנם חפצה לקנות בגדים לה אך אמה חולה היתה מאד ותשכב במטה ועל כן מאנה לעזוב אותה לבדה.

בשובם מקנות את הבגדים ישב האיש עמם וירבה לספר להם דרכי עיר וויען וכל בתי המשוש והשיר והזמרה, כל הגנות היפים אשר ירהיבו עין, וויסף להבטיחם כי נכון להראותם את הכל, כי כן הסכין תמיד לנהל בעצתו את כל בני ארצו הבאים שמה, ומה גם בשדוכים, בדברים האלה עשה טובה רבה לרב אדם כי הציל רבים מפח יקוש, כי עד מהרה יבאו שדכנים ושדוכים בפיהם והמה כלם סוררים ובוגדים, מוכרי אדם בכסף, אך הוא יהי סתרה על בני ארצו לבל ילכדו ברמיה — ובדברו בחנו עיניו את שלשת הנערות אשר כלן יפות היו, ומה גם צפורה ופנינה אשר יפות היו מאין כמהן, אולם לכל הדברים האלה לא נמצא שומע ופתאם שמה אליו שרה את פניה ותאמר: אולי ראית איש צעיר לימים אשר בא הנה זה לא כביר... ובטרם כלתה האשה את דבריה מהר האיש ויפן: בלי כל ספק ראיתי אותו, אני אראה כל הבאים הנה מארצי, כלם לשכני ידרשו. איפא יגור האיש הזה? הגידי לי ואשיבך דבר עד מהרה על אודותו מה הוא ובמה ישלח ידו וכל אשר תחפצי לדעת —

— האיש הזה לא יליד ארצך הוא כי אם יליד רומעניא... החלה האשה להשיב אך גם הפעם מהר האיש בטרם כלתה את דבריה להשיב, וגם את כל בני רומעניא אדע כאשר אדע את בני ביתי, ויהי לבך בטוח כי אך מפי תדעי דבר אמת כאשר תחפצי, אם עשיר הוא או דל, אם ישר הולך או מעקש דרכים, בעת הזאת לא רבים המה מבני הנעורים אשר ידעו לבחר בדרך טוב, ולפעמים יבחרו בבחור והוא בעל אשה ובנים אם גם בלי טבעת קדושין... פני האשה אדמו כתלע בשמעה הדברים האלה, כי בכל ימי חייה לא שמעה כזאת ותפן כה וכה לראות אם לא שמעו גם הנערות את הלקח הטוב, אך

על אדמת אויסטריא, אשר יונה נתנה לארץ אשכנז בלי כל מלחמה וריב שפתים, ואת אשר לא הצליח לא ביסמארק ולא גדולי אשכנז, אותו פעל ועשה בדבר שפתיו ברגע אחד, כי הוא מאן לקרא בשם אויסטריא כי אם בשם אשכנז, אשר הכל היה יפה בה ולולא דברו האשכנזים אשכנזית כי אז מצאו חן אף המה בעיניו, אך לזאת מאן לסלוח להם, ואחרי כי מצא איש אחד לפניו באשכנז אשר לא אשכנזית ידבר הנה היה בעיניו כציר שלוח לו ממרומים, ולפניו שפך כל שיחו כי אמנם הכל כשר וישר בעיניו ואין לו להתאונן מלבד על אשר כלם יחד ידברו בשפת יהודית נשחתה אשר לא יבין כל איש ועוד זאת כי יין דגן טוב לא ימצא בכל העיר. לדבר הזה הרעים פניו תמיד. הן הכל ימצא פה וכל אשר אבקש ינתן לי לבד מיין דגן והיה כי אשב לאכול ואומר אל המשרת: יין דגן! יביא כגביע האצבע אשר להחיטים — ובדברו הראה את קצה אצבעו — וגם בו אך מים מתוקים, מים מתוקים, ולא יותר. אצלנו יעמידו צלוחית יין־דגן על השלחן, שתה לכל אות נפשך, ויין הדגן אשר בארצנו טעמו כטעם . . . כטעם . . . כטעם יין דגן—כלה דברו אחרי כי לא מצא טעם אשר ישוה לו וישק בשפתיו לאות כי הטעם הזה עורנו על לשונו. ומה רחב לבו כאשר הבטיחהו האיש להביא לו מהר יין־דגן כחפצו כי רק האשכנזים אשר יעתו אך שכר ויין ענבים המה לא יבינו טעם יין דגן, ובכל זאת ימצא יין דגן טוב בעיר. את הכל תמצא כחפצך אך איש יודע את העיר ומסתריה דרוש להפצך — התם בדברו — ויונה הודה לו כי כן הוא ויזכור כי יחפוץ לקנות כובע לו ולבניו וגם בגדי קיץ יחפוץ לקנות. והאיש אמר כי נכון הוא ללכת אתם וגם הקים את דברו ויונה קנה בגדים לא מעט. הנשים בשמעם את מחיר הבגדים אמרו כי באשדות לא יקר מחיר הבגדים כמו בוויען, אבל האיש שחק להם. הן מוויען יובילו שמה בגדים — ואף לא אחת מהנה גאותה ללכת אתו לקנות בגדים, כי לב כלן נהה אחרי זרחיה

בים הזה, ואף איש אחד בן ארצם אשר הופיע להם פתאם כמורה דרך ומלאך מושיע לא הועיל הרבה להם, ועודם מגששים באפלה כמו ביום הראשון. ביום הראשון בבאם לארוחת הצהרים לבית המשתה הכשר התרועע להם איש מארצם ויתיצב לפניהם כאיש יודע הכל, כל הגלויות והצפונות בעיר הזאת לא נסתרו מנגד עיניו, והוא באשר כי בן ארצם הוא יזהירם לבל ילכדו ברשת אנשי מרמה אשר יארבו בכל בתי המלון לגרים הבאים לקנות להם בגדים וכלי יקר, והמה יובילום אל סוחרים אשר יונו אותם כי היועצים האלה יקחו חמשה עשר למאה מאלה הסוחרים החומסים, כי על כן אם יבקשו לקנות דבר מה אז יורם הוא את הדרך הנכונה, וגם בכל דבר אשר ישאלוהו יגיד להם דבר כאשר בלבבו, כי עתה עתותיו בידו אחרי כי אשתו ובניו יגורו מחוץ לעיר בבית הקיץ. כאלה וכאלה דבר על לבם ויעוררם לקנות מכל אשר ימצאו חפץ עוד ביום ההוא וביום המחרת כי ביום השלישי ילך לפקוד את נוהו בבית הקיץ ובלעדו יותרו כיתומים בעיר ההוללה הזאת.

האיש אשר בפעם הראשונה בימי חייו הרחיק נדוד לארץ נכריה הוא ידע את השמחה אשר ישמח לב הגר בשמעו איש מדבר כלשון ארצו והוא בן ארצו, כאחים יהיו בין רגע ואיש לא ישאל מי הוא הָרֵעַ הזה ואם איש כערכו הוא. בארץ נכריה יחדל כל ערך ומעלה ושם ותאר, ובכן שׂשו כלם על האיש הזה ויותר מכלם שמח עליו יונה כי ראה כי איש כערכו הוא אשר לא ידבר אשכנזית, כי מיום אשר בא יונה לארץ אשכנז החל לקצות באשכנזים ואשכנזית וכסלון ממאיר היתה בעיניו שפת אשכנז, ואם כי את הכל מצא יפה, כל אשר ראה היה טוב בעיניו, כי הכל במשטר נעשה וכפעם בפעם קרא: אכן עם יודע סדר הוא! וגם המשרתים הפיקו ממנו רצון כי לא הביטו כבהמות בפני האדון, והמה הבינו בכל שפה כי אך פתח פיו היו נכונים לעשות חפצו, ומה גם המשרת אשר נקה את המנעלים, הוא היה כנבר נעלה בעיניו, כי מעודו לא היה למנעליו ברק כמו מעת אשר דרכה רגלו

והוריה ואחיה. שם ישבו וישתאו אל הדר הגן ופרחיו אשר כאנשי צבא יצאו חוצץ כמו גם עליהם נחה רוח דעת להבין לבחר דרך, אך רגע חשו הנשים עצב בבאן אל הגן ובראותן עגלה עם חלונות כתומים והתומים אשר עמדה לפני בית משפט המדינה. נורא מאד גורל הנאסר—קראה נעמה—לשבת בעגלה כזאת בהרבוני קיץ אלה.—לוא נגשה מעט אל העגלה כי אז לא שפר גם גורלה מגורלו לוא ראתה בעיניה מי הוא, אך היא לא נגשה וכמו השה גורל הנאסר פערה פיה לשאוף הרוח הצח בגן גם למענו, ועצבת אשר לא ידעו מקורה לקחה לב כל הנשים יחד.

כאם זרחיה ואחותו כן גם נעמה השבו אך מחשבה אחת למצוא אותו. נעמה קרבה את שרה אם זרחיה באהבה וכבוד כמו היתה אשת בנה והיא אף היא דברה אליה כמו כבר בתה היא, ונעמה לא בושה לדבר תמיד בזרחיה ולדרוש עליו, אחרי כי היא היתה הרוח החיה בכל הבית, הן גם בביתם באשדות יצאו ובאו רק על פיה ואף כי מעת אשר עזבו את אשדות, כי יונה ואשתו וגם שרה ובתה לא דברו כן בשפת אשכנז ורק נעמה לבדה אשר בבית הספר למדה את השפה הזאת היתה כמליץ בינותם במקום מעיני הרפואה וגם עתה מעת אשר באו לוויען זה שלשה ימים.

בכל עת שבתם במעיני הרפואה לא חדלו מחקור אחרי זרחיה ואך שמעה שרה כי איש מארץ רומעניא במקום ההוא מהרה לחקור ולדרוש אולי נודע לו דבר מה על אודות בנה, וגם נקרה לה איש אשר ראה אותו ואשר אמר כי ידע אל נכון כי לוויען שם פניו. הבשורה הזאת היתה רוח כלם, כי אמרו: עוד מעט יבא הקץ לדאגתם על אודותו, ואחרי כי לא ידעו מקומו בוויען לכן מהרו לעזוב את מקום מעיני הרפואה, בתקותם כי אם אך יציגו כף רגלם על שער עיר וויען אז כרגע ימצאוהו, אך התקוה הזאת לא עד מהרה באה. זה שלשה ימים הנם בעיר הזאת ועוד לא ידעו אף מה, איכה לבקש עקבות איש

ובלי ספק נפלה אימתו על המלאכים עד כי יראו מפניו ולא קמו להעיד באנוש צדקתו. ולא יפלא הדבר אם מלאכי מרום הטהורים והחפים מכל פשע פחדו ורהו מפני החוקר הזה, אם גם מלאכי משחית, הבוגדים והחומסים והמרצחים כלם יחד חלו ורגזו בשמעם שמו, כי נורא היה על כל סביביו וזאת היתה תפארתו תמיד כי הוא יוציא מלים אף מאבן, וזאת היתה הפעם הראשונה אשר חפצו לא הצליח בידו להטות לב הפושע לתת תודה אף לא באמרו לו כי גם חבריו כותבי המכתבים נלכדו בשחיתותיו. כהש לו כי דמה כי בדבר הזה יפוצץ את לבו האבן, ואחרי כי גם התקוה הזאת עלתה בתהו רגז רוחו מאד ויגזר אומר כי בן בליעל כזה עוד לא היה בארץ וכן כתב במכתבו אל השופט בבית האסורים, ובמכתב מגיד ישר כזה בא זרחיה לגור במעונו החדש, אשר אמנם לא נעים מאד היה בטהרו ונקיונו וגם האור אשר התגנב אליו מבעד החלון העגול לא מתוק מאד היה לעינים...

ה.

אוהב גר.

ובעת אשר זרחיה הובא למעונו החדש במקום אין רוח חיים ואין אור יומם, רק רֵעים רבים אשר בתחלה בפתחי הרלת שדד רבצם כי נחפזו לברוח ברגליהם הקטנות ובחורים החבאו, רק אחרי כן כאשר נוכחו לדעת כי רק אדם ולא חתול הוא האורח החדש נועזו לצאת ממחבואם ולצאת במחול ולתת בשיר קולם, המאשרים האלה לא פחדו משאת חוקר עונות ולא רהו מאימת שוטרים, חפשים היו במקום אשר חתול לא בא בו ובהם קנא כמעט זרחיה בעת ההיא כאשר נפל באין אונים על מצע התבן הלח, בעצם העת ההיא שאפו רוח צח ונעים לא רחוק מהמקום ההוא בגן העם אמו ואחותו ונעמה

עיר מולדתי, או שלחוני שמה ואם גם אסור בזיקים אלך בשמחה שמה למען אוציא משפטי אור —

— כל אלה לא לי המה עוד, ברגע אשר נתתי בידך את הפקודה כי אסיר אתה לא לי עוד לחקור ולדרוש אחרי הדבר. מלאכתי היא להקור ולדרוש אם לתת הפקודה או אין ואחרי כי נוכחתי כי כן הוא כתבו את הפקודה הזאת ואתה תבא לפני חוקרים אחרים אולי ישכילו המה יותר ממני להוציא מלבך מלים — ובכלותו דברו נתן הכתב בידו ושני שוטרים הובילו את זרחיה ויושיבוהו בעגלת בית הפקודות ויובילוהו אל בית האסורים אשר בבית-משפט-המדינה. וכצידה לדרך נתן החוקר בידי אחד השוטרים את הכתב הגלוי אשר זרחיה כתב בו בידו וכתב משנה שבו השמיע החוקר את דעתו כי האסיר הזה הוא אחד מראשי בני בליעל, ועל כן ישימו עליו עין פקוחה, כי ממנו למסתרים רבים תוצאות.

החוקר האמין אמונה אמן כי כפיר אריות, ראש לבוגדים ופושעים נפל בידו כי כן ראה בעינו, ועינו לא תכזב ולא תתעהו, זאת ידע נאמנה, כי עוד לא קרה אף מקרה אחד כי עינו התעתו, ובכל אלה אשר את פושעים שם חלקם נמצאה עולתה בהם. ואמנם כן הוא, בכל עת כאשר הובא פושע לפניו הכיר בו כרגע כי פושע הוא, ואחרי כי רוב אלה אשר הובאו לפניו פושעים היו לכן גבה לבו בצדק באמרו, כי עינו לא התעתו כי עוד לא אמר לאיש מעודו צדיק אתה, אבל אם צדק גם באמרו לצדיק רשע אתה, זאת לא חשב מעודו, כי כל איש אשר אך הובא פעם אחת לפניו היה רשע בעיניו, ואף אחרי אשר יצא זכאי מלפני השופטים ויוכחו כי חנם טפלו עליו חטאת, גם אז היה בעיני החוקר הזה כרשע והשופטים שגו כלם ברואה ולוא היה הוא תחתם כי אז לא יצא הנשפט נקי. בדבר הזה האמין בכל לבו ולוא בא מלאך ממרומים ויאמר לו כי זך זרחיה מפשע אז אל נכון שם עבותים על ידי המלאך ויאמר לו: גם אתה בקושרים, ובליעל יעמוד לימין רעהו.

— ועתה המצאת פשר החדה? — שאל החוקר כמנצח— אתה בעל משפטי תבין עתה מדוע קראתי לך בשמך ראש לבני בליעל, ואני ידעתי כי לא יתחמץ לבבך בשמעך כזאת, כי אך תהלה היא לך, אולם לא אכחד כי תדע להתחפש מאין כמוך ומעודי לא ראיתי איש אשר לו יתרון הכשר דעת להתחפש כמוך. הביטו אל פניו — הוסיף החוקר בשומו פניו אל השוטר אשר קרא את המכתבים ואל האיש אשר כתב את כל הדברים על הגליון — הראיתם פני תום כאלה? וגם עתה!—זרחיה עמד כאיש אשר בינתו עזבתהו ולא נועז להרים עיניו, המכתבים פצמו לבו עד כי לא ידע נכוחות מה יחשוב ומה ישמע — ועתה אולי תתן תודה? קרא החוקר בשומו אליו פניו — הן תראה כי שוא כל עמלך להסתיר דבר, וגם כותבי המכתבים בידינו הם — החוקר השתומם מאד בראותו כי תחת אשר קוה כי פני זרחיה יפלו עוד יותר בשמעו כי כותבי המכתבים בידי השוטרים המה, אורו עיניו לשמועה ויקרא כמו הוסרה אבן מעמסה מעל לבו: וזאת תהי לי לישועה כי עתה יוכחו כי לא אני האיש אשר אליו כתבו המכתבים, או אולי הבל בוגדים עֹודוני ונועצו לב יחדו להכחידני, אחכה ואקוה כי עוד מעט יצא משפטי אור —

— קוה אל ה׳ ויושע לך כאשר ישרה נפשך בך — קרא החוקר ואחרי כן אמר אל זרחיה: הנה אחזה כי שוא כל עמלי להוציא דבר אמת מפיך, קרא איפא את כל הדברים על ספר, הלא הנה השאלות אשר שאלתיך והתשובות אשר השיבות וכתוב בידך לאות כי כנים הדברים. — זרחיה קרא את כל הדברים ויכתוב שמו על המגלה ואחרי כן הוציא החוקר גליון מחיקו ויתנהו בידי זרחיה, בגליון ההוא קרא זרחיה כי השופטים הרצו לאסור אותו במשמר עדי בקרת תהיה. רעדה עברה על כל בשרו בקראו בגליון ויתאמץ ויקרא: אולם למה לא תבקשו בדת לדעת דבר אמת? הלא בידכם לכתוב לאשדות אל האיש אשר בביתו הייתי מורה לבניו, תוכלו לכתוב לעיר חלמיש

להביאם הנה הביאו גם את המכתבים, הלא לך המה?—זרחיה שם עיניו על המעטפה ויאמר: זה שמי וזה מעוני, לי המה—

— זה שמך אשר תקרא בו היום והמכתבים לך המה, ראה האחד כתוב בשפת היהודים בארצך והשני כתוב עברית ואני לא אדע קרוא אותם, לכן יקראם אחר באזניך — ובדברו נתן ידו על כפתור הפעמון ויבא הביתה אחד השוטרים, החוקר נתן בידו מכתב אחד ויאמר: קרא—והשוטר קרא בו כדברים האלה: אחינו! מהר ועזוב את העיר הזאת בלילה הזה, כי נודע הדבר כי תקרא בשם אחר, מהר והמלט פן תביא על כלנו רעה גדולה, לך לגענף ושם תמצא פ. והוא יתן לך כתב תעודה אחר. את הכסף תמצא במקום אשר תדע. בשם ראש החברה.

השוטר כלה לקרוא את המכתב והחוקר שם פניו בזרחיה, אשר עמד כגבר נדהם ויבט לפניו בעינים אשר עליהן כסה אפל, ויקרא בקול לעג: מה תאמר לקול האות הראשון?—

— לא אבין דבר, משגה הוא — ענה זרחיה בקול כחולה כי נבעת מאד.

— ועוד טרם תבין דבר?—קרא החוקר וכל אשר יאמרו לך משגה הוא! טוב הדבר, קרא את המכתב השני — השוטר לקח את השני בשפת יהודית ויקרא כדברים האלה: מהר ובא אלי אל מעוני ואל תאמר במעונך כי תלך בדרך למרחוק. עזוב את הספרים שם, ואם דברים בכתב בידיך העבירם באש. אתי תשב ימים אחדים פן יבקשוך, ואחרי כן תלך אל אשר ידעת, אך אם חלילה תפול בידי השוטרים אז אין דרך אחרת בלתי אם תכחש הכל ותאמר כי האיש אשר יקרֵא בשמך הוא מכזב, וכאשר תעמוד בדבריך אז יוציאוך מהמאסר אחרי ימים אחדים, רק השמר לך לבל יעבר על פיך דבר אשר יגלה סתרי לבך, התחפש כמו לא תבין עד מה, מה הוא קשר ומה מרד, הִתַּמָּם ואז לא תאנה אליך רעה. בפראג לא היית ואת ברין לא ידעת...

— אני לא אוסיף דבר עוד כי מה אועיל לי אם למשפט אין שומע, כי רק יען כי כח הזרוע לך לתפוש אותי לכן תאריך לשונך לחרפני, חלש אנכי נגדך ועל כן אאמץ לבי לבל יתר ממקומו בשמעי דבריך הנוראים ולא במשפט, כי רק לוא היתה לך הצדקה כי אז היתה לי בשת הפנים בשמעי חרפתי מפיך, אבל אחרי כי אין לך הצדקה לכן תהי בשת הפנים להאיש אשר יעות משפט ויענה דכאי רוח רק יען כי ידו תמצא לעשות —

— הנה תנסה גם לדבר עזות, את הכל נסית, להתעלף, לדבר תחנונים, לבקש משפט ועתה תדבר גם עזות, אולם בכל אלה כבר הסכינה אזני, כבר ראיתי כמך הרבה ושמעתי כאלה רבות —

— ואם כל אלה אשר ראו עיניך כמוני היו ואם כל אשר שמעת כדברי היה, אז היו המה תמיד הצדיקים ואתה הפרת משפט. בינתי תסתתר איך נתנו משרה על שכם איש בשם המשפט בעת אשר הוא ירמוס משפט ברגל גאוה! הנה כל עוד לא יצא משפטי מאת השופטים עוד לא חוטא הנני, ואף כי גם עוד בטרם תדע מי אני, בטרם יש לך עד או אות למופת כי את פושעים הנני נמנה, עתה הנני איש כמך ואשנה בדברי כי לא בצדקה ומשפט תעשה זאת, ואקוה כי לא לארך ימים אהיה בידיך וכאשר אצא לחפשי אבקש משפטי קבל עם —

— טוב הדבר! ועתה אבשרך כי עוד מעט תצא לחפשי מידי, כי תלך לבית האסורים אשר להמדינה, בבית הזה לא יאָסר איש יותר משני ימים, רק בטרם אפרד מאת איש אוהב משפט כמוך הבה אראך אותות ומופתים, אשר על פיהם ידעתי מי אתה ומה מלאכתך. הנה שני מכתבים אשר נשלחו למענך בידי המה, המה אחרו לבא, כי כאשר הביאם נושא המכתבים כבר היית פה והשוטרים אשר לקחו את כליך ובגדיך

ויקרא: ומה אומר לך ומה אשיבך ואני לא אבין אף דבר מכל דבריך, מליצה הדות דברת ואני לא אדע עד מה?!—

— הנך אחד מבני בליעל הגדולים אשר ידעתי מאז — קרא החוקר בקצף — אני אמרתי בתחלה כי אל כסיל אשר נלכד במצודת בני בליעל אדבר והנה עתה אראה כי אל אחד מראשי החבורה אדבר, ולא רבים המה בני הבליעל כמוך, ובכן אשיש משנה שמחה כי אֶכָּבֵד להוֹדע לך—ובדברו הרכין ראשו כמו יחפוץ להת לו כבוד . . . פני זרחיה אדמו שנית ועיניו נתעו במבוכה לכל עבר, אך התאושש להשביח שאון רוחו ויקרא: הנה שַׁבְתָּ להרפני ולנאץ שמי, ולך אין כל צדקה לעשות זאת —

— צדקה?! — קרא החוקר וישחק בקול — ואתם רודפי צדקה ומשפט אתם? האין זאת ואך אלה חלקכם בחיים? —

— אני לא הפרתי משפט מעודי ואתה לא תדע עד מה, כי משנה עמך ולא אני האיש אשר תבקש, ואין לך כל משפט וצדקה לענות נפשי בלי עון, ועליך כדורש משפט לזכור זאת לבל תרמס אתה ברגליך משפט בעת אשר תדרשהו מאחרים, לך היה להשיב אל לבך אולי תשגה ואז לא נתנך לבך לעשות את אשר תעשה כעת —

— טוב מאד, ואת התוכחת הזאת אקשור על לבי, ואזכור תמיד את המטיף בר הלבב אשר זך היה לקחו, אולם דע כי גם אותנו לא השה אלהים חכמה ונבין כל אלה, ברשתות כאלה לא תלכוד חוקר בבית הפקודות ושוא כל עמלך, כי לולא ידעתי נאמנה את אשר אדבר לא דברתי כאלה, ועוד לא קרה אף פעם כי שגיתי במראה עיני, וגם בתחלה כאשר אך ראיתי פניך אמרתי כרגע: מטמון שלח לנו אלהים, ולמרות דבר הרופא ודבר רעי החוקר אשר עינם התעתם לראות תום בפניך חרצתי משפט, כי לא כן הוא, אך כי אחד מראשי בני בליעל נפל בידי זאת לא חשבתי אף אני —

כל רע מהארץ, אנחנו נעמוד על נפשנו, ואם גם לא נקח ראשיכם מעליכם, כאשר תחפצו אתם לעשות לנו, אך נושיבכם במקום אשר שם תוכלו לשפוך ממשלתכם כחפצכם. ואם יפול לבך לשמועה כי שמה תבא, אולי הסכנת עד כה לנוחה במטה נקיה ועל מצע טהור ובחדר נקי, כי אז אין לך דרך אחרת בלתי אם לספר לי דבר מה מתורת הממלכה ומהמעשים הגדולים אשר עשיתם ומי המה הגבורים אנשי השם ביניכם. אמנם זאת לא נכחדה ממני כי עוד לא יצא לך שם בגבורים האלה כי על כן נפקד צל־צלמך בתמונה הזאת, ולאיש כמוך אשר לא אמיץ לבו בגבורים אין גם כל תקוה להיות לראש, אתה תהיה להם תמיד עבד, אותך ישלחו אל המקום אשר בו מות ומשכלת עדי תתן ראשך כפר עבודתך זאת, לא כן אם תשוב מדרכך ותתן תודה על כל אשר עשית ואשר ידעת כי אז תיטיב לך, ובידך עוד לשוב מדרכך, כי פה אין כל פחד בני חברתך לנגד עיניך, פה לא תשיגך נקמתם וחיית בשלום, גם אבטיחך על דברתי כי לא ישיבו אותך לארצך, ואתה דע לך — החוקר התבונן מאד בפני הפושע בעת דברו אליו ויהי כמשתומם כי לא הבין למראה עיניו, חזות פני הפושע לא הראו לא מגור ולא חפץ לשוב, אף לא קשיות ערף, כי הוא עמד ויבט בו כמשתומם בכל עת דברו, כאשר יביטו אל אנשים אשר פתאם יצאו מרעתם. ובאמת היה החוקר כמשגע או כשכור בעיני זרחיה, והרעיון הזה כי החוקר שתה מעט יותר מאשר הסכין השיב לו את אמץ לבו אשר עזבו עד כה, ובכן הביט בפני הדובר בו בלי כל יראה, גם לא כעס על חרפו אותו כי לא אמיץ לב הוא, כי הן האיש הזה לא ידע את אשר ידבר. כאשר חתם החוקר בדברו ויחכה למענה ואין, קמט מצחו ועיניו החלו להפיץ זיקי זעם בקראו בקול: האמנם תאמר להלאותני בשומך יד לפה? אבל לא נכחדה ממני תושיה לתת פה לאלם, ענני דבר ואדע, ואם תחריש ולא תשיב דבר אז אאלץ להושיבך בבור במקום אין אור ואין רוח חיים — זרחיה הניע בכתפיו

אלה העריצים ותותרו רק אתם בני הממלכה הקטנה או אז תחלקו יחד נחלה ואיש מרעהו לא ירבה בעשר ומשרה ובנים, כי נחלת כלם יחד תהיה? האין זאת? הן תשתומם לשמוע מפי את כל הדברים אשר שמעת אז מפרש יוצאים מפי הראש אשר היא גואלכם והוא ינתק כל אגודת מוטה, וכאשר באו האורחים אשר לא נקראו ויבקשו לראות מה אתם עושים מהרתם ותשלחו כדורי מות ללבם. אולי תאכה בטובך להשמיעני מי היה אשר הראה נפלאות ימינו אז בכדורי מות אשר ירה לשר השוטרים בהציגו רגלו על מפתן המרתף אשר שם קראו בספר תורת המלוכה החדשה, המלוכה בלי מלך ובלי עם? הנה תחריש?! לכן שמע עוד נצורות מפי כי אני אדע הכל ואם תתן עדיך ותצדיקני או תחריש או תשים לאל מלי, אחת היא לי, כי רבים מבני אגודתך כבר המה בידי ומקומם אחרי הדלת והבריח, ובהם נמצאו שנים אשר חכמו יותר מיתר אחיהם והמה ספרו לנו את דבר המלוכה לטוב להם כי המה לא ישאו ענש כאחיהם, ואם אתה לוא תשמע בקולי ותשמיעני יותר כאשר אדע ואם גם מעט יותר אז אבטיחך על דברתי, ואתה הלא תדע כי אנחנו העריצים אשר נשים עבותות בידי בני האדם נשים עבותות גם על נפשנו וכאשר נדבר דבר אז הוא לנו כדבר מלך ולא נשוב אחור ממנו, והיה בטוח כי כל אשר אבטיחך על דברתי אקים, ואני מבטיחך כי אם תשמיעני יתר מאשר אדע ואם גם מעט יהיה גם אז לא תשא ענש קשה ככל חבריך וגם בכל ימי שבתך במאסר בימי הבקרת לא תראה לחץ כמהם. להם ינתן אך לחם ומעט מרק ומים וישכבו בחדר קטן וצר מאד על מצע תבן בלה ורק מבעד חור יגיה קו אור את חשכו. האמין לי כי לא טוב חלקם, ולולא קראו לריב עם התבל הבלה כי אז טוב להם הרבה יתר מעתה, כי אנחנו בני התבל הבלה אשר בדרכינו נחזיק ומוסרות המשפט והממשלה והדת וחיי המשפחה לא כחבלי שאול בעינינו, אנחנו לא נתן ראשינו בידיכם אנשי ההסד אשר תחפצו לבער

כמו לא האמין למשמע אזניו ויאמר: ואת אלה לא ראית מעודך?—ובדברו הורה באצבעו על תמונה אשר עליה מחוקה תבנית עשרים ושנים אנשים ונשים יושבים במעגלה סביב לשלחן ואחת עומדת וידה נשואה למעלה כמו תשא אליהם מדברותיה.

— לא, את אלה לא ראיתי — ענה זרחיה במנוחה.

— כאשר אחזה לי—אמר החוקר—נכזבה תוחלתי לעשות שלום עמך, אני אמרתי כי אם אניח לך אז תשיב אל לבך להשיבני נכוחות אבל עתה אחזה כי עודך מחזיק בקשיות ערפך, כי היא לא רק ברגע הזה אחזה בך, כי אם כבר למדת דעת דרכיה למען תהי עליך סתרה, כי על כן תוסיף גם לכחד כי לא תכיר את פני האנשים אשר צל צלמם ראית, אף כי בן חברתם הנך —

— אני בן חברתם?! — קרא זרחיה בתמהון והמבוכה החלה לפרוש עליו כנפיה שנית. הן אמנם הוא הבין נפשו למלחמה אך לדבר שפתים כפי אשר שמע בתחלה והנה זה בא פתאם כמגיח מהמארב ויורה בו חץ ממסתרים.

— כן הדבר, אתה בן חברתם, אז כאשר התאספתם בסתר במרתף ברחוב נ. בעיר אשדות ושם עשיתם מלוכה קטנה, מלוכה קטנה, האין זאת?—ובדבר החוקר הראה בגודלו לקצה אצבעו כמו חפץ להראות כי הממלכה קטנה היתה כקצה האצבע—מלוכה קטנה ואנשים בה מעט אך כלם מלמדי הפש ושנאת־עריצים, אשר יקומו כאיש אחד לברוא עולם חדש, עולם שאין בו עקת מושלים ומוסרות משפט ואמונה ודת. התבל הזאת בלה היא ונושנה ועת באה לפחת בקרבה חיים חדשים, כי על כן ינתקו כל מוסרות ואין עוד לא משרה ולא עשר, לא בעל ולא חֲבֶרְתּוֹ, לא אלוה ולא מושל, בממלכתכם לא יֻכּר שוע לפני דל, כי כלכם ארונים תהיו וכאשר תכריתו כל בני התבל הבלה והנושנה, אשר בדרכיה יבחרו, כאשר תשיתו קציר לכל עריץ וחומס, כי מי עריץ כמדבר משפט ומי חומס כהאומר: כספי כספי ואשתי לי היא, וכאשר יתמו כל

כוסות שכר, אך האיש מאן לשתות עמו, וזרחיה אחרי אשר אכל ושתה אמץ לבו עוד יותר ויפתח את דלת הארון ויוציא ממנו ספר אחד וישיבהו למקומו ובן שני ושלישי, כי רוחו לא נח בקרבו ולא נתנה לשבת ולהגות במנוחה. בהשיבו את הספר השלישי למקומו ראה המון צל־צלמי אנשים ישכבו בארון, בהם פני אנשים ונשים ובהם תמונות אנשים ונשים הרבה יחד, הוא התבונן בתמונות בתאות נפש, כי אין דבר מושך את הלב כמו תמונות אנשים, ואחרי שבעה עינו מהן הניחן במקומן ויקח אחרות תחתיהן, וישם פניו אל האיש וישאל: מי המה אלה? —

— גם אני לא אדע — ענה האיש. זמן כביר עמד זרחיה לפני הארון ויעביר את התמונות לאחת אחת, אחדות מהן נדמה לו כמו כבר ראה אותן או את פני בעליהן ופתאם נפתחה הדלת והחוקר בא החדרה. פני החוקר הפיקו רצון ואף עקבות עז ורגז לא נראו עליהן, שחוק קל רחף על שפתיו וַיֵּרָאֶה בעיני זרחיה כמו בא הפעם להשמיעהו כי כל אשר דבר אליו עד כה היה אך לצון ועתה בא להשמיעהו כי יתן לו ללכת לכל אשר תאוה נפשו כי תם חזון הלצון. גם הוא אכל ושתה כי על כן ייטיב פנים—אמר זרחיה בלבו ובבטחה הניח את התמונות מיד ויכונן צעדיו אל הכסא אשר ישב עליו בתחלה.

— פני רעים ואוהבים רבים הכרת בתמונות האלה, האין זאת?—שאל החוקר ושחוק קל על פניו.

— לא רבים — ענה זרחיה בתם—רק פני אחדים אדמה כי אכיר למי המה —

— ומי המה? — שאל החוקר — נכספה נפשי מאד לדעת מי המה רעיך וחבריך? —

— גם אלה לא רעי וחברי המה, כי אם אדמה כי כבר ראיתי פניהם אף כי לא אזכור איפה—ובדברו הראה באצבעו על התמונות אשר ידמה כי הכיר מראיהן. החוקר הניע ראשו

ימים רבים עדי בקרת תהיה, שים אמרי בלבך — ובכלותו דבריו יצא אל חדר שני ואחריו האיש הכותב אשר ישב למולו והק השלישי, אשר ישב בקצה השלחן וגם הוא כתב, הוא נשאר עמו בחדר ההוא. כשב פתאם לתחיה כן פקח זרחיה את עיניו בצאת החוקר ויסב את פניו מהדלת אשר בה עבר כמו יראה באה בלבו פן יראהו שב על עקביו, ולאט לאט נסה להניע את יצורי גוו אם עוד היים בהם, כן הרים את ידו האחת אחרי כן את השנית וכן עשה להרגלים, וגם את הראש הרים למעלה וישתרע על הכסא למען הישר את גבו אשר עקם בשבתו לפני החוקר, ובהשיבו רוחו התפרץ כקול אנחה מלבו, ובראותו כי אין פונה לו קם מכסאו וינס לצעוד צעד בהביטו כמתגנב אל המקום אשר שם ישב האיש, ובראותו כי הוא לא יפנה אליו, כי הניח ראשו על שתי כפות ידיו אשר נתן על השלחן וינות או ינום שנתו, החל ללכת בחדר הנה והנה וכמו חיים חדשים נפחו באפיו בכל צעד אשר צעד, לבו אשר כמו נתן במועקה רחב בכל פעם אשר שאף רוח, ומדי הוסיפו לכת כן סרה חורת פניו ואודם בא תחתיה, גם עיניו ארו וכמו חיים חדשים ואמץ לב בא בקרבו כאשר הרים פתאם את ראשו ויבט אל הדלת אשר בה יצא החוקר כמו אמר בלבו: הנני ערוך למלחמה, לא אתן עוד לענות את נפשי בדברי רוח כאשר עשיתי עד כה. ובחשבו כזאת נראה לו בצד הדלת ארון ספרים גדול אשר לא ראהו עד כה ויאמץ לבו ויגש אליו ומבעד דלתות הזכוכית התבונן להכתב על גביהם, ומה השתומם לראות כי רֻבם המה מאלה אשר כחטא יחשב לקרוא בהם. הוא עמד ויתבונן רגעים אחדים ופתאם הרים האיש את ראשו וכמו נבהל ממעשהו נסוג זרחיה אחור, אך האיש קרא אליו במנוחה: אם תחפוץ לבלות את העת תוכל לקרוא כחפצך, כי שעה או יותר תחכה פה עד שוב החוקר, או אולי תחפוץ להשיב נפשך שלח אחד השוטרים ויביא לך ככל אשר תשאל— הדבר הזה הזכירהו כי רעב הוא מאד וישלח להביא אכל ושתי

למצוא תשובות ומענות כפי אשר הורהו לבו ברגע ההוא, אבל לא בדברים כאלה יניח רוח החוקר אשר ראה עין בעין כי כל הדברים הוא בודה מלבו ברגע ההוא, וזרחיה ישב בראש כפוף וידיו תלויות למטה כמו כל אֱיָל אין בהן, ראשו הוריד לארץ כאיש אשר יטבע בגלי עברה וידע כי אין עזרה ויחוש כי כחו יעזבהו לאט לאט, ולא יוסיף הלחם עוד, רק חושו עוד בו לחוש את המלחמה האחרונה בין החיים והמות. רגע עלתה מחשבה על לבו להודות לכל דברי החוקר רק למען יעזבהו לנפשו ולא יוסיף לענותו, אך מה יודה לו כי הוא לא הוא? כי היה בערים אשר לא ראה בעיניו? כי את חבר גנבים הוא נמנה? כי נתן יד למורדים והוא אחד מהמשחיתים אשר אגדו אגודה בסתר לחבל ארץ? כל אלה שמע מפי החוקר ולא נועו להרים מצח ולהכזיבו על פניו. שתי שעות עֻנתה נפשו בחבלי שאול אלה והחוקר עוד לא ידע שבעה. כנמר אשר יגרם את העצמות אחרי אשר שתה את הדם החם והבשר המפרפר כן היה החוקר בעיניו, הוא מדמו ובשרו לא שבע, הן כבר כלה כחו ובקול כחולה יענה על כל אשר ישאלהו וכמו מסוה עלטה על עיניו עד כי החוקר והשלחן והאיש היושב למולם וכותב כל הדברים על הגליון חוללו במחולות עם הספון והרצפה יחד, ולשונו תתנהג בכבדות. עד מתי? עד מתי תענני, מלאך בלהות! — שִׁועה נפשו בתוכו, אך זממו לא עבר פיו וכנואש מכל תקוה אמר: אחריש ואגוע — אולם החוקר אשר כמו קרא מעל הפנים את הגיוני הלב קם פתאם ממקומו ויאמר: הנה ידעתי רוח הפושעים בעמדם לפני החוקר, כי יש אשר קשיות ערף תאחזם בצפרניה ולא תניחם להוציא כל רוחם ואַחרי עבור חצי שעה ישיבו אל לבם וינחמו ממעשיהם בראותם כי אך הבל ייגעו להכחיד תחת לשונם את אשר בידינו לגלותו אף אם במסתרי שאול יֵחָבאו, הבו איפא, גם אני אניח לך עד אשר ינוח לך וישוב רוחך ולבך יורך את הדרך הטוב לך, כי תשמיע כל אשר בלבך דבר לא נעדר והקלת מעלך לשבת

ולא מצא און לו לענות רגעים אחדים ואחרי כן ענה בכבדות ומבוכה: יען כי חפצתי להקשיב לקח בבית מדרש חכמות. — החוקר שם עיניו החודרות בו והוא נבוך עוד יותר ואודם וחורת מות עברו על פניו חליפות.

— הגם דבריך אלה אמת המה? —קרא החוקר בקול עז. זרחיה החריש.

— ומה עשית בפראג? — שאל פתאם החוקר.

— בפראג? אני לא הייתי מעודי שם —

— ומה בקשת לעשות בברין? —

— גם שם לא הייתי מעודי —

— וגם זאת אמת היא ככל הדברים אשר דברת עד כה. — בפעם הזאת לא התעורר עוד זרחיה לקרוא בקצף או להתחנן לשופטו לבל יעטה עליו בושה. מעת אשר שאלהו: מדוע עזב את בית יונה והוא ענהו בדברים אשר ידע בנפשו כי לא כנים המה, מני אז עזבו אמץ לבו ורוה משפטו וישב אמרים לשואלו כפושע היודע בנפשו פשעו אך יעיז מצח לכחש בו ויעבר עליו מה. החוקר ראה זאת כי עתה שחה גבהות העומד לפניו גם בחן כרגע ויוכח כי השאלה על דבר בית יונה היא ירדה כחץ שנון ללבו ותכריעהו, כי על כן שב על עקבות השאלה הזאת ויוסף לחקור ולדרוש על דבר בית יונה ובניו ומסחרו וכל אשר לו ומדוע ברח מביתו, וכל השאלות האלה ענו לבו באכזריות נוראה, כי מה ישיב לשואלו? את שם נעמה לא נתנהו לבו להזכיר לפני החוקר, ולוא גם לא חס על כבודה ויספר לו ככל הדבר, האם יאמין לו? הן גם אליקים הרופא לא האמין בדבר הזה כי כה יכסל איש לברוח מפני עלמה ברה וישרה וחכמה ועשירה רק יען כי דודה לא ימצא חן בעיניו, וגם בעיניו הוא נראה עתה הדבר כמעשה משגע ולא הבין איכה עשה כזאת, להשליך אחרי גוו אושר נעלה וחיי שלוה בנעימים רק יען כי קצף קצף על דוב דודה, ואם יספר כאלה להחוקר הן גם אז יענה לו: שקר שקר! כי על כן בקש

ובדברו הוציא מחיקו את כתב התעודה ופניו הפיקו במחון כי עתה הכה בפעם אחת את אויבו אחור. החוקר לקח את הכתב ויתבונן בו ויאמר: הכתב הזה לא בעיר חלמיש נִתַּן לך כי אם בעיר אשדות —

— אמנם כן הוא, כי כאשר חלפה השנה מעת אשר נתן לי הכתב מעירי ואני באשדות הייתי נטל עלי להמירנו באחר וכן עשיתי —

— אולם גם ביד האיש אשר יגור פה כתב מעיר חלמיש אשר נתן לו זה שלשה ירחים, מה תשיב על הדבר הזה? —

— אין בפי תוכחות כי לא אבין הדבר, אולם אחרי כל אלה מי זה יוכיח בינינו למי הצדק, וכאשר תחשיב כי אני הוא הפושע הן תוכל לחשוב כי הוא הוא הפושע, ואני הן אדע נאמנה כי הוא הפושע —

— ולבבי לא כן ירמה — ענה החוקר — אנחנו נוכחנו כבר כי צירי רומעניא יתנו כתבי תעודה מבלי בקש חשבונות רבים, לא כן קהל עדת העיר אשר ידע את בניו, הוא לא יתן מכתב ערות לזר. ואף עוד זאת, כי האיש הזה הביא מכתבים בידו ותעודות רבות אשר כלן תעידנה עליו כי הוא הוא, וגם פה ימצאו אנשים גדולים ונכבדים אשר יכירו וידעו איתו, ואחרי כל אלה היעמוד לבך לאמר כי הוא הפושע ולא אתה? או אילי ימצאו שני אנשים בעיר ההוא אשר שם אחד להם ולאבותיהם? — שאל החוקר ועפעפיו בחנו את זרהיה.

— אני הנני האחד הנקרא בשם זה, אני ולא אחר, ואם כי לא אבין מכל הדברים האלה דבר, בכל זאת הן אני אדע כי כן הוא —

— ומה עשית באשדות? —

— מורה הייתי בבית אחד העשירים שמו יונה בן אמתי —

— מתי עזבת את המקום ההוא? —

— זה כשלשה ירחים —

— ומדוע עשית כזאת? — השאלה ההיא הביאתהו במבוכה

הלא תבין כי כאשר אמרתי לך כי אנחנו נדע אל נכון כי בשם זר תקרא לך הלא אז לא תתעני בדבריך אלה —

— אל אלהים! — קרא זרחיה — ומה אדבר עוד? ואם גם יקומו כיום כל השופטים וכל החוקרים ויאמרו לי כי שמי לא שמי הוא, האם אאמין להם? או אולי נסתרה בינתי — קרא ויחזק בראשו ויעמד רגעים אחדים כמשתומם ופתאם התעורר ויקרא: אולם סלה לי אם תחת להשיב אמרים אשאל אני אותך דבר —

— שאל —

— איך עלתה על לבכם מחשבה כי אני קראתי לי בשם שקר? —

— אני אגדך—ענה החוקר יען כי האיש אשר שמו זרחיה בן יחזקאל זפתי מעיר חלמיש הוא יגור פה זה כשני ירחים, ואחרי כי באת הנה ותקרא לך גם אתה בשם זה אות הוא כי שקר בפיך. — פני זרחיה אדמו כדם בשמעו הדבר הזה כי שקר בפיו ויקרא כמתחנן: אנא אל תדבר כאלה בטרם נוכחת כי כן הוא, אמנם אין אונים הנני להציל נפשי מגדופי פיך, אבל זכור נא כי לא לכבוד הוא לענות נפש נכאה.—הדברים האלה כמו קלעו ללב החוקר כי הוא העמיד פניו רגע ויתבונן בפני הדובר בו ולא עוד בבוז כבתחלה, אבל עד ארגיעה הרים ראשו ויאמר: ומה תאמר אתה כי אשלחך לנפשך יען כי לא תוכל שמוע גדופי פי? —

— זאת לא אמרתי, עשה כפי אשר יורך לבך וכאשר נטל עליך, אך לא בלשון כחרב חדה —

— טוב איפא ומה תאמר אתה, מה השם אשר אכנה לאיש אשר יקרא לנפשו בשם זר וגם בבית המשפט יקשה ערפו ולא יודה כי לא כן הוא? —

— האיש הזה משקר הוא בלי כל ספק, אך אני לא אשקר כי אמת בפי, והן גם כתב תעודה בידי אשר יעיד כי אמת בפי—

אמר אליו החוקר, ואחרי אשר ישב שם אליו פניו ויאמר: מה שמך ושם משפחתך ועירך? —

— שמי זרחיה בן יחזקאל זפתי מעיר הלמיש ברומעניא.— החוקר שם עיניו בו ויאמר: דע כי אנחנו נדע נאמנה כי לא זה שמך ותקרא לך בשם זר, אילם אם אך זה כל עונך לא יגדל פשעך, אכן אני אחשוב למשפט כי איש ישנה את שמו רק אם ידע כי שמו הנאמן יהיה לו למכשול עון, ואתה דע לך כי ייטב לך הרבה יתר אם תשמיעני דבר אמת, כי יקרה לפעמים אשר יפחד איש מפני עון אשר בעיני השופטים לא עון הוא. יש אשר יתנכר לאהובתו וימאן כי תבקש ותמצא אותו לכן ישנה שמו; יש עושה דבר בארצו, אשר לפי חקיה ענוש יענש ועל כן יברח וישנה שמו ולפי חקי ארצנו לא לעון יחשב, או גם יחשב לעון אך אין לנו הצדקה ליסר בעד העון ההוא, ואולי שנית גם אתה שמך על לא דבר וכאשר נדע דבר ברור אז אולי תצא למרהב בעת אשר אם תתכחש תֵּאָסֵר במאסר עדי תודה. כדבר הזה קרה זה לא כביר, כי איש אחד נתפש בעון שנוי השם, וכל עמלנו להוציא מפיו דבר אמת עלה בתהו כי הוא כחש וישב במאסר תשעה ירחים עדי נוכחנו לדעת כי כל עון אחר לא נמצא בו רק כי שנה שמו ויקח מכתב תעודה מאיש זר, ובעד החטא הזה יענשו פה בענש מאסר שבעת ימים ולוא השמיע בתחלה את הדבר כמו כי אז ישב במאסר שבעת ימים, או אולי רק שלשה ימים. וכאשר הקשה ערפו וימאן להגיד דבר אמת ישב תשעה ירחים עדי בקרת היתה, ראה הנה הזהרתיך לבל יהי חלקך כמהו — לשֵׁמע תשעה ירחים במאסר רחפו כל עצמות זרחיה ואחרי כי החוקר לא הסב עינו ממנו לכן נלאה להביט בפניו וישפל עיניו, אך כרגע התאמץ ויען: אבל הן השם הזה אשר אקרא בו שמי הוא ואני לא אכזב ולא אכחד דבר —

— הנה לפי מראה עיני לא כסיל אדם אתה, ואם כן

כאשר הקיצו השוטר כי ילך אתו לעמוד לפני החוקר קפץ ממקומו אך ברגע ההוא נפל באין אונים לאחור, מכאוב נורא הלם את ראשו, כגלי ים צפו לעיניו וכל החדר ואשר בו סבב במעגלה וקולות פעמונים ומצלתים ושריקות המו באזניו, הוא נסה שנית לקום אך כחו עזבהו, השוטר אשר ישב אצלו ראה זאת וישלח דברו ביד שוטר אחר כי האסיר חולה הוא ולא יוכל לקום —

— מתחפש, מתחפש—ענה השני ובכל זאת הלך לעשות כאשר צֻוָּה ועוד מעט בא הרופא וינס דבר אל זרחיה, אך הוא כמו עיפה נפשו הניע בידו ולא ענה דבר. הרופא נתן לו טפות אחדות על פיו ויצו על השוטר לבל יעירהו משנתו, כי אם יניח לו לישון עד אשר יפתח עיניו וכן היה, ואך ביום השלישי אחר הצהרים אמר הרופא כי יוכל לעמוד לפני החוקר ויובל שמה.

ד.

רִיב לְשׁוֹנוֹת.

בחדר גדול אשר שני חלונות גדולים שקופים לו אל הרחוב ישב החוקר אל שלחן גדול, למולו ישב איש אחר וגליונות ודיו ועט לפניו ומרחוק בקצה השלחן מעבר השני ישב איש אחר וגם לפניו גליונות ניר ועט ודיו. החוקר הוא כבן ארבעים איש תאר, פניו מפיקים כח וחפץ עז ובטחה כפני איש אשר הסכין להיות מנצח במלחמה, זקן שחור יסב את לחייו המלאות ושפם שחור ארוך יכסה את שפתו, שערות ראשו שחורות ועיניו מאירות, חזהו רחב מאד ושוקיו כמטילי ברזל. לא זה הוא אשר לפניו עמד זרחיה בלילה הראשון כי אם אחר והדבר הזה נתן אמץ בלבו בגשתו אל השלחן.

— שב על הכסא, הן לא תמצא און לך לעמוד זמן רב—

ואם טובים אנחנו מאבותינו לזאת לא אשים את לבי, אך זאת אדע כי אבותינו לא ידעו להשיב רוח מתעלף עד מהרה כאשר נדע אנחנו. ואני הנני פה רק למען הרגיע רוחך ואקוה כי חפצי בידי הצליח, וגם זאת אעשה לך כי אמנע את החוקר מחר מדבר עמך למען תחזק ינוח לבך ביום השלישי —

— חללה חללה — קרא זרחיה ויקפוץ ממקומו — שלשה ימים תתנני לשבת פה! אודך על החסד הזה, אני אבלינ ואשא את דברו במנוחה וברגע הזה אחפוץ לראות פניו למען ישלחני בלילה הזה לנפשי —

— בלילה הזה לא תראה עוד פניו ולא יועיל לך כל דבר שפתים, אך אם תחפוץ להראות את פניו מחר אעשה כחפצך כי רק למענך חפצתי לעשות זאת, ואתה אמץ לבך ואם רעב אתה שלח ויביאו לך ארוחה ויין, היש כסף בידך?— אחרי אשר זרחיה ענה כי יש ויש ברכהו הרופא בשלום ויצא.

בצאת הרופא לא חשב לו זרחיה טובה על כי אמר לתת לו מנוחה שני ימים, ותהי להפך כי גם קצף עליו על דברו כזאת באזניו. לשבת שני ימים במאסר בעת אשר לבו נכון כי אם אך יפתח שפתיו את החוקר אז יעטה עליו בושה ונדמה לעולם! רק יען כי קצפו העתיק מפיו מלים לכן נחשב רגע בעיניו כחוטא. אבל עתה אחרי אשר הכין נפשו לדבר במנוחה, עתה יסתום כרגע פה כל שטן; אף לא זכר כי התורה הזאת לאמץ לבו לדבר במנוחה מיד הרופא לו. הרופא היה בעיניו כאיש אין לב, כמכונה אשר תעשה אך כחפץ מניעה מבלי חשוב מחשבות, אולם ביום המחרת נוכח כי המכונה הזאת ידעה את האותיות אשר תבאנה כי צדק מאד הרופא באמרו להניח לו שני ימים למען יחרץ.

כל הלילה ההוא לא נם שנתו אף כי חבשו ראשו במעטפות להות, וכאשר סגרו עפעפיו תעה לבו בחזיונות שונים וכרגע התעורר והקיץ והביט במבוכה נכחו, וכן בלה כל הלילה עד אור הבקר, לאור בקר נפלה עליו שנת תרדמה ובפקחו עיניו

ישמח לבי גם אני, כי פניך יַראו כפני תם, ובלעדי זאת הן אחי אתה, עברי, ומה ינעם לי אם לא ימצא בך עון, כי אף כי לא מתמול אשא המשרה הזאת על שכמי, זה ארבעים שנה הנני רופא בית הפקודות, בכל זאת ידאב גם עתה לבי כאשר אראה פושע מקרב אחינו. — הדברים האלה כמו הפיחו רוח חיים בלב זרחיה כי אורו עיניו ויחזק בידי הרופא ויקרא: אם אחי אתה עשה את החסד הזה לאח אובד גר בארץ נכריה ודבר על לב החוקר כי לא ידבר אלי בגדל לבב ואז אמצא מלים להשיבנו —

— זאת לא אוכל עשו, כי לא נכון לי לפתוח פה בדבר אשר לא לי הוא, החוקר לא יביע דעתו במקום אשר אני הפקיד, ואני לא אוכל לבא בגבולו, אך בידך הדבר להרגיע רוחך בחשבך כי נקי אתה ועוד מעט יצא צדקך לאור ואתה תרים ראש והוא יבוש, אם כזאת תחשוב אז תמצא און לך לדבר כאשר עם לבבך, ואף עוד זאת דע כי הוא ידבר אליך רתת רק כאשר יראה כי תפחד ממנו, לא כן כאשר תמשול ברוחך ותענה בלב מתנה או אז ידבר אף הוא אליך רכות, כי הוא הדבר אשר אמרתי לך, הוא לא יחרפך יען כי יחפוץ להכלימך כי אם יען כי ידמה אשר בחרפה הזאת יביא מרך בלבך ויבלבל הושיך ותוציא מפיך מלים למרות חפצך, ואם יִוָכַח כי מקולו לא תֵעָנֶה אז ישוב וינסה להוציא דבר מלבך בדברי אהבה וחנף, אך אם כה ואם כה תוכל לבטוח כי לא תאנה אליך רעה אם לא תמצא עולתה בך —

— וזה הוא פרי החסד והמשפט אשר בו יתפארו כיום, לפנים שמו מועקה ברגלים וכבלים בידים וענו את הגויה למען יוציא הנשפט מפיו מלים כחפץ שופטו, ועתה יענו את הנפש בדברי חרפה ובוז! —

— כאשר לא חוקר עונות הנני — ענהו הרופא בשחוק קל—כן גם לא מורה משפט הנני, גם לא פה המקום להתפלסף בדבר הדורות ויתרונותיהם, ואם לנו הצדקה להתפאר בחסדנו

בשנה יקרה כמהו, כי גם אלה אשר לא יענשו על פי השופטים גם הם כֻּרבּם לא נקיים המה רק כי לא נ ג ל ה עונם, כי ידעו להזהר לבל ימצאו בהם עון, וכלם הן יקראו בחזקה כי חפים הם מפשע, כלם יריבו בו על כי הביאום אל הבור ורמה לא חמס עשו, והוא אף הוא הן אדם הוא ולא אל, כי יכיר כרגע מי הוא כבד עון ומי הוא חף מפשע —

— אבל שים אל לבך אשר לולא נתן עלי בקולו כי אז השמעתיו כרגע כי משגה עמו וחדל ממני, לא כן כאשר התקומם כצר נגדי ויחרפני בחרפות נוראות, בשמעי כאלה רתחו דמי לבבי וישימו מחנק לנפשי עד כי לא יכולתי הוציא הגה מפי וזה היה לו לאות נאמן כי אמנם כבד עון הנני ופחד פתאם אפפני —

— גם בזאת תשגה, אתה הנך בעיניו איש כבד עון, כי לולא זאת כי אז לא שמו עליך מאסר עד מהרה, כי אז נקראת הנה והוא שאלך ועל פי מענה פיך הוציאו אם לשים אותך במאסר או לשלחך, ואחרי כי הובאת הנה עוד בטרם הקשיב דבר מפיך אות הוא כי הוא נוכח בלבו כי לו הצדקה לשים אסורים על ידיך ולחשבך כפושע — —

— ואם כן תחשוב גם אתה כי חוטא ופושע אני? — קרא זרחיה בדאגה נוראה.

— אני לא אחשוב מאומה בדברים האלה, אני הנני רופא ולא חוקר עונות ובעיני כל איש צדיק תמים עד אשר יחרצו השופטים את משפטו כי פושע הוא, וגם אז דבר אין לי עם פשעיו, כי אם אֶקָּרֵא להושיע לו אז הוא בעיני ככל אדם, חולה הוא ואל זה אביט וגם אתה הנך בעיני אך חולה אשר עלי לעמוד לימינו, ואחרי צדקתך או רשעתך על אחרים לבקר, ואני כרופא אזהירך לבל תרגיז רוחך וכאיש זקן איעצך לטוב לך להבליג על סערת רוחך, כי תיטיב לך הרבה יתר אם תדבר במנוחה, כי אז ישמע דבריך, לא כן כאשר תרגז ידמה כי עונך יחיתך, ואם יצלח בידך להוכיח עד מהרה צדקתך

— כן בני, אבל התאמץ להרגיע רוחך ואל תוסף להתקצף כאשר עשית כי בנפשך הוא!, ומאד צר לי לראות הדבר הזה כי עודך מלא כח עלומים ולמה תקפד חייך? —

— אבל איכה אוכל להרגיע רוחי עת אשמע שמי מנאץ — קרא זרחיה ויתעורר וישב על המטה — איש אשר לא ידעני יגיד לי על פני כי אכזב, וכי גם שמי לא שמי הוא, הן נורא הדבר הזה ומי יכילנו?! —

— אולם לך לזכור כי בבית הפקודות אתה עומד לפני חוקר־עונות ואתה בעיניו כפושע, כי לולא זאת לא הוּבֵאת הנה —

— אך אם כן הדבר הן אין מחסה לתם מפני רוכסי חוקרי עונות, הוא יביאני הנה וימלא פני קלון ואין כי יאמר אליו מה תעשה! —

— תשגה בני, התם לא ילכד בפח וחוקרי העונות לא יבקשו לשים מוקשים ברגלי תמים כי אם ברגלי פושעים, ובאשר יצא כנגה צדקך ויוכח כי תם אתה אז לא ירשיעך וגם יבקש ממך סליחה על כי הכלימך —

— אולם אני ארע כי תם אני ובלי עון הובאתי הנה ואיך אוכל לשמוע חרפת חנם ולא ארגז תחתי? —

— ואני אומר לך כי נהפוך הדבר, אם תדע בלבך כי חף אתה אז לא לך לרגז, כי לא אותך יחרף כי אם את הפושע אשר ידמה כי תפש בכף, וצדקתך תעודדך לדבר במנוחת לב ולהוציא כנגה צדקך —

— ובכל זאת מי נתן לו המשפט לחרפני בטרם ידע מי אני? לוא יהי כדבריך כי יחשבני לפושע, אבל הן עוד טרם נוכח כי כן הוא, ועליו לחשוב אולי ישגה ואז הן ישפיך דם נקי חנם —

— אני לא אצדיקנו על עשותו כזאת, ובכל זאת אבין את מחשבותיו. הנה לפניו יעברו תמיד פושעים ובוגדים ודבר לו עמם תמיד, אך כי ילכֵד נקי מקרה הוא אשר אף לא פעם

כל אלה, כבר ראינו כל אלה כמו במחזה, אבל לא במחזות כאלה יַרך לבנו, קום ושב כי אותי לא תוליך שולל — החוקר הכה עוד רגעים אחדים ובראותו כי הניפל לא יקים לקול הקריאה השח ראשו להביט בו ויבהל לראות כי הוא שוכב כמת ורק קצף יז מפיו וימהר ויצלצל בפעמון ויצו על אחד השיטרים: מהר את הרופא! ואל השני אמר כי יצוק מים על ראשו ופניו, גם בחומץ ידיח את לבו וידיו, ובעודנו עושה כפקודה בא הרופא ויצו כי ישאוהו אל המטה בחדר אשר בו רוח צח —

— אם לא איש כבד עון הוא—אמר הרופא אל החוקר— כי אז יעצתי לשלחו כרגע אל בית החולים —

— דג גדול העלינו היום בחכה — קרא החוקר ויקרוץ בעיניו — ועלינו לשים עליו משמר טוב לבל ישוב ויקפוץ אל המים —

— אם כן הדבר עשו כאשר אמרתי, וכל הלילה יתנו תחבושת מים קרים על ראשו, גם טפות אחדות מהסם הזה, ומחר אראה אם ייטב לו, ואם אין אז ישלחוהו לבית החולים אשר בבית האסורים —

הרופא איש זקן כבן שבעים קטן קומה ולא בריא בשר, שערותיו הארוכות הפכו לבן ומצחו ולחייו קמטו אך עיניו הירקרקות מפיצות אור טוב לב ורעת גם יחד. כאשר פקח זרחיה את עיניו לא היה איש בחדר אשר הובא שמה מבלעדי הרופא ובהביטו בפניו לא האמין למראה עיניו וידמה כי בחלום יחזה כל אלה וישאל בדאגה: איפה אנכי? —

— הרגע בני — ענה הרופא בקול חמלה — והרגיע רוחך, אני הנני הרופא בבית הפקודות ונקראתי להשיב לך רוח חיים כי עֻלָּפְתָּ. — זרחיה העביר ידו על מצחו ולחייו אדמו פתאם ובהביטו בעינים נבוכות קרא: ולא הזיון מתעה היא ובבית הפקודות הנני? —

לא ידעו זאת. — רוח החוקר לא נח בהמענה הזה ויבט בקצף על השוטרים ויקרוץ להם עין כי יצאו. הנר העמד על השלחן והחוקר ישב על כסא עץ ואל זרחיה אמר כי ישב על הכסא השני. אחרי אשר ישב אמר לו: השמיעני נאמנה שמך, אך דבר אמת הגד לי, כי כל רז לא נעלם ממנו, אנחנו נדע הכל ואם תתחפש ותתנכר לא תועיל לך עד מה רק תאריך ימי המאסר עד אשר יחקרו השופטים הדבר, לא כן אם תודה ולא תכחד דבר אז אבטיחך כי יקל מענשך, ראה הזהרתיך לטוב לך —

— אך למותר הוא כל דבר שפתים—ענה זרחיה ושפתיו צללו — כי גם בלעדי תגיד ותוכיח הנני להגיד לך האמת, אחרי כי לא אדע בנפשי כל עון אשר בעבורו אתחפש ואסתר, שמי זרחיה בן יחזקאל זפתי מעיר חלמיש ברומעניא —

— אמנם צדקת כי אך למותר היה דבר שפתי כי אתה בכזבך תחזיק ותקרא לך שם אשר לא לך הוא. — זרחיה קפץ ממקומו בשמעו זאת כמו נשכהו נחש.

— שב נא שב נא — קרא החוקר ושחוק קל עבר על שפתיו — הנה השתוממת ונבהלת בשמעך כי אני אדע סוד־שמך, אבל עוד תשוב תתפלא בשמעך מפי עוד גדולות ונצורות מאלה. — כמו מחנק הושם לצואר זרחיה בשמעו זאת, כל קרביו התהלהלו ויבקש להשיב דבר אך קול מליו נחבא ולשונו היתה כמטיל עופרת. הוא חש בנפשו כי החוקר ישפטהו במשפט שוא ויחשוב כי מגורתו העתיקה מפיו מלים ועל כן אסף שארית כחו לדבר, פניו אדמו כדם ועיניו יצאו מחוריהן וזעה כסתה את מרום מצחו ויפתח פיו וימלל בשפתיו אך מלים לא היו בפיו. והמראה הזה היה חזון נחמד להחוקר אשר לא הסב עיניו ממנו כנחש מגיה על טרפו ואחרי אשר הכה מעט אמר: אקוה כי עתה תתן תודה, האין זאת? — זרחיה פתח שנית פיו וקול אנחה איומה פרץ מגרונו ויפול מלא קומתו באין אונים ארצה. החוקר הניע בידו ויאמר: אנחנו נדע

כי עוד מעט תִּוָּדַע שנאת השוטרים והשופט־החוקר יבקש ממנו סליחה על עותתם, זאת הן ידע נאמנה כי עוד ביום ההוא יִקָּרֵא לפני החוקר כדת הארץ לבלתי הלין את הנאסר במאסר בטרם חקרו ודרשו אם בצדק שמוהו בבור. אבל הוא חכה שעה ושתים ושלש לשוא כי איש לא שם לבו אליו.

בחדר השני אשר על יד חדרו, ואשר דרך בו הובילוהו אל חדרו כי בו לא היה פתח אל האולם, שמע קול אנשים רבים חמשיחים ושוחקים יחד גם משק כוסות, הלא המה השוטרים אשר יבואו שמה לְהִנָּפֵשׁ וישיבו נפשם בכוס שכר ואיש לא יפנה אליו לשאל את פיו: אולי יבקש דבר מה. חשכת אפלה היתה בחדרו כי לא העלו שם נר וברק האור אשר האיר בעד החלון מהמנורה אשר ברחוב הראה עוד יותר את האפלה. מה זה היה לי?—שַׁוע לבו בתוכו—האמנם לא בארץ־משפט הנני כי השליכוני אל הבור ושומע אין לי? וגם אור נר יחשכו ממני, הן לא עוד את פושעים הנני נמנה כי כה יעשו לי?!— קצפו על גזל משפט זה אבל כעש קרביו והוא הרימהו מכסאו אשר ישב עליו עד הנה כאיש נדהם ויחל להתהלך בחדר הנה והנה, בתחלה בכבדות כי לא ידע אם לא ימצא מכשולים לרגליו ואחרי אשר הלך פעמים אחדות הנה והנה וימצא את דרכו החל ללכת בצעדי און ולדבר לנפשו בקצף ומרת נפש, אך איש לא ישים אליו את לבו, האנשים בחדר השני ישחקו בקול גדול ומשק הכוסות עולה תמיד והוא כמת מלב נשכח. פתאם הקשיב כי חדל השאון בחדר השני ורק המולה קטנה כמו כל היושבים קמו פתאם נשמעה עוד וקול קורא: איפה האסיר? —לב זרחיה קפץ ויתר ממקומו בשמעו הקול ויהל לערוך מלים להתאונן באזני החוקר על העול הנעשה לו וברגע ההוא נפתחה הדלת.

— מה זאת? — קרא החוקר בקצף — מדוע לא העלו פה נר? — השוטרים נבוכו ואחד מהם הצטדק כי השוטרים אשר הביאו את האסיר לא השמיעו בצאתם כי לא העלו נר ועל

ונחם מִמחשבה זאת וכמו בקש להיטיב את אשר עוּת הוסיף לדבר: ומי יתן ומצאתי את אמי ואת אחותי ויחד ישבנו כי אז קראתי גם לו ובאחים ישבנו, ואולי יהיה לאח לי, איש טוב ממנו לא תמצא אחותי ומה גם כאשר יהיה לרופא אמן. ואחרי אשר נתן לגד את התאר רופא אמן ואת אחותו לאשה, שִׁלּוּמים להחרפה אשר עטה עליו רגע בקרב לבו, שב ויבקש מחשבות איכה ימצא את מקום גד למען יודיעהו את מקומו כיום. בעלות המחשבה הזאת על לבו שב ויקט בנפשו על כי נזר באשדות מרעים וחברים, ועתה אין איש אשר אליו ישים דברתו, לוא התהלך פֶּרַע את יתר המורים כערכו כי אז נמצאו לו עתה יועצים ומשמיעים דבר כאשר יבקש. ואחרי אשר שקטה גם המריבה הזאת זכר אחד האנשים אשר לפעמים דבר עמו בהיותו באשדות ואל זה כונן עתה אמריו כי ישמיענו מה היה לגד, ואם הוא באשדות כי אז ישמיעהו כי מכתב כתב לו ביד יונה בן אמתי ועוד ידו נטויה לכתיב לו אם אך ידע מקומו איו. ואת המכתב הזה נתן בא־גז המכתבים לפנות ערב ובשובו הביתה לקחוהו שני השוטרים ויובילוהו אל בית המלון הגדול ויעזבוהו לנפשו למען יוכל להשוב מחשבות כחפצו. אולם המחשבות לא עד מהרה באו בפעם הזאת; בתחלה היה כהלום רעם ולא ידע מה עמו. הוא הובל אל בית האסורים! הוא! הן לא ידע בנפשו כל עול אשר עשה לא היום ולא לפנים, ועל חטאת הגאוה הן לא יֵאָסרו אנשים בזקים, כי לולא זאת כי אז ישבו במשמר כל אלה אשר להם חכמה ושם ועוד יותר אלה אשר אין להם לא חכמה ולא שם, כי אם יתגאו החכמים על הנבערים מדעת הן ילבשו הנבערים גאות על אחת שבע ויגדילו עקב על החכמים, ובלעדי חטאת הגאוה אשר בה הרע רק לנפשו לא ידע בנפשו כל עון אשר בעבורו נלכד, אולם לאט לאט החל לחשוב כי משגה הוא, המה שגו במראה עיניהם ולא לו מורה הרשת, והמחשבה הזאת אמצה רוחו מאד עד כי בעבור שעה כבר שבה מנוחתו ללבו בבטחו

העם—כה גמר אמר ולבבו דאב מאד לאמלל הזה אשר פדעהו מרדת שחת ובלעדו לא יכון בתבל ולא ימצא לו מעמד. החמלה לגד השכיחתהו כל מצוקות נפשו הוא ויחשוב אך מחשבות איך יפדהו שנית מצרותיו. לוא ידעתי מקום אמי ואחותי כי אז הביאותי אותן הנה וגם את גד קראתי אלי ויחד למדנו וגם הוא היה לי לישועה בכשרונותיו הנעלים ויחד נשלים חק בבית מדרש המדעים . . . שחוק קל עבר על שפתיו וברגע ההוא התעורר ויתקצף ויקרא בזעם: עודני מחזיק באולתי ובגאותי! עודני מחשב את נפשי כאיש המעלה ואותו כנופל מערכי ?! אבל כבר היה לי ללמוד משפט, עלי לתת תודה כי גדול הוא בכשרונותיו גם בטהר רוחו הרבה יתר ממני, הוא למד בשנה אחת את אשר למדתי בכל ימי חיי, והוא יודע משפט וכל אשר אמר היה בצדק ומשפט ומישרים ולוא שמעתי בקולו כי אז טוב היה לי כיום, הן הוא יסרני מברוח מאשדות, ומה צדקו דבריו אז בהראותו לי כי נאות שקר אלבש כמדי והרעותי לי ולאחרים, אך אני בזיתי לו ולמשפטו ונתתי עליו חרפה כי לא ידע דרכי התבל. ומה נפלאים היו דבריו באמרו: אם אלה המה דרכי החיים אז שוש אשיש כי לא אכיר אותם — כבסיל אדם היה בעיני ואני כגבר נעלה בעז רוח, אך עתה אראה מה עמקו מחשבותיו ובגאותי וסכלותי רם לבבי עד להשוב כי עודנו תלמידי ועליו לשמוע מפי לקח. והאולת הזאת עודנה קשורה בלבי עד לבוז לו בעלות מחשבה על לבי כי יחד נלמוד ויחד נשלים חקנו, כמו הוא מעפר אחר קרץ ולא יסכון לגדולה כזאת להיות רופא חכם. רב לי! הן בהץ רעל ירדה החרפה אשר חרפני אחי אליקים בקראו לי „חצי יודע", כאש יוקדת הציצה מוקדי אש בלבבי ואהי כמשגע ממשמע אזני, ואת החרפה הזאת אעטה אני על איש חכם וטוב ממני! — את כל הדברים האלה דבר ברגש לנפשו ומהם נבין כי רגע בז בלבו לגד ולא השבהו לאנוש כערכו אשר גם הוא ילמוד חכמה בבית מדרש חכמות, אך עד מהרה שב

הוא בנוד יבנוד אז אין אמונה בארץ — קרא כמו לאמץ לבו באמונתו בגד, האדם האחד אשר האמין בו עד כה בכל לבו.

ככל חפצי החיים ורגשותיהם אשר הם המה גם מנעמי החיים כן גם את האמונה לא על נקלה נשלח מלבנו, האמונה באלהים כהאמונה בבני אדם תתן לנו תעצומות ועז בעת ימעדו אשורינו והננו מטים לנפול, ומי זה לא יתחזק בכל משענה אם אך בידו היא, רק זאת רעה היא כי בעת טובה נשליך את המשענת ככלי אין חפץ בו, כי על כן ביום רעה הֻבְקַשׁ ואיננה. האמונה בצדקת לב גד היתה המשענה האחרונה לזרחיה בעת צרה זאת אחרי אשר השליך מיד את הטובה הרבה אשר אִנה המקרה לידו, ועל כן נלחם עם נפשו במלחמת תנופה לבל תטפול עון בֶּגֶד על גד, ועל כן השלה אותו במחשבה כי אולי חולה הוא ולא בא לבית יונה כי על כן לא ידע כי מכתב מזרחיה בא, אולי בושה נעמה מפני גד להשמיעהו כי מכתב בא מזרחיה בעת אשר היא כבר נתונה לאחר. כי נעמה כבר נתונה לאחר היה בעיני זרחיה כמשפט איתן, כי לולא זאת כי אז שבה אליו, כי אז לא מאסה בו אחרי אשר הראה אותה לדעת כי הוא יחפוץ לשוב אליה, ורק יען כי היא כבר אשת איש לכן עליה להשביח ראשונות ולבלתי העלותן עוד לא על לוח לבה ולא על דל שפתיה ומי יודע אם לא תבכה כיום במסתרים על כי מהרה לעשות דבר ולא רוחה, לתת את ידה לאיש בעת אשר לבה נתון לאחר? ובגלל הדבר הזה תִזָהֵר מאד מהזכיר בשמו, ועל כן כחדה מגד גם דבר המכתב, או אולי כבר חדל מהיות מורה בבית ההוא ... ברעיון הזה אחז בכל לבו. אמנם כי הוא, הן לא איש כגד ימצא ארחות בית כזה, אל נכון לא ידע לערוך מלים ליונה למען יכבדהו, והנערים השובבים נחרו בו ויכעיסוהו ויכלימוהו עד כי צר לו המקום, וגם נעמה לא החזיקה עוד בידו אחרי כי כמזכיר ראשונות היה בעיניה, או אולי עזבה כבר את בית אביה ותלך אחרי אישה ובלעדה הן הבית ההוא כמעון פראים. לאמלל הזה נשבר מטה לחמו והנהו מתגולל שנית במרתף בין דלת

ואחותו בתחלה, כי פזר את הכסף בשכור בסבאו, כי לא בקש לו אוהבים בעיר ההיא ורק שונאים רכש לו בגאותו וגאונו... אבל גד! — כל אשר זכר היה לו למחתה להזכיר אך את עונו, אך גד, הן לו הרבה עשות טובות, אותו הציל משחת, ומדוע לא ישיב לו הוא דבר? הנה ישלם איש תם כמוהו לעושי טובה לו? אם התמימים כה יעשו מה יעשו הערומים?! המחשבות האלה לקחו כל לבו ימים רבים פעם בכה ופעם בכה, רגע הרשיע את גד ונעמה ואת כל אלה אשר ידע ומשנהו הצדיקם, אך זאת חש כי לא רק מוסר כליות הוא אשר יזכירהו את נעמה לרגעים, ולוא האירה לו התקוה אף כזיק אחד כי אז חש כעל כנפי נשרים אליה, אך אין תקוה, נסתם חזון ממנה ולה הצדקה! הן כלמת עולם עטה עליה בתתה היא ידה לו והוא לא פנה אליה, גם לא בא לראות פניה בטרם לכתו ממנה, אף כי בקשה זאת ממנו במכתבה ביד גד. ועוד הרבה יתר מענות נפשו לזכרון אולתו וגאותו עֻנְתָה מאד בחשבו מחשבות על דבר אמו ואחותו, אשר נעלמו פתאם ואיש לא ידע אנה פנו. הנה אך זה מוסר שדי! המחשבות האלה ענו נפשו עדי הלאוהו ולא הוסיף להעבירן אחת אחת על לוח לבו, כי אם יחד התבוללו ותהיינה כגולם אחד, כאבן מעמסה על הלב. גם מראה עיר וויען לא החיה רוחו, כי עיניו אך שוטטו ברחובות ומעטה היגון אשר עטה על לבו פרש מעטהו גם על כל מראה עיניו, כי על כן לא הרבה ללכת ברחובות ולא בקש לראות עד מה. ביום השני אחרי באו בקש לו את ההדר ובראותו כי פה ימצא מניחה בהר בו ויתרועע כל היום — את מצוקת לבבו. וגם הספרים אשר בהם שם כל מעינו לא הועילו הרבה להלץ מיגון נפשו. הוא התבונן בספריו ורוחו רחף במרחקים, כי אם גם חדל מבקש בלבו את מקום נעמה אחרי כי לא יוכל לתקון את אשר עות, אך לאמו ואחותו הן עליו לדרוש וגם לדעת מה היה לגד נכספה נפשו מאד, כי נשגבה מרוחו לא יכול להרוץ משפט כי גם הוא בשיכתי טיבה. אם

הוא כתב לה, ובכל עת היותו עמה התראתה כבת אמונים, כמו כל מרמה ומחשבת כזב רחוקה ממנה, ותמיד שאפה צלו ותפער פיה בשמעה אמריו כמו בקשה לבלוע אותם, ועתה רק שלשה ירחים עברו וכבר שכחה איתו, ומי יודע אם לא כבר היא נתונה לאיש? עתה זכר את אשר שמע בבית המלון בטרם עזב את אשדות בדַפֵּר השדכן עם החתן העשיר. היא כבר היתה לאיש! — גמר אמר בלבו וירגז ממקומו כמו בקש לבלוע מתקוממו, וכרגע שב וירגיע רוחו באמרו: מה לי ולה?— הן אני לא חפצתי בה ולא היא מאסה בי, אני ברחתי מפניה ולא היא מפני, תהי איפא לאשר בחרה בו — אולם הרעיון הזה הצליח אך רגע להשביח שאון גאות לבו ועד ארגיעה שב ויאחז בו בצפרניו ויקרע לבו באבזריות. כארי טורף יסוג צעדים אחדים לאחור בטרם יתנפל על טרפו לעשות בו כלה, כן קם הרעיון הזה בו, אחרי אשר הניח לו רגע, לענות נפשו ורוחו עד מאד. מדוע עשה כזאת? מדוע ברח ממנה בעת אשר היא קרבתו חפצה? ומי הוא? גר מארץ נכריה, בלי שם, בלי כסף ומשרה, חצי יודע... לזכר חצי יודע עברה רעדה על כל בשרו — והיא נערה בת עשירים, מְלֻמָּדָה בטוב טעם, בלב ישר ורחוק מגאוה, והיא בחרה בו והוא מאס בה! הן עול כזה עוד לא נשמע בארץ, ובעד העול הזה עתה עליו לשאת ולסבול ענש נורא, עתה ידוד באין תוחלת ותקוה, עתה יבקש לו יד ועוד טרם ידע איפה ימצאנה. יסור תיסרהו משובתו כפי מעלו וגאותו — כה הגה ברוחו וישש בטפלו עונות על נפשו כמו על אויבו בקש להתגבר.

מי לא חש זאת בנפשו בקום בקרבו מליץ ושטן להשטין ולהגין, וכמו שני נצים זרים יקומו איש באחיו, ובגבור יד מוסר כליותינו כמו נשיש עת אשר תעלה בידנו להוכיח לנו משובת פשענו, וכמנצחים הננו בעינינו עת אשר תעלה יד רוחנו לדכא את נפשנו. זאת חש אז זרחיה ובהחלו לבקש בנפשו עונות כן שב ויבקש וימצא לאחד אחד, כי לא זכר את אמו

ובבא הגרים אל בית המקלט אמנם יצאו לקראתם משרתים לקבל פניהם אך לא בכבוד ישתחוו לפניהם, כי אם איש חרבו על ירכו ושפתיו כמו סֻגרו בחותם צר לבל תפלטנה אף מלה. ומה אוסיף לדבר עוד והנה כל הקוראים אל נכון כבר הבינו כי לפנים היה הבית הזה מלון אורחים לעשירי עם ועתה הוא בית האסור, בית מקלט לאסירי עני, ועל השער יראה כל רואה „בית הפקודות", אך מתי קננה בו הרשעה יותר אם אז או עתה, זאת היא חדה אשר גם יוסף הצדיק אולי לא ידע פתרון לה, אבל זאת ידעו כלם כי לפנים קרה מקרה כי נגנב לאיש זר אשר סר אל הבית כסף וכלי יקר, ועתה לא יקרה עוד מקרה כזה, מידי היושבים עתה בבית הזה לא יֻקח עוד מאומה בלתי אם חפש מעט, אך מה לאיש אשר יחסר כל לו ולחפש? ומה יועיל לו? . . .

אל הבית הזה הובילו שני האנשים את זרחיה ובכל הדרך לא דברו עמו דבר ולא ענו אף על אחת משאלותיו, כי רק פעם אחת ענה לו אחד ממלַוָיו: שם יגידו לך את אשר תחפוץ לדעת — ועתה בבאו שמה ובראותו על השער „בית הפקודות" כמעט מת לבו בקרבו ויהי לאבן. רוחו עמד רגעים אחדים על עמדו כמו שמו לו דלתים ובריח בגרון ועיניו חשכו ויחשוב לנפול, אולם לאט לאט כאשר כבר ישב כשעה תמימה בחדר קטן לבדו שב לחשוב מחשבות ולבקש משפט המעשים שנעשו עמו.

לא עלז ושמח בא לוויען. גם בשבתו ברומעניא ומה גם בימים האחרונים כאשר כלתה תקותו למצוא את אמו ואחותו, היה עצוב רוח ונדכה, והתורה אשר הקשיב מפי אחי אליקים גם היא לא היתה רוהו, אך מעת אשר שלח האגרת לאשדות ולא השיבוהו דבר מני אז היה כאובד עצות. בימים הראשונים אחרי אשר נוכח כי לא ישיבוהו על דבריו קצף קצף גדול ולא אחת ושתים נמלטה המלה „בוגדה" מפתחי פיו. כבגד בוגדים היה הדבר בעיניו כי לא השיבה אותו נעמה דבר אחרי אשר

כמנו כי אם יביאו לו גם אל חדרו, וכל משאלות לבו ימצא גם בטרם יבקש. וגם את הבית הזה בנתה אגודת עשירים אשר יחד נתנו את רבו הרבבות למען קַיֵם מצות ואהבתם את הגר, ויהי מקום לששון וחמודות החיים; אבל כל אלה פנו עד מהרה ערף לבית הזה ביום השבר, האגודה נתפרדה ומחיר הארמון ירד מאד וגם הגרים לא הרבו לבקש מפלט לו כבתחלה ועוד מעט היה שמם ונעזב מאדם לולא קנו אותו ראשי העיר וישימוהו אף המה — למקום מקלט לגרים. ואם אמנם למראה עין רב היה הדרך בין הגרים אשר אוו להם מקום לשבת בו לפנים ובין אלה שיגורו בו כיום; אז באו בשאון ורעש בכרכרות גדולות וסוסים אבירים, המון ארגזים ושקים ותבות עטרו אותם ועבדים רבים עמדו נכונים לשאת אותם בכתף, לפני השער עמד השוער ומעיל מרוקם בזהב יעטה וגם כובעו מעטר בעטרת זהב, מטה תפארה וגלת זהב על ראשו בידו ולכל בא הרכין ראשו, והבאים בקשו להם את ההדרים כחפצם וצו ופקודה על שפתותיהם תמיד מיום באם עד יום עזבם את בית המקלט, וכל המשרתים יעמדו צפופים וישתחוו רוחים לפני כל יוצא ובא, מאורי אור לאין ספורות האירו את השלבים והמסדרונות, ואל כל אשר הביטו העינים חזו אך ברק אור ושאון חיים, ועתה . . . אמנם גם עתה יעמוד שוער לפני השער אך לא מטה תפארה בידו כי אם חרב שלופה ולא ישתחוה לפני הבאים שמה כי אם יתבונן אליהם תמיד בעין חודרת, ברק השלבים והמסדרונות והעמודים והפסילים הועם, זהב דכותרות והגולות הועב, אבק ושחור יכסה את הקירות בבית וכמו עטוהו במעטה־אבל כן יֵרָאֶה כלו בכל הדריו. והבאים שמה אמנם בעגלה ינשאו, אך כל רואה את העגלה הזאת יאמר בלבו: ושַבֵּה אני את ההולך ברגל מהנִשא בעגלה זאת, אשר תבנית תבה ארוכה לה, חלונותיה סגורים על מסגר, לדלת שבכת ברזל כמו לכלוב היות טורפות והיא מלאה אנשים ככלוב מלא עוף ובצד הדלת יעמוד שוטר מזוין והסוסים יתנהלו בכבדות;

חלף העמל הרב אשר נשאו וסבלו עדי הוקמו כל אלה המגדלים הבנוים לתלפיות, כי אמנם מאת רבו יושבי העיר נשאי כלם יחד על שכמם את עמודי אבני השיש וכל חמר הבניה מהשלבים עד ראשי המגדלים, כלם נשאו בעול הכבד הזה, אם כי לא נתנו לאיש זר בלתי אם להעושים במלאכה לגשת אל הבנינים עדי כללו יפים, בכל זאת נשאו בעול ככל נושאי הסבל ואולי עוד יותר מהם, כי נושאי הסבל ינוחו כיום אחרי אשר כלו את מלאכתם ותושבי וויען עוד ישאו שנים רבות על שכמם את המשא הזה, הוא המס אשר יכבד מכל סבל ומעמסה; שם ירומו בשיא חסנם לא רק ארמנות אשר כל בני העיר נשאו סבלם כי אם כל אשר אוצרות לו טמן באדמה ברחוב ההוא, כי על כן נקבצו שמה כל שכיות החמדה ועל כן לא ינוח שם תמיד שאון החיים, אשר רק אם במרכבות כסף ינשאו ישמיעו קול גדול. ובמקום ההוא נוכח בית הבארזע אשר שם יראה יעקב מלאכי אלהי זהב וכסף עולים ויורדים בסלם המקרה, נבנה בנין תפארת לשמח עין רואה כי כללו יפיו בכל פאר, בפסילי שיש ובעמודי אבן גבוהים מאד ועליהם כותרות פתוחות אבן ומוזהבות מעשי ידי אמן, באולמים ויציעית אבני שיש טהור כלם ואין קצה לתכונה, והשלבים הרחבים גם הם מאבני שיש טהור מבריקים בזהר לבן אשר בהתבוללו את הזהר אשר יפיצו השבכות המוזהבות יהיה לאור תכלת ירקרק ועין לו כעין החשמל (אם לא תדע קורא מה זה החשמל, הנה אף אני לא אדע, אך למה זה יגרע חלק החשמל במקום אשר מלאכי אלהי זהב וכסף ישמרו את משמרתם?) הבית הגדול והמפאר ההוא נבנה למקום מקלט לגרים אשר יבאו לוויען. אל נכון ישתומם כל שומע כי לגרים זרים יפנו ארמנות כאלה בעיר הזאת, אמנם נכון הדבר כנכון היום, כי בני הערים הגדולות יאהבו גרים כנפשם ועוד יותר מנפשם ובראותם איש זר יקיפוהו יסובבוהו ויתנו ממבחר הבתים לו, יאכילוהו וישקוהו ממיטב המאכל והמשקה, גם כל חמדות עינים לא רק לא יאצלו

יותר מכל אלה היתה המטה אשר כמו ערוכה היתה לישון בה, אבל איש לא נגע בה, לבן הכרים והסדין הפיץ אור כלבן השלג ביום הכפור, וכמו למרות חפצו נאנח האיש בעלות מחשבה על לבו: ומהמטה הזאת ומהחדר הזה דובל האיש לשכב על הארץ על מצע נרפש ונאלח בחדר מלא באשה! אך להרעיון הזה שם קברו בלבו, ובמו פיו קרא כמו לנפשו: וכל אלה בלי שפחה, כי שפחה לא תבא אל הבית! —

— פני האם וגם פני העלמה הפיקו רצון בתהלה הזאת, והאיש שם עיניו בספרים וגם את המכתבים אשר באו היום לקח בידו ויתבונן עליהם ויניחם במקומם וישם חותם על הדלת באמרו: לעת הצהרים אשוב עם פקידי ויסיר את החותם, וגם הוא ישאלכן דבר, אבל אל הכחדי גם ממנו דבר כאשר דברת ברוח נכון —

— ואם המלך בעצמו יבא האם אסתיר דבר? — קראה העלמה בגאון — אם אדבר אמת לא אפחד מאיש. — האיש נתן ידו להזקנה ואחרי כן להעלמה ובאחזו בידה הרכה והחמה שכח כמעט כי כלה מלאכתו פה עד אשר קראה הנערה בשחוק בהשמיטה ידה מידו: אם לא אשגה היד לי היא? —

— צר לי מאד כי כן הוא—ענה האיש אף הוא בשחוק, ויצא.

ג.

רְכֻשֵׁי אִישׁ.

ברחוב גדול, הוא הרחוב המקיף את העיר התיכונה, ואשר על כן יקראו לו רחוב המקיף, היפה בארמנותיו והיכליו ואשר אין כמהו ליפי בכל התבל כלה, שם יתנשאו בשיא חסנם מגדלי ארמנות בית מועצות העיר, בית מדרש החכמות הגדול וכל יתר ארמנות תפארה אשר רבו רבבות שקעו בבנינם ובהם יתפארו בני וויען לעיני הבאים שמה, ולהם הצדקה להתפאר

— בשמחת לבב אעשה זאת, ועתה התחפצי ללכת אל בית הפקודות ? —

— חלילה, עתה אין לי חפץ עוד בדבר הזה אחרי כי ארע הדבר כמו, ואם כה או כה יפול דבר אין את נפשי כי ידע האסיר דבר מכל אלה —

— ועתה כאשר תרענה הכל, הנה עלי לעשות כפקודה לשים חותם על חדר האיש עד אשר יבאו הנה חוקרי המשפט.

— אם פקדו עליך לעשות זאת, הן לא נוכל לדבר דבר.—

האיש בהציגו כף רגלו על מפתן חדר זרחיה עמד על עמדו כמו שתו בקסמים לו. הן גם החדר אשר בו היה את הנשים עד כה אשר חלונותיו אל החצר הרהיב עינו בנקיון וטוהר והמשטר אשר בו, אשר כל אלה העידו כי יד חרוצים עמלה בכל אלה וגם הפרוזדור אשר דרך בו עברו עד החדר השני אשר חלונותיו אל הרחוב שִׂמח עין רואהו, אבל החדר הזה כמו שלח קרנים מידו סביבו. השלחן והכסאות אשר עמדו סביבו מרטו עד היות להם ברק, הרצפה תפיץ נגה כראי מלטש, בארגז והספרים אשר בו לא נראה אף חול דק, כפות המנעול ודלת התנור והמנורה הפיצו זיקים וכן משבצות תמונות הקרושים אשר על הקיר: תמונת „אם־אלהים" מעוטפה תכלת וארגמן, אך בלי ספק היה הצַיָר רך לבב ולא יכול להתבונן בפני אשה נמוגה ברמעות, כי על כן העניקה בלחיים מלאות ואדומות כתפוחים כבתולת בת וויען לכל משפטיה, וכן עשה לכל שנים עשר התלמידים היושבים בתמונה השנית לפני מושיעם והוא יפרם מלחמו להם, להלחם נתן תמונת תפוח וכן לפני התלמידים והגואל מלבד ליהודה איש קריות ממנו נגרע מלחי האחת ויוסיף על הלחי השנית עדי נראתה כמו צבתה ממכת היד, ובתמונות האלה גבה לב הזקנה מאד כי הנה מורשה לה מאמה אשר נחלה אותן מאמה עד חמשה דורות. ועל כן לא חסה על כספה לזַהֵב את המשבצות עד היות להן ברק כזהב טהור. ואם כל אשר בבית היה לשמח עין, אך

— ומאין תדע אם לא מרמה בפי האיש ההוא, אולי יקרא הוא בשם אחר? —

— יען כי האיש ההוא יגור פה זה ירחים אחדים, ורבים יודעיו ומכיריו אשר יעידו כי הוא האיש, ולוא גם כל אלה לא עמדו לימינו, הן די הוא כי הוא גִלָה על עון האיש הזה, הן לא תחשבי כי ערב לב האיש להכות בלשון את רעהו כי יתחפש בשם זר אם לא כן היה —

— יהי כן — ענתה העלמה ולא עוד בבטחה כבתחלה — אבל האם אשמה גדולה היא אם יקרא איש בשם אחר? —

— גם זאת אשמה כי מרמה היא, אבל זאת נחשוב למשפט כי איש לא ישנה את שמו בלתי אם יפחד להודע בשמו הנאמן, ועל כן עלינו לבקש עוד יותר, והאיש אשר ענה בו כי לא בשמו יקרא הוא העיד בו כי גם משך ידו את מורדים החפצים לשנות סדרי התבל וידו תכון עמהם לבלע ולהשחית. ועתה היעמוד לבך לאמר כי תתן את ראשך כפרו? —

— אם אמנם לא אוכל להשיב על דבריך, בכל זאת יאמר לי לבי כי נקי האיש. ואם גם אתה כמוני אך לדעת האמת תחפוץ הנני נכונה לעזרתך ואעזור על ידך לחפש ולמצוא כל אשר יפיץ אור על הדבר אם לשבט או לחסד —

— בשמחת לבב, אבל השמיעיני מה תאמרי לעשות? ואיך תמצא ידך לעזור לי? או ידי לעזור לך? —

— הלא תדע אל נכון מקום האיש אשר גם הוא בשם זרחיה יכנה? השמיעני זאת ואני אבקש עלילות לרַגֵל באיש הזה אולי אמצא בו עון —

— הלא אמרתי לך כי את האיש הזה יודעים אנשי שם ונכבדים בעיר הזאת ולא תעלה כל מחשבה על לב איש פן מרמה בפיו —

— ובכל זאת אנסה, הגידה נא לי מקומו —

— גם אני לא ארעהו —

— לכן חקור איפא לדעת את מקומו והודיעני —

ידרוש, והוא כל אלה לא עשה, ועל כן בדברי אחזיק כי אתן את ראשי כפרו אם תמצא עולתה בו —

— מי יודע לוא שמע מפי אמך כמוני היום כי כסף לך אם לא פתח גם הוא את פיו?

— ואתה תחפוץ לחפש עונות?! — קראה הנערה — ובראותך את אמי ובשמעך את דבריה השבת עוד מחשבה כי אך לך לבדך גלתה סודה? הנה תשנה כפעם בפעם! הוא שמע כל אלה מפיה ברגע הראשון כאשר בא לראות את החדר ובעודנו עומד ברגל אחת על סף החדר ובאמרו כי החדר ימצא חן בעיניו אז הביעה כל רוחה לו כרגע ותספר לו את כל גבורתי בכשרון המעשה וכבוד עשרי, ואני לא הייתי אז בבית ובבאי שמעתי רק את אשר השיב, כי אמנם כבוד משנה לעלמה אשר כסף לה אם לא תבלה עתה בשחוק והוללות כי אם תעשה בחפץ כפיה —

— אמנם גם בעיני יפלא הדבר—קרא האיש—ולא אוכל לכחד כי צדקת בכל דבריך, ובכל זאת את פושעים הוא נמנה כי האיש אשר עשה רמיה פעם אחת הוא לא פעם אחת יעשנה —

— ומה היא הרמיה אשר עשה? השמיעני נא —

— ואם אשמיעך, התאמיני? —

— אם אוכח כי כן הוא אז לא רק אאמין כי אם גם כאשר קמתי עד כה להליץ בעדו כן אקום להרשיעו, כי אז תבער בו חמתי מאד על כי התעני להאמין בישרו —

— אם כה תדברי תמצאי חן בעיני, לכן דעי כי מרמה בפיו, כי לא השם אשר יקָרֵא בו היא שמו, כי לא זרחיה בן יחזקאל הזפתי מעיר חלמיש הוא שמו —

— ומאין תדע זאת? —

— כי איש אחר ימצא בעיר הזאת אשר יקָרֵא בשם הזה, והאיש הזה גלה את מרמתו —

תעמדי כחומה בצורה להאסיר לכן נטל עלי לדעת מה המריצך לענות כזאת —

— זאת הלא כבר אמרתי לך, כי רק יען אשר אאמין בכל לבבי בישרו לכן אחפוץ בהצדקו, אולם הגד נא, אם באמת כדבריך כן הוא כי יהודי הנך גם אתה, הלא אז עליך החובה לעמוד לימין האסיר ולהצדיקהו כי אחיך הוא —

— אבי הוא פקידי ואמי המשרה ואחי המשפט ואך אל אלה אביט, ואם גם יהודי הוא הן לא למענו אפר השבועה לעבוד באמונתה ולבלתי קחת שוחד —

— אבל מי אמר לך לקחת שוחד?—קראה העלמה נכלמה.

— הן גם זה שוחד הוא, אם אפר שבועה ולא אעשה כדת בעבור הבצע, או אהבת אחים, האמיני לי כי גם עיניך היפות אשר הרהיבוני לא תעצורנה כח להטות אותי מדרכי. ובאסיר הזה עוד אוסיף חיל לחפש בו עונות יען כי יהודי הוא, כי אם יהודי הוא עליו להזהר עוד יותר מעשות עול ועלי לשים עליו עיני עוד הרבה יתר בגלל זאת, לבל יצדקו שונאינו באמרם כי לא יוכלו לבטוח בנו, ואחרי כי נוכל ואיש כבד עון הוא לכן חלילה לי לחוס ורחם עליו —

— אבל בזאת לא תצדק — קראה העלמה—כי תחרף את שמו ותכנהו בשם נבל וכבד עון בטרם נגלה עונו, הן אך לפשעו תדרוש כיום, ואם יצא כנגה צדקו אז הלא חרפת נקי ותמים ורעתך רבה —

— ואת עוד תאמיני בצדקתו ? —

— כאשר אאמין בצדקתי אני — ענתה העלמה — נוכל ואיש מרמה לא ישב כל היום ויהגה בספרים ועל פניו תלין מנוחה תמיד, איש כבד עון לא ישיש על הטהר והנקיון כי הוא כבר הכין נפשו לשק תבן בבית האסור, איש מרמה לא יחשוך שפתיו כי אם ירבה לדבר ולחקור ולדרוש על כל, והוא לא שם אלינו לבו, איש בליעל לא יסתיר פניו מעלמה בשבתו בבית אחד עמה לבדו, כי אם ינסה עד מהרה דבר לה ולכספה

— אבל אמי! — קראה שנית העלמה ופניה ארמו, אבל רוח פי הזקנה היה כנחל שוטף ותוסף: כלי בד ופשתן לה כמו לבת אחד האצילים, כל אלה בידה עשתה, ואם היהודי' יבקש כסף ימצא כסף, הן לא נערה עניה היא בתי כי תרוץ בשמחה אל כל הפושט לה יד, לא אדוני, לא באלה חלקנו, והיהודים לא רעים המה כאשר יוציאו עליהם דבה, ואני אדע אותם — קראה הזקנה בשארית כחה ועין הרואה בחנה כי היא חדלה מדבר עוד לא יען כי לא היו לה דברים כי אם יען כי כלה כחה.

— אבל הן לא תעלה מחשבה על לבבי לשים תהלה ביהודים, הן גם אני יהודי הנני —

— אתה?! — קראו האם והבת יחדו.

— כן הוא, ולמה זה תשתאי? —

— בפניך לא יכירך איש כי יהודי אתה —

— האמנם? — שאל האיש ויסלסל את שפמו השחור משחור — אולם אם רוחך לא זרה ליהודי לא אבין מדוע זה תבקשי להוכיח כי אין נפשך להאיש הזה? —

— גם זאת לא אמרתי כי אין נפשי אל האיש הזה, רק כי מחשבה כזאת לא תעלה על לבי, כי אדע בנפשי כי לא אצלח להיות אשת רופא, לא למדתי ידי לפרוט על פי הנבל ולא אשיח בשפת צרפת, הנני בת וויען, ולי נכון איש אשר בעמל כפיו יראה חיים ואני אעזור על ידו במלאכת ידי ונחיה במנוחה ושלוה, ולהיות גברת לא ישאני לבי, וגם לא תעלה מחשבה על לבי לחכות עוד חמש או שש שנים עדי יהיה לרופא. אולם—קראה הנערה פתאם בשחוק—הן תשאל ותשוב ותשאל רק אותי ואת מאויי לבי, כמו על כן שַׁלְהֶבֶתְ הנה, אולם אספוק מאד אם תשיב לשולחך דבר במי אבחר לאיש ומתי אנשא וכאלה —

— אמנם גם את הדבר הזה הפצתי לדעת, כי אחרי אשר

הוסיפה הזקנה בהטותה ראשה אל האיש ותדבר בקול דממה—
הידעת כי הכהן הזה מורה חטאים הוא לעלמה תמימה? —

— האמנם? — קרא האיש כמשתאה כמו בפעם הראשונה שמע דבר נורא כזה.

— כן כן — השיבה הזקנה ברב נחת בראותה כי באה לה העת לדבר — כמה וכמה פעמים אדמו פני מבשת כאשר שאלני דברים נסתרים, ומה לו לשאל? עליו לחכות עד אשר אתודה ואם אין בפי מלים אין בלבי חטאים והוא לא כן יעשה כי אם ישאלני לחטאים אשר ירגיזו רוחי, ומה לעלמה תמימה לשמוע כל אלה מפיו? האם לא צדקתי? ובתי עלמה תמימה היא מאין כמוה, אף כי תשיר ותחול ותקפוץ כל היום כאילה ותשחק ותלעג להגברים בדברם עמה עד כי ילאו למצוא הפתח. ומה לה ולהכהן? הן איתו לא תשיב אמרים כאשר תשיב ליתר הגברים, ואם תחפוץ להתפלל תתפלל בבית, הן די תמונות קדושות גם בביתי, האין זאת? אך ההוללה תמאן להתפלל, ומה לה להתפלל? מה יחסר לה? חתן טוב ימצא לה אך אם תחפיץ, תהלה לאל רבים בקשו קרבתה והיא לא חפצה —

— בלי ספק יען כי היא תחפוץ ביהודי — ענה האיש כאשר ראה כי הזקנה שאפה רוח — והיהודים יבקשו כסף רב כסף —

— היהודים יבקשו כסף — קראה הזקנה ברגז כמו העטה עליה כלימת עולם — ובתי האם דלה היא? האם כאסופת חוץ תבא אל בית אישה? תהלה לאל היא בת פקיד בממלכה וששת אלפים כסף . . .

— אמי! — קראה העלמה, אך הזקנה ברב רגשותיה לא פנתה אליה ותרם קולה עוד יותר: כן ששת אלפים כסף הניח לה אביה, ינוח בצל שדי, ושני אלפים או כשני אלפים קבצתי אני על יד וכל כלי הבית לה המה, וכלי בד ופשתים לה. . .

גלות עון כי אם לכסות פשע, ובפעם הזאת אירא מאד אם לא היית משחק למתחפש כזה —

— אני לא הייתי משחק לאיש, וכבר אמרתי לך כי רחוקה רחוקה האהבה מכליותי לאיש הזה וגם מחשבה כזאת לא עלתה על לבי, כי אם יען כי כאיש ישר הוא בעיני לכן אבקש צדקתו, ולוא היתה עלמה תחתיו ולא גבר גם אז כדברים האלה דברתי —

— ואז אהבת את העלמה ההיא — ענה האיש — הן לא אמרתי לך כי תאהבי אותו כאהבת אשה לגבר כי אם כי תאהבי אותו ועל כל פשעים תכסה אהבה, אולם אחרי כל אלה הנך אשה והוא גבר ולא תאהבי אותו כאהבתך לעלמה —

— תשנה גם הפעם, אהבה כאשר תחשוב אתה לא עלתה עוד על לבי, אני אוהֵב רק את האיש אשר יבחר בי ואשר אבחר בו ואהבה אחרת לא אדע —

— ולמה זה לא תעלה מחשבה על לבך לבחר באיש הזה? — שאל האיש, אך פתאם כמו עלתה מחשבה הרשה על לבו קרא: אבין, אבין, אל נכון תדעי כי רוא יהודי —

— זאת לא זאת! ומה מני יהלוך אם הוא יהודי? לוא חפצתי בו והוא חפץ בי כי אז לא קמה האמונה להפריד בינינו, ונהפוך הוא, היהודים התלמידים אשר גרו בחדר הזה היו אנשים ישרים, המה בלו עתם אך בספרים ולא הרבו לסבוא שכר, גם שלמו את שכר החדר בעתו, ואך שנים מאחינו גרו בחדר ואותם נזכור גם היום, ואמי לא תתן את החדר לאחד מאחינו וגם אותי תתן בשמחת לבב ליהודי. — האיש השתאה ויבט בפני הזקנה למען הוכח אם אמת תדבר בתה בשמה, והזקנה הניעה בראשה באמרה: כן כן הוא, את זאת ראיתי כי היהודים המה אנשים טובים לנשותיהם, לא ישכרו ולא יאבדו את עמלם ועתם בשחוק, וכאשרה אהיה אם ימָצא איש יהודי כלבי לבתי. אמת הדבר, ועל כן לא נתתיה זה שנים רבות ללכת אל בית תפלתנו ולהתודות לפני הכהן. הידעת —

חלקת לשון תלכד במכמרת האחרת. הנה זאת אחוה כי תאהבי את האיש עד לתת ראשך כפרו, וכל אלה עשה לך יען כי לא הביט בפניך ולא דבר אליך באהבה וחן —

— תשגה תשגה — ענתה העלמה — וכן דרככם תמיד לבקש בכל דבר את כח האהבה, אני לא אוהב את האיש וגם מחשבה כזאת לא עלתה על לבי —

— אני לא אמצא ברבר הזה כל עון, ומדוע לא תאהבי אותו? הן הוא איש יפה בתארו וקומתו —

— אם רק למראה הפנים לבד אוהב את איש כי אז היה לי לאהוב אותך, הן אתה יפה ממנו, ובכל זאת האמין לי כי לא אהבך —

— האמנם? ותבטחי כי גם לוא גרתי עמך שמנה ימים ובכל העת ההיא לא דבּרתי אליך חלקות ואף לא הבטתי בפניך, כי גם אז לא אהבתִני —

— לוא גם שמונה שנים גרת עמי והיית כעִיר ואלם בכל העת ההיא! —

— אויה! ומדוע? —

— יען כי אירא מפניך —

— האם פני יתנו מרך בלב רואיהם? —

— לא זאת! אך פקודתך להסתתר ולסבב בכחש למען מצוא עון היא תתן מורא בלבי, כי אשנא כל מתחפש ומסתתר —

— הפעם תדברי כילדה — ענה האיש — וכמוך כן יחשבו הרבים באזרחי הארץ ולא בצדק, בעיניהם יֵרָאוּ תמיד שוטרי העִיר כקוראים לריב ומצה, ואם יראו שוטר ירדוף אחרי פושע יעמדו מנגד גם ישמחו בהמלטו ולא ישיבו אל לבם כי אך למענם ומנוחתם יחרפו השוטרים את נפשם, כן לא תשיבי גם אַת אל לבך, כי המסתתר והמתחפש למען חפש עון הוא לא מסתתר במרמה כי אם ביושר וצדק, ויש אשר תאמיני כי בישר וצדק ידבר איש עמך והוא אך מתחפש ולא למען

— אמת הדבר רק החצי מהכוס שתה ולא יותר — קראה הזקנה אף היא.

— ומתי יצא מבית ביום או בלילה? —

— רק ביום —

— ואליו באו אנשים? —

— לא אחד —

— ועל נפשו לא דבר דבר מי ומה הוא? —

— הוא אמר כי בא לשמוע לקח בבית מדרש הרופאים ומראש ישמיע כי שבתו בחדר כמעט כל היום—

— הכתב מכתבים רבים בכל העת הזאת? —

— אתמול שאלני איפה תבת המכתבים ובידו היה מכתב פתוח —

— ולו הביאו מכתבים? —

— רק היום הביאו שני מכתבים והנם על השלחן בחדרו—

— ולא דבר אתך על דבר משטרי המלכות והמשפטים הרעים, ולא אמר לך כי יתן לך ספרים לקרוא בהם? —

— הלא אמרתי לך כי הוא לא דבר אתי דבר. — האיש הניע ראשו כמשתומם או כאיש אשר לא יאמין למשמע אזניו ויחריש רגעים אחדים ואחרי כן אמר: ולא תעלה מחשבה על לבך פן נוכל הוא? —

— מחשבה כזאת לא תעלה על לבי, את ראשי אתן כפרו, כי אדע נאמנה כי ישר דרך הוא —

— לא כל המכמורות תשוינה — אמר האיש כמו לנפשו.

— אל מה ירוזמון מליך — שאלה העלמה.

— ראי כי הנני מדבר עמך לא כחוקר בעקבה ומזמה כי אם ברוח נכון וכן תדברי גם אלי כהבטחתך. חלקת לשון וחנופה כֻּנית בשם מכמרת, אך המכמרת הזאת תכון רק לאלה אשר תתאוינה לשמוע כאלה, אך אם תִּמָּצֵא אחת אשר המאס בכל אלה, אז לה תכון מכמרת אחרת והיא לבלתי דַבֵּר דבר ולבלתי התבונן גם בפניה. ועלמה כמוך המואסת במכמרת

אמי בתמתה ובישרת לבבה תאמר לכל: כן הוא! אם תאמר לה כי האיש בליעל ורע מעללים אז תאמין לך ותעיד גם היא כי כן הוא, ואם תצדיקנו גם אז תודה לך, כי על כן אמרתי אולי אמרת באזנה דבר רע על זרחיה והיא שנתה בדבריך —

— ומה תחשבי אַת אל האיש הזה —

— אני אחשוב כי ישר דרך הוא ולא עשה עול לאיש —

— כזאת תחשבי לפי דרכך אשר אם נתן איש במאסר אז הנהו התם ואנחנו הרשעים? —

— זאת לא אמרתי, רק זאת אדע נאמנה כי גם נקיים ילכדו, ואתם אחרי כי תבקשו אך הוטאים לא תראו זאת מראש —

— זה כמה ינור בביתכם? —

— זה שמונה ימים —

— ובשמונה ימים כבר הכרת ארחותיו ותדעי כי הוא צדיק תמים? —

— האיש אשר גר בחדר הזה לפניו ישב שנה תמימה ובכל העת ההיא לא היה בחדרו יותר מזרחיה בשמונת הימים האלה —

— הוא ישב כל היום בחדרו? —

— כן הוא —

— וישית אתך בשפתי חן? —

— וישיח את ספריו — ענתה העלמה במנוחה — וגם לא הביט בפני, רק בבאו לשכור את החדר הלל את הנקיון בו ויאמר כי כל כפר לא ישוה בו, ומני אז דבר אתי אך שתים שלש פעמים ורק מלים אחדות, פעם אחת בקש לשתות כוס שכר ופעם אחת אמר כי יחפוץ לתת את כתנותיו לכובסת ובאלה דברי אהבה וחן —

— ושכר שתה הרבה? —

— הרבה מאד! בשמונת הימים האלה בקש שתי פעמים כוס שכר וישתה רק החצי מהכוס —

— הלא היא אסנת בת האלמנה — ענתה העלמה — ופניה הפיקו עצב — אך לא לי לדבר בדברים כאלה — קראה פתאם ופניה אדמו — האמללה הזאת אמללה היא ולא חוטאת, היא רק פתיות כי האמינה בדברי הנבל —

— ואת תאמיני כי מאַהבה פתה אותה ויוליכנה שולל? —

— אם אאמין? הלא באזני שמעתי תמיד את אשר דבר לה, ואני חשבתי בלבי: האיש הזה בליעל הוא וילכוד את הפתיות ברשת, וכן היה, ועתה היא יושבת בבור השך ושמה היה לזועה, הורגת פרי בטנה יאמרו לה, והוא ידבר הלקות ויפרוש רשתות לפתיות אחרות, אבל לא לי לדבר בדבר הזה — קראה הנערה שנית ברוח עצב.

— כן הוא תמיד, כי העכברים אשר נפשם תתאוה לחֵלב יפלו בפח, ורק כאשר יחדלו העכברים מהתאות לתאוה הזאת רק אז יחדלו אורגי מכמרת —

— די לנו בדבר הזה אני לא אוכל הועיל לה —

— מי יודע? — ענה האיש — לא דבר ריק הוא אשר שמעתי מפיך זה עתה, ואם יקראו אותך למקום המשפט להעיד כי שמעת באזניך את כל דברי החנף והחלקות אשר דבר באזניה, התלכי שמה? —

— בָּשְׁתְּי תמיתני — קראה העלמה — ובכל זאת אלך אם אך אדע כי אועיל לה. אבל הנה אתה תשיחני תמיד בדברים רבים עדי אשכח את הדבר אשר דברתי. הנה עלי להבינך מה חשבתי באמרי כי על דברת אמי לא תשען; לא יען כי יגורתי פן גלתה סוד כי אין כל סוד לגלות, אף לא יען כי אמי תבדה דברים מלבה להרשיע נקי חנם, הן לא דרך השכנה דרכה —

— והשכנה תאהב לדבר רעות באנשים זרים? — שאל האיש.

— ואין נקי משבט לשונה — ענתה הנערה בתם לבב מבלי התבונן כי בדבריה העירה מחשבות בלב האיש — אבל

— על דעתי עוד לא ראית חוטאים ופושעים אשר נפלו בידינו, כי לוא ראית כזאת כי אז אחרת דברת, כי אז לא אמרת כי מצודתנו פרושה לנקיים —

— ואמנם גם אני ראיתי פושעים, — קראה העלמה ותנע בראשה לקים את הדבר.

— אַת ?! אולי תאבי להשמיעני מי הם ? —

— הנה השפחה אשר היתה בביתנו ותגנוב —

— ומה נעשה לה? האם לא יסרוה כדי מעלה?—

— כדי מעלה ?—קראה הנערה ברגז—היא גנבה שביסים ומטפחות ואף הרדידים והקשורים מארגזי ותסגר בעד כל אלה ארבעה עשר יום —

— ולוא ישבת את לכסא משפט מה חרצת את? —

— אני סגרתיה על מסגר עשר שנים!! בוגדה וסוררה כזאת! היא לא שמעה מפי דבר רע בכל עת היותה בביתנו והיא שלחה ידה בשביסי ורדידי וקשורי! עול כזה לא נשמע! הוא גדול מעון הגנב אשר יחתור בחשך בתים, כי הוא יבא אל זרים, והבוגדה הזאת בגדה באנשי שלומה נותני לחמה! ומני אז לא תבא שפחה אל ביתנו, לא אאמין בהן! —

— ולפי דבריך היה המשפט לאסרה עשר שנים תמימות במאסר עד אשר יעברו ימי נעוריה ולא תצא לשוה, לא תראה את הפראטער ואנשי החיל בו ולא תצא אף פעם אחת להול במחולות — —

— הוי לץ! — קראה הנערה ותשחק בכל לבה עד אשר אחזה בשני צריה כמו בקשה לשים להשחוק מעצר לבל יצא בפעם אחת—אמנם כבד הענש הזה מנשוא! וזאת לא השבתי בתחלה. אבל אם אתם השופטים תשימו גם לזאת לבכם ולא תגזלו את המחול גם מנערות חוטאות אות הוא כי לב בשר לכם ולא אוסיף טפול עליכם חטאות כאשר טפלתי —

— באשרי, כי הצליח בידי לקחת לבך למען השופטים. מי המה הפושעים אשר ידעת עוד? — שאל האיש.

באמרה: הנה באת להקור כליות ולב, טוב איפא, אך אני אמרתי לך כי לא תחקור ולא תדע עד מה אם תשמע בדברי רק מה שאתה חפץ לשמוע. עליך לשמוע רק את אשר אבקש אני להשמיע. אני אמרתי כי על דברי אמי לא תוכל להשען, ואמנם כן הוא, אך אתה מהרת ותחלט כי על כן אבקש לשים לאל דברי אמי יען כי אירא פן גלתה סוד, ובדבר הזה שגית עד מאד, ואם כה תחשוב אז יעלה כל עמלך לבקש לדעת דבר אמת בתהו, או אולי לא תחפוץ לדעת דבר אמת, כי אם דבר עון ופשע —

— האמנם תחשבי כזאת עלי? — שאל האיש כמו נכלם מדבריה.

— ומדוע לא תעלה מחשבה כזאת על לבי? הן זה דרככם חוקרי עון לבקש אך עונות ואם תתבוננו באיש אז לא צדקותיו כי אם חטאתיו תבקשו, וכאשר תלכו ברחובות אז רק חוטאים תבקשו, כי על כן כמו נכזבה תוחלתכם בראותכם כי האיש אשר שמתם למטרה לכם למצוא בו עונות נוראים חף הוא מפשע, ובגלל הדבר הזה יבאו גם נקיים עד ירכתי בור באשמתכם —

— הוי הוי! — קרא האיש ושחוק קל רחף על שפתיו — הנה שמת בפעם אחת אותנו כלנו, השומרים ארחות משפט והצופים לרעים לבל ירעו לתמימים, לרשעים לוכדי נקיים בפח! התדעי כי בגלל חרפה כזאת אשר תעטי על השופטים והמשפט לנו המשפט להביאך אל בית הבור, כי משפט גלוי הוא כי הנותן חרפה על פקידי הממשלה בעת פקודתם ענוש יענש, ואם תנעם לך לשבת בודדה ששה ירחים בחדר צר באין צפור מזמר ובאין צפרדע מקרקר —

— אז אשב במקום גדולים וטובים ממני — ענתה העלמה בשחוק קל — כי ידעתי כי גם נקיים מפשע יאסרו בבור, וחפים רבים יוסרו בעד הנהי אשר יצא מפיהם בעת אשר לרעים חטאים לא האנה כל רעה —

— אך שד הוא זה ולא עלמה—מללו שפתי האיש בקול דממה, ואחרי כן שם שנית פניו אל העלמה ויאמר: אבל כל הנערות כנילך לא תשמענה בשפה ברורה כי תבקשנה להנשא —

— הנה שבנה לנו, חלונות מעונה המה נוכח החלון הזה, וכאשר תבא הנה לשתות קאַפֶע, אז תשבע בשבועי שבועות כי לא תרעב וכי זה עתה שתתה ולא תוכל גם לפתוח פה, אך למען אמי תאמץ שארית כחה ותפתח פה ותשתה מלא הספל ואחרי כן שני וגם בשלישי לא תמאס, והרקיקים גם המה ילכו בדרך לא ישובו, כן תמאסנה כל הבתולות להנשא, ואני אמרתי לך כי שונאה שפת שקר הנני. אולם — קראה העלמה פתאם—האם באת הנה לחקיר ולדרוש אחרי תעלומות לבבי אני? —

— אמנם כן הוא — ענה האיש — הן כבר הבנת בטרם אגיד מי אני, עין חודרת לך, זאת לא אכחד, ועל איש כמוני אשר יבקש להקור ולגלות צפונות הלב, לדעת בתחלה את הלב ההוא, ועתה אדע מלים אבחרה עמך. אמך כבר השמיעתני שנים שלשה דברים כאשר אהפוץ לדעת ועתה אשים אליך פני —

— אמי השמיעתך כבר שנים שלשה דברים! — קראה הנערה ועיניה בחנו את פני אמה — ומה השמיעתך? או תחשוב למשפט, כי תוכל להשען על הדברים האלה במשפט?!—

— לפי דבריך אלה אין להשען אל דברי אמך? — שאל האיש ויתבונן בפני העלמה אשר נבוכה מאד — ואם כן יש דברים בפי אמך להגיד על אודות האיש, אשר על דעתך טוב יותר כי לא אשען עליהם? — האיש הוסיף להתבונן בעינים חודרות בפני העלמה בראותו מבוכתה וכשמחת נצחון נראתה על פניו, כי הצליח בידו לשים מתג באף בכרה קלה זאת. אבל שחוק נצחונו עבר עד מהרה, כי פתאם כמו שֶׁנָּתָה כן חלפה המבוכה מעל פניה והמה הפיקו עז ובטחה כבתחלה

במחולות יעלה על כל, ששה הנני כל השנה בזכרי כי בימי החרף אצא לחול במחולות —

— ואחרי כל אלה לא שמעת חלקות? —

— שמעתי שמעתי, אבל כה היו דברי להאיש אשר הוללתי עמו והוא החל להשמיעני את הפרק הראשון בחלקות אז התיצבתי למולו ואמרתי: שמע נא הגבר! אם אין לך מרכלת אחרת שאֶנה אל שוק בלויי הסחבות ושם תמצא קונים לה ולא פה המקום—והנחתיו במעגלה בטרם כלו המחולות והלכתי לי, והוא עמד על עמדו כאובד עצות מבל דעת מה לעשות. כרוכל נשא האמלל הזה את מרכלתו ימים רבים וימצא קונים לה והנה פתאם השליכו אותה אל פניו ויהי לשחוק. ומני אז אשמיע להבהור אשר יבקש ממני כי אחול עמו מראש כי אם יחל לדבר חלקות אעזבנו ואלך לי —

— ואם כן תמאסי בכל הגברים וגם אם יהפוץ איש לקחת אתך לאשה תניחי אותו בתוך המעגלה ותלכי לך? —

— אני לא אמאס בגברים רק לא בהרתי עוד, ולהיות לאיש אחפוץ ולהאיש אשר לו אהיה לאשה לו אתן הרשיון לדבר אלי חלקות כחפצו, אך הוא ילאה עד מהרה —

— אם כה תדברי אז לא טוב יהי נורל האיש אשר תבחרי בו, כי תבקשי ממנו את כל החנופה אשר מאנת שמוע מאחרים, ואם ידבר דבר אל אחרת אז תְּמַלְאִי קנאה —

— לא כן, אישי ידבר את כל הנשים כחפצו וגם לא אשים לבי אם תמצאנה חן בעיניו ואך זאת אבקש כי אני אהיה בעיניו הטובה מכלן —

— בחיי ראשי כי בחכמה תדברי, כמה שני חייך? —

— שבע עשרה שנה — קראה האשה בחפזון.

האיש, אשר שכח עד כה כי עוד נפש חיה עמם בבית, הסב פניו ושחוק קל עבר על שפתיו.

— ואם אתחנן וארבה תפלה לאמי אז תוסיף על שנותי עוד שלש שנים, האין זאת? — קראה העלמה.

גבר צעיר לימים ואשה צעירה לימים אז יפתחו השקר והחנף את אוצרותיהם ויוציאו כל רוחם, אך אחת אבקשך כאשר תהדל מדבר שקרים על אודות הבית ואודות לחַיי ועֵינַי וכל אשר תתאוה לדבר בו בשפת חלקות וכאשר תשוב לדבר בהנאכר כי אז תדבר אלי ברוח נכונה, התבטיח? — האיש התבונן בהעלמה ויקשב למוצא שפתיה ופניו העידו בו כי גם על אודותה לא שקר וחנף בפיו ואחרי כן ענה: האמיני לי, אם תחפצי, כי כאשר אחזה לא רב כח אמונתך בגברים ובלי ספק כבר נוכחת כי צדקת במשפטך — —

— אל נא, אל נא בבטחה! — קראה הנערה ופניה היו לפני להבים — אני לא נוכחתי, איש לא רמני מעודי כי עוד טרם שמעתי בקול איש, אך זאת אדע כי כל דברי התהלות יעברו על דל שפתותיהם כמצות אנשים מלמדה, ואם אני לנגדו אז ידבר אלי כזאת ואם אחרת תהי אז ידבר הדברים האלה אליה, רק יחליף לפעמים עינים ושערות שחורות בעיני תכלת ותלתלי זהב ובדברים כאלה לא ימשכו עכברים בחכה, אחרי כי ידעו מראש כי אך חכה המה —

— ובכל זאת יִמָּשכו עכברים רבים בחכה כזאת — ענה האיש.

— העכברים האלה פתאים המה —

— ומה תשיבי את כאשר ידבר איש באזניך הלקות, אם אמנם כל אשר יאמרו לך יהי דבר אמת, אבל אַת הן תקראי לדברים האלה חלקות וחנף, יהי כן, ומה תשיבי אַת? האם לא תצאי במהול ותשבי בהדרך תמיד לקרוא בספרים ולפרוט על פי הנבל —

— לפרוט על פי הנבל, כן, הנה נבלי! — קראה העלמה ותגל את מכסה מכונת התופרים — ומרוב קרוא בספרים כבר עששו עיני כאשר תראה; אני אשלה כפי במלאכה בחפץ ואוכל ואשתה ואצא לשוח ובכל אלה אתענג, אך להול

עיניך על הארוחה, הן יום יום תבקשי זאת ממני כי אצא לשוח ואת תעשי את מלאכתי, ויהי כן היום —

— לא אמי, לך לא יענו האנשים דבר עד מהרה, לא כן לעלמה יענו כלם בכבוד, והמה ידמו כי אני אהובתו או כלתו, או אז אדע הכל — ובכלותה דבריה יצאה מהחדר אל התא אשר על ידו לעשות את שערותיה ולשים כבע על ראשה. לא ארכה העת והנה היא יצאה וכבע קטן ככבע הבחורים ונוצה שחורה קטנה בצדו השמאלי על ראשה, בידה מחסה מגשם ולחייה כמו נהפכו כלן לדם. בשובה אל החדר אל אמה נבעתה בראותה איש מדבר את אמה והיא תנע לו בראשה באמירה: מי חשב כזאת, מי פלל כאלה?! אאמין בכל!—

כראות האיש את העלמה הגיע ראשו וישאל בחן: העלמה היפה היא בתך, האין זאת? —

— בתי!—ענתה הזקנה בגאון—היא בקשה לצאת ולבקר פני רעותה —

— ואחרי כן בקשתי ללכת אל בית הפקודות — ענתה העלמה ותשם עיניה בהאיש כמו בקשה להשמיע: אני ארע מי אתה ומה חפצך —

— אל בית הפקודות? — שאל האיש בחן כמשתאה—ומה לעלמה כמך לבקש בבית הפקודות? —

— שמע נא אתה הגבר — ענתה העלמה בעז — הן רק לזאת באת הנה למען חקור ודרוש אולי תמצא שרש דבר בזרחיה בן יחזקאל בעל החדר, לכן אם תחפוץ לדבר בשפה ברורה אז גם אני אענה אותך דבר אמת, אך ישב נא אדוני ויחשוב בלבו כי פה הוא בית הפקודות — קראה הנערה ותסר את הכבע מעל ראשה.

— לוא היה פה בית הפקודות כי אז שכנתי פה לעולם— ענה האיש בשחוק.

— טוב! — ענתה העלמה — ברברים כאלה כבר חדלו מחשוב עון למדבר רמיה ושקר, וכבר מודעת זאת כי בהפגש

בכל, ולוא גר בחדרה כי אז היה מלאך אלהים ואחרי כי בחדרנו יגור לכן תשפוך עליו זעמה. סגרי אמי את החלון כי לא אוכל ראות פניה ולשמוע דבריה הנתעבים, ואַתּ אמי שימי לבך להכין הארוחה ואני אצא ועד מהרה אשובה —

— אנה תלכי? — קראה הזקנה בדאגה.

— אל בית הפקודות כי אחפצה לדעת דבר אמת —

— בתי! — קראה האשה בפחד — האתּ תלכי לבית הפקודות? אתּ? עלמה תלך לבית הפקודות, ומה תאמרנה השכנות? —

— תאמרנה ככל העולה על רוחן, מה מני יהלוך? האם אעשה דבר רע כי אלך לשאול בבית הפקודות מה רעה נמצאה בבעל החדר, ואולי משגה הוא ואוכל הועיל לו, אולי חף הוא מפשע, הן אז החובה לעמוד לימינו, הלא גר הוא פה ומי יקום לו?—

— ואת תדמי כי הוא יזכור את חסדך בצאתו למרחב ויקחך לאשה? לא תדעי את הגברים! —

— רק זמר אחד בפיך אמי, אם יקחני אם לא יקחני, אם יקחני אולי אשמח ואם לא יקחני אז לא ארוץ אל הנהר לבקש ארוכה לפצעי, ואני גם טרם אדע אם לא בעל אשה הוא או חתן —

— אף גם זאת! — קראה הזקנה באנחה מקרב לבה — אולי גם בעל אשה ובעד איש כזה תלכי לבית הפקודות?! —

— שמעי נא אמי, הלא תדעי כי כפעם בפעם בתחלה לבך לא כלבי ואחרי כן תשובי ותאמרי כי צדקתי, וכן יהי גם בפעם הזאת, ואניח רוחך כי כבודי לא יהי לכלמה, כל עוד אשר לא עשיתי מעשה אשר לא כדת. האמלל הזה שש בכל לבו על הנקיון בחדר וטהר הכרים ומכסה המטה, והנה עתה יתגולל על מצע תבן כנאל בחור מלא רפש כגנב ופושע ואני לא אחום עליו? —

— ואם לא טוב יהיה כי אלך אני תחתיך ואַתּ תשימי

— שלום שלום! — ענתה העלמה ותקרא: על מי דברת? מי הוא בבית האסורים? —

— האם לא נודע עוד הדבר לכן? — קראה השכנה בתמהון—אבל הלא כל בני הבית יודעים זאת מאז הערב ורק אתן לא שמעתן עד כה —

— ומי הגיד לכן כי הוא בבית האסורים? —

— מי הגיד? מי? הלא הכל יודעים זאת! —

— אבל מי הגיד זאת להכל? —

— השוער ראה בעיניו אתמול לעת ערב בשובו הביתה נגשו אליו שני אנשים, ואחרי אשר דברו עמו דברים אחדים לקחוהו אתם ועתה הוא בבור —

— התשמעי בתי? — קראה האם — ואת דאגת לו! —

— שמעתי, אך לא אדע עד מה —

— ומה פשעו? —

— פשעו? פשעיו רבו מאד — ענתה השכנה בבטחה.

— ומאין תדע זאת? —

— מאין? הן לולא רבו פשעיו כי אז לא בא לבית האסור —

— אבל הן קרה כי גם נקיים הובאו לבית האסורים ואחרי כן נודע הדבר כי חפים הם מפשע — ענתה העלמה.

— נקיים לא יובאו אל בית האסורים, למה לא לקחו אותי או אותך? וחולדה באה היום ותאמר כי כבר נודע הדבר כי הוא ראש לחבר מרצחים ועצומים הרוגיו —

— השמעת בתי?—קראה האם—השמעת? הנה זה הישר בארם אשר לו דאגת מאז הבקר, עתה נודה לה' כי לא שלח גם בנו יד.—העלמה אחזה את אמה בימינה ותמשכנה אחריה אל תוך החדר מבלי פנות לדברי השכנה אשר ישבה עוד נשענת בשתי ידיה על כף החלון ומכפרת נפלאות השודד הנורא. אמי!—קראה העלמה—שקר הדבר! כל הדברים האלה שקר המה, הן תדעי את המרה ירוקה זאת, היא תשלה לשונה

צברתי על יד ועוד אצבור, הן לבתי מלאו שבע עשרה שנה ועוד רב העת לצבור על יד —

— הוא אשר אמרתי יהי חלק כל האלמנות בחלקך. את הפרס תקבלי הדש בחדש ובתך כבר ראויה להנשא ומה לך עוד למלאכה? ובני יבא בימים האלה הנה — הוסיפה לדבר כמו שני הדברים אחד באחד יִדָּבְקוּ — הוא טוב תאר ובן היל וכל הנערות תחלינה למראה פניו, ועלי לעבוד להכין הכל —

— אבל עת רעה היא — ענתה אם העלמה, כי לא ידעה מה תדבר, היא ראתה כי בתה תקרוץ לה בעיניה ושפתיה ולא ידעה מה חפצה לשים בפיה.

— עת רעה היא לאלה אשר אין בידם די כסף לשלם מחר שכר הדירה ולא לך שכנתי, אשר הכסף שמור בידך —

— תהלה לאל, זה שלשים שנה אגור בדירה הזאת ואף פעם אחת לא אחרתי אף שעה. בבא ארון הבית בצהרים אז אוציא את מטפחתי והכסף שמור בידי —

— ובעל ההדר שלם לך בעד חדרו? — שאלה השכנה. (בעל-החדר יִקָּרֵא בוויען האיש אשר ישכור לו חדר לגור בו, והאשה אשר תשכיר את ההדר תקרא בשם אשת-החדר).

— למה זה תשאלי? הוא שלם ביום הראשון שכר ירח שלם, הן לא לדולכי יחף אתן את החדר הזה אשר אין כמהו בכל חלק העיר —

— ועתה תתני את החדר לאחר ותמצאי שכר משנה —

— אני אתן את החדר לאחר? — קראה האשה בתמהון — ולמה זה אעשה כזאת? —

— הן לא תחכי עד אשר יצא מבית האסורים — ענתה השכנה בבטחה.

— מבית האסורים? — קראה האשה וגם העלמה קפצה ממקומה ותגש אל החלון.

— שלום לך יונתי — קראה השכנה בראותה את העלמה.

הזה — ובדבריה כזאת השחה גויתה ותדבר כמו אין אף שן אחת בפיה.

— וכל רעיו יאמרו לו כי הוא יפיק חן וגם בעיני מצא חן, ולוא היה לך לב כמני כי אז אחרת דברת, הוא איש טוב וכסף רב לו, וגם משרה בכבוד על שכמו, ומה לך עוד?—

— אני לא אבקש עוד, כי אם גם בכל אלה לא אחפוץ —

— ומה עול מצאת בו? —

— השוטר בית המשפט הנני כי אחפש עון ועול? כאשר אצא במחול אבחר לי בחור אשר ימצא חן בעיני ולאיש לי אקח איש אשר אמאס בו? הוא לא ימצא חן בעיני, ילך לו איפא— קראה העלמה ותנע בידה כמו הדפה אותו ברגע ההוא ותשם אחרי הדלת מקומו.

— וזה האיש ימצא חן בעיניך? אבל הן לא תדעי מי הוא ואם תמצא ידו לנהל ביתו בלחם —

— אבל מי חשב מחשבות כאלה? אמי, הלא אמרתי לך כי רק אפחד פן קרהו אסון ואני אחשב למשפט כי איש ישר דרך הוא על כן אדאג לו —

— צפרא טבא, צפרא טבא — נשמע קול אשה זקנה מהחלון אשר ממול חלון החדר אשר בו עמדו האם והבת.

— אשר ינורתי בא — קראה העלמה, והזקנה לקחה בידה עלי ירק לנקות אותם ותגש אל החלון ותברך את השכנה בשלום ותוסף לנקות את עלי הירק.

— אמי, כלי ביום את השיחה עד מהרה, אמרי לה כי רבה המלאכה לפניך — דברה העלמה בקול דממה. האשה שנתה בקול דברי העלמה.

— רבה המלאכה, רבה המלאכה, — ענתה השכנה — כל היום מלאכה, מה לך ולמלאכה? הן להמך לא יחסר, וגם לבתך נכונה הנדה ששת אלפים שקל —

— ושני אלפים או כשני אלפים אשר הוספתי אני כי

במלאכה, ואם לא אות נאמן הוא כי אין שלום בעצמותיה? כי על כן הוסיפה לשאל בדאגה: ומה לך היום? —

— לבי לא ינוח מאז הלילה—ענתה העלמה והשחוק חלף עבר מפניה — כי אירא מאד פן קרהו אסון —

— אבל בתי לדבר הזה אל תשימי לבך, הנה כן המה בני הנעורים כלם ומה גם התלמידים בבתי המדרש, הוא נקרה נקרה בחבר חברים לשתות שכר כל הלילה —

— הנה זה דרככם אתם הזקנים לשפוט את כל בני הנעורים במשפט אחד, אך לא אמי, לא כראותך אחזה אני, התבוננתי בו כי לא כיתר התלמידים הנהו, הוא יהגה תמיד בספריו גם ימאס במשתה כאשר תדעי, ולא יבא בחברת רעים, ובכל העת אשר יגור פה לא בא אליו איש כאשר ידעת, ועל כן אפחד מאד פן קרהו אסון, הן גר הוא פה ואם יקרנו אסון אין מושיע לו, ולדבר הזה לא ינוח לבי.—האם התבוננה בפני בתה בדאגה ותאמר: האמנם כבר דברתם בשפה ברורה כי כה תדאגי לו? —

— אבל אמי! — קראה העלמה — האם רק לאיש אשר דברנו עמו בשפה ברורה עלינו לדאג פן קרהו אסון? אני לא דברתי עמו, לא בשפה ברורה ולא במליצה הרות כי לא דברתי עמו כמעט דבר מאז יתגורר בביתנו, אך למראה עיני אשפוט כי איש ישר הוא ועל כן אדאג לו, והדבר הזה לא יתן לי מנוחה —

— לוא השמעת רק החצי מכל אלה באזני בן שושנים אשר גר שנתים בחדר הזה ואשר בעיניו לקח אותך, כי אז כבר היית כיום אשת בן שושנים —

— אשת זה?!—קראה העלמה ותתן שנית קול שחוק— ואם ארע כי אשב גלמודה עד אשר ילבינו שערותי ונויתי תשח ובפי לא תהיה אף שן אחת ואהיה בתולה בלה שחוק לגברים ומרנים להשכנות, גם אז לא ינחם לבי על כי מאסתי באיש

אשה זקנה נראו בו קראה: אמי, אמי, השוכנת תארוב לך, אנא סורי מזה ואל תבאי היום בדברים את אוצר המלים הזה אשר בהפתחו לא עד מהרה יסגר והיום אין את נפשי גם להמלאכה הזאת—

— לא אדע בתי מה עול מצאת כהשכנה? הלא היא אשה ישרה וטובת לב —

— כל עול לא מצאתי בה, יאריך האלהים את ימיה ושנותיה אך יקצר את לשונה מעט, כי אמנם עבודה רבה היא לשמוע שעה ושתים את שיחתה, בדבר בנה שר המאה אשר יפה כמוהו אין בתבל ואשר כל העלמות תמותנה מות האהבה למראהו, וכי עד מהרה יבא הנה, אך כאשר ארעיש את גלגלי המכונה ואשלח במלאכה ידי אז לא אשים אליה לבי והיום אין נפשי להמון ורעש —

— מה לך בתי? — קראה האם בדאגה — הן לא חולה אַת? —

— חולה מסכנת! — קראה העלמה ותרעם בקול שחקה עד כי נעו כלי הבית, כי אמנם אולת כזאת לא נשמעה עוד בין החיים לשאל את עלמה העומדת הכן באילה עבותה, גויתה מהטבה כמו מברזל עשות, לחייה עגולות כמו כדורי שיש מאדמים באֹדם שושנים, שפתיה העבות והפתוחות מעט כמו נכונות תמיד לנשיקה אדומות כעצי אלמוגים, מצחה זך ועליו ילין כח עלומים, אַפָּהּ הקטן והנשא מעט למעלה כמו את השמים יהפוץ קרבות ועיניה הגדולות בעיני האַיָּלָה מפיקות חיים ושלום, ידיה הזכות והרכות כברים ממֻלאות, ואת עלמה כזאת שאלה הזקנה: אם לא חולה היא? אמנם אם מראה כזה להלי אז לא לנו לפחד ממנו, אבל עיני אֵם תחזינה אחרת, בעיניה היתה עוד ילדה קטנה ועליה להעיר עליה ולראות אם אכלה כנפשה שבעה ואם שכבה במנוחה על ערשה. ואחרי כי מלבד המחול היתה לה המלאכה לראשית התענוגים והיום בחלה

— אבל בתי הן כבר מלאו לך שבע עשרה שנה — —

— אדע אדע כי כבר מלאו לי שבע עשרה שנה זה כארבע שנים — קראה הנערה ותשחק—אבל גם זאת אמי לא לרצון הוא לי כי תקצרי מדת ימי —

— הכל לא לרצון לך היום! קראה האשה—אבל הן כזאת תעשינה כל האמות, ואני? האני לבדי לא אדאג לבתי? הניחי לי, את לא תאהביני, אני הנני פתיות בעיניך ולא אדע דַבֵּר אף לעשות נכוחות, הן גם מהתנור תבקשי להרחיקני, ולוא נתתיך כי אז בשלת את תחתי. אמנם הזקנה לא ילדות היא, אבל למה יגרע חלקי מחלק כל הנשים? גם אני אחפוץ לדאג לבתי. ועוד אזכרה כי היו ימים אשר אמרו לי כי אין מבשלת כמני, ואביך לקק אצבעותיו תמיד אחרי הארוחה אשר הכינותי לו. המנוח, ימתקו לו רגביו, אהבני, כן, הוא אהבני, מיום אשר ראה פני והוא היה בחור יפה וטוב, והעלמות אליו הביטו, אך הוא בחר בי וכל העת אשר לא עבד עבודתו ישב רק בבית אבי. לוא ראית אותו אז בתי, כאשר עוד בחור היה כי אז אמרת כי יפה היה, אם אמנם אדע נאמנה כי את שחקת לו, כי לא כגבר התראה, כי אם כנערה, הוא לא ערב לבו לפתוח פיו וישב ויבט בי תמיד וכאשר נשאתי עיני אליו אדמו פניו ויסב את עינו כגנב כי יתפֵש. ומה תדמי? האם הוא פתח פיו להשמיעני אהבתו? לוא הכיתי עד אשר יפתח פיו כי אז אולי ישב גם היום בבית אבי וגם חתן לא היה לי עוד, אך אני פערתי פיו, והוא הודה לכל דברי, לכל אשר אמרתי לו השיב: אמנם כן! ינוח בשלום על משכבו, הוא לא היה אמיץ בגבורים, אך לב ישר ורוח נדיבה היה לו והוא אהבני, ואני פושקת שפתים הייתי תמיד ואהבתי שמחה ושחוק והוא עזר לי תמיד כאשר החלותי, ינוח בצל הגואל — —

— אמי!—קראה פתאם הנערה אשר עמדה ותט אזן לזרם פי אמה כמו בפעם הראשונה שמעה כל אלה ולא הפריעה אותה, אך עתה כאשר נפתח החלון בהדר ממול הדרם ופני

האמנם רעבת? הכה ותמלא בטנך, עצל—ובדברה הניעה ידה על הקיר ותצד זבוב ותשליכהו על פי הצפרדע אשר פער את פיו ועיניו יצאו עוד יותר מחוריהן בראותו את המטעמים אשר הכינה לו, ומה גם אשר שנתה העלמה ותשלך לו זבוב שני אז כמו השתנע מרב שמחתו, כי הניע פעמים אחדות בראשו כמו בקש להגיש לה תודה, אך מרב רגשותיו נחבאו קול מליו. העלמה קפצה עוד בחדר מפנה לפנה ותשם משטר בכלי החדר ובמקום אשר מצאה אבק דק הסירה אותו במטפחת ותגש אל מכונת התופרים ותשב על הכסא וכרגע עמדה ותסגור את תבת המכונה באמרה: היום אין נפשי למלאכה —

— אם אין נפשך היום, חדלי בתי, הן תהלה לאל לא על מלאכתך נהיה, וגם נדהך ערוכה לפניך, ששת אלפים כסף ירושה מאביך ושני אלפים או כשני אלפים אשר אצבור אני לאט לאט — —

— אמי — קראה הנערה — אם תאהביני אל תרבי להזכיר את הנדה, ומה גם בעת אשר גבר בבית, בשמעי כזאת יקפאו דמי לבבי, הן המה יחשבו כי תהללי בפניהם את סחורתך, על כן תשמיעי תמיד כי ששת אלפים שקל נדה ערוכים לי — —

— ושני אלפים או כשני אלפים אשר אצבור אני — —

— יהי כן — קראה העלמה — אבל זאת אומר לך כי האיש אשר יבקש לקחת אותי בגלל ששת האלפים יקחהו אפל, אנא אמי אל תעשי כזאת, אם תאהביני —

— אם אהבך? — קראה האשה בקול עצב ועוד מעט התפרצו דמעותיה מעיניה — אם אהבך! ואת מי איהב בלעדך? את יתר בני ובנותי? הלא אך אַתּ הנך חלקי בחיים, ואך בגללך — — —

— כן כן, אמי, אדע — קראה העלמה ותחזק בשתי ידיה את צואר האשה ותשקה אל מצחה — כן, אדע כל אלה, ועל כן אבקשך לבל תדברי דברים אשר לא לרצין המה לי —

בששון ותשבי אל המכונה ותניעי בידיך ורגליך וקול רנה בגרונך להרנין לב, והיום קמת בפנים זועפים ותשכחי את האהובים, ראה איכה המה יושבים בינון, ואל המכונה ישבת ולא הניעות יד או רגל זה כשעה תמימה. — עוד המלה בפי האשה והעלמה קפצה ממקומה כאילה אשר החרידוה מרבצה ותרץ אל כלוב העוף המנעים זמירות ותושט לו עלי ירק בקראה בקול נעים: אהובי, מחמדי, יקירי, האותך אשכח? הנך נעצב ולא תשיר, רעב הנך, אני הבוגדה שכחתיך, לא אשכחך מחמל נפשי! יחד נשיר ויחד נשמח, אתה לי ואני לך — ובדברה כה הגישה שפתיה אל הכלוב והעוף מהר כחץ מקשת ויעזוב את ארוחתו, אף כי נעימה היתה לו מאד, כי בכל תאות נפש עמד על הירק ויתדור בחרטומו הקטן להוציא ממנו כל נתח טוב, ויעף אל השבכה ויגע בחרטומו את שפתי העלמה בנשיקת אוהב.

— עוד אחת — קראה העלמה ועיניה הפיצו זיקי שמחה, ובעל הכנף הבין את הקול וימלא חפצה — עתה נסור ונראה מה שלום דודי? — בעל הכנף כמו בקש להראות לה כי יאמין באמונת לבה ובאהבתה ולא יקנא קנאתו בה שב וישב על מקימו ויפתח את חרטומו ויוציא ממנו קולות מקולות שונים, פעם כמו ערגה נפשו לאהובתו ויתרפק עליה ופעם כמו יריע ויצריח בשמחה, עד כי מלא כל הבית מקול שאונו, ולקולו התעוררו המון בעלי כנף כמוהו אשר עמדו איש איש בכלובו על החלונות נוכח החלון אשר עליו עמד כלובו, וכמו התערבו ויתחרו להשבית איש איש בשאון קולו את כל קול כן שרו יחד, אך העוף הזה הגדיל, ועל כן נחל כבוד מאת אהובתו כי קראה לו: אתה הנך תמיד המנצח! כלם לא ישוו לך — ובדברה נגשה אל החלון השני ותפתח מכסה תבת זכוכית קטנה ובה בַּתָּוֶךְ סֻלָּם קטן ועל אחד משלביו ישב במנוחה דוד העלמה ועיניו יצאו מחוריהן בראותו אותה ויפתח פיו וישק שפתיו כמו יכין אותן למאכל תאוה. והנערה קראה לו במאור פניה:

יהי אבק, וגם אמרתי לנפשי כי לך לבא בחברת אנשים, ומעת אשר היינו בחצר המות כמעט לא יצאתי פתח—ובדברה העבירה מטפחת על עיניה הכהות ועל לחייה אשר קמטו.

— כאשר אחזה לי, אמי, תבקשי אך תואנה לבכות, ואם זה הפצך עשי כלבבך, אך הלא תדעי כי כלכל לא אוכל תואנות ומחשבות נסתרות. אבל מדוע תקראי גם היום לאבל לא אדע, הן לכל זמן, רבות בכינו ביום המות כאשר עטרנו בזר פרחים את קבר אבינו ואת קבר יוסף ינוהו בשלום, אבל הן לא לעולם נבכה —

— לאביך, ינוח בשלום על משכבו, בא יומו, בן שבעים ואחת היה, אבל יוסף נגדע בעודו באבו, ולוא היה חי אתנו כיום כי אז היה לך אח אשר ישמר עליך ואשר ידאג לך ואשר הלך אתך לשוח, הן לנערה בת שבע עשרה כמוך הרושה מאד עזרת אב או אח —

— הלא ידעת אמי כי בכל חפץ לבי נכונה הייתי לתת נפשי כפר נפש יוסף, אך הוא מת וכל דברינו ודמעותינו לא ישיבוהו אלינו, ואנחנו חיים כיום, והחיים יבקשו חיים ושמחה ולא אבל־תמיד, ואם עינים פקוחות למתים ויוסף יביט אלינו אז ידוה לבו מאד כאשר יראה אותנו מתמוגגות בדמעות, לא כן בראותו אותנו ששות ושמחות אז ירוה לו גם הוא. הן תשחקי אמי וכל שומע לי ישחק, אבל הדבר כן הוא, כי בימי המחולות כאשר יצאתי לחול במחולות זכרתי תמיד את יוסף, ובפעם בפעם נדמה לי כי הוא יושב אל השלחן ומביט בי ופניו מפיקים גאון בראותו את אחותו מפליאה לעשות במחולותיה —

— אַת תצדקי בכל עת, ובראותי פניך ובשמעי מדברותיך הנך בעיני תמיד כמלאך החיים והשמחה — ענתה האם ותבט בפני העלמה בגאון — אבל האמת אגיד לך כי התבוננתי עד כה לפניך ואראה כי הנם זועפים, הן יום יום כאשר תקיצי משנתך תרחפי בחדריך וצהלה על שפתיך ותפקדי את מאהביך

— אדעהו כי הוא היה חברי גם את אמו ואחותו ארע— ענה פלטי.

— ואיפה הוא כעת? — שאל האיש בתאות נפש. פלטי בקש לפתוח פיו ולהודות כי אתמול הביא את זרחיה אל בית הבור, כי כאשר ראהו בוויען נבעת מאד פן תודע אשמתו ועל כן הכהו בלשון לפני ראש שוטרי העיר כי הוא אחד המורדים ויתחפש ויקרא בשם אחר, והשוטר אשר חקר ודרש לשמו וימצא כי אמנם לו מכתב תעודה אשר בו יקרא בשם איש אחר אשר גם לו מכתב תעודה כזה והוא גר כבר בעיר אז שם עליו משמר, כל אלה בקש להשמיע להאיש, אך פתאם הקשה ערפו ויען בעז מצח: לא אדע! — הרעיון כי הוא יגורש בחרפה וזרחיה יירש הון עתק נתן בלבו עז להקשות ערף אף כי ידע כי עתותיו נתנו בידי האיש השואל אותו. בעל הבית הניע ראשו וישאל שנית: האמנם לא תדע זאת? אולי תדע מקומו הודיעני לטוב לך —

— לא ארע, לא אדע — ענה פלטי ויסתר פניו בכפות ידיו.

— אבל אנה הלך מעירך ואיפה אמו ואחותו? —

— לא אדע—ענה פלטי בעז. בפעם הזאת יצאו הדברים מקרב לבו והאיש נוכח כי לא שקר בפיו ויניח לו ויצא מהחדר וגם הזקן יצא ויסגור את הדלת אחריו מחוץ.

ב.

כְּרוּב סוֹבֵךְ.

— התדעי מרים את אשר אומר לך? היום נלכה לשוח לפראטער! —

— ומה היום? אמי! הן לא מועד ולא יום הראשון היום ואת הן תמאני ללכת לפראטער ביום חול? — האשה התבוננה בפני בתה ואחר אמרה: היום יופיע השמש אחרי הגשם ולא

מידך זאת לך. — כעלה נדף רעדו כל עצמות פלטי ויבט סביבו כאיש אשר רוח השגעון החל לפעמו. אדון הבית התבונן ויאמר להזקן: קרא להמשרתים ויאסרו ידיו ורגליו בחבלים עד אשר יקראו לשוטרים. — עתה התעורר פלטי כמו עד הנה לא הבין דבר מכל אשר דבר אליו ופתאום נפקחו עיניו לראות את כל הרעה אשר הביא על נפשו ויתנפל על ברכיו על הארץ ויפרוש כפיו ויצעק ויהמה כשור פר.

— הס—קרא ארוני הבית—אל תשמע קולך, הנה לפניך אך דלתות בית האסירים פתוחות כי שם מקימך, אבל אם תעשה את הדבר הזה אשר אומר אליך אז אולי אחוס עליך והיה לך נפשך לשלל —

— את הכל אעשה, גם את נפשי אתן אם אך לא יסגירני אדוני בידי השופטים —

— בנפשך אין לי חפץ והיא כבר נתונה נתינה אל השטן, ועתה הגד לי איכה ידעת מכל אלה, כי ירושה נכונה לאיש אשר זרחיה בן יחזקאל מארץ האדומים שמו? ומי הגיד לך כי פה מקומי? ואיכה מצאת כתב תעודה מעירך כי אתה האיש? ואיך נתן לך ראש החברה מכתב עדות אלי? הגד אל תכחד דבר לאשרך —

— את הכל אגיד לך לא אכחד — ענה פלטי בקול יללה ויספר את הקירות את אביו וביתו, כי אביו היה ראש חברת כל ישראל חברים בעירו וכי עדיו בא המכתב מראש החברה בעיר וויען אשר צוה אותו לחקור אחרי זרחיה, ואחרי כי נאלץ לברוח מהעיר הצליח בידו בעזרת הרב למצוא את כתב התעודה כי הוא זרחיה ובכתב התעודה ההוא ובמכתב אשר כתב בידו בשם אביו וחותם אביו הוליך את ראש החברה בוויען שולל להאמין בו כי הוא זרחיה. את הכל ספר פלטי לא כחד דבר ועיני האיש בחנו אותו בדבריו ופניו העידו בו כי יאמין לדבריו, ופתאם נגש אליו ויקרא: ואם כן תדע גם את זרחיה בן יחזקאל? —

אחזהו בכח גדול בשתי ידיו בצוארו ויקרא בקול רעם: מה שמך? נבל! —

— פלטי בן שמעון! — התפרץ מגרון האמלל ולא הוסיף, כי לשונו דבקה לחכו מפחד. הזקן הרפה ממנו ויתבונן בו בבוז ושאט נפש ויוסף לדבר: פלטי בן שמעון איפא שמך הנתעב והנאלה ולא זרחיה בן יחזקאל! הוי! נבל אין אונים, מפני המת חרדת כעלה נדף ומפני אלהיך לא יראת וממוסר כליותיך לא פחדת ותאמר לרצוח נפש איש נקי למען בצוע בצע, — אם העיר הזקן את מוסר כליותיו מתרדמתו לא נדע, אך עד מהרה השיב אמץ ללבו בראותו כי לא מת כי אם חי מדבר אליו, זאת ראה גם הזקן גם האיש אשר אליו פנה פלטי לשמוע מה בפיו ובראותו כי האיש עמד במנוחה ולא יקום להצדיקנו, התאושש ויקרא כנלעג לשון כי שפתיו צללו: אבל הן לא אני לבדי אשם בדבר, ואם נאמן ביתך... עתה שם אליו האיש דברתו ועל פניו נראו אותות תוגה אין קץ באמרו לו: לך בעון פשעך והיה עדי אובד! אתה אמרת כי אל עבד נבל תדבר אשר יהרוג את אדוניו בעד בצע כסף, וכרגע הבנתי כי לא בן אחי ידבר כאלה כי אם איש מזמות אשר בא לירוש הון זרים במרמה, לא בן אחי אתה ולא אתה יורש הוני, כי לוא בן אחי היית כי אז הכרת כרגע כי אני הוא האדון אשר תבקש ולא זה הזקן הישר באדם, רעי ואיש בריתי הנאמן, לוא בן אחי היית כי אז שמעת מאביך כמה היו שני אחיו פאשר ברח מארצו, אני ידעתי את תרמיתך ובכל זאת חסתי עליך ואומר: אולי עוד לא נשחת לבך עד לאין מרפא, אולי יש שמץ ישר בקרבך והטיבותי לך, והנה נתת לי אותותיך אותות כי רע ובליעל הנך כמרצח נתעב ותדבר על לבי להעביר את הזקן מהארץ למען תירשנו, ובכל זאת עוד לא חרצתי עליך משפט מרצחים ואומר: אולי שגיתי ולא שמעתי נכונה, והנה בלילה הזה הראית את זדון לבך ורשעתך, לכן כה יֵעָשֶׂה לך, כגנב ומרצח תסָגֵר בידי השופטים והיית עדי אובד,

אז כאשר אמרת באזני כי בבא קץ דודך תחלק אתי הנחלה הבנתי לשכל מליך, ויחלה דודך עד מהרה, ועתה שנית ותחלף את הסמים . . . כל עצמות הצעיר רחפו, והאיש הוסיף לדבר במנוחה כמו לא ראה זאת: החלפת את הסמים ואם תוסיף להחליף רק פעם אחת אז תבא רפואת עולמים למחלתו, טוב איפא! אבל אתה קרוב לו ויורש ולא טוב כי אתה תחליף את הסמים, פן יבא הרופא השואף לדעת סודות, כי על כן עלי המלאכה לגמור. שבה בזה ואני אבא תחתיך, ויחד נחלק? האין זאת? —

— יחדיו—ענה הצעיר ויתקע כפו לו — אתה תתן לי כל הנמצא בכסף וכל אשר ימצא בכלי חפץ ואבנים יקרות לך יהיו —

— כן יהיה — ענה האיש ויבא אל חדר החולה ויסגור הדלת אחריו. כמרחף על צואר רץ הצעיר בחדר מפנה לפנה, קר והם עברו על בשרו חליפות, רגע הטה ראשו סביבו וינע בראשו כמו אמץ נפשו בהגיון לבו וכמו למרות חפצו נמלטו מפיו המלים: אכן בא הקץ, עד אור בקר אחכה ואיננו. המפתחות, איה המפתחות? — בחפשו הנה והנה יצא האיש מחדרו והוא נגש אליו בחפזה ועוד טרם פתח פיו אמר האיש: הקץ בא, דודך איננו בחיים ועתה הננו אנחנו האדונים, כסף רב הניח, רב מאד —

— והמפתחות איפה המה? — קרא הצעיר וישלח ידיו הרועדות אל הדובר בו.

— המפתחות? — ענה אחריו האיש בכבדות כמו לא הקשיב דברו ויבט כמשתאה בפני הדובר בו ובקיר מאחריו. הצעיר הסב פניו לראות במה יתבונן האיש וקול נורא התפרץ מגרונו, כי בלהות צלמות אחזוהו ויפול על הכסא בראותו את הזקן, אשר זה עתה שָׁמֵּו הוא והאיש קץ לו, עומד בצד הקיר ומתבונן בהם ובטרם עוד מצא בלבו און להשוב מחשבה והזקן

מפיצות זיקות: הן לא ילד קטן הנני כי לא אדע להזהר, צא ולך ואני אשמור על דודי כבבת עיני — החולה רזם בעינו להאיש כי יצא.

— אם כן — קרא האיש כמו בלי חמדה — ילך נא הארון זרחיה לאכול ארוחת הערב ואני אשב עד שובו ואהרי כן ימלא מקומי — הצעיר הניע בידו אשר רעדה ויקרא: האדון זרחיה לא ידע רעב בעת אשר דודו חולה הוא. הה! כי לא ידעתי זאת עד הנה, לוא ידעתי כי אז כבר ישבתי פה ולא נתתי שנה לעיני עדי שלח ה׳ עזרתו להחולה. — האיש יצא ובטרם סגר הדלת קרא עוד: בצלוחית הגדולה סם מרפא ובקטנה סם מות, זכור זאת! — הצעיר ישב על מקומו וההולה סגר שמורות עפעפיו ויישן. כעבור חצי שעה הניע החולה בידו והצעיר מהר ויקח את הכף ויתן בה הסם מהצלוחית הקטנה ויתנה על פי החולה, אשר כמו רעד עבר על בשרו בשתותו ויקפוץ פיו וכרגע נאהז שנית בחבלי שנה והצעיר מתבונן בו בעינים מפיצות זיקי אש. ברגע ההוא התעורר ויחרד בשמעו כי הדלת נפתחה בלאט, הוא הסב פניו וירא את האיש עומד בפתח ורומז לו באצבעו כי יצא אליו. הצעיר קם ויט אזנו אל החולה וכמעט לא הקשיב כל נשמה באפו ויקם ויצא על בהונות רגליו מהחדר.

— מהגדולה או מהקטנה? — קרא האיש בלאט וישם אצבעו על פיו.

— מה תשאל? — קרא הצעיר ועיניו נעו כמו בקשו מפלט להן מהוריהן.

— נשבה ונדבר בשפה ברורה — אמר האיש — הלא תדע כי אנחנו בני אמעריקא לא נרבה דברים. הנה קץ דודך בא, עד אור הבקר תשוב נשמתו אל האלהים...

— מאין תדע זאת? — קרא הצעיר ויתחלחל.

— האותי תבקש להתעות בנכלים? — קרא האיש — הלא אמרתי לך כי בני אמעריקא לא ירבו דברים, התבין?

הדלת ויבא אל החדר אשר שם ישב האיש וספרי הנביאים בידו. אף כי בכל כחו התאמץ להשביח שאון רוחו בכל זאת כמו צללו שפתיו בברכו את האיש ובשאלו אותו: מה שלום דודי? — האיש ענהו כברכתו ויאמר: דודך חולה זה שלשה ימים ומחלתו אנושה, חכה רגע ואלך אליו להשמיעהו כי באת הנה, הוא שאול שאל לך כבר — ויצא ואחרי עבור כרבע שעה שב ויאמר: דודך מבקש לראות פניך.—הבא אל הבית היה איש צעיר לימים כבן חמש ועשרים גבה קומה ולא רע המראה, אך בפניו לא נראו עקבות הנוער והמנוחה, מצחו קמט ועיניו לא נחו רגע ותעידנה כי לב אדוניהן מחבל מזמות וכל יצורי גוו לא ידעו מנוחה אף רגע, רק בשמעו כי דודו חולה הוא ומחלתו אנושה הבריקו עיניו כמו רוח חיים חדש בא בלבו פתאם וגם כל גויתו כמו מצאה פתאם מנוחה בלכתו אחרי האיש אל הדר החולה.

על מטה גדולה מחטבה מעשי צעצועים בלוחות ארז והבנים מוצעה במצעות מרוקמות משי תכלת מעשי ידי אמן שכב הזקן, אשר זה לא כבר ראינו אותו מדבר את האיש, עיניו נפתחו אך מעט בבא האיש עם הצעיר וידו שלח אך מעט למול הצעיר לאות כי יגש אליו וידו נפלה כמו באין אונים על המצע. הצעיר נגש וישב אל המטה והאיש נגש אליו ויאמר לו בקול דממה: הרופא צוה על החולה לבל ידבר דבר ואם יעצרך פה השמר לך לבל תרבה אליו דברים, ואני הנני יוצא מזה וראה הנה לפניך שתי צלוחיות סמי מרפא, באחת, בזאת הגדולה שקוי אשר תתן לו מלוא הכף שעה בשעה עד אשר יקרא אלי וישבתי אני תחתיך ובצלוחית הקטנה סם למשחה את החזה, אך הזהר מאד לבל תחליף הסמים כי בנפש החולה הוא, כי סם למשחה סם מות הוא, שנת שכרון יביא ויישן לנצח אם תחליף את הסמים . . . אולם אירא מאד פן תשגה ותחליף כי על כן אין טוב בלתי אם אשב גם אני בחדר — הוסיף האיש לדבר והצעיר התעורר ויקרא בעינים

ולדבר לנפשו. לוא נאספו הפעם הנה המשרתים וגם האדונים אשר נפשם כלתה לדעת מסתרי הבית כי אז אולי שמעו יותר מאשר פללו מפי האיש הזה אשר שפתיו סֻגרו תמיד כמו במנעול ובריח, אבל האדונים ינומו כבר שנתם או ישחקו בקלפים והמשרתים ישיבו נפשם העיפה בכוס שכר ובכן לא היה שומע לו בלכתו ברחוב בהשכת הלילה ובדברו בקול כמו עם רעהו ידבר: עבודה קשה, עבודה גדולה עבדתי היום, השטן הביאהו הנה, מי יודע אם כבר נודע לו הדבר ועל כן בא הנה? מי יודע אם לא כבר מצא עקבות הבית, אבדתי אבדתי! — קרא ועצמותיו רחפו — ויהי מה! אנסה אולי מקרה הוא, אנסה אך הפעם אולי יצליח חפצי בידי, אם כה ואם כה אבדתי. הפעם הצליח בידי להביאהו בסתר כנפי השוטרים ואולי יצלח בידי לכלות את המלאכה בימים אחרים, בטרם יצלח בידו להוכיח צדקתו, ואם יצא ואֶתָּפֵשׂ אז אבא אני תחתיו ולארך ימים. אבל אין דרך אחרת, החלותי במלאכה ועלי לכלותה אם לאשרי או לאסוני... אבל אולי טוב יהיה כי אגלה לו הסוד והוא אולי יחלק אתי וגם את אחותו... לדבר הזה רעדו שנית עצמותיו וירם פעמיו לשוב על עקביו, ועד מהרה שב ויקרא: תוחלת נכזבה! הוא ישלם לי כפעלי ויביאני עד בית הבור, רק בערמה ומזמה נעשה חיל ולא בדבר אמת. לא עת לשוב אחרי אשר הצליח בידי להקרא בשמו ותעודת ראש העיר בידי, גם מכתב ראש החברה יעיד בי כי אני הוא ואחרי אשר מצאתי מסלות הבית ואיש סודו היה לאיש סודי ואחרי אשר אנה המקרה בידי לראות אותו ולהביאהו עד בית הבור, לא עת לשוב היא כי אם עת לעשות, עת לעשות עד מהרה ויעבור עלי מה. בלילה הזה אגלה כל לבי אל איש סודו, אשר גם הוא צופה ליום מותו ומיחל לכספו, אתו אחלק ואצלח... ואם יגלה סוד?... אם כה ואם כה אבדתי, — ובקראו כזאת הכה על הכפתור ותפתח דלת השער כמו באפס יד וברגלים מהירות עלה על השלבים האחדים ויך באצבעו על

מדרכי ישר אז חלילה לנו להקשיה לבנו מהאמלל ולאמר כי אבד דרך ולא יוסיף לשוב, אז עלינו לעשות אתו ברכה אולי תמצא ידנו להשיב נפש נדחת ואם נציל נפש אחת מעשר גם אז הטבנו עשה, אך האיש הזה לא ידע מחסור, די כסף לו לחיות בו כיום וגם בגד ומעון לא יחסר לו וברדפו אחרי העשר עלתה מחשבה על לבו להגות איש ממסלת החיים למען יירש הונו, איש כזה לא ייטיב דרכו עד עולם, ואף כי אאמין בכח אמונתנו, אך להפוך לב איש כזה לטובה תקצר גם יד אמונתנו, רשעים כאלה ברשעתם ידמו עד נצח ואף ירכתי בור כלא לא ישיבו להם רוח טהור תחת רוחם הנשחת והנתעב —

— לוא יהי כדבריך, אבל זאת הלא תודה כי עלי להוכח אם לא שגיתי בדבריו —

— זאת עשה, ועל דעתי טוב למהר בדבר וכאשר יבא בלילה הזה תוסיף לבחן כליותיו ולבו ותוכח אם צדקת או אין, אך עליך לכלוא את רוחך לבל יכיר בך כי רק בוחן אתה את לבו —

— יהי כן! אף כי כבד ממני הדבר להתחפש ולהראות אף רגע כנבל, בכל זאת אעשה כעצתך, לדעת האמת אהפוך— קרא האיש ויקם ויקח בידו ספר בתכריך זהב, הוא ספר התורה והנביאים בלשון בריטאנית, וכל מעיניו שם בו. הזקן יצא מהחדר ודממה כדממת קבר שררה בכל הבית, מלבד האנחות אשר התפרצו כפעם בפעם מלב האיש בקראו בספר הזכירו כי לא קבר עולמים היה הבית ההוא.

בעת אשר נדברו שני האנשים בבית התהלך בחוץ על פני הבית איש אשר פניו וכל תנועות ידיו ורגליו הראו לכל, לוא היה רואה אותו, כי כסער מתחולל בקרבו, פעמים אחרות נגש אל השער וישלח אצבעו אל כפתור הפעמון וכמו מוקרי עולם סביבו כן משך ידו ממנו בחפזון וישב ללכת ימין ושמאל

להשליכהו כעצב נבזה. ואמנם לא אדע נפשי למה זה אחמול עליו, בעת אשר הוא נכון הנהו גם לקחת את נפשי . . . ובכל זאת חלילה לנו להדיח נפש חוטאת אם תמצא ידנו להצילה. . .

— א ם תמצא ידנו להצילה — שנה הזקן בדברו.

— ואף עוד זאת — הוסיף האיש לדבר — על לבי עלתה מחשבה אולי שגיתי בדבריו ולא זה היה חפצו, ואני שמעתי את אשר לא דִבֵּר, ולא אכחד כי בדבר הזה יכני לבי פן טפלתי עליו חטאת חנם —

— אם כן הדבר עליך לדעת בתחלה אם לא שגית, ואם שגית עליך לכפר פניו אם יבא בברית אמונתנו או אין; כי אם גם איש מרמה ועול הוא ברדפו אחרי הון זרים ויבקש לקחת לו ירושה אשר לא לו היא, בכל זאת רב הדרך בין איש מזמות המבקש כסף לבן בליעל אשר גם נפש אדוניו יבקש לקחת, כי על כן אם טפלת עליו זדון רצח בשקר כפר תכפר פניו ושלחתו לנפשו . . . אך אם באמת דבר כאשר השמעתני אז אם גם לא תיסרהו כפי עונו, אך גם להחזיק בימינו חלילה לך, כי איש אשר אלה מחשבותיו לא ישוב ויצדק עד עולם —

— ולפי דבריך לא ימצא חוטא אשר ישוב מרשעתו, ואם אך נטו אשורי איש פעם אחת ממעגלי הישר אז לא ישוב לארחות ישר עד עולם ?—

— ולא אכחד כי כזאת יחשב לבי—ענה הזקן במנוחה— איש אשר לב ישר לו ורוח נכון בקרבו הוא לא יתעה מני ארח, ואף מחסור ועני לא ידיחהו מדרכי ישר, והאיש אשר נטה פעם אחת הוא יטה תמיד, כי לא יחסרו מתעים מני דרך בחיים, ואם היום הדיחהו חסר לחם אז יבאנו מחר מחסור בשר ובימים הבאים מחסור בית יפה ומרכבה כבודה ואשת חן וכאלה, כי על ברכי הברכה יֻולדו גם חפצי לב האדם וכאשר ירבה חילו — כן ירבו מחסוריו. אולם אם נראה כי אמנם חסר לחם ומקום ללין ובגד בקרה הציקו לאיש עד כי הדיחוהו

ממני ולא אבין איכה ידע הנוכל הזה כל אלה ואיך מצא לו מכתב תעודה מעירו בשם בן יחזקאל, אות הוא לי כי אמנם בן ליחזקאל, והדבר הזה נתן בלב הנוכל הזה את החפץ להקרא בשמו ולבוא כיורש, ואם אסגירהו בידי השופטים מי יודע אם אועיל בדבר הזה למצוא מקום בן אחי? אולם גם מבלעדי כל אלה לא אמסרהו בידי השופטים ואף לא אשליכהו בחרפה כי הוא יחפוץ לבא בסוד אמונתנו ועל כן נכון הנני להושיעו—

— ואני לא כן אחשוב — ענה הזקן במנוד ראש — כי האם לא תמצא די לך אנשים נאמנים בברית אמונתנו, אנשים ישרים אשר אך טוב לעשות עמהם חסד, כי תבקש לך נוכלים זרים למען הביאם בצל אמונתנו? ומה יתנו ומה יוסיפו אנשים כאלה לנו? אולם את משפטי זה הלא תדע כבר —

— ואני אף אני במשפטי אחזיק כי צדקת משנה נעשה כאשר נקריב נוכלים ואנשי און ונמציא להם לחם בישר ונביאם בצל אמונתנו וגם נעשה אותם לאנשים ישרים, וכמה וכמה נלוזי דרך, אשר אל נכון היו לדראון עולם לולא החזיקו בידם, שבו ויהיו לתמימי דרך כאשר חסו בצל אמונתנו וימצאו מחסה ועז למו בנו לבל יאבדו דרך, ועל דעתי אך טוב וחסד תפעל חברת שליחי האמונה בהעלותם במצודתם כל נקשה ומר נפש נדח מבני אדם ומהחיים ויתנו להם לב אדם ויורום דרכי חיים, ולמה זה לא אעשה אף אני כמוהם? ומה גם בפעם הזאת אשר הוא הבטיח כבר לקבל עליו עול אמונתנו, ואם אדיחנו כיום אז הדחתי גם את נפשו מחלק אלוה ממעל—

— ומי זה לידך יתקע כי לא ערום יערים ולקח את ברכתך וישוב אחרי כן להיות כשהיה? הן לא בחבלי ברזל תקשרהו לאמונתנו ואחרי אשר ימצא די לו בכסף, אשר אחריו ירדוף ולא ישוב מפני כל, גם מֶרֶצַח . . . עוד המלה בפי הזקן ורעהו התנשא פתאם ממקומו, פניו אדמו ועיניו הפיצו זיקים ויגע בידו בעברה ואחרי אשר הלך פעם ושתים בחדר הנה והנה עמד לפני הזקן ויתבונן בו ויאמר: אולי תצדק וטוב טוב יהיה

על גג ביתם לעומת הבית ההוא אולי יראו דבר מה מהנעשה שם גם המה צפו לשוא כי לא הצליח בידם לראות עד מה, מני אז היה הארמון כבית פלאות בעיני כל ולא הרבו הקור עוד. ותהי הרוחה אף להמשרתים בארמון אשר נכלמו כפעם בפעם בשאל אותם איש דבר ולא ידעו להשיב באשר כי לא הבינו את השפה אשר שמעו, אהרי אשר רק בשפת ארצם שפת בריטאניא הבינו, רק אחד מהם אשר יצא ובא בתוך הבית הבין גם שפת אשכנז אבל הוא לא כמשרת כי אם כאיש סוד האדון התראה ואליו לא נגשו המשרתים לגלות סוד. והאיש השני אשר בקר בבית ההוא וישב שם לפעמים גם יום או יומים, אף הוא היה כאלם לא יפתח פיו בגשת אליו איש לשאל אותו על דבר הבית ויושביו ובראותו איש מרחוק הולך לקראתו נטה הצדה כמו ירא פן ישאל אותו דבר מה. בבית הסגור ההוא ישבו שני אנשים, האחד רם הקומה וחסון כאלון וכל תנועות גוו תעידנה כי כחו במתניו ורק זקנו גלה סוד כי כבן ששים הוא כיום, והשני אף הוא איש אשר היה רב אונים לפנים ועתה רפה יומו לערוב וכבן שבעים התראה בתארו ובתנועותיו, יחד ישבו אל שלחן בחדר גדול וכלול בכל פאר בקירותיו וברצפתו ובכל כליו אשר נעשו לפי טעם הגרמנים בימי הבינים וידברו בריטאנית.

— על דעתי אין טוב לך כי אם לשלחנו לבלתי שוב, כי למה ירמוס עוד הצרך אחרי כי מזמתו ומרמתו נודעה לך? ורב תהי צדקתך אם לא תמסרהו בידי השופטים — כה דבר הזקן.

— בידי השופטים לא אסגרהו כי אמאן להראות ולהודע בקהל, כי עוד לא פסה כל תקוה מלבי למצוא את אשר אבקש, ואם זה בא במרמה, הנה אוסיף לבקש ולחפש אולי יצלח חפצי בידי, ואם אודע בקהל אז אתן יד לכל נוכל ואיש מזמות להתנגש אלי. ואף עוד זאת כי אתן חרפה בדבר הזה על החברה אשר ראשה העיד עליו כי הוא בן יחזקאל, ועוד פליאה

הסוסים אשר רק לעתים רחוקות אָסרו אל המרכבה ואחרי שעה או שתים שבה ואיש לא ידע אם ישב איש במרכבה או אין, כי מסוה על החלונות, וגם יתר המשרתים לא יצאו פתח, וכל חפצי יושבי הבית, בשר ודגים וחלב וכל מאכל אשר יאכל הובאו אל השוער והמביא דפק על החלון ויפתחהו ויבא אל הדרו את אשר הובא וישב ויסגרו מבלי דבר דבר. לשוא עמלו המשרתים והרכבים אשר להשכנים הקרובים להציל דבר מפי אחד המשרתים, וגם המגלח את זקן שר הצבא אשר נטל עליו להביא חדשות יום יום לאדונו ובגלחו את זקנו יהיה לו כמכתב עתי חי, אף הוא עשה ככל אשר מצאה ידו בעקבה ובמרמה להוציא דבר ממשרתי הבית ולא יכול. והפצו לגלות מסתרי הבית ההוא היה לו למחתה, כי בחרף אותו אדונו כי חכמתו לגלות צפונות התבלעה הגיע בידו בחזקה, ועוד מעט שלם שר הצבא בדם צוארו את החרפה אשר חרף את המגלח, אשר נכלם מאד ויקרא ברגז: אבל אשה אין בבית!—

שר הצבא אשר בקש רק לשמוע חדשות שנעשו בבתי אחרים ולא ליצור חדשות בנפשו, ובכן לא נעים היה לו להוש את להב תער הגלחים על צוארו, אם כי ידע נאמנה אשר לוא נגע התער עוד אחת מעט בצוארו כי אז היתה שיחה ליושבי שער לימים אחדים, הכה בידו על יד המגלח ויפֵּל את התער מידו ואותו השליך החוצה, והמגלח האמלל ראה כידו, כי לא שמר לפיו מחסום להזכיר בשם אנשים אשר אין להם אשה בבית, בעת אשר היה לו לזכור כי על דבר האשה אשר בבית שר הצבא כבר נדברו רבות, ובצר לו הוציא משפט כי קללת אלהים רובצת על הבית ההוא וכל הקרב אליו יכשֵׁל ורעה תבא עליו. והמשפט הזה הפיק רצון מכל המשרתים, כי נלאו למצוא פשר איכה ישבו משרתים רבים בבית אחד ואף אחד מהם לא יוציא רוחו לחבריו, וגם אם ינסו דבר אליהם ילאו למצוא מענה?! אשר על כן כאשר חדלו למצוא אחיות הבית וגם אלה אשר עמדו על המצפה

כי היתה למלה בפי כל בני המגרש כי ארות הסוסים כמשכיות שרים כללו בכל פאר, אף כי עין לא ראתה את החדרים מבפנים, כי עוד בטרם אוה אדונו מושב לו בו בחר לו משכן עולמים בצל שדי, ולא בכסף רב מצא את הפצו זה כי תחת אשר על המשכן העובר הזה הוציא רבו רבבית הנה רק באגורות אחדות קנה לו את משכן העולמים, כי מהיר החבל אשר נחנק בו, אם גם נאמין לדברי המפליאים כל דבר אשר אמרו כי הבל משי היה, לא הגיע גם עד מחיר אחד מחלונות ארות הסוסים, ומני אז היה הבית והגן הגדול מאד, אשר בו נִטַּע כל עץ הדר ממזרח ומים להרהיב עין, סגור ומסוגר בפני כל חי, כי לא נמצא קונה לו אשר יאות לשלם את הרבבות כפי אשר הוציא אדונו על הבְּניה, והיורשים מאנו אף המה להשליך את הרבבות מיד, ועל כן היה הבית שמם שנים רבות, ואף כי כבר שח גבהות היורשים ויבקשו למכרו בחצי המחיר ולוא נמצא איש אשר נתן גם החלק השלישי או הרביעי גם אז אולי לא הרבו דברים, אבל אצילי הבאֶרזע נבאו מן הארץ, ואלה אשר בידם נשאר מה המה שמרוהו מכל משמר פן יבא שנית השבר, ואין קונה להבית ההוא אשר לא ישא ברכה כי רק למושב משפחה אחת נבנה ומשפחה כזאת אשר תבקש מעון כזה לה לא נמצאה עוד בעיר, כי אילי הכסף מימים ראשונים כבר הכינו מושבם וחדשים לא צצו עוד בין לילה כעשב השדה מעת אשר היה חורב על הבאֶרזע. ואף עתה אחרי כי נמצא אדון להבית ההוא זה כששה ירחים ואדונו ישכון בו, גם עתה עוד עין לא ראתה את הבית בתוכו, כי האדון או האדונים אשר קנו את הבית מארץ רחוקה באו, ודבר לא היה להם עם איש וכמו גם זה היה חפצם לבלתי הֵראוֹת ולבלתי הִוָּדע לאיש כן ישבו סגורים כל היום ורק בגנם הלכו לשוח, המה לא יצאו מהבית ואיש לא בא אל הבית, וגם המשרתים כמעט לא נראו על פני חוץ. השוער ישב בחדרו אצל השער ולא עמד על המשמר לפניו, הרכב ומשרתו שמו עין פקוחה תמיד על

א.

עוֹד הַיּוֹרֵשׁ.

באחד ממגרשי עיר וויען ששם בחרו לפנים שבת בימי הקיץ אילי הכסף, אשר דבר להם תמיד בעיר ולא יוכלו להרחיק לגור, ויבנו שם להם בתי קיץ, ועתה אחרי כי ברבות הימים רבו הבתים ומעטו השדות והגנים והכרמים ורק עצים אחדים נשארו אצל רב הבתים כזכר לנן, כי המקום עלה למעלה ראש באשר הן רק אויר השם מחנק לנפש במחיר רב יוקה, עתה אחרי כי כעיר נחשב המגרש ההוא יבחרו בו מקום שבת להם בקיץ ובחרף אלה שימאסו בעיר הגדולה ושאונה ובכל זאת ימאנו להסגר בכפר. ובכן היה המגרש ההוא כמקום מקלט לכל אלה אשר לא במסחר ולא במלאכת יד יבלו ימיהם כי אם יאכלו מפרי כספם או ארוחתם נכונה להם מאוצר המדינה כי פקידים המה, וכל יושבי המקום נודעו איש לאחיו ויפקדו הד את אחד לשלום, היועץ בממלכה את המורה בבית הספר, הסוחר לפנים את המצביא צבא לפנים, וכל השוערים והמשרתים והרכבים ידעו את כל אדוני הבתים ושבתם וקימתם ושיחם והפציהם, ולא יפלא איפא הדבר כי זה כשלשה ירחים לא ידעו שלו בנפשם גם האדונים גם המשרתים כי יבקשו בכל לב לבא עד תכונת ארוני בית-הקיץ הגדול והיפה בכל המגרש, אשר לפנים בנה אותו אחד מאדירי הבארזע בעת אשר ידה היתה תקיפה ויוציא רבוא רבבות כסף לכלל פאר ההדרים עד להפליא עד

הירושה

ספור

בשלשה חלקים

חלק שלישי.

ואתה רק עבד נבזה לתאותיו היית, לך אל השטן !—כה קרא וידחוף אותי ואפול באין אונים ארצה, ומני אז הלכתי הלוך ודל והובאתי אל בית החולים ואפסה כל תקוה כי ארד מהמטה אשר עליתי עליה. — כזאת ספר לו זמרי בלב נשבר ויבקש ממנו כי יורהו להתפלל את הודוי, וגד עשה כחפצו ויבא שלום כמעט ברוח החולה, אך כאשר שמע מפי גד כי עוד מעט תשים בתו ואשתו לחוץ לארץ פעמיהן יחד את יונה וביתו, כי כבנות הבית תחשבנה כיום ואף הוא ילך עמהן, בא פתאם רוח חיים בקרבו וירם מעט את ראשו ויחזק ביד גד בידיו הרועדות בקראו בקול הודר עד הלב: ואלהים ישלם לך את כל החסד אשר עשית עד כה וביום הזה כי בשרתני כזאת, בידך אפקיד את בתי!—וברגע ההוא נפל אחורנית כי כלה כחו, והקול כחלילים הוסיף עצמה לפרוץ מגרונו ומלבו כמו מכנור נשבר. גד קרא לשומר ויאמר כי יקרא לרופא כי על דעתו עוד מעט ונפחה נפש החולה, אבל הוא ענהו: השטן לא יקחהו עוד, כי כמשחק הזה יעשה פעמים אחדות ביום — אבל בפעם הזאת שגה השומר כי בפעם האחרונה עשה לו את המשחק הזה . . . . ואחרי עבור ימי האבל יצאה כל המשפחה מאשדות ומגמת פני כלם וויענה.

תם החלק השני.

הישועה לכלם ולא הוסיפה האמללה עוד דאגה ולא שתה עוד לבה להולך בשביה, אף כי יגון אחר בא לה יגון נאמן ולוקח לב ימים רבים . . .

בבית החולים אשר בבית האסורים שכב זמרי על ערש דוי, כחרש יבש כחו, פניו דלו מאד עד כי כל עצמותיו היו כדרבונות, עיניו שקעו בחוריהן ואִשן נדעך עד כי כמעט קמו ולא נעו עוד, בשאפו רוח ישמע כקול הלילים ובהשתרעו בהמטה ישמע משק העצמות היבשות כמו תְשָׁבַּרְנָה. בגשת אליו גד הביט בו ובתחלה לא הכיר מראהו אך כאשר קרב אליו ויקראהו בשמו אורו עיני החולה וישלח ידו ויאחז בידו בקראו בכל כחו: אלהים שלחך הנה, הנני שוכב ערירי פה, איש כבד עון וחטאת, לא נבחר פשעי ממני והטאתי תאכל כעש מוח עצמותי, אבל קרוב קצי ואחת בקשה נפשי להתודות לאלהים בטרם מותי ואלהים ראה בעניי וישלחך הנה.—וישב גד אל המטה והחולה שאלהו לשלום בתו ואשתו ויספר לו גד ככל הדבר ועצמות החולה רחפו כפעם בפעם למשמע אזניו, ואף החולה ספר לו את כל אשר אתו, כי מני אז הכהו עזמות ברגלו תחת בטנו, מני אז נהפכו קרביו בקרבו ויסבול מכאובים נוראים אשר אין לספר אותם, אבל עוד התאמץ לשאת את המכאובים האלה והנה נגעה בו יד אחרת ותבריעהו. בבית האסורים התורע אל הענק אשר הפיל פהדים על עזמות ויבקש קרבתו, והענק קרבהו בתחלה ויאמר כי ישיש לתת ידו לו למען יקומו יחד כעדים ממהרים בו, אך כאשר ספר להענק את דבר ריבו עם עזמית התקצף עד מאד ויקרא בעזוז אפו: ואתה תאמר להתרועע אתי, אתה לא תדע בשת להדמות אלי ואתה רק תולעת נבזה היית לעזמות, אני אמרתי כי גם אתה אתו הלקת שלל בתחלה ויחד שלחתם בשטרות מזויפים ידיכם ותמכרו כלי נחשת בכלי זהב מזוקק, כאשר כן עשיתי אני עמו,

אשר כבר חשבה את נפשה כנצלת מהעיר ומחרפתה, אחרי אשר החלה לחוש חפץ החיים ולקות לימי רצון ונחת, עתה היה בעיניה לשוב ולשבת תהה כמו להקבר חיים. ועל כן חלה ורגזה מאד, רגע עלתה גם מחשבה על לבה לבלתי שמוע עוד בקול אביה, אבל רק רגע משלה ברוחה כי נחמה מהמחשבה אחרי אשר חשבה את כל הטוב אשר אמר אביה לה, וחלילה לה למרוד בו במעל, רק תקוה אחת קטנה היתה את רוחה, כי יצלח בידה לפתות את אביה לשלחה גם כיום אף כי המשהית רחק מהעיר כי עוד רבים המה המשחיתים כמהו בעיר ההיא, ואחרי אשר התקוה הזאת היתה למשענת לרוחה כמעט לא ידעה שלו בנפשה עדי תראה את פני אביה, כי גם לדבר הזה רגז רוחה כי אביה לא יצא לחפשי גם אחרי אשר נשלח איש מַצוּתוֹ בעד פשעו, ובכן משנה צרה הביאה לה מחלתה ותתהפך על מטתה בציריה וביגון ומפח נפש. ותחת אשר לוא שכבה במנוחה אולי החליפה כח ותמצא און לה לעזוב את הערש אחרי ימים אחדים, הנה עתה היתה אסירת המטה שנים עשר יום וכל המשפחה חכו בכליון עינים, כי יונה כלה כבר כל מלאכתו, אחרי אשר לקח את כספו מידי החברה וישלם לנושיו ויאסוף את הכסף אשר נשה הוא, ואף צפורה אחות זרחיה כבר שבה לאיתנה ורוח אם זרחיה היה כנחל שוטף כי לא ידעה מנוח עדי תבא לוויען אולי תמצא שם את בנה, וגם גד נרפא מהמכות ואם גם עקבותיהן נראו עוד על פניו בכל זאת יצא לחוץ במלאכות יונה ויעש את כל אשר אמר לו, כי איש סודו היה, וגם אם פנינה שבה לאיתנה, רק פנינה לבדה לא עצרה כח לקום מהמטה והדבר הזה הוסיף יגון על יגונה ויחלש עצביה מאד. ומי יודע אם לא היתה ליגונה למשסה לולא האיצה בה נעמה אשר הבינה בה כי דבר לאט עמה, לגלות לה סודה, ואז כאשר נודע לה שרש דבר נמצא ביגונה שלחה נעמה את גד אל אביה אל בית האסורים מבלי אשר הגידה לפנינה דבר, ובכן באה

מה הרומו עשתנותיה ומה רחב לבה בשמעה מפי נעמה, המלאך המבשר ישועה ונחמה תמיד, הגואל אותה מני אז מהחרפה אשר תשבר לבה והיוצק רוח חיים עליה, בהביעה באהבה וחן: אתנו תלכי את ואמך ומשפחה אחת נהיה! — היא גם היא תהיה בת המשפחה ובני המשפחה לא לכלמה כי אם לגאון ולתפארת יהיו לה! אותה וגם אמה יאספו ותספחנה על המשפחה, הלא אות נאמן הוא כי לא גדולה היא הרפתה כאשר דמתה, וכי שגגת אמה בנעוריה לא תחשב לה לחטאת... היא תהיה לבת המשפחה, ומי המה יתר בני המשפחה? נעמה והוריה ואחיה ואם זרחיה ובתה, מלאכי עליון כלם! וזרחיה יבא עליהם ויהי לנעמה, וגד . . . עיניה השכו ולבה הלם כהלם פעם ותשם ותשאף יחד, עד כי נדמה לה כי לבה נתר ממקומו, חזיונות מרגיזי רוח ונעימים ונעלים גם יחד כאלה לא הגה לבה מעודה, עוד מעט יבא יום ישועה לה, שם במרחק במקום שלא יכירו איתה רק בני המשפחה אשר באהבה ורצון בחרו בה שם תחיה וכל מאויי לבה וכל חפץ חייה יהיו להיות לעזר להמשפחה ולצדק כאלהים למען תת כבוד ושמחה להמשפחה, וכבר ראתה את הגשר, אשר בו תעבור אל ארץ החמדה והתקוה, אל ארץ החיים בכבוד ושלוה, נבנה על עמודים הזקים, ופתאם לפתע והנה רגזו עמודיו מתחת וממעל ינוע וימוט, ומי זה לידה יתקע אם לא פור יתפורר תחת רגליה בלכתה . . . נורא הרעיון הזה מאד! והוא הרגיז רוחה בשכבה על מטתה חולה רפת ידים ולא נתן לה להחליף כח ולהתאושש. הן זאת לא נכחדה ממנה כי אך בגלל עזמות בקש אביה לשלחה מהעיר, רק יען כי ירא מפני הזאב הזה לכן השב מחשבות להרחיקנה משם, ועתה כאשר נפל בפח אשר לא יצא עוד ממנו, עתה כאשר הרחיקוהו מהעיר לבלי שוב אליה, מי זה יערבנה כי גם עתה יאות אביה לשלחה מעל פניו? מי יודע אם לא ישוב ונחם ויאמר לה: שבי אתי כי אין עוד כל פחד? והרעיון הזה נורא היה בעיניה מכל אסון ופגע כי אחרי

מה היה לה? האמנם אך לשוא שקד אביה לשמור עליה ויבקש להסתירנה מעיניו פן ישבית מטהרה, ולמענה ולמען כבודה הקריב נפשו ויבא עד ירכתי בור, ולמענה ולמען כבודה נתן בידה כל טובו, אשר אצר לו בלי־כבוד וברב עמל ויגון, למען תרחיק נדוד מהעיר והארץ ותחיה בכבוד ולא חרפת הוריה אף לא חרפתה היא תשבר לבה ותגה בחרפה לחייה? האמנם כה יְעֻשֶּׂה לעֲוָל כי גם ברצותו את היושר והתום יִפְּה שוק על ירך וישוב ויפול בפח החרפה וההטאת אשר לפנים הסכין בהן? האמנם לא תמימת דעים היתה העלמה העלובה אשר חרפת הוריה אכלה כעש קרביה ותשתפך עליה נפשה בזכרה כי כבודה לא מגן וצנה הוא לה מלשון רעה, יען כי חרפת אבותיה בשחת תטבלהו? האמנם מעדו קרסוליה ולא עצרה עוד כח להלחם בהיים ותאמר לעשות מדחה בעת אשר תקוה כשחר עלתה להאיר לה את הדרך? האמנם כי זה הדבר נתן תוגה בלב האמללה יען כי ענבה למלוא־שקוצים זה לעזמות כי יושיבנה בהיכלי ענג? — כמה וכמה יקרה בחיים כי כה נשפוט פעל גבר מבלי אשר נדע ונבין את לבו. ובעת אשר לבו בר וחפצו זך יראה בעינינו כמרדף ריקים וחסר לב. גם משפט הנערה כה יהיה אם יתננו לבנו לחשוב עליה רעה כזאת. כי אם אמנם בעת אשר לבה נתר ממקומו ורוחה היה כנחל שוטף הביעה דברים מרים כלענה ותאמר כי נפשה יודעת אשר אם כבודה יהי חדש עמה לא תתרומם ואם תפול ביון חלאה לא תוסיף חרפה על חרפתה, בכל זאת אך דבר שפתים היה ולא יצר־לב, וזאת הלא מודעת כי לא בלב הטופל אשמות על נפשו תקונן חטאת, כאשר לא המצטדק בדבר שפתיו אך צדק צדק ירדוף, אך דבר שפתים היה אשר הוציא רוחה בחמתה ובצרתה, כי על כן לא עגמה נפשה להולך באשמתו בגולה, כי אך לנפשה דאגה פן תעלינה הפעם תקותיה וחזיונותיה בתהו . . .

אליו גד את הדם הרב אשר נשפך ממכותיו במלחמה ההיא, ובכן גם זאת היתה למלה בעיר ימים רבים, וגם זבדי ואביו עלו כפעם בפעם על שפת לשון, כי זבדי הובא אל בית המשגעים ואת אביו הביאה החברה, אשר נטל עליה לשלם ליינה שלש מאות אלפים שקל באשמת זבדי, בפלילים על כי לא שמר את המשגע כדת ולא נתן אותו לבית המשגעים אף כי ידע כי הֻכָּה בשגעון, ובכל הדברים האלה היה די להשביע רצון ימים רבים את כל השואפים לחדשות. ובכל זאת נשכחו כל אלה כמו רגע כחלום עובר ואיש לא זכר עוד אף אחת מכל אלה ביום השלישי כאשר העבירו השמועה בעיר, כי עזמות איש תענוג לֻקַח בלילה מביתו ויובל באזיקים כאסיר עוני להִשָׁלַח אל ארץ גזרה. הדבר הזה הלם כרעם וברק ראש כל שומע ובתחלה לא האמין איש למשמע אזניו, אבל בטרם עבר יום כבר נודע הדבר כי כן היה בלילה ההוא והענק בעל הזקן הגדול אשר התמרמר אליו ואשר בא על פי פקודתו אל בית האסור יצא ויתהלך וישתבח בעיר כי כן עשה הוא להכפיר האדיר הזה הנורא על כל סביביו, כי הוא הכריעהו תחתיו ולא יוסיף קום. ולא היתה כשמחה הזאת מיום נוסדה העיר אשדות עד היום ההוא, כל בני ישראל שמחו למפלת הארז הזה, כאלה אשר ידעו אותו וישאו עֻלו או נחרו בו וימאנו להביא צוארם בעול, כן אלה אשר דבר לא היה להם עמו ורק לשמע אזן שמעו שמו וגאותו וגאונו, כי זרע העשר קנאה ופרי גאה וגאון שנאה, ובמשך הזרע הזה נשא עזמות איש תענוג בכל חפץ כפיו ועתה נראה פריו לכל, עד כי גם אלה אשר אתמול נשאו לו רנה ותפלה אָלה פיהם מלא לזכרון שמו. מלבד נפש אחת היתה בעיר אשר לא ששה לשמועה, וגם רוחה נפל מאד בהגיע הדבר עד אזניה, והנפש ההיא — שמעו והשתוממו — היתה פנינה!

המלחמה הזאת זאת יבין כל קורא, אך ברגעים האחרים האלה היה די לשים שמות בכל הלוחמים יחד, ובעת אשר התגלגלו כלם יחד על הארץ ככדור, אשר רגע שכב על צדו האחד ומשנהו עלה למעלה וכרגע נהפך על צדו האחר, מבלי אשר מצאו ידים לחלץ איש את נפשו או את נפש רעהו, והאש המתלקחת לוהכת סביבה וכמעט נגעה בבגדי הנלהמים, והנה מכבי התבערה מצאו את הכדור וברב עמל הפרידו ביניהם ויוציאו את כלם נפצעים וזבי דם. אך לא אותם לבדם הוציאו במכות נוראות כי רבים מגרי הבית בחצר נצלו כאוד משרפה ויפרפרו בין המות ובין החיים, שמונה עשרה נפש הצילו המכבים מאש התבערה ויהי הדבר למורא ולזועה לכל יושבי העיר, כי על כן מהרו לשפוך המתם על ראש יונה באמרם כי למען יושיע לנפשו נתן נפשות למאכולת אש, ואות נאמן היה להם כי אך הוא ולא אחר עשה זאת כי את נפשו ונפשות ביתו, ואף את כספו וכל אוצרותיו ושטרותיו הציל, ואיש לא זכר כי לביתו היו שלבים גם אל הרחוב ועוד בטרם נגעה האש בחצר בירכתי ביתו כבר מצאה ידו להציל את הכל, זאת לא חשב איש אל לבו וגם חוקרי המשפט מהרו להקור שרש דבר נמצא בהתבערה, אבל תקותם לחלק אתו בשלל נשארה מעל, כי עוד מעט נודע הדבר כי זבדי המשגע הצית האש, ויספרו את כל הנוראות אשר עשה עוד להעלמה ואמה ולגד, אשר לפי דברת מספרי החדשות הוציאוהו מכבי התבערה כבלויי סחבות מידי זבדי כי נתחים רבים קרע מעורו ובשרו וינקר את עיניו ויפל כל שניו ומכף רגלו ועד קדקדו לא השאיר בו מתום. ואם אמנם לכבוד המספרים האלה עלינו להודות כי שאר רוח להם ליצור חדשות עמל, ורק פידם היה בעיני גד האמלל ולא ידי זבדי וגם לא לנתחים נתחהו, כי אמנם עיניו אתו וגם בשרו עליו, אך גם זאת אמת היא כי נאמנים היו הפצעים האלה, וגד כן פנינה ואמה היו אסירי המטה ימים לא מעטים עד אשר נרפאו מהמכות ההן, ולא עד מהרה אסף

בצואר גד ובשניו נשך זרועו עד כי מטה ידו מהלחם וכמעט אמר כי נגזר, כי חש כי נחלי דם יפרצו ממכותיו וכחו יעזבהו מרגע לרגע, אבל ברגע ההוא באה לו עזרה כמעט מבלי אשר פלל עוד, תמונה אשר לא הכיר מראה התנפלה על לוחמו ואף היא לחמה בצפרניה ושניה, וכמעט היתה לגד הרוחה הוגה את לוחמו מעט מן המקום ההוא למען המציא רוחה להעלמה, והיא פקחה כרגע את עיניה וכמו החליפה ברגע אחד כח בראותה את הרעה הנשקפה לעוזרה לגד מהרה אף היא לעזרתו ובהגיע עדיה קראה בקול קורע לב: אמי אמי! וכלביאה לחמה למען חלץ את התמונה אשר חשה לעזרת גד מידי אוהזה־כח.

התמונה הזאת אמנם אם פנינה היתה; מעת אשר שבה את בתה מבית האסורים, מגי אז לא גרעה עינה אף רגע מבתה כפי דברה אשר הבטיחה לאישה כי תשמור עליה מכל משמר אם אך יתן גם אותה ללכת עמה, ועתה כאשר הלכה פנינה אל בית יונה, והיא לא נועזה לאמר לה כי תבקש ללותה, לכן התגנבה ותלך אחריה ותעמוד בסתר המדרגה להכות עד אשר תשוב בתה, היא עמדה כמו במסמרים נטועה, ואף גם כאשר ראתה כי איש מתגנב אל תוך החצר ויראה באה בלבה פן יגנוב מביתה את הנמצא שם גם אז לא משה ממקומה מיראה פן תשוב בתה לבדה הביתה ותאנה לה רעה, אך כאשר ראתה כי האיש יבעיר תבערה לא שלטה עוד ברוחה ותעל במהרה על המעלות לבקש את בתה, אולם בעת אשר היא עלתה בהמעלות אשר מעבר הבית מזה מקום מושב המשרתים והמשרתות, ואשר גם עליהן עלתה פנינה, הנה קפצה פנינה מעבר השני מהדר יונה על המעלות אשר בהן יעלו וירדו האדונים והקרואים הנכבדים ושם פגע בה זבדי, ובטרם אשר הספיקה אמה לעביר בכל חדרי בית יונה ולשמוע כי בתה כבר איננה שם ולרדת מהמעלות כבר נלחמה המלחמה אשר ראינו אותה זה עתה. כי אך רגעים אחדים נמשכה

אשר השומר ישב בצד הפתח וינם שנתו קפץ פתאם זבדי מערשו וכרגע השליך את השומר ארצה ובטרם מצא ידיו ורגליו לקום מהרצפה וכבר נעלמו עקבותיו ולא נודע איו. הוא ישר רץ אל בית יונה אל החצר השני להבית הקטן אשר שם ישבה פנינה ואמה ובבאו שמה ולא מצאה אחז בהנר הדולק אשר עמד על השלחן ויצת אש בתוך הבית ויצא גם להחצר וישלח אש בערמת תבן גדולה אשר לפני ארות הסוסים ואת התבן הבוער זרק הלאה לכל רוח עד כי ברגע אחד אחזה האש בכל פנה ובאסמות הבר ובאוצר יין הדגן אשר היה במיתף והוא עמד על מקומו ולא מש ממנו כמו שש מאד למראה עיניו וכל תאותו היא אך להעלות יחד את כל הבית ואשר בו על המוקד, ובעורנו עומד ומביט בעינים כהות על פעל ידיו, והנה קפצה פנינה מעל המעלות בקראה: אמי! אמי! כי ידעה כי אמה נותרה בבית אשר ברגע ההוא צלל כמו בתהום אש ואף מקומו לא נראה, לקול הזה כמו בא פתאם רוח חיים בקרבו ואף הוא מהר ויתנפל עליה ויחזק בה בכל כחו ויפילנה ארצה יהוא עליה, ומי יודע מה היה בעוד רגעים אחרים לולא התנפל גד על שניהם ויחרף נפשו לחלץ את הנערה מידיו. ידי הנערה רפו מאד בימים האחרונים מרב תלאה ורגז לב ופחד פתאם, ועתה הלאה אותה הפחד אשר אפפה עד כי נפלה כמתה ארצה ולא עזרה ברב או במעט לגד אשר מהר אחריה לרדת מהמעלות בראותו את האש ובשמעו קולה הנורא בקראה: אמי, אמי, ויחש לרוחתה לישועתה, ותהי מלחמה נוראה בין גד ובין לוחמו, וגד עוד טרם ידע מי הוא כי פניו כסו בשחור ויהי כשר משחת. ואם כי כפעם בפעם נסה את חילו בימים האלה ויודע לו כי כחו לא מעט הוא, בכל זאת לא עשתה ידו תושיה אם כי אזר שארית כחו במלחמה ההיא, כי כמו במסמרות ברזל נדבק האיש אל העלמה האמללה וכל מאמצי כחו עלו בתהו כי קצרה ידו להפריד ביניהם. אולם פתאם לפתע עזב הטורף את טרפו ויסב פניו ויאחז בצפרניו כנמר

וקללה מתהלכת מבין פתחי פיו ואות נאמן הוא כי יד יונה לא היתה בדבר הזה. ומה גם אחרי אשר נודע בעצם היום ההוא כי זבדי בן דוב, אשר השתגע זה כבר, כאשר ידענו, ויהי כלוא בחדרו בבית אביו ומשמר שמו עליו, היה המבעיר את הבערה, אז ידעו כל בני העיר כי נקי יונה מפשע אשר טפלו עליו ותהי אף זאת כחדשה נפלאה בעיני רוב יושבי העיר, כי מי שמע כזאת כי איש יקח כסף רב כפר ביתו וקנינו מידי החברה מבלי אשר יתן חלק לאיש, לא לשוטרים ופקידי העיר ולא למכבי התבערה אף לא לפקידי החברה, בר־מזל כזה עוד לא היה בעיר... וההדשה הזאת לא מולדת פי יוצר הדשות תהו היתה, כי אמנם כזאת וכזאת היתה בבית יונה.

בעת אשר פנינה ישבה בחדר יונה ותתן בידו למשמרת את שטר הכסף ולנעמה את כלי היקר אשר לה, ובעת אשר נעמה הרהיבה לבה בהתקוה אשר כטל חיים היתה לה כי אתם יחד תלך אל ארץ אחרת, התגנב זבדי אשר דמי לבבו רתחו מאז ולא דמו למראה פנינה ואף גם לזכרה בערה כאש צרבת בעצמותיו. ובעת אשר לבו חלל ומוח עצמותיו דלל ומקור מחשבותיו נדעך ורוחו כנחל אש בוערה מרב זנוניו ונפשו ענתה בנגעי תפת במלאת ספקו, הנה אז נלותה תמיד גם תמונת פנינה אל נגע לבו לענותו בענות נפש נוראה מאד, גם לתת רוח חיים בלבו לשוב ולהחליף כח ולענות עוד כאשר ענה עד כלות כחו. ואך עלה זכרונה על לבו התגעש והתפרץ ויתנפל על שומרו ויהי כדוב שכול, אולם אז שמו עליו כתנת משגעים אשר כפי מדו אורה אותו ותשם על ידו משמר, וגם שרשרת נתנו לו כפעם בפעם למתנה עדי נכנע ונענה וכחו עזבהו ויהי ימים אחדים כחולה נוטה למות. ובעת הזאת דמה השומר וגם אבותיו כי רוח השגעון סר מעליו ואך מחלה תקפתהו, ותהי משמרת השומר רק כי יביט עליו בעין פקוחה לבל יצא פתח, כי לפי דבר הרופא ישוב ורפא לו אם ינוח בבית והברת נשים לא תרגיז רוחו, ובעת

אתמול לא חדשה היתה כי לא היתה כזאת בעיר. ואם בעיר כזאת אשר בה יעמלו המקרים יחד את בני האדם להרבות ולהצמיח חדשות, אם בעיר כזאת יְדֻבַּר כשבוע תמים רק בדבר חדשה אחת אשר נעשתה, אף כי לפנים נהיתה ח־שה גדולה מאד בעיר ואף היא נשכחה מפני אחותה הצעירה, אות הוא כי נפלאות ונוראות נעשו אשר כמוהן לא היו בעיר, נפלאות אשר להן לא יחל איש ולא פלל אף יוצר־חדשות־תהו כי כאלה תקרינה.

שנים שלשה ימים היתה העיר כמרקחה על דבר הבערה אשר שֻׁלחה בבית יונה בן אמתי ובאוצרותיו ובאסמיו, כל לשון דברה אך בדבר הזה עד כי הֵתַמּוּ מפני החדשה הגדולה והנפלאה אשר באה כְּתְמָהּ אחריה. אמנם ענין רב היה לכל בעלי לשון לענות בו ביום המחרת אחרי אשר בית יונה וכל קנינו היו למאכלת אש; כל חכמי הלב ראו עין בעין כי ידו הוא היה המבעיר את הבערה, כי בעד כל ביתו וחצרו ואסמיו ערבה החברה העורבת עֲרֻבָּה בעד תבערת אש, ואחרי כי ידו מטה משלם להנושים, לכן שלח אש בביתו למען ימצא מחירו בכסף מלא מאת החברה, ויהי הדבר לחדשה בעיר. אך החדשה הזאת פנתה ערף לחדשה גדולה ממנה כי נודע הדבר ביום המחרת בכל העיר כי יונה שלח ריקם מעל פניו את ראש מכבי התבערה, אשר בא לבקש את שכרו בעד בטול מלאכה, והוא היה דבר נפלא מאד. כי מודעת זאת אשר בפרוץ תבערה בבית אשר בעליו שלם בעד ערבתו, אז יבא ראש מכבי התבערה ביום השני על שכרו, יען כי שם לבו אך להציל נפשות ויתן את האש לשפוך חמתה רק על העצים והאבנים, ולא קרה עוד מקרה בעיר כי לא ישלמו להצדיק הזה כצדקתו בכסף מלא מיראה פן לא יפגע אדם כאשר תפרץ תבערה בפעם שנית ויסוכך באברתו גם על העצים, ויונה שלחהו ריקם מעל פניו באמרו לו בשפה ברורה כי לא בקש כזאת מידו, ורבים ראו את הראש יוצא מחדר יונה ופניו אדמו מקצף

מגרונה ותפול כגויה בלי רוח חיים ארצה והתמונה עליה, וברגע ההוא אחז גר אשר התפרץ אף הוא לקול הקורא ויתנפל על התמונה למען המציא רוחה להעלמה ותלקח מלחמה איומה ביניהם, יחד התפלשו בעפר כמו היו לכדור אחד אשר פעם ישכב על צדו האחד ועד ארגיעה יתהפך על צדו השני, בעת אשר האש תשים שמות ותפרץ כל חק וקול נירא ואיום נשמע מכל קצות ההצרות, אשר כל בתי האוצר והאסמות בו היו למאכולת אש, והתבערה תגדל מרגע לרגע, ובטרם עוד הספיקו מכבי התבערה להכין כליהם וכבר אחזה האש גם בבית אשר בו גר יונה, ולא עלתה עוד בידי המכבים לעשות מאומה בלתי אם לשאת מתוך ההפכה הרוגים ופצועים ונשרפים, ובטרם אתא בקר נהפך כל המקום ההוא כמו אש לאודים ואפר, ואך תמרות העשן אשר עלו עוד כל יום המחרת העידו כי זה לא כבר עוד עמד הבית ואשר בו על תלו ובני אדם עם תאות ורגשות וחפצי הלב מצאו בו מקום...

כד.

אַחֲרִית רְשָׁעִים.

אם כי עיר לאלהים היא אשדות ויושביה ומעשיהם רבים, ובכל מקום בה יש אָבנים להמקרה ליַלֵד עליהן חדשות ונצורות, וגם באפס חדשות עת כי נלאה ואזלת ידו ליַלֵד חיים, הנה גם אז רבים המה שם אשר לא יקצר רוחם מהוליד חדשות בטרם נוצרו, והמה היוצרים והמולידים גם יחד, כי על כן אספת המון רב בכל רחוב וקול משמיע ואזנים קשובות לא יסופו כיום תמים ואשמורה בלילה, כי מה נקל לשמוע חדשות בעיר שחֻברה לה יחד המון אדם ובהם בהמה רבה, המאמינים לכל דבר ויספרו משמע אזנם כמו אם מראה עיניהם היה ואחר יבא והקרם וישמיע חדשה, כי החדשה אשר נשמעה

אך שתי הנערות גם יחד הפצירו בו כי ינוח על מקומו ושני כסאות הגישו אל הערש ותשבנה יחד ופנינה אחרי נסתה פעמים אחדות לדבר ולשונה דבקה להכה ופניה אדמו כדם אספה לאחרונה שארית כחה ותספר ליונה אך מעט מדברי אביה, וכי כל הפצו דוא כי תשים יחד את אמה פניה לחוץ לארץ, ועל כן הפקיד את הכסף בידי בן צוף ויקח שטר מידו למען יתן את הכסף לבתו כאשר תבא לחוץ לא״ץ, אבל עתה שב ממחשבתו וייעצנה כי תתן את השטר ליונה והוא יקח הכסף בידו למשמרת, וזאת תבקש כעת ממנו כי דבר אביה נחוץ מאד כי תעזוב את העיר והא״ץ — ובכלותה דבריה נתנה בידו את השטר וגם כל עדיה ועדי אמה. — יונה הביט בפני בתו בתחלה כגבר אשר לא יבין מה עמו ואחרי כן נראה גבה וגאון על מצחו כמו אמר לבתו: ואיש כמני יפחד מפני יום השלום, איש כמני אשר כסף תועפות לו מכל עברים?! ובטרם עוד פתח פיו לענות להעלמה קראה נעמה בשמחה: אצבע אלהים היא! הן גם אנחנו נלכה כלנו לחוץ לארץ ואתנו תלכי ויחד נשבה באשר נשבה —

— אבל הן גם אמי תלך אתי — קראה העלמה וכל בדי עורה רחפו.

— ובאחת מאתנו תהיה — קראה נעמה — משפחה אחת נהיה כלנו, מה טוב ומה נעים! —יצורי פני פנינה נעוו לשמוע כזאת כמו בקשה להתעלף מרב רגשותיה, אך ברגע ההוא קראה נעמה וגם אביה בקול נורא: אש! ומכל עברים נשמע קול אחר: אש! אש! ומשאת עשן ואש מתלקחת עד לב השמים נראתה מבעד החלונות הנשקפים על פני הרחוב, וכמו בא פתאם רוח חיים חדש בלב פנינה ויעמידנה על רגליה וישאנה בחזקה מעל השלבים בקראה בקול: אמי אמי! אך בטרם נגשה עוד אל הבית בחצר מקום מושבן, אשר שם עזבה את אמה ואשר נהפך לנחל אש, התרוממה פתאם תמונה שחורה משחיר כלה ותאחז כמו בצפרני ברזל בידי פנינה ואך קול נורא פרץ

אך ביום אשר תסוף כל חדה ויתם כל סוד... ובטרם נח רוח פנינה מתמהון לבבה על החדשות אשר ראתה בנעמה ובטרם מצאה ידים לעמוד הכן ולברך את הנשים בשלום משכה אותה נעמה בחזקת היד ותקרבה עד האשה אשר אף היא נשקה לה בכל רגשות עז ועד העלמה אשר חבקה אותה בשתי זרועותיה ותלחץ את ראשה אל לבה באין אומר ודברים, וכמו סר כח פנינה ולא עצרה כח להמיש ראשה מידי הרכה והענוגה כן נפלה לפניה על ברכיה ותעמוד רגעים אחדים חבוקה בזרועותיה, וכאשר קמה נראו מלבושיה כמו שֻטפו במים ונהרי נחלי דמעות הוסיפו לפרוץ מעיניה כמו נבקעו שני נאדות ויפכו את מימיהם בלי הפוגה ואחריה החרו החזיקו כל היושבות בחדר, ואף גד עמהן, רק המקרה אביר הלב אשר לא ינוד לאיד ולא ישמח בשמחה ויבחר לצון בעת בכי ויהפוך לאבל ראש השמחה, הוא אך הוא קם בה בעת נשפך לבה, כי כאשר קמה מכרוע ברך לפני העלמה נעה ונדה עד כי כמעט נפלה בחיק גד ועוד מעט נגעו שפתיה גם בשפתיו, אך העצל הזה לא קם ולא זע ואף ידו לא שלח לא לקרבנה אליו ואך לא להעמידנה על רגליה, ואחרי אשר כהה הושיע לה לקום ולעמוד, העביר ידו על מצחו להעביר אגלי הזעה ובעינים מפיקות תמהון הבית סביבו... יסור יסרהו ה׳! —

כמעט נח לבה מעט ותשאף רוח שמה פנינה אל הנשים פניה ותבקש סליחה מהן ואל נעמה אמרה: אנא מהרי הביאני אל אביך כי דבר נחוץ לי אליו —

— דבר נחוץ? ועל כן יחלת עד אשר שלחתי לקרוא לך, ועל כן בוששת לבא עד הערב?! —

— אנא מהרי ורציגיני לפני אביך — התחננה הנערה ותשם עיניה בפתח החדר כמו כמשא כבד יכבד ממנה לשבת יחד את יתר היושבים בחדר ההוא, ונעמה אחזה ותחזק בה בכל כחה ולא נתנה אותה להשמיטנה מידה וכן באו לחדר יונה אשר השתרע על הערש ובראותו את בתו ופנינה בקש לקום,

הראה אותה אות לטובה ויקח את הכסף וכבוד האשה גדול בעיניו על אחת שבע בצאתו מהבית. אולם גם נעמה, אשר זה לא כבר פזרה את הכסף ותאַבדהו בידיה ורבבות הוציאה להבל כמו לא ידעה ערך הכסף ולא חפצה בו, אף היא — שמעו והשתוממו — ששה בכל לבה על הדבר הזה כמו אם נפתחו פתאם השמים והריקו לה שפע ברכות, והשמחה הזאת היתה כל רוחה בעת ההיא עד כי היתה כמעין נובע דברים חיים. הן אמנם דבר תהפוכות נראה בה, כי הכסף נתן שמחה בלבה, אך אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו... ובשבתה בזה ובהרבותה דברים להרנין לב כל שומעיה שכחה שנית כמעט את פנינה אשר לפני שעה שלחה לקרוא לה, אבל כאשר חדלה מעט מדבר ותהי דממה בחדר נשמע קול גד כמו דבר לנפשו: ועוד לא באה! כשמוע נעמה את הדברים האלה הניעה בידה ותאמר בבטחה: עוד מעט יאתה ליל ואז תבא— הדברים האלה היו כחדה לגד, אבל נעמה שפטה מישרים כי פנינה תמאן לבא ביום, כאשר באמת כן היה. כי אך רד השמש ויעלו נר בחדר נראתה על סף הדלת ובראותה את הנשים ואת גד כמו נבהלה ממראה עיניה קפצה לאחור ותאמר להתהמק, אך נעמה קפצה כאילה ממקומה ותאחזה בשתי זרועותיה ותשקנה בכל כחה פעמים אחדות, ופנינה כנדהמה וכמשגעה ממראה עיניה התבוננה בנעמה, ועיניה כמו דברו בשפה ברורה: איפה למדת אַתּ את הדבר הזה? מי הורך אותך לנשוק וברגש ובנפש סערה? מה היה לך? ואמנם גם אנחנו לא נדע אם ידעה זאת נעמה בנפשה או אם חשה זאת גם פנינה, כי כהצים מקשת אשר כוננו על יתר כן היו הנשיקות האלה כי פרצו להן דרך בכח נעלם, ואם פנינה היתה המטרה, או המטרה היתה מהן והלאה רק במקרה התיצבה היא על הדרך ותהי למטרה לקבל את החצים אשר הטבע יסד להם מקום אחר, הדבר הזה לא יצא אור ויהיה גם הוא כאחד מסתרי הבריאה אשר מסתרן נצח ופתרונן יוָדַע

בכבוד וברכה, בכל זאת נעים היה לו מאד הדבר הזה ויקבלהו באהבה, וכשמעו תהלתו וברכתו עלה גם רעיון על לבו לשיב ולחשוב את דבריו, אשר דבר אל האשה כציר נאמן העושה פקודת אדונו מבלי חשוב מחשבות, וכאשר שב וימלל לנפשו בקול דממה את כל הדברים אשר דבר להאשה נוכח כי אמנם ברב חכמה דבר ולו יאתה התהלה והברכה אשר ברכה האשה אותו. והאשה האמללה ברב סרעפיה בקרבה לבשה רגש עז ותקרב אל בעל הבית ותחזק בידו ותקרא בקול תחנונים ותקוה ותודה וברכה גם יחד: ועתה הפלא נא מושיע את חסדיך עמי וקח מידי את אשר בידי למשמרת, כי כל עוד בידי הוא לא אדע מנוח, ואם את החסד הזה תעשה עמי ותשמור לי זאת עד עת מצוא או אז אדע כי אשרי ותקותי ושלומי מידך לי ועד עולם אזכור זאת — ובבקשה סליחה ומחילה לאין קץ על כי נועזה לבקש אף גם את הדבר הזה מאיש אשר כבר הרבה לעשות עמה חסד ואמת עד אין קץ, ובהצטדקה כי רק היראה מפני אנשי מרמה נתנה בלבה את הדברים לבקש דבר כזה מאת מטיבה, הֵסֵבָּה פניה ותוציא מחיקה את כיסה לתתו בידי בעל הבית למשמרת. ובעל הבית אם כי לא הבין למה זה בקשה כחסד כי יקח את כספה מידה ומעודו לא עלה על לבו כי חסד הוא לקחת כסף ומה גם בעת הזאת אשר הכסף היה דרוש לו מאד, בכל זאת לא מהר לקחת את הכסף מידה וישאלנה כמה בכים וכאשר ענתה אותו: כאחד עשר אלף שקל — הושיט ידו ויקח את הכים וימנה את הכסף וימצא עשרת אלפים שש מאות וששים שקל ויאמר: אל נכון תבקשי לקנות שטרי המדינה אשר ישאו לך פרי, הנה אעשה חפצך ובעוד ימים אחדים כאשר אצא פתח אעשה כזאת, אך עד העת ההיא תני לי את הכסף בהלואה לא בפקדון ותטיבי לי מאד—האשה לטשה עיניה כי לא הבינה דבר מה הוא פקדון ומה הלואה ותאמר: עשה בכסף כטוב בעיניך, אך הראני נא אות לטובה וקחה מידי לבל ירגז לבי פן יְגֻנַב ממני — ויונה

עד הנה אך בספריה, כי על כן לא נמצא לפניה בביתה לא איש ולא אשה אשר עוררוה לדבר שפתים מלבד זרחיה, ולפניו הביעה לפעמים הגיוני לבה, אך עתה מעת אשר נתן המקרה בידה ענין לענות בו בפעל ולא אך במחשבה והגיון, עתה יצא הרוח ממכון שבתו במעמקי הלב ויפרוש ממלכתו על כל יצורי נוה וילמד ידיה לרכין שקוי לחולה ורגליה לרוץ הנה והנה ויהי עם פיה להורותה לצות וליעץ ולנחם ולחזק ידים רפות ותהי לנפש חיה מאז חלה אביה, אבל זה כשעה מאז יצא אביה מחדר הנשים (גר איש טוב הוא ויסלח לנו כי נחשבהו עם כל הנשים) מני אז היתה שמחה גלויה על פניה ושלום אין קץ על דל שפתיה.

אביה בא, כאשר בקשה ממנו, לשאל בשלום הנשים ולהגיד להן כי נפשו תגיל מאד לראותן בצל קורתו, וכי מהיום והלאה תמצאנה בו מחסה ועז וכאלה דברים נחומים, והאשה האמללה אשר כוס הפגעים שתתה עד הקבעת לא ידעה מלים תערוך להמלאך המושיע אשר ישועות ונחמות כאלה יפליא להשמיענה, וברב שרעפיה בקרבה לא התבוננה כי לא גבור רב להושיע הוא המבשר ישועה לה, כי הוא איש אשר בחצי גויתו אין מתום ובעזרת מַטֶה ומשרת יצא ויבא ולא יוכל להושיע גם לנפשו, את כל אלה לא ראתה בשמעה את הבשרה ויהי בעיניה כאל אלים רב להושיע, כאשר אף הוא לא שם לבו אל דברי פיו כי אם מלל בשפתיו ככל אשר שמה נעמה בפיו דברים. וכאשר מלא לב האשה תודה וברכה על כל גדותיו קראה ברגשות לבה, כי הפעם ראתה בעיניה כי עוד למלאכי מרום מהלכים באדמה וכי לא לנצח יסתיר האל המושיע את פניו מאלה אשר זעם אותם ימים רבים ובאחרית ישלח מלאכו כמושיע ורב ויפדה ויציל; את כל אלה חזתה היום בעינים פקוחות בבעל הבית ובהבשרה אשר הביא בפיו. ואם כי הוא שפת לא ידע שמע היום, מעודו לא הסכין להקרא בשם מלאך או גואל, ובכל חייו עוד לא הזכיר איש על ידו שם אלהים

באחרית שִׁלּוּמִים לכל גלי התלאות אין קץ אשר אפפוה, היה צלצל דבריה באזניה, ומבלי אשר ידעה בנפשה מה היה לה חשה ארוכה ומרפא לפצעי לבבה הרבים והנוראים בשמעה קולה וניב שפתיה, וכמו זרוע כאל לה כן בטחה בה כי מעתה לא יוסיפו בני עולה לענותה ולרדפה חנם, וגם לבתה הרכה והנוגה תהיש הסן ישועות ולא תוסיף לדאבה. ורוח מלא מהגיון לב האשה נראה גם על פני העלמה בתה, כי אף את מיתרי פניה ובדי עורה הָיתה נעמה באמרי פיה, ובפתחה פיה לדבר כן פתחה העלמה החולה את פיה לשאוף את הדברים כטל היים אל קרבה. ומקור מלי נעמה לא נדעך וכאשר הוסיפה לשאב כן הוקיר מימיו ביתר שאת ויתר עז, ומעת אשר יצא אביה מהחדר זה כשעה תמימה עד הנה לא חדלה מהשמיע מדברותיה ולא נלאתה ולא יגעה.

אולם היאֻמן כי יְסֻפַּר כי גם דבר תהפוכות הָיה ברגע ההוא את רוח נעמה ויברא לה ניב שפתים אשר לא פללה, דבר תהפוכות מאין כמהו שנה את לבה ורוחה כמו רגע ותהי כאחרת? אמנם כן הוא אך דבר תהפוכות היה בכל אלה. אם אמנם מאז הלה אביה את חליו ומאז באו הנושים אל ביתה כבר היתה לאחרת, כבר החלה לחוש חפץ עז לעבודה ומעשה כאשר לא חשה בכל ימי הייה עד כה, כי עד הנה לא ידעה דבר מלבד ספריה אשר כרעים היו לה, אשר ששה בחברתם כל עוד מצאה בהם חפץ ותשלחם מעל פניה כאשר שבעה לה נפשה מהם, וכל מדברותיה אף גם הגיוני לבה היו כמו קראה כל אלה מלה במלה מעל ספר. מעודה לא שפכה לבה לפני אזן שומעת; אמה ידעה כי יש ביד המבשלת לשפוך את המרק מהקדרה או בידי המשרת לשפוך יין־דגן מהכד וכאלה, אך כי יש בלב דבר מה אשר יְשֻׁפַּךְ, זאת לא עלתה על לבה. על דעתה אך נתח בשר הוא הלב ועל מקומו ינוח בשלום, כי כן היה לה בכל ימי חייה. ואת אביה חסר האלהים אך מעט מאשתו בדעת מערכי הלב, ואחרי כי כל הגיוני לב נעמה היו

עוד בעצלתים התנהגו רגליה. . . כמו רוח חיים חזק בא פתאם בקרבה ויניעה ויטלטלה ממקומה וכרגע שכחה מנוחה ותאהב לנוע, כן החלה פתאם, מאז השכילה להאביד רבבות מהבית לבל תגזול מנוחת אביה, להיות כאשת חיל צופיה הליכות הבית ופוקחת עין על כל יושביו, אשר אמנם אך אליה ייהלו כי אך היא היתה רוח החיה בכל אפני הבית. את ספריה כמעט שכחה ותזנח גם את העוגב משושה ומהמדה עד כה, וכל היום רצה מהדר לחדר ותתבונן מאד פעם אל אביה ופעם אל הנשים הגרות, רגע נתנה צו אל השפחות ומשנהו שלחה אף היא ידה להכין ולעשות ולא גרעה עיניה מכל יושבי הבית גם יחד. ומדי הוסיפה לנוע כן הוסיף רוח החיים להניעה אותה ואת ידיה ורגליה ואף גם את לשונה, עד כי דברה בימים האחדים האלה אולי הרבה יתר מאשר דברה בכל ימי חייה, ותהי למשוש לב ולמשען לכל יושבי הבית, אשר כמעט לכלם משענה דרושה היתה מאד, ועתה ישבה יחד את הנשים הגרות ותשיח עמהן באהבה ותבקש להניח רוחן בדברים רבים לבל תרבינה שאלה על אודות זרחיה, וכל יצורי פניה יעידו בה כי היא שבעת רצון, עד כי גם פני גד אשר ישב על צדה אף הוא בכסא גדול וראשו נשען לאחוריו ושתי כפות ידיו על שתי ידותיו, וַיֵּרָאֶה בשוקיו הרחבים ומצחו הרחב ובעבי גביו כאבי המשפחה כלה, גם פניו העידו כי הוא שבע רצון מאד, אף כי ישב כאלם וכמעט לא פתח פיו מאז שב מקרוא את פנינה, ורק את עיניו כונן אל הפה אשר שמע קול יוצא ממנו, ואחרי כי רַבֵּי הדברים אך מפי נעמה יצאו לכן הביט בה בלי חשך ויתענג על כל מוצא שפתיה. אולם גם פני האשה אֵם זרחיה, אף כי צרות לבבה העמיקו הרחיבו עקבותיהן על פניה אשר קמטו בלא עת וכמו מסוה שמו על אור העינים וחותם צר על השפתים אשר כמו אחת באחת דֻבְּקוּ בחזקת היד, גם פני האשה הפיקו אור וחיים כמעט מדי דַבֵּר נעמה; בקול נחמה, כקול מבשר ישועה ותקוה טובה וחיי ששון ושמחה

פניה ענתה: גם אני הפצתי לבא בלילה הזה אליה וכאשר יאתה ליל אעשה כדברך! —

— באי אתי כעת — קרא גד בתם לב.

— לא אוכל — ענתה העלמה.

— אבל נעמה בקשה, כי תבאי עד מהרה — קרא גד, ובהזכירו שם נעמה הרים קולו מעט כמו בקש להזכירנה חין ערך שולחתו לבל תוסיף לְסָרֵב. לו איש יודע לקרוא הגיון הלב מעל חזות הפנים היה גד, כי אז נוכח כי כבר מאד היה הדבר מן העלמה לסרב לדברו, אך הוא לא התבונן והיא כנלחמה עם נפשה קראה בקול כמתחננת: אנא אל תפצר בי ועד מהרה אבא, ותשנה ותשלש דבריה בלַוֹתה אותו עד הפתח: בא אבא, בא אבא —

כג.

תִּקְוָה וּבֶהָלוֹת.

כמו לא הופר שלום הבית אף רגע וכמו שלום ושלוה בקרב לב הגרים בו כן ישבו יחד, אם זרחיה על כסא גדול ולימינה צפורה בתה, אשר פניה חורים עוד כפני מת, רק עיניה אשר הפיצו אש שחורה אמרו לכל כי עוד רוח וחיים במקום ההוא, אף היא בכסא גדול, ראשה נשען מאחריו אל קיר הכסא ושתי ידיה על שתי ירותיו כי עוד אין מתום בה, אך קמה ממטתה למען תחליף כח מעט ולמען תתענג רגע בחברת גרי הבית. לא רחוק מהאם והבת ישבה נעמה על כסא ענול קטן אשר התנועע עמה בכל הנועות נוה ותרב שיחה במאור פנים וברגש, ולא לבד כי לא נראו בה אף עקבות התלאות אשר השתרגו עלו על צוארה בימים האלה ויגזלו שלומה ומנוחתה, כי אם כמו נהפכה פתאם לאחרת כן שכחה דרכיה והליכותיה ולא עוד בנחת נשמעו דבריה ולא

למוש ממקומו. ממול הפתח על כסא גדול, ראשה בין כפות ידיה הנשענות על ברכיה ושערותיה השחורות אשר כסו את כל הפנים כמו בצעיף יורדות עד הארץ, ישבה פנינה, ועיניה, אשר אך מעט נראו מבעד מחלפות השער השחור, הביטו ניכחן על כפות הרגלים או על הרצפה, וכמו כל רוח חיים אין בקרבה כן לא הנידה יד או רגל ולא משה ממקומה בפתחו הדלת ובהסגרה, ולולא הכיר גד את שלמותיה כי אז לא ידע כי היא היא התמונה המתעלפת בצעיף השחור. כאיש אשר אין ברוחו נכונה עמד על עמדו גם מקור מחשבותיו נדעך עד כי לא חשב דבר אם לקרב הלאה או לגשת אחור, וכה עמד זמן רב מאד, ופתאם עברה כמו רעדה ותחלוף על כל בשרו ושערו סמר מפחד בעלות מחשבה על לבו פן מתעלפת היא ורוח חיים אין בקרבה, ויקפוץ ממקומו בפעם אחת ויחזק בה, וקול נורא פרץ מגרונה ברגע ההוא, ולהקול ההוא קפצה גם אמה מהחדר השני ותתן בקולה, אף כי כמעט לא נשמע כמו הושם מחנק לצוארה, אבל כרגע התאוששה העלמה ותחזק בידי גד בכל עוזו כחה ותקרא: האתה פה מלאך מושיעי? האתה פודה נפשי תעמוד לפני ואני לא ראיתיך?! חיי וכבודי וכל אשר עוד לי בארץ לך המה, ואני—אני—אני—היא לא כלתה דבריה ודמעות נזלו מעיניה כפלגי מים על ידיו, אשר ברגע הראשון באחזה בהן בקשה לנשקן מנשיקות פיה, ואך כמו יד נסתרה אחזה בה בחזקה ולא נתנה אותה לעשות את אשר נתן הרגש בלבה. כמשתומם לשמוע כי בכל המקום אשר ילך ישמע אך „מלאך מושיע" הביט בהעלמה אשר מהרה ותסר שערותיה מעל פניה ומבלי אשר מצא מלים להשיבה דבּר כנלעג לשון ובכבדות: מה יחסר לך?—אנחה איומה ומבט עין אשר הפיץ כברק יגון אין קץ היה המענה על שאלתו, אך לאט לאט הרגיעה רוחה ותאמר לאמה כי הוא האיש אשר פדה אותה מידי זבדי, כי ברגע ההוא שכחה כי גם אמה ראתה זאת בעיניה, ואחרי כן בהקשיבה מפיו כי נעמה תבקש לראות

זאם רק בעבור זאת לא תבא יען כי תתחמק ותמאן בתודה אז יבין כי אמנם צדקה במעשיה, אך מי יודע מה היה לה אם לא נוקשו רגליה בפח יקוש, הן זאת ראה עתה כי יש אנשים אשר כפח יקושים המה לנערות, ולמה זה יגרע חלק פנינה מחלק יתר הנערות, האם לא יפה היא? — בפעם הראשונה בימי חייו עלתה מחשבה על לבו לחשוב ביפי נשים ועשתנותיו נבוכו מאד לרגלי המחשבה הזאת, כי האמנם יהגה לב איש מחשבות כאלה? גם זאת לא ידע עוד הילד הגדול הזה, אשר גם אשה כבר היתה לו, אבל המחשבה הזאת לא הרפתה ממנו, מי יפה אם פנינה או צפורה אחות זרחיה? *) ואף כי לחם בכל כחו נגד המחשבה הזרה הזאת ויתעורר להרפה מלבו כאשר הדף את זבדי ביד ובכתף, ואף כי אהבתו הנאמנה לזרחיה לא נתנתהו לערוך את אחותו אל נערה אחרת, ואף כי לתת היתרון להאהדת, בכל זאת כמו דקרו קרני עיני פנינה המפיצות אש שחורה לעיניו, וכמו התיצבה לפניו ותמאן למוש ממקומה למען יראה ויתבונן ולא יעות משפט ויתן היתרון לאשר נכון לה. כן לא חדל מהגות בה למרות כל עמלו להרחיק תמונתה מלבו, ובעת אשר לבו היה לשדה מלחמה, והנה נעמה מצוה עליו ללכת לראות בשלום פנינה, וכמו נהדף בזרוע עד כי במעט התגלגל מהמעלות כן חש לרדת אל החצר ולבא אל ביתה.

להכות ביד על הדלת להשמיע ליושבי הבית כי זר יבא אליהם לבל יבהלו בבאו פתאם לא מנהג המדינה הוא שם, ואך כמו רעד חש גד בידו בפתחו את הדלת בלאט וכמתגנב דרך על המפתן על בהונות רגליו ויסגור הדלת אחריו מבלי השמיע קול וכן עמד על עמדו כמו נטעוהו במסמרים ולא יכל

---

*) גם את אחות זרחיה קרא סמאלענסקין בחלק הראשון „פנינה", אך באמצע החלק השני שנה שמה ל„צפורה", בלי תפוגה למען הבדיל בינה ובין פנינה בת זמרי, ואנחנו גמרנו לבלתי שנות מדברי המחבר מאומה. המו"ל.

והוא הן לא יוכל לשבת בביתו, זאת יראה כי כח ידו ורגלו אין עוד אתו, ובהניחו רוחו זכר אז גם את אלה אשר הוא נושה בהם ויצו על גד כי יפתח את ארון הכסף ויוציא משם כל השטרות וגם את ספרי החשבון, ואך אז ראה את כל הבגד והעשק אשר עשו לו, כי פרו שטרות אשר יום השלום להם יהיה אחרי ששה ירחים, ושטרות אשר הוא נושה באחרים לא נשלחו לידי בעליהם לקחת מהם כסף, כי כן עשו בצדיה למען הכביד אכפם על נעמה כי תתן להם צו למבור. ואם כי צלמות ולא סדרים היו בהספרים, ואם כי עוד לא מצאה ידו למצוא חשבון נכון בכספו, בכל זאת ראה כי לא רבה המהומה, כי לשטרות רבים אשר הוא נושה באחרים בא יום השלום ויגמר אומר לשלוח את גד מחר לאסוף כסף וינח רוחו בהתקוה כי גם יתר הנושים יחכו יום או יומים ואם אין יתן להם את הבית בערבון כדבר בתו, ואז שבה נעמה אל אם זרחיה בלב נכון כמו עברה כל סערה ואין עוד כל פחד, ואך עתה כאשר שבה האם והספר לה את כל הגדולות אשר עשה גד לבתה ואחרי כן גם לנערה אחרת בבית האסורים, עתה זכרה נעמה את פנינה ותתחלחל רגע בזכרה כי היא הלכה ולא שבה, ותשלח את גד לראות מה היה לה.

גד אשר פתאם לפתע היה לסוכן על בית יונה, למלאך מושיע לאם זרחיה ואחותו ולאיש סודה ויועצה לנעמה, אף הוא אם כי רבה היתה המלאכה אשר עשה ביום ההוא, בכל זאת זכר אחת ושתים את פנינה ואשר נעשה לה, ואף הוא דאג לה פן קרה לה מקרה רע אחרי כן. הוא בקש חשבון וימצא כי כל התודות אשר הגישו לו אם זרחיה ונעמה לא לו הנה כי אם לפנינה, כי היא שלחה אותו לפדות מצרה נפשן והיא אחזה בידו ותובילהו בחזקה (ברגע ההוא כאשר זכר כי היא אחזה בידו חש חום בראשו ולחייו וכל יצורי גוו כמו בקשו להשתרע ברגע ההוא) אל המקום ההוא, ואף היא חשה אל בית האסורים, ואך לה כל החסד ולה יאתה כל התודה ולא לו,

ונחת כאשר עזב רואה החשבון את הבית וכמְצָל מפח יוקשים היה אביה בעיניה, אשר למען הרנין לבו לא חשכה ממנו אמרי נעם ותשיחהו ותספר לו את כל הקורות את אם זרחיה ואחותו, אשר נערה יפה כמוה עוד לא ראתה בימי חייה, ולב אביה נלכד בדבריה עד כי שכח רגע את כל אשר עבר עליו, אך פתאם זכר את הנושים אשר יבאו מחר ויתעצב אל לבו מאד, ובפעם הזאת לא הועילו הרבה כל דברי נחומיה כי ידע נאמנה כי הנושים לא יתנו את השטרות בדברים נחומים. אולם נעמה לא הרפתה ממנו ותדבר אל לבו כי אין כל פחד, כי כאשר יספר מחר להנושים ככל אשר נעשתה לו אז יחכו ימים אחדים, אך בזאת לא נח רוחו ותשב ותיעצהו כי ישלחו בסתר למכור אבני חפץ וכלי יקר, וגם זאת לא מצאה חן בעיניו. אחרי כן שבה ותביע עצתה כי יתן להנושים את הבית בערבון, אך לדבר הזה רעמו פניו מאד באמרו: הן אז אבדתי אני וביתי ולא תהי לי עוד תקומה בסוחרים — אבל גם מפני הדבר הזה לא נחתה ותרב אמריה לו להראותו כי גם אם יעזוב את מסחרו לא יגדל השבר, כי בכספם ימצאו די להחיות ביתם בכבוד, ומה גם אחרי אשר פקודת הרופאים חזקה כי יעזוב את העיר וילך לבקש לו ארוכה ומרפא במעיני הרפואה, ועל מי יעזוב עתה את הבית? הן משרתיו גנבים כלם כאשר יראה עתה בעיניו, ואם כן אין טוב לו בלתי אם לעזוב את בית מסחרו ולאסוף את כל הכסף ולתתו לאוצר המלך או לקנות בתים. ואולי בדבר ה׳ נעשה כל אלה — חתמה דבריה — למען תחליף כח, ולוא עזבת בית מסחרך ותלך להתרפאות כי אז נהה לבך אחרי ביתך ולא נתת מנוחה לנפשך, לא כן עתה תחדש נעוריך ושב ורפא לך. — ולאט לאט החלו גם הדברים האלה למצוא מסלות בלבבו, ואחרי עבור שעה נוכח כי רוח אלהים דבר מתוך גרונה, כי הלא נאמנים דבריה אשר לוא עזב את בית המסחר וילך לבקש רפואה במעינות הרפואה כי אז מי יודע אם לא הצינוהו ככלי ריק,

השלום להם ויבא ויבקש ששים אלף כסף במחירם, וגם הוציא קול בעיר כי ידי אחיו קצרו משלם ויתנגשו ויבואו עמו גם יתר הנושים, והנאמן עם רואה החשבונות, אחרי אשר נעמה פקדה עליהם למכור חטים מהאוצר נתנו את כל האוצר לדוב כפר שטרותיו, ומחיר האוצר היה פי שנים ממחיר השטרות אשר גם יום השלום עוד לא בא להם, ומיתר הכסף שלמו לנושים אחרים אשר גם לשטרותיהם עוד לא בא יום השלום, ולבעלי השטרות אשר בא יום השלום להם ענו כי אין כסף באוצר ההוא, ובכן חסר לו עוד ארבעים אלף כסף ליום המחרת לשלם להנושים אם לא יחפוץ כי יקריבוהו למשפט ויתנו עליו חרפת עולמים. כל הדברים האלה לא למשיבת נפש היו לו, כי ראה כי חבל בוגדים עודוהו והמה היו אחיו וקרוביו אוכלי לחמו ועוד יותר דאג לכסף אשר נטל עליו לשלם ביום המחרת, ולולא ישבה נעמה לימינו. ותחזיק בו בכל כחה ותעביר כפעם בפעם ידה על חלקת צוארו מי יודע אם לא התגעש למולל את רואה החשבונות כקש יבש, אך היא הצליחה לכבוש אותו ולהשיב חמתו. רואה החשבון הצטדק וישם את כל האשמה בראש הנאמן וישבע בשבועת האלה כי בכפו לא דבק מאום וכי נכון הוא לעבוד אותו באמונה גם בימים הבאים כאשר עבד אותו עד כה, אולם האמונה עשתה לה ברגע אחד כנפים מלב יונה ולא אך במו פיו קרא בקול: עתה אראה איך הסכלתי עשה בתתי אמונתי בחסידים נבלים ועושי רמיה, מעתה ועד עולם לא יבא חסיד אל ביתי! — והקריאה הזאת כמו הניחה רוחו ותתן לו תקוה כי מהיום והלאה לא יוסיפו בני עולה לעשוק יניעו ויקרא את גד ויתן בידו מפתחות בית המסחר ויצו עליו לבל יתן לרואה החשבונות אף לדרוך על סף הבית וכי יבואו מחר נושים ישלחם אל הארון. רואה החשבון בקש לפתוח פיו, אך הוא גער בו באמרו כי אם לא יחפוץ להמסר בידי השופטים אז יעזוב כרגע את הבית ולא יוסיף אף דרוך על הסף. — עיני נעמה הבריקו משמחה

הנוגש, אשר לא בשבט מושלים כי אם בלשון אהבה ובידים רכות הצליחה לשכך חמתו ולהניח רוחו. ועתה אף היא נוכחה כי לא הרע לו עוד השמועה ולא פחדה באמרו לה כי תשלח לקרוא את רואה החשבונות. היא קמה ותעש כדברו כרגע, אך בתחלה בקשה ממנו כי יתן לה לשבת בחדרו כל העת אשר ידבר עמו והוא נתן לה חפצה, כי אף כי לא הרבה חשב האיש הזה מחשבות בימי חייו וגם אהבתו לבתו עוד לא נודעה בכל עזוז תקפה כיום הזה, בכל זאת היה ברגע ההוא כאיש חושב ומבין דבר. הוא ידע ושמע זאת מפי הרופאים כי אך היא השיבה לו חייו, הוא ראה כי את נפשה הפיקה לו, ועתה בשמעו מפיה דבר אמת כאשר בלבבה, כי לוא ראתה בעיניה כי גם אשיות הבית תמוטנה מתחת ועוד מעט יתפוררו עמודי בית המסחר, גם אז בחרה בעני מתת את נפש אביה כפר הכסף, בשמעו כאלה ובהקשיבו נחומים מפיה, כי עוד לא רבה הרעה אם גם חלק מכספו עלה בתהו אם אך פדה חייו כפרו, וכי עוד רב עשרם גם אחרי אשר נגרע ממנו, וכי לא אך העשר מעוז הוא להיי שלוה ונחת, ויש עשירים אשר עשרם שמור להם לרעתם כי ישחית את לבם ולב בניהם, עד כי יורשיהם יצפו ליום מותם ולא יחלו על שברם, בשמעו כל אלה רך לבבו מאד כאשר לא חש בכל ימי חייו, ובחבקו אותה ובנשקו אותה על שערות ראשה חשה נטפי מים יורדים עליהם ולא שמטה ראשה מתחת כפות ידיו למען יניח לו. ובאמת נח לו, מחשבות אשר לא חשב מעודו, חשבונות אשר לא הבין חשב לבו ויספור וימנה וימצא כי לעשרו אין קץ כי בת כזאת נתנה לו, וכאשר עלה זכרון אחיו הבוגד ובנו ובנותיו על לבו ויתבונן במכונו אז נשא כפיו למרום ומקרב לב קרא: יהי שם ה׳ מבורך! —

אם כי מדברי רואה החשבון נוכח כי כשודדים התנפלו הוא והנאמן ואחיו על הבית ויעשקוהו וכי מעשים אשר לא יעשו עשו בו; דוב אחיו קנה שטרותיו אשר עוד לא בא יום

האחדים, והמאות לקחו עמדת העשרות והאלפים ירשו מקום המאות, עד כי כיום ידבר בעשרת אלפים כאשר דבר לפנים בשקלים, והנה פתאם לפתע קפדה באה ומיד בתו באה לו, כי אף אם עוד טרם ידע מה גדול השבר אשר בא לו, אך די לו די בדברים אשר שמע מפיה, כי כל האוצר נמכר ועוד לא הספיק לשלם לכל הנושים, והוא הלא ידע כי לכפר כל השטרות אשר בא יום השלום להם די היה ששים אלף שקלים, וכארבעים אלף היו באוצר ושלש פעמים יותר מהכסף הזה נשה הוא באחרים, אשר גם להם בא יום השלום, ואם גם בכל אלה לא הספיק הכסף הלא היה ביד עושי רצונו לקחת כסף מאוצר המלך, ובכל אלה הזה נכיחות כי יד אוכלי לחמו היתה יחד את אחיו להמו ולאבדו, ומי יודע מה עשו לו עוד? וברעיון הזה היה די כח לפוצץ את איש כמהו לרסיסים ולהפוך לבו כמו רגע לאבן, ובכל זאת שמע כל אלה מפי נעמה, אשר ספרה לו לאחר אחד כל הדברים אשר דברו לה ואשר אמרה היא ובהתימה דבריה שאף רוח וידבר במנוחה כמו לא לו היה עוד הדבר. וכל אלה יד האהבה הנאמנה עשתה, אהבת יונה לבתו ועוד יותר אהבתה לאביה.

אמנם בתחלה כאשר שמע את כל אשר נעשה נע ונד על כסאו כשכור, פניו אדמו כתולע ועיניו מלאו דם ואנחות כסופות התפרצו מלבו כמו בקשו לקרוע להן בחזקה דלתים ולפרוץ חק, וכאשר קראה העלמה: אבל זכור נא אבי כי את חייך קניתי בכסף הזה, והן לא רוששנו גם אם גזלו ממנו מאת אלפים! כאשר שמע זאת התנודד, ובשבר ברוח קרא: מאת אלפים! לא תביני זאת בתי, מאת אלפים! אָח אָח אָח! לא תביני זאת בתי, אך אז מהרה ותעביר ידיה על חלקת צוארו או נשקה אותו בלחיו, ועד ארגיעה שב רוחו וזרם דמעות שטף ועבר פתאם על לחייו וקצפו היה כלא היה. וגם אחרי כן התגעש כפעם בפעם כארי בכלובו עת ירדוף נוגשו על הסף ושבט הנוגש בידו, אבל כפעם בפעם שב ויכָּנַע לפני

הפיל עליה פחדים, כי גם כספם וגם כבודם יעלה בתהו אם לא תעשה כזאת ובצר לה קראה מנהמת לבה: אם כן עלה כל עמלי בתהו ועת היא לגלות את אזן אבי, כי לא איכל לבדי עשו את הדבר אשר תאמר מבלי שאיל את פיו. הדבר הזה הועיל יותר מכל תחנוניה לשים קץ למלי רואה החשבון, כי בדאגה שאל: ואַת לא תפחדי עוד פן יבלע לו? —

— אם גם אפחד בכל זאת אעשה כזאת, הן הוא יאלצני זה יומים לקרוא אתכם לפניו ואני הפצתי כי ירגיע רוחו עוד שנים שלשה ימים, אך נלאיתי בעצתי ולא אוכל הועיל. — פתאם נהפך לב רואה החשבון להמלה עליה ועל אביה ויאמר כי נכון הנהו לעשות כל אשר בידו אך למען המציא רוחה, ועתה יחזה גם הוא כי טוב הוא להרגיע רוח הנושים עוד יומים או שלשה ימים והוא יעשה כל אשר בידו אך לבל ירגיז רוח ארונו—אם כי לא רבות ידעה נעמה במזמות אנוש ותהבלותיו ומזמותיו, בכל זאת ראתה והבינה בפעם הזאת כי דבר בליעל יצוק בו ואחרי אשר יצא מהבית גמרה אימר להשמיע לאביה את כל אשר עשתה אולי תמצא ידו להיטיב עוד את אשר עותה היא.

לוא גם מכתש בעזוז כה דאהבה ובאמץ אגודת הבית והמשפחה, הלועג לכל אחוה וקשר ויקרא לא־המה, גם הוא לוא ראה בעיניו את המחזה ההוא בהתודות נעמה אל אביה על משוגתה, כי אז התודה אל נכון אף הוא על משוגתו ויקרא: אכן כה נעלה יצוק באהבה, כה אשר יגדל מעל כל כח!

חיי איש כיונה בן אמתי תלוים אך בהכסף, כבודו ותענוגותיו ורגשותיו ומאויי לבבו וכל חפציו הנעלים בעיניו עד אין קץ המה כלם יחד אך כקוים יוצאים מזיק הכסף ועדיו ישובו, עד כי גם בעיניו הוא יֵרָאוּ כלם יחד כגלגל אורה המקיף לפעמים את השמש, אשר ממנו הכל והכל שב אליו. בימי נעוריו היה כל שקל כעולם חרש וכחיים חדשים וכמשרה נכבדה וכמנעמי חיים בעיניו, ברבות הימים היו העשרות תחת

ואם בא יום השלום או אין, כי דאגתה לנפש אביה פן יקיצוהו מזעזעיו ויכבידו חליו לא נתנה לה לבקש חשבונות ואך דבר אחד בקשה והוא להרחיק כל שאון מהבית, וחפצה זה הצליח בידה ותהי הרוחה לה ולאביה ימים אחדים. והיא דמתה כי כבר קם השאון לדממה ובקום אביה ממטתו אז תוכל להסתיר עוד הדבר מפניו עדי שובו לאיתנו כמקדם ולאט לאט תשמיעהו את הדבר ותנחמהו לבל תרגיז רוחו, והנה אתמול השמיע אותה רואה החשבונות, אשר הוא לבדו נשאר עוד בבית המסחר, אחרי כי הנאמן חלה פתאם את חליו ולא יבא זה שלשה ימים, כי עוד כארבעים אלף שקל יחסרו לשלם לכל הנושים אף כי מכרו את כל אוצר החטים אשר אצל הבית. עתה אחזה אותה שמה בשמעה כזאת, כי אף אמנם לא רבות ידעה במסחר בית אביה, בכל זאת נודע לה כי יותר ממאת אלף כסף היה מחיר האוצר ההוא, ולא עלה על לבה כי את כל האוצר ימכרו ועוד לא יספיק, הן זאת מודעת לה כי כסף אביה רב הוא מאד ובכן לא רבים המה נושיו, ואם גם התנגשו ובאו כלם בפעם אחת גם אז לא תקצר ידו משלם לכלם ומה גם אם ישיתו על הכסף עוד נוספות מאת אלף שקל. עתה הבינה אף היא כי לא שקר היו מלי הדוברים רע בהנאמן ורואה החשבונות, ונבצרה ממנה כל מזמה מה לעשות ליתר הנושים, ולהגיד לאביה יראה לנפשו, ופתאם לפתע והנה אף הוא החל לאיץ בה לקרוא לו את משרתיו, ויֵצֶר לה מאד מאד, והנה כנואלות מצרה באו הנשים, אשר לרגלן אולי ישכח אביה יום או יומים לאיץ בה בדבר המסחר ובין כה וכה יחזק רוחו. שעות אחדות שמחה מאד על הדבר, אך רואה החשבונות בא ויאץ בה כי תתן לו הרשיון בכתב מפרש כי ימכור גם את האוצר השני, כי אם לא תעשה כדבר הזה, אז יִקְראו מחר מלוא נושים על הבית ויחצוהו ביניהם. וכל עמלה ודבריה ותחנוניה אליו כי יועיד את הנושים לשלשת ימים לא הועילו לה עד מה, כי הוא האיץ בה מאד וגם

על הבית. הוא הוציא דבה כי ידי יונה קצרו משלם את כל נשיו, ועל כן טשו כל הנושים כארבה ואיש איש בקש להיות מהראשונים, אך לוא היה יונה בבית מכהרו כי אז לא רבה הרעה, כי הוא הלא ידע למי הצדקה לבקש את נשיו כי בא מועד ולמי לאמר: לך ושוב עדי יבא יום השלום, ואחרי כי בכסף רב היה באוצר, לכן מצאה ידו להראות עד מהרה כי שקר ענו בו, כי להנושים אשר בא יום השלום להם ישלם כרגע, אך הוא חולה היה וכל עתותי דבית נתנו בידי הנאמן ורואה החשבונות, אשר אם כי שניהם חסידים יראי אלהים היו ולא עלתה הלילה על לבם אף מחשבה לקחת חיל זרים, אולם אחרי כי בעל הבית לא זר היה להם, כי הנאמן קרוב היה לאדון הבית ממשפחתו ואשת רואה החשבון קרובה היתה לאשת יונה, אשר על כן אך כיורשים באו לקחת חלקם, ומיראתם פן לא יזכרו אותם ביום הנחלה, לכן הן אך קימו את המצוה ונשמרתם מאד לנפשותיכם, ובכן ראו ראשית להם. ואף כי נמצאו אשר מהרו להשמיע את הדבר באזני נעמה ולהוכיחה על פניה כי נתנה את המפתחות בידי גנבים, אבל היא אטמה אזנה ולא שמעה בקול יועץ כי אם מלאה את ידי שני האנשים הישרים האלה למכור חטים מאוצרות הבר כפי אשר תמצא ידם אך למען שלם להנושים ולהראות להם כי עוד לא אזלת יד אביר, אך לראות את פני אביה לא נתנה אותם בעד כל כפר ואם גם חצי הבית תתן כפר מנותתו גם אז לא תשוב אחור, כן גמרה אומר וכן הקימה. ושני האנשים הנכבדים האלה אשר ידעו נאמנה כי היא תסיכך עליהם ביום עברה ועליה ישענו עת כי יפקוד עליהם אדונם עברות אפו, עשו ככל אשר צותה ויתנו את החטים בכסף וישלמו על פי פקודתה לנושים כי אליה שלחו כפעם בפעם את הנושים והמה התנגשו יחד ובאו ויקראו בחזקה עד אשר נתנה לאיש איש כתב מפרש אל הנאמן כי ישלם לו את נשיו מבלי אשר עלתה מחשבה על לבה לחקור ולהתבונן אם בצדק או בעול יבקש את נשיו

תורתה באזניהן לנגד על כי הרחיב להן ויצילן מצרה ולא נלאתה אף רגע משאל את פי האשה: מה תחפוץ ומה תשאל נפשה, כמו אחרת היתה פתאום וַיִּבָּרֵא לה ניב שפתים חדש אשר כה לא היה לה עד היום ורגליה קלו בפעם אחת כי רצה לרגעים רצוא ושוב ותביא את אמה ותציגן לפניה, והאם אף היא דברה אהבה ורצון ככל אשר שמה הבת בפיה. ואך על זאת צר לה מאד כי לא תוכל עוד הציגן לפני אביה אשר עודנו חולה ולא יצא מפתח חדרו כדבר הרופא, ובכל היום ההוא, יום דבר שפתים ותנועת רגלים לה כאשר לא הסכינה מעודה, לא השיבה אף רגע אל לבה: מי הנה הנשים? הלא זרות הנה לה, ומה יאמרו השכנים בהודע להם הדבר הזה, כי את אם המורה ואחותו קרבו כמו נגידות בבית, הלא אז יאֻמַּן הדבר אשר דברו על דבר המורה ועל אודותיה, זאת לא השיבה אל לבה, כאשר מעודה לא חשב לבה מחשבה מה יחשבו או מה יאמרו השכנים, ולבה מלא משנה שמחה על אם זרחיה ואחותו ואשר בלי ספק יבא להן עוד מעט גם הוא בכבודו ובעצמו, ובזאת רצתה נפשה כיום ולא כחרה מנפשה כי כן היא. וזאת שנית כי היתה לה הרוחה יום או יומים להתחמק מפני אביה לבל יאיץ בה על דבר החשבונות, ושמחתה זאת גדלה מאד עד כי שכחה גם את פנינה, אשר בשלה היו כל אלה, כי אך היא מצאה את הנשים, ואך על פיה יצא גד לישועתה להן והיא אף היא חשה אל בית האסורים לרוחתן והיא הלכה ולא שבה עוד, ובכל זאת נשכחה בעת ההיא כמת מלב נעמה וכל לבה היה מלא ממראה עיניה, וזאת היתה לה לישועה להחלימה ולחזק רוחה הרפה ולבה הנשבר זה כמה.

זה ימים אחדים אשר לב נעמה היה מלא יגון ואנחה ורוחה הנה נכאים בזכרה את אשר עולל למו דודה בזעם אפו, ויום אתמול וכל הלילה אמש הגיע מכאוב לבה עד מרום קצו, כי עתה נודעה לה כל הרעה אשר הביא הוא בזדונו והיא בשגגתה

לרחוק ולקרוב יותר, כמו זה כן גם את זה לא תראה העין ולא תבחנהו. כמה דברי אהבה ישא רוח כי לא הגיעו עד אזני הנאהב, כמה טובה תעלה בתהו כי המקרה עקש הדרך ועד המטרה לא באה, וכמה וכמה לבות אהבה יִדַּכְּאוּ כי לא היה מבין להם בעת רצון ובנפש נדהמה נִתְּנוּ לאשר לא בחרו בהם, ואותם יבינו במשפט אלה אשר לא הכירו בתחלה דרכיהם והפציהם ויתנום כמפירי ברית קדש האהבה! ואת אלה לא יזכור האיש בקצפו עת תוחלתו נכזבה, כי אם את אהובו או את רעו יציב למטרה לו, ובעצם העת ההיא אולי נתן האוהב והרע את נפשו בשמחה כפר נפש הזועם אותו.

נפש זרחיה כלתה לראות את הבוגדה ואם גם רק למען יגיד לה על פניה כי בוגדה היא, כי איכה ערבה לבה להחריש אחרי כי הוא דִּבֶּר? הוא לא בגד בה, חלילה לו מעשו כדבר הזה! כאשר נהה לבו אחרי בתיה וכאשר התגעש והתקצף עת אשר ראה כי היא לקוחה לעיניו, הוא לא בגד, כי ברגע ההוא שכח ולא זכר עד מה מכל אשר עבר עליו, רק רעיון אחד לקח לבו וירעיש את רוחו והוא כי נעמה כחשה בו ותהי לבוגדה — והבוגדה מה? מה חשבה היא בעת ההיא? היא נתנה אל נכון מחצית שנותיה כפר המכתב לוא בא עדיה, וכן גם גד שוכח הטובה כזאת עשה, אך המכתב לא בא. אולם האמנם ברית כרתו נושאי המכתבים לבלתי ימציאו מכתבי זרחיה אל אשר יסד להם ולמנוע מכתבים ממנו? אך לא! המכתב בא לאשדות כדת, אך מרוע לא חשה לא נעמה ולא גד לענות אותו דבר או להשמיע זאת לאמו? פתרון הבגד הזה נדע כאשר נביט במכונם ונראה כל אשר נעשה שמה, וכבר באה העת כי נשוב ונשים עינינו על המקום ההוא.

יום טוב היה לנעמה היום ההוא כאשר הביא גד את אם זרחיה ואחותו ביתה יונה; בכל אשר מצאה ידה הראתה להן אהבה ורצון וכאחות רחמניה השכיבה את העלמה אשר הקדחת עוד לא סרה מעורקיה במטה ותשב אצלה, בכל רגש הביעד

נתנהו לעזוב את העיר ברוח נכון ובלב מלא תקוה, כי אף כי ידע נאמנה כי לא ישמע לדבריו בכל זאת הביאו ספק בלבו ועמודי הבטחון בחכמת הרפואה אשר נשען עליהם עד כה רופפו.

כב.

הַבּוֹגְדָה.

יגעשו עם ויריעו ויצריחו עת יראו כי אחדים מקרבם רמו מעט מהם כי עשו עשר בעמל כפיהם או בתבונת רוחם, יקדישו עליהם מלחמה ויקראו בחזקה: לנו כל הכבוד הזה ומאשר לנו עשו את החיל וחמס אחים הוא! גם מבלי זכור כי לוא אנה המקרה לידם לעשות כזאת כי אז עד מהרה שכחו דבר שפתים ואחזו בעמל כפים, ובעת קראם חמס הנה אף המה אך עמל אחרים יבקשו, יגועשו ויתגרו שארית חמות להסיר אביר ביד, ובכל אלה לא תעשה ידם תושיה וישובו להיות עבדים כשהיו ורוח המושל בעלותו עליהם ינחם אל המקום אשר יסד להם, כי כלם יחד אך על רעיהם יגיחו קרבות, להנָשוא מקרבם יכרו בור, והם המה יחרישו ישימו יד לפה כאשר חמת המציק תסמוך עליהם ותאסף ביד רמה חיל כלם יחד אליה, או אז לא ישאו ראש, כי לא מקרבם יצא המציק; כי קנאת איש תצת אך ברעהו והנפש תחמוד אך את אשר לשכנה הקרוב לה. וכאשר עין האדם לא תחדור למרחקים לראות נכוחות כן לא ישא דעו למרחוק ואך בקרוביו ישָׁפֵט. כן יתעורר איש איש ויקרא בחזקה על הבוגדים בהאהבה ועל השוכחים טובה ובכל לבבם נכונים המה לחתות גחלים על ראש הבוגדים, ואיש לא יזכור בקצפו את המקרה הבוגד בבוגדים ואשר גם בוגדים באדם יַרְבֶּה. כן גם את נפשו ישכח ולא יעלה על לב מה עשה הוא לאחרים אחרי כי משפט אחד

ומי יודע אם ימצאנה? הן גם כיום הזה לא יחסרו רופאים, ואלה מבני העניים, אשר יד אבותם לא תתמכם ויאלצו לראות שכר בעמלם עד מהרה, המה יהיו עדי אובד, רק אלה אשר כסף בידם להחיות נפשם ויש לאל ידם לחכות עד עת מצוא, המה ימצאו — אשה עם כסף ואז לא יחסר להם, כי גם אם מעט יראו ברכה בעמלם גם אז יספיק להם. ואם עתה כן הוא ואף כי אחרי עבור שמונה או עשר שנים, אז הלא יגש רופא ברופא ויוציא איש טרף רעהו מפיו מאפס מקום. לא כן בחכמת הפילוסופיא ושפות עמי הקדם; אל בית המדרש וזה בבאו יביא אוצר כל יקר בידו, דעת שפת עבר והתלמוד אשר יביא אתו תהי לו לאבן חן, כי הדעת הזאת לא יקנה איש בבית מדרש החכמות אף אם עשרים שנה ילמוד שם, ואני אחשוב למשפט כי אם אחפוץ להכין לי כיום בית מסחר הנה אך טוב לכונן בית מסחר בסחורות אשר כבר תמצאנה תחת ידי, מאשר להחל בסחורות אשר עוד עלי להביאן ממרחק. חכמת הרפואה ממרחק יביא לו ככל יתר התלמידים, לא כן בדעת שפות עמי קדם החצי או יותר מהחצי כבר בידו הוא, ולא נטל עליו להכין את נפשו הרבה ובמשך שלש שנים ישלים חקו ואז אם יהיה לרב ומטיף ישר לב אשרהו ואשרי עדתו, ובידו להיטיב הרבה יתר מעשרה רופאים, ואם לא יכשר לזה או כי לא יתיצב בדרך ישרים בעלותו אל על, הנה גם אם רופא משחית דרך יהיה גם אז יַרְבֶּה הָרַע. הנה על כן הרביתי דברים ועל כן באתי כעת הנה למען אשמיע דעתי בדבר הזה ועתה אם ישמע ואם יחדל. — אליקים החריש רגעים אחדים ואחרי כן אמר: לא אבקש מלים להוכח, ובדבר הזה צדקו החכמים אשר אמרו: לעולם ילמוד אדם מה שלבו חפץ.

— גם אני לא חשבתי להטותו לחפצי — ענה שמואל — כי אם השמעתיו את דברי למען יחפוץ. — אולם ורחיה אם כי לא השמיע במו פיו כי לא יחפוץ, כי נבזה בעיניו נמאס הרעיון כי יהי לרב או מטיף או מורה, בכל זאת אמר לו לבו כי לא יחפוץ, וכמעט קצף על שמואל אשר שסע לבו בדבריו ולא

כי ילכו אנשים כמוהו שמה וילמדו ויהיו למורים לאחינו שם מאשר אם ישובו הנה. פה לא יועילו בחכמתם מאומה, ושם אולי יביאו טובה בתורתם. רב לנו רב להתעות נפשנו בדברי הבל לאמר כי הדעת תחסר לנו וכי קרנים מידה לנו, אך זאת תחסר כיום לרב אחינו והיא דעת התורה, והחסרון הזה לא יוכל לרמנות שם, כי סגו כלם יחדו נאלהו אחינו בארצות ההן, ועל ידיהם ישפל כחנו וימעדו אשורינו ואם תושיע ידנו לנו להשיב להם אך מעט מרוח אבותינו או אז נעשה לכל ישראל הרבה יותר מאשר נעשה במאת בתי ספר בארצנו. אולם גם זאת לא עלתה על דעתי כיום, כי לא שמתי לבי לקהל עדת ישראל בעת אשר עלי ליעץ אותו לבחר דרכו, והעצה הנאמנה אשר אהשוב לטיב לו היא כי ילמד חכמת הפילוסופיא, כי אך בה ימצא אל נכון ארחות חיים —

— אם כי לא אוכח עמך בדבר העם כלו, כי דרכינו שונות — ענה אליקים — אך בדבר זרחיה אחשוב כי תדבר תהפוכות, תסלח לי, כי איכה תאמר כי בטוחות לאיש לומר פילוסופיא, אשר אין דורש ואין מבקש לה יותר מלרופא אמן?

— הנה אסלח כדבריך ובדעתי אחזיק. שַׁעֵר בנפשך הנה הוא בא היום והוא בן עשרים וארבע שנים ויחל לדכין נפשו לבא לבית מדרש הרפואה. נחשוב כי יעשה נפלאות ויכין נפשו אך בשנה אחת, אשר באמת רחוק הוא להאמין כי כן יהי, ולמצער דרושות שתי שנים לדבר הזה גם לאיש אשר קנה דעת הרבה אם אך לא בבית ספר קנה דעתו, וגם נחשוב כי בחמש שנים ישלים חק למודו, אשר גם זה לא לרבים יקרה, והנה אז כאשר השלים חק הלא תדע כי עליו למצער להשתלם בדעתו בבית החולים שתי שנים, כי בטרם יעשה כזאת לא ידע מה בחכמת הרפואה, האין זאת?! —

— כן הוא בלי כל ספק —

— ואם כן הלא יהיה בן שלשים ושתים או בן שלשים ושלש שנים כהתימו למודו, ואז—אז נטל עליו לבקש לו מחיה,

וקצף על הבגד אכל כעש קרביו, בכל זאת גמר אומר לעשות כעצת אליקים לשים ווינה פניו.

אולם כמו קמו בו גם אוהביו ויועצי נפשו לשסע לבו לבל ילך בדרכו בבטחה, כן נפרדו אוהביו הנאמנים בדעתם על אודותיו, ובעת אשר עצת אליקים היתה כי ילמוד חכמת הרפואה באמרו כי אך החכמה הזאת תכון לאיש כמוהו, למען תמצא ידו אחרי כן בשובו אל ארצו להתערב גם בדברי הקהל וחפצי העדה, ומי כהרופא ימצא ידים להקים את דברו, הנה היתה עצת שמואל אשר גם הוא היה בבית אליקים בלילה ההוא ואשר הודה לאליקים כי אך דרך אחד עתה לזרחיה והוא לבקר בבית מדרש חכמות ואף הוא הבטיח לתמוך בימינו, אך על דעתו אך טוב לזרחיה ללמוד חכמת הפילוסופיא ושפות הקדם. ועל הדבר הזה התעורר אליקים מאד ויאמר: ומה תהי אחריתו? האם יהיה מטיף או מורה?

— יהי מטיף או מורה — ענה שמואל.

— ואיפה תמצא ידו לעשות כדבר הזה, הן לא בארצנו רק בארצות אשכנז, ומה יועיל לנו אם ילמוד ויגור שם, עלינו לדאג לו כי ישוב הנה וייטיב גם לאחרים בחכמתו —

— הנה כן דרככם תמיד — ענה שמואל — רגע תשכחו כל גבול ותבקשו לאַחֵד הכל ומשנהו תשובו ותסגרו על מסגר ותשימו גדר ודלתים סביבכם. הנה פעם אשמע דבר ממך כי עלינו לבקש חן בעיני העמים ואם כן אין לנו לשים לב לאחינו ודרכיהם, כי אם אך לדרכי עם הארץ, ולמען הדבר הזה אין לנו חפץ בחכמים ואנשי לב, כי אם נשכח כלנו יחד את אשר נדע ונשחית דרכינו אז הלא היה נהיה כעם הארץ, וכרגע תתהפך ותדאג להכמת אחינו פה ותבקש להעלותם אל על בסלם הדעת. אבל על דעתי כזה גם זה לא יכשר. לנו אך לשים לב לנו, ואם כן אחת היא לנו אם ישוב אלינו אחרי כלותו חק למודיו או בארץ ההיא ישב ויהיה למורה להם, הלא אחינו המה. ואת אשר בלבבי לא אכחד כי טוב בעיני הרבה יותר

ענהו גם גד? הן הוא המורה בבית ההוא ועליו היה למהר להשיבו דבר, או האם גם הוא בשוכחי טובה ? לבו לא נתנהו האמין כזאת. ובכל זאת כמעט האמין, ובעת ההיא נכון היה לראמין כי גם מלאכי מרום בגוד יבגדו לרעיהם במרחקים. אולם מדי הוסיף לחתות גחלים בלבו על ראש הבוגדה כן נהה לבו אחריה למרות חפצו ויהי הדבר בעיניו לפלא, נפשו כלתה מאד לראותה ואם גם רק למען הגד לה על פניה כי בוגדה ובת כַּחַש היא. ולולא בוש מפני אליקים כי אז אולי הלך שמה, אך הוא בוש מאד מפניו, וכמעט בקש להסתתר מפניו בעלות המחשבה על לבו פן יחשוב אליקים כי כל דבריו תהו המה, ונעמה לא אהבה אותו ולא משכה אותו חסד. המחשבה הזאת הציקה לו מאד מאד כמעט עוד יותר מהקצף על הבגד אשר בגדו בו, כי על כן בקש דברים לרצטדק לפניו, אך הוא ענהו בהניעו בירו: כאלה וכאלה יקרונו בימי נעורינו ואם לכל אלה נשים לב אז נבלה ימינו בהבל, אבל בדבר הזה שתים אחזה, האחת כי אמך לא הלכה שמה לבקשך, כי לולא זאת כי אז מהרה הנערה להשמיעך הדבר כרגע, כי אם גם רוחה לא נאמנת אתך באהבתה אבל לא אחשוב עליה רעה כזאת, כי היא תמנע בזדון הטוב מאמך ולא תשמיענה כי מכתבך בידה הוא, וזאת שנית כי אין לך דרך אחרת בלתי אם לבקר בבית מדרש חכמות. — עתה השמיעהו זרחיה את כל דברי שמואל בדבר בתי מדרש החכמות והכסף הדרוש לתלמיד, ואליקים אם כי לא כחד תחת לשונו כי גם דבר אמת יצוק באמרי פיו, בכל זאת אמר כי אין לזרחיה לדאוג לנפשו בלכתו לוויען, כי שמה כיום רבים המה מבני ארצו, אשר ימצאו בו חפץ כי יהיה למורה לבניהם, ואף הוא הבטיח לסמכהו בדברי אגרת אל אוהביו בעיר ההיא, וגם בעזרת האגודה יבטח כי לא תתנהו למוט, ואחי אליקים יתן בידו מכתבים אשר ינחוהו לפני עשירים, ואם כי לבו היה מלא יגון על כי לא ידע מקום אמו ואחיתו

ברורה מלכת שמה באמרו כי איש לא יוכל לשער בנפשו מה יקרה במשך שלשה ירחים, ועל כן היתה עצתו אמונה כי יכתוב מכתב ויצטדק על כי לא כתב עד היום יען כי חולה היה, וכבא מכתב מאשדות אז ידע דרך עמדו. ועל דבר אמו ואחותו השכיל מאד לנחמהו באמרו לו כי זאת ידע אל נכון כי לאמו לא אֻנָּה כל רע, כי לוא היתה כזאת כי אז נודע הדבר בכל הארץ ואיש לרעהו ספר את העול או גזל המשפט אשר נעשה להן, ומלבד זאת אמץ לבו גם בדבר אחיו בחלמיש, אשר גם המה העידו כי אמו מכרה את הבית, וגם על מכתב אשר כתב אליקים ענה ראש האגודה בחלמיש כי כן הוא כי אם זרחיה מכרה בכסף מלא את כל אשר לה ואחד עשר אלף כסף לקחה אתה בצאתה מהעיר, גם זאת הצליח בידם לחקור ולדעת כי כירח ימים בטרם עזבו את העיר היתה האשה כאובדת עצות על דבר בנה אשר נסתם חזון ממנו ותדרוש יום יום בבית המכתבים. וכל אלה הרגיעו רוחו כמעט, כי ראה עין בעין כי מכתבו נאבד בדרך, ובעת אשר גם הוא דאג על כי נסתם חזון מהן דאגו הנה לו, אך זאת ידע עתה נאמנה כי כל רע לא קרה להן. ואל נבון הלכו לאשדות לבקשהו ואם כן הוא אז הלא ישמע עד מהרה דבר ברור, או אולי הלכו לבקש להן מנוחה בארץ אחרת באשר תמצאנה כאשר כן עשו משפחות רבות למאות מעת אשר החל הקצף כי תרו להן מנוחה באוסטריא ותצבנה להן יד כרְכּן בוויען. כי על כן ספר את הימים עד בא מכתב מאשדות ובכליון עינים חכה למלאך הגואל הזה, אך לשוא! עשרה ימים עברו ואין מענה ועוד אמץ לבו, אך כאשר עברו עוד חמשה ועוד עשרה ימים אז נפל לבו שנית, אך בפעם הזאת לא רק יגון מצא קן בלבו כי אם גם קצף על הבוגדה אשר מִהֲרָה לשכוח אותו, ועל נפשו קָצַף קֶצֶף גדול על כי האמין כי משרש נחש יצא פרי הלולים, והיא אף היא הלא ככל בני משפחתה היא. אבל מדוע לא

אחיו העידו כי כן הוא כי אמו מכרה את הבית לאיש הזה ואז שאל בלב נשבר: אבל אנה פנו?—אך על השאלה הזאת לא מצא מענה כי איש לא ידע אנה פנו ללכת כי לא הגידו לאיש. גם זיק תקותו אשר הופיע לו כברק אולי יודע לו מפי שמעון או בנו מה היה לאמו ואחותו, גם הזיק הזה עֻמַּם כרגע בשמעו את כל אשר עבר על בית שמעון כי הֻכּה חרם ומיושביו לא נשאר איש, ואת הבית וכל אשר בו מכרה הממשלה להמרבה במחיר ותקח לה את הכסף אחרי אשר שמעון מת בבית האסור ועקבות פלטי לא נודעו. ובלב נשבר שב אַף הוא ללין הלילה בבית המלון וצרה ויגון לאין קץ נשמעו בדבריו בחבקו את צואר הכלב אשר נהה אחריו ובאמרו לו: שוב להבית אשר בו נולדת, שפרה נחלתך מנחלתי — ואחרי אשר גם ביום השני לא הציל מפי איש דבר אמת, כי רק עצות וחות-דעת שמע מפי כל אלה אשר שאל בהם ואיש לא ידע להשיבו דבר אנה הלכו אמו ואחותו, אז היתה לו העיר לבלהות ובעד כל כפר מֵאֵן לשמוע בקול אחיו להותר עוד ימים אחדים עמהם כי עוד ביום ההוא שב על עקבותיו בהעגלה אשר בא בה אל פלשת כמו אך בה עוד לו תקוה למצוא ארחות חיים. ואמנם אך בה לו עוד תקוה נשקפה למצוא עצה ותושיה מפי אליקים ושמואל, ומי יודע מה היה לו בעת ההיא לולא נתמך בעצת האנשים האלה אשר נחמוהו ביגונו ויהיו לו לאחים בצרה, ומה גם אליקים אשר כנביא אלהים ידע לדבר נחומים, ועוד בטרם השמיע שאלתו עד תֻּמָּה ידע להשיב תשובה להשיב נפש. ובעצתו ישב בעיר ההיא עד בא דבר מאשדות, כי לא כאשר חשב זרחיה ללכת עד מהרה לאשדות כן היתה עצת אליקים, הוא יסר אותו מעשות זאת, ואף כי בפעם הזאת הסתיר מחשבתו בחבו ולא גלה את אזן זרחיה כי ירא הוא פן כמשפט האהבה אשר הגה לבתיה כן היה גם להאהבה לנעמה, כי אך לבו הגה אותה ואך עיניו חזו אותות ומופתים כי כן היא, בכל זאת הניא אותו בשפה

בטרם אלך ואינני אוריד עמי גם מצמיתַי שאולה, מי החפץ מות יגש אלי!—רגע נבהלו האנשים ויסוגו אחור וכאשר היתה לו רגע הרוחה זכר את הסוד, אשר גלה לו אליקים בטרם הפרדו ממנו, כי אם יהיה בצרה אז יתן אות בידו או יביע שֵׁם, אשר מסר לו מפה לאזן ואז ימצא בכל עיר בארץ ההיא א ח י ם אשר יקומו לעזרתו, ואז בהשמיע לו אליקים את הדבר היה כשחוק ילדים בעיניו ועתה זכרהו פתאם ויביע את השם ההוא, וכרגע פרצו שני יהודים אליו בכל מאמצי כחם ויעמדו הכן על ימינו ועל שמאלו ולשלישי נתנו צו בשפת היהודים כי ימהר לאסוף את יתר אחיהם, ובהתבוננם בפניו לאור הנר הכהה, אשר לא עצר כח להגיה את החשכה עד להכיר מרחוק, קָראו בשממון: הלא זה הוא זרחיה בן יחזקאל!! —

— כן כן הוא, אָחי — ענה אותם ושפתיו צללו מפחד וקצף — עתה הכרתי גם אני אתכם—ובעוד הם מדברים והנה עוד ששה יהודים באו אל החצר, וברב עמל הצליח בידם להוכיח לבני עם הארץ כי הוא היה אדון הבית וכי שב היום הביתה בחשבו כי עוד אמו ואחותו גרות בבית הזה, אך בעל הבית שב בשמעו כזאת וירף ממנו, ולאט לאט התפרדו הנאספים ותלונה מתהלכת בין פתחי פיהם. כבני עם הארץ כן גם היהודים (מלבד אלה שקמו לעזרת זרחיה) לא נחה רוחם בסוף המעשה כי קרוב היה להם להאמין כי שד בא אל הבית מאשר להאמין כי איש ולא שד יבא באשון ליל, ומפתחי פי אחדים מהיהודים התמלטו המלים: הלא אלה המה בני ה א ג ו ד ה, ומי יודע מה מעשיהם במחשך? — וכאשר נותרו רק זרחיה ו א ח י ו ובעל הבית ובני ביתו אז שמע למנינת לבו, כי זה כשלשה ירחים קם הבית וכל אשר בו להאיש לאחוזה כי בכסף מלא שלם וגם שטר המקנה הוציא ויראהו לזרחיה ויבקש סליחה ממנו על כי חשבהו לגנב, ויצטדק כי הגנבים עשו שמות בבית התרנגולים ועל כן היה כצופה על המשמר, וגם

לבו קרא בקול אשר החריד כל העומדים. ואמי ואחותי איה הנה? —

— מי היא אמך ומי אחותך?—שאל בעל הבית בהתבוננו בפניו אם בשגעון ידבר או ערום יערים למען יעזבוהו לנפשו— הבית לי הוא ואתה נמצאת כגנב במחתרת! —

— שקר הדבר!—קרא זרחיה בכל כחו—הבית לי הוא, ואם מצאת און לך לגרש אלמנה ויתומה מביתה, הנה אני אני ארומם ואוציא בלעך מפיך, הבית לי הוא, נחלת אבי! —

השאון גדול מרגע לרגע, והשכנים התאספו לאחד אחד ובם מבני ישראל אשר בקשו לעמוד לימינו, אולם אך פתח אחד מהם את פיו והנה קראו אחרים מעם הארץ למהלומות ויתנו את כלם כחבר גנבים, אך לאט לאט נוספו מבני ישראל על הראשונים וימצאו די און בלבם לדבר משפטים וכמעט פרצה מלחמה ביניהם, אך אחד מעם הארץ איש זקן ובמלבושיו נכר כי כהן הוא קרא בקול למען השקיט הריב ויאמר: זאת נראה כי לא גנב הוא, כי במלבושיו נראה כי לא איש כמוהו ילך בלילה לגנוב תרנגולים, ולוא גנב היה כי אז לא דבר עזות לאמר כי הבית לו הוא, אך את אשר אחזה לי, ואני ראיתי הרבה בימי חיי, הוא משוגע או שד ידבר מגרונו או אולי הוא השד בעצמו, וזה האות כי גם הכלב לא יעשה לו רעה. — כדברי אלהים היו הדברים באזני כל האספה, איש לא פצה עוד פיו לריב ולקלל, ואף היהודים לא ערבו לבם לדבר עוד דבר כי מי זה יקום לעזרה לאיש אשר רוח טומאה בא בקרבו? ועד ארגיעה יצא משפטו להֵאָסר בחבלים בְּאֻרְוַת הסוסים עד אור הבקר, וזרחיה כמעט הֻכָּה בשגעון בשמעו הדבר הנורא הזה כי יאסרוהו בבית אביו בחבלים וישכיבוהו בארוה, נורא הדבר! ובצר לו כמו נסתמו מעינות בינתו ולא ידע להקר עצה, אך בגשת אליו שני אנשים וחבל בידם התגעש ויתפרץ ויקרא בקול גדול כנואש: כל הקרב אלי יומת! כמות אבי אמות גם אנכי, בחוץ לעיני רואים, אך

אשר אפפה אותו וגם מכבד משא חובקהו, אך הקול אשר נתן חובקהו השיב כרגע את רוחו כי הכיר את קול הכלב הגדול, אשר היה בביתם עשר שנים, כי קול שמחה נתן ויקפץ ויכרכר לפני זרחיה אשר אם כי זה כשלש שנים לא ראהו ואף כי חשכת אפלה היתה, בכל זאת הכירהו כרגע. זרחיה שלח ידו להעבירה על חלקת צואר הכלב, וברגע ההוא חש כי זרועו נתפשה בכף איש אשר החזיקה בה במאמצי כח וקול עלה באזניו: הנה נתפשת, התרנגולים היו למלא בטנך ותשוב על עקביך אך עד מהרה תקיא בלעך מפיך, בֶּלַע הַחָזָק בצוארו! — הוסיף האיש, אך מה השתומם כאשר ראה כי בלע ינשק ידי הגנב הנתפש בכף, ויחרד מאד פן תעז יד הגנב עליו אחרי כי כלבו לא עוזר לו ויתן קול גדול ועד מהרה התפרצו מהבית עלם ואשה ובידה נר ויסבו את הגנב. זרחיה נבהל ברגע ההוא כאשר נתפש בכף עד כי דבקה לשונו לחכו וכאובד עצות עמד ולא נסה לחלץ נפשו מיד תופשהו, גם הקללות והנאצות אשר המטירו האיש והאשה על ראשו לא העירו רוחו לעמוד על נפשו. אך בראותו לאור הנר והנה אנשים זרים לו בביתו כמעט היה לבו לאבן, ואך ברב עמל ענה להאיש אשר קרא בחזקה: מה לך פה? ומה לך בביתי? — האיש התקצף מאד וירם ידו להכותו ועתה התעורר ויחזק בידו ויקרא: הרפה ואם אין אמולל אותך כקש יבש!—הדברים האלה נתנו חתית בלב האיש, והנער והאשה החלו לזעוק בקול גדול ועד ארגיעה נאספו גרי הבית הקרוב אל הבית ההוא, ומה נבהלה נפשו בראותו כי לא שמעון צורי ופלטי השכנים הקרובים אל בית אביו באו כי אם אנשים זרים ולא מבני ישראל. מבוכתו גדלה מאד ורגע עלתה מחשבה על לבו אולי נתעה ולא לבית אביו הובילוהו רגליו, אבל בהתבוננו אל הבית והנה הוא וגם הכלב היה עד נאמן כי בבית אביו תעמודנה רגליו, ומה זה היה לאמו ולאחותו?! הרעיון כי לאמו ולאחותו נעשה דבר בליעל וביתם לֻקח מידן בחזקה הרעיש כל מיתרי לבבו וממצוקות

ומצאתי אותה כיום ובקשתי גם ממנה סליחה בלב נשבר כאשר עשיתי כזאת לאליקים. . . . עתה זכר פתאם כי במכתבו הבטיח לה לשוב בעוד שני ירחים, והדבר הזה האיר פתאם את עיניו ואמץ רוחו מאד. המכתב הזה יהי לי לישועה! — קרא בשמחה—הן לא לחרפה תחשב לי אם אשוב על עקבי אחרי כי אך את דברי אשר הבטחתי אקים, ואם אמנם זה שלשה ירחים עברו ואני לא השמעתיה דבר אך לא בי האשם כי חילה הייתי ומה גם כי בתחלה עלי לדעת מה שלום אמי ואחותי ולא אדע להשמיע דבר בטרם ראיתי פניהן. לזכר אמו ואחותו נעצב מאד אל לבו, כי עוד בטרם עזב את אשדות נסתם חזון מהן ומי יודע מה היה להן? ואם כי נסה בכל לבו לחשקיט המית רוחו ולדבר על לבו כי אך מקרה קם לשטן בדרך המכתבים כאשר כן קרה פעמים ושלש מעת בואו לאשדות, ואף כי גמר אומר למכור את הבית וכל אשר לו ולשוב את אמו ואחותו אל אשדות ואז הן לא כעני ולא כמורה יחשב עוד, ואז לא יעיז עוד איש לאמר כי לכסף יונה נשא עינים והוא הרים אותו מאשפות ויושיבהו את עשירי העיר, גם הדברים האלה לא הניחו רוחו כל היום ההוא וכאשר הקריב אל עיר מולדתו כן הוסיפו מחשבות יגון ללחץ לבו בחזקה.

כבר אתא לילה בבאו העירה, רק מחלונות בתים אחדים נשקף עוד אור נר, וכל העיר כלה שמה חשך סתרה, דומית תרדמה שכנה על כל הבתים והרחובות, רק לפעמים הפריע את הדומיה קול כלב מקיץ משנתו. העגלון עם העגלה סר אל בית מלון האורחים והוא לבדו הלך באישון האפלה אל ביתו ולא ידע עשות עצות בנפשו אם להעיר את אמו ואחותו מתרדמתן או רק לבא עד הבית ולשים עינו עליו ולנוח הלילה בבית המלון, ובבקשו עצות ולבו מלא על כל גדותיו בעשתונות שונים פתח את הפתח אשר להגן אשר ידע לפתוח את המנעול בשלחו ידו מן החור מחוץ וכרגע והנהו חבוק בזרועות ולשון שלוחה ללחייו לנשקהו, רגע נמוטו רגליו ויהשב להתעלף מיראה

חשב את נפשו כחכם בחכמים והנה לא כן יחשוב הפעם, גם כאיש אשר לא יחסר כל לו היה בעיניו והנה עתה ידע ויבין כי עליו לעבוד עבודה למען מצוא לחם, כי גם דרכי החכמה לא סוגות בשושנים, ואם לא הביא בידו צרור כספו אז נבול יבול והפצו — רחוק רחוק ממני. וכאשר סך הגיון לבו לפניו את דרכי הימים הבאים כמו במשוכת חדק שב להתבונן על דרכיו עד הנה וישקול את כל מעשיו ודרכיו בפלס ומאזנים וימצא חסרון גדול בהם, חסרון אשר כמעט לא יוכל להמנות. למה נחבאתי לברוח מאשדות העיר אשר בה מצאתי מנוחה ולחם ותקוה טובה יותר מאשר יאתה לי? איכה הקשחתי לבי גם אחרי בא עדי מכתב נעמה ובו השמיעתני בשפה ברורה כי כל חפצה הוא כי אשוב לביתה? ומה היה לי עוד? הנבל רִמָּנִי ויאמר כי בשם אחיו ידבר אלי, ואני ככסיל מהרתי להוציא דבר מפי ואותו הקימותי מבלי חשוב כי רעה רבה אני עושה לנפשי ולאמי ולאחותי ועוד הרבה יתר לנעמה אשר דבקה אחרי. ואני האם לא נמשכתי אחריה בחבלי האהבה? האם לא רגעי ענג אין קץ היו לי השעות אשר בלותי בחברתה, רק לבל אהיה לבוז בעיני מעול נבזה ונמאס בעיני השלכתי כל אלה אחרי גוי! ואך מצאתי אחרת נאה ממנה לה אמר לבי כי אותה אוהב ואחריה ארוצה. אך האחרת הנאה ממנה (גם זאת לא אדע עוד אל נכון אם באמת נאה היא ממנה) הראתני לדעת חסדי נעמה אתי במשכה אותי חסד בלב מתנה מבלי שים לב כי היא בת עשיר גדול וכאושר מאד נעלה יחשב זאת לבני ראשי העיר אם תאיר אליהם פניה! אמנם חטא חטאתי לה! ואם תקצוף עלי ואם תבזני כיום בלבה ואם תתנודד לזכרי לה הצדקה ולי אך בשת הפנים. כאשר בעטתי בנדבות אליקים אשר הפיק לי נפשו ויתמכני כאב את בנו ואני השיבותיו תמיד בדברי גאון וגבה כמו אם עבדי היה, ועליו היתה החובה לעשות כל אלה לי, כן שִׁלַּמְתִּי על יתר לנעמה ואקבל חסדה ונדבת רוחה כּשִׁלּוּמים לחוב, מי יתן

ידע ארחותיו ויבין להוציא טוב מרע. ללמוד יש ביד כל איש אשר לא השהו אלוה חכמה, אבל להשכיל בלמורו ידע אך אחד מאלף, כי על כן נראה אלפי אנשים אשר למדו הרבה מאד, יד להם בחכמות רבות ודברי החכמים ערוכים ושמורים על דל שפתם ומהם תִּבָּצֵר מזמה להביע דבר חכמה אשר לבם הרה והגה אותו, והמה אך בדברי מתים יתהללו ויבוז לחכמים אשר חכמת לבם יביעו, ויען מה? יען כי לבם צחיח סלע לא להזריע ולא להצמיח והיה כי יֻתַּן עליו זרע ישכב למעצבה במקום ההוא ולא יפרה וירבה, ויד בעל האוצר ההוא תמצא להוציא רק את אשר הכנים, וגם זאת לא תעמוד לאורך ימים כי ברבות הימים ישָׁכחו דברי החכמים ההם אשר בהם מִלֵּא בעל האוצר ההוא את לבו, או ידְחו מפני דברי חדשים מקרוב יבאו ואז תסרח דעתו כזרע אשר עלה בו רקבון מבלי אשר הוציא ציץ; וכן הוא גם לרוב בני האדם בדרכי החיים, יש אשר יחיה הרבה ויעבוד הרבה ויראה עמל הרבה ופרי דעתו יהיה לא לזרות ולא להבר, כי לא במשפט וחשבון נעשו, ולא בחקר לב התבונן להם להבין דבר שעוד יבא מדבר שכבר היה — ולעמתם נראה חכמים אשר לא אספו הרבה חכמת סופרים ובידם להוציא רב מאד, כי כל אשר אספו היה כזרע לזורע להמציא מאת שערים, ואנשי מעשה אשר לא רבות ראו בחייהם אך כל מראה עיניהם היה להם למקור דעת, וכפי אשר אחזה הנך גם אתה אחד מהמאשרים האלה אשר לבם כארץ פרי. כי ראשית דעת לאדם הוא להבין את אשר עות, ואמיץ בגבורים הוא האיש אשר ימשול ברוחו להורות כי שגה—ובכן אשמח מאד על כי הקרה אותך המקרה לידי ואחי תהיה עד עולם. — אלה היו דברי אליקים האחרונים אליו, וגם בשם דוד קרן הצבי ובשם אחיו ובתיה דבר שלום לו ויאמץ לבו מאד. אולם אם גם מלאו דברי התהלה הזאת כל חדרי לבו שמחה ברגע שמעו, אך אחרי כל אלה לא נתנו בלבו עז ובטחה לבטוח בימים הבאים, רב חזיונותיו עלו בתהו, הוא

עולם, וגם שניהם הניעו ראשם בשמעם דבריו כמו אמרו לנפשם: לא נדע כל עון אשר חטא בהעיר האמללה הזאת, אשר על כן תברח ממנה ותמאן אף הבט אחריך — והוא לא התבונן לכל אלה, ומה זה אם לא מוסר שדי הוא כי בטרם עברו שלשה ימים והנה שב אל העיר אשר מאס בה ואל האנשים האלה אשר באזנם דבר גבוה? וכן היה הדבר בעיני זרחיה; כאשר נדכא רוחו מאד ויבקש ולא מצא פתרון להחדה מדוע זה יתגלגל תחת שואה זה שלשה ירחים, והמקרה הציב אך אותו למטרה לו, אז השפיל גם גאותו ויהי נכון לתת העז והמשרה בידי אל שופט אנוש כדרכיו כי אולי ישוב ונחם ויאר גם לו פנים. לא כן היה את לבב אליקים ושמואל, המה לא בקשו חשבון ומשפט המקרה ווזעמו, כי אם נדו לו בכל לב ויקרבוהו כאח באהבה ורצון וכל חפצם היה לרפא מכת מחץ לבבו הנשבר, כי אמנם בלב נשבר, ברוח נפעם נכאה ונדכה, כגבר אשר צרות רבות אפפוהו שב אליהם וכמעט לא הכירוהו, כה שִׁנּוּ פניו בשלשת הימים מעת אשר עזב אותם. מה היה לו?

רעיונות בלולים לקחו לב זרחיה בכל עת המסע עד עיר מולדתו. באהבה ושבע רצון נפרד מאת אליקים הרופא, אשר שש מאד בשמעו מפיו כי כליותיו ייסרוהו על כי כשוכח טובה היה בחלותו וימנעהו כפעם בפעם מכבוד, כי לא הבין ערכו יען כי עוד לא ראה אנשים כמוהו, וכי לא ידאב לבו על חלותו חליו, כי בכל העת ההיא למד הרבה מאד, ועתה ידע שעוד לא ידע הרבה, עתה יבין כי שגה כפעם בפעם וידבר הבל ויעש מעשה תעתועים, ועל הדעת הזאת ישמח מאד, אך לזאת ידאב לבו כי לא יוכל להיטיב את כל אשר עִוֵּת, את אשר דבר לא יוכל להשיב אל פיו ואשר עשה כבר נעשה — כל אלה נתנו שמחה בלב אליקים אשר נראתה על פניו, ואף הוא הודה לו במו פיו כי אמנם הרבה למד, וזה האות כי ידע את אשר למד, ועל כן יאמץ לבו כי עוד יהיה לתפארת אדם, כי זה הוא אות נאמן לאיש כי יגדל וכי יהי למרום אם

כא.

מַשְׂטֵמָה בְּבֵית אָבִיהוּ.

היפלא בעינינו כי נראה רב אדם עושה טוב מיראה ממוסר שדי ורק באמונתו זאת יְשֻׂגַּב מפני חמת עושק והאמונה הזאת לו מתג ורסן לבל יעקש דרָכָיו, אם נתבונן למפלאות תוצאות המעשים שיעשו, כי כפעם בפעם יקום מטה זדון לְיַסֵּר בעליו וחוטא בשחותו יפול ולא יקום? ומדוע לא יראו יד אל קנוא ונוקם משלם על יתר לפועלי עולה בכל אלה? ואם אמנם אסורים בזקים יגועו בחבלי עני ויד לא תחלץ נפשם, יש צדיק אובד בצדקו ועפר יכסה עליו ועל זכרון מעשיו ויש רשע ירום ונשא וגבה מאד ופני הקהל יכסה עד כי יפוזו זרועי ידיו המגאלות בדם עשוקים, אך אלה וכאלה הן לא יֵרָאוּ לעין, צדקת צדיק אובד לא תזכר ולא תעלה על לב ברדתה קבר את בעליה ורשעת הרשע לא תרגיז ארץ עת אשר מרומים תשבון, אחרי כי בני האדם לא יחדרו לראות מה למטה מהעפר ומה למעלה ממכון שבתם, אבל כי יראו כי אזלת יד מעול בטרם היה לעריץ ובמפלתו היה לזועה, או כי יתבוננו לזה אשר עשה טוב וכפעלו שֻׁלַּם לו עוד בטרם שלח ידו לשלם לנפשו בנשך ותרבית או אז ירך לבבם וברגש בקרבו יקראו: אכן יש אלהים שופטים בארץ. ושופטים כאלה בחוטאים אשר עוד לא השכילו בדרכם ולא נשתרשו בחטאתם אמנם נראה בבקר בבקר.

גם בזרחיה אשר מאז עזב את אשדות כמו קמה בו יד שופט ליסרהו כדי משוגתו וכופר גאונו בא לו לרגעים שבר ברוח, גם בו ראו יודעיו מוסר אלוה בשובו על עקביו אל עיר פלשת מושב אליקים הרופא ושמואל השחור. בגדל לבב ובטחה ענה לשניהם כי על דעתו לא ישוב ויראה את העיר הזאת עד

— לוא להיות סוחר חפצתי — קרא זרחיה בגאון — כי או כבר מצאתי חפצי גם מבלי עבוד —

— השמיעני פשר דבריך ואז אדע אם צדקת כי לא חפצת או אין. — ויספר זרחיה לבעל הבית כל הקורות אותו באשדות ואת דבר נעמה וחכמתה ואהבתה, וככלותו דבריו אמר בעל הבית: עתה אזכור כי באת אלי לבקש עצה מפי ואני עניתיך כי לא איש עצות הנני ושלחתיך לאליקים ואחיו כי אמרתי כי נמל עליך לבקש דרך תבונות, אבל עתה איש עצות הנני גם אני ואומר לך כי אם תבקש חיים ושלום ודרכי יושר ונתיבות עולם, שוב על עקבותיך לאשדות ובקש סליחה מאת העלמה ואביה והיה לאיש לטוב לך כל ימיך. כל עוד אשר לא בנית לך בית הנך באין מעמד ואיש מבלי מעמד יעשה מדחה מבלי משים וינהם באחריתו, אך האיש אשר בידו היה להציב לו יד וימאס בגאונו בחלק אשר הלק לו המקרה הנה הוא משחית נפשו והוא יהי עדי אובד וינחם וינהם בכל ימי חייו באין שומע, כי גם חמס מבקשי קרבתו אשר הוא מאס בהם על קדקדו ירד. הן חטא גדול תחטא להעלמה אשר נרבת רוחה ובר לבבה שמעתי זה עתה מפיך ובגד בוגדים תבגוד בה אם תעזבנה ותרעה רוח, וכל אלה מגאותך וגאונך, שים אמרי בלבך! — דברים נמרצים כאלה לא פלל זרחיה לשמוע מפי האיש אשר דבר עד הנה כאיש אשר ידבר רק כמספר ולא כיועץ עצה, ודבריו אמנם חדרו ללבו ויחזק בידו ויאמר: ולעצתך אשים לבי ובטוב לי אזכרך עד נצח — ויפטר מאת פניו וגם את בעלת הבית ברך במאיר פנים, וביום ההוא עזב את העיר וישם לעירו פניו.

— אם כן הדבר שים לבך לדברי אלה האחרונים, אם תלך לחוץ לארץ לבקש לקח איעצך לעבור דרך עירנו ועוד נדבר, ואם יקרך אסון ותבא במצר זכור אותי, כי אם לא עשיר גדול הנני בכל זאת תמצא ידי לעזור בצרה ובזבר הזה לא תקום אשתי לשטן לי. אך יותר מכל אלה זכור דברי ימי נדודי, כי אם אמנם לא איש כמני הנך, ואתה קנית לך כבר ראשית למודים ולא לך להתגולל תחת שואה למען הכין נפשך, אך בכל זאת זכור כי אך אם די כסף בידך לחיות בו שש שנים אז תוכל לבקר בית מדרש הכמות ואם אין אך תבלה את עתך וימי נעוריך חנם —

— ומה אעשה אם לא תמצא ידי?—שאל זרחיה בראותו כי לשון הדובר בו לא תהפוכות תדבר וגם על רגליו יעמוד הכן.

— אז איעצך לבקש לך מחיה אחרת —

— ואיפה אבקשנה?

— בידך למצוא משרה בבית מסחר, ואם תחפוץ במשרה אף ידי תכון עמך ואשלים הפצך כי בידי הדבר לעשותו —

— בבית מסחר?!—קרא זרחיה ויעקם שפתיו—ל ע ב ו ד בבית מסחר?! ולמען היות סוחר דרשתי עד כה הכמות ומדעים? —

— צר לי כי עלי לשוב ולהזכירך את אשר כבר שניתי ושלשתי. אם בחכמה תחפוץ למען החכמה אז תוכל למצוא אותה בכל מקום שתהיה, כי אם לא תרעב ללהם תוכל להגות בה בחפץ לב, ואם לחכמה תדרוש למען לשבוע ב ה לחם, הנה גם היא אך מסחר היא, ואז עליך לבקש לקח ולמצוא כתב ותעודה, אבל לדבר הזה דרוש כסף ואם די כסף אין בידך אז לא תמצא לא את החכמה ואף לא שם חכם, ואם כן הלא טוב לבקש את אשר בידך למצוא אותו —

לוא נמצאו כמאה אנשים כמוני, אשר בקשו ללכת עמי יחד שמה, לוא היתה כזאת כי אז הלכנו יחד וניסד בתים ונשלח בחפץ כפינו ונשבע לחם ולא הוספנו לשבוע חרפה ובעס כל היום, ואז לא ארכו הימים והיינו למופת רבים, אשר יתעו כצאן אובדות מבלי דעת דרך הטוב, אך עתה לא אוכל לעשות כדבר הזה, אני לבדי לא אצלח למלאכה שם, לא אוכל להפריד את בני מיתר בני היושבים שם, והמה כלם יושבים לפני ה׳ ובאלה לא אחפוץ, גם רע ומודע לא אמצא לי שם, רק זאת תעצרני מלכת שם. אבל לוא היו אתי גם אחרים וידנו מצאה לחיות יחד ולכונן בתי ספר לבנינו ולהיות לעינים להבאים אחרינו כי אז ששתי וגלתי לעשות כחפץ אשתי, ועל כן אשב פה וגם היא תשב עמי, אבל עלי להודות כי מישרים מחשבותיה וחפצה.— זרחיה לטש עיניו בשמעו דברי הדובר בו כי כדברי תפל היו בעיניו ועל לבו עלה רגע הרעיון אולי צדקה אשתו באמת במנעה ממנו יין כי שתי כוסות כבר גסבו עליו רוח שכרון. כמו משמים ארץ נפל בעיניו האיש הזה אשר עד כה התענג על כל מוצא שפתיו ויאמר לעזוב אותו למען יישן ויסור יינו ובקומו קם גם בעל הבית ויאחז בידו ויאמר: ומתי נֵרָאֶה שנית פנים? —

— אני אחפוץ לעזוב היום את העיר —

— היום? ואנה תלך? — על השאלה הזאת לא מצא זרחיה כרגע מלים לענות ואך אחרי השבו מחשבות ענה: הביתה, אל אמי —

— ואם כן לא תאמר עוד ללכת לבקש תורה בבית מדרש חכמות? —

— זאת לא ארע עוד, בתחלה אלך להראות את פני אמי ואחותי, ואחרי כן אראה איך יפול דבר —

— ולא נראה עוד פנים? —

— לא, אני אשוב הנה — ענה זרחיה בבטחה.

לבנו לשמוח אלי גיל כעמים. היא תזכור ימי עניה ומרודיה בימי נעוריה ותשוח עליה נפשה, היא תראה שבר אחיה כיום הזה ותהגה נכאים, ואם בה העון אם לבי נשחת עד כי אשכח ראשונות ולא אשים לבי למראה עיני? הנה היא חושבת כל היום כי בגולה הנני ועל כן תאותה כל היום אך לצבור כסף, היא תעבוד כחמש שפחות כל היום ולא תקח עוזרת לה, היא לא תתן אף אגורה בעד מלבוש ותאסוף ותצבור כגמלה אחת לאחת בזכרה תמיד כי שני בנים ובת אחת לנו, וגם אספה כבר כסף די לנהל אותנו בלחם גם אם לא אמצא עוד עבודה בבית הזה, ואם יעמוד לבי להאשימנה אם אחרי כל אלה תבקש כי אני לא אפזר כסף להבל? לאכול לשבוע תתן לנו ביד נדיבה בעת אשר היא תגרע מנפשה כל נחת טוב כי רק לאישה ולבניה הוא, אבל אחת תבקש כי אהיה נאמן עם אלהים לבל ישחיתו גם הבנים דרך וזה כל הפצה וכל ישעה, ולצבור די כסף למען נלך לארץ ישראל תכלית כל חפצי לבה — —

— לארץ ישראל?! — קרא זרחיה כמשתומם—אכן תכלית נעלה היא לך ולבניך אחריך! ומה יעשו שמה בניך? יבכו אצל כותל מערבי וילמדו זוהר! —

— לוא גם כזאת היתה גם אז לא חשבתי זאת לאולת כאשר תחשוב אתה, ומה יהיה גורלם פה? בבית הספר הנם מֻכִּים מאת חבריהם ונרדפים ממוריהם וכאשר יהיו לאנשים לא תהי להם תקומה ולא אדע אם יגרע חלקם כאשר יבכו אצל כותל המערבי מבלי אשר הֻכּוּ, מאשר ישישו פה אלי גיל בעת אשר יֻכּוּם על הלחי —

— אם כן תחשוב אתפלא מאד כי אין שלום לך עם אשתך הלא לב אחד לשניכם —

— ואמנם שלום לנו אחרי כי אני אדע כי היא תצדק ממני, וגם לא אכחד כי בכל לבבי נכון הייתי לעשות חפצה,

ההוא, אשר גם הוא היה אחד מאחינו מבני ארצי ואשר נד לי על כי נתעיתי בדרכים עקלקלות ויקרא לי ויוכיחני על פני על כי אבלה ימי בהבל וכאשר הצטדקתי כי מחסר כל אעשה זאת ענני: הנה מקור נאמן לפניך למצוא לחם, אבל שים אל לבך להיטיב דרכך לבל תתן עלי חרפה — ואני בכל רגשות לבי אחזתי בידו וָאֶשָּׁבַע להיטיב דרכי. ומני אז למדתי וָאֲלַמֵּד גם לתלמידי הרבה ואמצא חן מאד בעיניו ובעיני אביו, עד כי כעבור שנתים ימים כאשר בא להשיב את בנו הביתה כי מאן להקשיב עוד בלמודים ויגמר אומר לעבוד בצבא לקחני גם אותי וישימני לסוכן על שני הבתים אשר תראה בזה, ואז קראתי גם לאשתי ולבני לבא הנה, וזה עשר שנים הנני פה. ולולא קדמו ימי רעה את אחינו פה כי אז חשבתי את נפשי כמאשר, אולם בכל אלה אך יד המקרה היתה ולא חכמתי עמדה לי, כאשר לא תעמוד החכמה לכל אלה אשר לא בידם טובם, ועתה אולי תבין את דברי אשר אמרתי לך כי אשתי תצדק ממני כי היא כסלע איתן על מקומה תעמוד ואני אבדתי דרכי ולא אוכל למצוא אותו עוד —

— ובכל זאת תסלח לי אם אומר כי נשגבה ממני להבין צדקת אשתך אשר תחרף ותקלל את בעלה יען כי ישתה יין אשר בעמלו קנה לו —

— שגית, היא לא קללה אותי כי אם את הכלים אשר נפלו על רגליה בהאולם, ולוא גם קללה גם אז לא נחשבה זאת לה לחטאה, כי האמנם תדמה אשר לבה יבקש כי כן יהי כקללת פיה? היא תחרף ותקלל מבלי חשוב מאומה כי כן הסכינה, ובכל זאת אין אשה טובה כמוה, היא תפק נפשה לרעב ותשיש מאד בעשותה חסד, ובמנעה היין ממני לא יען כי יצר לה על הכסף כי אם על כי אשתה יין ביום אשר לא שבת ולא מועד והוא עון פלילי בעיניה, ולה הצדקה, כי אמנם לוא ראינו נכוחות כי אז לא שמנו בכוס עינינו ולא עלה על

חסדו כל עת אשר תמצא חפץ בו אם אך תלמיד כחפצו ולא תעלה אפו, לא כן בפריז שם נמצאו נדיבים רבים, אשר אמרו לי לתמוך בימיני וגם נתנו לי שתים שלש פעמים ואחרי כן הייתי עליהם למשא, פניהם העידו בהם כי השתאו מאד לראות כי עוד לא כליתי חק למודי וכי עוד לא באתי אל המנוחה למצוא לחמי לנפשי, ואיש לא זכר כי זה רק ירחים אחרים עברו מעת באתי שמה. ובכן נאלצתי לבקש לי כפעם בפעם מטיבים אחרים, והם אמנם נמצאו לי ולא בקשתי לשוא, אך את עתי בלותי בבקשי את התומכים ולשמוע בלמודים לא יכולתי. ואף עוד זאת כי אחרי אשר לא במשטר וחשבון נתנו לי, כי אם כפי מעלות רוח הנותן ברגע ההוא, לכן קרה כי ביום אחד מלאתי כיסי כסף ורֵעים להתרועע נמצאו לי ברגע ועד רד היום הציגוני ככלי ריק וימים רבים רעבתי אחרי כן ללחם ואלך במלבושים מקרעים ומטלאים עד כי הייתי לבזה נפש ואז לא נמצאו לי עוד גם הנדיבים, ואקוט בפני על כל אלה וידי קצרה מהושיע לנפשי. על אפי ועל חמתי משכתי ידי את זוללים וסובאים ואהי כמהם ובעת אשר בטני היתה מלאה יין אז לא שמתי לבי לכל ואהי כחכם בחכמים בעיני ואחרי כן קצתי בחיי, אולם כל אלה לא הועילו לי, וגם הנחם על כי עזבתי את ברלין, אשר אך עתה ראיתי אשר לוא שמתי למו פי מחסום ולוא נטיתי שכמי לסבול את עול המורים כי אז שמח לבי באחרונה ועתה הייתי כשה אובד וכל תושיה רחקה ממני, גם הנחם הזה לא הועיל לי ברב או במעט. ימים רעים היו לי הימים האלה מכל ימי חיי ומי יורע אם לא נמצאתי פגר מובס באחר מבתי היין במגרשי העיר, לולא הרימני פתאם המקרה מן האשפתות ויתן לי בית ומנוחה.

כל יודעי ידעו כי רבה דעתי בחכמת החשבון, וזאת העידו גם המורים עלי, ויהי היום ויבא אציל רומאני את בנו פריזה להקשיב לקח בבית מדרש לחכמת הטבע וידרוש לו מורה לחכמת החשבון ופתאם עלה זכרוני על לב אחד המורים בבית המדרש

שלי ואף לא כל אחד יתרומם לאמר: אך אני עשרתי, כי על כן יתנו לאיש איש ללכת בדרכי לבו וללמוד כהעולה על רוחו, אשר על כן כבורח מבית השבי הייתי בעיני בבאי שמה ומקרב לבי ברכתי ברוך שפטרני מענשן של שפות רומי ויון, אשר ענו את נפשי כבנות תפת בברלין, ששם הנה כאמות כל ההכמות ראשיתן ואחריתן ובלעדן אך חטאת היא אם יהיה איש בארץ, ואשר על כן נתנו המתנדבים את מעט הכסף אשר יאמרו לתמוך בו בידי התלמידים רק בידי המורים את השפות האלה והמה יחלקוהו רק להמרבה בהן לקח, ואני אשר חשבון וחכמת הטבע בקשתי והמה הלעיטוני את השפות רגזתי תחתי כל היום וכל אשר היסיפו להלעיטני כן קצתי בהן ובמלמדיהן, וכאשר השמעתי הדבר הזה להמורה לאמר: מה לי ולהצרות האלה הן אך לחשבון אכין נפשי והוא ענני בגאון: אלה אך ראשית למודים הנה ואיך ירהב איש לגשת אל העליה בטרם הציג כף רגלו על המדרגה הראשונה?—אז בשמעי דבריו נכספתי מאד לעמוד על המדרגה העליונה אשר הוא עומד עליה, למען אחזיק בציצית ראשו הדלה ולהשליכו משם ארצה —כה המרו המורים האלה את רוחי, ואחרי כי בפאריז שבת נוגש, איש לא בא אלי ובידו שבט הרשע, הלא הוא דקדוק שפת רומי ואף לא אחד מאלה אשר נתנו לי משענה דרש ממני יפיפותו של יפת, לכן אמרתי עוד מעט אבא עד תכלית חפצי — אולם גם זאת לא היתה, ואז נוכחתי כי לבא עד המטרה תמצא רק יד האיש אשר כסף בידו או אשר הוריו יאכילוהו לחם. בימים הראשונים כאשר באתי לפריז ששתי וגלתי מאד על כי יצאתי מעבדות לחירות, כי איש לא בקש ממני חשבונות אם אלמד, ומה אלמד, אולם עד מהרה ראיתי כי גם פה לא אמצא את אשר בקשתי. כי אם אמנם נמצאו נדיבי לב אשר אמרו לתמוך בידי אבל האנשים האלה לא למען הרבות חכמה וחכמים יעשו זאת, כי אם כי הכסף כאין בעיניהם, כי על כן תחת אשר בברלין אם יאמר לך איש כי יתן לך שקל לחדש אז לא יעזוב

בנדבת שפתיו כבני ברלין, אשר מקטנם ועד גדולם כלם מורים המה לך. ואם אמנם לא אכחד אשר רבים המה בבני ברלין בעלי דעה ושכל הרבה יתר מאשר בכל יתר הערים, גם ישרי לב ואנשי אמת נמצאים בהם, אבל בקרבם דבר מה, אשר לא ידעתי אבנהו, ועל ידו רוחם זרה לכל גר. העיר ברלין בעיניהם כלֵב התבל ויושביה איש איש עמוד העולם אך הוא נולד על ברכי ההשכלה ואך הוא ינק משדי ההשכלה ואך לו תהי ההשכלה לסוכנת בהיותו לאיש, ובבא יומו עמו על עפר תנחת. ועל כן איש איש רמות ידבר כמו אל אלים הוא והשומע דברו חוזה מחזה שדי הרואה את אשר לא ראתה עין ויקשב את אשר לא שמעה כל אזן, בפתחו פיו יביעו כל מיתרי פניו כי הוא דולה מחשבות עמוקות מלבו, והמחשבה העמוקה ההיא על הרוב היא איזו מלים יבחר. והחפץ הזה לדבר ראמות יוליך לפעמים שולל גם חכמי לב להפיח שוא ותפל ולשאת מדברותיהם על דברים אשר לא להם המה. החכם החוזה בככבים ידבר נפלאות על אברהם יצחק ויעקב ויַרְאֶך באותות ומופתים כי אברהם הוא יעקב ויצחק הוא אביהם הראשון, ורעהו הנודע לכביר כח לב בחכמת החשבון ישא מדברותיו על חקי התורה וטעמם ויראך את בטן האמונה ה א ח ר ת אשר ממנה יצאו כל אלה, ודבריהם לא רק בעיניהם כי אם גם בעיני שומעיהם כמו תורת אל חי, כי על כן שוא יהי כל עמלך לקנות לך כבוד חכמים בעיר ההיא אם לא תשמש חכמים כחק, ושמוש חחכמים היא כי תהלל חמש שנים תמימות כל חכמי ברלין בפניהם ושלא בפניהם ותרים עד לשמים שיאם ואז בשנה הששית הכון לבא על שכרך כי גם המה ירוממוך ויתנו לך מקום בתוכם והצעירים הבאים אחריך כמשפט הזה יעשו אף לך. כל אלה לא ראיתי בפריז; השומר לא יעמוד בצד דלת העשיר לבלתי תת מעבר לאיש כמו בוויען, והחכמה לא צנה וסוחרה להחכמים לבל יקרב איש אשר לא מחברתם הוא אליהם כמו בברלין, לא כל אחד יאמר על ההשכלה כלה

מעל פניך ותהיה כאחד ממנו לדעת טוב ורע, כי הלא תבין כי ברלין היא גן העדן ובה עץ הדעת לכל מבקשי פריו —

— וגם הנחש המסית — נמלטו מפתחי פי ופני הראש אדמו ויקרא: למי תדבר כאלה? האם שכחת לפני מי אתה עומד? —

— חלילה לי! לא שכחתי, וזה הדבר, כי ראיתי כבוד גדולת אדוני בהיותו ראש וראשון לעדת ברלין המפארה, שׂם בפי את הדברים אשר דברתי אז —

— לא אבין למליך — קרא בגאות.

— בראותי כבוד גדולת אדוני נצתה כאש התאוה בלבי להגיע ברבות הימים עד מקומו, כי גדולות מאלה לא תבין נפשי, על כן אמרתי עלי להחזיק במעוז ישראל ולהשיב אליו נדחיו, כי אם יעזבו לאחר אחד את עדתם ויספחו על עדת עם הארץ איכה אצלח להיות ראש העדה?—הראש לא ענני דבר גם לא שם אותי אחרי הדלת והמזוזה, כי אם צלצל בפעמון והמשרת עשה זאת תחתיו, ובכח המשרת רצתי עד מלוני. ומן הוא והלאה צר לי המקום בברלין, כי אם רבים היו אשר הצדיקוני על מחשבותי אך כלם הרשיעוני על כי פציתי פי לפני איש גדול וכעזות גדולה ונוראה חשבו זאת כל שומעי הדבר הזה. ובכל העיר לא נמצא עוד עוזר לי, מבקשי הדעת הרפוני יען כי נבאשתי בראש העדה ומחזיקי האמונה לא נתנוני לבא בגבולם יען כי חללתי שבת בפרהסיא. ובצר לי מאד נגלה לי איש מארצנו כמלאך ישועה ויעזרני לעזוב את העיר ועל פי עצתו הלכתי לפריז.

כאשר שאפתי רוח כמו יצאתי מעבדות לחירות בעזבי וויען ובבאי לברלין, כן משנה ששון שבעתי בבאי לפריז. בבני פריז לא תראה גאותם ורום עיניהם של בני ברלין; בן פריז יקדם פניך ברצון ויקרבך במאור פנים ולא יהיה עליך למשא

אמנם אך כסף חמסים היה, כי הכסף אשר נמצא באוצר חברית תלמוד תורה נפל לה לחבל בירושה מאת ירא אלהיו ושומר תורה, אשר כל ימיו ישב רק באהלי תורה ויניח כל יתרו ליושבים באהלי התורה החרדים לדבר אלהים ואמונתו, וגם הכסף הנקדש להחברה ההיא אחרי כן אך מהיראים והחרדים לאמונה מוצאו, רק כי בעת ההיא היתה יד המשכילים תקיפה ואחד מהם היה ראש העדה ובידו היה לעשות כטוב בעיניו, והוא שלם לי בכסף הזה על אף חבריו יתר ראשי החברה יען כי תקיף היה, על כי חללתי שבת בפרהסיא! לתת להם צר לתלמיד עני לבל ימיר דתו לא הספיק ולמפר הדת היה די והיתר! אבל בעת ההיא היה הראש בעיני כאבי כל אוהבי משפט וחפש ואת נפלאותיו השמעתי בקהל. אולם לא ימים רבים משכני הראש חסד, כי האיש אשר בא אתי בדברים וישאלני מה בלבי, דִבֵּר אחרי כן את הראש וישמיעהו את דברי על עדת ברלין ועל אודות אלה שיתנו את אחיהם לגוע ברעב עד כי ימירו דתם, ועל כל אלה קצף הראש מאד ויוכיחני על פני באמרו כי שגה במשפטו על אורותי, הוא דמה כי איש דעת אני והנה מקנא לאמונה הנני ובאנשים כאלה נגעלה נפשו, כי הוא יאמין באמונה שלמה כי עוד מעט נתבולל בעמים, כי יקרקרו כל קיר מבדיל בינינו, כי עד מתי נוסיף להחזיק בתעתועי הבל ולענות עליהם, ואנשים כמוני הנותנים עז ותעצומות לאלה שיחרפו נפשם על אמונתם המה רק מחטיאי עמם בדבר שפתיהם ושמים מכשול בדרכם, וכאלה רבות השמיעני בחסדו ודמי רֻתַּח כסיר מצולה בשמעי את דבריו. בתחלה דמיתי כי אך מהתל הוא בי, אך לאט לאט ניכחתי כי מקרב לבו יצאו הדברים וארגז תחתי, ובפעם הזאת בקשתי מלים כמדקרות חרב להשיב לו ולא מצאתי ואקצוף על נפשי ואחריש, והוא דמה כי בָשתי העתיקה מפי מלים ועל כן הוסיף לדבר בקול אוהב ויועץ: אולם אחשוב למשפט כי אלה המה האלילים אשר הבאת עמך מביתך ועוד מעט תשליכם

— ובכל זאת שגית, אתה תחשוב אל נכון כי העליתי עשן עלים מרורים במחיר חמשים אגורות כאשר עשית אתה אז, ולא כן הוא, אני רק במחיר שתי אגורות קניתי לי, ואם כן עשינו איש לפי ערכו. — המענה הזה הוסיף להעלות חמתו מאד ויראני את הדרך, ואף שלה לפני אחד ממשרתיו ומכתב בידו והמשרת העבירני ויקדים לבא אל האיש אשר שמה היו פני מועדות.

האיש הזה היה איש נשוא פנים מאד, כי הוא היה ראש העדה וראש לחברות רבות ומידו לקחתי שקל וחצי מקופת תלמוד התורה, אשר הוא היה אחד מראשיה. והאיש אשר העליתי אפו בהעליתי עשן ביום השבת גם הוא היה אחד מראשי החברה הזאת ועל כן שלח דברו אליו לבל יתן לי מקופת התלמוד תורה אף אגורה אחת. הראש קרא את המכתב ויתבונן בי וישאלני: מה עשית? ובמה העלית אף האדון אבן־כסף? —

— על זאת הן הצטדקתי כבר לפני האדון אבן־כסף! — עניתיו בעז.

— אבל אני אשאל מה עשית? —

— הוא אמר כי ראה אותי מעלה עשן ביום השבת —

— ובמה הצטדקת לפניו? —

— אני אמרתי לו כי ידעתי את ערכי, כי בעת אשר הוא שלם חמשים אגורות בעד העלה אשר העלה עשנו ביום השבת ההוא שלמתי אני רק שתי אגורות ואם כן עשינו איש כערכו—הראש קם מכסאו וינח את כפו על שכמי ויאמר: ועל כן תקבל מהיום והלאה חמשה עשר שקלים לחדש מקופת תלמוד תורה —

— יום נצחון מאין כמוהו היה לי היום ההוא, כי אמנם ביום ההוא ראיתי אור חחפש וההשכלה הזורחה על עדת ישראל בברלין בכל הודו והדרו. עתה אמנם אחרת אשפוט, עתה אקוט בנפשי על כי שלחתי ידי לאחוז בבסף חמסים כזה, כי

אשר יבקש נפשות בני ישראל, ואני הנני מתרפס ואֶכָּנַע ואתן את נפשי כתולעת נבזה למען אמצא בדמי לבבי עשרה שקלים לחדש! ומעשרת השקלים האלה יחסרון לי שנים ביום הזה ובלי ספק יחכרו לי מהם עד צאתי מהבית הזה עוד שנים ועד תם החדש כל העשרה, והאמנם אהיה אחרי כל אלה למורה הכם?—אם מורה חכם אהיה אז לא ידע עמי שמי, ואם לעמי אהיה, אז ארד במסתרים שאולה ואיש לא יזכרני —

— ואם כן על דעתך עלינו החובה להחזיק בידי העניים מיראה פן ימירו את דתם —

— לא זאת! עליכם החובה להחזיק בידי העניים לבל יגועו בזלעפות רעב, ואם לא תעשו כזאת אז גם דם המומתים ברעב גם חמס הבוגדים עליכם תרד —

— די לנו עתה בדבר הזה — קרא האיש — ואני אבקש לעזור לך כאשר תמצא ידי למען תוכל ללמוד כחפצך, אך השמר לך לבל תשמיע גם לאחרים דבר — וככלות האיש את דברו נתן בידי חמשה שקלים תחת השנים אשר הבטיח, ולולא היה לבבי מלא רגשות יגון כי אז בלי ספק ששתי על הנצחון הגדול הזה, כי האיש הראה לי במתנת ידו כי אני נצחתי אותו באמרי פי, אבל רגשות יגון לחצו לבבי בחזקה, כי הדברים אשר דברתי התיצבו כמו חיים לנגד עיני ונשברתי מאד על השִׁבָּרוֹן אשר נשבר עמי מבית ומחוץ . . . ובלב מלא רגשות יגון כאלה באתי עד בית אחר מתומכי נפשי; אבל אך פתחתי הדלת והאיש קרא אלי בחמה: אין עזרתה לך בי! בקש לך עוזרים כלבך! —

— מה פשעי? — ערבתי לבי לשאל אותו.

— מה פשעך? לא תדע בשת לשאל כזאת וביום השבת העלית עשן בבית הקאַפֶּע ועיני ראו ולא זר, איש אשר יחכה לעזרת נדיבים יעלה עשן ביום השבת! —

— שגית מאד! — קראתי ואלבש פתאם עז.

— איך תעיז מצח לכחש בדבר אשר ראיתי בעיני? —

— אז אתן לכם הרשיון לבא אלי — עניתיו. האיש הניע ראשו ויאמר: כמעט כל אלה שבאו מארצך יחשבו בלבם כי עד מהרה יהיו למורים נודעים לשם, אבל עד היום הזה לא ראינו אף אחד אשר היה למורה, אך כי ימירו את דתם ראינו רבים מאד —

— וכל אלה בחסדכם הוא, כי לוא תמכתם בידם, כי אז אולי ראיתם אחרת: רבים אשר היו למורים ואף לא אחד אשר ימיר את דתו. ולבכם לא יסרכם בשאתכם כזאת על דל שפתכם! הנה ידעתי נאמנה וגם אתה אולי תודה, אשר לוא נתנו שם רוזן או רבבות כסף לכל בן ישראל אשר ימיר דתו כי אז עשו כזאת הרבים מיושבי העיר הזאת, גם מהראשים ומנהלי העדה, גם מאלה אשר יתימרו לשומרי משמרת הדת, ואלה עניי הצאן אשר יגועו מולעפות רעב, ואשר יתגוללו באשפתות בקור וקרח, אשר חייהם תלואים להם מנגד, המה כפושעים בעיניכם אם על פת להם הרבה יפשעו! הנסיתם לתת לחם להץ ומעון צר לאלה האובדים והנדחים והמה על אמונתם פשעו בעד בשר ויין?! נסו לעשות כדבר הזה ותראו אם יש בהם אף אחד אשר יבגוד, ואתם אשר לא תדעו את נפש האמללים האלה, לא תתבוננו לענות נפשם, לא תראו כי בבשרם ישלח רזון, עצמותיהם תיבשנה ועיניהם תמקנה בחוריהן, במסום נוסס יהיו כבגד אכלו עש או אז ישביח לפעמים חפץ החיים את המון מעיהם לאחיהם וישלחו יד לקחת פת לחם. ומי ימנה מספר אלה אשר בתחלואי רעב ימותו ואשר ישימו קץ לחייהם . . . ואתם עוד תתנשאו על קהל ההרוגים האלה על קדוש שם אמונתם, ההרוגים לא בפעם אחת כי אם במיתות משונות. לוא יצאה כיום פקודה עליכם כי תעזבו ארמנותיכם בברלין ותגורו בחוץ לעיר, ידעתי נאמנה כי חֶצְיְכֶם היה בין לילה לעם אחר, ואתם תביאו במשפט את אלה! ואני אהיה לך למופת, הנה כשרון רב לי, זאת העידו חכמים גדולים בחשבון, ובידי לחיות כיום בחיי שלוה אם אך אלך אל האדי־

— לזאת לצון תקרא ואני אקרא לשפה הזאת מררות, ידעתי נאמנה כי לוא היה מראה לקול כי אז ראית כי ירוק הוא ולוא טעמת טעם המלה כי אז חשת מה מר טעמה. אנחנו נקרא משבר ברוח ואתם תשמעו בדברינו לצון, יען כי כל דבר אשר יצא מפינו לא בשפת עבדים נבזים המשפילים לארץ גום יצלצל באזנכם כדברי עזות או לצון, ואולם על דעתי אצדק אני לוא אמרתי כי אתה חמרת לצון באמרך כי השפות האלה תורת ישראל הנן —

— כזאת לא אמרתי — ענה האיש אשר דברי נגעו עד לבו — רק כי עלינו לעזור רק לאלה אשר יחפצו להקדיש עתותיהם לחכמת ישראל, והכמת ישראל בעת הזאת היא כאחות להשפות האלה, ועל כל מטיף ורב לדעת את השפות האלה ובלעדן לא יכון לשבת על כסא הרבנות, ואחרי אשר ימעטו דורשי התורה יום יום, ובדור יבא יְבֻקַּשׁ רב ומטיף ולא יִמָּצֵא לכן עלינו לעזור לבני העניים אשר מהם תצא תורה, כי בנינו הן לא יהיו לרבנים ומטיפים, אבל בבקשך ללמוד חכמה אחרת אשר רק אתה תחיה בה, מה לך ולנו? —

— יש ויש, כי אז תתפארו כלכם כי אני אשר אהיה בין כה וכה למורה ראש בבית מדרש החכמות גם אני יהודי הנני, ועל כן עליכם לתמוך בימיני עד העת ההיא לבל אבוש אני אחרי כן בכם כי יהודים אתם ולמען אומר גם אני כי אחיכם אני —

— אנחנו לא נקנה לנו בכסף שומרי משמרת אמונתנו ואם רק בשכר תהיה באמנה עמנו אז בידך ללכת אל אשר יהיה רוחך ללכת —

— כה תדבר היום, יען כי אבוא לבקש כסף, אך אחרי כן כאשר חית ידי אמצא בכבוד אז אחרת תדבר וגם תְּאָנֵהַ אם לא לכם אהיה עוד —

— ואז גם נקרבך באהבה אם תבא אלינו —

— ומה חפצך ללמוד ? —

— את אשר לא יורוני מורי —

— השמיעני בשפה ברורה את חפצך —

— חכה לי חמש שנים —

— לא אבין למליך —

— הלא אמרת לי כי עוד תעבורנה חמש שנים בטרם אלמד לדבר בשפה ברורה —

— רב לך לדבר לצון, כי אם השמיעני מה בלבך. — הדבר הזה נגע כמו ברק במיתרי לבבי ואקרא: מה בלבי אשמיעך? לוא אמרתי להשמיעך מה בלבי כי אז אולי שמת יד לאזן. אני אוכל להשמיע מה בפי אבל לא מה בלבי, בלבי יש חפץ חי וגם תקות מה, אבל כל אלה אדבא לבל יעברו על דל שפתי, כי אין שומע לי ואין מבין חפצי, אבל הנה בקשת לשמוע זאת, הבה ואל תקצוף על קולי. אכן למשא וסבל וטרח אין קץ בעיני הלמודים אשר ילעיטוני פה; אני מבקש דעת חכמת החשבון וכל יתר החכמות הנוגעות בה והמה יאבילוני שפת רומי ויון! ואני אוכל את השפות האלה כי לא אוכל לגוע ברעב. לא לצון אדבר — קראתי כאשר ראיתי כי שחוק עבר על פתחי פיו — כי אמנם אוכל את השפות האלה, כי אם אמרי אעזוב אותן אז יחדלו מתמוך בידי והייתי עדי אובד, אולם בעת אשר אמצא לחם צר יגוע כשרוני ברעב, הנה זאת יהגה לבי —

— אולם זכור נא כי עלינו להושיע אך לאלה אשר ילמדו ויבינו תורת ישראל, כי אם הכמות אחרות תבקש ללמוד מה לך ולנו? —

— סלח נא לי כי לא ידעתי עד הנה כי שפות יון ורומי תורת ישראל הנה, ולוא ידעתי זאת מראש כי אז הגיתי בהן יומם ולילה, כי בתורת ישראל אמנם נפשי חפצה —

— הנה זה דרככם תמיד: גם בעת אשר תדברו בדברים היוצאים מהלב תחמדו לצון —

— האחד יזכה לשתיהן ולהשני יחסר כל — עניתיו מבלי שלוח אצבע להראות מי הוא האחד.

— את הכסף אתן ליך המורה — קרא האיש ופניו אדמו כדם.

— וגם את שאלתך בדקדוק שפת רומי תוכל לשאל מפיו—קראתי ואמהר לצאת. השני אשר באתי אליו היה ראש מֵטִיבֵי כי הוא התנדב לתת שני שקלים לחדש ושני השקלים האלה היו מועדים לשכר המִטָה אשר היא היתה מעוני ומיראה פן אֶאָלֵץ להודע גם בברלין אל השומרים הסיבבים, גמרתי אומר להיות נזהר בלשוני ויעבר עלי מה. האיש ישב אל שלחנו ולפניו מגלות וכתבים ובבאי שאל: מי שם? — מבלי הסב פניו.

— אני — עניתיו.

— אני! — קרא האיש — הן כל איש אני הוא אם ידבר בעדו אולם בצאת המלה הזאת מפיך הכרתי כרגע את הפה הדובר; שמע נא עול ימים, עליך ללמֵד לשונך לדבר צחות כאחד ממנו, כי ראשית כל דעת היא הדעת לדבר צחות לבל יכירו כי בימי נעוריך דברת בשפת עלגים, כי אם לא בשפה ברורה תדבר אז הבל כל דעתך —

— טוב הדבר — עניתי — כאשר אבא בחדש הבא אז אדבר צחות. — האיש שחק בקול ויאמר: אל נא בחפזון! הנה מְאֻשָׁר תהיה אם תדבר צחות בעוד חמש שנים —

— זאת לא עלתה על לבי כי לימים רבים ולעתים רחוקות יורני אדוני את התורה, ואני אמרתי כי אדוני יבקש זאת ממני עתה ואני לעשות רצונו חפצתי —

— הנך בן ליטא — קרא האיש במאור פנים — ותבחר לשון ערומים, טוב הדבר, גם אני אוהב לפעמים לצון אבל הגד לי מה תלמוד? —

— את אשר יורוני מורי —

הדבר, עליך לבקש מאת המורים כתב המעיד עליך כי למדה, כי הן לא להולכי בטל נתן כספנו חנם — ואני לא התאפקתי ועניתיו: האמנם אעיז מצח לבקש מאת המורים כי יכתבו ויחתמו כלם יחד וכל אלה בעד חצי השקל! —

— אם מעט לך בקש לך נדיבי לב אשר יתנו יותר — ענה האיש ויסב פניו ממני מבלי תת לי אף את חצי השקל. המורים הוכיחוני על המעשה הזה ויורוני תורה נפלאה כי עת אשר נקח כסף עת לחשות היא, ועת לדבר היא רק עת אשר נתן כסף.

— טוב הדבר — אמרתי ובלבי רגזתי על זאת, וכמו שטן מדיח מדרך נכוחות קם בלבי ויעוררני להרגיז רוח כל אלה אשר אמרו לתמוך בידי, ויהי בבאי ביום החדש השני אל בית אחד התומכים והוא שאלני דבר בדקדוק שפת רומי בגאון ואני לא מצאתי מלים לענות, כי אך זה לא כבר החלותי ללמוד השפה ההיא וגם לא הכינותי נפשי להשיב לשואלי והנדיב לא חשך את תוכחתו ממני ויורני כי עלי לשמוע בלמודים, כי אם עני אהיה אז אחיה בהם ואם עשיר אז יוסיפו לי עטרת צבי, כאשר גם הוא ינחל גם עתה כבוד בדעתו אף כי בין עשירים יקח חלקו, ולא טוב הדבר כי האחד יזכה גם לשניהם: לחכמה ועשר ולהשני יחסר כל — ולמען באר את דברו שלח אצבע ללבו בנשאו על שפתיו את „האחד" — ואני לא עניתיו מאומה ויוסף וישאל ואני כחרש לא ישמע עד אשר קרא בקול: הן לא חרש ולא אלם אתה ולמה הנך כמחריש? — אז עניתיו: אני אמרתי לחכות שנים אחדות ואז אענך —

— שנים אחדות? — קרא האיש ויתבונן בי בתמהון.

— שנים אחדות — עניתיו — כי מֹורַי הורוני אשר בעת נקח כסף עת לחשות ורק בעת נִתֵּן עת לדבר היא, ועל דעתי עוד תעבורנה שנים אחרות בטרם תמצא ידי לתת לך —

— מה זאת? עזות או סכלות? — קרא האיש וילטוש עיניו.

רבים בהם בעלי מלאכה, ורבים עובדי האדמה, וכלם יחד כחכמים כסוחרים יבקשו לדעת דבר מה בתורה, וכמעט כלם יבינו אם מעט או הרבה. ובכל זאת יתנשאו אלה אשר לא יבינו עד מה בתורת ישראל על כל קהל ישראל ויאמרו כי מהם תצא תורה ואורה לכל עמם. הדבר הזה היה לי לזועה, יאחרי כן החילותי לקצוף גם בהמורים, אשר עשו מלאכתם כבעלי מלאכה ובאשר הסנדלר יעשה אך סנדל והחיט אך בגד ותפור, כן המה עושים. לא ישימו לב אל חפץ התלמיד וכשרונו כי אם ילעיטוהו את הטוב בעיניהם המה, ולא על פי הכשרון יְהלל התלמיד כי אם על פי חפצו לשמוע בקול המורים מבלי דבר דבר ובקש חשבון. ואני אשר כפרא לא לֻמּד לשאת בעול הייתי בעטתי כפעם בפעם במורי ותומכי נפשי עד כי אזל הלחם גם פה ונאלצתי לרחיק נדוד.

כאשר באתי שמה קבלוני ברצון כל המורים אשר הָפקדו ללמד לנערי בני ישראל הבאים מארצות אחרות ולהכין נפשם למען יבאו לבתי מדרש החכמות, כי נדכה הייתי מאד ושפל רוח ובאלה יחפצו. ודעתי בתלמוד וחשבון היתה בעיניהם לעדה כי לא על צחיח סלע יזרעו זרע תורתם, ועד מהרה הביאוני אל אנשים אחדים אשר התנדבו איש איש לתת לי שקל או חצי השקל לחדש. וביום ראש החדש הלכתי לאסוף את הנדבות האלה, והנה בחדש הראשון משכו שנים את ידם ממני. אני לא ידעתי כי עלי להביא כתב תעודה מידי המורים כי למדתי בשום לב, ואם אין, לא יתנו לי העזרה, והמורים בלי ספק שכחו להעיר אזני על זאת. ויהי בבאי אל הראשון אשר התנדב לתת לי שקל לחדש ויבקש ממני את הכתב עניתיו: בחדש השני אביא לך שני כתבים אם תחפוץ — ועל זאת התעורר בקצף וישלך לי את השקל באמרו: לא תוסיף לראות פני — הדבר הזה הֵמר רוחי מאד ואלך מר בחמת רוחי אל השני אשר התנדב לתת חצי השקל, וגם הוא דרוש דרש מידי את הכתב, וכאשר עניתיו כי איננו בידי אמר: לא נכון

ישמעו גם אילי הכסף; שם ראיתי רבים מאד אשר כל הגיונם הוא להרבות הדעת בין אחיהם ולא יחוסו על עתם וכבודם ויאספו גם בידיהם נדבות לתמוך בידי עניים; שם לא שמעתי אף פעם דבר כמו בוויען: מי קראך הנה? די לנו כי נחזיק בידי עניינו. ואם כי גם שם נִחַתִּי כפעם בפעם מפני גאה וגאון, כי תחת אשר בוויען ילבש גאות רק איש אשר כיסו לא ריק הוא, הנה בברלין הדעת לעטרת גאוה, וגם היא לשכים בצדי הגֵר הזר אשר לא יחוש כל מחסור כאשר יחוש כי אין לו גואל ומקרב, אבל אשר עִמם לא אכחד כי אך בשם החכמה יתגאו, ואף פעם אחת לא שמעתי מפי אחד החכמים כי ילבש גאות יען כי דבר לו עם העשיר פלוני אלמוני, כאשר שמעתי תמיד בוויען, כי אם את החכם אשר שם לו. ולעתים רחוקות ראיתי איש ילבש גאות לנפשו, גאות בן וויען היא אך לנפשו ובהרימו את נפשו למעלה ראש ישפוך בוז על כל העיר כלה, וגאות בן ברלין היא להעדה, כמעט אין גם אחד אשר ירים את נפשו בדברו עמך, כי אם את עדת ברלין וחכמתה ותפארתה וכל כבודה ירומם תחת לשונו תמיד. ובגלל כל אלה הייתי בעיני בימים הראשונים בבאי שמה כאיש מֻצָּל משטף מי מדמנה. אולם רק בימים הראשונים חשבתי כזאת, ועוד מעט נלאיתי נשוא גם את העיר הזאת ויושביה. לגעל נפש היה לי לשמוע כל היום כי אך המה עטרת גאות בני ישראל הם, וכל אחינו יושבי יתר הארצות כבהמה המה, ולא רק דעת האדם לא להם היא, כי אם גם לא ידעו ישר ומשפט, ועל זאת הרה לי תמיד, והמה האמינו אמונה אמן, כי כל עוד אשר לא גר בן הארצות האלה עשר שנים בברלין ולא התענה ולא התגולל בחדר צר למען הקשיב לקח מפי המורים לא יזכה לשם אדם, ומה גם אחרי ראי כי גם שם לא כלם הכמים המה, ולא כל המתימר בשמה לקח אף הוא לקה. שם נמצאים חכמים רבים, אשר בהכמתם יחיו, ומרביתם המה אך סוהרים נבזים ורֻבָּם בלי כל בינה ודעת, לא כאחינו בארצותינו, אשר

לכל כי בחוץ לא ילין גר, בכל זאת לא משכו אותי השומרים הסובבים בעיר חסד לתת לי מעון, כי מצאתי עזרה ואם כי בעמל גדול ובתחנונים, בכל זאת לא צפוי הייתי למות ברעב כמו בוויען. בעיר הזאת לא רבים המה העשירים הגדולים באחינו כמו בוויען, וגם לא רק על פי העשירים יקום דבר, כי גם עצת חכם תִּשָּׁמַע כעצת עשיר, ועל כן ימצאו רבים אשר יחפצו בכל לבם לעזור את העניים המבקשים דעת, כמעט כלם יוקירו מאד את שם הדעת ויחפצו בה ויחשבו זאת להם לחובה להפיצה ביעקב, לא כמו בוויען אשר לא ראיתי אף אחד, אשר תעלה גם מחשבה על לבו לתמוך בידי מבקש דעת, כי כמשגע יחשב כל איש אשר קצרה ידו או יד הוריו לנהל אותו בלחם אם יאמר לבקש דעת, ועל כן אין תומך בימינו, וגם העשירים האחדים אשר ירימו תרומת נדבה יתנוה רק לנגוע וּמֻכֵּה אלהים, לִעור וחרש ופסח ולמבקש דעת לא יתנו אף גרה, ואין דורש ואין מבקש זאת מידם, כי המה סכו דרך ביתם מעבור עני להם. לפני הפתח יעמוד השומר ולא יתן לאיש אשר לא בדבר מסחר יבא לבא הביתה בלתי אם אגרת בידו מאחד המטיפים, ואף המה חכמים וידעו את חין ערכם כי על כן לא יתנוה לאיש. ומעודי ועד היום הזה לא ראיתי עיר אשר בה לא ישימו אחינו לב לכל תורה ודעת כמו בעיר ההיא, עד כי לא עלה על לב מנהלי הערה העשירה הזאת אשר תאסוף ותוציא רבבות שנה בשנה, עד היום הזה, כי גם אוצר ספרים אין לה ובעיר קטנה בארצנו תמצא בכל בית מדרש וישיבה ספרים הרבה יתר מאשר תמצא באוצר הספרים אשר לעדת ישראל בוויען, עד כי חשבתי למשפט בכל עת היותי שם, כי אך זאת היא תורת ההשכלה לבלתי למוד מאומה ולבלתי שים לב לכל דבר אשר לא יִמָּכֵר בכסף עובר לסוחר אחרי כי כן היא תורת העיר הזאת. אכן בברלין ראיתי אחרת, שם ראיתי את אוצר הספרים אשר להעדה והוא באמת אוצר כל כלי חמדה; שם ראיתי חכמים גדולים מאחינו ולדבריהם

— אל נא, אל נא! — ענני בהניעו בידו כמו חנף פגול היא לו.

— הוא הדבר אשר אמרתי כי נפלאים דרכיך מדרכי יתר אצילי העיר, כי המה כלם לובשים אדרת גאות, גאונים המה ורמי עינים וראשית דבריהם ואחריתם אך גאוה ותהלת נפשם היא, ואתה — —

— אמנם אמאס בכל תודה — קרא וישפל עיניו.

— ולכן תתגאה מאד בענות לבך, אולם טוב לשאת עול מתגאה בגאות לבו ממתגאה בענות רוחו — עניתיו ואמהר לצאת בטרם הורני הדרך. והמענה הרך הזה אשר עניתי להנדיב הזה המציא לי שקלים אחדים מידי נדיב אחר אשר שמע זאת. כה עניתי לרבים מהנדיבים ולהמטיפים ולראשי העדה ובמחיר כל מענה שלם לי נדיב אחר, אך בכל אלה לא מצאתי לחם לשבע נפשי ומעון לשבת בו, וגם תקותי למצוא כסף מעירי אבדה ובכן בלותי ירחים רבים בעיר ההיא ולא עשיתי מאומה, לא למדתי ולא בינותי בספר, כי נקעה נפשי מהספרים והסופרים עד כי שמעתי לעצה לעזוב את העיר ההיא אשר לפי דברת היועץ ההוא, אין בה חכמים ונדיבים רק נבובי לב, אשר זכו לעשר ובכספם יתגאו ולא ידעו נפש האביון הדורש חכמה, כי גם החכמה מאפע בעיניהם, לא כן עדת ישראל בברלין, שם אמצא עזרה ותושיה לרב, כי משם יצאה הדעת לכל ישראל וגם כיום הזה העיר הזאת היא מקור הדעת, — בעמל רב הצליח בידי למצא עזרת־מה למען אבא עד העיר הקרובה, ומשם סובבתי מעיר לעיר עדי באתי אל עיר־תהלת־החכמה.

בברלין אמנם פנים חדשים ראיתי, שם חכמים רבים וידועים, ולא יתנשא לכל לראש רק איש אשר כסף בידו ואם גם נבוב לב ומשחית דרך הוא. הכסף לא ישור בכל העדה כמו בוויען, ואם כי המטיף לא הרים במרום קולו ולא השמיע

קראו את המכתב שאלני: מה תבקש ממני? — על השאלה הזאת לא מצאתי מלים לענות והוא לא חכה לתשובתי ויאמר: הידעת כי ראש אני לחברת עוזרי דלים? השמעת כי חבר אני לחברת פוקח עורים, לחברת תומכי פועלים, לאגודת עושי טוב ובכל יום ויום נפל עלי לבלות שעות אחדות במושב האספות הרבות והשונות? וכה הוסיף לשאל עוד ויחשוב כעשרים חברות אשר ראש או חבר הוא להן, ועל כל השאלות אשר שאלני למען השמיעני כי אין עתותיו בידו לעשות דבר לאיש אחרי אשר כל עתותיו קדש קדשים הנה להחברות ולאיש לא יוכל לעשות דבר, על כל השאלות האלה עניתי כפעם בפעם: ידעתי ידעתי, אולם כאשר שאלני לאחרונה: האף זאת ידעת כי משורר וסופר הנני ואותי יום יום ידרשון?... בשמעי השאלה הזאת בא פתאום רוח בלבי ואקרא: זאת לא ידעתי ולא שמעתי בלתי מפיך היום! — ומבלי חכות עוד לנדבת פיו או ידו, אשר אל נכון לא חשך ממני אחרי אשר שמע דברים כאלה מפי, הפניתי שכמי ואמהר ואעזוב את חדרו ואת הדלת סגרתי אחר בחזקה עד כי נעו אמות הספים. כה התגלגלתי תחת שואה ימים רבים בעיר ההיא ואשבע כפן וקור ועצה ודברי מוסר; יום יום שמעתי בעצה אחרת ואחלה פני נדיב אחר ושומע לא היה לי. גם להנדיב הנודע בעיר אשר לא בעשרו כי אם בנדבת לבו ובעמלו לרבים זכה לשם נודעתי וכאשר שמע מפי את אשר עניתי להמשורר שחק בכל כחו עד כי כמעט נפל מעל הכסא ויפתח ידו הנדיבה ויתן לי — שני שקלים! אף גם נדבת פיו לא חשך ממני ויבטיחני לדבר על אודותי את האצילים הגדולים אשר באזניהם דבריו נשמעים, אבל כפעם בפעם הלכתי אחרי כן אליו והוא אמר לי יום יום: לך ושוב! עד כי נלאיתי ואקצוף עליו מאד אך הסתרתי חמתי ואומר: אמנם צדקו כל אלה אשר יבדילוך מקהל כל עשירי העיר כי אמנם לא דרכיהם דרכיך —

והוא לא יצא ערבתי את לבבי לאמר להמשרת כי אך זאת אבקש מאת האדון כי ישמע רק דבר אחד מפי, אך המשרת ענני כי האדון יצא כבר לשוח, ואז עזבתי את הבית במפח נפש. רגשותי אולי תבין גם בלעדי אגיד, בבשת פנים שבתי הביתה ובעל הבית דוחק וכאשר אמרתי לו כי אין כסף בידי להש באזני כי לא יעשה רעה לי, כי אם רק אתן את כל הפצי לו בערבון ואבקש לי מקום אחר ללין. אני הפצרתי בו כי יתנני לשבת אך הוא ענני כי כבר נסה באלה. ובבשתי ושברון לבי יצאתי החוצה וכל אכל לא בא אל פי ואתע בגן העם, אשר עד הנה שִׂמח לבי מאד, כל היום ואשמורה בלילה, עד אשר נלאיתי מאד, נפשי עיפה מרעב ודאגה ושנה נפלה על עיני. ובחלומי והנני שר גדול ושני שומרים עומדים לראשי, אבל השומרים האלה בגדו בי, כי העירוני בחזקת היד ויובילוני אל בית המשפט ויסגרוני על מסגר בחדר צר, יען כי נמצאתי בחוץ ואין לי מקום ללין, עד אשר יצא משפטי. ואך אז באתי עד תכונת דברי המטיף כי אמנם בחוץ לא ילין גר בעיר ההיא, כי השוטרים יסגרוהו על מסגר ויתנו את גנבים מקומו. אולם למה זה אמר המטיף כי בישראל בחוץ לא ילין גר? האם רק לישראל כה יֵעָשֶׂה? את הדבר הזה לא הבינותי אך לא הוספתי עוד חקור, כי גם החצי אשר בינותי בו היה לי די והותר לפקוח את עיני ולראות ולהבין את אשר לא ראיתי ולא ידעתי ולא בינותי עד כה...

ביום המחרת אחרי אשר שאלני השופט לשמי וארצי ומגמת פני ובהוכחו כי אמת בפי אשר אמרתי כי ידי רב לי בחכמת החשבון, כי נִסַּני בשאלות רבות ואני השיבותיו דבר, נתן לי שקלים אחדים וייעצני ללכת אל המורה חכמת החשבון בבית מדרש התכמות, אשר גם הוא אחד מאחינו. עשיתי כדברו והמורה נסני אף הוא ויאמץ לבי כי אחריתי ישגה מאד ועל כן נתן בידי מכתב מגיד תהלתי אל אחד מאחינו אשר שם לו על פני חוץ, כחכם וכעושה טוב בעמו. האיש ההוא אחרי

יום לבלי שוב, עד אשר הזכירני בעל הבית כי בא מועד לשלם בעד החדר שבו גרתי וכאשר מששתי כל כלי ויגעתי ולא מצאתי עוד מאומה, אף כי נדמה לי כי ביום אתמול עוד ראיתי שקלים אחדים בהכים, אז אמרתי אלכה לי אל המטיף ואשמיענו כי אזל הכסף מכיסי ועד בוא אלי כסף מרעי כאשר הבטיחוני אבקשנו כי ילוה לי שקלים אחדים, אבל עוד המלה בפי ופניו שנו ויקרא: ולמה רמיתני? למה אמרת כי לא יחסר כל לך כי רעיך יתמכו בידך? אני אמרתי כי הכסף לא יחסר לך, אולם אם כן הוא קצרה ידי מהושיע לך!—אני חפצתי לפתוח פי אף כי נבהלתי ובשת כסתה פני, אך הוא הוסיף לקרוא: כן תעשו כלכם, בתחלה תבאו ותאמרו כי לא יחסר לכם עד מה ועד מהרה תבאו בבקשה, אבל רבים המה המיחלים לעזרתי גם בלעדך —

— אולם ישמיעני אדוני מה פשעי?!—קראתי ומתני מלאו חלחלה עד כי צללו שפתי בדברי — למה יאמר אדוני כי רמיתיו? הן אמת בפי כי רעי הבטיחוני לעזור לי, ואף עתה לא נדבה כי אם גמילות חסד אבקש —

— כן דבריכם תמיד בני פולין, אני אדע אתכם ואת דרככם, גם בטרם ידברו אליכם כבר מענה ערוך בפיכם, אבל לא למענה פיך איחל, כי תפתה שפתיך עמי, עליך ללמוד דרך ארץ ולא לפשוק שפתים לפני גדול ממך!—חשך כסה על עפעפי בשמעי דבריו ולא האמנתי למשמע אזני ואומר: אולי לא נכון לבו היום כי איש אחר העלה אפו ועלי יהי הקצף, כי על כן אמצתי שארית כחי לאסוף אלי רוחי ונשמתי ולדבר בתחנונים למען השיב מעלי אפו, אבל עוד טרם פתחתי פי והנה הוא מתעורר בעברה ויקרא: מה חפצך? הלא אמרתי לך כי לאנשים כמוך לא אוכל להושיע ברב או במעט—ובהתימו דברו הפך וילך לו אל החדר השני מבלי שמוע תשובתי. כהלום רעם עמדתי על עמדי וכאש צרבת בערו עוד הדברים באזני ואהיה כאיש אובד עצות, אך כאשר עמדתי זמן כביר

בבתי הספר ויתרם המה בני הנביאים או מטיפים לעתיד לבא, כאשר תִּקָּרֵא עדה לפניהם, בכל אלה נחשבו לי בתהלה דבריהם כמו זר, כי איך יהללו את איש על פניו והוא יקבל את התהלה ויוסיף עליה גם בפיו! ועל כן לא מצאתי דברים לדבר אל המטיף עד כי שם אלי פניו וישאלני: ומי אתה? וכאשר השמעתיו את כל אשר עמי קבלני במאור פנים ויהללני על פני אותי ואת רעי אשר אמרו להחזיק בידי, ואשר לפי דברו ראוים המה להיות למופת לכל אחינו, וירבה תהלה לחכמי ארצי ולנדבת רוחם, ולפי דברו זה הדבר אשר יאמר מאז כי אך מארצי תצא תורה, ויתן לי הרשות לבקרו בביתו כפעם בפעם. ולשמחת לבבי לא היה קצה, אני אמרתי כי בגן עדנים אתהלך. ובכל עת באי אל המטיף האציל לי מנדבות פיו עצה ותושיה ויורני דעת איך לבחר דרך למצוא נתיבות בית מדרש החכמות ויבטיחני לעמוד לימיני בכל עת ולהיות לי כאב, ואני האמנתי ובטחתי בו, ומה גם אחרי אשר כתבתי מאמר באחד ממכת"ע העברים שבו הרימותיו לכל לראש וספרתי כל גדולתו, כפי אשר שמעתי מפיו, והוא לא מנע הטוב ממני ויתן די מלים בפי להגדיל המאמר ההוא ולהאדירו, וגם המר ולבנים למאמרים רבים כמוהו לא אצל ממני, מני אז נחשבתי, בעיני, לאיש בריתו כי הן רק בי בחר לגלות סודו כאשר לא עשה לאיש, ואני הייתי הולך רכיל בכל חפץ לבי, כי אחרי אשר לשוני לחכי דבקה בדברי אתו ולא מצאתי מלים להקטיר לו קטרת התהלה כאשר עשו יתר באי ביתו, לכן אמרתי לשלם על אחת שבע במו עטי לבל תעלה מחשבה על לבו כי איש אין לב אני ולא אבין רב גדלו, ואף גם למען ידע כל בית ישראל ויכיר את האור הגדול אזרתי ידי בעז לתנות תהלתו עד קצות הארץ וָאֶשמח בפעלי עד מאד. אולם ימי תקותי ומשושי ארכו רק כל עוד אשר בכיסי עוד נמצא שקל, ואני אף כי קויתי לעשות בהכמת החשבון נפלאות בכל זאת לא חשבתי הרבה כמה היו בידי וכמה הלכו להם יום

אל הקדש. ובשובי ספרתי לכל הגרים אתי בבית המלון ההוא מכל הנפלאות אשר חזו עיני ואהי בעיניהם כמשגע, והמה היו בעיני כבהמות יער אשר לא יבינו לרגשות אנוש. ומה גם ביום המחרת כאשר שמעתי את דברי המטיף בפה חוצב להבות אש, יניע בידיו וימולל באצבעותיו ויקרוץ שפה וירקע ברגליו כמו יכריע המון וצבא לרגליו. ובהד השמיע במרום קולו „בחוץ לא ילין גר" אנחנו בני ישראל רחמנים בני רחמנים הננו, אנחנו נדע את נפש העני ולא נתנהו למוט, ואין עם כעם ישראל החומל על דל, אצלנו בחוץ לא ילין גר כי אחיו לא יקשיח לבו ממנו—וכאלה רבות קרא ושומעיו השתאו השתוממו לדבריו ואיש הביט בפני רעהו ועל כל פנים נראו אותות כבוד ויקר להחוזה הנפלא, ואף אני במועל ידי קראתי ממעמקי לבי: רב לי רב כי באתי עד הלום ובעיני ראיתי ובאזני שמעתי כל אלה. הנה במחשכים ישבתי עד כה, בין עם אין לב, עם נלעג שפתים אין בינה, עם עִוֵר וחרש, אשר לא ישמע דבר צדק ולא יראה נבוחות, אשר גם צדקתו תחשב לו לחטאת כי בלי דעת נפש היא וחכמתו נסרחה כי אין לה מליץ יושר. הנה עתה באתי וראיתי מה יתרון לחכמה מן הסכלות, כי ברב דעת רב חסד ויוסיף תבונה יוסיף יושר—במחשבותי אלה נמשכתי לתמי ומבלי משים באתי אחרי כלות התפלה בחברת אנשים אחדים עד הדר המטיף, את האנשים האלה הכרתי כי הם המה היו שהרבו לשבח ולפאר את הדרשה ויקרצו שפה ויניעו בראשם וימוללו באצבעותיהם ברגש לכל מלה ומלה, ועתה בבאם ביתה המטיף גם שם הביעו כלם את תודתם ותהלתם לו, כי השכיל לדבר ביום ההוא כאשר לא הטיף עד כה, והוא נענה להם בראשו וישש על התהלה, אך לפי דעתו לא יגרע ערך הדרשה אשר דרש בחג הפסח והשבועות והסכות ובימים הנוראים מהדרשה הזאת, ואף לדבריו אלה הודו לו. ואם אמנם עד מהרה נודע לי כי האנשים האלה כלם חכמים, כלם יודעים ערך הדרשה, כי אחדים מהם המה מורי הדת

אף לא סוחר הייתי כי אם כלעמת שיצאתי כן שבתי, והנני גם היום את אשר הייתי עשרים שנה לפנים —

— ומדוע היתה כזאת? הן לא קצר כח לבך מקנות לך שם חכם, מדוע לא עשית כזאת? —

— הנני לספר לך את הדבר כמו, אולי תמצא לך ממנו תורה.

ב.

אַנְשֵׁי חֶסֶד.

בעל הבית הריק כוסו וימזוג את הכוסות שנית, וישב כמו הכין נפשו לדבר הרבה ואחרי אשר העלה ענן מקטרתו ענה כדברים האלה: הנה בראשית דברי ספרתי לך, כי בהיותי למשכיל נהפך לבי בקרבי ואהי לאיש אחר, ובהִוָּדַע הדבר לחותני ואשתי צר לי המקום בארצי ואברח על פי עצת רֵעַי החדשים אשר יעצוני ללכת אל ארץ נבריה, והמה הבטיחוני כי אהיה לגאון בארץ בכשרונותי ובדעתי בחכמת החשבון אשר אמנם רבה היתה, וגם בכסף תמכו ידי ואבא לעיר וויען בלב מלא תקוה להיות עד מהרה לאדם המעלה. לא ארבה לספר לך מה רם לבבי בראותי את אַחי ופני אדם להם ומה התקצפתי ומלאתי חמת נקם בראותי את היהודים בני גאליציא אשר שלמותיהם יתעבום, נכון הייתי לשאת את אלה על שכמי ולדרוך על ראשי אלה ברגל גאוה, ולבי היה מלא מכל מראה עיני. דמעות התגלגלו מעיני בהציגי רגלי על מפתן בית התפלה, בשמעי בפעם הראשונה קול החזן וקהל עוזריו ובראותי את המגבעות על ראשיהם והנרות הרבים אשר לפני ארון הקדש, וכל לבבי היה מלא מרגשי קדש עד כי לא הרגשתי ולא שמתי לבי גם כאשר דחפני השמש ממקומי ועד הדלת הגישני, כמעט בקשתי סליחה ממנו על כי ניעזתי א נ י לגשת

וישקרו לנפשם ולכל השומע דבריהם. כי תבא היום אל אחד מהם ותבקש עזרה אז יענך: מה לי ולך, החסר אביונים אנחנו? רב לנו רב לעשות למען עניי ארצנו — ואתה תאמין כי הוא יפק באמת נפשו לרעבי ארצו, אבל שקר הדבר. בארצו מעטים המה העניים והמה לא הסכינו מעודם לבקש עזרה. התלמידים אשר יחסר לחמם המה רק הבאים מארצות אחרות, כי בני הארץ ההיא לא יבקשו לקח אם אין להם לחם, ואם מטה יד האיש אז לא יתן את בנו לבקש הכמה כי אם מלאכה או מסחר יורהו, ואלה העניים המבקשים לקח המה רֻבָּם מבני הישיבה, אשר בימי נעוריהם לא למדו מלאכה או כל דעת אשר תחים וכאשר נפקחו עיניהם לראות את מצבם נדו גם נעו אל ארצות אחרות בהשענם על צדקת פזרון אחיהם, אשר למשמע אזנם שש עליה לבם, והנה יבאו עדיהם ויחפרו, כי אבירי לב המה רחוקים מכל צדקה ורק לכסות עינים להם פתגמם, אשר רק לעניי עירם וארצם ישימו לבם, ואם יבאו אלה לבקש עזרה אז ימצאו פתחון פה אחר לשלחם ריקם מעל פניהם, וכאשר אמרתי לך בתחלה כי גם כאשר ימות איש ברעב בראש חוצות ויתגולל באשפתות לא ישימו אליו לבם—

— לא אכחד כי הדבר הזה המסני מאד, ואם כן הוא למה זה נינע לבקש חכמה במקומות האלה אשר שם יהפך לנו לב בשר ללב פריצי חיות ? —

— הלא זה דברי מ־אש כי רק למען תמצא ארחות חיים תעשה זאת. לעמך לא תיטיב עד מה אם לבך יחרש באהבתו ותגוע ברעב, לא כן אם תיטיב לנפשך ואם לא יכבה זיק החמלה מלבך אז תוכל לפעול ישועות, וגם אנשים כאלה ימצאו אם כי מעט מאד מספרם ואליקים יהי לך למופת, כי איש מצמיח ישועות כמוהו אין בארץ —

— וגם אתה עמם גרת ודרכי בני ישראל שמרת —

— אני הן לא בדרכיהם בחרתי, כי לא חכם ולא מורה

וַיַּרְבּוּ על הצדקה, אך איש אשר יבקש באמת להיטיב להאביון בכלם לא מצאתי —

— האם בעיניך חזית כל אלה ולא מפי זרים שמעת? —

— בעיני ראיתי ומבשרי חזיתי כל אלה —

— אם כן אחדל מֵהוֹכֵחַ. אולם הורני נא איכה היתה כזאת כי לב אחינו החומל על דל יהפך לאכזר? —

— הוא אשר אמרתי כי לא אחינו המה; המה בכל דרכיהם ובכל הגיוניהם ומעשיהם לא לישראל המה, המה יחשבו כי להם באה כבר הגאולה, כי כן שמעו דבר מפי מוריהם, כי הדעת והחכמה תפדינה אותם מכל צרותיהם, ואחרי אשר יאמינו כי כבר נחלו חלקם בהדעת לכן יבטחו כי לא תקום עוד צרה להם. אכן אחרי כי שקר דברו מוריהם, ובהורותם אותם להחזיק בהדעת הורום בשקר כי בה יושע כל העם ואך זאת היא הגאולה הנאמנה, לכן הסכינו כלם לחשוב כי כל אשר יעשו למען כל העם הוא, בסחרם את מסחרם, ובלמדם חכמה ובפזרם כסף וברדפם תענוגים, בכל אלה יגדילו כבוד עמם. כן יחשבו בלבם, וכהחסידים בארצנו יאמינו כי בכל אכל ובכל משקה ובכל דבר אשר יעשו ענג לנפשם יביאו נחת רוח לבוראם ויחשוב זאת להם לצדקה, כן יאמינו המה, כי תפארת המה לכל בני ישראל במושבותיהם, ורק בזכותם יחיו כלם, ומה להם עוד? ולמה זה יפזרו גם כסף? המה היו לאנשים רודפי חיים וכסף ותענוגים וכל רעיון ומחשבה אולת וכלמה המה להם, אך גם לְשַׁקֵּר למדו לשונם ויאמרו כי המה עושים כל אלה למען כל העם, כי בדבר הזה יְשֻׂגַּב העם כלו וימצא עז ותעצומות. והדבר הזה שקר הוא מאין כמהו וחֲנֻפָּה, כי המה באמת אך לתענוגי החיים עינם ולבם כל היום ועל אחיהם אשר רוחם עוד נאמנת עם עמם ולא רק בהות נפשם יהגו כל היום, יגדילו עקב ויתגאו. ובהחלם לדבר שקר כן יוסיפו לדבר אותו גם בקהל

הרבים בהם אך סותרים המה ולא ישימו לב לספר ולחכמה, ויבלו ימיהם במסחרם ובתענוגם, ובכל העם הזה תמצא רק אחדים אשר קנו להם שם חכם בבתי מדרש החכמות ושאריתם המה סוחרים, אשר לא ידעו כל חכמה וכל דעת זרה להם כמו להחסידים בארץ הזאת, אך המה במלבושיהם ובדרכיהם נמשלו לעם הארץ ולכן יתנאו ויביטו בשאט נפש על אחיהם ביתר הארצות אשר עוד לא למדו לבלות כמהם כל ימיהם אך במסחר ותענוגים. גאות לב האנשים האלה לא יבין כל איש בלתי אם ראה זאת בעיניו. בעיניהם לא יקרש כל קדש ולא יצדק כל צדק, כל רגש רעות רוח בעיניהם וכל מחשבה כשגעון, ואם גם לעיניהם יגוע אחיהם ישטו ויעברו ממנו, כי הן לא אחיהם הוא עוד אחרי כי מארץ אחרת בא. וכמענה הזה תשמע תמיד מפיהם: מה לי ולבן רומעניא, או לבן פולין? כמו המה כבר לא לישראל המה וכל חלק ונחלה אין להם בין אחיהם. ובאמת אין להם כל חלק ונחלה באחיהם, מלבד עת יבקשו עצה איך להיטיב מצב האמללים אז יהיו המה הראשונים להשמיע העצה, אך אם יבא אחד מהאמללים ויבקש עזרה יגרשוהו בחרפה מעל פניהם ויקראו באזניו באכזריות: שוב לארצך כי לא יכירך מקומך פה —

— אולם האמנם יהיה כדבר הזה כי כלם אבירי לב רחוקים מצדקה ואני הן קראתי כפעם בפעם צדקת פורונם כי רבה היא מאד?! —

— ואמנם כן הוא כי בקראך את צדקת פורונם אז רבה היא מאד, באחת כו צדקת פורונם גדולה היא רק כאשר ידעו כי תִקָרֵא בקהל, ולוא ידעו כי גם כל שקל אשר יתנו לתלמיד עני יכָּתֵב בספר לזכרון ויודע בקהל רב כי אז הרבו לתת. וזאת שנית כי בהזכירם מעשה הצדקה המה מגדילים מאד על הדבר, ואם איש אוצרות אשר לו אלפי רבבה יתן לפעמים נדבה עשרת אלפים שקלים, אז כל פה יביע תהלתו, גם יגזמו

בהעיר אשר אבא שמה מהלקי באשדות, שם מצאתי די כסף בעמלי ובלי ספק אמצא בכל המקום להשתכר למען החיות נפשי —

— הנה תשגה מאד. באחת כי באשדות היית מורה ועתותיך היו בידיך להורות ובהעיר אשר תבא שמה תהיה תלמיד, ואם תחפוץ ללמוד אז לא תמצא עֵת ללַמֵּד. וזאת שנית כי בכל המקום אשר תבא להקשיב לקח שם רבים המה התלמידים, אשר יחכו בכליון עינים למצוא תלמיד להם וישישו על כל שכר אם גם מעט מאד, כי עוד טרם תבין עד מה איכה יחיו רב התלמידים הבאים ממרחקים להקשיב בלמודים, רבים בהם ישישו על פת חרבה אם אך ימלאו בטנם בה, ורבים בהם אשר יצומו יום או יומים וכל אכל לא יבא אל פיהם ולפעמים לא ימצאו אף מקום ללין, וכל עזרה רחוקה מהם —

— האמנם יהיה כדבר הזה בארצות אשר שם לא ימאסו עוד אחינו בחכמה ודעת? כי גם פת לחם ומקום ללין יגרעו מאחיהם האביון?! — קרא זרחיה בשממון.

— רק בהארצות אשר לא ימאסו עוד אחינו בחכמה שם יקפצו ידיהם מאחיהם האביון. בארצות אשר שם רבים המה מואסי הדעת ימצאו גם אהדים אשר יקרבו את החכמים בימין צדקם, כי אלה אשר על דגל אוהבי הדעת יחנו, המה יעשו ככל אשר תמצא ידם להיטיב לענייהם, ושם עוד לא למדו להקשיח לב, לא כן בארצות אשר שם יתפארו כי כלם חכמים, כלם נבונים, שם לא ישימו לבם אל הדעת, ואחת היא להם אם ילמדו או לא ילמדו. רק המתעשר יחפוץ להראות את עשרו לכל יאמרו כי קצרה ידו, אך האיש אשר כבר יצא לו שם עשיר בארץ הוא לא עוד ישים לבו אם גם יאמר איש כי לא איש אוצרות הוא. וכן הוא באחינו בארצות אירופא, המה לקחו לנפשם שם חכמים, יען כי כלם מקטנם ועד גדולם למדו בבית הספר, ואם גם רֻבָּם לקחו גם בבית הספר רק לקח־מה וגם אותו כבר שכחו, כי

תמצא לנפשך ארחות חיים ולמען ישמע הקהל את דבריך, אשר כל אלה תבקש לשוא אם לא תקח לקח מפי מורים ואם המה לא יסבו ידיהם עליך. ואם תשטה מהדרך הזה בחשבך להביא קרבן לעמך תשגה מאד, כי קרבנך לא יוסיף לעמך מאומה רק תוסיף עני אחד או, אם אשה תקח ובנים תוליד, עניים רבים בעמך. למען מצוא ארחות חיים עליך לעשות כדבר הזה, ואם אחרי כל אלה, אף כי שנים רבות תבקש אך לנפשך ארח חיים ותדרוש רק חכמה אשר תחייך, ובכל זאת כאשר תגיע עד המטרה תשוב ותזכור את עמך, או אז תמצא ידך גם להשכיל להיטיב, אם לא תשכח את מחסוריו ועניו ואם תבין לבך גם אז כיום הזה לבקש שלומו וטובתו, ומה גם אם תאמר אז להקריב לו קרבן עתך ועמלך הנה לא אספוק אף רגע כי טוב תעשה בעמך. אולם לא נביא אנכי לדעת מראש אם כה יגדל כח לבך לזכור כל אלה אחרי אשר תשכחם שנים רבות ולא תעלם על לבך. אולם אחשוב כי כבר דברנו עד בלי די בדבר הזה, ועתה אחפוץ לשאל את פיך אם יש בידך די כסף להחיות את נפשך שנים אחדות עדי תקנה לך שם חכם, כי אם לא כן הוא אז אך הבל כל דברינו —

זרחיה נבוך כאשר שאלהו על דבר כסף; הוא היה כאיש אוצרות בעיניו מבלי אשר השב רגע כי אך כאשר עמל וראה שכר בעמלו אז מצאה ידו להחיות נפשו, וכי בהנחלה אשר הותיר אביו חלילה לו משלות ידו כי היא תספיק רק לאמו ואחותו, ובעל הבית בראותו מבוכתו דִמָה כי הוא נבוך יען כי אין בידו אף מה, כי על כן מהר ויאמר: הלילה לך להתבושש בחסרון כסף וכפי אשר תמצא ידי הנני נכון לעזרך כיום, אך אם תבקש לשמוע בלמודים עליך להביא צרור כספך עמך, ואם אין שוא כל עמלך —

— שנית — ענה זרחיה אשר בין כה ובה הרגיע רוחו כמעט—עוד בידי די כסף להחיות נפשי כשנה תמימה וגם אז כאשר יכלה אקוה כי לא אדע מחסור, כי למה זה יגרע חלקי

מה טוב לעמך, כי אם על פי רוח מבינתך תורה דעה, ומה יועילו לך דברי כיום, אם ארע מראש כי אז תהיה לאחר, וכל הגיוני לבך תחליף ויחלופו וכל חפציך ישנו פניהם עד כי לא תכיר את אלה אשר כיום המה כל הגיוניך בשבתך וקומך ובשכבך בלילות. חכה לי עד אשר תִּקָּרֵא בשם חכם ומקומך יכירך בין חכמים בקהל ואז אם עוד תשים לעמך לבך ואם תבקש לשמוע דעתי אשמיענה בכל חפץ לבי, אבל ידעתי נאמנה כי אז תשחק לי, כי אז לא תבין למלי כאשר לא יבינו גם כיום הזה החכמים ואנשי השם, אשר את הכל יבינו אך לא כי שתי פעמים שתים הן ארבע —

— הנה תסלח לי אם אומר כי כתהפוכות המה דבריך, בתחלה אמרת כי רק החכם בחכמתו יכון ולו יאתה להשמיע עצה ברבים ועתה תאמר כי המה לא יבינו עד מה —

— אל נא תבהל על פיך, עול ימים, ובין בדבר. אני אמרתי כי רק חכמת החכם אשר השם הזה נקרא עליו תֵּחָשֵׁב להכמה ורבים יקבלו אותה, אבל בזאת עוד לא אמרתי כי הרבים יצדקו וכי היא חכמה באמת, או האמנם תדמה אשר אני אחשוב כי כל אלה אשר מוריהם סמכו ידיהם עליהם ויכנום בשם חכם, כי כלם יחד חכמי לב המה?! מי יודע זאת יותר מני כי רַבָּם נבובי לב המה, גאונים נבערים מדעת, לבם צפון שכל וגם חכמת מוריהם לא באה כמים בקרבם, ורק אחד מאלף הוא אשר לו לב חכם להשכיל ולהבין דבר. ובדבר אחינו ומה טוב להם יבינו הרבה יתר אלה, אשר שם הכם לא נקרא עליהם, כי המה לא נבדלו מהקהל ויחושו מכאוב במכאוב כל העם ויראו בעיניהם כידו, לא כן אלה אשר בשנות דרשם הכמה המה נבדלים מהקהל, וישכחו את עמם ותלאותיו כי הגיונם יקח כל לבם, וגם יחזו מחזות שוא ותקות כוזבות, כי על כן גם בהגיעם עד מטרתם לא עוד יבינו דבר עמם כמו. ואני אמרתי גם בתחלה כי עליך לבקש חכמה בבית מדרש לחכמות לא למען תהיה למורה לעמך, כי אם למען

— לוא יהי כדבריך, וגם אני לא אקריב נפשי, אבל אחפוץ לדעת מה טוב לעמי למען אורהו דרך תבונות —

— בתחלה עליך לדעת מה טוב לך, בתחלה עליך להציב לך יד בתבל לבל תהיה גם אתה לסבל על אחיך, ובהטיבך לנפשך הנה החיית נפש איש מישראל ובדבר הזה טוב עשית, ורק אז כאשר הצליח בידך להציב לך יד ותדע כי יש לך רב לחונן גם אביון, ובדעתך עשית לך שם עד כי רבים ייחלו למוצא שפתיך או אז הענק תעניק להם מחכמתך. אולם מה תועיל לך עתה העצה איך להורות לרבים בטרם אשר הרבים יבקשו עצה מפיך, והרבים לא יבקשו עצה מפיך בלתי אם עשית לך שם, ולדבר הזה עליך לשים לב לבקש לך דרך חיים, כי אם תוסיף לתעות כאשר תעית עד כה בהשענך על חכמת לבך אז נבול תבול וגם חכמתך תחָשב לך לאולת כי איש לא יאמין בה —

— בפעם הזאת תדבר דברים כאחי אליקים, אשר אף הוא חצי יודע יקרא לאיש אשר לא כלבו ידבר —

— אמנם אדבר כמהו, רק כי הוא יקרא בשם חצי יודע לאיש אשר לא כערכו הוא ואני גם את נפשי אכנה בשם הזה. כי הוא הדבר אשר שניתי ושלשתי לך, כי רק החכם בעיני הרבים הוא החכם לרבים, והאיש אשר בנפשו ידע חכמתו והרבים לא יאמינו בו אם הוא יאמר להיות למורה לרבים אז כמשוגע יחשב. אם תבקש חכמה רק לנפשך על פי דרכך אז עליך להשתעשע בה לא לעין רואים, ואם תחפוץ להתימר בכבודה בקהל לעין רואים, אז עליך לבקש בתחלה כי הקהל יסמוך ידו עליך, והוא לא יסמוך ידו עליך בלתי אם המורים עשו זאת בכתב מפרש. אשר על כן עליך לקנות בתחלה שם חכם, ואם יעמוד לבך בכל העת ההיא וידיך תחזקנה במעוז העם כלו, ובעת אשר תנחל כבוד ותשבע לחם לא תשכח גם את עמך האמלל, וגם אז כאשר נחל כבוד בשמך יעלה זכרון עמך ומצבו על לבך, אז אשריך ואשרי העם. אבל אז לא למורים תטה אזנך לדעת ולשאל:

— לא אבין למליך — קרא זרחיה בתלונה.

— לכן אבינך. הנה רבים המה המתנשאים בנפשם לבקש להיות קרבן לאדם רב, ובדברם ובחשבם כזאת ידמו כי כבר היו לקרבן וכבר עשו נפלאות ועל כן יבאו על שכרם ויבקשו להם הכבוד היאות לקרבן, ויחפצו כי לכל דברידם בקהל יהיה שומע להם וכאצילי העם יחשבו, וכל אלה רק יען כי אמרו כי יבקשו להיות לקרבן . . .

— אבל הן לא תחשוב כי אהגה דבר בפי ולא רותי — מהר זרחיה לקרוא בטרם כלה הדובר בו.

— זאת לא אמרתי, אבל זאת אמרתי כי אם גם בידיהם יעשו את אשר ידברו בפיהם גם אז לא ייטיבו לאיש בלתי אם את נפשם יקריבו ודמם לא יעלה לריח ניחוח לאיש. הן אמנם יש ויש ביד כל איש אם גדול או קטן להביא קרבן לעמו, אבל כזאת תהיה רק בעת מלחמה. בעת אשר האויב יצור על הארץ ולא ישים סתר פנים, אז יקרה כי איש אחד יציל מחנה גדול באמץ לבו, וקרבן כזה ייקר מאד לכל העם כלו, או כי ישים איש נפשו בכפו ויארוב בסתר לדעת מוצאי ומבואי האויב למען יגלם לצבאות עמו, אז בידו להמציא תשועה הרבה יתר מגבור ושר צבא. לא כן בעת מנוחה אשר אז רק שרים במשפט יעמידו ארץ ואושר העם בעצה תבון, אז אם יבא איש ויאמר: הנה אקריב נפשי למען תת משפט צדק או עצה נאמנה לעמי, עליו ימלאו השומעים שחוק פיהם, כי ישאלוהו: מאין תדע ארחות משפט, או רוח מי יצא ממך לחות דע? וזה הדבר גם בעמנו. אם כי מלחמה לנו תמיד מפנים ומאחור, אבל אנחנו קצרי יד הננו ולא נצא המערכה, וכל הכמתנו היא להחבא עד אשר יעבר זעם, לנו תקצר יד איש מהושיע בחזקת היד ובאמץ לב, ומה יועיל לנו קרבן איש? לנו דרושים אנשי לב אשר יבינו עצה ותושיה ואותן יורו לרבים בלב מתנה ורוח נכון בלי כל קרבן —

הריחו מלחמה ויתעוררו לקראת נשק, כי ראו עין בעין כי אלה יתעו את העם מדרכו בדברי רוח ויגדילו שברו, ועל כן קדשו עליהם מלחמה בכל עזוז אפם ובכל אמץ לבם, כי מלחמת עמם היתה, ובעת המלחמה לא אך בדברי הנבואה שלחו ידם ולא יצאו להורות כי רק תורתם שקר אבל עצתם טובה, כי אם גם בעצתם שלחו כלי מלחמתם וילחמו נגד החכמה כמו היא היא הצוררת את ישראל. והרבים בעמנו הבינו כי דברי האנשים האלה היועצים ללמוד חכמה למען היטיב לכל העם, הבל המה וישחקו להם, ובכל זאת אחזו בהחכמה לא יען כי ראו בה אחרית כי אם ראשית להם, ומאחרית ישראל ותקותו הסבו לבם ולא העלו עוד אותן על לב. ויהיו ככל עמי הארצות לבקש אך חיים בהוה ובין כה וכה תקות ישראל אבדה —

— ובמה מצאה ידנו לדעתך להרים קרן לעמנו ולתת עז ותעצומות? —

— לא בדבר הזה נדבר כעת ולא למען לשאל עצה מפי על אודות הדבר הזה באת הנה כי אם למענך, ולך יעצתי כי תדבר עם אליקים או אחיו ותשאל מפיהם עצה נאמנה באיזו חכמה תבחר ואנה תפנה לבקש לך חכמה ושם חכם, כי בלעדו לא תכון בארץ, והמה יורוך דבר לטוב לך —

— אולם גם זאת אחפוץ לדעת, כי מאז החילותי לחשוב מחשבות הנה דבר עמי נגע בלבי, ובכל עת אחשוב ואבקש להשכיל להיטיב לעמי עוד יותר מאשר אבקש להיטיב לנפשי, ולצדקה תחשב זאת לך, אם תורני דרך תבונות בדבר עמי, אשר נכון הנני להקריב גם נפשי בעבורו —

— טוב הדבר ויפה מאד, אולם השב אל לבך, כי אך לאלהים אחת היא אם הקומץ מלא סלת או שור פר תקריב לו, אבל לכהנים יבחר שור פר מידי עשיר כְּלִי אשר ידו תמצא להקריב אלף פרים ממלא הקמץ סלת מידי עני אשר זה כל חלקו. כבוד ותפארת לך אם תאמר להקריב נפשך לעמך, אך התבונן אל עמך וראה אם תוכל הועיל לו בקרבנך? —

אלפים שנה, כי אז אולי גם עשינו דבר למען הוציאה לפעולת ידים, לא כן אם תקות שוא נתנו בלבנו תחתיה, בדבר הזה הסירו את לבנו מאחרי הדרך הנאמן ויתעיהו בדרכים עקלקלות לבקש עזרה במקום לא תמצא, לבנות ערי מקלט במקום אשר אולי בן לילה יקיא אותנו מקרבו. המה החליפו הסבות בהתוצאות ועל כן גם בתורתם הטובה והנכונה יורו תהפוכות. המה ראו כי אך טוב לנו לבקש ארחות חיים ככל עמי הארצות אם אך נוכל, לבם הורם דעת, כי כיום אחרי אשר נפתחו להם עוד מעינות חיים אחרים, אשר לאבותיהם לא נתנו לשתות מהם, הנה טוב הוא מאד למהר אל המעינות ההם ולהשביע נפשם השוקקה, אולם תחת אשר היה להם להשמיע דבר על אפניו: בקשו חיים למען תחיו בעולם הזה, הלא הוא — איש איש לנפשו כל עוד אשר יתנוהו לראות ברכה בעמלו, — הוסיפו על הדבר ויאמרו לעם: בקשו חיים בעולם הזה ותחיו בהם גם לעולם הבא כי גם כל העם יחיה בגללכם! הן די כי תמצא גם יד עני בן עני לשבוע לחם בחכמתו, גם אם לא שלח במסחר ידיו ולא נחל הון או מסחר מאביו. ועל כן לוא כה הורו לעם כי עלינו לבקש ארחות דעת יען כי בהם נשבע לחם, אז הבינו כלם את דבריהם וטובה רבה עשו, ואיש לא קם בפניהם להכזיב מליהם, כי כלם ראו ונוכחו עד מהרה כי אמת בפיהם, ואת האושר לעתיד לבא, את חיי הרוח לכל העם, את העצות איך לחזק בדקיו ולבנות מצודותיו היה להם להניח לאחרים, לאנשים אשר כל הגות רוחם אך בדברים האלה. והמה לא כן עשו, המה דברו על לב לאחוז בחכמה ובדרכי החיים לא למען למצוא לחם כי אם למען מצוא על ידיהם אחרית ותקוה להגוי כלו, בהנבאותם, כי המה יעטרונו עטרת תפארת ויהיו לנו סתרה מחמת אויב ומתנקם ולכל בהן חיי רוחנו, ובדברים האלה העירו ריב ומדון ומלחמה בכל מקום אשר נשמעו דבריהם. כי אלה אשר כל עמלם היה בחיי הרוח והשכילו לראות מחץ העם ומזורו והבינו לאחריתו, המה בשמעם דברי המתנבאים האלה מרחוק

האחרים אשר ינחלו חלקנו כי אם בני הארץ. אשר על כן הוצאתי רוחי להכזיב מליהם בדבר התקוה אשר ישימו בעתיד, אבל לא להניא את לב העם מאחרי החיים, כי גם בלעדי התקוה נחוצים לנו כל אלה כי המה מקור חיינו. ועתה הלא תבין מלי, כי אם גם אשים בעצתם לרבים תהלה, אך לאיש איש טובה ונכוחה עצתם מאד —

— ואם כן הדבר מה ממנו יהלוך אם גם נשלה את נפשנו בתקוה טובה, הן לא כל התקות בחיים תצאנה לפעולת אדם, ודי לנו אם נמצא מלוא כף נחת אף רגע בהן ולמה זה נגזול את הטוב מאחינו? —

— זאת לא זאת, תקות אשר נדע מראש כי לא תצאנה לפעל תשחתנה מאד, כי תעברנה את רוחנו הלאה הלאה ממקום עמדתנו ולא נראה את אשר עמנו וכל רעיון כזב יוליד פעל שוא, וכן הסית והדיח גם הדבר הזה, שאותו נתנו חכמינו בלבנו, אשר ברדפנו דרכי החיים ככל עמי הארצות כבר עשינו גם משפט עמנו, את כלנו מאחרי הדרך הנאמן. לולא האמינו חכמים רבים כי בחכמתם לבדה יצאו ידי חובתם לעמם, לוא ידעו כי היא להם לבדם ולעמם לא תוסיף ולא תגרע כי אז, אם נכון היה לבם את עמם ואם היו אנשים אשר לא רק לנפשם ישימו לב כי אם גם טובת עמם ושלומו דרשו, כי אז חקרו ודרשו מה טוב לעמם, ואז נפקחו עיניהם לראות כי למען עמם נטל עליהם לעשות אחרת, מעשה אשר יכון לכל העם, ובלי ספק כבר מצאו דרך נכונה וכבר הוציאו את עמם משפלותו ודלותו ויושיבוהו במקום נאמן, לא כן עתה כאשר נתעו לחשוב כי טובת נפשם טובת עמם היא, הנה לא הוסיפו עוד לשים לב לעשות גם למען עמם דבר מה, ובכן היו דרכי עמנו אבלות מאד, נשמו המסלות, רבו המכשולים ואין מסולל מסלה ואין מפנה דרך. כן הוא בפעל וכן הוא גם בדבר תקותנו; לולא הסירו את לבבנו בחזקת היד מאחרי התקוה הנאמנה, התקוה האחת אשר תפארת היא לנו ובה הנה לב אבותינו זה

אולת ידנו לבנות, כבוד ועז רחוקים ממנו, אבל בכל אלה אם גם קצרה ידנו ממצוא כל אלה הנה להם ובית יחסרו לנו וחלילה לנו לשלוה אותם מידנו עת אשר יש תקוה למצוא אותם. ועלינו רק לחשוב את הדבר ולהתבונן אליו ולהבינהו כמו, כי לא ככל העמים אנחנו ועל כן גם לא כמשפט כלם יֵעָשֶׂה לנו. בכל העמים בהיטיב איש לנפשו אז ייטיב גם לארצו ועמו, כאשר יַרְבֶּה חכמתו ודעתו כן יצמיח ישועה וכבוד לכל בני עמו, כי דבריו יהיו נשמעים ועד מהרה יקבלו אותם, ואחרי אשר הוא כסלע איתן על מקומו לכן בידו גם להוציא לפעולת אדם דבר שפתו והגיון רוחו, אשר על כן אין לכל בני העמים לעשות דבר לטוב לארצם בלתי אם להיטיב לנפשם, כי בטובה ההיא יקחו כלם חלקם וירבה טוב הארץ, לא כן בישראל, אם איש ממנו יזכה לכבוד ושם ייטיב רק לנפשו וגם להארץ אשר ישב בה, אך לא לעמו, כי לעמו אין מעמד במקום ההוא וכל הטובה אשר יאצור היא רק להארץ ולהעם היושב בה, ואם רוח רעה יבא בלב עם הארץ לצרור את היהודים אי לגרשם אז הן לא היטיבו לנפשם בכל הטובה, כי בצאתם מן המקום אשר בו עמלו ואצרו הטובה יעזבו לאחרים חילם ומאום לא ישאו אתם. כי על כן יחזה כל איש היודע משפט, כי הבל נדף הוא דבר אלה שישישו על כבוד אחד מישראל אשר יזכה לכבוד וגדולה בהאמינם כי יאצל מכבודו גם על כל אחיו, כי לא כן הוא, רק לנפשו ייטיב ולאחיו לא יוסיף כאומה ואולי גם יגרע, כי את הכבוד אשר יפזרו לו יגזלו אחרי כן מאחיו. אולם אחרי כל אלה הן גם לנו לחיות ואם גם קצרה ידנו מהיטיב ל כ ל נ ו בעמלנו הנה נטל עלינו להיטיב לנפשנו, ובגלל הדבר הזה עלינו לבקש דעת וחכמה וכל כשרון המעשה, כי בהן נמצא איש איש את חייו, אך חלילה לנו מכזב לנפשנו ולאמר כי כל אלה נעשה גם למען עמנו, כאשר יאמרו אלה החכמים, כי שקר הוא, כל אלה נעשה למען נפשנו ואם ניטיב גם לאחרים הנה לא בני עמנו המה

טוב הוא לעשות כן, וכן גם ייעץ, ועל כן לא איש עצות הוא בדרכי החיים, אשר בהם נטל על איש איש לבקש לנפשו דרך ישרה שיחיה בה —

— אולם בְּדַבֶּרְךָ אז השמעת בשפה ברורה כי כל דבריהם מאפע וכל הגיון לבם רעיון רוח והוא לא יצלח, ועתה כחכמים מְחֻכָּמִים המה בעיניך! או תחשוב כי בסתר אהלם אחרת ישמיעו מאשר יורו לרבים? —

— הנה אחזה כי עוד טרם תבין דברי. הנה אז נדברנו על אודות עמנו האמלל באמללים, ובדבר הזה חלק לבי מכל דברי חכמינו; המה מתנשאים לבנות בית במקום אשר תחתיו נהפך כמו אש, המה יאמרו להלחם ולנצח במלחמה בכלי קרב אשר כמוץ ידפם הרוח. לעמנו האובד לא תקים תשועה על ידי אנשי עצות כאלה, כי המה יאמינו כי בידנו טובנו ולא כן הוא, כל סער יפיץ אותנו וכל רוח יזרה ערמות הול על פנינו וישים קברנו, וכל עוד אשר לא על ארץ נוסדו ארמנות תקותנו לא יקומו. המה יביעו ללמד חכמה כי על ידה ירום קרננו ויגדל כחנו כי החכמה תעז לנו ביום צרה, והדבר הזה הבל נדף הוא, אבל בזאת צדקו ביעצם ללמוד חכמה, למען ימצאו אחינו לחם לשבע, כי מאין ימצאו לחם? מתבואת שדותיהם? מהמשרות הכבודות בממלכה או בחיל הצבא? או מאוצרות הצרות אשר נחלו מאבותיהם? הלא רק המסחר הוא המעין האחד אשר ממנו ישתו כלם והוא היה למקור משחת, כי צורריהם ידלחו מימיו ברגליהם ויעלו בו רפש וטיט עד כי לשון רב המיחלים להמעין הזה בצמא נשתה, כי על כן אך טוב הוא אם תמצא ידנו להגדיל מוצא מחיתנו, ואם גם לא נשגיב בחכמתנו כיתר העמים, ואם גם יגרע משכרנו וירבה עמלנו גם אז עלינו לכרות בבאר הזאת יומם וליל. אבל אל נשלה נפשנו גם בחזיונות שוא לאמר כי לא רק לחם נשבע כי אם גם כבוד, כי לא רק בית נבנה לנו כי אם גם מצורה להגן מפני חמת אויב. נראה הדבר כמו, מצודה

השני נדבר, אם נדבר על החכמה כחכמה אשר לא תחיה את בעליה והוא אף לא יבקש לשבוע בה לחם אז אחת היא לנו במה אצר לבו וגם לו אחת היא אם נגדיל או נקטין מדת חכמתו, את אשר נחל לו הוא ואין לזרים חלק בה, והוא אתה יחד בדי שאול ירד, כי עת תחסר לחמו לא תשביעהו ולא תבנה לו בית; לא כן אם נדבר בהחכמה אשר תנחה את בעליה בדרכי החיים ותבנה לו בית ותשביעהו לחם ותנחילהו כבוד ושם, היא תְמָנֶה ותִסָפֵר על פי עדות החכמים אשר יסמכו ידם עליו, כי הלחם יִמָצֵא מהאנשים אשר יאמינו בחכמת החכם והמה יאמינו בעדות חכמים, והצדק אתם, כי הן לגאוה וגאון מאין כמהו נחשב זאת להם לוא אמר כל איש: אני אדע דרך החכם ומדת בינתו מה היא. הוא אשר אמרתי: להשמיע דעתו ברבים יצלח כל איש ואם יקבלו דבריו אז יהי כחכם ואם אין יִשְׁכָּחֻהוּ מלב ולא יַתְעוּ את איש, לא כן בדרכי החיים, בהם ידע להורות דֵעַ רק האיש אשר ידע את עתו ואין טוב מאליקים ואחיו לדבר הזה. או אם אחשוב למשפט אז אומר כי גם אליקים לא יכון לדבר הזה, רק אחיו הוא האיש, כי אליקים אף הוא איש אשר בקש ארחות חיים ויעזבם למען לכת בדרכי לבו, ואף הוא יהיה לא לנפשו, כי אם אך לעשות צדקה וחסד ולהתהלך כאל עושה צדקות ונפלאות בארץ, לא כן אחיו, הוא ידע דרך עמדו ולא יטה ימין ושמאל, הוא ככל אחינו באשכנז וברב ארצות אירופא אך החיים יבקש ואותם ימצא בנחת וכבוד —

— ואם כן תשים דפי באליקים על כי יחסר נפשו מטובה למען אחרים, הלא על זאת יברכו שמו כל ישרי לב—

— וגם אני לא שמתי בו תָהֳלָה כי אם אמרתי אשר גם רוח איש כזה נכון הוא ליעץ רק לרבים ולא לאיש המבקש דרכי החיים לנפשו. כי אם אמנם לכל איש המשפט להקריב נפשו לרבים, אך חלילה לאיש ליעץ לרעהו: הֱיֵה אתה לבדך לקרבן לכל! והאיש אשר כה יעשה בנפשו הוא הן יחשוב כי

כי הן לא כלם יקראו כרגע: נשמע ונעשה, ולוא גם קבלו את דעתי כרגע כדבר אלהים גם אז אין כל פחד פן יכשלו בעצתי, כי להרבים בצאתם לפעולתם יִמָּצְאוּ עוד יועצים רבים ומוליכים בדרך אשר יורום לאחוז בזה ומזה להניח ידם. וזאת אחשוב למשפט כי לכלנו לא תכון עוד הדרך אשר בה בחרו חכמינו וגם דברי אליקים ומה גם דברי אחיו לא זכו בעיני כי הנם דברי חלומות אשר גם אני שגיתי בהם ימים רבים, המה יחזו בדמיונם עולם טוב לעולם הבא לישראל וידמו כי בידם המפתח אל האוצר ההוא, ואני אחשוב כי אין לבקש מפתח במקום שיש מנעול אך אין אוצר סגור בו. ולמען העם כלו אחשוב את עצתם למאפע כי היא לא תצלח, אך לאיש ואיש ידעו המה יותר ממני להורות דרך החיים, כי המה בקשוהו וימצאוהו, ומה גם אחי אליקים, ואני בקשתיו ולא מצאתיו ואתעה גם כיום הזה —

— ואם כן תודה כי אליקים ואחיו חכמים המה ממך?—

— ואם לא אודה גם אז יהי כדבר הזה, המה אנשים אשר באו עד מחוז חפצם וחכמים המה, כי חכמים סמכו את ידיהם עליהם וכן יהיו ואף אם יתאספו אלפי אנשים כמוני ויאמרו כי צפון לבם משכל נהיה אנחנו הבוערים והמה כחכמים יחשבו —

— אולם לא רק על פי עדות חכמים יהיה איש לחכם, יש אשר לא העידו עליו ולבו מלא חכמה ויש אשר השלים חקו בבית מדרשו ובכל זאת עוד לא ראה חכמה, ולא על דברת בני האדם נתן לאיש כבוד כי אם על פי כשרון לבו—

— לא כן הוא אחי, כן יחשבו כל אלה אשר נתעו בדרכם וילמדו חכמות כמלקקים בסתר מבלי ממתקים רבים ובטנם עוד תחסר כי לא אכלו לשבע נפשם לחם, ובקנאתם באלה אשר עשו כחק יבקשו בהם מגרעות, ולפנים גם אני כן חשבתי וכן דברתי וזאת הועילה להתעותני. שמע נא ובין היטיב. הן לא בדבר החכמה ונדלה ומדתה מה היא בלב האחד או

— משנה עמך, כי לא למשא הנך עלי ולא אך תואנה אבקש להפטר ממך, כפי כן לבי. או איך תאמר כי איש אשר יביע במו פיו כי יחיה לא על פי מעלות רוחו וכי מעשיו לא כהגיון לבו, כי איש כזה ידע להורות לאחרים אירחות חיים, ואני הלא מראש השמעתיך כי אלה דרכי —

— אולם הן שאלתיך שאלה אשר נלאית להשיב עליה, איכה פתחת פיך להשמיע עצה ותושיה לרבים בעת אשר תחשוב כי נבצרה ממך מזמה להורות לאיש את אשר יעשה, הלא להורות לרבים דרושה בינה יתרה ולב רחב מאשר להורות לאחד את דרכו.

— בזאת שגית מאד, נקל להורות דעה לרבים מאשר לאחד, ואפתה במשל פי ואז תבין את דברי היטיב. חשוב בלבך כי הנני חכם בחכמת החשבון וידי רב לי להורות החכמה ההיא לתלמידים מקשיבים אז אוכל עשו כדבר הזה ולבי לא ייסרני אם גם תחסרנה לי הכמות אחרות הנדרשות מאד, כי בהורותי ברבים חכמת החשבון לא יבקשו מפי חכמה אחרת. ובכן אצלח להיות מורה בבית מדרש החכמות, בעת אם ידרשני איש כי אהיה מורה לבנו ואהנכנו אז אענה: לא אני האיש! דרכי החנוך נעלמו ממני וגם ביתר החכמות לא עשיתי חיל— על האיש החפץ להיות מחנך לתלמיד אחד לדעת דיו מכל החכמות עד כי ישכיל להורותן את הניכו, כי האיש אשר יתן את בנו על יד אומן הן לא יבקש לו מורים לכל החכמות והשפות, כי אם באחד יבחר, אשר ידע אם מעט או הרבה מכל אשר יבקש את בנו לדעת. וכן הוא גם בעצה; לוא באת היום ושאלת מפי עצה בדבר אחד כי אז אם אדע הדבר אל נכון אענך ואם אין אשמיעך כי הדבר ההוא זר לי, לא כן אם תבקש ממני דרך תבונות בדרכי החיים, עתה תבקש ממני את אשר יבקש האב מהאומן, כי אפקח עיניך על כל דרכי החיים ואורך במה תבחר ולדבר הזה יקצר רוחי, לא כן להשמיע עצה לרבים בדבר אחד יש ויש לאל ידי, כי את הדבר ההוא אדע, ואם גם אשגה בו גם אז לא רבה המהומה

דבו רבבות, ובלי כל ספק בטלו את הגזרה למען הכסף הרב. ומה עשה אחד מאחינו, איש עשיר אשר יתפאר בתורה ויראת שמים, אשר לא ישב לאכל לחם בלתי אם רחץ בנקיון כפיו? הוא טבל את ידיו שבע טבילות בדמי אחיו ויאכלם יחד מנפש ועד בשר, כי בסתר השמיע דברו לשרי הממשלה כי נכון הוא ואחוזת מרעיו לחכור את המס אם ינכו להם רבבות אחדות מהמחיר והשרים ששו מאד לדבר הזה, כי אך במחיר רבבות אחדות תמצא ידם לדכא את אחינו, וכי איש ישראל נמצא בארץ אשר ימכור רבבות אלפי אחיו בעד רבבות אחדות והוא יהיה להם לכסות עינים, ובכן קמה החכירה לו ולאחוזת מרעיו... אבל הן בלי ספק דבר לך אלי, כי על כן באת הֵנה, לכן השמיעני נא וסלח לי על כי הפרעתיך עד כה בדברי רוח —

— אם אלה המה דברי רוח אז יהיו כל דברי אשר אדבר באזניך דברי רוח, אבל אני באתי לדרוש עצה מפיך, דבר אמת אגיד לך כי דבריך אשר דברת במושב האספה מצאו חן בעיני, השתוממתי והתפלאתי לשמוע חדשות אשר לא פללתי מעודי כי על כן היית בעיני כיודע דעת עליון ובך בחרתי מאליקים ואחיו כי תורני דרך אבור לי כיום —

— אם זה חפצך צר לי מאד כי לא איש עצות הנני ולא טוב לך לדרוש בי, וטוב טוב לך כי תדרוש באליקים ואחיו כי המה יודעים דרכי החיים יותר ממני —

— אבל בי נא, איך תאמר כזאת ודבריך אשר דברת באספה הן יקומו ויכזיבו מליך היום. ואם לא איש עצות הנך ל א ח ד ונפשך תדע זאת, איכה תאמר ליעץ עצה לרבים ואתה הלא תושיה לרוב הודעת וברוח נכון ולב יודע את אשר יהגה, ואם אולי עליך למשא דַבּרִי אתך כיום השמיעני דבר כאשר בלבבך ואשוב לעת אשר תועידני. אבל זאת לא יאמין לבי כי כה תחשוב גם בלבך כי נבצרה ממך מזמה ליעץ עצה לשואלה מפיך —

שש מאד על דברי היהודי כי יכבדהו ויאהבהו גם יחד, והדבר הזה לא העיר עוד החפץ בלבו לבקש פתרונים כי אם תמהון הביא ברוחו, כי האכנם זאת היא הארץ הזועמה, אוכלת יהודים בכל פה ואחד ראשיה יתמוך כבוד וחן את היהודי העובד עבודתו וסר למשמעתו!! והתמהון הזה כבר ערך שאלות משאלות שונות עד אין קץ, אך מפני בעל הבית, אשר שב עד מהרה אחרי התפטרו מאדונו, עפו כלן יחד כצפרים עפות. הוא שב שמֵח ופניו נהרו ויבקש סליחה מאת זרחיה על כי נתנהו לחכות זמן רב לבדו, אבל זרחיה אשר נפשו כלתה לדעת שרש דבר נמצא באהבת האדון אליו לא חכה עד אשר יכלה את דברו ויבקש פתרון החדה, אבל בעל הבית השתאה לדבריו מאד ויאמר: ואתה חשבת למשפט כי האדונים האלה צוררי ישראל המה! ועוד טרם לקחה אזנך כי כמעט לכל אחד מהם יהודי הסר למשמעתו והשלים על ביתו וכל אשר לו, ולוא אמרו כל היהודים יחד כי יבקשו לעזוב את הארץ ידעתי נאמנה כי התרפסו והתחננו לפניו ויתנו לנו כל משאלות לבנו למען נשוב ונשב בארץ, אך זאת המארה הרובצת עלינו, כי אין שלום בקרבנו ואין בידנו להשמיע דבר אשר יהיה לכל העם לְקַו ומשפט, והיה אם יאמרו אחדים כיום הזה לעזוב את אדוניהם, אז ימהרו אחרים אשר קנאו בחלקם לרשת את מקומם ובכן יכרו אלה אשר יבקשו להיטיב אך שוחה לנפשם ולעמם היטב לא ייטיבו, ומפני הדבר הזה יחתו גם הטובים והישרים בלבותם ועל כן ידיהם אסורות ולא תעשינה תושיה. הנה זה לא כבר נאספו רבים מעשירי היהודים לאספה וידרו נדר לבלתי חכור את מס היין והשכר מהממשלה בלתי אם תתן לכל היהודים הרשות לסחר ברם, ובדבר הזה מצאה ידם להחיש תשועה לחמשה עשר אלף משפחות, אשר נכרת אוכל מפיהם על ידי הגזרה אשר אסרה על היהודים אסר משלוח ידם במסחר הזה, ושרי הממשלה ידעו נאמנה כי אם ימשכו היהודים את ידיהם מהחכירה אז תאלץ לתת להם את שאלתם, או לאַבּד אלפי

וְטלטלתי עדי באתי אל מקורה ועד מקום משכן מוריה ושוחריה הגעתי ואז החלותי לקצות בה ובמדברים בשמה כל כזב, אך בדרכיהם כבר החזקתי ולא אוכל לסור מהם, אף כי אחוש כי לא להם הנני עוד, לא כמחשבותיהם מחשבותי ודרכיהם נלוזים בעיני, בכל זאת לא אוכל לשוב מדרכי אשר הסכנתי בהם. אולם זאת אבין עתה כי אשתי צדקה ממני, כי היא לא נטתה מדרכה ימין ושמאל ומעשיה כמחשבותיה בעת אשר אני אעשה ולא רוחי .... ברגע ההוא קרעה האשה את הדלת בחוקה ובפנים אדומים כרם ובקול פחרים קראה: שמואל! הפריץ! הפריץ בא! — בעל הבית קם ממקומו בחפזון ויבקש את זרחיה כי יחכה לו עדי ישוב, כי עליו ללכת לקראת אדונו אשר בא בלי ספק לבקש ממנו כסף — ויפן ויצא.

בהִוָּתֵר זרחיה לבדו ויבא את דברי בעל הבית במשפט השתאה מאד, כי אמנם כל דבריו כמו דברי תהפוכות נשמעו בכל זאת נסתר בהם כח נעלם לקחת לב. החדה הזאת לקחה לבו זמן כביר אולם אך בדי ריק יגע למצוא לה פתרון, עד כי כמעט ברגז קרא לנפשו: ואנחנו נאמין כי נדע הכל ונבין הכל, גם על כל אשר מעל לחוג ראות עינינו וחושינו נדבר בהשקט ובבטחה וכמו מעל ספר פתוח נקרא פתרון כל החדות הסתומות אשר חתומות וסתומות היו לאלפי דור, ובעת אשר תבא עדינו חדת החיים, בעת אשר נראה בעינינו ובאזנינו נשמע את הדבר כמו, אם אך לא על פי מעלות רוחנו היא כאשר למדנו מנעורנו אז נלאה כרגע למצוא פתרון, העשתונות האלה הביאו עצב בלבו, אך קול בעל הבית בדברו את האדון אשר הגיע עד אזני זרחיה העיר את רוחו לגשת אל החלון ולראות איכה ידבר העברי זעום נפש בן רומעניא את אדונו צוררו בנפש, והמראה אשר ראתה עינו השכיח כל חדה וכל פתרון מפני החדה החדשה אשר ראה בעיניו: היהודי עמד וידבר את אדונו כאיש את רעהו, לא השח ראשו ולא חל מפניו, והאדון אחז לפעמים את יד היהודי באהבה ופניו העידו בו כי הוא

אבן מעמסה מעל לבי. בתאות נפש חכיתי לימי הצומות והסליחות והמה היו כחגים בעיני כי בהם השתפכה נפשי, וכמה וכמה פעמים ישבתי והבטתי לפני ומה גם עת אשר רד השמש והאריכו הצללים ודמעות התגלגלו מעיני בלי הפוגה, וכאשר שאלתני אמי: מדוע אתה בוכה בני? לא ידעתי מלים לענות, ואף היא בכתה עמי. ובן היה רוח כל אלה אשר ידעתי וראיתי, רק ראש כפוף כאגמון ולב סוער ומפיץ אנחות, כלם חשו פידם, מחמת שדי שתו לרויה ויתני את גים כחוץ לעוברים. עוד אזכור כיום ותשוח עלי נפשי כי ביום השני אחרי חתונתנו כלו ברמעות עינינו כאבל מתים. את אחי גזלו בלילה ויובילוהו להמסר לצבא, אף כי לא עלה עליו הגורל, כי אם תואנה בקשו וימצאו בו דבר רע, ועל חותני שמו עלילות דברים כי נמצא בביתו תלמוד אשר לא נחתם בחותם המלך וישימו בסד כבד את רגלו, ואני ואשתי הלכנו אל בית השבי ויחד נשאנו כל הממתקים אשר היו בבית למען תת אותם כפר להשוטרים כי יתנונו ראות פניו, והמראה אשר חזינו בשבוב חותני על הארץ ותבן בלה יצע תחתיו ועל ימינו ושמאלו התגוללו חזרים והוא שכב כאיש נדהם כי לא עצר כח להרים רגליו מעל הארץ מכבד המשא, וכה התגילל עד כי מכרה חותנתי את העז ושתי מנורות נחשת קלל אשר נתנו לי לדרשת החתונה ותפדה משחת נפשו. וימים טובים כאלה ראינו לרויה עד כי צר לי המקום בבית חותני, כי לא הספיק הלחם לכלנו וארחיק נדוד לבקש לי מחיה ואהי למלמד, אבל שם לאיש אחר הייתי. אני נורעתי למשכילים ואהיה כאחד מהם, רדפתי השכלה בכל כחי ואותה למרתי לשומע וללא שומע, לבי נהפך לשנוא את אשר אהבתי ולאהוב את אשר שנאתי. את החיים אשר היו בעיני כמקור צרה דרשתי בכל לבי, ובכל העת ההיא הייתי כחולם בהקיץ כי חזיתי לי עולמות חדשים ואנשים חדשים ורעים חדשים, עדי הקיצותי וארא והנה — חלום! בעת אשר נפשי שתתה ממקור ההשכלה ולא ידעה שבעה התגוללתי

רעה צרה ויגון פגע ונגע וכל מחלה וכל קטטה וכל פורעניות בביתנו, בבתי בני משפחתנו, בבתי שכנינו וכל בני עירנו והערים הקרובות והרחוקות. פקחנו עינינו באנחה וערשנו המסנו בדמעותינו. יום יום נשמעה זעקת שבר בעיר: היום גזלו הבנים מחיק אמותיהם ויובילום לאבדן נצח, ומחר הובלו בזיקים האבות מעל הבנים ונשות חיקיהם; פה אֻסְרו בזיקים מבלי אשר ידעו מדוע ושם הֻכּוּ במכות נאמנות באין פשע, כל פוגע בנו היה למפגע לנו וכל יושב למולנו היה לשכים בצדינו. אתה לא תבין כל אלה כי לא תחוש ולא חשת זאת, אבל אני ארע כי בלותי ימי ילדותי בינון ובכי, לחם לשובע לא מצאתי בבית אבי אך לא על זאת דאבה נפשי, כי אוכלי מעדנים ושלוי עולם לא ראיתי בעיני, בחדר ששו כל חֲבֵרַי כמוני על פת לחם, כמוני למדו נהי בביתם, כמוני צפד עורם על עצמותם ורוחם נדכה, עד כי גם בעת אשר יצאנו ממסגר החדר, שָׁבוּ עֵינינוּ כל היום כשבויי חרב בשבתנו בראש כפוף וגב עקום, אשר השתרע רק כאשר נח עליו שבט הנוגש, גם אז כאשר קוינו למצוא שעות אחדות מנוחה וחפש ונתן בשיר קולנו, לא שיר עליזים, שיר ילדים, שלא יבינו דאגה ועמל החיים, פרץ מפינו, כי אם כקינה ונהי, כי אך להפיג פחדנו בלכתנו לבדנו בלילי חשך ואפלה ועד צואר חצינו במי מדמנה וטיט והמנעלים הקרועים הטבעו לרגעים בבוץ ולא עצרנו כח להוציאם ונרעד מקור ומפחד פן יפגעו בנו שדים או אחד מעם הארץ אשר מפניו חלנו עוד יותר מאשר פחדנו מפני השדים, רק לאַמץ רוחנו הרימונו קול בעת אשר לבנו פג מצרה. ואם כי בכל אלה כבר הסכנתי, גם לשאת מכאובים מידי נערי עם הארץ כאשר ערבנו לבנו לצאת לשוח, וכן כל המכאובים והכעש לא הוסיפו לדכא רוחי, כי ידעתי תמיד כי המה יבואוני וכלחם חקי היו לי, בכל זאת תמיד כל היום בלי הרף מלאו עצב ויגון כל חדרי לבי, הדמעות היו משוש דרכי וחשתי תמיד אחרי אשר בכיתי עד כי לא היה בי כח לבכות כמו הוסרה

הבית, אם ינוד לו או ינחמו על גורלו, ואחרי כן החל לדבר בכבדות כערל שפתים: אמת הדבר כי האשה...

— צדקה ממני — מהר בעל הבית והחליט ממנו, וזרחיה למש עיניו ויבט בהדובר בו כאיש אשר אין ברוחו נכונה וכמבקש סליחה קרא: בי נא, לא זאת עלתה על לבי...

— אבל אני אומר לך את הגות ל ב י אני — הוסיף בעל הבית לדבר מבלי תת אותו לכלות דבריו — גם אני אדע כי כזאת לא עלתה על לבך, אבל אני משמיעך כי היא אשה טובה וכשרה, אֵם טובה לבניה ואשה טובה לבעלה, אף כי כסער מתחולל תבא אלי בדבריה —

— מליצה חידות לי דבריך — קרא זרחיה משתומם — ואם כן הוא, והיא צדקה ממך, ואתה תבין זאת, מדוע לא תעשה כחפצה? —

— אני אבינך ברבר. אני לא א ו כ ל לעשות כחפצה ובכל זאת אבין כי היא תצדק, ולוא הבינה היא כי אני לא אוכל ל ע ש ו ת אחרת, כאשר אבין אני כי היא לא תוכל לחשוב אחרת, כי אז נתנה גם לי הצדקה —

— דבריך נשגבים מבינתי —

— לכן אנסה לבאר אותם לך; אשתי תעשה כאשר תחשוב וכאשר למדה מנוער לחשוב ולעשות ואשר הוא בעיניה הטוב והישר, ואני עזבתי דרכי מנוער, או, — אם אחפוץ לדבר נכוחות, — אני אבדתי דרכי ודרך נכונה לא מצאתי, ועל כן הנני אני איש בלי מעמד והיא כסלע איתן לא משה ממקומה. בימי חרפי הייתי כמוה, חשבתי כמוה, הייתי כמוה, ואז גם אני קראתי מלא אחרי הנותן בכוס עינו ביום אשר לא חדש ולא שבת, כי גם אני אף כי לא רק על הגלות וחרבן ארצנו בכיתי כמוה, בכל זאת חשבתי ככל אחי וככל אבותי, כי עמק הבכי, גיא צלמות, מקור כל יגון ופגע היא התבל, והחיים המה אך ענין רע נתנו לבני האדם לענות בהם ולשמחה מה זו עושה? והתורה הזאת תורת אמת היתה, כי על כל מדרך כף רגלנו ראינו רק

משפתיך כי דבר לי עם היהודים ואני שמעתי ובינותי כי תיראי פן יהודי הנני ועל כן תמאני לתת לי מיינך, אבל האם כה תשנאי את אחיך עד כי בהם תצר עיניך? —

האשה התבוננה ותאמר בתחלה כמו לנפשה: אכן לא יהודי הוא! ואחרי כי ענתה אותו גם היא בשפת הארץ: לא תבין אדון נכבד לכל אלה. הנה האדונים לא מבני עמנו יבאו לעשות מקנה וקנין ואישי הלא יעבוד בבית אציל מעם הארץ ועלינו לקרבם בכבוד ולא אחוס על היין, כי למען העסק הוא, אך כי יתאספו אליו מפריצי עמנו, דלים וריקים, וגם המה יבאו לסבוא יין! יין להם? חבל להחנק להם! אַל ליהודים לשתות יין. בגולה אנחנו, בצרה ויגון, ועלינו לברך שבע ביום את אל מושיענו כי השאיר לנו שריד כמעט וכי יש לנו פת לחם, והמה גם יין יבקשו?! הן לא שבת ולא מועד הוא לסבוא יין והמה יעשו כל ימיהם כחגים, העצלים האלה לא ייראו יה וגם מתורתו יקשיחו לבם, וכגוים ישתו יין ויתנו בשיר קולם!

— ועם הארץ ההוא ירא יה ובתורתו יחפוץ? — שאל זרחיה.

— לא כאדון תדבר, עם הארץ עם הארץ הוא, ואנחנו לא עם הארץ הננו, לוא היינו אנחנו עם בארץ אז פתחתי את כל אוצרי ואתן כל אשר בידי, אבל מה לגרים עניים ודלים להיות כעם הארץ? ומה לי ולאלהי עם הארץ אם ייראו מפניו או אין, בני עם הארץ יבאו לעשות עסק ולא הולכי בטל המה, ואם גם הולכי בטל המה מה לי ולהם? לאַחי אתן לחם לשבוע בכל לבבי כי מצוה היא, אבל לא יין — חתמה האשה דבריה ותפן ותצא.

בצאת האשה חש זרחיה כמו מועקה במתניו, ויבקש מלים להצטדק לפני בעל הבית על כי ראה ושמע ערות ביתו, אבל בעל הבית כמו הסיר מסבל שכמו כן שאף רוח ויאמר בשחוק: עבר זעם וסרה הסערה ועתה נוכל לדבר כחפצנו באין מפריע— זרחיה החשה כי עוד חשב מלים איך יפתח שפתיו עם בעל

חטים הנביה את הבגד למעלה ותֵּרָאֶינה הרגלים בנעלים בלים ומצוררים. היא עמדה על עמדה ולא הניעה יד או רגל, אף עפעף לא הנידה כמו אמרה בלבה: עופות כמך לא יביאוני במבוכה, התבונן כאשר תחפוץ עד אשר תכלינה עיניך —

— הביאי צלוחית יין, מן הטוב — אמר האיש — ועזבי אותי עם האדון —

— האדון! האם אדון הוא באמת? מהגוים, או מהיהודים האדונים בלי מכנסים? אני ארע אותך כי תקרא לכל קצוץ פאה ומלבוש בשם אדון למען תזלול ותסבוא אתם — דברה האשה יהודית בגרון נחר.

— אני אמרתי לך כי אדון הוא—ענה האיש.

— ואם אין, האבקע בטנך ואשיב את היין אל הצלוחית?

— חדלי כעת, כי דברים לי עם האדון ואל תפריעינו—

— לך תמיד דברים, לדבר על ה׳ ועל משיחו, מופקר, אפיקורוס, להתפלל לא תקח לך מועד כי קצרה העת ולדבר עם ארונים יש ויש. הבאמת אדון הוא לא מאחינו?—

— לכי והביאי שתי צלוחיות ואם אין אלך את הארון אל בית המשתה — כרעד בא בכל גוית האשה בשמעה הדבר הזה ותמהר ותפן שכמה ללכת ומפתחי פיה התמלטו המלים: מופקר, משמד, לבית המשתה ילך, אף עוד זאת, אוי לצרותי, בתחלה אמר צלוחית ועתה שתי צלוהיות... תשברנה כל עצמותיך!—נשמע פתאם קולה בקצף נורא ואחרי הקול נשמע כרעם קול משק כסאות ושלחנות, אשר פגעה בהם בחשך ותעירם ממנוחתם ועל כן יחד עליה התמלאו, ותקרא ותקלל מאד עד כי לא נשמע עוד קולה ואחרי רגעים אחרים שבה ושתי צלוחיות ושתי כיסות בידה ותעמידן על השלחן וקללה מתהלכת בין פתחי פיה.

זרחיה אשר בתחלה נבהל ממראה עיניו ומשמע אזניו שב וירגיע רוחו בעת אשר המפלצת לא נכח פניו היתה ובשובה שם אליה דברתו בשפת הארץ ויאמר: דברים אחרים אבין

הזה לא נאנח מתנרת יד אדונים קשה העושה סדרים בכל, בכל זאת נראה כבית איש יושב ארץ נושבת. החדר הזה נקרא בפי בעל הבית „חדר האורחים" אבל עוד המלה בפי בעל הבית והנה גם בעלת הבית נגשה ותקבנו בשם „חדר הגוים".

ברגע אשר ראה זרחיה את האשה שבח כי יש מחלה אחת ואהבה שמה ואחות לה ושמה קנאה, כי כמו נקשרו עיניו אליה בשרשרות קסם, כן הביט בה ויוסף להביט מקדקדה עד כף רגלה ומשם שב מעלה ויוריד עיניו מטה וישכח כי אישה עומד על יד ימינו. אולם האיש הזה בלי ספק כבר הסכין באלה ולא התעורר בקנאה חמת גבר גם לא שם לבו כי זר נתן עיניו באשתו, כי אמנם די כח היה במראה האשה הזאת למשוך עליו כל עין בכח הקסם. היא לא בעלת קומה היתה אך רחבת הפנים והשוקים והירכים עד כי נראתה כמצבת עץ עבה מאד, פניה עגולים כגלגל והחוטם הקטן והעגול כתפוח קטן בַּתָּוֶךְ נראה כהאופן בתוך הגלגל, מתחת לו חריץ ישר אשר בדברה נפתח מעט ובחדלה מדבר נסגר וכמעט לא נראה, כי גם מראה שפתיה היה כמראה כל הפנים כחלב ירקרק. מבעד שני חורים אשר ממעל לאופן הגלגל נראו שתי עינים אשר מראה ענן בהיר להן וּבתָוֹך אישון קטן מאד מאד כגרגר החרדל. בבות העינים והשטורות ארוכות ומראיהן כמראה פשתן לא מטהר וכמראה הזה היה להשערות האחדות אשר נראו מבעד המטפחת אשר כסתה את הראש, מלבד להשערות אשר עלו על היבלת הגדולה בצד המצח להנה היה מראה ירקרק אדמדם. בשפל ירדו הלחיים ותכפלנה על השוקים וכל צואר לא נראה. עד הנה תעצור הלשון כח להביע את המראה, אבל מהצואר עד הרגלים אין כל שפה אשר תעצור כח להביע זאת, כי כל מראה לא היה להבגד אשר לבשה ואשר נראה כשמלה רחבה וארוכה מאחור עד הארץ וקצרה מפנים עד הרגלים ולא הגיעה עד הקרסולים, כי בטנה אשר התנשא כערמת

אותן יושבי העיר לבל יחצו במי מדמנה, כן גם הביאו רבים את היקרות האלה גם לביתם וירצפו בהן את חצריהם, וגם האציל הרומאני אשר לו הבית והחצר כזאת עשה לחצרו, וגם שלש המעלות אשר בהן יעלו עד פתח הבית מאבנים כאלה נעשו, ועליהן עבר זרחיה מבלי השתומם ומבלי חשוב כי ברגליו ירמוס עטרת גאות שכורי אצילי ארץ מולדתו, אחרי כי גם הוא יליד הארץ הוא והסכין באלה. ומבלי שים לב אל הבאשה אשר עלתה באפו גם בחצר גם באולם הבית, אשר כעולם מלא שחשך ישופנו נראה בעיניו, כי שם מכשולים רבים על הדרך: כד עם חבלים באזניה, עֲרֵמה גדולה ובה כלי עץ גדולים ושונים אשר ארוכה מהערמה מדתם עד בלי די להמעד רגלים, גם לול תרנגולים ואווזות, ועז קשורה אליו בחבל וכמו תנצח על מנעימי זמרה אשר בתוך הלול, עגלה קטנה עם גלגל אחד, כסאות ושלחן אשר התראו כמו שבו משדי המלחמה בשבר יד ורגל ועתה ישבעו מנוחה כי לחמם נתן מפת בג המלך, תנור ברזל אשר בימי הקיץ לא ימצאו חפץ בו ועליו לעזוב את מקומו ובלי ספק מיראה לבל יתקרר יותר מדי כסתה בעלת הבית את ראשו במכנסים מטלאות, וחבילות קש אחדות ועליהן כתנות קרועות הלא הנה המטות המוכנות לאורחים כי יבאו, כל אלה יחד רעו איש על ידו במנוחה נאמנה, אך צר לבם ולא אצלו ממנוחתם גם לתגר הבא בגבולם ורגלי זרחיה חשו כפעם בפעם כי על אדמת זרים הנה עומדות. בעל הבית בפתחו הפתח המציא לו רוחה כי מבעד הדלת האיר אור על דרכו וגם יד בעל הבית השלוחה הועילה לו להעבירהו במהרה בקפיצת הדרך.

שמחתו לא כחד בעל הבית תחת לשונו כי אמנם שמח מאד לראות את האח החדש בצל קורתו ויובילהו אחריו בעברו בשני חדרים אשר מראיהם היה כמראה האולם רק כי מבעד החלונות האיר להם אור, בעת אשר להאולם היה חשך סתרו, עדי בא אל חדר גדול מאד ובו גם כלי בית טובים, ואם כי גם החדר

נם לתת תשורה להמשרתים. בשת כסתה פניו בזכרו זאת ויניע בידיו כמו חפץ להרחיק את המחשבה הזאת בחזקת היד, כי לשוב לבית דוד לא יכול עוד וגם כבד ממנו מנשוא את החרפה הזאת. וגם מבית אליקים ברח היום בבקר כמתגנב, אבל פה עוד יוכל לתקן, כי עוד ישוב שמה, ובכל זאת כל כפר לא הִטהו ללכת בעת אל אליקים לאכול שם ארוחת הצהרים. לא אוכל, לא אוכל לשוב ולשבת ולאכול שמה!—השיב לנפשו, ובשוב זכרון אליקים שבו גם יתר הזכרונות ויזכור שנית גם את האיש אשר קם נגד אליקים ואחיו ואשר זכרונו עלה על לבו כבר כאשר עזב את בית דוד, אך עד מהרה שכחהו ברוב סרעפיו בקרבו, ועתה בנות רוחו שב זכרון האיש להאיר נגד עיניו ויהי בעיניו כעזרה בצרות. אליו אלך ואתודע והוא יורני עצה מה לעשות כיום — כה גמר אומר וישב העירה, ואחרי שעה עמד לפני האיש אשר פתח לו הדלת ויכירהו כרגע כי ראה אותו בהאספה ויקרא לו: אחי! וכאח קרבהו ויביאהו אל החדר.

הבית אשר בו גר האיש נבנה בחצר גדול אשר לבית דפוס ולבית מלאכת עלי טאבאק, ואם כי לא צר היה מהכיל בקרבו משפחה שלמה, כי חדרים רבים היו בו בכל זאת נראה כרפת בקר. בּבִּאָה בצד הקיר נערמו ערמות עפר ודשן ובהן נוצות אווזות ותרנגולות ועצמות גם בלויי סחבות. בלויי סחבות ועלי טאבאק ובלויי ניר כסו את כל הדרך על פני הבצה ומי מדמנה, אשר הגיעו עד ברכי העובר לולא רצפו אותו באבנים חלקות ומגררות ביד חרוצים, ובלי ספק השתאה כל עובר למראיהן לראות אבנים גדולות וחלקות באגם רפש ומי מדמנה לולא העידו המלים אשר בהצורים חָצְבוּ בעט ברזל כי לא למען עשות מהן מרצפת אבנים עמלו ידי הפוסל בהן כי אם למען הקימן למצבת זכרון לקבר, כי אמנם כאשר ברב חוצות העיר נעבור ברגל על אבני זכרון כאלה, ונדרוך ברגל על כבוד העם הנעלה הזה וזכרון אבותיו, כי מבתי משכן עולמים יסחבו

ובכל רגשות נפשו כטובע בכפים עץ. זכר נעמה אם כי גם הוא היה לו כמזכיר עון, כי עתה חזה ונוכח כי חטא ואשם לה מאד, וכגבר יהיר הרם באפו נוה שאנן, אשר התעתד למצוא בו חיי־אשר, בכל זאת היה הזכרון הזה גם כשקוי לעצמותיו וכנחם בצרה. בכל עת ריבו את נפשו ובכל עת אשר זֵכֶר בתיה עלה על לבו כן גם זכרון נעמה התיצב לפניו, ועתה היה לו כמשענת עת כי מעדו רגליו. אמת הדבר כי לא יען כי גבה בחכמתו לכן קרבה אותו נעמה כמו נגיד, זאת יראה עתה בעינים פקוחות, כי אמנם לא רבה היא חכמתו עד להרימו למעלה בעיני עלמה חכמת לב, זאת שמע מפי שופט נאֱמן, אבל גם זאת חזה עתה עין בעין כי נעמה אהבתו, וברעיון הזה הניח רוחו ויהי לו כאוצר נחמה. אולם כאשר אחז ברעיון הזה כן הוסיף להתבונן לנפשו ולשאל פתרון החדה: מדוע אהבה אותו נעמה אם לא גדל כחו בחכמה? ולמה זה הטתה אזנה לשמוע ותקשב לכל מוצא שפתיו כמו לדברי חווה אל? האם הכתה אותה האהבה בסנורים? לא! הרעיון הזה נבזה נמאס בעיניו, אשר על כן בהרבותו לבקש חשבון ומשפט מצא פתרון בהשיבו לנפשו: אמת הדבר כי לב נעמה ראה הרבה דעת כלב בתיה, אך נעמה גֻּדְּלָה בבית חסרי דעת וכל הגברים אשר ראו עיניה בבית אביה אך חסידים פראים או מורים בורים היו ואני הייתי הראשון אשר חזתה בי תפארת אדם המעלה, לא כן בתיה, היא גֻּדְּלָה בבית אב חכם וְחֻנְּכָה על ידי דודה ואליקים ותסכין את אחיו, אשר כלם חכמים ואנשי שם המה, כי על כן כאין הייתי בעיניה. פתרון החדה הזאת הרגיע רוחו כמעט ויחש כי רגליו נלאו, כי זה שעות רבות נתעה בשדה מחוץ לעיר וירב עם נפשו ועתה אחרי אשר עשה שלום את איש ריבו ישב לנוח, ועתה הזכירתו גם בטנו כי עת לחננה. ומחשבות הרשות עלו כרגע על לבו. הפעם זכר כי מאז שבתו או שכבו בעיר הזאת אכל רק על שלחן אחרים ולא שלֵם עד מה, ועתה עזב את בית דוד ולא זכר

צרה על הבית אשר בו שב לראות באור החיים, כי מי יודע אם לא כבר מת ואבד שמו לולא חש דוד קרן הצבי לרוחתו לישועתו ולולא סוככו עליו אליקים ובתיה כמלאכי שלום, ועתה זה הגמול אשר שִׁלַּם לדוד, כי בגללו גלה שלום מהבית עד עולם, כי רק כמנצח חיות טורפות כן נצח אליקים את בעלת הבית לבל תמרר חיי אישה, על ידי הסוד אשר גִלה לה כי בשלה מנע מהם פרי בטן, ועל כן חלה ופחדה מפניו פן יגלה לאליקים את הסוד ואז יגרשנה בהתאַותו לראות זרע, רק בדבר הזה הצליח חפץ אליקים בידו לשכך כמעט חמת רוחה, ועתה אחרי אשר לבה רגז בקרבה ימים רבים עד כי פרץ השגעון גלוי לכל, עתה אין עוד כל תקוה לשוב ולכבוש אותה. לולא בא הוא הביתה ולולא התרגזה ותקצף בעבורו כי אז בא אחי אליקים את בתיה בברית וסרה רוח הרעה מעליה, כי עתה בשגעונה נודע הדבר כי קנאה נסתרה אכלה כעש קרביה, היא קנאה בבתיה על האהבה אשר יסמכנה אישה מבלי זכור כי דודה אחי אמה הוא, ואליקים הבין זאת כי על כן קרא לאחיו למען יקח לו את בתיה ויעלו מן הארץ, או אז קוה כי תשוב המנוחה לבית דוד האמלל, אך בטרם בצע אמרתו והנה קדמה הצרה לבא. כל אלה חשב עתה זרחיה אחת לאחת וימצא חשבון כי עוד טרם ידע ארחות חיים, וכי גאותו וגאונו בחכמת לבו הבל וריק המה, כי גם עלמה אם טובת שכל היא תדע יותר ממנו. כל אלה הגה לבו ויקוט בפניו מאד.

עת אשר תודע לנו אשמה או אולת אשר נוקשנו בה אז יבקש לבנו מאד להתגרות מלחמה ולבא בריב ולטפול את האשמה על ראש אחר, ובאין אחר לנגדנו אז נהיה אנחנו המטרה לחצי הזעם ונריב בנפשנו כמו עם איש זר, נגרע שיחה ומוסר כמו לוא באזני אחר הטפנו אותם, וכן דִּבֵּר זרחיה עם נפשו, ואך החל לריב כן זכר גם עונות ראשונים ויזכור לאחד אחד את כל אשר עוה באולת גאותו, וזאת הפעם הראשונה אשר בעלות זכרון נעמה על לבו החזיק בו בכל חפץ לבו

ולא חשב גם את אליקים וכגדל דֵע אך נגידים דבר באזני העלמה אשר כממלאת מקום נעמה היתה בעיניו מבלי אשר נסרח אחריה שם משפחתה, גם לכל איש לא שם לבו, אבל אך פתחה העלמה את פיה עמו בשפה ברורה וער מהרה נוכח כי לא אמיץ בגבורים הוא ביום מלחמת פה, כי רק אם בַּדָיו מתים יחרישו, רק אם הוא ידבר ואך אזן קשבת ולא גם פה משיב מלחמה לנגדו אז יגבר חיל ויעש נפלאות, לא כן אם לא כאל מלקוש יפערו שומעיו פיהם לדבריו כי נפשם לא צחה צמא . . . ואחי אליקים הן לא מנע ממנו מוסר בשפה ברורה, אבל כל אלה עוד לא השפילו גאיתו בעיניו כמו האספה בלילה, כאשר ראה ושמע דברים שונים יוצאים מפי אנשים שונים והוא לא עצר כח לפתוח פיו, ולא רק כי לא ידע מלים יבחר, כי אם חש בנפשו כי לא ידע מה יענה, כי עוד טרם חשב בדברים האלה וַיִוָּכַח כי אחרים באו בגבולו. הוא פִגֵר וימהרו אחרים ויקדמו לבא לפניו להורות בארצו את הדרך לאחיהם. וכפעם בפעם שב לשמוע מוסר בשפה ברורה, אך גם כל אלה עוד לא הצליחו לדכא את רוחו, עוד התרומם והתנשא למעלה, ואם גם שמע חרפתו כי עוד טרם ירע גם את אשר תדע העלמה אשר שם עיניו בה, הנה התנחם כי עלמה אחרת אשר גם לבה ראה הרבה חכמה רוממתהו בלב נאמן ורוח נכון, אך בפעם הזאת כאשר יצא מחדר חנה ואחרי אשר שמע פשר הדברים מפי אליקים נהפך פתאם לבו וכמו קוץ מכאיב חש בקרבו. בפעם הזאת בפעם הראשונה מאז החל לחוש ולהשוב מחשבות, חש מוסר כליות על כי טפל חנם חטאת על אחרים ולבו אמר לו כי האחרים האלה גדולים וטובים המה ממנו. עתה רק עתה נראה אליו אליקים בכל הדר גדלו כמלאך עושה שלום סביביו ובכל המקום אשר יבא יבקש לרפא שבר ולגהות מזור ממחלת רוח ונפש, אף רק עתה הבין מה גדל כח לב האיש הזה ואיך יעמיק עצה וכל אלה אך למען פעול ישועות. אף על זאת נפקחו עיני זרחיה כי לרגלו באה

אין קץ, וביתה איש חסר כל דעה והשכל, ואם כי בבית ההוא גם נעמה ישבה והיא הלא הביאה לב חכם ורבות רבות חזו עיניה ורותה, אך גם היא במה נחשבה היא, הן היא היתה בת המשפחה אשר שמה היה לו לחגא באשמת אחד מבניה אשר הפיל אור פניו ויקלם בו לאמר כי עני הוא ואל כסף הנערה יכסף לבו. חץ מות הביא הלעג הזה בלבו ועל כן השיב נקם לצרו זה ויברח מהעיר ולא פנה גם אל נעמה אשר במישרים התהלכה אתו ואשר הרבתה לפזר לו כבוד עד בלי די. אותות הכבוד אשר הראתה העלמה לו ביד נדיבה לא הרימה אותה כי אם אותו בעיניו, בחשבו כי אמנם ללב מלא חכמה ובביר כח כמהו יאתה תהלה ופאר, והיא אך כמשפט עשתה.

בכל עת היותו באשדות גאה גאה מבלי בקש חשבון מדוע, ומבלי משים גבה רוחו גם בחכמת לבו גם בכבוד ארצו כמו היא הרת עולם אך לחכמים וכבירי כח לב, כי הן הוא נולד בה, בעת אשר באשדות תכסה הרעת את פניה בטמון ולא תֵּרָאֶה לעין, ולולא השליכתהו גאות לבו מהבית ההוא אשר בו צפוי היה להיות אדונו, בנדבת לב העלמה אשר בטרם הבירה גבר שָׂמָה אותו לאלוף לראשה, כי אז בלי כל ספק עדי גוע לא הסיר גאותו ממנו, אך מאז שב אל ארץ מולדתו כמו יחד התחברו כל המקרים אך להשפיל רום עיניו ושם החל להקשיב מוסר ולא רוחו. הוא שב שמה ובלבו גמר אמר להיות למורה נאמן ולמפקח עינים לכל בני עמו בארצו והנה יַסּוֹר יְסָרֵהוּ הזקן בעל בית המלון, אותו, את המורה לרבים המודיע תושיה לרב, בלעג לשונו ואחרי כן בנדבת רוחו, בהאכילו ובהשקותו אותו במאור פנים ובאהבה וינער כפו מקחת מידו מאום, בעת אשר הוא חשב כי אך לכיסו ייחֵל הזקן וערום יערים בנדבת פיו למען יבא מחר על שכרו. אך מעת אשר הובא ביתה דוד קרן הצבי כמו נפתחו כל ארובות המקרה להריק עליו מוסר עד בלי די. מה גבה לבו בתחלה

ינחל משנה קלון והוא לא ידע; בכבוד הורים יתימר עת גם ישמע קול מאחריו: חומץ בן יין! בכבוד חכמהו ויפיו וגבורתו יגבה לבו גם אם כל אלה אך עיניו תחזינה ולא זר, גם כבוד ארצו עמו או עירו ישימו לו צנה עת אשר אלה אולי יכחשו בו ויאמרו: לא לנו הוא. כל העומד לשטנה לו בדרכו זה שונא הוא לו ויקרא עליו מלחמה, וגם אם באהבה ורצון יאמרו להשיבהו מדרכו יתעבר ויתאנף כמו בחייו שלחו יד. ואמנם בחייו שלחו יד, כי מה המה החיים אם לא הרגשות והתאות והתקות? רגש איש יהי לחפץ, חפצו לתאוה, התאוה לתקוה, התקוה תוליד הפעל והמעשה והם המה החיים. כי על כן לא הרבה יועילו המורים בעלי המוסר בהורותם לתלמידיהם דרכי החיים הנאמנים, כי דרכי התלמידים אף המה חיים ונאמנים בעיניהם. רק ביד המורה האחד אשר לא יחת מפני כל וישוב לשחר מוסר כפעם בפעם מבלי שים לב אם גם יתמרמרו נגדו ויאנפו בו, רק בידי המקרה להורות לפעמים מוסר נאמן ולתתו בלב חניכיו גם על אפם ועל חמתם, כי יש אשר יחתום במוסרו בהחזיקו בציצית ראש תלמידו וינענעהו ויטלטלהו ויפרפרהו וינערהו ובחזקת היד יורהו לעפר וברגע אחד יריק מלבו את כל אוצרות תאותיו והפציו עד כי יהי נכון לאסוף אליו אוצרות חדשים; או גם לאט לאט יתגרה בו, יחטפהו וישלחנו מיד וישוב לשחק בו, ומדי עברו ישליכהו אחור כגלי זעם אניה סוערה, וגם אז דעתו תתבלע וישכח דרך עמדו ובפקחו רגע את עיניו יראה נכוחות כי לא מדרכי יושר התעהו המקרה, וכמו אך לבו הורהו דרך תבונות, ולא יד הפגעים הלו בו, ישיב ויבקש לו דרך חדש וגם ישמח בו כי חוזה עותתו. גדל לב זרחיה, אשר נתנהו בעיניו לחכם בחכמים ועל כן לא חזה אנוש בלתי את נפשו, שַׁח מאד מאז דרכה רגלו על אדמת ארץ מולדתו. מה רמו עיניו כל עת היותו באשדות! הוא יצא מבית אבותיו אשר שם לחכם גדול נחשב ויבא לעיר אשר רב המורים בה היו נבובי לב ופרועים לשמצה והוא היה נעלה ונשגב עליהם עד

לו את בתיה. וכל דברי דוד עלו בתהו כי היא לא תשמע לדברו ותקצף או תבכה ותתחנן לבל יורידנה דומה בדמי ימיה. גם עצת אליקים להביא את בתיה בברית את אחיו לעין השמש, אשר עד הנה הסתירו הדבר מפניה לבל ירגיזו רוחה, כי ידעו אשר כל חפצה היה לתת את בתיה לבן אחותה, למען תראה כי היא כלה יעודה לאחר ולא אליה תשוקת אישה, גם העצה הזאת לא הועילה, רגע האמינה בדבר ותשמח, ועד ארגיע שבה ותאמר כי אך להתעותה יעשו כל אלה, לבל תתבונן כאשר ישימו רעל במאכלה. ומני אז לא הוסיף אליקים ובתיה ואמה לראות את פני החולה כי גם בשמעה את שמן בערה חמתה בה עד להשחית, ודוד האמלל שתה מצה את קבעת כוס התרעלה עד תמו, כי היא מררה את חייו מאד מאד. הוא אהב אותה כמקדם, ומעת אשר הכתה בשגעון רבו יפיה וחִנה מאד, והיא שלחה כפעם בפעם לקרא לו, ובבאו שפכה דמעותיה ותחנוניה לפניו לבל ישחית רחמיו ממנה ואל יורידנה שאולה, ופעם לבשה חמות ותקרא למלחמה, עד כי נבחר לו מות מחיים. ובצר לו צר גם לכל גרי הבית, עד כי היה כבית אבל. את כל אלה שמע זרחיה אחרי כן ויבן רוח הרופא ובתיה ויקט בפניו על אשר חשב עליהם רעה ימים רבים..

יח.

מוֹרֵה דֶרֶךְ.

נחם חש זרחיה בלבו בצאתו או בנוסו מבית דוד; כליותיו יסרוהו בקול אשר הקשיב וישמע, והרגש הזה חדש היה בלבו לא ידעהו מעודו. דרכי גאות לב איש נפלאים מאד, גם על רכסים ובקעות וגבעות וכפים, על חרולים ואגמי בצה ורפש יעבירו בעקלתון את הבוחר בהן והוא לא יראה מכשול ולא יחוש כי רגליו תמעדנה לרגעים ויעשה מדחה, גם עד צואר חצה במי מדמנה ויתעבוהו שלמותיו ויהיה לשחוק לרואיו ותחת כבוד

כאיש אשר הֻכָּה בשגעון ואף על העלמה עבר כרוח ההוא, אז התרגזה מאד מאד ולא כלאה עוד רוחה ותשפוך חמתה על אשר לא קראו את בן אחותה ותתאונן כי היא כזרה בבית ואין פונה אליה ושואל בעצתה, כי רוח אישה זר לה, זאת תראה עין בעין ומה לה עוד בחיים? וכאלה רבות דברה, אך אליקים אשר ידיו היו מלאות עבודה לשלוח את זרחיה מהבית ולהשיב רוח להעלמה אשר כמעט עיפה נפשה למות מרב הפחד אשר אפפה, לא מהר לבא לחדרה, ובין כה וכה רגז רוחה עוד יותר וחמתה בערה מרגע לרגע עד כי נלאה דוד לדבר עוד אליה וישלח למהר את אליקים, וכבאו לחדרה כבר עבר קצפה כל חק ותשפוך עליו כל עזוז אפה באמרה כי הוא בעוכריה.

הוא דמה כי עוד ימשול ברוחה כקדם וַיְנַס לשכך חמתה בדבריו כדרכו, אבל כשמן לאש היו דבריו, כי היא קפצה פתאם ותתיצב למולו ותקרא בקול פחדים: האמנם תדמה כי לעולם תהיה גביר לי, עד עולם אסור אך למשמעתך ואכרע בירך לפניך? אבוז לך! אתה תדמה כי בירך עתותי, כי סוד גלית לי כי בשלי מנע אלהים ממני פרי בטן ואישי יראה זרע אם יקח לו אחרת, ועל כן זחלתי ואירא מפניך פן תגלה הסוד גם לאישי ויגרשני, אשה פתיות כמני האמינה לדברי בלע אלה וָאֶכָּנַע מפניך תמיד ואהי כשפחה לך להחריש לכל מהתלותיך, אבל בא הקץ! הקץ בא! הגד לדוד כהפצך כי בשלי לא נראה זרע, הגד לו כי יקח אחרת, תן ידך לו להורידני דומה, ודבר על לבו כי השניה, אשר אתה עזרת להביאנה הנה, יפה ממני והיא תראה זרע ותאריך ימים עמו, עשו ככל אשר תחפצו ואני בידכם, הרגו, טבחו!! — כאלה וכאלה קראה ותקפוץ על אליקים ותאמר לנקר בצפרניה את עיניו בקראה לו בשם: בתיה! ותך סביבה זמן כביר עד אשר הצליח בידי עוזרי אליקים להשכיבה על המטה ולצקת מים קרים על ראשה, ומני אז לא יסור הרעיון מלבה כי דוד יאמר לקחת

בדברי אליקים, אשר נבא כי לא יארכו הימים וגם בעלת הבית תשמיע קול שחוק עמם יחד. ואולי כן היה לולא הביא המקרה את זרחיה עם רגלו הנשברה ויגרש שנית את השחוק לימים רבים ואולי עד עולם . . .

כאשר הביא דוד את זרחיה עמו וישכיבוהו על המטה הרעימה חנה את פניה; לא כי צר לה על אשר הובא איש זר לביתה, או כי פחדה פן תאלץ לעשות דבר מה בעבורו; היא היתה נדיבת לב ובחפץ כפיה פרשה לעני, אך היא הרעימה פניה מבלי בקש חשבונות לכל אשר נעשה, ואחרי עבור שנים שלשה ימים בשלה היא בידיה מרק־צפרים להחולה ולא נתנה להמבשלת לעשות פן לא תעשה כדת. היא זכרה תמיד את החולה ואשר יחסר לו ובכל זאת כמעט לא דברה עמו דבר מעת הובא הביתה. כאשר בימי נעוריה לא שחקה פן לא לכבוד הוא לה לשחק בפני הרואים הנופלים ממנה במעלה כן שמרה כיום את פיה מדבר לאיש בטרם תדע אם איש כערכה הוא, ואנשים כערכה הן לא רבים היו בארץ, כי על כן גם בעת אשר מעשיה היו רבים היו דבריה מעטים. אולם החולה הזה אם כי לא פקדה עליו עון, בכל זאת קצפה מאד על המקרה אשר הביאו ותיחל בכליון עינים ליום אשר יעזוב את הבית. היא אמרה לקרא לזאב הרופא בן אחותה לגהות מהחולה מזור ועל פי אישה היתה שומה לתתו ביד אליקים, ולא נכחד ממנה כי גם יד בתיה היתה בדבר הזה. הן לוא נקרא זאב כי אז היה מקרה טוב לקרב אותו אל בתיה אשר לזאת נכספה נפשה מאד, זאת העידו כל תנועות בדי עור פניה, והחפץ הזה העיר רוחה כתאוה עזה, ועתה ישב הזקן השוחק כל היום אתה ויחד ישיחו, וירע הדבר מאד בעיניה ותכלה נפשה לראות את החולה קם ממטתו לבל יוסיף להרגיז לבה, והימים האלה היו לה כמעט כימי קדם כי רגזה בשמעה קול שחוק וכל אשר ראו עיניה הרגיז רוחה. ובלילה ההוא כאשר נצתה אש הקרחת בעורקי זרחיה וידבר

אז אחרי אשר דבר אתה בלאט רגזה וחלה ותתעורר רגע כלביאה ואחרי כן שבה ותכנע ותמרר בבכי וכמו שם מתג באפה מן הוא והלאה, כי אם חפצה או מאנה שמעה בקולו, ואף כי כלם ראו כי הוא עליה למשא ובכל חפץ לב בקשה להסיר סבלו מעל שכמה, בכל זאת לא הרהיבה עז בנפשה להתעורר. בשבתם יחד אל השלחן, וזאת היתה פעמים שלש בשבוע ויותר, לעג אליקים תמיד להמאכלים, אשר הכינה היא בידיה, וכאשר נלחם עמו דוד בעד כבוד המאכלים ענהו אליקים: מה אדבר את איש אשר אין לו חיך יטעם לאכול, הן לך לא ינעמו אף מעדני מלך אם לא נות ביתך הכינה אותם— וכאשר דברו על אודות נשים היה דבר אליקים אליו: לך לשתוק ולא לדבר, הן לפי רוחך אין אשה יפה בתבל מבלעדי אשת דוד קרן הצבי, וכן הרבה תמיד להתל בדוד על כי לא ימצא כל ששון ושמחה וחפץ רק בביתו וברעיתו. וכלם ראו כי בדבריו העלה אליקים אפה עליו, אבל גם עורר את אהבתה לאישה. אולם כי לא רק בדברים האלה נתן לה רוח אחר, זאת הבין דוד מאד, אבל כאשר ראה כי לשוא ישחית אמריו מפי אליקים לא יוציא מלים חדל וישיש על המנוחה אשר באה לביתו וגם על אהבת אשתו אשר אמנם גדלה מיום ליום ותעש כל אשר בידה אך להרגיע רוחו עד כי החלה להסתר מפניו בהלותה לבל תלאהו באנחותיה ואנקותיה. כה עברו כשלש שנים ודוד היה בעיניו כאיש שב לחיים חדשים, רק את אחותו יבתה עוד לא השלימה אשתו ועוד רוחה זרה להן, ועצת אליקים היתה לבל תרבינה לבקש אהבתה, עד כי תלא אז תבקש היא קרבתן. וגם בא היום אשר חנה החלה להראות אותות אהבה להנערה, אחרי אשר בא בן אחיה הוא אב הרופא הצעיר והיהיר, אשר בעיניה היה כראש כל חכמי התבל, אל העיר ההיא וישם עיניו בבתיה, מני אז התקרבה יותר אל העלמה ותדבר אליה באהבה גלויה, ואם כי חלילה עוד לא הראתה פנים שוחקים, אבל יושבי הבית כמעט האמינו

אחרי אשר כבר נעשה, אבל בפעם הזאת לא הרבה דוד מחשבות, גם לבו הנדכא על שבר אחותו, כי קפדה באה על ביתה ותכהו חרם, ותהי אלמנה במות אישה מפחד פתאם או משברון לב ובתו יתומה, לא נתנהו לחשוב מחשבות הרבה ולשים לב לדברי אשתו. בפעם הראשונה מעת אשר בא בברית את אשתו שכח אותה ולא העלה אותה על לבבו בצאתו לעשות דבר נכבד, ואף כאשר נסתה להרעים פנים לו ומבין שפתי פיה התמלטו המלים: אשה אחרת יכין לו בעוד מועד! בכל זאת לא נפל לבו ולא שעה אליה והיא לא הוסיפה לדבר ויהי לפלא, כי האשה הזאת אשר שפכה דמעה כמים ותרב אנחות על כל דבר הבל ומאפע לא הוסיפה לדבר בדבר גדול כזה כאשר ראתה כי אישה לא שעה אליה. ובכן הובאו אחותו ובתו הביתה ומני אז היה גם שלום בבית.

אם אמנם לא רבה שמחת חנה באחות אישה ובתה ואולי גם לא לרצון היו לה, בכל זאת כלאה שפתיה מדבר דבר אשר לא טוב באזניהן, וגם את רוחה כלאה מאד ולא הוסיפה למרר את חיי אישה כאשר עד כה, לא בתלונותיה ואף לא בדברי נחומיה, גם לא הוסיפה לסלות לו על כי אין לו פרי בטן כאשר עשתה תמיד עד כה ואף לא העלתה עוד זכר פרי בטן על לב. ואם כי כאז כן גם עתה לא עבר שחוק על שפתיה ולא הראתה פני שמחה, בכל זאת גם יגון ואנחה כמעט נסו מלבה, ואף בכאוב עליה ראשה שכבה במטתה ותאנק בקול דממה ויהי הדבר לפלא בעיני דוד, אשר לבו אמר לו כי יד אליקים הרופא בדבר, אך נלאה להוציא מפיו מלים איך עשה את הנפלאות האלה? ועוד הרבה יתר השתומם בראותו כי אשתו לא תאהב את אליקים אך תירא מפניו, והוא לה תמיד כמזכיר עון, וכאשר יביט בה תסב ראשה או תשפיל עיניה ולפעמים תאדמנה לחייה כתולע וכרגע חורת מות תכסן, כל אלה מליצה חדות היו לו. ואף גם זאת ראה כי מעת אשר בִּקֵּר את גויתה כרופא מומחה היתה כזאת, כי

ולא זכר בשם חותנו אשר בביתו, איש כבן תשעים ושמנה שנים, ומי יודע מה קרה לו? ואת הכל זכרה גם השפחות והמבשלות אשר היו בבית אבי אביה פקדה לרגעים כאשר לא היה זכרון אחר. ולכל אלה לא הועילו עד מה לא הדברים אשר הביע לה דוד, אף לא עצות הרופאים, גם לא אטון עיר פֿראנצענסבאד ומעינות מי הברזל אשר בה. שנה בשנה הלכה שמה ותשב כשהלכה, רק לדוד היתה הרוחה בעת ההיא, ובראות הרופא כי כן אז השכיל לשלחה אחרי כן גם למעיני רפואה אחרים. ואם כי פניה היו טובים בשובה ממעיני הרפואה גם רוחה נח שבועות אחדים אחרי שובה, אך בבא יום הכפורים ותצם ותבך כל היום אז שבה רוחה הרעה אליה. כל דבר הרופא ודבר דוד אשר דברו על לבה לבל תצום ולבל תבך כל היום לא הועילו, היא היתה אשה יראת שמים ותתפאר מאד ביראתה את אלהים נגד כל אלה הנשים, אשר לא תדענה עד מה בחכמה ובכל זאת תפרוצנה דרך יראת אלהים ותחללנה שבת ומועד וצום, לא כן היא, אף כי רב כחה בשפות בכל זאת בתמתה תחזיק עד עולם, ואחרי כי היא היתה לתהלה בדבר הזה לכן החזיקה בו מאד מאד. אולם אף כי חנה נבאה תמיד כי עוד מעט תתן חפשה לאישה כי ימצא מנוחה בזרועות אחרת, כי היא תדע כי לא תאריך ימים, ובדברה כזאת העמידה פניה ותאמר כי אמנם לאיש טוב כמהו יאתה לראות חיי מנוחה, בכל זאת נואש דוד כבר מראות עוד חיי מנוחה בביתו עד אשר באה הצרה על אחותו ויביאנה אל ביתו ויקח לו את בתה לבת.

הדבר הזה שנה פני הבית וכמעט שנה גם רוח כל יושביו. בעיני חנה לא טוב הדבר בתחלה כי אישה יקח לו בת כמו כבר אמר נואש מחבוק פרי בטן, ולוא גם אמר נואש ויגמר לקחת לו בת היה לו לשאל בתחלה את פיה אם תבחר היא בהבת ההיא, וגם בלעדי כל אלה הן לא ישר בעיניה כל אשר נעשה ולוא גם מלבה יצא הדבר גם אז לא מצאה נחת בו,

פניה משחוק כאשר הרבתה לבכות והבכי והשחוק עברו חליפות עליהם. ואולי צדקה חנה האמללה בריבות שפתיה באמרה כי אישה לא ישים עוד אליה לבו כבתחלה, כי אמנם מה נכספה נפשו לפנים לראות את פני אשתו ושחוק עליהם, והנה עתה יראה זאת בעיניו והוא לא ישחק כי אם ירגז תחתיו ויַעֲוֶה מראות. ימים לא טובים היו לדוד, כי אם אמנם הוא השליך נפשו מנגד למען השיב השלום והמנוחה ללב אשתו וישא ויסבול כל אשר נטלה עליו כאשר ישאו ויסבלו ילד חולה, והיא אף היא בסור רוח היגון רגע מעליה הכירה פעלו ותהללהו מקרב לבה כי אין בכל האנשים איש אשר יֶרְאֶה אותות אהבה לאשתו כמהו וכמלאך אלהים הוא, אך כל אלה לא הועילו, כי כאשר בנפול עליה רוח עועים רבה אתו בחזקה כי לא יעשה מאומה כחפצה ואחת היא לו אם תרד בדמי ימיה שאולה ואולי גם זה הוא חפצו, כן כאשר סר מעליה הרוח הביטה בחן ותחנונים אליו ותרבה להללו ולברכו עד אשר החלה לקוט בפניה על אשר תמרר חיי איש יקר ונדיב כמהו ותחתום תמיד בדבריה כי טוב מותה מחייה, ואך עלה זכרון המות על לשונה שבה רוח הרעה לענותה. וכה בלתה שנים אחדות ביגון ונחם; היום קמה ממשכבה ותרא חלום רע ויהי לה למנינת לב כל היום ולנוהם בלילה על כי ענתה נפש אישה חנם בחלומות, אשר מי ידע יותר ממנה כי השוא ידבר, ובהנחמה על כי גזלה מנוחת אישה הוסיפה לגזול מנוחתו עד אור הבקר, ובקומה ראתה כי השפחות לא עשו מלאכתן כמשפט ותפחד פן לא תטעם ארוחת הבקר לחיך אישה, ועל כן רבה בנפשה כי המעט ממנו כי מנוחתו נגזלה בלילה כי גם יגרע מלחם חקו? ובתם הארוחה נפקחו עיניה לראות כי אך היא לא נתנה לו לאכול במנוחה ותשב לריבות שפתיה את נפשה ולבקש את המות לה. וכאשר תם כל הדבר ואין עוד דבר לענות בו את נפשה אז זכרה כי זה ימים אחדים לא הגיע עדיה מכתב מאביה, ובפעם אחרת בא מכתב מאביה

פני דוד העידו בו כי נחם על דברו וינס להרגיע רוח רעיתו באמרו אשר גם הוא יראה כי תצדק בדבריה, אבל בכל זאת חלילה לה מדבר עמו קשות כי לא נבל את פיו ואם אמר כי טובה לו מעשר נשים לא חשב הרבה כי אם דבר כלשון בני אדם —

— ואם כן לא אבין אני דרך המוסר והמדות ורק מרגיש אחפוץ ואשים עלילות לך, סלח לי כי חטאתי לך — ענתה חנה ותעקם בפעם הזאת את שפתיה כמו בקשה לבלוע קול שחוק גדול אשר בקש לפרוץ ולצאת. — מני אז שמע לא פעם ולא שתים את העצה הטובה לנסות לקחת לו אחרת למען ילמוד לדעת לערוך חין ערך אשתו, וכי אמללה כמה אין בכל הארץ כי איש לא יבין אותה ואת לבה, וכי לא לזאת נוצרה, אף גם כי חייה תלואים לה מנגד, כי חולה היא ומחלתה אנושה, וברבות הימים החלו גם דמעות עיניה להעיד על לבה הנשבר, גם חשה עתידות מראש כי עוד מעט יבא דוד לידי נסיון לקחת אשה אחרת, והאחרת ההיא תהיה מהמון העם ככל הנשים, אוכלת ושותה ועובדת ופושקת פיה וצוהלת קולה בשחוק — כרעד עבר על בשרה תמיד בהזכירה כי הנשים צוהלות קולן בשחוק — וכי אהבת דוד לה רפתה מאד עד כי לא ישים עוד לבו אליה, אף כי כצל תתהלך ולא יראה כי עוד מעט יבא יומה, וגם יעשה כל אשר למורת רוח לה, כי על כן יקרא רעים בעת אשר תבקש מנוחה וכמדקרות באזניה מרברותיהם וכאשר נפשה תכסוף מאד לראות אנשים זרים בביתה ולשמוע מדברותיהם למען השיב רוחה, אז ישב בדד בחדרו, או ילך לו בדרך מסתרו.—כל אלה שמע דוד ויבקש בתחלה להניח רוחה, אך ברבותו לדבר על לבה כן הרבתה היא להראות כי אמללה כמוה אין בכל הארץ ודמעות כמעיני מים נזלו מעפעפיה ואנחות כסערות פרצו מלבה, וכמו שם אותה המקרה למפגע לו כן הֵתל בה ותחת אשר נשמרה מאד לבל יעבר שחוק על פניה בעת שמחה, נעוו כל יצורי

הנזעמים ממנו רצון ותהי בעיניו כנעלה על כל הבנות אשר
לא תדענה מעצור לרוחן ותאורנה פניהן לכל איש ותצהלנה
קולן מבלי שים לב להאזן המקשבת. אבל לא ארכו הימים
ויוכח כי לא לפנים נזעמים ואנחת קרב לבדם נוצר האדם,
ומה גם זה אשר לא יחסר כל לו: בית ועשר ואשה יפה
וכבוד. וגם נפשו נכספה מאד לכרות לפעמים כרה ולהקדיש
קרואים ולאכול ולשתות ולשמוח כדרך הארץ, אך את הכל
נתנה בעלת הבית בחפץ־לב: יין טוב ותרנגולות מפוטמות
וכל פרי נחמד למראה, אף עשתה מטעמים בחפץ כפיה, רק
לא מאור פנים — אבל בזאת התנחם דוד בחשבו כי כאשר
תחבוק בן ותשעשע עמו אז תבא השמחה גם במכונו ולא
יחסר כל לו, אולם גם תוחלתו זאת נכזבה, הבן אשר חכה לו
לא בא והששון הוקר אף הוא רגליו מבא, ותהי להפך כי פני
חנה נפלו יותר מיום ליום ומשנה לשנה, ולא רק פניה נפלו
כי אם גם רוחה נדכא ותחל גם לענות אותו ולהציק לו בדבריה,
ואם כי לא תבעה בפה: הבה לי בנים! אך בדבריה ושיחה
נשמע תמיד כמו חטא חטא לה אישה במנעו ממנה פרי בטן
ורק היא בבר לבה תסלח לו, כי הלא כה היו דבריה תמיד:
מְאֻשָּׁר אתה כי אני נְתַתִּי לך לאשה, אני אשר את כל אשא
ואסבול, אך לוא נסית במסה לקחת לך אחרת כי אז ידעת
את תנואתה וריבות שפתיה — בפעם הראשונה כאשר שמע
דוד את הפתגם הזה ענה אותה בשחוק: אבל אני לא אחפוץ
לנסות הדבר הזה כי טובה את לי מעשר אחרות—על המענה
הזה ענתה אף היא במענה רך כי אך לבה הטוב לא יתנגנה
לקצוף ולהוכיח בדברים, אך טוב וישר היה לוא שמר לשונו
בדברו ולא נבל את פיו בדברים אשר יעברו על פני יתר בני
רומעניא הנתעבים והנאלחים בדרכיהם, אך לא על ד׳ל שפתי
אישה, אשר לוא גם בן בלי תרבות היה גם אז כבר מצאה
ידו ללכוד ארחות חיים מעט אשר בא בברית עמה, ומעודה
לא עלה אף רעיון על לבה כי אישה יְנַבֵּל פיו ובאזניה! —

שמחה נראה לעין מאז ויושביו לא עלזי לב היו, ולולא הרופא ורעם קול שחקו ולולא העלמה המאלפת ארחותיו ואֵם העלמה הששה למראה עיניה בהתבוננה אל בתה הַשְׁלֵוָה, כי אז כבית עני ומחסור התראה. פני חנה בעלת הבית היו זועפים עוד בטרם היתה לבעלת הבית, גם בשבתה בתולה בבית אביה, אשר רב היה חילו ויהי רב ימיו ראש עדתו ועל פיו העבירו תחת השבט את מחללי השבת ומפירי חק במעשה בדבור או במחשבה, לא עבר שחוק על שפתיה. מרומה ונשאה היתה בעיניה על כל רעותיה ולא לה לשחק ולשמוח עמהן, כי לא כאבותיהן אביה ולא כאנשיהן יהיה האיש אשר יביאנה אל ביתה, ועל כן גם בעת אשר כל קרביה התהפכו בחפצה לשחק התאפקה בכל עז ותחשב לה זאת לחכמה. גם יפיה אשר ידעה לערוך אותו לא השיאה להשתעשע בבתי עליזים, וכאשר עבר עליה רגע רוח עליזים התבוננה כה וכה אם יש איש טוב לפניה להראות לו את משכיות לבה — ולא נמצא, ובהתאמצה להסתיר ששון מעיני כל ולדכא בקרבה כל אות רגש שמחה שבו פניה ויהיו כפני חולה או כפני אמלל. ובכן היתה כחומה בצורה בעיני הבחורים כי יראו מגשת אליה וכל רעותיה גם רבות מנשי העיר נגשו אליה ביראת הכבוד, ויפק ממנה הדבר הזה רצון מאד, אך גם זאת הסתירה מעין כל. דוד קרן הצבי אשר בחדר היה לפילוסוף; אביו חנכו ביראת שדי ומוסר ויורהו כי כל חכמת איש וכבודו הוא למאוס בחיי העולם הזה ואסור לאדם למלא שחוק פיו בעוה"ז, ומורהו אשר בסתר אהלו בעט בתורה ויראת שמים ויבחר רק בדברי החכמים, אף הוא מאס התבל וחמודותיה ומכל דברי התורה והמשפטים נבחרו בעיניו אך דברי הצומות ופרישות דרך ארץ ושנאת התאות והתענוגים וכן הורה לתלמידיו בסתר, ויהי אף דוד בהיותו לאיש—לחסיד־פילוסוף, המואס שחוק ומהתלות. ובראותו נערה משמעת בשחוק קולה היתה כפורעת מוסר בעיניו, כי על כן בראותו את חנה כאשר חמד יפיה בלבו כן הפיקו גם פניה

שכחתי לברך אותך בברכת מזל טוב על בתיה והרופא! — אבל עוד המלה בפיו ופניה ארמו ועיניה מלאו דם ותתיצב ותגביה למעלה ותקרא בקול: שקר הדבר! או גם אתה בקושרים, היא כלה לא להרופא כי אם לבעלי, אשר יחכה עד אשר אובל לקברות, ואת שני הרופאים שכר עלי להמיתני לאט לאט, וגם אתה עמהם, לכן כה אמור לאישי ולהרופאים ולהיונה האהובה כי חיה אחיה לא אמות! השמעת?! — ברגע הראשון נבהל ונבעת זרחיה עד כי לא ראה כי הנערה המשרַת רומזת אליו בעיניה כי יצא, אך כאשר הוסיפה לקרוא בקול נפתחה הדלת ודוד בא החדרה ולמראהו כמו נבעתה האשה, והנערה מהרה ותחזק ביד זרחיה ותוציאהו מהחדר ויברח כנס ממלחמה מבלי הבט אחריו מבלי ראות את אליקים אשר גם הוא קרא לו בקול דממה, עד כי הדביקהו בגן ויאמר לו: לך הביתה ועוד מעט תשמע מפי את כל הדבר —

בלב סוער כים יצא זרחיה מהגן גם מבלי ראות עוד את פני בתיה ואמה וירץ ברב סרעפיו בחוצות העיר מבלי דעת מה הוא עושה, ופתאם לפתע עבר בדמיונו כל חזיון הלילה אשר חזה במושב האגודה ויזכור את האיש אשר קם לשים לאַל דברי אליקים ואחיו ואשר לקח כל לבו ויגמר אומר ללכת אליו ולשפך לפניו כל שיחו והגיונו.

הנלך אחריו? לא! עוד חזון למועד, עתה עלינו לשים עין על בית דוד ולראות מה קרה שם, כי היה פתאם כבית פלאות....

יח.

עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ.

בית דוד קרן־הצבי היה מלא כל טוב וברכה וגם השלום ראש כל חמדות החיים, לא חסר בו. ובכל זאת לא כבית

אליקים וזרחיה אל דוד אשר שמח מאד לראות כי שב לאיתנו ויאמר לתת לו את מרכבתו להובילו אל המקום אשר שם היו פניו מועדות בתחלה, ועל כל אלה ברכו זרחיה מקרב לב, וזאת הברכה האירה פני דוד ועל כן נותר שם אליקים עמו ויאכלו יחד ארוחת הבקר, וכאשר קמו מהשלחן באה הנערה המשרַת את בעלת הבית ותאמר לאליקים כי בעלת הבית תאבה לראות את פני זרחיה אך לבדו יבא — וילך זרחיה אחרי הנערה ויבא אל חדר בעלת הבית.

כל חדרי הבית וכליהם יפים ויקרים היו ובטוב טעם הֻעמדו איש על מקומו, אבל החדר הזה יפה היה מכלם. שלשה חלונות לו פתוחים לגן פרחים קטן נבדל בגדר מעשה מקלעת מהגן הגדול; הערש והכסאות מכוסים במשי ירקרק הרוץ; גליונות גדולים משובצים בזרי פתוחי עץ מצופים זהב מעשי ידי אמן, וכתבניתם תבנית השלחן הקטן אשר עמד אצל הערש אשר עליו נשענה בעלת הבית לבושה בגד משי מראה תכלת כלו, לבד שוליו ממעל ומתחת אשר היו ממקלעות בד טהור, שערותיה היפות מאד ירדו על רקתה בלי מקלעות ורק חוט משי ממראה תכלה קבצם יחד, היא נשענה ראשה בצד הערש וימינה על השלחן הקטן ובה אחזה פרח אשר ספרה עָלָיו כמו בקשה הזון במספרם. בבאו הרימה מעט את ראשה והוא נגש וישק ידה לטו פיו והיא הניאה אותו מעשות זאת ותתן לו אות באצבעה כי ישב לימינה על הכסא הקטן והענול אשר עמד בצד השלחן. היא הקשיבה לכל דבריו בברכו אותה על כל הטובה אשר עשתה עמו ועל פניה שררה מנוחה, עד כי השתומם מאד זרחיה בראותו זאת ובזכרו את דבר בתיה ואמה ואליקים אשר כלם יחד אמרו כי חולה היא. אחרי אשר הרבה דברים שאלה היא אותו: אנה ישים בעת פניו והוא נבוך רגע כי עוד לא חשב בדבר הזה, אך מהר לאמר כי אל אמו ישים בעת את פניו, וכאשר לא השיבה דבר קם ויאמר להפטר ממנה ובקומו אמר: כמעט

בעל הבית? הלא אמרתי לך כי בתיה היא הכלה היעודה לאחי זה שנתים, אך חכינו עד אשר ישלים חקו ויהיה לרופא, ועתה בא הנה ויקח את אשר לו, העל כן תקצף עליו ותחשבהו לאויב לך? —

— האמנם כבר היא יעודה לו ואני לא שמעתי דבר מפיה בכל העת אשר נדברנו יחד?! —

— האם תספוק בדברי ותחשוב כי אביע לך כזב? ולמען מה? האם יגדל כבוד אחי אם כבר היא יעודה לו, או ישפל ערכו אם עתה לקח לבבה? הן בלי כל ספק תבין כי בחפץ הנערה נעשתה זאת, ועל דעתי הצדקה לכל איש ואשה לבא בברית יחד מבלי שאול את פי זר ואם גם בלב הזר ההוא נולדו חפץ ותקוה למצוא את האשה ההיא. אולם כדברי כן הוא, כי כבר זה שנתים נועדה העלמה לאחי, אך לא דברנו בדבר הזה ולא עלה על שפת לשון יען כי מסבות כמוסות אתנו לא טוב היה לדבר בזה עד הנה, ועתה נודע הדבר וגלוי לכל, ולולא הופר שלום הבית כי אז כבר באו בברית— זרחיה הסב פניו ממקום עמדת בתיה ויתאמץ בכל כח להרגיע רוחו וגם עלתה בידו לשכך סערת לבו ויאמר: ואחרי כל אלה בדעתי אחזיק כי לא טוב עשית אז בהטפך עלי דברי מוסר ובהורותך אותי כי נופל הנני מהעלמה, הן באחת היה לך להשיבני: היא כלה יעודה לאחי! ולא הוספתי לחשוב מחשבות —

— כן תחשוב עתה, אבל אני ראיתי כי עוד לא נרפאת, ערקיך עוד לא נחו ולבך היה עוד כים נגרש, וידעתי נאמנה אשר לוא השמעתיך אז כזאת כי אז התנעשת מאר, ואולם בדבר מוסרי אשוב ואשמיענו לך כפעם בפעם כי על דעתי אך תאבד דרך החיים אם תלך תנוע מבלי חפץ ומטרה ותבלה את השנים האחרות אשר בהן תמצא ידך להציב לך יד בתבל ולעשות שם. אבל לא זאת אחפוץ לדבר הפעם כי אם להכין אותך גם לקראת בעלת הבית אם תחפוץ לראות פניך — ויבא

קצפך או יכאיב לבך, כי על כן עלי להשמיעך מראש, אשר עליך להתבונן אלי מרי דברך את בעל הבית וכאשר אתן לך אות לחריש או לענות או לעזוב אותו לנפשו כן תעשה, כי גדול מחץ מכת לב האיש הזה ועלי לנצור אותו. ועל אודות האשה... מה לך? — קרא אליקים פתאם בראותו את פני זרחיה אשר חורו כמת ויצנח מעל הכסא.

זרחיה לא ענהו דבר רק רגע שם עיניו בו כמו בקש להביא צור חרבו בלבו ושפתיו נעו ושניו צללו וכרגע נשא אותן למרחוק, ואליקים אשר התבונן אנה נשא עיניו ראה את אחיו מתהלך שלוב זרוע את בתיה בין האלונים, וכמו לא הבין לסערת רוח זרחיה אמר אליו בהשקט ובטחה: גם את החדשה הזאת אשר נעשתה בבית תשמע עד מהרה, כי בתיה נועדה לאשה לאחי, ועל כן בא הנה —

— היא הכלה היעודה לו!—קרא בעברות אפו כמו לנפשו— ועל כן הטיפו עלי דברי מוסרם ועל כן נקלותי בעיניהם, ועל כן הייתי לחצי יודע ולאיש גאה ונאון, לאיש כבד עון אם אמרתי לגשת אליה, הנה כן הוא מוסר אלה הישרים בלבותם, המה יזהירו משלוח יד אל עץ החיים יען כי המה — אליו יתאוו... טוב איפא, אבין הכל, ומה לי עוד פה? —

— לך עוד פה — ענה אליקים במנוחה — להביע תודות לבבך על כל הטובה אשר עשו לך, על החיים והחסד אשר מצאת בבית הזה ואחר תלך אל אשר יהיה רוחך ללכת, אך עצתי לך כאח נאמן לבל תרגז, שפוט כאיש לב ואז אחרת תדבר. למה תקצוף על אחי? על כי כלה יפה ונעימה לו? או על כי ערב לקחת לו אשתו כחפצו והפצה? או על כי הכלה הזאת היעודה לאחי זה שנתים שלחה ידה להפוך משכבך בחליך, ולדבר אליך באהבה וחן? השב אתה אל לבך האם כאיש לב תדבר? אמנם ידעתי כי העלמה לקחה לבך, אך מי אשם בדבר הזה? הבעבור זאת תחדלנה הנשים לעשות טוב וחסד עם אנשים מיראה פן יתאוו להן? ומה היה לוא התאוית לאשת

היה להנשים כי גם שתיהן שאפו רוח בראותן פניו. והוא ענה להן במאור פנים כדרכו אך בשומו אל זרחיה פניו רעטו מאד, ובקול אשר אולי לא השמיע מעודו קול כמהו קרא בשומו אליו פניו ויאמר: מדוע מהרת לברוח? אני בקשתיך ללכת עמך יחד הנה ואבקשך ולא נמצאת! —

— לא אביר בבית כלא הנני ולא נער בבית הספר — בקש לענות, אך הדברים נשארו בקרבו ולא יצאו החוצה כי שאת אליקים נפלה עליו ויאמר: אני לא ידעתי כל אלה! —

— ועתה האם תדע את הכל?—שאל אליקים ועיניו בחנו את הנשים.

— רק דברים אחדים השמעתי אותו כי דודתי חולה ודודי עצוב רוח — ענתה העלמה.

— טוב הדבר — ענה אליקים — עתה הניחנה לנו. — הנשים קמו ממקומן והעלמה הסבה פניה אל זרחיה ותאמר: הלא עוד נראה פניך בטרם תעזוב אותנו. — הדבר אשר בקש זרחיה לענות לא מצא מעבר דרך פתחי פיו וַיִּוָּתֵר שם וישם כמו מחנק זמן כביר לנפשו, ואליקים שם אליו פניו אחרי אשר הלכו הנשים ויאמר: אני חשבתי להובילך היום הנה ואתה קדמת לבא, טוב איפא, עתה עלי להעיר אזנך כי לא כהבית אשר ראית אז תראה עתה, עתה תראה את אדונו ודאגה נוראה על פניו, את בעלת הבית, אם תראה פניה, ואין שלום ברוחה... אולם הן תכסף נפשך לראות את פניהם ולברכם על כל הטובה, ואמנם טוב אף יפה הדבר הזה, אבל הִכּוֹן לאשר שמעת מפי ואל תתמה אם דברי דוד אליך יהיו מעטים ואם אולי לא תראה את פני בעלת הבית. ברגע ההוא עבר אתי אליקים על פניהם וינע להם בראשו ויעבור הלאה כמו מאן להפריעם מדבריהם, וכמו רעד עבר על כל גוית זרחיה בראותו פניו ובהתבוננו אנה ישים פעמיו — ואליקים הוסיף לדבר: הנה תכנתי רוחך ואראה כי מהיר חמה אתה, ואולי יד המחלה היתה בדבר הזה, ודבר אשר לא כרוחך יעלה

— בלי ספק תחפוץ לראות גם את פני בעל הבית ואשתו — קראה הזקנה כמו השה לעזרת בתה אשר מבוכתה העתיקה מפיה מלים.

— אמנם כן — ענה זרחיה כמו נעור מתרדמה, כי הדבר הזה לא עלה על לבו עד הנה.

— ועל כן שאלה בתיה אותך מדוע באת לבדך, כי את פני בעלת הבית אספוק מאד אם תראה בעת הזאת, בבקר, כי חולה היא מאד מאז יצאת מהבית, וגם לאחי אין שלום ברוחו, ולוא השמעת זאת לאליקים כי חפץ אתה ללכת הנה כי אז בלי ספק השמיעך כי בבקר לא תוכל לראות את פני בעל הבית ואשתו, והמה הלא ראשי מיטיביך המה. — כמים קרים היו דברי האשה לא להרגיע רוחו כי אם לכבות את התבערה אשר החלה להתנער בלבו. בשפה ברורה אמרה לי האשה כי באתי בלא־עת — אמר בלבו ויקם ויאמר לבקש סליחה על כי הפריע את מנוחתן בבקר, אבל הנערה מהרה ותאמר: הנה כאשר אחזה ירגז רוחך לפעמים על לא דבר, אנחנו כנים אנחנו ולא נדבר דבר רק למען הסתיר מחשבת לבנו כי אם כהעולה על רוחנו כן נדבר, וכפי אשר אחזה עוד לא לקחה אזנך שמץ מכל אשר נעשה בביתנו, וזה לי האות כי עוד לא בריא אתה בעיני הרופא, וזאת חשבתי בשאלי אותך: מדוע באת לבדך, כי פן לא נתנך עוד הרופא לבא הנה פן יְבַלַּע לך. — הדברים האלה השיבו רוח זרחיה כי שב ויכר את קול בתיה הדובר אליו וימהר להצטדק על כי נמהר היה בלשונו וישאל על אודות הבית ואשר קרה בו מאז עזב אותו. והנערה ספרה לו בדברים מעטים כי בעלת הבית חולה היא מאד וכמעט לא תתן לאיש לראות פניה, ועל כן גם דודה עצוב רוח הוא וגם הדִּבֵּר עליו למשא, עד כי יסתתר מפני כל איש זר. אין שלום בבית הזה! — קראה העלמה באנחה ועתה הלא תבין דברי ודברי אמי—זרחיה בקש לענות וברגע ההוא נפתחה דלת הגן ואליקים בא וכמו מלאך הגואל

עד כי הניעה בידה ותקרא: אל נא, אל נא! והוא הוסיף לדבר במנוחה כמו לא לבו היה כהלם פעם ולא רוחו התנעש זה לא כביר, ותמהון לב העלמה על התמורה הזאת נראתה על פניה, והוא הבין להגינה ויאמר: ועתה אשמח גם אלבש נאות כי אני אבא למלא מקומך —

— לא אבין למליך — ענתה העלמה.

— עד הנה פקחת אַת עין על חיי ושלום עצמותי ועתה עלי לעשות זאת, כי עוד לי לשמור נפשי, ועתה אחוש כי עוד אין שלום בעצמי, הנה מהרתי ללכת בלכתי הנה ותקצר רוחי ולבבי פעם ולא יכלתי הוציא הגה מפי עד אשר ישבתי ונחתי ושאפתי רוח —

— ומרוע מהרת לכת — שאלה הנערה. השאלה הזאת הביאתהו שנית במבוכה, אך התאמץ בכל כחו להסתירה ויאמר: ואיך לא ארוץ להשמיע תודתי וברכתי לאלה אשר חיים וחסד עשו עמי? —

— ולוא אַחרת רגעים אחדים גם אז לא קרך עון ולנפשך לא הרעות —

— אין אדם שליט ב ר ו ח ו — ענה כמו בתלונה, כי דברי העלמה הרגיזו רוחו.

— אבל עלינו החובה להתאמץ בכל כחנו לעשות זאת. אולם הגד, איפה הוא אליקים, הן בביתו תשב? האין זאת? ומדוע באת לבדך? הלא הוא לקחך מהבית ועליו היה להשיבך הנה — שאלה הנערה ושחוק קל רחף על שפתיה. אך לזרחיה נדמה כמו כוננה העלמה היום חצי לענה אל לבו כן רגז רוחו לכל דבריה ויען כמעט בקול רגז: אני דמיתי כי כבר יצאתי מרשות הרופא ובידי לצאת ולבא כחפצי, והיום בבקר אמר לי לבי: אלכה הנה אל בית מיטיבי ואנשי חסדי להביע להם רוחי, ובעת ההיא לא עלה על לבי כי יבקשו ממני חשבון מדוע באתי ל ב ד י? — עתה היתה מבוכת העלמה כי פניה אדמו כתלע ותאמר: בי נא, לא זאת אמר לבי, אבל . . .

ועתה הייתי לחצי יודע, לאיש נתעב אם אמרי אבקש קרבת עלמה אשר לא טובה היא עד מה מהעלמה אשר בכל לבה קרבתי חפצה?! האמנם אהבה אותי נעמה והאהבה הכתה אותה בסנורים עד כי לא ראתה כי חצי יודע הנני? הן גם היא הקשיבה לקח בבית הספר והשלימה חָקָהּ ובכל כבוד ותהלה סמכו המורים ידיהם עליה, ואני לא שם לי בחכמים, ועלי לא סמך חכם את ידו להעיד בי חלקי בחכמים, ומי יגיד לי הכמתי על פני כל? אמנם צדקו יחדו אליקים ואחיו באמרם כי האיש אשר לא כלה חק למודו בבית מדרש מדעים, כי האיש הזה אך חצי יודע הוא, כי אם לא כן הן הצדקה לכל חסר דעה וכל אשר לא ידע עד מה מה היא דעת ותכמה להתנשא ולהתגדל ולאמר: מצאתי הכמה כחכם בחכמים וגם אגדל ממנו. ועינינו הלא הרואות כי אמנם כן הוא, כי יום יום יתנגשו ויבאו חסרי כל מדע ויתנו לבם כלב החכמים הגדולים אשר בארץ וילעגו לכל שם ותאר באמרם: אנחנו נשכיל מהם כאשר נלמד כמהם. וגם עתה לא בדעת כי אם במחשבה יגבר רוחם, ומי זה יטה קו על מחשבה אשר אזן לא שמעתה ועין לא ראתה לא בפה מפיק חכמה ולא בעט סופרים? אשר על כן הצדק את כל החכמים האומרים לכל אלה אשר יתנו לבם כלב חכמים: הביאו עד אם כדבריכם כן הוא, עדות מורים נאמנים, או פעל כפיכם אשר בו הראיתם חכמתכם ובינתכם לעיני כל היודעים משפט. וכל עוד אשר לא יבא איש ותעודתו בידו או ספרו אשר כאוצר חכמה היה בעיני החכמים, אין לו כל צדקה להרים ראשו ולבקש לשבת בסוד חכמי לב, ואם בכל אלה יתנגש ויבקש חלקו, הנה אך גאה וגאון הוא, וגם אני.... העלמה אשר קרבה נשענת על יד אמה לא נתנה אותו לחרוץ משפטו ודינו אף הוא.

האם והבת השמיעו יחד שמחתן בראותן אותו כי קם ממטתו והוא ענה אותן ויברך אותן על כל הטובות אשר הרבו לעשות עמו, ומה גם להעלמה הרבה להשמיע תודה וברכה

הגיחה פתאם מֵהַסֻּכָּה בגן אשר ישבה שם כמו למו ארב ובטרם שלח ידו אל יתד הפעמון עמדה לפניו ותשאלהו לשלומו בשמחה גלויה על פניה, גם ברכה את אלהים ואליקים כי השיבוהו לאור באור החיים. כל אלה הביאוהו במבוכה אשר לא יכול המלט ממנה וכנלעג לשון ענה אותה במלות בודדות וכמעט לא מצא און לו לעמוד על רגליו. אולם היא התאמצה לאמצהו ברוח פיה ותקרא לו לשבת בגן עד אשר תשוב כרגע את אמה, ומבלי חכות לתשובתו קפצה כאילה אל תוך הגן ותעלם בין העצים הרעננים מעיני זרחיה אשר הביט אחריה כחולם בהקיץ, ואחרי אשר לא כרגע שבה אליו, לכן החלה המנוחה לקחת עמדתה בלבו. ואם כי לא נעים היה לו לראות עין בעין כי העלמה לא תשאף צלו כאשר חשב, כי לולא זאת כי אז לא הניחה אותו לחכות זמן רב עד שובה והעת הזאת לא כרגע היתה בעיניה, בכל זאת רָוַח לו בשבתו לבדו ובהביאו חשבון מבוכתו ובנקטו בפניו על כי כחסר דעה וכאיש אשר לא בא מעודו בסוד אנשים התראה לפניה היום, כי קצר כחו לכבוש את רוחו הסוער, וכאלה רבות ענה בנפשו, דברים אשר לוא יצאו מפה רֵע הדובר בו כי אז הרתיחו את דמו כסיר נפוח, אך אחרי כי מפיו הוציא מלים לכן לא התגעש בשמעו ותהי להפך כי נח לאט לאט מסערת רוחו גם מזעפו על נפשו, וכמו ברק באישון ליל עברה פתאם מול עיניו מבלי אשר חשב עד מה ומבלי אשר עלתה על לבו זה ימים רבים, תמונת נעמה בת יונה, ויתחלחל רגע כמו מזכיר עון נראה לו, ולרגלי הזכרון הזה עלו חוצץ זכרונות ותמונות רבות ושונות ופני אמו ואחותו, ומכל התמונות האלה התיצבה בראש תמונת נעמה כמו אמרה: לי המשפט להתיצב פה על המשמר — ופתאם חש כמו מכאוב לב וכמו השפל משמים ארץ ולבו נהם בקרבו: הן אף היא נערה חכמה היודעת הרבה וכסף וכל חפצים לה ובכל זאת מצאתי און לי להתהדר לפניה, והיא יחלה למוצא שפתי ודעתי כדעת שופט רמים היתה בעיניה,

לבקש חשבונות המצב והמין, לא כן כאשר יעמוד הכן כאיש חי לפניה אז גם שיחה תגרע ממנו. הלא כה היו דבריו, ואיש אשר כאלה ידבר לא אוהב הוא ולא לו לבא בסוד לבבו. ובלי כל ספק רק חזיון רוחו נבא לו אליקים בשם העלמה ואת פיה לא שאל ואת רוחה לא תכן, ואיך יבא עד תכונת עלמה צעירה לימים, ואיך יִגָלוּ מצפוני לבה הטהור,—אשר כפרכת המסך יכסה על אוצר רגשות קדש קדשים, שחתומים וסתומים המה וכן יהיו עד אשר יבא אשר לו המשפט להבט אל הקדש,—לאיש אשר אם כי כאב יתהלך אתה, אך מחשבותיו ודרכיו ומספר ימיו ירחיק את לבותיהם כשמים מארץ? הן גם מעיני אב נצפנו הגיוני בתו ואיש זר יבא ויראה בהם כבראי מלטש ואף כי מעיני איש אשר אך מקום האב ימלא והוא לא חולל ולא גדל אותה! כאלה היו מחשבותיו בעת אשר היטיב פניו וישם את בגדיו עליו למען היות כתפארת אדם. והראי המלטש אשר עמד על השלחן אם כי קטן היה ואם כי מקנת כסף אליקים היה בכל זאת גדול היה כחו להכזיב כל מלי אדוניו בפעם אחת. הבוגד מקנת כסף הזה אמר לו כי שוא כל דברי אליקים אשר אמר כי לא ימצא במה להתהדר לפני העלמה, כי אמנם יש ויש... וכמתגנב יצא מהבית פן יפגעו בו אליקים או אחיו, וכרץ לעבודת הבורא אשר כל מעינו במטרת דרכו ולא יפנה אל אשר לפניו כן רץ בחפזון עד אשר הגיע אל בית דוד קרן הצבי, ומבלי התבונן או חכות אף רגע מהר ויפתח את דלת הגן, ומבלי הבט ימין ושמאל או לאחריו חפץ למשוך ביתר חוט הפעמון, אם כי כבר נשמעו קולות פעמונים שונים באזניו ולבבו אף הוא כהלם פַּעַם בקרבו, ופתאם התגעשו כל קרביו וכמו גלי ים זועף הורמו והומכו לעיניו ויהי נע ונד כעומד על גג אניה אשר היתה משחק לגלים. ואמנם סער נורא הגיח לקראתו: העלמה אשר אמר לראות פניה בבית ובין כה וכה קוה להרגיע רוחו בגן ולקחת דברים ולהעמיד פניו כאיש-עצות ורב תושיה, היא

בינתם תורם כי עוד להם אשה ובנים ומסחר ומלאכה אשר עליהם לשית להם לב, ובכן אם כי ירבו נדבה להאגודה, בכל זאת ילך לבם אחרי מסחרם ומשלח ידם, ולוא כמיך חשבו כי אז חדלו מכל מפעל וידלו ויורוששו וקצרה ירם מהושיע גם לנפשם ואף כי לאחרים. הנה תראה כי בינת העם אשר לא ירבה מחשבות תלך בדרך המשפט והחכמה ולא אחרי הרגשות אשר בהן לא יחיה האדם — — — זרחיה שמע את כל הדברים דבר לא נעדר וישכח לאט לאט כי בו נדברו וישכח גם כעשו וימצא חפץ במשמע אזניו, אך נלאה לחרוץ משפט למי יתן צדק כי גם שניהם צדקו בעיניו ובבקשו בכל לב משפט למי יתן צדק חדל משמוע דבריהם וכמענה על כל אלה קרא: מחר אראה פניה! — וישכב וירדם ושנתו ערבה לו. וחלומות נעימים שעשעו את רוחו, אך עד מהרה נוכח כי אך שוא דברו כי עוד ביום המחרת כאשר ראה את פניה, כן ברחו כצל כל חזיונותיו וחלומותיו ויגמר אומר כי כאשר ראה את פניה היום כן לא יוסיף לראותה עד עולם . . .

יז.

בֵּית הַפְּלָאוֹת.

לא רבות חשב זרחיה בבקר אם להשמיע לאליקים כי הולך הוא לראות את פניה או אין; אף כי אתמול היה לו לאח, ואף כי נוכח מדבריו כי לא רוח אשכנזי לו, ובשמעו דבריו נוכח כי אמנם אך צדקות אהב ואך להשכיל להיטיב לכל היה חפצו ואף כי לכל אלה אשר אגודתם נוסדה ואחים יקרא למו, בכל זאת חש כמו מועקה במתניו בשבתו אתו וכמו דבקה לשונו לחכו בפתחו פה לפניו, ועל כל אלה הלמו כפעמונים דבריו אשר דבר באזניו כי בשובו לאיתנו אז תתנכר לו הנערה, כי אך את החולה משכה חסד, כי אז לא פנתה

ועל כן אין לנו לחקור הרבה אחר כל הבא להספח על אגודתנו כי ומה הוא בלתי אם יש בידו לעשות מה ואם לא כקוץ מכאיב יהיה לכלם. אבל האחוה הזאת היא רק בשבתנו יחד ובהתאחדנו בפעולתנו ונהיה כלנו לאיש אחד, אז אחים הננו כאברי גויה אחת, אולם בעזבנו את המקום אשר יאחדנו אז הננו איש איש אשר היינו בתחלה, אני אבא בסוד רעי בדרכי ההיים ואֶחָי בהאספה יבאו איש איש בסוד רעיו, ואז לא אח הנני לבעלי האגודה, כי לולא זאת כי אז היה עלי לעזוב כל דרך וכל מעשה ולהגות תמיד אך בדבר האגודה, אך לוא כזאת עשינו כלנו כי אז היינו אך חברת נזירים, אשר נזרו מהתבל ומהחיים לשגות אך במחשבה אחת, ולא בעלי אגודה. אשר על כן לא מצאתי כל רע בו אשר בעבורו לא יאספוהו אל החברה, הן לא נופל הוא בדעת מכל יתר החברים וגם לבו לא רע ומשחת, ואם ישגה במחשבות הבל ויחשוב את נפשו לאיש חכם בזה עוד לא יחטא להאגודה, ושם בשבתנו יחד אחים הננו, כי נבקש יחד אך טוב האגודה, ובכל יתר משפטי האגודה אח הנני לו כי אבקש לעזרו ולתמכו ולעמוד לימינו כפי חקי אגודתנו, אך לדבר אליו אהבה ואחוה ולבי בל עמי זאת לא תצוה תורת אגודתנו ולוא צותה כזאת כי אז היתה תורת כסילים —

— אמנם גם בזאת רחוקים הננו איש מאחיו, כי אני כל לבי ונפשי נתונים לאגודה, ובכל המקום אשר אפגוש באחד מאחינו אומר לו אחי אתה באהבה רבה —

— הן לא תאמר כי כל בני האדם לך ישוו, לך כח נעלה להקריב נפשך, אתה תמשול ברוחך לתת קול שחוק בעת אשר לבך ידוה אך למען הרנין לב אחרים, אבל התדמה כי טוב היה לוא כל בני האדם כמוך היו? אך לא! כי אז עולם מלאכים בלי חפץ ותאוה ראִינו, ובאין חפץ ותאוה אין מחשבה ופעל. כל בני האדם לא כן המה ולאשר כל יתר בני החברה גם המה לא כמוך יחשבו, לא יען כי הרבו מחשבות, כי אם

כי אז לא החזקתי בו כאשר אמר לברוח, כי מה מכּך יהלוך— אם יברח? ומה יוסיף לך אם יוָתֵר תחתיו? —

— זאת אבין גם אני כי לוא היית אתה תחתי כי אז לא עשית כזאת, כי אז גם לא היה בביתך ולא באת בריב עמו, כי הן לא קהל הוא כי תשים אליו לבך; ואני הן לא כמך אחשוב, אולם בפעם הזאת חטאת על דעתי גם לנפשך ולדרכך. הנה הכלמתו זה פעמים ולא התעוררתי ולא אמרתי לך מאומה אף כי רע בעיני הדבר, כי אז עוד פרט היה, אבל עתה אחרי אשר הובא במסרת ברית אַחֲוָתֵנוּ וגם הוא על קהלנו נחשב, ועל פי משפטי אגודתנו את הוא לך, הנה היה לך להתהלך עמו כרע כאח, ואם כה שפל הוא בעיניך עד לבלתי חשוב אותו כאחיך, מדוע לא קמת לשטן בתחלה לבל נקבלהו באגודתנו? הן בידך היה להשמיע דעתך נגדו ואז אולי נטו הרבים אחריך ולא הבאנוהו בסודנו —

— לא אכחד כי אתפלא מאד עליך על דבּרך כאלה, ואתה הן איש לבב אתה. אות הוא כי איש רוח אֶחד לא ירים למעלה בכנפיו את העוטרים עליו מסביב כי אם המה יכבידו עליו כנטל החול וישפילוהו אתם עד לעפר. או האמנם חשבת לאגור אגודה אשר כל הבאים בסודה יהיו אחים עד עולם בכל מקום ובכל זמן? אם כה חשבת שגית מאֹד, כי בקשת לעשות דבר אשר אין ביד איש לעשותו. אם כזאת נחפוץ לעשות אז עלינו לבקש רק אנשים אשר ישוו זה לזה בחכמה ובהלך נפש וחפץ הלב, וכמה אנשים תמצא בארץ הזאת אשר ישוו לנו? ואיכה תאמר כי אני אקרא אחי לכל אלה הבאים בסודנו גם עת נראה איש את אחיו לא במושב האספה כי אם בכל המקום אשר יפגעו בי? לא זאת מטרת אגודה. מטרת האגודה היא לאַחֵד פרטים ולעשות מהם קהל אחד. ולדבר הזה יכשר כל איש אם לא משחתו בו וישחית להקהל. כל איש יצלח לעזור לחפץ האגודה, ואם האחד ישגיב בדעתו והשני בכחו והשלישי בכספו, אחת היא, כי להאגודה דרושים כל אלה יחד,

היא להם אבן פנת כל חפץ ופעל, אבל בדעתי אחזיק כי בדרך אשר בה תלכו אתם נבול תבולו ולא תעשו מאומה. אמת הדבר כי רבים יכשלו ויפלו בנופלים אם נעזוב את דרך אבותינו, אולם אם לזאת נשים לב כי אז חלילה היה לנו לבנות מסלות למרכבות ברזל ולמתוח חוטי ברזל לשלוח בהם דברינו כי בדבר הזה התרוששו העגלונים והרצים נושאי המכתבים. אבל חק הוא כי כל חדש יבלע את הישן, והמחזיקים בהישן וימאנו לעזוב אותו ירדו עמו יחד שאולה. אתה תאמר כי אין בית חולים ועל כן עלינו לרפא לאיש ואיש ואני אומר להפך: על כן אין בית חולים יען כי תרפאו לאיש ואיש כי לוא חדלתם פעם אחת מעשות זאת, כי אז רבו החולים ועלתה צעקתם עד אזני ראשי העדה ובעלי הכסף ונאלצו לשים לבם לבנות הבית. אמת היא כי בדבר הזה ירדו חולים רבים שאולה בטרם מצאה ידכם לבנות בית חולים, אך תחת זאת הצמחתם אחרי כן ישועה למאות ואלפים לדור דור. וכן הוא בעזרת העניים, לוא חדלתם פעם אחת מתת אגורה אגורה כי אז כבר נבנה בית לעניים, אשר באמת קצרה ידם מהשתכר, בעת אשר עתה יושעו אך הבריאים העצלים. וגם בכל הדברים אשר תאמר כי עלינו החובה לעזור להפרט יען כי אין עוד כלל, אענך כי לא תצדק, כי אמנם אך אתם לא תתנו להפרטים להתאחר למען יהיו לקהל. וכן לא תצדק גם באמרך כי עלינו לדבר בדברים נחומים לכל כסיל אשר לא ידע את אשר לפניו. אם תדבר לכסיל כזה דברים טובים ונחומים אלף שנים פעמים, הוא בדעתו יחזיק ולא יסור ממנה, ואם גם יחריש ולא יוסיף להשמיענה, אז יעשה זאת, לא יען כי יבין כי צדקת ממנו, כי אם יאמר בלבו כי לא טוב הוא להוסיף להוכח עם איש אשר כאוהב ידבר, ובכן יהיה עליך למשא גם בימים הבאים יחמוס עתך חנם, לא כן אם באחת תשמיעהו אולתו אז יחת מפניך, ואולי תפקחנה עיניו לראות נכוחה, ואם לא תפקחנה גם אז ינוח לך כי לא יוסיף להלאותך. ולוא הייתי אני תחתך

לבך לארצות כארצותינו, אשר החכמה עוד לא בנתה בהן ביתה ויושביהן עוד טרם ידעו מה היא ומה בידה לתת, בארצות כאלה אם תחכה לתלמידים תחכה עד קץ הימים, בארצות כאלה עלינו ללכת בדרכי בעלי האמונה להעיר ולעורר את האהבה בלב איש ואיש לבקש לרדוף דעת. לדבר על לב כל אשר יטה אזנו לשמוע ולא יפנה לך ערף ולא יאריך לשון למולך, ואז תאסוף לאט לאט קהל גדול; ואם תאמר לעזור פה אך להקהל אז יפלו מימינך ושמאלך אלפים מזֵי רעב וּמֻכֵּי דבר וידך לא תעשה תושיה, כי אין עוד מאסף להמחנות פה, פה עזרת הקהל היא אם נעזור לאיש ואיש. כי איך תרפא קהל גדול באין בית חולים? ואיך תאכיל לחם יחד לקהל רעבים אם אין בית אוסף לעניים? לכן אם תחפץ ללכת בדרכך, אשר הסכנת בארץ אשר בה תשב, גם בארצנו זאת, אז לא תעשה מאומה. וגם בארצך לא אודה כי תצדק תמיד בדרכך זה, כי גם בארצך עוד לא כלם התיצבו על דרך העיר אשר תשב בה, וזאת היא ראשית חטאת, כי בני הערים הגדולות יחפצו להיות לשופטים למורים ומדריכים לכל הארץ בעת אשר לא ידעו את נפש עם הארץ ומחסוריו, לא יבינו אל פעולות איש האדמה ויושב הכפר ויאמרו כי בחכמתם ירפאו כל שבר וימלאו כל חסרון ויקימו כל כושל, וגם לעמנו לא ייטיבו תמיד בהורותם אותם לאחוז רק בדרכי ההכמה הזאת, כי עוד לא בידם לחיות רק במשטר וסדר, ועוד מכשולים רבים להם בדרכיהם אשר בהכשלם בהם יפלו ולא יוכלו קום כי העזרה הדרושה לאיש איש יחסר להם— אולם חלילה לי לא אחפוץ להתעותך מדרכך, אבל במקום הזה ידוע תדע כי לא טוב תעשה, אם תחפוץ להדריך בה גם אחרים בחזקת היד, ואם באמת תחפוץ להטיב לאחרים, אשר לא אספוק אף רגע כי זה הוא חפצך, אז איעצך לשים לב לדברי ולהפליא בין הארץ אשר בה תשב ובין הארצות האלה —

— אמנם גם אני לא אתחשב בין אלה אשר רק נפשם

הקו, ועל רעהו החובה לעשות זאת כי אמנם אך חסרון האחד יוכל האחד למלאות וחסרון הכלל לא ימלא האחד לעולם. אשר על כן אך חסרון דעת דרכי בני האדם ומחסוריהם הוא בעיני אם יאמר איש נעזוב את הפרט ונשים עינינו אל הכלל. על הפרט לעזור להפרט ועל הכלל לעזור להכלל. במקום אשר אני בעצמי אצא לעשות טוב אז עלי לשים לבי רק להפרט ועת אשר נתתי ידי לאגודה וחברה למען נפעול יחד ישועות אז נוכל לשים להכלל פנינו. גם אני לא אומר כי אם אראה אובד אשר אין לו כל כי עלי לתת לו כל אשר בידי וכחי וכספי למען אקימנו, איש אשר הכל יחסר לו אותו לא יוכל האחד להקימו, ואותו ישא הכלל ויסבול. אשר על כן העזרה והחסד אך לפי המקום המה; בארצות אשר יושביהן ידעו למצוא ארחות חיים, לא יחסר להפרט כי אם להכלל, לא כן בארצות אשר אין בטוחות לחייהם ויש אשר יעלה איש מעלה ולא בחכמתו ויש אשר ישוב עד דכא ולא באשמתו, שם העזרה דרושה להפרט, כי אם אעמידו ברגע נפלו אז לא יוסיף לנפול ואם אעלים עין ממנו אז לא יוסיף קום. וגם בהדעת נקל הוא למצוא אזנים קשובות רבות, עת אשר החכמה תחיה את בעליה וכל מבקשיה ידעו כי ימצאו בה ארחות חיים. לא לפלא הוא אם ינהרו תלמידים רבים לשמוע בחכמת הרפואה או בדת ודין וכאלה, כי יודעים המה אשר בדבר הזה ינחלו כבוד ויציבו להם יד בחיים. נסה נא להורות חכמה אשר לא כבוד בימינה ולא עשר וכבוד בשמאלה ותראה אם ינהרו אליך תלמידים. אשר על כן עתה בארצות אשר תחלק החכמה כסף ביד נדיבה לעובדיה, בארצות, אשר בהן הכל נעשה בטוב, ויושביהן לא קצרי יד המה ממצוא טרף לנפשם ומהכין בית גם למְכֵּי הזמן, שם תוכל לשים לבך בכל דבר רק להכלל, כי הפרט לא יבא אליך, הפרט ידע כי נטל עליו ללמוד דעת או מלאכה, הפרט ימלא את מחסורו בעמל כפיו או בדעתו, ואם יחסר לו דבר אז יהיה הדבר הזה חסרון הכלל, כי לרבים כמהו יחסר הדבר ההוא, אבל שים

אדע כי רב ערכו מערכי, או לאדם רב לקהל ועדה, אשר אם גם אחשוב את כל אחד ואחד לנופל ממני, אך ערך כלם יחד יגדל מערכי אני ואעשה טובה בהקרבן הזה, אך אם אמר להפק נפשי לכל דל, להביא קרבן כספי וכחי לכל מבקש עזרה, אז תכלה נפשי ויתם כספי וכחי לריק. זאת תורת החכמה ודורשיה לעמת האמונה ומחזיקיה. ובדרך הזה אחזיק בכל מעשי, כי הפרט כאין נגדי ורק להכלל אשים פני, וגם האיש הזה עם סכלותו ופחזותו לא טוב הוא בעיני מכל יתר האנשים אשר אפגע לרגעים ברחובות —

— לא אנסה להתעותך מדרכך אם כי לא אכחד כי טוב בעיני הדרך אשר לו דרך אמונה תאמר מהדרך הזה, כי אך גאה וגאון הוא לאיש לאמר: אני אהיה עמוד העולם, ואני אעבוד עבודתי למען הכלל. הכלל הוא אך פרטים רבים שנקבצו יחדו, ואם אמרי אאמיץ ואתמוך ואושיע להכלל אז לא נעשה מאומה, כי הכלל לא יבא אלי לבקש עזרה כי אם הפרט, וגם קצרה בינתי מהבין מחסורי הכלל מה המה, לא כן מחסורי הפרט אותם אבינה היטיב, ובעזרי לפרטים רבים הנה עזרתי להכלל. וגם אמרך כי לא תדע אם שוה הנעזר בנזק העת או הכח או הכסף לא צדקת בעיני. הנה כאשר תפק לרעב נפשך ידעתי נאמנה כי אך מעט מאד תפק וכל הנותר לך יהיה, וגם הכח והכסף אשר תתן לאחרים אך מעט ולהנעזר אולי תביא תשועה נאמנה, כי תעמידהו על רגליו וימצא ארחות חיים, ואף הוא יהיה אחרי כן כמעין ישועה לרבים. הן זאת היא תורת העזרה כי נמלא חסרון, ויש אשר כח ביד איש לעשות הרבה ולפעמים ימעט אך מעט מהכח למען שאת סבל גדול, והיה אך אם נתן לו יד עוזרת להרימה אז עזרנו לו להוציא גם כחו ולולא עזרנו לו כי אז עלה גם כחו בתהו. וכן הוא בכל עזרה, העוזר יתן אך מעט והמעט ההוא ישלים אך את החסרון ועל ידו יִוָדע גם כח מבקש העזרה, ואשר על כן לכל אשר יחסר אך מעט כח או כסף לו הצדקה לבקש זאת מרעהו כי ישלים

אך אל תשכח כי החולה יכיר לך טובה ויכבדך ולא ישמיעך דעתו כדבר משפט, ולא יהיה עליך למשא רק בחליו ומכאובו, אשר עליך כרופא לרפאותו. אבל אם יעיז חולה פניו לריב בי ולדבר דברי הבל ולחשוב היות כמוני, אז לא לי החובה לשמור פי פן אאדיב נפשו, כי הן לא אומן הנני לכל הילדים הרבים האלה אשר יפנעו בי, כי אבקש לדבר רק דברים נחומים להם למען אשיב רוחם —

— אולם הן עלינו החובה לרפא לא רק מחלת הגויה כי אם גם מחלת לב או רוח, ומחלת לב או רוח אך בדברים טובים ונחומים תֵּרָפֵא, ואם גם תחשוב את האיש הזה לאיש לא־לָמוּד או חצי־יודע כאשר תכנהו, עליך החובה לפקוח לו עין למען יראה, אבל הן לא בדברי ריבות תפקח לו עין —

— הדרך הזה אמנם טוב וישר הוא לפני נושאי דגל האמונה, המה יתנפלו על כל אשר יבא בגבולם ויסבוהו בדברים נעימים ורכים למען יביאוהו תחת כנפי האמונה אשר בשמה ידגולו. וגם אלה החכמים, אשר מבית המדרש יצאו לאחוז בנתיבות דעת, כמהם יעשו, יתורו לכל עבר אולי ימצאו שומע להם וישישו עליו כעל אוצרות חשך, וגם לפני חסרי דעה, אשר ילעגו להם ולדבריהם, לא יגרעו שיחה, אולי יהיה שומע להם. אך לא כן דרך החכמה ומחזיקיה, היא לא בסתר תדבר כי אם בתוך קהל ועדה באזני אלה אשר באו לשמוע דבריה. עלינו החובה והמצוה להורות דעה לאלה שיבקשוה ממנו, וגם זאת לא לאיש איש כי אם לקהל גדול. כי בהורותי לאחד עוד טרם אדע אם שוה התלמיד ההוא בנזק העת, ובעת הזאת אולי מצאה ידי ללמוד הרבה יתר לנפשי מאשר אלמד לתלמידי, לא כן אם לרבים אֲלַמֵּד אז ארע נאמנה כי המה יחד ישוו בנזק העת. וכן הוא בכל הדבר הטוב אשר נאמר לעשות לא לאיש עלינו לשאת עין ולא לאחר נשים לבנו כי האחד מה הוא? אני טוב בעיני מכל אחד אשר אראה, ואם אביא קרבן גדול מעתי, מכספי או מכחי אז אעשה זאת רק לאיש אשר

רוח חדש בא אליו: הלא המה דברי האיש אשר דבר, כי כן המה דרכי אחינו בארץ אשכנז אתנו, גם הוא אשכנזי הוא!— וכמו מצא פתרון להחדה הנפלאה אשר ענתה לבו שאף רוח וברגע ההוא שמע קול אליקים בחדר הנשען על יד חדרו ולא יכול התאפק ויגש וישב על הכסא בצד הדלת לשמוע אם יפקוד אליקים על אחיו על הרעימו אותו חנם, או אף הוא היה יהיה כמוהו — אשכנזי!...

טז.

הָרוֹפְאִים.

.,.. ולא אכחד כי לא נעמו לי דבריך, הן בביתי הוא ועלינו להזהר בכבודו — קרא אליקים.

— ואני אחשוב כי בבית חולים הוא ואתה רופאו ועליך רק לרפאותו מחליו ולא לקרבהו כמו נגיד —

— אבל הן לא בבית חולים כי אם בביתי הוא, וגם בבית חולים אזהר מאד לבל אדאיב נפש חולה חנם —

— ואני אשנה בדברי כי בבית חולים הוא. הן לא קראת לו לבא לשבת בביתך יען כי אוהבך ורעך הנהו, כי אם אספתו אל ביתך יען כי גר הוא, ובכן שמת ביתך לבית חולים בעבורו, ואם לא תקבל כסף בעד המקום והעמל וכל אלה, הנה כל אלה בידך המה, בידך גם לתת את כל אשר בידך לאשר תחפוץ בו וגם את הבית הזה, אבל בכל אלה עוד לא אראה כל חוק ומשפט גם להזהר בכבוד האיש אשר תחלק לו מתנות. ורק האיש אשר יפחד פן ישכחו טובתו כאשר לא יוסיף לדבר אהבה אל מבקשי טובתו, הוא יזהר ברוחו לבל ירגיז לבם, ואני לא כן אדמה. וגם בדבר כל החולים אשר תאמר כי תזהר ברוחך לבל תדאיב לבם לא כמחשבתך מחשבתי. אמת הדבר גם אני לא אבקש לגרות מדון בחולה אשר ארפאנו, כי גם אני אדע מנעמי חיים יותר טובים ונעימים מאשר לגרות מדון

ארחות חיים, ובהמון רגשות כאלה יקר היה בעיניו המות על כל דבר אשר יצא מפי ראש האגודה, אבל דברי אחי אליקים היו כמו שלג להרגיע רגע את רגשותיו. הוא דבר דבר ולא רוח האלהים אשר במרומים ישב, ואם כן לא אלהים הוא כי אם איש כערכו, ברוחו נולדה מחשבה ביום שמעו כי חברי האגודה בשם אחים יקראו, כי שמה תשמענה אזניו אך שפה אחת ודברים אחדים ולכל היוצא מפי הראש יקראו כלם נעשה ונשמע, והנה אך יצא דבר מפי הראש וכרגע התעורר זה לשטנו, ובכן הרס את מגדלי הזיונותיו בפעם אחת וינער מקדשו. וכמעט קצף עליו גם בפעם הזאת על אשר קם לדבר נגד אליקים כאשר קצף עליו אז כאשר נתנהו אותו לבוז, אולם כאשר קם אחריו הקטן ויכזיב מלי שניהם בא רוח חדש בלבו וישש מאד על דבריו, כמו שמח על כי לא להם לבדם, לאליקים ואחיו נתנה הארץ, ולכל איש הצדקה לפתוח פה ולדבר. אכן גם בלעדי זאת באו דברי האיש כמים בקרבו. כל דבר ודבר אשר יצא מפיו מצא מסלות בקרבו וכדברי חוזה נאמן היו בעיניו, ובכל עת אשר דבר נדמה לו כי אך מלבו הוציא מלים. דבריו העירו בקרבו מחשבות שונות וזכרונות רבים והרגשות החדשות האלה אשר לא גרשו את הרגשות אשר לקחו מקומן בדרכו על סף הבית כי אם התבוללו בהן ופנים חדשים היו להן לקחו כל לבו עד כי היה כגבר עברו יין, אך דברי אחי אליקים אשר גם הפעם אחרי אשר היה לו לאח הרעים באזניו „חצי־יודע" המה כמו פקחו עיניו ויגרשו את כל עדת המחשבות והרגשות, וקצף ומפח נפש ומכאוב לב מאין כמהם לקחו מקומם ולבו זעק בתוכו גם אחרי אשר נאות להותר הלילה בבית אליקים וכאשר יצא הוא ואחיו מהחדר: למה זה יתנקש זה בנפשי ולמה ישלח לשון בכבודי ויחרפני? מי נתן לו הצדקה לדבר אלי כמורה לתלמידו? מי שמהו לשופט לשפוט את דעתי אם כלה או חציה קניתי לי? האם לאיש לשון הכבוד כאשר לאיש זרוע הארץ? פתאם קפץ ממקומו כמו

כמות לבא בסוד האגודה הזאת ולהיות אחד מחבריה, גם להיות את לאליקים ואחיו . . . . וחפצו אשר לקח לבו זה כבר כאשר עזב את עיר אשדות: להיות לאור לעמו ולמורה לחסרי דעת, שב ויתעורר, ואם כי כיום לא ירום עוד לבו להיות האור והמורה וישיש על התקוה להיות אחד מאחי האגודה אשר ישמע בקול מורה ומדריך, בכל זאת היה גם החפץ אשר הָיה רוחו לפנים עתה נגד עיניו בחפצו לבא בסוד האגודה הנסתרה, אשר היא תשקיף ותרא לכל פועל בארץ ואותה לא תראה כל עין. להיות רואה ואינו נראה יחמוד כל לב מאד, והחשק הזה חיה רוח זרחיה עד כי כמעט השכיחהו גם זכרון בתיה, ויותר מאשר בקש לראות פניה התאוה לבא בתחלה בסוד האגודה ולבא ולהתיצב אחרי כן לפניה כאח לאליקים. וגם היראה, אשר ירא בתחלה מפני אחי אליקים פן יקום לשטן לו ויאמר כי לא ראוי הוא להמנות בין חבריה, חלפה עד מהרה, כאשר דבר עמו אליקים על דבר האגודה לעיני אחיו והוא לא דבר דבר נגדו, אות הוא כי גם בעיניו מצא חן ולא עוד כחצי יודע הוא בעיניו. ומה רבתה שמחתו כאשר בא היום אשר נועד לאספו אל האגודה, רגשותיו לא נתנו לו מנוחה כל היום, וכאשר הוליכוהו שני השומרים בלילה בדרכים לא ידע מלא לבו רגשות נעלות מאד אשר המו ותשאנה ראשן בשיא הסן, ומרגע לרגע גדלו ועלו מעלה מעלה לקול הרעם ולמדברות הקורא אליו ואת פניו לא יראה, וכאשר הסירו האפר מעל עיניו ויראה את ראש האגודה מתנשא על מקומו לכל לראש, ומימינו ושמאלו אנשי מעלה כלם מלבשים בפאר ויקר, הנרות הרבים אשר האירו את הבית הצורות והתמונות המחוקות על קירות הבית והספון והמרוקמות בזהב על מלבושי הראש ועוזריו, והמון היושבים על מקומות מושבותיהם מבלי הרים יד או רגל, אז התאפק בכל כחו לבל תתגלגלנה דמעותיו על לחייו, כה מלאה נפשו רגש. והדברים אשר השמיע אליקים היו כדברי אלהים קורא מן השמים לבני תמותה להורותם

אחיו ולא נתנו דמי לו, בבל זאת משל ברוחו, כי נפשו כלתה מאד לראות את פני בתיה, וזאת הלא ידע כי אך בידי אליקים עתותיו ואם יעלה עליו אפו לא ימצא עוד בית דוד קרן הצבי וכאשר שב והפך בדברי אחיו שב גם מעליו אפו, הן הוא איש אשר למד הרבה ורופא הוא ולו הצדקה להוכיה את איש על כי לא למד חכמה בבית מדרש. ואם כי אין לו כל צדקה לבטא כמקדרות חרב באזניו, בכל זאת לא גדל עונו כאשר חשב בתחלה, ויגמר אמר לסלוח לו ולבקש קרבתו כי כבודו גדול מאד בעיניו, אף כי חש תמיד בשבתו עמו כי כמו על גחלים ישב ויפחד לפתוח פיו ולהשמיע דעתו פן ישמע שנית מוסר כלמתו כי חצי יודע הוא.

ואליקים הוסיף לדבר אליו אהבה ונחומים ויבטיחהו להראותו גדולות ונצורות כאשר יעצור כח לעזוב את המטה, וכאשר נכספה מאד נפש זרחיה לדעת אותן גלה לאט לאט, כי בכל הארץ אגדו אנשי לב מבני ישראל אגודה בסתר, אשר חברים יובאו באלה ובשבועה לבל יגלו דבר מכל אשר יראו וישמעו, והאגודה הזאת תפרוש כנפיה לכל קצות הארץ ובה ישימו כל תקותם כי בכחה יושע ישראל ועוד מעט גם ישכון לבטח ושלמו ידי אבלם וצרתם, וכבר הראתה האגודה את כחה ועוד ידה נטויה לעשות נפלאות. ואל האגודה הזאת יספחו רק אנשי לב באמת הנכונים להקריב נפשם בעד אחיהם כלם יחד אחים המה, אשר איש את אחיו יעזרו בעת צרה וכלם יקד עינם רק לאושר עמם והצלחתו. וכי יקרב איש אשר לא ישרה נפשו בו ויבקש להספח אל האגודה יזורהו הלאה גם אם איש אוצרות הנהו, כי המה ירבו לחקור ולדרוש מה שרש דבר נמצא בהאיש הבא אם ראוי הוא לבוא בסודם. ועוד דברים נסתרים הרבה להאגודה, אשר רק לאזן חבריה נתנו להגלות, וגם חברי האגודה לא הכל ידעו כי מפלגות בה לפי מעלת האנשים ובן המפלגה הגדולה במעלה ידע יותר מהקטן ממנו חללה לגלות סוד אף לו. כל אלה העירו בקרבו תשוקה עזה

מחשבותיך אז לא תוכל גם ראות את פני העלמה פן תדבר באזניה דברים אשר לא כן —

— אם ימצא מעמדי חן בעיני העלמה או אין, הן רק לה לדעת ולשפוט, ולי לשאל אך את פיה! — ענה זרחיה בעוז. פני אליקים קמטו ואחיו פתח תחתיו את פיו במנוחה כדרכו בהתבוננו בפני זרחיה ויאמר: וגם אני אומר כי צדקת באמרך כי רק הנערה תשפוט על מצבך ולא אחרים. אבל אני אחת אשאלך: במה תבא לפניה? במה תאמר למצוא חן בעיניה? הן לא תחשוב אותה ליונה פותה אשר אם אך ראתה איש צעיר לימים תאהב אותו, ולוא כזאת היתה כי אז בלי ספק כבר ראתה צעירים לימים עוד בטרם ראתה פניך, ובמה תאמר לקחת לבה? בשמך? אבל הן עוד לא יצא לך שם על פני חוץ בחכמתך אבל עוד טרם לקחת לקח נאמן ואני אגיד לך בשפה ברורה כי עוד לך ללמוד שנים רבות בטרם תבין את אשר תדע העלמה, ואיכה ירום לבך לשאת עין אל עלמה אשר היא כלילת יופי וכלילת חכמה ושכל טוב? ולוא גם אוצרות חשך היו בידיך גם אז נבצרה ממך מזמה למצוא עלמה כזאת אשר לא הכסף יקח לבה, ואף עוד זאת כי גם הכסף לא יחסר לה. משנה היה עמך; ולוא לעצה תקשיב כי אז יעצתיך: לך בתחלה אל אחד מבתי הספר ולמד חכמה אשר תחייך, או מלאכה אשר תוכל להשען בה לבל תהי חצי־יודע כרב חבריך ואל תשעה בדמיונות הבל! — פני זרחיה אדמו וחורו חליפות וכל עצמותיו רעדו מכעס ובשת כי היום שמע חרפתו כאשר לא שמע מעודו, הוא אשר חשב את נפשו לחכם בחכמים שמע פתאם מוסר כלמתו כי עוד לא למד מאומה. כחץ רעל באו הדברים בלבו ויעמידוהו על רגליו ויתפוץ לנוס מבלי הבט לאחריו, אך אליקים אחז בו ורק אחרי אשר הרבה עמו דברים הצליח בידו לפתות אותו כי ישב עוד ימים אחדים בביתו עדי ישוב לאיתנו כמקדם וימצא און לו לעזוב את העיר, ואם כי כמוקדי עולם בערו בקרבו דברי

— הלא שפתי ברור מללו. החובה והמצוה לעשות לחולה חסד, וכאשר נצא לעזרה אז לא לנו לשאל לשם האיש למשפחתו ועמו ומעלתו, כי כל בני האדם ישוו בעינינו, נביאנו לביתנו ונעשה ככל אשר תמצא ידינו להושיעו, גם להמין לא נתבונן וגבר יקרב אל אשה ונקבה תסובב גבר בחלותו ולא יחשב הדבר לחרפה כי אם לצדקה. לא כן כאשר נושעו האמללים, אז ישוב הכל כשהיה, אז נשאל לשם ומשפחה ועם ומין, ועל כן הן לך לדעת כי בתיה אשר הפכה את מטת החולה ותשיח עמו יום תמים ואשמורה בלילה, בתיה זאת תגרע שיחה לפניך כאשר תעמוד בריא אולם לפניה, כי זר אתה לה, ואם תאמר להתקרב אליה ולדבר עמה כבתחלה אז בלי כל ספק לא תפן אליך ואם תעשה זאת תהי לדבת רבים —

— לדבת רבים?! האם בן בליעל, בוז משפחות הנני או מה? לכן דע כי בן הארץ הזאת הנני וממשפחה נכבדה ונודעה ולא נופל אני מכל משפחות בני הארץ הזאת ועלי לא תשא כל עלמה חרפה, ואם אני קרבתה אחפוץ אעשה זאת בלב נאמן ורוח טהור ולא תבוש בי כל עלמה! — אליקים הניע ראשו כמו חשב אם לענות עוד או לחדל ואחרי כן אמר: גם אאמין לך כי ממשפחה נעלה ונכבדה הנך, אבל אתה מה אתה? כפי אשר שמעתי היית מורה באשרות, הנה תבין שפות, גם שפת עבר תרע, טוב ויפה, אך הלא אין לך מעמד ואיכה ילך לבך אחרי רעיון רוח בטרם חשבת דבר לעשות לביתך? האם מורה שפות תהיה ובמלאכה הזאת תאמר לבנות לך בית? לוא סוחר היית או חכם חרשים כי אז אמרנו נשאל את הנערה אם טוב וכשר לפניה האיש הזה או אין, והיה כאשר תבחר בך תמצא מסלות הבית, ואם אין תדע כי אין לך כל תקוה, אך עתה לא אשאל את פי הנערה כי אם את פיך, איכה עלו על לבך רעיונות כאלה בטרם חשבת להציב לך יד? האם את אשר קראת בספורי אהבה תאמר למצוא בחיים? אם אלה

איך האירה פניה אלי בכל עת היותי שם ואך עזבתי את הבית שכחה אותי! ואני פתי אין לב האמנתי בה! — קרא זרחיה ושניו רעדו בדברו.

— הרגיע רוחך — דבר אליקים — כי היא לא שנתה ולוא היית שם כי אז פקחה עליך עיניה כאשר בתחלה, אך כאשר בבית זר הנך לא לה לבא הנה —

— ואם כן הרעו לי מאד כי לא עזבוני שם —

— אבל השב אל לבך מה יתן ומה יוסיף לך הבית ההוא, לוא גם ישבת בו עוד ימים אחדים? הן כאשר תשוב לאיתנך תעזוב את הבית ובלי ספק גם את העיר ולא תוסיף ראות פניה עוד, ואחת היא לך אם היום או מחר יהיה כדבר הזה — הדברים האלה הלמו ראשו כי לא חשב כזאת עד הנה ורגעים אחדים התאמץ לשאוף רוח ואחרי כן קרא: אבל הן בידי להותר בעיר גם אחרי כן, הלא בידי עתותי ואין מי יצוה עלי —

— אמנם בידך עתותיך ותוכל לשבת גם בעיר הזאת, אבל מה תועיל לך בהותרך בעיר הזאת ומה תעשה פה? הן לך לבקש עבודה או מלאכה אשר תחיה בה, ואם גם תציב לך פה יד מי זה לידך יתקע כי בבית דוד יקרבוך כמו אוהב ורע גם אחרי כן? —

— ומה עול מצאו בי — קרא זרחיה ויתעורר — למה זה יתנכרו פתאם אלי? האם מצאו בי רעה? או נֹודע להם כי בן בלי שם הנני? —

— לא אחת מאלה, אולם לך לזכור כי דוד אספך הביתה יען כי מצאך חולה בחוץ, ובבית קרבוך כמו נגיד יען כי חולה היית ואחרי אשר תשוב לאיתנך הנה זר הנך להבית במקדם —

— לא אבין דבריך: האם יען כי אשוב לאיתני לכן יתנכרו אלי? —

וכאשר מאן אליקים תת חפצו התקצף מאד, ואליקים בקש לנחמו אבל אחיו נער בו מאד באמרו כי לא נכון לאיש לשכוח מקומו ומצבו ואיך מלאו לבו לריב באליקים אשר חייו לו המה, ואשר כאב פקח עליו עין ביום ובלילה עדי השיבהו לחיים? הן עוד העת רבה לפניך לשכות טובה כאשר תעזוב את ביתו, אך כל עוד אשר בביתו הנך עליך להשמר ברוחך.
—החולה פקח עיניו ויתבונן מאד, כי הוא לא ידע כי בבית אליקים הוא, אף אמנם לא חשב עד כה כי עליו להכיר טובה, ומעודו לא שמע קול גערה ויֵחת מאד, ואם כי אליקים הוסיף לדבר אליו באהבה ורצון והראה לרעת כי לא ישרו בעיניו דברי אחיו, בכל זאת נפל רוחו מאד ולא נועז עוד לדבר דבר. והדבר הזה הראיב את לב אליקים כי על כן הרבה לדבר על לבו, גם לאחיו נתן אותות בעיניו כי יחפוץ אשר אף גם הוא יאמץ לבו, ואף הוא בקש לאמצנו בדברים, אף כי בדבריו נכר כי דברים נחומים לא הסכינו לעבור על דל שפתיו. ובכל זאת הרגיעו יחד את רוחו, עד כי בא עמהם בדברים, גם שאל את אליקים: מדוע הוציאוהו מבית דוד קרן הצבי בחלותו? ואליקים ענהו כי אשת דוד חלתה ולא יכלו לעזוב שני חולים בבית אחד, וביום ההוא וביום המחרת דברו רק אהבה ונחומים עד כי מצא און בנפשו לשאל על דבר בתיה, למה זה הוקרה רגלה ולא באה אף פעם אחת לראות את פניו. בפני אחי אליקים נראה כי השאלה הזאת היתה כנבערה מאד בעיניו, אבל הוא לא ענה דבר ואליקים השיב אמריו: עוד מעט תשוב לאיתנך ואז תראה אותה בביתה —

— אבל הלא היא הרבתה לעשות עמדי חסד בהיותי בביתם ואיכה שכחַתני עד מהרה —קרא זרחיה באנחת קרב.

— היא שאלה כפעם בפעם לשלומך — ענה אליקים.

— רק שאלה לשלומי ולא נכספה לראות פני ולדעת השלום לי? ואני לא כן דמיתי, ואני אחוש בנפשי כי לוא ראיתי פניה כי אז כבר בא שלום בעצמי, הנה כן הנה כלן,

זרחיה מהיות טרף לשניה, ולאט לאט שקטה המלחמה, האש החלה להדעך: רפיון פרש משטרו על כל הגויה, תרדמה עזה לקחה מקום השאון ובפקחו עיניו חש בנפשו כי אמנם חולה הוא, כי נלאה להרים ידו לאחוז בכוס מים אשר עמד על השלחן בצד המטה, וכל לבבו הגה תודה לאליקים אשר חש לעשות רצונו. גם ביד אחי אליקים, אשר הציגהו לפניו ויאמר לו כי הוא עזר לו הרבה לחלץ ממות נפשו, אחז באהבה רבה ויביע דברי תודה ויבטיח כי עד עולם לא ישכח חסדם זה. ובחברת שני הרופאים בלה שעות אחדות במנוחה ובטוב לבב, אך ביום השני כאשר פקח עיניו ויתבונן סביבו הכיר כי לא בבית דוד קרן הצבי ינוח, ובתחלה נדמה לו כמו בלילה הזה הובל למקום אחר כי אתמול לא ראה זאת, אך לאט לאט זכר כל אשר עבר עליו, וכמו בחלום חזיון לילה זכר כי נלחום נלחם את אנשים רבים אשר הובילוהו אסור במטה אל בית אחר, ואז זכר את בתיה ואיך התהלכה עמו בכל עת חלותו ותשיחהו ותשעשע נפשו ותכל נפשו לראות אותה. כחסרון לא יוכל להמנות חש בלבו בהביטו אל כל עבר וכמעט הדף את השפחה אחור בגשתה אליו להפוך משכבו ולתת לו השקוי. בתיה איפה היא? מדוע תמלא שפחה מקומה? מדוע לא תמסוך היא בידיה הרכות את השקוי, הן בהן רב כח לרפא כל מחץ הרבה יתר מאשר בהשקוי — כל אלה שאלה נפשו וכמעט קצף על אליקים אשר הושיב שפחה בחדרו ולא שלח את מלאכו הטוב את בתיה הנה, ואף רגע לא עלתה מחשבה על לבו: ומה צדקה לי לבקש כזאת? הוא הרעים פניו ויאנח ולא ידע שלו בנפשו. ובבא אליקים נבהל בראותו פני החולה וישאלהו: מה לו? — והוא חפץ לענות אותו דבר כאשר בלבבו, אך לא עצר כח להוציא הגה מפיו ואודם כסה פניו ולשונו דבקה לחכו. גם אחי אליקים אשר בא אחריו נלאה להוציא דבר מפיו. כה עברו ימים אחדים. המחלה אמנם סרה מיום ליום וכחו שב אליו אך מנוחתו נגזלה ויאיץ מאד באליקים כי יתן לו לעזוב את המטה,

היה סתרחר ומיתריו נתקו ועורקיו לא שכבו, והדברים הנוראים אשר שמע מפי בתיה והזכרונות האיומים אשר עלו על לבו על דבר אביו המה יחד סכסכו מחשבותיו ויבלבלו חושיו וירעישו גלי דם עורקיו ויציתו מוקדי עולם בהם וכח האש הקימהו על רגליו ויתן לו כח ועז אשר לא היו לו. בתחלה היה כמשתגע, נפשו היתה תרועת מלחמה וירקע ברגליו ויך סביביו עד כי נאלצו לאסרו אל המטה ולהוציאהו בחזקה מהבית ההוא, ואחרי כן פרשה קדחת נוראה את משטרה על כל גויתו ותהפך את דמו לגלי אש. כאש צרבת בערה בקרבו כשלשה שבועות ובכל העת ההיא עיניו ראו אך זרות ולשונו דברה תהפוכות ויך צריו בחמת אפו ויפיל אלפים ורבבות מימינו ושמאלו ורגלו דרכה בנחלי דם הללים ונפשו עוד לא שבעה נקם, וַיַּרְעֵם נפלאות וישבע באפו כי לא תשוב אחור ימינו עדי יַרד לפניו כל צוררי עמו וישית קציר׳ לבית המרי, ומרגע לרגע הוסיף לקרוא כמצביא צבא לעורר רוחם, ויהלל בכל תודה את העוזרת על ידו במלחמה, אשר לפי דברו כלביאה תלחם ותעשה נפלאות עת אשר נפשה תדרוך עז, עד כי כל נפלאות „העלמה מאָרלעאנס" וכל דבר גבורותיה כאין נגדה וכל מלחמותיה מאפע הנה מול הגדולות אשר עשתה במערכה הלביאה היהודיה אשר בתיה שמה, והוא יקרא לה: רעותי, יונתי, מלאך אלה, שרף ממרומים, ולפעמים קרא לה גם בשם חדש לא בשם בתיה אף לא בשמות האהבה כי אם בשם נעמה, ולפעמים גם בשם בתיה-נעמה קרא לה, אך תמיד היתה על ידו ותמיד בלי חשך עשתה נפלאות על יד ימינו במלחמה אשר ערכו יחד להשודדים בצהרים. וכל עמל אליקים להשקיט את האש הקודחת לא עלתה בידו וכמעט אמר נואש, רק אחיו הקטן ממנו, אשר בא מוויען לראות פניו והוא גם הוא רופא מומחה, אִמֵּץ לבו ויחדו נסו חכמתם, ועוזר שלישי נמצא להם אשר הופיע על עצתם וישלח ברכה במעשה ידיהם. כח העלומים נלוה עליהם והוא גִבֵּר חיל על המחלה וידכאנה ויצל את

שלשתם הביתה לבית אליקים, וכאשר שאל אליקים אותו מה יחשוב על אודות האגודה והאספה ועל אשר ראה ושמע בלילה הזה ענה כגבר עברו יין: בפעם הראשונה שמעתי אמרים נכוחים כאלה אשר יצאו מפי האיש. מי הוא? —

— כל „חצי יודע" כן יחשוב וידבר — דבר אחי אליקים כמו לנפשו. אך הדברים המעטים האלה כמו חץ רעל הביאו בלב זרחיה, כי התעורר ויקפוץ ממקומו ומבלי דבר דבר בקש לנוס, וכבר אחזה ידו בכף המנעול, אך אליקים, אשר הביט בפני אחיו בעינים, אשר כמו השמיעו בשפה ברורה: רע עלי המעשה, אחז בשתי ידיו בזרועות זרחיה ויאמר: אל נא אל נא בחצות הלילה, הן מפיו נמלטו הדברים ולא להכלימך דבר כזאת — ואחרי אשר הרבה אליקים דברים הצליח להשיב את מחשבת זרחיה אשר אמר לעזוב את ביתו בחצות הלילה, אך את מנוחת לבו לא השיב לו, וכסער מתחולל כן סער רוחו זמן רב ולא נתן דמי לו .... למה זה יכלימני זה שלש פעמים בגדל לבב, תולעת אנכי לא איש בעיניו—שְׁועה נפשו בקרבו גם אחרי אשר נאות לשבת בבית אליקים גם הלילה ההוא ...

טו.

מַכְאִיב וּמְחַבֵּשׁ.

מה היה לזרחיה? מי הוציאהו מבית דוד קרן הצבי? מי הביאהו ביתה אליקים? מה היה לו כי ישמע מוסר כלמתו מפי איש זר וידום? ומה לו עוד בעיר ההיא אחרי אשר נרפא ויצא לחוץ? — מחלה עזה עברה על נפשו אחרי הסערה הגדולה אשר קמה ברוחו בלילה ההוא כאשר הרבה דברים את בתיה ויתעורר על רוצחי נפש אביו ועל שודדי אחיו; עוד חלש היה ורפה כח ממחלת רגלו ומהאסורים אשר שמו עליה ויהי כלו אסור אל המטה ששה שבועות בחרבוני קיץ, עד כי ראשו

המדרש אבל לא מאספת משכילים ישָׁמעון. ועל כל אלה בקשו רבים לבא עמו במשפט אך לא הצליחו כי אחדים אף החלו לדבר וקול מליהם נחבא, ושנים שלשה משלו ברוחם וישמיעו מדברותיהם אך המה דברו על דברים אשר לא נגעו בדברי האיש ויהס אותם אליקים בהזכירו אותם כי נטו מדרך הוִכּוּח, ואחרי אשר דבר הוא דברים אחרים נתן אות בעיניו אל זרחיה אולי יחפוץ אף הוא לחות דעתו, אך כמו דבקה לשונו אל חכו כן לא עצר כח להוציא הגה מפיו, רוחו סער בחזקה ולבו היה כהלם פעם וכשכור ישב על מקומו ויבט סביבו מבלי אשר ידע בנפשו משפט מחשבותיו, וגם כל אשר נעשה אחרי כן בהאספה, קריאת החשבונות ומפעלות האגודה, הנדבות אשר קראו להחזיק בבתי הספר ובבתי החולים, ואף פעל גדול ונכבד אחד אשר נעשה לעיניו, כי אחד לאגודת האחים שלם בעד אחיו מהאגודה כל חובותיו אשר נשו בו נושיו לבל תמוט ידו, ובני האגודה התהיבו להשיב לו את הכסף הזה, פעל אשר בעת אחרת מלא כל לבבו רגשות, כל אלה עברו לפניו כמו בחלום לילה ועדיו לא נגעו. דברי הדובר האחרון כמו הביאו רוח שכרון בלבו ומחשבות לאלפים ולרבבות העירו בלבו כסערה תעיר גלים, ומבלי אשר ידע משפט מחשבותיו חשב הרבה ויהי כאסיר המחשבות, מבלי אשר ידע או בקש לדעת חשבון. רק זאת חש כי כמנצח גדול היה הדובר בעיניו ורגש ששון התעורר בהבו כי ראה כי שני הענקים, הלא המה אליקים ואחיו הֻכּוּ אחור, בחרפה הֻכּוּ אחור וכל דבריהם היו למאפע ורוח ישאם. לא רק באחי אליקים אשר חש תמיד כמו מועקה במתניו בשבתו אתו ובשמעו מדברותיו, כי אם גם באליקים, אשר ידע והכיר כי הרבה עמו טובות, חזה נקם בראותו כי אף הוא איש ולא אל, ואף אותו ידיח איש לשון משאתו ולא כל היוצא מפיו תורת אלהים חיים היא. והמחשבות והרגשות האלה לא נתנו לו מנוחה ולא מצא און לו לפתוח פיו לדבר, והרגשות האלה הוסיפו לקחת כל לבו גם אחרי אשר שבו

ירעבו והמה יאכלו ויפושו, הלא גם אתם תבינו כי טוב יותר היות שר בממלכה ושכרו נכון יותר לפניו מאשר למזוג כוס לאכרים בסבאם סבואים, ולא אספוק אף רגע כי היה שומע לי לוא מצאה גם ידי להנחותם בדרך אשר פי יָסַד למו, אבל עתה אשר כל אלה ועוד רבות מאלה חסרנו, בצרה ויגון נמצא לחמנו, בבוז וחרפה נהֱיָה ביתנו, עתה מה נדבר לאלה ומה נוכיח להם? הן אך להתעותם מדרכי חיים אל כליון חרוץ ואבדון תמצא ידנו, כי על כן עלינו להחריש ולדום ותחשב לנו לחכמה וצדקה גדולה. ואם מורים נחפוץ להיות, ואם לאַשר את העם נבקש אז נורהו אך משפט אחד והוא: ובחרת בחיים! בקש חיים ורדפם בכל המקום אשר תמצאם! התורה הנעלה והחק הראשון להאדם הוא להחיות נפשו ונפשות ביתו כאשר יוכל, ובכל אשר תמצא ידו, ואם לא יתנוהו אז עליו לפרוץ לו דרך ואם גם ביד חזקה, וזאת היא התורה לאיש ואיש וזאת היא התורה לנו לכלנו ואם אל המטרה הזאת נקלע אז נדע כי פעולתנו תכון, אחרי כי לא בחזיונות שוא ובתקות הבל סכנו בעד עינינו מראות נכוחה, ואם אין אז ירד העם כלו אחורנית וירפה כחו ביום צרה, ואנחנו המורים אשר הורנו אותו עד עפר נהיה אשמים בנפשם.

גם בעת אשר דבר עוד הדובר הזה נשמע כפעם בפעם בקול המולה והמלים: זרות, תהפוכות, בלי דעת, משגע, נמלטו מפתחי פי האספה וכפעם בפעם צלצל הראש בפעמון אשר בידו למען השביח את ההמולה, ואף כי ככלותו את דברו, עתה הרימו רבים בפעם אחת את אצבעותיהם, כי כל אחד בקש להוציא רוחו. דברים אשר לא נשמעו בין החיים השמיע האיש הזה! הוא שם דפי באחינו בני אירופא תפארת אחיהם ביתר הארצות ומבטח מעוזם; הוא כפר בההשכלה וברוח האדם העולה למעלה ויאמר כי אין כל תקוה לנו בארצות מושבותינו, וכי לנצח תאכל חרב השנאה; הוא אמר כי לא נשא עין אל עם הארץ במעשינו ודרכינו, דברים נוראים אשר אך בבית

המה יקומו ויעזרונו בעת צרה רעיון רוח הוא. לנו להלחם בעד חיינו וביתנו כל עוד רוח באפנו כאשר לחמו אבותינו, מבלי כל תקוה לנצחון עולם כל עוד אשר אנחנו יושבים בארצם. רק להלוחם בארצו יש תקוה כי עוד תעלה ידו על יד לוחמו ואז תהי לו הרוחה, אך בארצות זרים אם גם נצליח רגע יהפכו שונאינו עלינו לילה וידכאונו. ובכל זאת חיו אבותינו אלפי שנים במלחמה הזאת ועוד לא תמנו, וכן נחיה גם אנחנו ולא נתם אם נבין את המלחמה אשר לפנינו, כי ארוכה היא ואשה עד עולם לא תכבה, והדבר אשר לו מלחמה תקראו אתם הוא רק לפול לאחד אחד אל האויב ולהתבולל בו. לא לנו להעלות נר הדעת לאלה אשר במחשכים יושיבונו, לא לנו לדאג בעד שלום אלה אשר כחיתו טרף ישסעונו, לא לנו לדאוג בעד שלום הארץ אשר מקרבה תקיא אותנו, נדאג לשלומנו אנחנו ואז נמצאנו, נכין בתי ספר אך לנו ולמעננו לא למען נתפאר בהם נגדה נא עם הארץ, כי אם למען ילמדו שם בנינו בינה והשכל גם ישמעו שמה דבר אמת כי אך למלחמה נולדנו ולה פנינו מועדות כי זה הוא חפץ צוררינו. נבנה בתי חולים והסד למען נטיב איש לרעהו ונחזיק בידינו המטה, כי אם אין אנו לנו אין איש לנו. אבל חלילה חלילה לנו משום גם אנחנו עבותים על ידי אחינו וכבלים ברגליהם כי יצרו צעדי אונם. די לנו בהמכשולים אשר יפרשו מנדינו על כל מדרך כף רגלינו כי עוד נקים ונעזור להם. הבל נדף הוא כל מוסר אשר נטיף לאחינו כי יזכו ארחותם, כי יעזבו מסחר זה ויזנחו דרך שכר אחר, כי גם בלעדי המוסר לא רבים המה מעינות חיינו. גם אני ככל בעלי המוסר בשמחת לב דברתי על לב אחי כי יזנחו דרכי מסחרם ויבחרו באחרים לוא מצאה ידי להורותם דרך טוב ממנו. בכל חפץ לבי אמרתי לכל העושים מקנה וקנין ביין ושכר ובנשך ותרבית: עזבו מעשיכם והיו שרי הצבא ושרי הממלכה, אצילי הארץ ורוזניה ושופטיה, אדוני נחלת שדה וכרם אשר להם עבדים עובדים עבודתם אשר

חכמי אחינו באשכנז, רק כאשר נחדל מהקרא בשם ישראל, רק כאשר נשית קציר לאמונת אבותינו וכל דרכינו, רק אז בעבור דורות רבים ולא יזכרו עוד כי גם לפנים היה עם נודד ונבזה אשר נקרא בשם ישראל אז אולי נהיה כמוהם. אבל לדבר הזה אין לנו להלחם ולא לבנות בתי ספר ובתי חסד ולא לעשות כל דבר בלתי אם להתכחש בפעם אחת אל צור ישראל, לאמר בפעם אחת כי נעזוב את אבותינו ותורתנו ונבחר להיות ככל בני הארץ, עמם עמנו ואלהיהם אלהינו — כי כאז כן עתה ואולי עתה עוד יותר מאז רק רוח האמונה יוליך אופני כל הארצות ואך שומרי משמרתה ישימו משטרם בארץ. רק כי לפנים דברו בשפה ברורה אך בשמה, בשמה חקקו חקים ובשמה עשקו עשק, ועתה לא בשמה יקראו כי אם יחפשו עלילות שוא, אך בכל אלה נודעה אך יד האמונה, כי אם ימלט מקרבנו פליט ויצא והחזיק בקרנות אמונתם לא רק כי נפשו תהי לו לשלל, כי אם גם ירום ונשא. כלם עבדים המה להאמונה השלטת מהראש עד השפל כלם יעבדו אדמתה, ואף ההשכלה ומוריה אך ישדדו תלמיה ויקצרו קצירה, וכל עוד אשר לא נביא צוארנו בְעֻלָּהּ, אך שוא תקותנו לשבת בשלוה, כי היא תוציא כפעם בפעם רוח מאוצרה ותסערנו ממקומנו כמוץ — לכן אל נשלה נפשנו בדבר שוא ואל נרבה לדבר הבל: אם לישראל אנחנו אז עלינו להכין נפשנו למלחמת-תמיד ואם נפחד מלחמה אז עלינו לעזוב שדי המערכה, אך אין שלום במלחמה! גם אני אדבר למלחמה, אך אל נבטח באחינו בני אירופא כי עזרתם הבל, המה יורו אותנו להרבות דעת ובתי ספר וביום אשר יתנפלו עלינו שודדים בצהרים וישסו בתינו ויהרסו בתי ספרנו ויורידונו כצאן לשאול אז לא יועילו ולא יצילו אחינו אלה. גם להשגב במעוז שרי אירופא אולת היא, כי היא לא תצלח. בדבר שפתים ידברו לנו טובות וכאשר יכינו לנו מטבח יעמדו מנגד כי לא בני בריתם אנחנו, ודי לנו די אם גם המה לא ישלחו בנו יד, אבל לחכות כי

מקום שהוא, עליו לשלם במחיר כל אשר יבא אל פיו פי שנים, עליו לשכב גם בחדר צר אם לא יתנו לו טוב ממנו ולשלם במיטב כספו, עליו להזהר לבל יגזול מנוחת שכניו מסביב, אף אם מנוחתו יגזלו, ואחרי כל אלה הנהו זר בבית וביד אדונו לשלחנו מעל פניו, ואם יְגֻנַב דבר בבית אז ישימו עיניהם בתחלה בהגר, ואם לו דבר יגנב לא יאמינו בדברו ויאמרו אך מתאנה הוא. וזאת היא מנת מרתנו בכל הארצות. רק בזאת נפלינו מאחינו היושבים ביתר ארצות אירופא ובזאת נופלים אנחנו מהם, כי אנחנו בני הארץ הזאת גרים הננו פה ונשכב בבתי מלון מלאים רפש וטיט, ריח היין ויין הדגן ישים מחנק באפנו ונגינות שותיהם תדקורנה באזנינו והאברים יעטרו אותנו ויגזלו מנוחתנו ובצד ובכתף יהדפונו, כאשר יֵעָשֶׂה בבתי המלון בארץ הזאת, ואחינו באירופא יושבים ספונים בבתי מלון טובים כבתי המלון באירופא דבר לא יחסר בהם, ובכל זאת אף המה רק בבתי מלון המה, גרים המה, מנוחתם ושלומם עדי רגע, עליהם להזהר מאד לבל יפריעו מנוחת שכניהם, ואם אין כרגע ישמעו דבר: גרים אתם ולא יכירכם מקומכם פה. רק לאסונם ולאסון כלנו שנו נתעו כלם יחד לחשוב כי תושבים המה וכל סערה לא תעצור כה להתיקם ממקומם ועל כן יעשו מעשי תעתועים ויביאו רעה על נפשם. הן גם גרים אם רבים המה ושלמים יחד אז תמצא ידם להכין להם מקום מנוחה, לא כן אם הגרים האלה איש לעברו יתעו ואיש מרעהו יפרדו אז יפלו בנופלים בעת רעה, ושנת פקודתם לא תאחר. כי על כן חלילה לנו לתעות כמוהם ולזנות אחרי דרכיהם הנתעים, חלילה לנו מכזב לנפשנו ולאמר כי בידינו להכין לנו קן בל ימוט, כי אך קבר עולמים נכרה לנו ולא בית. עלינו לדעת כי גרים אנחנו, עלינו להבין כי בני עם הארץ יחשבו עד עולם כאדוני הארץ ואך אם יתנו לנו לחיות בארץ בשלום ומשפט יחשבו זאת לנפשם כצדקה גדולה. והיום ההוא אשר שם ישראל לא יהי למחתה לא יבא ולא יהיה, בלתי אם נעשה כלנו בעצת

כראשית לכל עון ופשע נחשב בעיניו. ואם גם יצליח אחד מאחינו להציב לו יד ולעשות לו שם בכספו ולמצוא ארחות הארץ כאחד מאציליה ולאור כבודו ילכו אלפים מאחיו, וגם כל עני ונקשה יחמם ידיו נגד האור הזה וירים ראש כמו לחמו לנפשו מצא בכבוד העשיר מאחיו, אשר כבר שכח כי אחיו הוא ואף דעת דרכיו לא יחפוץ, ואם גם יצליחו אחרים למשרה ופקודה וילבשו גאות כמרם כמו להם הארץ, הנה לכל העם אחת היא, המה בחשך ילכו ובחשך ידמו ועל דברת נבל ומרע אחד יקום שאון וההמון הרב נכון תמיד לפער לועיו ולבלוע היים את העם זָעַם אל. ועל כן הבל הוא כל רעיון כי בדעתנו נקח לנו קרנים ומאפע כל תקוה אשר בזכותנו ארחותינו נזכה בעיני עם הארץ. אחת היא על כן אמרתי, את אשר נודע כבר, כי חכמת המסכן בזויה וחסדו יחשב לו לְחֶסֶד ותֶבֶל. ואם קנה המדה נבקש לדעת מצבנו בין העמים, הנה עלינו להתבונן אל אחינו בארצות אירופא ודרכיהם ועלילותיהם עמנו, בני רומאניא וגאליציא ויתר הארצות אשר בהן עוד לא זכינו לגדולה, הלא הנה בארצות אשר שם הננו אנחנו בני המעלה בכשרון ברעת בישר ובעבודה נגד עם הארץ, אחינו אלה ישקצונו ויבזונו והננו כפראי יער בעיניהם, יען מה? יען כי לא מאשרים אנחנו כמהם, וכן הננו כל בית ישראל כלו בעיני העמים. וכאשר לא נמצא חן ושכל טוב בעיני אחינו יושבי וויען וברלין, אף כי נרבה עבודה מהם ונמצא לחמנו בישר ובעמל כפים, לא רק בהבאֶרזע כמהם, כן לא יזכה ישראל ארחותיו בעיני העמים יען כי ישכיל ונשא וגבה עליהם. כי על כן אכזיב מלי הדוברים לפני ואומר: אמנם כן הוא עלינו ללמוד ולעשות חיל אך לא למען נמצא חן ושכל טוב, לא למען נתקע יתד נאמן בארץ, כי כל התקות האלה רוח ישא אותם, ואין ארץ בתבל אשר נוכל לאמר כי שם תקענו יתד במקום נאמן. גר אורח נטה ללין יתפאר וישיש אם אך מצא מלון טוב ומטה מוצעת אך לא בית נאמן; הגר גר הוא בכל

מהארץ אז ירדו ולא יעלו ודמם בראשם יהיה. וזאת רק זאת עלינו לעשות לטוב לנו —

בכלות הדובר את דברו לא רבים היו אשר הריעו לקראתו, רק אחדים מחאו כפיהם, אך גם פניהם העידו בם כי המה עושים זאת רק יען כי ימאנו לשבת בחבוק ידים במושב האספה. אליקים בקש לענות על דברי אחיו הצעיר ממנו וברגע ההוא שלח איש אצבע למולו וַיָּשָׁב וַיֵּשֶׁב ויתן להאיש הרשיון לדבר. האיש אשר קם ממושבו לא גדל הקומה ולא רב הבשר היה, בפניו השחורים דבק עורו לעצמות לחייו ושערות שחורות משחור כסו את מצחו בלי סדרים, אך עיניו הבריקו כאש שלהבת ולשונו מהרה לדבר גם הוא שפת אשכנז, אם כי לא לעתים רחוקות נוקש בחבלי החטא להלשון, ובכל זאת כמו להבות אש יצאו מפיו בקראו בקול אשר נשמע בכל קצות הבית: ואני, אַחי שאוני, לא כראות שניהם אראה בדבר הזה. אמנם אף אני כמהם אדברה כי עלינו לכונן בתי ספר ובתי הסד, אף אני אומר כי עלינו להשכיל את בנינו ולהדריכם במעגלי החכמה והדעת ולכל פעל אשר יבקשו לעשות אף אני אתן את ידי הדלה לעזור להם וכל קרבי ישיש עליו, אף את המטרה אשר תציבו נגד פניכם בדרככם תחטיאו. לא למען נהול כבוד והצב לנו יד בארץ נעשה זאת, אף לא ככלי נשק למלחמה נחשוב את דעתנו וחסדנו, כי חכמתנו בזויה וחסדנו כציץ נובל. נבזים אנחנו ושפלים, וכל אשר תעטר חן וכבוד את הנכבד והמאשר הוא יהי לחרפה ולמכשול עון להאמלל והנרכה. מבשרי הזיתי כאלה רבות. כמעט בכל ארצות אירופא עברתי והסכנתי לראות דרכי יושביהן, כי רק איש זרוע לו הארץ אף הכבוד, למשרה יצלחו רק בעלי הזרוע ואף המה לבדם כחכמי ארץ יחשבו, ואחינו שפלי היד בכל מקום שהם לא יתחשבו בעיני עם הארץ לאנשים כערכם. עם הארץ יראה בכל הארצות, כי לא לו ישוה היהודי, כי לא יצלח למשרה ופקודה כמהו, לכן גם חכמתו תחשב לו לחטאת ובספו

אנודה אשר מספר חבריה לאלפים הוא וכסף ודעת עִמם, למצוא עצה ותחבולה להכביד אכפנו על העם הפרא הזה וללמדהו ארחות מוסר לטוב לנו וגם לו, כי גם את עם הארץ נעשה טובה גדולה אם נורהו דעת משפט ודרך בני אדם. אך את הדעת הזאת נביא בלבו לא באמרים נעימים ולא בדברי ישר וחכמה כי אם ביד חזקה, בשבט לגו כסילים. ואם נהיה כלנו בעצה אחת אז נעשה וגם נוכל. חלילה לנו מהקריב נפשנו חנם אולי יצלח בידי הדורות הבאים לאכול פרי עמלנו כי נאבד נפשנו חנם. גם אני אדבר למלחמה, אך לא מלחמת פה כי אם מלחמת יד, יש ויש בידינו להשיב מכות חדרי בטן אל חיק מכינו, ואם נעמוד על נפשנו ונך את אויבנו פעם אחת אחור בזרוע נטויה אז לא יוסיפו העצלים הנבזים האלה לקום בנו. הן אך יען כי אנחנו מחשים לכן יתגרו המה עז ואם יראו יד נטויה יברחו בהחבא. גם יש ויש בידינו להכביד אכפנו על הנבלים מחרחרי הריב, כי יעשו שלום לנו, בידינו להרתיח כסיר כל אחינו באירופא והמה יעירו כל עמי אירופא כי יעמדו לימיננו, בידנו להוריד עד עפר את שטר המדינה וידעו את כחנו ולא יוסיפו מלחמה, ולא לנו לְהִכָּנַע תחתיהם, לא לנו ללמוד ארחותיהם ולאחז בדרכיהם. אמנם לנו להחזיק בהשכלה אבל לא בהשכלת רומעניא, כי אם בהשכלה אשר משדיה ינקנו עד כה, בהשכלה אשר מוצאה מאשכנז, וכל ספרי חכמינו אך בלשון ההיא נכתבו, ועלינו להחזיק בהשכלה ההיא ובשפה ההיא בכל מקום אשר אנחנו יושבים ואז נשנה חיל וברוחנו הכביר מרוח עם הארץ נִרְדֹּף אותו לפנינו, או אם תכבד המלחמה ולא נצליח בה נפן ערף אל הארץ הזעומה ונציב לנו יד בדעתנו בכל הארצות אשר נבוא שמה, כי אין מעצור עוד לפנינו להתישב באשר נחפוץ, ולדבר הזה דרושה לנו השכלת אירופא ושפת אשכנז. חלילה לנו מהתרפס לפני הזדונים הפראים כי אם להראותם את כח ידינו או לפנות להם ערף ואז יהיו עדי אובד בסכלותם ורשעתם, כי כאשר נעלה

יצא אל הפעל ותקותנו מה היא? בני עם הארץ יכבדו ויקרבו במו פיהם רק את אלה מאחינו אשר ימשכו ידיהם עמהם בשתי ושחוק והוללות, את אלה אשר לא ידעו אף דבר בדעת ותבונה ורק זאת היא דעתם לבלות את כספם בכל תועבה ותאוה נתעבה, ואם אהבת העם הזה נחפוץ אז לא לנו לבנות בתי ספר ובתי חולים, כי אלה הן אינם לעם הארץ ולא יבקשום ולא ידרשום, כי אם להרבות בתי משתה ועגבים ולחשוב כלי שיר כהצוענים ובדבר הזה נמצא חן ושכל טוב בעיני עם הארץ ונהיה כמהם, אבל את הדבר הזה לא יורה אחי לעמו! מה להשכלת אירופא ולארץ רומאניא? ואיך נשוה את אחינו פה לאחינו באירופא? חלילה לי מדבר שקר כרוב אחינו באירופא אשר יחשבו אותם כבהמה וידמו כי בעונותיהם המה נמקים ורק יען כי לא יביאו לב חכמה הנם מֻכים, הלילה לי מזאת, אני ארע כי לא נופלים אחינו פה מכל יתר אחינו ואולי גם טובים המה מהם כי פה רבים המה בעלי מלאכת יד, רבים המה העובדים באדמה ויחיו את נפשם בכל אשר תמצא ידם ולא יסגו אחור מפני כל עמל, גם רוב הנושאים סַבָּל על החוף אחינו המה, ושקר פלילי הוא אם יאמרו כי אחינו בעצלותם יאבדו ופרי רעתם ישאו, יען כי אוכלים המה חיל הארץ מבלי עבוד עבודתה, כזב נורא! אך אם גם אחינו לא נופלים המה מיתר אחיהם, אך עם הארץ לא כיתר העמים הנהו, והדבר אשר בארץ אחרת יהיה לעטרת צבי הוא יהיה פה לחרפת עולמים, כי על כן אך הבל ניגע אם נאחז בדרכי אחינו ביתר הארצות, כי אך נפשנו נחבל ועתותינו נבלה ומאום לא נשא בעמלנו. לא בארץ כזאת ניטיב לנו בדעת ובחסד, כי עם פרא הוא ואין לב, עם עבד נרצע לזרונים אחרים, אשר גם המה גרים המה בארץ, להיונים, אשר ידיהם בכל מעל ורצח בכל ארצות מושבותיהם, נמכר העם הסכל הזה, ורק בשבטים יְוָסרו עבדים כאלה, ואם עצתי תשמע באזניכם, הנה עלינו עתה, כאשר הצלית בידינו לאגוד

אחי הגדול ממני היה, אשר הורני בדרך אלך, ולוא גם לא ראש אגודתנו היה, גם אז כמלאך אלהים כבדתיו בראותי דרכיו וגם דברו היה לי לאור מאיר, ואחרי כל אלה לא אכלא שפתי מהשמיע הגיון לבי אף אני. על דעתי יצדק אחי הרבה וגם זה לא טוב הוא. לא לכל ההמון הרב תכון אך תורת חסד ולא אך בצדקה יכין עם כלו ביתו, אמת הדבר כי רבות רבות סבלו אחינו בבל ארצות אירופא וכלי מלחמתם היתה אך הדעת וההשכלה, אמת היא כי המה השגו חיל בהנה ועתה ישבו במנוחות שאננות ויאכלו טוב הארץ על פי פעלם. אולם אל נשכח כי לא כארצות אירופא הארץ הזאת היא, שם היו אנשי מדע גדולים חקרי לב עוד בטרם אשר היה איש מבין ויודע בנו, שם היתה הדעת חסן ישועות מני אז, וגם בימי החשך הִלֵל איש על פי דעתו. ועל אחינו נשאו חרפה יען כי בבתי כלאים החבאו וימאנו ראות באור כי יהל וימאסו הדעת וינזרו מעם הארץ וימאנו בעד כל כפר לבא בסודם על כן נצו גם נעו ויהיו חרפת העמים, ומעת אשר קמה דעת ביעקב, מעת האירו נר גם לבני ישראל במושבותם ואף המה נתנו ידם לנתק מוסרותם ולהסג גבול גבלו להם מנדיהם, מעת אשר בני יעקב התנערו מעפר ויתהלכו כבני עם הארץ וידברו בשפתם וילבשו כמלבושיהם ולא נזרו מהם בכל דרכיהם, מני אז נפל הקיר ונשברו הכבלים ויצאו העם איש נגדו באהבה ורצון, חומת השנאה התערערה ולא תוסיף קום ובצדק יתפארו אלה מורי ישראל אשר הועילו להפיל החומה המבדלת כי יש שכר לפעולתם. אבל לא זה גורל בני הארץ הזאת; פה משענת אחינו בדעת משענת קנה רצוץ, כי למי יורו דעה? עם הארץ עוד טרם יבין מה דעת ומה השכלה גם ימאס בהן, ואם יש תקוה כי ישגיא פעל אחינו בדעת אם לא יבין מה היא? הן פה נטל על אחינו לא רק ללמד התועים באחיהם בינה, כי אם ללמד את עם הארץ בתחלה בינה והשכל, והדבר הזה לא בשנה ולא בעשר שנים אף לא בדור אחד או שנים

שלום ושלמים עמנו ואך יד אנשי זדון היתה במעל, לכן כה נעשה אף אנחנו ובלשון נלחם בלשון. זדים ימיטו עלינו רעות בזעם לשונם ואנחנו נדרוך לשוננו להורות לעם דעה ולהבינהו דבר למען ידע מה טוב לו ולנו. בכל ארצות אירופא נשאו וסבלו אחינו מכות אויב ומוסר אכזרי ואחינו על עמדם עמדו ובהרב לשונם הכריעו מנדיהם תחתם, המה קראו לדעת ויהי אור ואחריהם נמשכו כל אוהבי אור ומשפט ועד צדק שב משפט ואחריו ילכו כיום כל ישרי לב ושלום לאחינו במגורם וכבוד להם, וכן נעשה אף אנו. נרים קרן להרעת ונפיץ אור סביבותנו, וכה נלחם עדי נרדף אויבינו חשך והדור הבא יכיר מעבדנו וישגיא פעלנו ואז אחים נהיה ובני הארץ ככל בניה נחשב. זאת היא המטרה אשר אליה נקלע, ותפארתנו תהיה על הדרך הזה וככל יתר אחינו נהיה אף אנו לאור עמים, לא נשוב אחור אף אם נראה כושלים בצבאותינו על ימין ועל שמאל אל יֵרך לבנו בראותנו כי הֻכֵּינו פעם ושתים אחור. עוד נוסיף אמץ עדי נצליה ונרים קרן לנו ואף לאויבינו וזאת תהיה נקמתנו אשר נתן באנשי עברתנו! — מחוא כפים וקול הידד נשמע ברעו רגעים אחדים ככלות הדובר את דברו, עד כי נאלץ האיש, אשר קם ממושבו וישלח אצבע לאות כי יחפוץ להשמיע מדברותיו, לשוב ולשבת על מקומו עד אשר שככה הסערה ויתן הראש אות כי החפץ לדבר יקום. ויעמוד שנית האיש על רגליו ותראה גויתו המחטבה כתבנית היכל ופניו היפים המכתרים בפאת זקן ענול ועיניו המפיקות מנוחה ובטחה, גם מצחו אשר השתרע עד למעלה. הוא התבונן רגע כה וכה ויפתח שפתיו אף הוא לא בשפת הארץ כי אם בשפת אשכנז צחה ויאמר: אם אמנם בחכמה דבר אחי ולו הצדקה לשמוח במעשה ידיו, כי אך ידיו כוננו את האגודה ועד היום הזה לא ישקוט ולא ינוח וירבה אחים וחברים לה, ובכל פעלו יהיה למופת לאחיו כי ישליך נפשו מנגד וכל היום בביתו לא ישכנו רגליו, פעם הוא בבית החולים ופעם בבית הספר, ולוא גם לא

ועגבים ונעזוב דעת ונשטה מדרך צדקה אז אוי אוי לנו כי נאבד דרך ונשכב את ערלים ולא נוסיף קום.

אַחי! אבל גדולות מכל אלה פעלנו ועלינו להבין הדבר לאשורו למען נוסיף הדריך בו כל ישרי לב אשר יספחו עלינו. הנה חק החיים הוא כי כל תנועה תוליד תנועה ודבר עם הפכו יוָלדו תואמים, כן הולידו בקרבנו הצרות, אשר אפפונו בשנים האחרונות, אמץ לב והחפץ להלחם; לא עוד נשב בחבוק ידים מבלי חכות למאומה, לא הולכי בטל הננו עוד בארץ כי אם עובדי עבודה ולוחמי מלחמה. חמת אויבינו העירתנו מתרדמתנו ותתן כלי מלחמה בידינו לעמוד הכן על המשמר לבל נתן גונו כחוץ לעוברים. אפס כי אנחנו בדרכי אבותינו נחזיק, לא לשפוך דם ולרצות רצח נרים כלי קרב ומלחמה כי אם לשלום. מטרתנו לפנינו ואליה נקלע חצינו. להיות לאור עמים יעָדְנו צורנו ויוצרנו מקדם וזאת נהיה עדי עד, כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל פני שופטיה יכסה ולא ידעו טוב הארץ ומשפט הממשלה, אף גם טוב יושביה נכחד מהם, והמה לא ידעו כי בדכאם אותנו ידכאו כל הארץ ויביאו עליה שמה וקרץ. הנה אנחנו פה העושים בכל מלאכה, אנחנו הסוחרים סחר הארץ ועל ידינו ישגה יבולה ויעבר מעל לגבול ויביא זהב תמורתו, ובהניפם עלינו יד ובשומם מכשול בדרכינו הנה ירבו מכשולים בדרכי הארץ ויביאו בה עוני ומחסור, ואם עתה עוד טרם תודע ידם בארץ הנה לא יארכו הימים וכל הרעות אשר הביאו על ראשנו על ראש עם הארץ תחולנה, ואלה הצאן לא ידעו בין ימינם לשמאלם, המה יתאספו ויתגודדו וירימו יד גם ידו אבן בנו ולא רוחם, כי כבהמה בבקעה ימשכו אחרי מנהליהם ולא ידעו כי בנפשם הוא, כי שוחה יכרו לנפשם ולארצם ויביאו עוני ומחסור להם אשר לא ימישו מהם צוארותיהם. ומה נעשה להם? האם נחרש עליהם רעה ונשלם להם כפעלם, אבל המה אינם יודעים את אשר המה עושים. הן כלנו נדע כי בטרם קמו מרעים להפיח ארץ היו

וידמיו ושומע אין בינותם. אות הוא כי לא למשול המה בארץ כי אם להיות עבדי מושלים, ורק כבלים נכונו להם, ואם חפשה תנתן להם אז איש את רעהו יבלעו חיים. התבוננו אחי! שימו עין על מערכות אחינו היושבים וראו והתמהו תמהו ההיתה כזאת כי ישב קהל ישראל יחד וישמע קול האחד בדברו ואין פוצה פה ואין משמיע קול ואין מרים יד, כאשר נחזה בעינינו פה, (כמו בקשו היושבים להכזיב מלי הדובר כן הורמו כל הידים כמו בכה נעלם וכלם יחד מחאו כף עד כי התפלצו עמודי הבית, אך בפתוח המדבר שנית את פיו שבה כרגע הדממה לקדמותה)—לוא גם חבקנו ידינו עד כה ולא פעלנו מאומה גם אז עשינו גדולות בהראותנו לנפשנו כי שקר ענו בנו שונאינו מאחינו כאשר כזב יעידו בנו מנדינו מהעמים, כי אמנם אף כי אחים אנחנו ואין בנו פחות ועבדים והאחד לא יחת מפני גערת רעהו, אך אנשי לב אנחנו ונדע עת ומשפט ככל העמים ועוד יותר מהם, ולי הצדקה לדבר כזאת במושב זה ואיש לא יכזיבני ויוכיחני על פני כי אתפאר במה שאין בנו, הנה עינינו הרואות כי מנוחה ודממת השקט פה באספתנו הרבה יתר מאשר באספת נבחרי הארץ ומחוקקיה, וכן היא בכל האגודות אשר אחיות הנה לנו ושם אחד נקרא עלינו בארץ הזאת.

אולם גם מלבד זאת אם נביא חשבון אז ירום לבנו בפעלנו, כי אמנם רבות רבות עשינו. קרבנות הכסף אשר הביאו אחינו רבים מאד, בתי הספר אשר הכינונו, בתי החולים אשר כוננו ידינו עומדים לתלפיות ואלה המה בתי הנשק למלחמותינו, כי רק ב ד ע ת נצא למלחמה ו ב ח ס ד נשא ראש ונכריע את אויבינו. בתי ספר ובתי חולים אלה המה בתי ישראל אשר בהם יְשֻׂגַּב ויעוז וכל כלי יוצר עליו לא יצלח, כי כל עוד לא עזבנו דרך דעת וכל עוד לא נמאס בדרכי חסד וצדקה עוד ידנו רוממה ותעשה חיל. רק כאשר נזנה אל דרכי הנשחתים בבני העמים ונלמוד להיות כמהם לפרוץ ביין ושחוק

ונשלם טובה לגומלי רעה לנו ונביא אור, צדקה, משפט ויושר במקומות אשר גזלו ממנו כל אלה. זה הוא חלקנו מני אז וזאת היא תעודתנו עד עולמי עד!

ואף פה בארץ הזאת הנקובה כיום בשם ראמאניא, ארץ אשר כל טוב וחיים ושלום ראינו בה כל עוד שבט השלטן נח עליה, ומעת אשר הרימה ראשה להיות גברת התעו בוגדים רבים את העם היושב בה וירימו לו קרן גאות והוא לא ידע, ובחפצם להתרומם שמו אותנו כעפר לדוש וידרכו עלינו ברגל רצח וגאוה, וכל עמל ואון לא יחשבו ממנו. וגם אלה אשר בשלום ובמשור היו אתנו עד כה יתקוממו כיום כאויבים לנו, גם אלה אשר לפנים התפארו באהבתנו ישפכו עלינו מרורות וכל רעל פתנים וכל לשון אפעה ישלחו בנו ויחמסו וישסו ויגזלו ויחמסו ויציקו ויעיקו עד כי כשל כח הסבל, כי על כן התעוררנו אנחנו אנשי לב לעמוד בפרץ, לקום כשומרים לבקר לבל ינתן למשסה יעקב וישראל לבוזזים בחוצות. אנחנו קראנו אגודה לעמוד על דם אחינו ולהלחם בעד הנפשות אשר עיפו להורגים. למלחמה אחינו נתאסף פה ולמלחמה הננו נכונים בכל רגע ואת חיינו נקריב על מזבח המלחמה הזאת מלחמת המשפט עם הרשע, מלחמת האמת והישר עם השקר והרצח. ולא בתהלת שקר אפאר אתכם אַחי אם אומר כי רבות עשיתם, גדולות פעלתם עד כה מיום אשר נתתם יד איש לרעהו ותאגדו אגודה אחת ועוד תפעלו ישועות בקרב הארץ. הביטו במבוכם וישיש לבכם בראותכם את אשר לא פללתם.

רבת שבעה לה נפשנו קלם ומכות חרפה מידי שונאינו, אך כוס הלעג והבוז אשר לקחנו מידי אחינו השאננים מַרְבָּה היא להכיל גם מכוס אויבינו. הנה כל זד־גאה ובליעל־יהיר יליץ לצון וישא את שם ישראל על דל שפתו בחרפה. הנה מפי אלה חסרי מדע ויתרי תאוה תשמע דבר לאמר: היהודים לא יצלחו לחברה, המה לא ידעו משטר וסדר והיה בהתאסף העם, אז ישביח קול איש את קול רעהו ויחד יריעו

זהב ודמות יד ולב וראש להם, גם אות מגן דוד כחותם על לבו ומטה גדול עם כפתור זהב ועליו מגן דוד בידו. הוא התבונן בהראש, איש גדל הקומה והחסון כאלון, ובתחלה לא הכיר בו כי הוא הוא אליקים הרופא, אך מה השתומם בנפשו אחרי אשר הכיר פניו כי לא הכיר את קולו, הן הוא היה המדבר אליו בלי כל ספק ואיכה לא הכיר כרגע כי פה אליקים הוא הדובר אליו, ויהי בעיניו רגע לפלא, ועוד יותר התפלא כאשר שמע כעת את קולו ויכירהו כרגע ובתחלה לא הכירו כמו קול אחר שמע עד כה.

— גש הנה, אחי — קרא לו אליקים — מהיום והלאה אחינו אתה, במקום הזה יתאספו רק א ח י ם וכה נקרא איש בשם אחיו, זרחיה אחי, גש הנה — ויגש זרחיה ואליקים הרים ידו ואחרי ברכו את האח ההדש הוסיף לאמר: אַ ח י! הנה איש חיל חדש מקרוב בא לחזק מערכות צבאותינו, ותקותי תשעשעני כי לבו ראשו וידו יהיו אמונה לנו, בצאתנו למלחמה. הנה גבורים אנחנו כלנו, מלמדי מלחמה בעת צר! ומי כעמנו אשר מלחמה היתה לו תמיד, ומי כישראל יצא מנצח מכל המלחמות אשר ערכו לו. הוא לא ערך מלחמה כי שלום בקש ויחפוץ לשבת בשלוה, אך גוים רבים נאספו אליו להכחידו מגוי, גם להשבית זכרו ולא הצליחו; ואף אחרי אשר זרעו ארצו מלח ומבחר בחוריו לטבח הכריעו ויכריתו יונק עם איש שיבה ואת יתר הפליטה זרו כמוץ לכל רוח גם אז עוד היתה לו תקומה, המה קמו בברזל ובאבני קלע והוא שם ר ו ח ו מעוזו, לא הביא צור חרבו בלב מתקוממיו, לא שתה נקם ולא רחץ הליכיו בדם, ובכל זאת חזה נקם נורא — נקם עולם, כי כל משנאיו כענן כלה יכליון ועל יומו נשמו אחרונים כי עוד יש יום לו, אשר יקימהו ויחי. זאת היא מנת מרתו לחיות על אף כל מצמיתיו ולהחיות עם רב במקום אשר שמו קברו. כרוח חיים יעבור ישראל מארץ לארץ ויחיה את המקום אשר יעבור בו. וזאת היא הנקמה הנעימה נהלתנו מקדם כי ניטיב לאויבינו

דלתים ובריח, והיה אם לא תשמר סוד ואם תגלה דבר מכל אשר שמעו אזניך ואשר תראינה עיניך והיית לאלה ולחרם ואתה הסבות בנפשך! ועתה היעמוד לבך לגשת אלינו? האם תחזקנה ידיך להחזיק במעוזנו? ואם די כח בלבך להסתיר סוד ולשאת בעול ולתת את נפשך כפר האגודה? אם כן הוא: קרב! ואם אין סור לך מעל אהלנו ולא תדבק בך הרעה! בטרם הסירו האפר מעל עיניך ולא ראית את שופטיך עוד בידך לשוב אחור, אולם מעת אשר עיניך תראינה את מוריך היושבים פה, מני אז לא חפשי אתה עוד וכל דָּבָר אשר תוציא מפיך למרות פי חקי אגודתנו יחשבו לך כמרד ובגד ועונך תשא! זכור משפט! —

— לכם אני! — ענה האיש שתום העין.

— הִשבע, הנך בא כיום באלה ובשבועה לעשות ככל מצות חקי האגודה, על פי נבחריה אשר נתנו ראש להורות לכלם את הדרך; להקדיש כל עמלך ואף חייך על מזבח האגודה; להיות יום ולילה כעבד נאמן לשמור ולעשות אך את אשר נטל עליך בסוד האגודה; להיות מעתה תמים בכל דרכיך וכל עולתה לא תמצא בך, כי בהעותך תתן חרפה על כל אחיך בני האגודה; להקדיש חייך לטוב ותושיה לרבים. הִשבע! —

— אנכי אִשבע! —

— מהרגע הזה ומעלה לנו אתה ואין מי יפר נדרך ושבועתך תקום לעולם. הסירו האפר מעל עיניו והורוהו ראשית דרכי אגודתינו — כרגע הסירו האפר מעל עיני זרחיה, הוא היה האיש, ויֵרָאוּ פניו אשר עוד כפני חולה היו, ובעינים נתעות הביט הנה והנה וירא את ראשי האגודה יושבים בצד המזרה בבמה, כלם מלבשים בגדי כבוד ועטרות זהב להם, כל הנאספים יושבים איש על מקומו והגה לא יוציאו מפיהם ודממת מות תשור כמו אך פגרים מתים מלאו את הבית. בצד הפתח עומדים אנשים וכלי זיינם בידם ולא יסבו עיניהם מהראש אשר ישב בתָּוֶך מלֻבש בבגד ארגמן מרוקם בחוטי

—דממת קבר. רגעים אחדים לא נשמע כל קול ופתאום הרעים קול שופר וינוע האיש שתום העין ויעמוד כמו ליום המשפט הגדול יָעֻדוֹ.

— מי הוא האיש אשר בידכם? — נשמע קול חזק כמו יצא מסתר רעם.

— לנו הוא—ענו שני השומרים אף המה בקול.

— ענו בו אם איש לב הוא?—שאל הקול.

— איש לב הוא — ענו השומרים.

— וראשו יבין לדעת? —

— ראשו יבין לדעת —

— וידו נטויה לעשות טוב ויושר? —

— ידו נטויה לעשות טוב ויושר!

— התערבו ערבה בעדו? —

— אנחנו נערבנו! — קול רעם אדיר וחזק הרעיש רגע מוסדות הבית, אשר כמעט חשב לנפול, ואחרי הרעם יצאו בברקים מכל קצות הבית ובקול חצים עפים ברוח ובקול סער יליל בישימון וביערות תהו, וקול הקורא בתחלה השביח את הקולות ההמה בקראו כמו מתחתיות ארץ: ואתה אורה! השיבני דבר כאשר בלבבך, כל תאוה אל תתעך וכל מורא לא יטה רוחך לתת לנו יד, לנו השומרים משפט בסתר. אם מרך בלבבך שוב בטרם נתת ידך לנו ואם לא תחוש בנפשך כי לכך נוצרת סיר לך ממנו בטרם נלכדת בחבלי אגודתנו, כי אוי אוי לך אם תאמר בימים הבאים לפרוק עול, רק המות יפדך ומוסרות אגודתנו לא תנתקנה. בחרב ודם נִשְׁפֵּט את כל זד ובליעל אשר יפרץ בנו, נהשים צפעונים נשליח בכל אשר יפר אלה ויתברך בלבבו כי גם אחרי הֻקְשרו אלינו בעבותות השבועה והאלה יצא ונִקה! יד האגודה תהיה בו ותרדפהו מנוחה והיו חייו תלואים לו מנגד ויראה חתת ביום וקפדה בלילה. מיום באך בברית לא לך ולא לביתך הנך כי אם לנו אתה וביתך והונך וכחך וכל אשר לך. גם על פתחי פיך נשים

בכי והילילי אַתּ כי בת ישראל אַתּ, אף אני אצרח כעורב ומה אירא פן יבְלע לי? האם בטוחות לנו אם לא ברגע אחד פור יתפוררו אשיות הבית, הקירות ימוטו ותחת קירות הבית נמצא קבר? האם דלתים ובריח יהיו עלינו סתרה לבל יבאו השודדים בחלונות ומבעד ארובות העשן... וישלחו אש ויציתו עד שאול תחתית וכלנו נעלה על המוקד... עולה כליל... הנה קול מרצחים! למלחמה! מרם חללים תרוה ידי ונקם אשיב... נקם עולם... הנה המה באים!—קרא ויקפוץ מעל המטה ובידו אחז בצנצנת סמי הרפואה ויניע בהעלה הקשור אל הצנצנת כמו ברגל וגם ויריע ויצריח בכל כחו עד אשר חרדו לקולו ולקול הנערה הנדהמה דוד קרן הצבי ואשתו ואחותו, אך כלם יחד לא עצרו כח להשכיב את החולה במטתו, כי הוא כגבור ערוך למלחמה על אויביו הריע וירקע ברגליו ואף רגלו הנשברה כמו החליפה כח, ואך בעזרת המשרתים השכיבוהו וימהרו להביא את הרופא, אשר הניע ראשו בדאגה ושממון וישם פניו אל העלמה לשאול מה היה לו, אך בראותו פניה נבהל עוד יותר כי כפני מת נראו ויצו עליה כי תלך לנוח על משכבה ולא תקום ממטתה עד אשר יאמר לה.

יד.

עוֹדְרֵי הַמַּעֲרָכָה.

קול רעם וברקים מרעיש קירות הבית, הרצפה מתחת תרגז ומהספון ירעים קול; בקרני אש מתלקחת בהמון צבעים תבקענה גם מבעד האפר אשר שמו על עיני העומד בפתח ואשר שני שומרים הובילוהו זמן כביר בעינים עצומות בדרכים עקלקלות ועתה הנם עומדים מימינו ושמאלו. כדומית מות היתה במקום ההוא ורק כהמות מים יהמיו מרגע לרגע ואחריהם ירעם רעם וישבית שאון המיתם ואחריו תשוב הדממה כשהיתה

אח הנני להאב השכול, ממנו לקחו את מחמדי נפשו, את פרי בטנו וממני גזלו פארי ומחמדי, את אבי! ודמו יצעק: נקם! ואף אני כחרש אטמתי אזני משמוע הקול הזה, ואבקש שלום הארץ וטוב הרשעים היושבים בה! לא! לא יגדל בעיני כבוד הרופא, וגם אני שפל בעיני כי כמהו נתעיתי ברוח מתעה, אין שלום לרשעים! — כים נגרש רוח החולה והשקט לא יוכל זמן כביר, והעלמה שמה כפות ידיה על פניה ודמעות נגרו מעפעפיה אך קילה לא נשמע. זמן כביר החרישו שניהם, החולה כמו עף על כנפי דמיונו עצם כמעט את עיניו ואודם לחייו ותנועת הוהו העידו בו כי כמו סער מתחולל בקרבו, והעלמה התאוששה ותאמר: הרגיע רוחך לבל יְבֻלַּע לך, אבל אני אשמה בכל אלה! —

— לא לך להנחם על דבריך כאשר לא לי להצטדק על כי הארבתי נפשך. הן בני ישראל אנחנו ומה חלקנו אם לא מגינת לב?! האם כבני אדם הננו בארץ, או גם כבהמה נדמינו כי ימצא עוזר וחומל עלינו? האם לא יתעוררו העוברים בחוצות בראותם עגלון יכה סוסיו בלי חמלה, והנם לְהַמלה עלינו ימָצא לב? האם לא יריעו תרועת השמחה כל רואינו בראותם דמינו מֻגרים בחוצות, עוללינו מתגוללים באשפתות, נשינו תכרענה ברפת ילדיהן תפלחנה ועזוב, את נפשיהן תמלטנה... בתולותינו... ורגשות השמחה תעלינה על לבנו? וננוה ליום איד וצרה ונשכח אף רגע כי אך שברון ושברון היא מנת מדתנו?! אבותינו חכמו ממנו, המה למדו בניהם נהי ובנותיהם קינה, המה גם בשמחתם לא שכחו כי בגולה הנם הם אך הם בגולה, לא איש אחד, אף לא משפחה אחת אשר חטאה ובעונה הקיאה אותה הארץ כי אם גוי כלו עם גדול נִתן לבז ולמשסה כל היום, להם היה לב מבין ויודע להגית מהשבה כי על כן לא נתעו להשלות נפשם אף רגע וגם בעֵת שלום הריחו מרחוק מלחמה ואנחנו הסכלנו ונתעה כי על כן נפול בנופלים בבא עת פקודתנו כמו פתאם לפתע יבא שברנו.

— והאב האמלל הזה ידבר וישחק ויתהלך כאיש חי בתבל!! —

— והאב האמלל הזה ישחק למען הרנין לב יודעיו ויתהלך כאיש חי למען החיות כל רוח נכאה, וישיב בחכמתו חיים גם לבני העם אשר מידו נגזר בנו, ועתה אתה תבין מה רב ערך איש המעלה הזה —

— לא אכחד כי לא אבין — קרא זרחיה ויתעורר — אני לא אבין ורוחי לא יורני איזה דרך יעבר רוח כזה על איש להחיותו ולהקימו על רגליו, איכה יאמץ איש את לבו לשכוח את כל אלה. אולם אך — —

— מה לך? — קראה הנערה בחלחלה בראותה כי פני ההולה כֻסו בחורת מות, כי עד כה ישב במטה מבלי חוש את חסרון כחו, רוחו הסוער הקימהו ואחרי רפה מעט רוחו נפל אחור באין אונים.

— אין דבר — ענה ויתאמץ להאיר פניו — אבל פתאם עלה רעיון על לבי כי אמנם אדע דרך הרוח הזה הסולח לכל המורדים והפושעים בנו, הדורש שלום הששים לאידנו והמבקשים אך משבתנו, הרוח הזה לנו אך לנו בני ישראל הוא, כי גם בי בא הרוח הזה, ואני לא בקשתי חשבון עד הנה ודמיתי כי אמנם כן הוא לכל האדם, אך כאשר שמעתי פעל פָעַל אחר כמני נחשב לי הרוח הזה כמו זר. אמנם כן הוא, שגיאות רעינו תביאנה חכמה בלבנו הרבה יתר מחכמתם. הן גם אני שבתי בלב מלא אהבה, בלב בוער באש חפץ ותאוה להטיב להארץ, אשר אכלה בשרנו, להארץ אשר פתחה פיה לשתות דם אבי!! —

— מה תדבר? — קראה הנערה בשממון בראותה את עיני החולה המזורות זקים ולחייו אשר אדמו כדם וקולו אשר שֻנה ותדמה בנפשה כי בחֻמו נדעכה נפשו ורוח עועים ישים דברו בפיו.

— הרגעי נא — כי אני ארע את אשר אדבר, כי אמנם

כלם החובה לשבת יחדיו עדי יצא משפטם אור. וכלם יחד גזרו אמר כי אך קצף עובר הוא ולא האמינו כי הרעה תקח עמדתה בארץ הזאת, אשר עד הנה שלות השקט היה לישראל בה. אבל אבי באחת: יחושו כלם מפלט להם אל ארצות אחרות אם לא יחפצו להיות ערי אובד! — וגם אל דודי זה כתב כפעם בפעם כדברים האלה, אך גם הוא מאן הקשיב, ייחל אבי למכור את מרכֻּלתו ויבקש גם קונה לביתו למען ועזוב את הארץ כעבור ימי החרף, אך השודדים קדמו והפירו את מחשבתו, ביום הפורים קם האספסוף בעיר וינהרו למאות בכל הרחובות ויתנפלו על אחינו ויכום ככל אשר מצאה ידם ולא השיבו עד כי הרסו בתי היהודים, וישימו נויהם וישללו כל אשר מצאה ידם, ושמות ושערוריות אשר לא נשמעו בכל ארץ, נעשו בעיר לעין השמש באין מוחה, ואף אלה אשר לא שלחו בחמס ידיהם הפיחו רוח עז בלב השודדים לשדוד ולהמית. אבי בראותו השואה לקח את אמי ואותי ויחביאנו בבית אחד ממיודעיו מעם הארץ, אליקים לא היה אז בבית ובנו הצעיר בשובו מבית הספר הביתה הֻכּה מידי המרצחים על סף הבית עדי נפחה נפשו, ולפי דברת הרואים נורא היה מראה הנער הגדול כענק והיפה מאד, כי הוא עמד על נפשו וילחם כגור אריות, ועד היום יספרו גבורת הנער העברי, אשר הכה על ימין ועל שמאל וירבה הפצע עד כי נפל חלל, והאב האובד נשאר ערירי בחיים — —

— ערירי! — קרא זרחיה — והבן השני? —

— הבן השני נפל על שדה קטל בעד כבוד הארץ והעם היושב בה! —

— נורא הדבר! — קרא זרחיה וישב על המטה ועיניו הפיקו זיקות אש.

— אמנם נורא הדבר — ענתה העלמה אף היא ותורד ראשה.

לא עזבה, אך בראותה כי הוא לא יקיץ באה דאגה בלבה פן שב חם הקדחת אשר הפיל עליו כפעם בפעם תרדמה וישם משטרו עליו, כי על כן נגשה אליו על בהונות רגליה ובלאט אחזה בידו למען תחוש את מרוצת הדם בעורקיה וברגע ההוא פקח זרחיה את עיניו ויתבונן בהעלמה כמו הוסיף לראותה במחזה חלומו, ולא השתאה לראות אותה על ידו, אף כי בטרם גם שנתו עזבה את הבית.

— רגעים אחדים ישנתי וינח לי — אמר זרחיה במאור פנים בהעבירו ידו על עיניו.

— כרגעים אחדים היו בעיניך, אות הוא כי השנה החליפה אותך —

— וכמה ישנתי? הן זה עתה יצאת מהבית —

— יותר משתי שעות ישנת —

— האמנם? צר לי מאד! —

— ולמה זה יצר לך? —

— כי לא שמעתי בעת הזאת את דבריך — וכמעט פרץ מפיו: כי קולך ערב כמראך הנאוה — אך לשונו לחכו דבקה כאשר הביטה בו העלמה ותען: ואני אחשוב כי השנה טובה היתה לך ואת דברי תוכל לשוב ולשמוע גם עתה —

— ויהי נא חסדך לעשות זאת —

— טוב הדבר — ענתה העלמה וַתֵּשֶׁב וַתָּשָׁב לספר ופניה נפלו: זה חמש שנים עברו מעת אשר פרצה הרעה ועוד אסירת הפחד והיגון הנני בזכרי אותה, ואמנם מקרים כאלה לא ישכחו לעולם וגם ברגע האחרון כאשר נעצום העינים לבלתי פקוח עוד אותן עד עולם עוד יעמדו כצלמי בלהות נגד עינינו. עד העת ההיא נשמע שבר על שבר מערים רבות מקום מושב אחינו, ואבי כמעט גמר אומר לעזוב את הארץ למרות דבר כל יודעיו, אשר העשירים בהם בטחו בצרור כספם ויאמרו לא תבואנו רעה, וענות העניים לא נגעה עד לבבם, והדואגים לשלום אחיהם אמרו כי כן לא יעשה כי על

ובפעם הזאת שכח את חליו ואת נפשו ויקשב וישמע זמן כביר, ודבר הנערה היה כנחל שוטף אשר גליו שטפוהו וישאוהו למרחוק והוא היה חדל כח להלחם בפניהם, ולולא חשכה העלמה דבריה כי אז לא חש זאת אף אם כלו כליותיו בחיקו, כי רוח חיים יצא ספיה להשיב נפשו בעת אשר עיפה מעמל הדִבֵר, אך עתה כאשר סר רוח החיים חש זאת בנפשו כי ראשו סחרחר ובקול מִצלות רבות באזניו וכִכבד משא יכביד על לבו ויקצר רוחו, ובכל זאת השביח רגש אחד את כל הרגשות האלה, והרגש האחר ההוא היה כי צר לו מאד על כי הנערה הלכה לה, ובכליון עינים הכה לשוב ולשמע דבר פיה, אבל אחרי כי הנערה לא מהרה לשוב והגויה תבקש גם היא את חלקה, לכן נפלו חבלי שֵׁנה על עיניו ויישן ובשנתו נח לו וינעם לו מאד כי קול הנערה הוסיף להרנין לבו מבלי אשר הוסיף ליַגֵע את מיתריו, אבל העלמה אף היא שאפה לשוב ולספר להשמע דבריה, כי מלבד אשר פקד עליה הרופא לשסע את החולה בדברים לבל יתעצב אל לבו על כי יאריכו ימי חליו, הנה נעים הוא על אזן שומעת, וגם זכרונות החיים כאשר יִזָכרו ויעלו על שפת לשון, אז יקהו שבי את לב מעירם ויפתחו לו פה להשמיעם כמו, ולפעמים גם להוסיף עליהם ולשנות ולשלש בהם, כי לא רק ימי השמחה יזכור האדם כי אם גם ימי החשך יִזָכְרוּ ויעלו על לב וִיסֻפְּרוּ בהפץ לב, כי על כן אך כלתה העלמה את ארוחתה ודודה שכב לנוח, מהרה לשוב אל החולה, אך בראותה כי ינום שנתו ישבה בצד הפתח ותקח ספר להגות בו ולא נעה ממקומה גם רוחה אספה אליה לכל תעירהו, אך הישן כמו חש כי המלאך השומר לראשו בחדרו ישב, כי פניו ארו ומנוחה נאמנה פרשה כנפיה עליהם, ולא נפקוד על העלמה אם ששה במראה עיניה, כי מי זה לא ישיש על פעל כפיו, והמנוחה אשר נראתה על פניו אך פעל כפיה היתה והיא ידעה גם חשה זאת.

כשתי שעות נאחז החולה בחבלי תרדמה והנערה את מקומה

יערכו זה כמה מלחמה את התוגרמים ובהולכים בחליל יצאו אלה בני הנעורים להֵרָאות כגבורים במלחמה.

אם יען כי נסך אבי מרוחו עלי וכפעם הזאת נטה לבבי אחריו יותר מאחרי אליקים, או רוחי ראה למרחוק ואני לא ידעתי, זאת לא אדע, אך נפוגותי ונדכיתי מאד ואבך מרה ימים רבים כאשר הלך חזקיה ממנו ומאנתי הנחם עד כי בא השבר הגדול וישכיח אותנו כלנו את ההולך, כי די ויותר היה לנו לבכות לאיר ולשבר אשר באו כתמם עלינו — —

זרחיה שכב וישמע לכל דבר אשר יצא מפיה ועיניו לא הסיר אף רגע ממנה כמו נקשרו לעיניה ברתוקות וכמו שכח את התבל ומלואה וגם את נפשו, כן היו כל מעיניו אך בהקול הנעים אשר צלצל באזניו והעתיק מפיו מלים ולוא הוסיף הקול ההוא לצלצל עוד שעות וימים גם אז לא זכר בלי ספק את העת והמקום, כי על כן התחלחל ועצמותיו רחפו כאשר נשמע פתאום קול יד מכה על הדלת ואחריו קול מצעדי רגלי איש— בעל הבית בא אל החדר לשאול בשלום החולה, אשר דמה כי היום יעזוב את ערשו גם לקרוא לבתיה לארוחת הצהרים, כי בלעדה לא ישב אל השלחן. ואחרי אשר נד להחולה על כי יאלץ להיות עוד ימים אחרים במטה ואחרי אשר נחם אותו כי אליקים יעלה ארוכה לו אחז ביד העלמה אשר נשקה את ידו וילך אתה אל חדר המשתה.

יג.

שֶׁבֶר עַל שָׁבֶר.

בעיף מעמל ועבודה רבה היה זרחיה בצאת העלמה מחדרו, ראשו כבד עליו זה ימים רבים יען כי לא ירד מהמטה זה ששה שבועות, והדִּבֵּר הרב היה עליו למשא, ובכל עת כאשר דבר או כאשר שמע זכר לרגעים כי חולה הוא ויחדל מדבר וינפש,

היונים, הן גם המה אך גרים הנם פה, ורק ראו את הארץ כי
טובה, כי בני הארץ עצלים המה ויש שכר לעמל הגר הבא
הנה, ורק היהודים יעמדו להם לשטן בדרכיהם ויחלקו אתם
בבזה, כי על כן הוציאו רוח משחית מאוצרות האמונה לבלע
ולהשחית אותנו, ואם נרבה להשכיל ולהיטיב עוד יותר אז
יוסיפו המה לחרש פני המלחמה — כה היה דבר אבי, אבל
דברי אליקים שגבו ממנו והמה מצאו אזנים קשיבות רבות בין
בני הנעורים, אשר התנדב לבם לצאת ולעבוד בצבא למען
הראות לכל כי כל קרבן לא ייקר בעיניהם באהבתם להארץ
ואז יסכרו פי צורריהם, וחזקיה בן אליקים הגדול אף הוא
עמהם. כעשרים נערים מבני ישראל יצאו חלוצי צבא, ויום
גדול היה היום ההוא כי התאספו כל העם מקצה לראות במחזה
הזה בהשבע נערי בני ישראל לשפוך דמם בעד ארץ מולדתם,
אשר גם בלי כל שבועה ונדר כבר שפכו בה דם אחיהם למכביר,
ומפקד צבא מלחמה נשא מדברותיו בבית התפלה ויאמר כי
זה היום יהיה ראש העת הטובה אשר תבא לישראל כי יכירו
וידעו כל העם כי אך שקר ענו בהם ויראו אמונתם לארצם
ונסיכם ויקרבום בלב אהבה ואחוה—כה הבטיח שר הצבא ומי
זה לא יאמין לשמועה? ובאמת האמינו כלם עד כי קצפו קצף
גדול על אבי אשר אמר בלעג: הן פה שר רומאני הוא הדובר
אליכם, וזאת הלא חובתו לבלתי שמור הבטחתו.—ואמנם בכל
לבב החזיקו אחינו אשר חייהם תלואים להם מנגד בתקוה
הזאת ובדברי השר ויברכו את הקרבנות אשר התנדרו לתת
נפשם כפר עמם, ושמם יצא עד למרחוק ויתן בלב רבים
לעשות כמהם וירבה מספר נושאי נשק מהיהודים, מלבד אלה
אשר עליהם יצאה הפקודה לצאת לקראת נשק, גם מאלה
אשר לבם נדבם לעשות כזאת, ולא ארכו הימים והממשלה
מצאה חפץ בכל אלה ותשלחם יחד את יתר חיל צבאה אשר
שלחה בסתר לעזרת הבולגארים ויתר שבטי הסלאווים אשר

ולהשתחות לפת לחם לא הסכין, סבל מאד עני ומחסור, וברגלו עבר ששה ירחים בדרך אשר במרכבה עבר בה ששה ימים. אבל הוא בא עד מחוז חפצו להרנין לב אביו אחרי כן, כי אחרי אשר נח מעמל הדרך הרב ואחרי אשר שב לאיתנו ממחלה עזה אשר תקפתהו, בלי ספק בעמל הדרך, שב ויפרח ויהי אף הוא לשמחת לב, כי אם גם רוחו לא נִשא כרוח אחיו הקטן ממנו, וגם לא בפעם אחת הבין את אשר השמיעהו, בכל זאת הלך הלוך וגדל בדעתו ותבינתו, כי את אשר ידע לא הוסיף לשכוח, ובשמחת האב לבניו היה לאיש אחר. עיניו אורו ופניו הפיקו שלום ומנוחה, ומני אז היה רופא אהוב גם להעשירים, כי בא ביתם ויתערב בשמחתם, ואחרי אשר נוכחו כי רופא אמן הוא מאין כמיהו בעיר הרבו לדרוש בו, ובידו היה לאסוף כסף כאפר, לולא נתן ביד האחת את אשר אסף בהשנית. בביתנו היתה שמחה תמיד, כי כאחים ואהות התהלכנו אני והנערים וכאחים מלדה ומבטן היו אבי ואליקים, ולולא ימי רעה היו לאחינו בארץ, כי קמו עליהם צוררים לחרוש רעות כל היום, כי אז לא היו בארץ עליזי לב יותר ממנו. וגם על כל בני העיר אצל אליקים מרוחו ויהפך לב אבות רבים כי ישלחו את בניהם לבתי ספר וירבה עמל ועבודה עדי הקים בית ספר לנערי ישראל גם בעיר הזאת, וכל הגית לבו היה לבנות גם בית חולים להעניים. ודברו היה תמיד: עלינו להכזיב את דבות צוררינו ונבליהם לא בדבר שפתים כי אם בפעל כפים, נֵרָאֶה להם כי נדע שפה ודעת כמהם ועוד יותר מהם, יראו כי סדרים לנו בכל משלח ידינו, נרחיק נשך ותרבית מעל אהלינו, נתן גם מבנינו לעבוד עבודה בצבא ואז יראו כי בנים נאמנים הננו להארץ אשר נשב בה ובצדק ובמשפט נבקש את חלקנו. אבי לא הודה לדבריו, הוא אולי ידע את העם הזה ורוחו יותר מאליקים. וגם חפץ מחרחרי הריב לא נעלם ממנו כי המה אך עלילות בקשו בקנאם קנאתם באחינו אשר עשו עושר והגדילו, ואלה המפיחים ריב ומדנים הלא המה

תמיד שם אביו בנשאה אותו על שפתיה, ופעם אחת קרא בקצפו: גם אני אהיה רופא כאשר אגדל! — ושִׁלוּמים בעד הדבר הזה נחל מכות חדרי בטן אשר לא במהרה שכח אותן. וישנא בלבו תכלית שנאה את אמו, אך מבלי דעת איפה הוא אביו לכן חכה וישא בשרו בשניו ויתנחם באמרו בלבו: אחפשה ואמצא את מקום אבי ואמלטה אליו, ויהי כאשר קשתה עליו יד אמו על כי לא יעשה חיל בלמודים כאחיו, וכאשר נלאה נשוא לעג שפתי חבריו, אשר שפכו בוז כל היום על אביו, הקר ודרש בסתר עדי נודעה לו עיר מושב אביו ויברח בלילה מבית אמו וילך ברגליו לבקשהו. ובבא אליקים אל עירו לא מצא אותו כי זה כירח ימים ברח ועקבותיו לא נודעו. ועל השלישי רבו בחזקה אליקים ואשתו, עד אשר הפיל עליה בלהות באמרו לה אשר אם לא תתן לו את בנו אז יגיש משפטו אל השופטים ויכביד גם עליה אכפו להיות עמו—והדברים האלה לא שבו ריקם, כי היא חקרה ודרשה ויודע לה כי אמנם בידו לעשות זאת ותתן את בנה הקטן כפרה, ואחרי אשר פקד אליקים גם את בית אביו וישלח את אחיו הקטן לבית ספר לוויען שב הנה ובנו הקטן עמו.

כבן שלש עשרה שנה היה הנער ויהי לגאון לאביו ולשמחת לב כלנו, כי נער נפלא היה, במראהו בקומתו וברוחו, כי כל דבר חכמה לא שגב ממנו וכאשר השמיענו אליקים דבר מה, כי יהד הקשבנו לקחו, אז הבינהו כרגע ויבינהו גם אותי, כי אני לא מהירת־בינה הייתי, ובכל דבר אשר שמע חקר וישאל עד כי השתאו כל שומעי דבריו. כרוח חיים חדש בא בלב אליקים מעת אשר הביא את הנער הנה; לבו עלז ועיניו הפיקו שמחה ויהי מאשר וישכח את אשתו ואת בנו הבכור, רק על בנו השני אשר הלך ואיננו התאבל מאד. ואולם מה רבתה שמחתו ואשרו כאשר נמצא גם הבן הזה, אשר בא ערום ויחף ופניו שחורים משחור כפני נער צועני ובעצמותיו צפד עורו עד כי היה לחמלת לב. כי בלכתו ברגל ואגורה אין בידו

התפרצה מקירות לבבי, אשר לשמעה הרדו אלי אבי ואמי ואליקים ויבהלו מאד בראותם פני, כי לפי דבריהם שֻׁנו פני מאד. המה הרגיעו רוחי בדבר שפתותיהם ואני מאנתי להנחם באמרי: כל אלה האנשים רעים וחטאים המה ויכאיבו לב צדיק חנם — נשיקות לעשרות נחלתי מאת אבי ואמי גם אליקים נשקני על מצחי ויאמר בשחוק קל: ומה תאמרי אַתְּ? ההבא אביא את בָּנַי הנה? —

— הביאם הנה והמה יהיו לאחים לי —

— כדבריך אעשה — ענני וביום השני התיעץ את אבי איכה יעשה כדבר הזה באמרו בקול עלז: הן אני הבטחתי לה להביא את בני הנה ועלי להקים מוצא שפתי—

— ואמנם כן תעשה. לך לעירך וקח את בניך בחזקה, אם לא תתן אשתך אותם — קרא אבי. אבל אני התעוררתי בשמעי זאת ואקרא במגנת לב בהחזיקי בידי אליקים: אל נא בחזקה, אל נא בחזקה —

— ומה אעשה? — שאלני במאור פנים.

— הניח גם לה אחד, הניח לאִמו, הן היא תבכה אם תּוָּתֵר לבדה — הדברים האלה דברתי אז לא כאשר דמו הורי ברב חכמה, כי אם כאשר נדתי לאליקים כן בכה לבי מבלי דעת גם לאשתו, והחלום אשר חלמה, כאשר שמעתי מפיו, היה לה למגיד ישרה בעיני. הן היא נדרה נדר ועליה להקימו ואם כן צדקה במעשיה, ולמה זה יכאיבו לבה לקחת בניה ממנה בחזקה?

אולם לוא גם אחרת שפטתי גם אז לא מצאה יד אליקים לעשות אחרת, כי בשובו לעירו נודע לו כי בנו הבכור כבר לֻקח אחר כבור לאחד הגבירים לחתן והוא אז בן שבע עשרה שנה, חסיד נודע בכל העיר ושינא לאביו תכלית שנאה, כפי הרוח אשר נסכה עליו אמו וימאן אף ראות פני אביו. ובעת ההיא נולד לו בן ולא קרא את אביו גם אל המשתה. לא כן היה השני, הוא לא אהב את אמו ויתקוטט בה על כי קללה

ודעת כמורה נאמן. ואף גם כאשר יצא לו שם בעיר כי יפליא לעשות בהכמתו, גם אז לא עזב את ביתנו ולא חדל מהיות מורה נאמן לי ולא נתן את אבי להביא מורה לביתו, גם לא לשלחני אל בית ספר. בשנה הראשונה כאשר בא אל ביתנו היה עצוב רוח ונכאה, וירבה הגות בספרים מבלי פנות אל מעשי יתר בני האדם, הוא מאס באבול ושתו, אף כי אבי הרבה להוכיח אותו על פניו, כי בדבר הזה הֵרַע לו, כי בני הארץ הזאת אוהבי משתה ושמחה המה, כאשר בלי ספק תדע גם אתה, והמה לא יאהבו ולא יכבדו את הרב והרופא בלתי אם ישתה וישכר עמהם, ואחרי כי אליקים נזר מהם לכן נזרו גם המה ממנו ולא דרשוהו ולא בקשוהו בלתי אם העניים המרודים, אך המה כבדוהו כמלאך אלהים ואחרי כי לחמו נתן בבית אבי לכן לא שם לבו לבקש לו בתי עשירים.

עוד אזכור גם היום, אני הייתי אז כבת שבע שנים, כאשר הוכיחהו אבי על פניו על הנזרו מארחות היים, והוא ענהו: מה לי לכל אלה? האם אעשה לי בית ואני הולך ערירי, ולחמי לנפשי הן אמצא בכל עת. כאשר תגדל בתיה ולא יהי לה עוד חפץ במורה כמוני, אז אבקש לי תלמיד אחר אשר אסכון לו —

— אבל מדוע זה הקשיח לבך מבניך בעון אמם? —

— האני אקשיח לבי! — קרא אליקים וקולו הדר תוך חדרי לבבי עד כי רחפו כל עצמותי.

— ואולם למה לא תקח את הבנים אליך להדריכם כחפצך? — שאל אבי. אז ספר לו ככל הקורות אותו וככל הדברים אשר שמעת זה עתה מפי, כן ספר לאבי ולאמי, ואני ישבתי בפנה ודקשבתי לכל הגה אשר יצא מפיו, כי אהבתי מאד את מורי ובספרו ובהקשיבי דבריו הורידו עיני דמע מבלי הפוגה וכה בכיתי מבלי השמיע את קולי, ואבי ואמי לא שמו אלי לבם כי כל לבבם היה מלא מדבר המספר, עד כי לא היה בי עוד כח לבכות וכמעט עלפה נפשי ואנחה

ולמציקיהם ולאלה הדורכים עליהם ברגל גאוה, להם יתנו חלק טוב בעולם הזה. ואף עוד זאת כי אשתו ישבה כל היום בחנותה ובבית היה צלמות ואין סדרים, כי אף לעזוב את הבית המלא חלאה וצחנה ולבחר באחר, מאנה האשה לבל יֵרָאֶה ביתה כבית רופא. כי הלא אלה המה דרכי השטן והיצר הרע—אמרה — בתחלה יסית להחליף הדירה ואחרי כן להמיר המלבושים ואחרי כן גם השפה עד כי יגע בלב האמונה וישנה פניה, ואני אעמוד על המִשְׁמָר בפתח ולא יבא המשחית לחדרי חדרים. וכשומר נאמן עמדה בפתח ולא נתנה לטהר את הבית והחצר ולא הניחה לגעת בהאשפה וערמות העפר כמו אלה המה שומרי משמרת האמונה. ולא לפלא הוא אם כמעט כל החולים, אשר הסכינו לראות תמיד חכמת רופא גדולה וכבדה, רק אם שני סוסים יעצרו כח למשכה, ובבית הרופא תיון חכמתו מכל עבר בכלים מכלים שונים ובספרים במעטפות יפות ויקרות אשר בהם חלקת הרופא ספון ובהם חיי ר ו ח ו, לא לפלא הוא אם בעיני אלה החולים היתה חכמת הרופא הזה נסרחה, כי זאת חשו בנשתם אל הבית. וגם הרופאים אשר היו בעיר צררוהו ומררוהו וישתו לעג כמים בהזבירם שמו; אחד הרופאים אמר כי בבגדי אליקים צרור הַדֶּבֶר ולכל מקום בואו ישא אותו אתו, ואל פתח ביתו רובצת המגפה, והשני אמר: אם רופא הוא מדוע לא ירפא משובת אשתו? והשלישי נשא עליו משלו כי בסגולת ספר רזיאל יעשה נפלאות, ולעומתם קמו בו עיני העדה, הלא המה הפרושים אשר לא האמינו בו ובצדקתו כי אמרו אך מתחפש הוא והיה כאשר יכין ביתו ויציב לו יד בעיר אז יתפקר עוד יותר וראש הפרושים נשא עליו המשל: אליקים רבי יתקרי במקום חכמים וחכם לא יתקרי במקום רבנים — וכל אלה הציקו לו עד מאד, עד כי בחר לעזוב את עירו וארצו שנית ויבא אל עיר עקבה מקום מושבנו אנו, ואבי זכרו לברכה קרבהו כאח ויאספהו אל ביתנו ויהי כאחד מבני הבית, ואני הייתי עוד נערה קטנה ויהל ללמדני שפה

ותחיה בעמל בעלה, כי לא נאוה לאשת רופא לשבת בחנות, היא באחת: לא לרופא הייתי לאשה ולא לרופא נתנוני אבותי ואני לא ברופא בחרתי, ואם בעונותינו הרבים היה לרופא ארד אבלה שאולה, אך גם לחיות מעמל כפיו ולשימו אלוף לראשי ולתתו לחנך את הבנים על פי דרכו, זאת לא אעשה כל עוד נשמה באפי — וכאשר כל משברי מים לא יעתיקו הררי עד ממקומם, כן לא הועיל כל דבר שפתים להאשה, אשר גם לה מר היה, כי אמנם לא רק קשי ערפה והפחד פן ימשול עליה וישלם לה כגמול ידיה היו בכל אלה, כי אם היראה מאלהים ואימת יום הדין בעתתה מאד. כאשר באה עדיה השמועה בפעם הראשונה, כי אישה יבקש להיות רופא, בכתה בכי המרורים כל היום ותשב לארץ כאבלת על מת, והנשים השכנות נדו לה ותרוממנה צדקתה עד לשמים ויאמצו לבה באלהים, לבל תשטה אחרי אישה מדרכי אמונה. וכה בכתה ותצם כל היום ההוא וגם בלילה לא בא אל פיה מאומה, ובלילה ההוא שבעה נדודים כי התהפכה על מטתה כחולה עת אש הקדחת תתקפהו, ולאור בקר כאשר כלה כחה ותרדם חלמה חלום נורא מאד, כי ראתה את בעלה ואות על לבו כי כִפר בריתו את עמו ויהי לאחר, וגם את שלשת בניו הדיח אחריו, וממצרי שאול אלה אשר עִנו אותה בחזיונה הסתתרה כמעט בינתה ובהקיצה בטרם עוד ידעה איפה היא ומה עמה קפצה ותשבע בשם ה׳ כי תשמור את בניה לבל תנוח עליהם יד אביהם והיא גם היא לא תאבה ולא תשמע לאישה וכל מוצא שפתיו כדברי מסית ומדיח יהיו לה. והחלום ההוא ושבועתה לא סרו מנגד עיניה אף רגע, עד כי התחלחלה כמפני שד בלהות כאשר ראתה בפעם הראשונה את פניו. ובכן קצרה נפש הרופא בעמלו; בביתו לא מצא מנוח, ובני העיר לא האמינו בחכמתו יען כי הלך לבית התפלה ויהי תמים עם אחיו ובאיש כזה לא ישימו אחינו מבטחם. למחזיקים בדרכיהם יחלקו חלק טוב לעולם הבא, ורק למלעיבים בהם

וריב היה לה עם הסוחרים תמיד ולבה היה כים נגרש כל היום, ובהתקוטטה את רעותיה היה אישה כבד העון למטה זעם בידי נשות עברתה להפיל בו אור פניה, מני אז בבאה הביתה היה הוא ושלשת הילדים למטרה לחצי זעמה. ועל נפשו לא חרד עוד אך כאשר פקדה אפה על הילדים אז אמר תמיד: טוב מותי מחיי, כי כרצח בעצמותיו היה כל דבר חרפה וקללה אשר נשאה על שפתיה. וכן הציקה לו עד אשר לא יכול עוד נשוא ויחש מפלט לו הביתה אל אביו והוא בעת ההיא בן עשרים וחמש שנים. אבל אביו ענהו: הן בריא אולם אתה ולמה לא תבקש לך מחיה? — ובאחת השיבו כי קצרה ידו מעזור לו, ואחיו הגדול ממנו ענהו: אם שפחה אתה שוב התענה תחת יד גברתך, ולוא הייתי אני תחתיך כי אז ידעה את ידי ואת תנואתי — הלעג הזה בא כרעל בקרבו ויבריחהו הלאה מארצו ומולדתו לארץ אחרת ושם הכין את נפשו לשמוע בלמודים. וכל עמל ותלאה, אשר תסמר שערות בשר השומע כאשר ישמע מפיהו בספרו קורות הימים ההמה, נשא וסבל, וכעבור חמש שנים בא לבית מדרש החכמות וכעבור עוד חמש שנים יצא מבית המדרש ויהי לרופא. בפעם הזאת דמה כי כאשר ישוב אל אשתו והוא רופא ואת תורתו לא עזב ועודנו מתהלך בדרכי היהודים, אז תקבלהו באהבה ורצון ותתגאה בו וישוב להיות איש לאשתו ואב לבניו, אשר זכרם לא מש מלבו כל עת היותו במרחקים, אך תוחלתו נכזבה גם הפעם, אף כי גם אחי אשתו וקרוביה הרבו לדבר על לבה כי כל בני העיר יכבדו את הרופא כמלאך אלהים אחרי כי גר עם הרשעים ולא למד מעשיהם ואחרי כי נאמן היה לה גם בהיותו בארץ נכריה ואם הוא לא יבוש לאמר לה גם היום: אשתי את, הנה היה לה לגיל ולשמוח ולשאת אותו על כפים, אך כל אלה לא הועילו להשיב לבה אל אישה, כי אם אמנם נאותה לשוב אליו, אך כל אמר ודברים היו לשוא להטות לבה כי תמכור את בית מסחרה

רב עצמותיה הפחידה; בעד חור המנעול הציצה ותראה כי החליק בידיו את שערותיו ביום השבת, ופעם שנית נשבעה שבועי שבועות כי ביום שמחת התורה לא התפלל מעריב, וכאלה עונות עצמו מספר, אשר בעבורם יצא לה שם „צדקת״ בכל העיר ואביה הללה שבע ביום, ומה גם אמה, אשר העירה ותעוררה תמיד באמרה לה כל היום: בתי שימי עיניך על אישך, בתי חרפת אישך חרפתך היא, וגם על פרי בטנך יפקדו עונות אבותם, בתי שמרי נפשו ונפשך, בתי אם אישך יהיה בגיהנם אז לא תעלי אַתְּ לגן עדן, וכאלה דברי תורת חיים השמיעה אותה בבקר בבקר ובכל לב שמחה כי דבריה לא שבו ריקם. וכל דנשים בה התברכו ותאמרנה כי אמנם כן יעשה לכל הגברים, והיא לא משנאתה אותו עשתה כל אלה, אך היא בקשה בכל לבה להפוך לאישה לב אחר, והתהלות אשר פזרו לה על ריבות שפתיה אמצו לבה להוסיף ללכת בדרכה ולקות כי עוד תראה בעיניה כי אישה יהיה לצדיק תמים ולקדוש ה׳ מְכֻבָּד. לפעמים באה מחשבה בלב אליקים לחיש מפלט לו, אך לא מצא און בנפשו לעשות זאת כי כבר נולד לו בן, ובעודנו תפוש במחשבותיו מה לעשות אם להיות אסיר ועבד כל ימי חייו או לקרוא דרור לנפשו, עטרוהו שלשה בנים ואז אמר לנפשו: דמי סלה! — אלה המה דבריו, כי לא ראה עוד כל תקוה לצאת מן המצר, ולהפוך לאשתו לב אחר—זאת לא עלתה על לבו. ובין כה וכה תמו שנות הארוחה על שלחן חותנו ותבא עת צרה לו, כי נטל עליו לבקש לו עבודה אשר יחיה ביתו בה והוא לא ידע מאומה, ולמסחר היה גבר לא יצלח, כי על כן היתה היא לאשת החיל ותשלח במסחר כפיה, והוא נאלץ לשבת בבית המדרש, אשר רע היה בעיניו מבית אסורים. ומעת אשר אשתו פרנסה אותו מן העת ההיא לא ידע עוד אף רגע אחד שלו במגורו, כי כל עוד על שלחן אביה אכלו האירה לפעמים את פניה באשר נלאתה לבקש בו עונות, אך מעת אשר הָרה מַחרה

זכרו לברכה, ובעיר ההיא התעוררו בעת ההיא צעירים אחרים לרדוף דעת ולבקש השכלה. ומלמד מארץ ליטא נמצא להם אשר במסתרים הורה אותם קרוא אשכנזית ודקדוק שפת עבר וכתבי הקדש, ויהי במהשך מעשהו, כי לפני הנערים היו פתוחים ספרי הגמרא ועליהם ספרים קטנים אשר מהרו להחביא בבא ההדרה אבי אליקים, אשר בביתו למדו כל הנערים, או בעברו ברחוב לפני ההלון. והמלמד ההוא העיר את רוחם לבקש דעת ולרדפה ולבלתי סגת אחור גם אם מלחמה תהיה להם מפנים ומאחור. ואמנם הוא ידע מראש כי מלחמה תהיה להם מפנים ומאחור, כי אלה אשר כבר בקשו וימצאו ארחות החיים הביטו אל הבחורים הלובשים מלביש החסידים, ואשר לא ידעו לדבר כן בשפה, כאל פראים וישחקו על משבתם, ומאחור רדפו אחריהם כל קהל החסידים להכותם חרם, ואחרי אשר גורש המלמד ההוא מהעיר בחרפה ומכות חדרי בטן, שמו משמר על תלמידיו לבל יוסיפו לפול בפח. ורפואה טובה תמצא בבתי הרפואות להעברים אשר בה ירפאו כל חלי, והיא לתת להחולה — אשה, וכן עשו גם לאבי גם לאליקים. אבל לאבי נתן המקרה אשה אשר היתה באמת כסם חיים לו, כי אף כי בת חסידים היתה בכל זאת לא קצתה באבי גם באמור לה שכנתה כי על האפקורסים הוא נמנה, ותהי עמו תמיד בעצה אחת ותתענה בכל אשר התענה הוא. ולאבי הושיעה הכמתו להפוך לב אחר גם לאחי אמי הוא דודי אשר בצלו אחיה כיום, ומעת ההיא לא כבדה עוד המלחמה על אבי אחרי כי עוזר נמצא לו, ובמות אבי אבי היתה לשניהם הרוחה, כי גם שניהם עזבו את ארצם ויבאו הנה ויתישבו פה ואבי ראה ברכה בעמלו בעירו ודודי אשר הביא עמו כסף לא מעט הלוך הלך ויהי לעשיר. אך לא כן היה הלק אליקים; אשתו מררה את חייו מאד ותקוט בו יום יום, כי לפי דברה לא האריך בתפלה כאשר נטל עליו ואף לחם הבקר לא השתכר בתפלתו, ופעם אחת ארבה לו ותראה בעיניה שערוריה, אשר

— לוא גם רק בגלל הדבר הזה, גם אז לא הרביתי במחיר, אך אני אדע אותו מיום דעתי קרוא אבי ואמי והוא היה רבי ומורי וגם הוא היה לי לאב מעת אשר לֻקח אבי מעל ראשי—

— אם כן אבין הדבר. אמנם לא אכחד כי מְאֻשרת גם אַתּ, כי הקרה המקרה לך איש מאשר וצולח כמוהו, אשר פגעי החיים לא נגעו בו ולא עכרו את רוחו והנהו עלז ושמח ויאציל מרוחו גם על כל סביביו, גם זאת מתנת אלהים היא—

— אמנם הוא איש מאשר וצולח מאין כמוהו ויאציל מרוחו על כל סביביו אבל לא בחסד המקרה ולא במתנת אלהים, כי יד אלהים ויד המקרה עשו את אשר היה בידם לעשות לו לדכאו ולשפתהו עד עפר, אך עם רוח נעלה ולב כביר כמוהו ילחם גם המקרה ולא יצליח, כי הוא ידע לשאת את מכאובו ואולי עוד ישאנו, אך יקברנו עמוק עמוק תוך לבו, עד כי לא יראה לעין זר, וחכמתו ורוחו הנדיבה תעמוד לו לעשות חפצו ויוכל —

— האמנם היה הרופא איש מכאובות, או המקרה סבך בעדו—קרא זרהיה בתמהון—כמעט לא אאמין למשמע אזני—

— אמנם כן לא יאֻמַן הדבר ואני אף כי אדע כל אלה ובעיני ראיתי לא אאמין כמעט כי יאמנו הדברים, ואם לא יהי עליך למשא לשמוע אך שמץ מדברי ימי חייו, אעשה זאת בחפץ לב, ואקוה כי לא תנחם בשמעך מה כביר כח לב איש חכם וישר דרך —

— בכל לבי אבקשך להשמיעני זאת —

יב.

תּוֹלְדוֹת הָרוֹפֵא.

— הרופא נולד בארץ גאליציע — החלה הנערה לספר וכענן יגון כסה הוד פניה כרגע — בעיר אשר בה נולד אבי,

— ואמנם כן הוא ! אני אשמר פי הרופא ולא אם, לא כן אמי, היא תאמר כי ממתקים ינעמו משקוי וצרי והיא תרפא בהם—ענתה העלמה ותבט באמה בעינים מבריקות.

— אל תאמין לדבריה — קראה האשה ותנד עפעפיה — כי גם היא לא אכזריה היא כאשר תבקש להתראות. — רוח מלא מהעליזים האלה בא גם לזרחיה ויאמר: ואני אאמין ומה גם אחרי אשר גם הרופא, הגבר הנעלה, כזאת דבר ויאמר לה על פניה, כי אבירת לב ואכזריה היא כנמר במדבר. מה מְאֻשר אני כי הרופא לא שמע את דברי, כי לולא זאת כי אז פקד עלי ויוכיחני בשוט לשונו על כי אדבר מהתלות אל האחות הרחמניה העלמה הנעלה, כאשר הוכיחתני היא על אשר כזאת עשיתי להרופא —

— אבל עוד רב הדרך בין הרופא וביני—

— ואני טרם אדע — ענה זרחיה בקול עלז ושמח, אך פתאם מבלי אשר ידע בנפשו למה, כֻּסוּ פניו בעצבת כאשר יצאה האשה מהבית ויִוָּתר לבדו את העלמה. רגש אשר לא חש בלבו, וכמעט צר לו המקום לשבת אתה לבדה בחדר אחד. הנערה התבוננה אליו ותאמר בלבה כי מחלתו נסבה רוח עצבת בלבו כי על כן בקשה כרגע דברים לשית עמו ולהרחיק באמרי פיה את יגונו.

— בעוד ימים אחרים תצא לשוח בגן, הוא נחמד ורחב ידים מאד ותתענג בדשן נפשך כאשר תשוח בו. וידעתי נאמנה כי בימים אחדים תשוב לאיתנך—

— ומי יודע אם לא ישגה הרופא גם בפעם הזאת? —

— חלילה חלילה — קראה העלמה — אך לעתים רחוקות ישגה, ואם שגה פעם אחת לא יוסיף, ועתה הן לא צבתה הרגל כמו אז ומראה עיניו לא יתעהו —

— אמנם חומה אַתּ על הרופא, אשרי האיש אשר לו מצודה כזאת. ואמנם את תדעי להכיר טובה כי בגלל אשר רפא את אמך הנה היה לך לאלהים —

הבצע כמהם; ולא ידבר על רעיו רעה, לכן לא יריבו בו אף המה, אם כי פתגמם תמיד כי הוא הולך בדרך הקדמונים ברפואה ולהם נגלו חדשות ונצורות, כי צעירים המה לימים, אף כי שקר הדבר כי בעת אשר הרופאים הצעירים יבלו ימיהם בשחוק והוללות הנה יהגה הוא בספרי חכמה וכל דבר חדש לא יבצר ממנו, ולוא הקשיב זאב את לקחו כי אז למד בשנה אחת יותר . . .

— בתי! — קראה האשה.

— מה לך אמי ? —

— הללי את אליקים כחפצך, ומה לך ולזאב ? והוא הן יבא אל ביתנו ולא טוב הדבר אשר אַתּ עושה —

— לוא לדברי שמע כי אז לא בא אל ביתנו — ענתה העלמה ותשחק בכל לב — ואף תקותי בי כי עוד ישמע את דברי ולא יוסיף לבוא. — האשה הניעה בראשה כמו לא ישרו הדברים בעיניה והעלמה קפצה ממקומה ותחזק אותה בראשה בשתי ידיה ותשקנה על מצחה ולחייה בקראה: הרגיעי רוחך אמי כי לא אדאיב גם את נפש דודתי.—אם כי כדברי חדות היו הדברים האלה לזרחיה בכל זאת רחב לבבו בראותו את המחזה הנעים הזה ויזכור אף הוא את אמו ואנחה התפרצה מקירות לבו, וכהץ מקשת מהרה העלמה בשמעו את אנחתו ותשב שנית בצד המטה.

— האִם לא תלכי היום לבית החולים ? — שאלה האשה.

— לא, כי כן צוני אליקים—ענתה הנערה ותרווּם בעיניה על החולה כמו בקשה להשמיע לאמה, כי כן פקד עליה הרופא לבל תעזוב היום את החולה לבדו.

— אם כן אלכה אני שמה — ענתה האשה.

— ויום טוב יהיה להחולים היום — קראה העלמה במאור פנים.

— האמנם ירעימו פנים לקראתך בבואך אַתּ ? או אולי תשחרים מוסר כמוני ? — שאל זרחיה ועיניו נהרו.

כמו קלעה העלמה בדבריה אל לבו לאמר לו: אתה הוא האיש אשר ימאן להורות במו פיו משוגתו. ותתלקח מלחמה בקרבו אם להוסיף להלחם ולהצטדק או לאמר בפעם אחת: אמנם חטאתי! אך המלחמה לא ארכה והמענה אשר ענה הרנין לבב העלמה עד כדמעות שמחה נראו בעפעפיה. נעים מאד הנצחון! והעלמה שבה ותהי לילדה, וכאשר אמר לה זרחיה: השומע את דבריך יאמין כי בבית מדרש להכמת הרפואה הקשבת לקחך — ענתה בתם: ואמנם הרבה ראיתי בעיני בבית החולים והקשבתי מפי הרופאים והחולים —

— בתי תבקר יום יום את בית החולים — הוסיפה האם על דברי העלמה—והרופאים יְועצו אתה כמו על חברתם נמנתה אף היא —

— ויתר הרופאים לא יפקדו עליך אפם על כי תבחרי באחד ותתניהו לאיש המעלה על כלם—שאל החולה בלב שמח, כי אמנם שמח מאד כי בא הקץ למלחמת דבר שפתים אשר חש כי לא לו יהי הנצחון.

— הרופאים לא ידעו עד מה — ענתה העלמה.

— האם כה תשכילי להסתיר הגיונך עד כי מעיני כל רואיך יִסָתֵר? — שאל זרחיה ויתבונן בה בתמהון.

— לא זאת — ענתה העלמה — אני לא אסתיר דבר ולא אדע אם אוכל להסתיר, גם לא אחפוץ להסתיר דבר, אבל שם במושב הרופאים הן לא למען השמיע הגיוני לבי אבא, ואף גם זאת כי אליקים לא ידבר אל רעיו כאיש היודע יותר מהם כי אם להפך, הוא ידבר תמיד כתלמיד לפני רבו, עד כי גם זאב הרופא היהיר, אשר גאונו וגאותו נדלו כקצר דעתו בחכמת הרפואה והוא תמיד ראש המדברים, יען כי אביו הוא ראש בית החולים, אך גם הוא יעשה תמיד כדבר אליקים, רק כי בתחלה יאמר להפך וכאשר ירבו דברים אז יהפוך את דבריו ויאמר כי דבר אליקים היה דברו בתחלה, ואליקים לא יכזיבנו אך דברו יֵעָשֶׂה. ואחרי כי הוא לא יתנשא, אף לא ירדוף אחרי

מידו ולא הוסיף מלחמה, אך הלוחם לא אמר הון בנצחונו. מענה העלמה לא כחפץ זרחיה היה, הוא בקש כי העלמה תודה במו פיה כי הוא יצדק, והיא אך ענתה כי לא תחפץ או לא תדע לענות ולקחה זך בעיניה, כי על כן לא נח רוחו ויוסף להעיר אותה למלחמה באמרו: אבל הן תתניני לאיש ימאן שמוע דבר אמת בטרם עוד שמעת את כל דברי, ואם גם אודה לך כי תצדקי בדבריך ולא טוב עשיתי כי פקדתי על הרופא שגגתו, אך אחרי כל אלה הן שגגה מלפניו היתה ואני נשאתי וסבלתי באשמת השגגה, ועל זאת הן לא לי להכיר לו טובה על כי שגה במראה עיניו ולא הכיר את המחלה —

— וזה הדבר איפא אשר עליו יסרתיך, כי הראית בפעם אחת כי לא תבין ערך האיש הזה—ענתה העלמה כמו למרות חפצה — אתה התעוררת על השגגה אשר יצאה מלפני הרופא ולא השיבות אל לבך כי בפעם הזאת הראה את כל בר לבבו וישרו. או האמנם תדמה כי כל הרופאים לא ישגו, כי כלם ידעו כרגע את המחלה, את מוצאה וכל התולדות אשר תצאנה ממנה? כלם ישגו, וכעורים ימששו באפלה במקום אשר אור עיניהם לא יחדור לראות נכוחה, ועל כן ינסו בתחלה, רק כי כל הרופאים ינסו וישגו, וישגו ויוסיפו לנסות מבלי אשר יודו במו פיהם כי משוגתם האריכה המחלה, כי אם יבקשו עלילות ותואנות להחולה ולשומריו כי המה לא עשו כדת וכמצוה והמה הרופאים תמיד צדיקים, לא כן הרופא הזה: הוא שגה ולא יחרף לב החולה והעוזרים לו פן בשלהם היתה הרעה, ובדבר הזה הלא נראה את גדלו ואת רוחו הנדיבה והנעלה! — פני זרחיה היו פתאם בשמעו המענה הזה כפני רודף אשר ישוב פתאם ויהי לנרדף. ברגע ההוא חש כי העלמה הפילה בפעם אחת את קשתו מידו, כי אמנם עתה ראה והכיר כי אִתה הצדק, כי אמנם כן הוא, כי כח לב נעלה דרוש לאיש אשר יאמינו בו ובדברו לאמר לכל כי הוא שגה ויטפול החטאת, אשר בידו לשומה בראש אחרים, אך בנפשו. גם נדמה לו

שנית, וכמו בטח לבו, כי בפעם הזאת יצלח בידו לשים קץ לרוח פי העלמה, כן התעורר ויאמר: אבל בי נא עלמה נכבדה, זכרי אף אַתּ ואל תשכחי, כי אם גם כדברך כן הוא, כי הרופא הוא מרום ונשא ואין מי ישוה לו, בכל זאת לא רשעתי אם כאמרי פיו עניתיו; הן אם ידבר לצון הלא יבקש כִּי בדבריו יענהו השומע, כי אם לא תהי כזאת הלא אז יֵרָאה כשר גדול בעם, אשר ישחק על שומעי בקולו והמה אור פניו לא יפילו, גם כי ילעיג להם בשפה ברורה יחרישו וידמו סלה. ואם בזאת יבחר, הן לא גבר נעלה הוא כי אם כסיל מתנשא, תרנגול מתנפח ויחרדו ויגורו ממנו התרנגולות, ואם יִקְרא תרנגול לעמתו אז אליו יתמרמר וינסה כחו—ואם יבחר בשפת מהתלות כדבריך למען הרגיע רוח החולה להשיב נפשו ולתת לו עצמה לכלכל מחלתו, הלא אז ישיש בראותו כי החולה ישבח את חליו ואת מזורו וגם את רופאו וישיבנו בדברי לצון חמד לו—

— לא אכחד כי איש שפתים אתה, ולוא רק לערוך אתך מלחמת דבר שפתים חפצתי כי אז לא הוספתי מלחמה, אולם אני לא מלחמה דרשתי כי אם להשמיעך את דברי ואתה אולי תחוש גם בנפשך כי המענה אשר ענית הוא אך מענה דבר שפתים ולא מקרב לב יצא. כי הלא תבין כי לא על זאת באתי במשפט עמך על כי ענית מהתלות להרופא, ואף כל צדקה לא היתה לי לעשות זאת, לוא גם לא צדקת בעשותך זאת, הן לא חצוצרה הנני להרופא להשמיע תהלתו עד למרחוק, אף לא שומר לראשו אני כי אתבונן מאד לכל צר ואויב פן יפול עליו, ובטוח לבי כי גם מבלעדי עזרתי לא יכרע יפול שדוד, אבל אם ערכתי אליך מלים הוא לא על כי בחרת לצון, כי אם על כי בחרת שפת לצון להשמיע בה בדברים היוצאים מהלב, כי לא רק כי לא תכיר טובה להרופא כי אם גם כי תקצף עליו, והדבר הזה אמנם לא ישר בעיני, אך אם אתה בדעתך תחזיק כי צדקת, הנה דבר שפתי אך למותר, וגם את אשר דברתי תשכח ולא תעלה על לב. — הנלחם השליך כלי נשקו

פיו, אף כי אם העז איש אחר את פניו לאמר לתת לי מתנת הנם כי אז ידע את תנואתי... אבל אם דודך יתן את הכסף או אני, אחת היא, להרופא ישֻׁלַּם בעד עמלו, ואם כן לא עלי החובה להכיר גם לו טובה, ואחרי כי בשגגתו נטל עלי לשכב על ערש דוי חנם, הנה על דעתי לא ארשע אם גם עניתי אותו דבר אשר לא ינעם לאזניו. אולם כאשר הזיתי אני לא התעורר הוא על הדבר כאשר עשית את למענו, ובדבר הזה אמנם די להראותני כי רב ערך האיש הזה אחרי כי אוהב נאמן לו כמך, אך אני טרם ידעתי זאת —

— ועל כן דברתי כאלה כי צר לי מאד לראות כי זה ששה שבועות תדבר יום יום עם האיש הנעלה ועוד טרם תבא עד תכונתו; אתה אמרת ככל יתר יודעיו אשר לא יבינו עד מה, כי ידבר מהתלות יען כי אוהב מהתלות הנהו ושפה אחרת מבלעדי שפת לצון לא ידע, אבל לוא ידעת כי הוא יעשה זאת בדעת וחשבון ולב מתנה; לוא התבוננת איך יעשה זאת במדה ומשקל, כאשר יעשו יתר הרופאים בכתבם על הגליון את הסמים; לוא השיבות אל לבך כי לולא החיה כפעם בפעם את רוחך בדבריו כי אז אולי חלית גם במחלת לב או ראש, בעת אשר אָסִיר אל מטה היית, כי אז בחנת וראית מה רם ערך האיש הזה, רופא הנפש ועל ידה ירפא גם את הגויה. ובראותי כי לכל אלה לא התבוננת ותדבר עמו כמו את איש לצון, ותענהו כמו אם בדחן היה, לכן אמרתי עת היא כי אפקח את עיניך—המענה הזה לא הרגיע רוח החולה, כי אם אמנם השתומם על רוח העלמה אשר לא יִכָּלֵא בתוכה ומפיה יצאו דברים נאמנים הנובעים ממקור לב תם, אשר לא ידע חנף, שקר ורמיה, בכל זאת נעים היה לו להשמיע דברים בלי שפת הנף מאשר לשמוע כאלה, הן לא לחנם מורה היה, והמה הן יסבינו אך להשמיע ולא לשמוע, אבל הרעיון כי עליו לעמוד על נפשו ולהצטדק לבל יֵרָאֶה כשוכח טובה או כנבער מדעת ערך איש המעלה, הוא נתן לו תעצומות ועז לפתוח שפתיו

אך בטרם עוד הגיע עדיו לפתוח פה והנה הוא שומע מוסר מפיה, תוכחת מגולה בלי שפת חנף ומבלי כל מסוה, ובטרם עוד בקש חשבון אם צדקה בדבריה או אין גמר אומר כי עת היא לו לעמוד על נפשו ולהראות להמוכיחה כי אף לו לבב וכי אתו תלין צדקתו. והתקוה כי עוד מעט תשוב העלמה והכנע ותאמר נצחתני, נתנה אמץ בלבו לפתוח פיו, אף כי עוד נבוכה רוחו ויאמר: אבל עלמה נכבדה — שחוק קל עבר על פני העלמה בשמעה ראשית דבריו וגם אמה הביטה אליה ותשחק מעט—הנה יסרתני בשוט לשונך בלי חמדה, ואם לא אכחד, כי פלאים נפלאתי לשמוע דברים כאלה הנאמרים בדעת ובתם לב מפי עלמה, בכל זאת לא אסוג אחור מהמלחמה אשר ערכת לי ואוכיח ואערך לעיניך כי עוד צדקתי בי. הנה הוכחתני על כי עלתה מחשבה על לבי כי אני בכספי אשלם להרופא ולא חשבתי כי דודך אשר חיים וחסד עשה עמי הוא גם שלם ישלם להרופא, ואני אחרת אחשוב כי לב דודך היודע חנות ועשות חסד יעשה עמי אות לטובה ויתנני אותי לשלם להרופא למען הנית רוחי. הן אך כפרא ביער הייתי, לוא השבתי כי אם ישלם דודך להרופא ואם גם ימלא כיסי כסף, כי בזה תמצא ידו להגדיל עוד חסדו עמדי. חסדו עבר כל גבול כאשר הרימני מעל הארץ ביער, אשר שם מֵתִי התחתי לולא חש לעזרתי ויביאני העירה, ולוא שלחני אל בית חולים, גם אז הנה חיי לו המה. או האמנם תמצא ידנו להכיר טובה עוד יותר מאשר אם נדע כי חיינו לנו מידי מטיבנו? והוא הן לא אל בית חולים שלחני כי אל ביתו הביאני ומבחר חדריו נתן לי וכאב על בנו פקח עלי עיניו, ונפשי יודעת כי פעמים אחרות עזב את מסחרו ויוחר מן המועד כאשר נטל עליו לנסוע לדרכו, יען כי בקש לדעת שלומי, ואחרי כל אלה האם תמצא ידו להטיב עמדי עוד יותר?— אם ישלם להרופא יעשה בחפצו ולא ארבר דבר, כי חלילה לי למרות את פיו, האמיני לי, כי אם יאמר לתת לי גם כסף וצדה לדרך כי לא אָמרה את

— אם כזאת חשבת כי אז חטאת חטאת משנה גם לדודי אשר אספך אל ביתו והוא שלח לקרוא הרופא, ואם כן...

— בתיה! — קרא האשה אשר ישבה עד כה ופניה נהרו משמחה בשמעה דברי בתה, וכנגה חדש נראה בעיניה לכל הגה אשר יצא מפיה, אך עתה קראה בקול כמו בקשה להזהיר את העלמה לבל תוסף דבר.

— מה לך אמי? — קראה העלמה.

— זרם פיך עבר גבול —

— ולמה לי לשים גבול להגיוני לבי? האם בזאת יהולל איש כי יטמון את מחשבותיו בחֻבו? —

— אבל בעל הבית דודך הוא וכבן יחשבך ולא לך לדבר בעדו —

— לוא גם אבי היה, גם אז לא חשכתי פי מהשמיע רגשי לבי. הן לא למען דודי דברתי כי אם למען האדון החולה, ואם עלתה מחשבה על לבי כי ישגה אחשוב לי לחובה לבלתי כסות בחֻבי מחשבתי, ואם גם תצדקי, אמי האהובה, כי לא כן עשה תמיד כל אדם, ולא לכל אדם ידברו בשפה כזאת, אך אני הלא על פי דרכי או על פי דרך מורי אבחר לעשות ולדבר, ועוד לא חרפני לבבי כי כה עשיתי, ואחרי כי על דעתי לא כיושר וכמשפט דבר האדון זרחיה, עלי המצוה להעיר לו אזן אם ישמע ואם יחדל. — האדון זרחיה היה במבוכה גדולה בשמעו הדברים האלה, אם השתאה בתחלה כי הילדה היתה פתאם לעלמה בעיניו, הנה הוסיף להשתאות, כי היא גדלה מרגע לרגע ובאמץ לב וברות נכון דברה כאיש וכפי אשר העידה חזות פניו לא שש על התמורה הזאת, כי בלי כל ספק טוב היה בעיניו כי תוסיף היות עלמה מפיקת חן בדבריה הנעימים מאשר תהפך למורה חכם בבית מדרש סופרים וחכמים, וכאשר בכל ימי חייו בחר הרבה יתר להורות דעת מאשר לשמוע, כן היה גם בפעם הזאת. איך שש לבו וגבה רוחו לוא פתח הוא פיו לדבר ראמות באזני העלמה אשר זה עתה היתה לעלמה בעיניו,

והמטיב הזה, וגם לך יאתה, על דעתי, לברך אותו על כי ישכים ויעריב לבקרך ויבלה עת רבה פה למען החיות רוחך—

— הן רופא הוא ושכר יקח בעד העת, ולו אחת היא איפה יבלה עתו, וגם אני הן בכסף מלא שלם אשלם. —

כמו מכאוב בא בלב העלמה כן עותה פניה בשמעה דבריו ובענן יגון כסה על הוד מצחה, וכמו חשבה מחשבות רגעים אחרים אם לענות עוד להאיש הדובר כאלה או אין, כן ישבה ותנע ראשה ממעלה למטה כמו תענה לנפשה: כן! וכרגע שבה ותנע אותו מימין לשמאל כמו השיבה: לא! ובכל זאת התאוששה ותאמר: צר לי לשמוע כאלה מפיך, ואני לאיש אחר חשבתיך עד כה. או האמנם תדמה בנפשך אשר יש לאל ידינו לשלם בכסף בעד האהבה? בעד טהר־לב, בעד ישר חנינה וחמלה? או תחשוב למשפט כי בעד בצע כסף יתן איש את כל אלה לרעהו? אמנם בעד כסף יעבוד איש עבודתו, בעד כסף יגע הרופא בהמכה, יטנף ידו וישוב ויכבסנה בבורית ויקבל את שכרו, בעד כסף יַרְאֶה איש פני אהבה, חנינה והמלה, אך הרגשות לא תתעוררנה לקום בעד כסף ואף לא תשמענה בקול בעליהן כי יצוה עליהן: התעוררנה כי כסף ישַׁלֵם במחירכן! לא במחיר כסף האיר פנים אליך, לא במחיר כסף בקש בכל לב לתת לך רוח נכון ולגרש כל עצבת מלבך, לא בכסף הרבה שחק למען ישיב גם לך מאור פנים, כי בעד כל אלה לא יקח מידך מאום, וכל אלה עשה כאיש טהר לב, כאוהב כל אדם, וכן יעשה לכל איש כעשיר כרש. אך פניו יֵרָאוּ בבית העשיר וסרו כל דאגה כרגע מהבית, ובבית העני יהיה אורה ושמחה כי לא רק בפנים מאירים כי אם גם לא בידים ריקות יבא אל הבית, כי אב הוא לכל דל ונדכה, לכל אלמנה ויתום ונדח, ולא בעד בצע כסף דבר מהתלות לך כאשר לא במחיר כסף רפא את רגלך —

— לא אבין דבריך—קרא זרחיה ויתעורר—הן בכסף מלא אשלם לו —

— רופא כזה נבוב-לב הוא ובער וגם רשע, אך אם לא יֵאָמֵר לאיש רשע ובליעל הנה עוד בזה לא גבר נעלה הוא —

— ואני לא כן אדמה—ענתה הנערה בבטחה—על דעתי גבר נעלה הוא האיש אשר ירום ונשא מרב חבריו או מכלם, ואם תכנה בשם רשע ובליעל את הרופא אשר לא בדרכיו יבחר, הלא יהיו כלם פושעים והטאים והוא האחד אשר לא יהי כרשע, אך אם תאמר כי המה כלם אנשים ככל האדם בחסרונותיהם ויתרונותיהם, אז תאמר להאיש הזה כי גבר נעלה הוא —

— ובכל זאת אדמה כי אהבתיו וכבדתיו הרבה יתר לוא עצר פיו משחוק ומהתלות ויחקור היטיב לשרש מחלת רגלי ולא בלותי בשגגתו ששה שבועות בערש דוי —

— ולא ארשיעך אם תקצוף עליו כי אתה תסבול ולא אני, אך בכל זאת שַׁוֵּה נגד פניך, כי השגיאה רובצת לפתח כל מעשה ומחשבה, ולולא שגו בני האדם כי אז כבר היו כמלאכים, ולולא שגו הרופאים כי אז תמו חולים מהארץ, וגם רופאים אשר שם להם בכל הארץ ישגו, ואמי זאת היושבת בזה תהי לעדה, כי היא דרשה בחלותה בהרופאים הגדולים המורים בבתי מדרש הרפואה וכלם נלאו למצוא את שרש מחלתה, ויפלגו בדבריהם ואיש לא ידע נכוחות והרופא הזה חקר ומצא ויעלה ארוכה למחלתה, אשר בעבור זאת עלינו להכיר לו תודה וגם אביר לו תודה כל עוד רוח באפי —

— ואמנם כן הוא—ענה זרחיה—ולוא מצא שרש מחלתי ויקימני ממשכבי כי אז הכרתי גם אני את פעולתו —

— ואני אומר לך כי לוא גם קצרה חלילה ידו מהעלות ארוכה למחלת אמי, גם אז הכרנו טובה לו, כי הוא העלה ארוכה לרוחה עוד בטרם עלתה בידו לגהות ממנה מזור, הוא במהתלותיו ודבריו השיב לה רוח נכון תחת רוח כהה אשר דכא אותה, ובדבר הזה לבדו אין די תודה וברכה בפי להטוב

תמאס באיש? ואף עוד זאת הן אין דרך הבחורים לקנא באנשים מלאי ימים כהרופא, אשר כמעט הגיע לששים. והאמנם כבר באה לו העת לאהוב ואת נעמה שבח בשבחת עולמים? או אולי לא אהב אותה ורק חזיון מתעה התעה את רואיהם להאמין כי הוא יאהב את נעמה והיא אף היא תשיב אהבה לו? הלילה לנו מבקש לחקור כליותיו ולבו ולבא עד תכונתו בדבר הזה, כי הוא אף הוא לא ידע דרך הדם, אשר קפץ מלבו ויגיע עד ראשו ומבעד לחייו נראה, ובטרם עוד לקח מיעד לחשוב מחשבות נגשה העלמה ומאור פניה שב לה כבתחלה ותשב אל מטתו ותאמר: גבר נעלה הוא! האין זאת?—

— כל הגברים הנאהבים נעלים המה—ענה זרחיה. העלמה התעוררה למשמע אזניה ותבט כה וכה במבוכה ולא מצאה רגעים אחדים מלים לענות, אך אמצה רוחה ותאמר: לא אבין למליך היום! —

— הלא במו פיך אמרת כי אהבת עולם תאהבי אותו, ועל כן אמרתי כי בגלל הדבר הזה יֵרָאֶה כמו גבר נעלה בעיניך—ענה זרחיה ויבקש לשחוק אך לא עלתה בידו.

— יֵרָאֶה?! — קראה העלמה בשממון—ובעיניך אתה לא כן הוא? אמנם אוהב את האיש הזה בכל לבי ונפשי, אך לא יען כי אוהב אותו הוא כגבר נעלה בעיני, כי אם יען כי גבר נעלה הוא באמת לכן אוהב אותו, ואני אשמע דבריך ולא אבין איכה לא ראית גם אתה כזאת? או מי הוא גבר נעלה אם לא האיש הזה, אשר לא רק ירפא חולים בחכמתו הרחבה כי אם גם יחבוש לנשברי לב ברוחו הנדיבה, ובכל מקום בואו יהפוך האבל לששון. או הטוב טוב לך לוא רפא אותך רופא אשר בדבר מלך שלטון יצוה ובגאותו ידרוך על סף הבית ורמות ידבר עם החולה ועם העוטרים עליו ויקצוף ויעיר כל חמתו כאשר יפילו דבר מדבריו ארצה, ואם ישגה הוא אז יטפול האשמה בהחולה ובעוזריו והוא נעלה מעל כל מְעֻוָּת ושגיאה, האם ייטב בעיניך רופא כזה? —

יותר מאשר מנו לה, בכל זאת הפיקו פניה בטחה ותם־ילדות וגם קולה בדברה כקול ילדה נשמע, וכן בכל מעשיה ותנועת גויתה ובמבט עיניה הכיר הרואה כרגע כי עוד לא הרבה השבה מחשבות על נפשה אם ילדה או עלמה היא, וכאשר בגויתה לא חשה חלי מעודה כן לא ידעה עוד מחסור ברוחה, והחילה התענג מאד מאד על מדברותיה ויכר לה טובה על כל הטוב אשר גמלתהו, לו לאיש זר לא נודע לה, מי הוא, ותשרתהו כמשרת, או כאחות רחמניה, כאשר קרא לה הרופא, מבלי אשר עלתה מחשבה על לבו להכיר לה טובה במו פיו ולהללנה על טוב לבה. וגם כאשר הביע תודה לה בשומה תחבושת טבולה במים קרים לראשו או בתתה לו הארוחה וכאלה, היו דבריו כאשר ידברו אל ילדה ולא אל עלמה, גם נגע בידיה הזכות כמו חטבו משיש מעשה ידי אמן אשר אצלו מהמן גם להיד הנוגעת בהן, והחם הזה לא עבר מידיו והלאה, אף כי לפעמים קרובות היו מאד ללבו, ועתה נהפכה פתאם לפתע בין רגע הילדה לעלמה, לעלמה חושבת מחשבות ושקועה במצולת הגיון . . . פעם ושתים בקש זרחיה לקרוא לה, אך לשונו כמו להכו דבקה, כי עד היום קרא לה בשמה בתיה ואיך יקרא לה היום? . . . רגע הכהו לבו על המענה אשר ענה להרופא כי הקציף עליו ותמאן לגשת אליו ולשבת אל מטתו ולשיח אתו שעות רבות כאשר עשתה יום יום, ויבקש להצטדק אך נבצרה ממנו מזמה איך יעשה כדבר הזה. ובעודנו חושב מחשבות חשה הזקנה לעזרתו כי היא קראה: בתיה! מה זה התבונני בפתח? הן הרופא לא עד מהרה ישוב —

— אהבת עולם אוהב את האיש הזה—קראה הנערה כמו לנפשה דברה—האיש הזה מלאך אלהים הוא ולא בן אדם.— למה זה אדמו פני זרחיה כדם בשמעו את הדברים האלה? הן דבר ברור שמע כי הרופא הוא האיש הנאהב באהבת עולם, או אולי עבר עליו רוח קנאה וקנא בהרופא? אבל מה לו ולה? האם יש לו הצדקה לצות עליה כי תאהב או כי

— מה אבל ? — קרא הרופא כמו בקול רגז — תני תודה כי לא אחות רחמניה את, כי אם אבירת לב, אכזריה כנמר במדבר, אוכלת אדם, בעיניך תקחים .... כל שלשת השומעים נתנו קולם בשחוק למרות חפצם בשמעם את דברי הרופא, אשר כמשחק בבמת חזיון עמד מול העלמה ובעמדו נראה כענק ועוד הגביה למעלה בעמדו על בהונות רגליו וישלח יד למולה כמו יסר ייסרנה בזעם לשונו, ולא ארכו הרגעים ואף הוא שחק עמהם בכל לב, ואחרי אשר פקד על העלמה לבל תשאל את פי החולה כי אם את פי הרופא ולא תשנה דבר מכל אשר יצוה. ובעמדו אצל הפתח וכף המנעול בידו זכר פרוש טוב על המאמר טוב שברופאים לגיהנם ויבאר את הדברים לשומעיו כי הטוב שברופאים הוא רופא רך הלב אשר יפנה לצעקת החולה ויסיר ידו ממנו לקול בכיו ולא יעשה כמצות חכמת הרפואה והוא ירד לגיהנם, כי אין רחמים ברפואה ואל דברת החולה אל ישים הרופא את לבו וכן המצוה גם על האחות הרחמניה. אחרי אשר נחם גם את החולה גם את האחות הרחמניה כי לא במטה ישכב ירח ימים, כי אם רק עליו להותר עוד בעיר ירח ימים ובעוד ימים אחדים יקום ויתהלך בחוץ, ודברים אחדים לאם לה גם באזניה, השתחוה ויצא, ומאחרי הדלת עוד נשמע קולו בהתלוצצו את בעלת הבית ובקראו לאבל על הצלי והתופינים והמרק...

יא.

מֵלִיץ יֹשֶׁר.

בצאת הרופא עמדה העלמה על מקומה ותבט אל הפתח שקועה במחשבות, זאת העידו פניה, אשר הפיקו תמיד אך שמחת לב, כי כעצבת נראו עליהם פתאם, אם יען כי הרבתה לשחוק והתוגה היתה אחרית השמחה, או מחשבות חדשות עלו על לבה והפנים לא נכרו אותותיהן, כי עוד לא נסתה באלה. זרחיה התבונן בה רגע וכמו חדשה נראתה בעיניו.

אף כי בקומתה ובמבנה גויתה נראתה כעלמה באה בשנים,

והעושה פקודתו מבלי פנות ימין ושמאל, ועל כן גם הרופא גם החולה יהללוך —

— הרופא אולי יהללנה בעבור זאת — ענה זרחיה אשר פניו לא הפיצו עוד דאגה כמו לפני רגעים אחדים — אבל לא החולה, כי לוא עשתה העלמה הנדיבה להפך ממצות הרופא כי אז אולי קלעה בפעם הראשונה אל המטרה — פני העלמה העידו כי דברי החולה לא הפיקו רצון, וגם פני הרופא אולי העירו כי לא למשיבת נפש היו לו הדברים האלה, אך הוא התראה כמו הכין לרוחו את המכונה המובילה את הברק למקום יסדה לו, והמכונה הזאת היא — השחוק אשר בו הוציא את כל רוחו, כי אף בפעם הזאת שחק, ופני הנערה הרעימו וכברק יצא חץ פתאם מעיניה בקראה בקול אשר נשמע כקול רגז: והשחוק מה הוא! —

— אני אגידך מלים — ענה הרופא ויעבר ידו על לחיו וזקנו הגדול והמשתרע לכל פאה וברגע אחד שִׁנּה פניו כמו נענה מפני נערת מושל — החולה למד ממני פרק בחכמת הרפואה, אשר לי הוא ואין לכל חכמי הרפואה חלק בו, כי גם הוא השכיל פיו לדבר לצון, ואני אוהב הנני שפת לצון כאשר ידעת ועל כן שחקתי, וגם בפעם הזאת השכיל בדברו בלצון ותחשב לו להכמה כי לי אשר אני שגיתי אם אדבר מהתלות ואשחק לא יחשב הדבר לחכמה כאשר להחולה עת ישמע כי אך לשוא התענה ששה שבועות במטה בשגגת הרופא אשר מראה עיניו הטעהו, ועתה נטל עליו לעַנּוֹת עוד כירח ימים עדי ירפא —

— כירח ימים ישכב עוד במטתו! אל אלהים! — קראה הנערה בהלהלה מבלי תת להרופא לכלות דבריו ותך כף אל כף.

— ההיטיב חרה לך, כי עוד ישב החולה בבית הזה ויהיה עליך למשא?! — ענה הרופא ויקמוט מצחו ושפתיו, אבל התאפק משחוק.

— אבל! — קראה הנערה ופניה אדמו כשושנה.

כי יפת מראה מאד היתה, ואולי היא עוד גם עתה אבל פניה הזועפים השחיתו הוד פניה. בראותה את הרופא נראו פניה כמו בקש לו השחוק להציב גם עלידם יד, אבל היא הֵסבה עיניה כמו מבלי משים אל העלמה וממנה נסב המבט ויגיע עד עיני הזקנה, וכרגע כִּסו עיניה כמו בענן כבד, וענן רגז פרש מעטהו על כל הפנים ברגע אחד כאשר קראה בקול, אשר נשמע בקול רגז או מצַוֶּה וגם כקול חולה יחד: ומה השחוק?!

— העלמה העמידה פניה כרגע והזקנה הסבה פניה לא ביראה, כי אם כארי בכלובו בפגוש בו נמר חורק שניו יפנה וילך לו, כי ימאס לבא בריב, אבל הרופא ענה: השחוק יבריא גויתינו יותר מאכול ושתות, וכאשר ירבה איש לשחוק כן יעשה פימה עלי כסל—

— ומבשרך תחזה זאת—ענתה האשה לא ברגז ולא בשחוק ותצא. הזקנה שאפה רוח והעלמה נגשה אל הרופא ותקרא בקול נעים מאד: עתה ארהיב אף אני עז בנפשי לשאל: ומה השחוק? הן הרגזת מוסדות הבית וגם את בעלת הבית החרדת ממקומה בבית המבשלות — —

— ואני ארוב עֲרֻבָּה—קרא הרופא—כי ברגע הזה נשוף הצלי ונשפך המרק, והקערה עם התופינים נהפכה על פיה, ומי יודע אם לא עשו להם גם התרנגולים כנפים ויעופו מן הפארור ותהי שמה ושאיה בתנור ובחדר המבשלות, וידי בעלת הבית תהיינה מלאות עבודה כל היום לתקן את אשר עותו הרקחות והמבשלות, הן מודעת זאת אשר בהסר בעלת הבית את עיניה אך רגע אחד מהתנור והיה תהו ובהו וחשך על פניה—ובטרם כלה לדבר התפרץ שנית קול שחוק אדיר מפתחי פיו.

— הנה גם זאת מודעת כי פה אליקים הרופא כקבר פתוח ובהבל פיו ישרף הכל ולא אוכח עמך, אך השחוק מה הוא?—

— חכי לי „אחות רחמניה" ותדעי הכל, אנשים אחים אנחנו, אני הרופא ואַתּ אחות רחמניה, השומרת את החולה

כי נפשו אשר כלתה לראות את אמו ואחותו ולנסות כח רגלו אם יש תקוה כי לא נכה רגלים יהיה בכל ימי חייו, מאנה היום להשתעשע במהתלות הרופא אף כי כבר הסכין בהן ויחכה עליהן בתאות נפש כאשר הכה אל הצרי, וכמעט בקול רגז ענה: ומי יודע אם לא שבשתא כיון דעל על, ואחרי עבור עוד ששה שבועות אשמע תורה חדשה. — הרופא ידע בלי כל ספק דרכי החיים יותר מזרחיה, ולא כגמולו השיב לו כי אם שחק בכל כחו להמענה הנפלא הזה ובשתי ידיו אחז בצדיו ואצבעותיו עד הבטן נגעו לבל יעתק ההר הזה ממקומו מהתנועה הגדולה אשר טלטלתהו. ולוא ראו זאת חוקרי הארץ ואשר בה, כי אז בלי כל ספק חדלו מריב ולא הוסיפו להוכח על דבר רעש הארץ ומי יולידו, כי אז ראו עין בעין כי שחוק גדול בבטן האדמה ירעיש מוסדות תבל, כאשר כן נעשה בהעולם הקטן והעב הזה. הרופא שחק ויוסף לשחוק ויתבונן אל הדלת במו הבין את השחוק לקרואים, אשר פעמיהם אחרו מבא ויפחד פן יסוף המחזה באין רואה, אבל תוחלתו לא נכזבה כי לקול השחוק באה החדרה עלמה כבת שמונה עשרה שנה ובעודנה על הסף מהרה לעזור להרופא בשחקו, כאשר עזרה לו עד הנה להוציא לאור כל משפטיו וחוקותיו ומצותיו בדבר החולה. דמעות נראו בעיני העלמה השחורות והמבריקות, היושבות על מלאת מתחת לבבות שחורות וארוכות, אשר כשני חצי אגן סהר שחור יבדילו בין המצח הזך והמשתרע בהוד יפי למעלה עד מקום שרש הצמות השחורות כעורב ובין הלחיים העגולות הצחות מחלב, דמעות שחוק, אשר הניע כל קרביה בראותה את הרופא, אשר בשבתו על הכסא התראה ככדור גדול מתנועע הנה והנה ולחייו אדמו כדם ועיניו הקטנות הסתתרו בחוריהן. אחרי העלמה באה אשה כבת חמשים וחמש טובת-תאר ובריאת בשר, אשר הרואה הכיר בה כרגע כי אם העלמה היא, ואחריה אשה צעירה לימים כבת שלשים, גבהת קומה ודקת בשר, אשר לולא היו פניה זעפים כי אז הכירו כרגע

חלונותיו פתוחים אל גן נחמד ולא חסר עוד יום, אבל תוחלתו לקום אחרי עבור העת ההיא ולצאת על משענתו בחוץ, נכזבה. ודבר הרופא אשר שמע כיום לא למשיבת נפש היה לו. אם אמנם פני הרופא לא נפלו גם היום וכמו בפעם הראשונה דבר מהתלות ויחמוד לצון וידבר על המחלות והרפואות כמו מורה בחכמת הרפואה היה והמון תלמידים פוערים פיהם כאל מלקוש לשמוע דבריו, וכן הורה להחולה תורת רגל נשברה בשומו תחבושת־נתר עליה ויכרה לו אזן כי חכמת הרפואה עצמה מאד בימים האלה, כי על כן לא עוד בסד ישימו את הרגל הנשברה כאשר עשו רופאי־אליל עד הנה כי אם בתחבושת נתר, ובכן ידעו מראש גם מספר הימים אשר מִשׁ להחולה כי ישכב למעצבה — ששה שבועות תמימים ישכב. ואף היום אף כי הודה במו פיו כי שגה במראה עיניו ולא כמשפט עשה להחולה, בכל זאת מהר ויוסף על דבריו כי לא חטא חכמת הרפואה הוא כי אם אשמת נפשו, כי הוא הורה הלכה ושעה בשקול הדעת בחשבו כי עצם הרגל נשברה, כי לא כן הוא, כי אם רק מיתרי הקרסולים נמתחו ויֵרָפו ולא יוכלו להעמיד כן את הרגל, ועל כן לא הועילה התחבשת ואולי גם הֵרֵעה מעט, כי הוסיפה חם ותרפה את המיתרים עוד יותר, ואולם עתה יראה נכוחות כי עליו רק לטבול בפושרים יום יום את רגלו, וגם צרי נתן לו לסוך אותה בו וגם היום כאשר הודה במו פיו כי בשלו נאסר החולה אל המטה על לא דבר, לא התעצב אל לבו, כי אם היטיב פנים ויאמר: „ומי גבר ירפא ולא ישגה? הן לוא היתה כזאת כי אז שגו חלילה חכמי התלמוד אשר חרצו משפט קשה: „טוב שברופאים לגיהנם" וכן לא יעשה, כי על כן למען יקום דבר חכמי התלמוד לעולם, ולמען הצדיק את הממשלה על כי לא שמתני לראש הרופאים ולראש המורים בחכמת הרפואה, אף כי רופא כמוני אין בכל הארץ, אשגה אף אני לפעמים ואגב חריפתא שבשתא" — אך בפעם הזאת לא אצל הרופא מרוחו על החולה כאשר עד כה,

אך בשמעה קול אביה ואמה אשר חרדו אליה ויעזרו לה לעשות משטר בשערותיה ובגדיה, שב מעט רוחה אליה ותבט הנה והנה, ובראותה את גד קפצה כחץ מקשת אליו ותחזק בידו ותקרא מקירות לבה: אתה היית מלאך מושיעה! ומבלי חכות רגע שמה פניה אל האשה אשר זה עתה פקחה עיניה ותקרא: הנה האיש הזה הוא המלאך המושיע, אשר פדה את נפש בתך מצרה, וזאת היא היונה התמה—קראה ודמעות נראו בעפעפי עיניה בגשתה אל העלמה ובהחזיקה בידה, ומרוב רגשותיה נאנקה דום. והאם עם בתה התבוננו חליפות רגע בהעלמה הרוברת ורגע בגד ולא ידעו עד מה, וכאשר שמה האשה פניה אל גד ותקרא האתה היית המלאך המושיע לבתי? ענה במנוחה: הלא היא אחות זרחיה! — המענה הזה הספיק להאם והבת להראותן מי הוא האיש הזה, וכין כה ובה התעוררה גם פנינה ותקרא: מהרנה, חושנה כי נעמה מחכה עליכן —

— מי היא נעמה? — שאלו האם והבת בתמהון.

— הלא היא בת יונה בן אמתי אהובת זרחיה — ומבלי הרבות דברים מהרו כלם אל המרכבה. בתחלה בקשה אף פנינה ללכת עמהם, אך תחנוני אביה הרכו את לבה ותותר עוד רגעים אחדים עמו ואחרי כן יצאה את אמה לשוב הביתה. ויותר רק זמרי לבדו בההדר אשר שאון היה מלא מאז הבקר ועת היתה לו לחשוב מזמות ותהבולות חדשות על דבר מלחמתו את עזמות, מלחמת שועל עם כפיר אריות.

ו׳.

טוֹב שֶׁבְּרוֹפְאִים.

דבר הרופא בא כאשר דבר לזרחיה; הוא הבטיח אותו כאשר נקרא אליו בפעם הראשונה כי ששה שבועות ישכב על ערש דוי וכן היתה — ששה שבועות מלאו מיום אשר הביאהו דוד קרן־הצבי וישכיבהו בחדר יפה וגדול, אשר

הוריה ומשפחתה חופף עליה ולא רב הקרבן אשר אביא במחירו —

— חדלי לך מדבר כאלה, ואל תרבי להזכיר חטאת הוריך כי גם זאת לחטאת תחשב, ולוא גם שאול חטאו הוריך, בעיניך בתם יהיו כמלאכי מרום, וגם אַת חלילה לך מפגוע בכבודך ואל תאמרי כי הוא כאין בעיני כל יודעיך כי שקר הדבר, ואני אני לא אתן אותך לעשות מעשה תעתועים, לא אתן את רעותי אשר אדענה, אותה ואת לבה, מימי ילדותי, להקריב את כבודה בעד עלמה אשר לא אדענה מי היא ואף אם אחות זרחיה היא! פנינה הִוָתְרִי פה! — כה קראה נעמה ותרם קולה מעט בדברה כאשר אולי לא עשתה כזאת מעודה. וכברק מסתר רעם כן נגעו הדברים עד לב העלמה המתרגזת וירעישו כל מורשי לבבה, ואך מבט אחד עף מעיניה אל עיני הדוברת בה וכמו ברב כח השליכה איש ארצה כן נפלה לרגלי נעמה ותאחז בכפות רגליה, ואך ברב כח הצליח בידי נעמה להרימה ולקבל בשפתיה את הנשיקה אשר עֲתִדָה לכפות הרגלים. ומני אז ישבו שתיהן כנאלמות ולא יכלו לפתוח פיהן מסערות רוחן. ואך האיר הבקר מהרה פנינה לראות אם שבה אמה, וכאשר לא מצאה אותה בביתה אז ישבה במרכבה ותלך לבית המלון, וכאשר הקשיבה את כל אשר קרה שם, היתה כאיבדת עצות כי לא ידעה מה לעשות ופתאם הורוה כליותיה ללכת אל דן מעוֵת־דין כי ילך אתה אל בית האסורים, אך הוא שאל אותה: איזה שר פלך שם עליהן משמר ואחרי כי לא ידעה, לכן נטל עליה לשוב אל בית המלון ולשאול. אולם בפעם הזאת פגעה בראש המשרתים אשר שב מבית עזמות ויספר לה כי עזמות נתן מכתב אל שר הפלך ביד האשה וגם במרכבתו שלחה שמה, אז לא חכתה עוד ותמהר אל בית האסורים, אך ברדתה מהמרכבה פגע בה זבדי אשר יצא עתה ויחזק בה ויִמָשֵך אחריה עד חדר בית האסורים.

רגעים אחדים דבקה לשונה לחכה מרב הפחד אשר אפפה,

המשפט עוד הרבה יותר ממני להתנעש ולרגז תחתך, את תשבי במנוחה! בינתי תסתתר!! —

— אם לי המשפט להתנעש יותר או אין, לא אדע, השמיעיני דבר מה לעשות ואם אחדל אז תריבי בי ותצדקי—

— מה לעשות? — קראה פנינה ותשחק ותרגז — לוא ידעתי מה לעשות כי אז השמעתי אותך ולא מהרתי לעשות זאת ברגע אשר עלתה המחשבה על לבי? לעשות! הן על כן ארגז יען כי כל עצה רחוקה מלבי... אבל! יש ויש בידי לעשות! — קראה פתאם ותקפוץ ממקומה ותכס את ראשה ותאמר לרוץ אל הדלת.

— מה תאמרי לעשות? — קראה נעמה.

— אל בית המלון ארוצה! —

— בחצות הלילה? —

— ואם גם חשכת אפלה בחוץ יאיר לי חפצי את הדרך. לא אשוב עד אמצא אותן ואביאן הנה —

— חדלי מדבר הבל — קראה נעמה בבטחה.

— ואת לזאת הבל תאמרי? אני אחפוץ להרף נפשי בעד העלמה ולפי דברך הבל הוא! ואם כן כל דבר טוב אשר נעשה לאחרים הבל הוא! עתה אבין למה זה ינוח לבך, אם אלה מחשבותיך לא אתפלא עוד —

— ואני אשנה ברברי, כי הבל הוא אשר תדברי כי לא בחצות לילה תצא עלמה לבדה ותלך בדרך רחוקה כזאת ואל בית מלון! —

— איש לא יגע בי לרעה!—

— וכבודך כאין בעיניך? —

— כבודי!—קראה פנינה ותשחק ותרגז עד כי קולה היה לזועה — כבודי! אני אשמור את כבודי?! ואם אשמרנו מכל משמר הן אועיל לי, ואם כבת שמים אזכה הן יכירו וידעו זאת כל יודעַי ולא יטפלו עלי חטאת אבותי. כבודי כאין הוא בעיני כל יודעי וכבוד העלמה הנתונה בצרה חרש עמה, כבוד

יודע אם לא יאכל הדבר הזה כעש בקרבו, ומי יודע אם לא נכונו להם מהיום והלאה ימי עני, וכל אלה הן על פיה קרו ויאתיו. והמחשבות האלה דכאו רוחה מאד, ועוד יותר הדאגה לאביה פן ישוב ויחלה בהקשיב אזנו דבר מר, והוא כבר החל לאיץ בה כי תקרא לו את הנאמן ורואה החשבונות כי יחפוץ לשמוע מפיהם מה נעשה בבית המסחר בכל עת חליו. היא שסעה אותו בדברים ודבריו חזקו מיום ליום עד כי הבטיחה אותו לעשות זאת ביום המחרת. ובעת אשר לבה היה מלא מחשבות על דבר יום המחרת, יום הפקודה לה, באה פנינה ותספר לה על אודות אם זרחיה ואחותו, ובלב מלא מחשבות יגון על דבר אביה ישבה וחכתה לקראת בא גד, ובלבה נגע הדבר אולי עוד יותר מאשר בלב פנינה, אך פניה לא העידו על רגשות רוחה בעת אשר כסער מתחולל היתה פנינה בבית, ומרגע לרגע גבר שאון רוחה עד כי תחת להשקיט את רוח נעמה עוד הוסיפה להרגיזו בדבריה ובתנועות גויתה. חצות לילה הגיע ואין קול ואין קשב מגד, ופנינה קראה פתאם: אהה מה היה להם!—לקול הזה התחלחלה נעמה אשר ישבה שקועה במצולת מחשבותיה ותקרא: ומה היה להם? — פנינה הביטה בשממון בפניה ותקרא: לא אבין איכה ינוח לבך לעת כזאת, הן כל מורשי לבבי יתגעשו כשטף מים כבירים מפחד ודאגה ואַתּ תדברי במנוחה כמו תשמעי דבר אשר לא לך הוא! —

— ומה אעשה? — שאלה נעמה — ואם ארוץ הנה והנה האם אחיש ישועה להן? —

— אם ארוץ הנה והנה, תאמרי, ותלעיגי לי כי לא אדע מנוח, אבל איכה אשקוט בזכרי את הרעה הנוראה המרחפת מול פני העלמה האמללה ואת הצרה אשר יביא אסונה על אמה ואחיה! חרה לי המנוחה הזאת! בשמחת לב עליתי הרים וירדתי עמקים ובצפרני אלה נכונה הייתי לקרוע דלתים ובריח לוא ידעתי כי ידי תושיע לי להלץ נפשה, ואחוש בנפשי כי כל דמי נהפך לגחלי אש, אש צרבת תֻּקד בקרבי, ואַתּ אשר לך

באחת—את כספם יבקשו, וכל אחד מהם בקש להיות הראשון. ובכן גדלה המבוכה ועצמה מיום ליום ויהיו כאובדי עצות ובצר להם גמרו אומר להשמיע זאת להחולה למען שאל מפיו מה לעשות, אך בהודע הדבר לנעמה קמה בפניהם ותאמר כי לא תתן לאיש לדרוך על מפתן חדר החולה ויעבר מה. וגם כל דברי הנאמן ורואה החשבונות אשר הרבו להוכיח, כי אם לא ידברו את יונה אז לא יערבו עָרְבָּה אם לא ירופפו מוסדות הבית בימים אחדים, כי כסף אין אתם עד כדי לשלם לכל הנושים, והכסף אשר יונה נושה באחרים הן לא יוכלו לבקש בטרם באה העת וגם ללות כסף מאוצר הממלכה לא יוכלו המה מבלי אשר כתב הוא ידו על השטרות, כל הדברים האלה לא נגעו עד לב נעמה, והיא באחת: עשו כאשר תחפצו אך הניחו להחולה. וכאשר האיצו בה מלאה היא את ידם למכור בר מהאסמות בכל מחיר, אך למען שלם להנושים כי לפי דברה די והותר יהיה להם לחיות אף בחצי הכסף אשר יִוָּתֵר להם, ואת חיי אביה לא תתן בעד כסף. ובדבר הזה היתה כסלע איתן אף אחרי אשר באו אנשים והגידו כי הנאמן ורואה החשבון יראו ראשית להם ולא את המחיר אשר ימכרו בו יכתבו בספר, ואם לא תשמיע זאת לאביה אז יהי ביתם עד מהרה למשסה. כל הדברים האלה הועילו אך להצמיד אותה אל המטה לשמור אותה מכל משמר לבל יבא זר אל החדר, ואף על אמה פקחה עיניה פן ישלחו בידה דברים אל החולה. וכל העת ההיא אשר המות רחף על פני החולה לא חשבה דבר בלתי אם לסוכך לראשו, אך מעת אשר שמעה את התהלה מפי הרופא כי חיי אביה מידה נתנו לו מני אז לא ידעה עוד שלו בנפשה, כי זאת הלא ראתה כי בעוד יום או יומים נטל עליה לספר לאביה את כל אשר עבר על הבית, ומי יודע מה יהיה בהודע לו כי עמודי הבית רופפו או אולי כבר אין לו תקומה. ואף כי בטחה בלבה כי אביה לא ירגיז רוחה ולא יריב בה על כי עשתה כזאת ואת פיו לא שאלה, אך מי

על חצי מלכותו, ויהי חצי גויתו כארץ אין מושל בה, או כגויה אין רוח בקרבה, והרופאים הגידו ולא כחדו, כי עוד לא יבטחו, כי גם בחצי המלכות נכונה הממשלה לארך ימים. ונעמה אהבה את אביה ולא סרה ממשכבו מיראה פן לא יעשו דבר כפי פקודת הרופאים,—אך פקודת הרופאים זאת בדבר אביה, אשר היתה לה כדבר חק ומשפט, היתה כאין בעיניה כאשר יסרוה לבל תחרף נפשה, היא באחת כי לא תוכל לתת לזר להפוך מטת אביה החולה, וכל היום לא ידעה מנוח וגם בלילה נדדה שנתה מעיניה. ולא שפת חנף היתה זאת באמור ראש הרופאים לה כי היא השיבה לאביה את החיים ולא הרופאים, כי כל עמלם עלה בתהו לולא היה שומר נאמן כזה לראשו. אכן גם ראש הרופאים לא ידע איך קלע אל המטרה בדבריו, כי אמנם לא רק למען תת להחולה שקיוו שעה בשעה, אף לא רק למען פקוח עינים על כל אשר יחסר לו והטות אזן אל כל משאלתו לא עזבה נעמה את מטת אביה, כי דבר גדול מכל אלה אסר אותה כמו בחבלים אל המטה אשר החולה שוכב עליה, ותפחד לרגעים פן בהסירה עיניה רגע אז יעלה כל עמלה בתהו.

אזנה לקחה דבר כי דוב דודה חורש על אביה רעה, כי הוא בקצפו העז לא ידע כל גבול וישבע בעברתו כי קשתה לעשות בו נקמות נוראות, להפוך עליו הגלגל וּלְהַשַּׁם את ביתו. ואם כי אך כסכלות נחשבה לאיש להאמין בדברי דוב וכל יודעיו ידעו זאת, אך גם זאת ידעו, כי יש אשר לא שקר תצמיד לשונו ואם נשבע להרע לא ימיר. וכן גם עשה כי אך נרפא מהמכות אשר הֻכָּה יצא החוץ ויעביר קול כי ידי אחיו קצרו משלם לנושיו, ועל כן הערים לאמר כי חולה הוא. והקול הזה עשה לו כנפים, ואחרי עבור ימים אחדים נהרו המון נושים כל היום אל בית המסחר, וכל עמל הנאמן ורואה החשבונות אשר דברו על לב הנושים והבטיחום כי עקר בשמועה, לא הועיל להם, כי המה

גם על נעמה, ובכל זאת כמו מסמרים נטעו בהכסא אשר ישבה עליו, כי לא יכלה לשבת עליו ולשקוט אף רגע, פעם קפצה ממקומה ובעד החלון השקיפה, ופעם הטתה אזנה אל קול הפעמון ותרץ אל הדלת, ובשובה דברה נחומים על לב נעמה, כי אין כל פחד, כי אחרי אשר גד לא שב אות הוא כי אִתּן ישב ואולי יועצו יחד מה לעשות. ובלי ספק תמאן האשה לבא לבית זר בערב ותחכה עד יום המחרת, ואף עוד זאת כי גד הן לא חכם גדול הוא ואולי לא אמר להנשים כי נעמה תחכה לראותן בכליון עינים, ועתה הוא יושב ומספר להן על אודות זרחיה וישכח כי עליו להשיב דבר לשולחו — כאלה וכאלה דברה לנעמה, אשר ישבה ולא פתחה פיה כמו לא נגע הדבר עד לבה, והנחומים אשר תדבר פנינה לא לה כי אם לנפשה המה.

לא בעלת דברים רבים היתה נעמה כאשר ידענו אותה מאז, ואף רגשותיה לא סערו כסערות, וכל אשר עבר בלבה לא נראה על פניה אף לא עבר על דל שפתיה, ורק כאשר קצפה קצף גדול, אשר לא רבות כאלה קרו לה בימי חייה, או פחדה מאד, אז חורו לחייה, אבל גם זאת לא נראתה עתה לעין, כי לחייה חורו זה כמה, ומעת אשר הלך זרחיה ואיננו נפלו פניה מאד, ואם עד הנה היו דבריה מעטים, הנה מני אז כמעט חדלה מפתוח פה. כאלה חזו בה כל יודעיה מעת אשר עזב זרחיה את הבית, אם כי איש לא ידע נאמנה אם ההולך הזה הֵסב בכל אלה, או הפגעים אשר קרו ויאתיו על הבית מהעת ההיא ולא חדלו עד היום.

לרגלי הריב ומלחמת יד אשר היתה בין שני האחים חלה יונה ומחלתו גברה עליו מיום ליום עד כי כמעט אמרו הרופאים נואש למחלתו. כבד היה האיש, גדל בשר ורב הדם, והדם ההוא רָתַח אז כמרקחה ויפרוץ חק ויגיע עד המוח ובחמו נרעך. וכמו מושל נבהל משאון עבדיו אשר יתפרצו פתאם אל היכלו, תרפינה ידיו ויניח ממשלתו מידו, כן הדל מוחו משום משטרו

כל מכאובי לבה, אשר באו לה בשמעה דבר אביה בדברו אל אמה ובגלותו לבו לה, סרו כמעט בהשיבה אל לבה כי על ידה תקום תשועה לנערה תמימה אובדת ברגשת פועלי און, והנערה הזאת היא אחות זרחיה! לעשות חסד לאחות האיש הנעלה, המרום והנשא הזה בעיניה, אשר לשמו ולזכרו החזיקה בתמתה ותאחז בכל מאמצי כחה בדרך ישרים, והרעיון לבדו כי לוא ידע כל אלה, כי אז הִלֵל אותה על פי פעלה והודה לה כי נלחמה וגם יכלה, הרעיון הזה לבדו היה מרום וגדל כח לתת לה און ועצמה ללחום עם כל פגע ולהכריעהו, או גם לכרוע לנפול לפניו, אם אך לבה ידע כי כבודה ותמתה וישרה אתה יחד בדי שאול ירדו, ועתה אנה המקרה לה להיות צנה וסוחרה גם לאחות האיש הזה, ואם לא יגבה לבבה וישכח כל צרה ומפח נפש אשר כמלאכי זעם נתנו לה מיום הולדה כשומרים לראשה ללותה בדרך החיים?! ואף עוד זאת כי בחסד הזה אשר תעשה להנערה אחות זרחיה הן תעשה חסד אמת גם עם נעמה, אשר בלי ספק תהי לזרחיה לעזר כנגדו וכבוד אחותו הלא הוא גם כבודה, ואיך לא ירחב לבבה בהרעיון כי היא, פנינה בת זמרי, האובדת מנוער, אשר חרפת הוריה הכסה כצל עב על דרכה, היא תעשה חסד להנפש הטהורה הזאת, אשר ממרום שבתה השפילה תמיד ותקרבנה כאחות לה, וגם חרפות חורפיה לא הֵספּוּ לבה אחורנית ממנה? והמחשבה המשֻלשת הזאת אִמצה לבה וחזקה רוחה מאד בשבתה בחדר נעמה מעת אשר שלחה את גד להציל את הנערה, ובהכותן יחד לגד ואם זרחיה ואחותו כי עוד מעט יבאו יחד וסר כל פחד.

אך כגבור בתחלה התקוה בלבה כי על ידה תקום תשועה להנפש היקרה לה, כן רפה רוחה מרגע לרגע בראותה כי העת תעבור וגד עודנו לא ישוב. מרגע לרגע גבר המון רגשותיה ופחד נורא אפפה פן העביר גד את המועד. כל קרביה נהפכו בעלות הרעיון הזה על לבה, אך הבליגה לבל תאציל מפחדה

ט.

נַעֲמָה וּפְנִינָה.

פנינה היא העלמה אשר התפרצה אל החדר ובגדיה קרועים והוד פניה נהפך למשחית מפחד וזועה — גם בטרם בא לה חיל מידי זבדי, אשר אמנם הֻכָּה בשגעון אחרי כי השחית את דרכו מאד, עד כי מיתריו נתקו ולבו הלל בקרבו ומח עצמותיו דלל, וזה כמה ברדפו תאוה לא עוד כמבקש להשביע תאותו היה כי אם כמתאוה לתאוה, ובראותו את העלמה אשר בכל עת ראותו פניה הציתה בקרבו כאש צרבת אך נפלא ממנו למשבה ברשתו, ועתה אף כי רוח בינתו סר מעליו בכל זאת הכירה כרגע, רק לא ידע עוד נכוחות איפה הוא, כי על כן התנפל עליה, ומי יודע אם לא עשה נבלה בראש חוצות לולא קם השוטר להניאהו, ואשר בשכר זה הפליא מכותיו ויקרע את עור פניו עד כי זב דמו כמים, אך גם מהנערה לא משך ידו כי על כן נקרעו כל בגדיה ומכסה ראשה נפל לארץ, וגם בשערותיה שלח כפעם בפעם ידו, ודי כח בפחד כזה להפוך הוד פני עלמה למשחית ברגעים אחדים — אכן גם בטרם בא לה דחיל הזה שִׁנּוּ את פניה הרגשות הרבות אשר רגשו והמו בקרבה כשאון מים כבירים ולא נתנו לה מנוחה זה כמה, ואף כי מעת אשר שלחה את גד להציל את אחות זרחיה מהרעה, אשר המיטו עליה פועלי און, ואביה אחד מהם, והוא עודנו לא ישוב...

הירושה

ספור

בשלשה חלקים

חלק שני (המשך).

Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 9 Іюля 1898 г.

ספרי

פרץ בן משה סמאלענסקין

מחלקה ראשונה:

ספורים

הברת ו׳

הירושה

שַׁחוּ רָעִים לִפְנֵי טוֹבִים.
(משלי י״ד, י״ט).

כרך שני.

ס׳־פטרבורג.
בדפוס הג׳ אדאלף לאנדוי.
תרנ״ט.

СОЧИНЕНІЯ
П. М. СМОЛЕНСКАГО.

Изданіе любителей древне-еврейскаго языка
въ С.-Петербургѣ.

ОТДѢЛЪ ПЕРВЫЙ:

ПОВѢСТИ И РОМАНЫ.

Выпускъ VI.

Гаіерушо.

Томъ II.

P. SMOLENSKY'S
SÄMMTLICHE WERKE.

HAJERUSCHO
T. II.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
Типо-Литографія А. Е. Ландау. Театр. Площ., 2.
1898.

ספרי

פרץ בן משה סמאלענסקין

יוצאים לאור בהוצאה חדשה

על ידי

אגודת חובבי שפת עבר

בס׳ פטרבורג.

שגיאות הדפוס.

צד	שורה	צ"ל
3	6	מלמטה — תנהג
3	5	מט׳—עד אשר יקרה מקרה
8	1	מלמעלה—תגדנה
10	13	מט׳—וימצא
—	—	„ —שימות
12	8	מע׳—בני הנכר
18	14	מע׳—עין בעין
22	8	„ —הזו עיני
—	14	„ —בזכרון אביה
25	6	מט׳—תוסיף
32	7	„ —ולא יסוג
33	12	„ —נודעת
34	5	מע׳—גם
43	11	„ —לוא יתומה
—	10	מט׳—לנו,
49	7	„ —ותשאנו
56	4	„ —שנו
—	3	„ —שנו
62	2	מע׳—זאת כי כרגע
63	5	„ —ושפתיו
—	2	מט׳—הגבירים
64	1	מע׳—היה בידי
—	—	„ —לתורה הוא
69	2	„ —ואיפה היא
72	9	„ —יבלה הון
73	2	„ —את יין
77	1	„ —דברי,
79	4	מט׳—דבריך:
87	10	„ —נבעת
88	6	מע׳—שבעה להם נ פ ש
95	12	„ —מות
98	2	„ —עודנו
105	4	„ —כי נשבעתי
106	8	מט׳—בעיני,
111	8	מע׳—ותניעהו
114	5	„ —שגה
118	4	מט׳—לתת לו
121	1	מע׳—בדרכי החיים
125	13	„ —ועזבונו
—	8	מט׳—לב אמי
135	3	„ —יניף שבטו
140	14	„ —למה זה
143	13	מע׳—הוריתני
—	10	מט׳—יכירני
153	7	„ —עכה
164	15	„ —אבל
166	12	מע׳—המשפט,
168	7	מט׳—ומכסה
169	2	„ —לא היה לי
171	14	„ —ויאמרו
177	10	„ —עוד אמונתי
180	2	מע׳—בידו
186	14	מט׳—באהלו
187	5	מע׳—ויוסף ויאמר
—	8	מט׳—ממצודי
191	6	מע׳—מורה
196	11	„ —משרת
206	15	„ —דבר, ותבטיח
230	11	„ —השיבתו
240	8	מט׳—הנערה
244	6	מע׳—כאשר
256	1	„ —בארץ בטרם
259	1	„ —השתאה
261	2	„ —שלש אלה
—	8	מט׳—ושלשת אלה
274	8	מע׳—משכיל בתורה
—	13	„ —לא האמין
287	14	מט׳—משפטינו
288	1	„ —ידע שלו
298	15	מע׳—יצלח
308	15	מט׳—למו פיו

בחה נלחמה, מלבד גד אשר חשב מחשבות רק רגעים אחדים.
ואחרי הביטו בפני העלמה אחות זרחיה ובאמה השוכבת עליה,
כמו בקש להוכח אם לא הרחף צרה נגד פניהן, קפץ ממקומו ויחזיק
בראש זבדי ויפילהו ארצה וישם רגלו על לבו לבל יוסיף קום,
ואז מצא גם השוטר ידים לעזור לו ואמץ לב להשמיע להשר,
כי זבדי הֻכָּה בשגעון ויכה את כל הקרב אליו וגם על העלמה
הזאת התנפל ברב כח וכאשר בקש לדניאו קרע את בגדיו
ופיו וירבה פצעיו, ואך אז התאושש השר ויצו לאסור את
המשגע בחבלים, ובין כה וכה התאוששה גם העלמה ותכר את
שערותיה מעל פניה, וקול כקול רעם התפרץ מפי זברי ואשתו
וגם גד עמהם: פנינה!..

ממראה עיניו. יוגז לב אשר רגז כל הלילה ההוא, וקשה ערף גד וקול שחוק זמרי בלבלו הושי האיש הזה, אשר בלה כחו ושארו בתאוה ויין, ובעמדו כה ורוחו כים נגרש נשך בשניו את שפתו עד זוב דמה, וזמרי יענה בקול: ראה נדיב, כלב נשכך, כלב שוטה ואין מרפא! לעמע כלב שוטה הקיצה אשת זמרי ותתן בקולה, ובראותה את זבדי אשר התנפל על זמרי וישם מחנק לצוארו התנפלה היא עליו ותשוך באזנו בכל מאמצי כחה, עד כי כמעט נותר בדל האזן בין שניה. וגד עומד על עמדו ולא ימיש, וברגע ההוא התפרצה אם זרחיה ותפול באין אונים על מטת בתה, ואחריה בא שר הפלך אשר ברב כח הוציא את זבדי מידי אשת זמרי, אשר תקעה צפרניה בו וכמו עלוקה נצמדה עליו. פני זבדי היו נוראים אחרי אשר חלצו השר מידי האשה ובעינים משוטטות כמשגע הביט הנה והנה, ולקול זמרי אשר הוסיף לשחק חרד כעיה נדף ולא ידע ולא הבין דברי השר אשר אמר אליו בלאט כי עזמות קרא דרור להעלמה ואם יחפוץ ימכרנה עתה בידו. הוא הביט בו במבוכה ויקרא: הכלב! הכלב! בקול נורא מאד אשר החריד את העלמה משנתה וגם האם פקחה עיניה ותבט סביבה מבלי דעת מה נעשה בה, אז מהר השר ויצו לשוטר להוביל את זבדי אל ביתו, ועל האשה צוה כי תמהר ותקח את בתה ואת גד ואת אשת זמרי כדבר עזמות ותעזוב את בית האסורים. אך בטרם עוד כלה את דבריו קם שאון חדש בבית, שאון אשר הרגיז לב כל היושבים בו ואימה חשכה נפלה עליהם וכמו שמו בסד רגלם כן לא יכלו למוש ממקומם ולהושיע לעלמה אשר התפרצה אל החדר, הקוראת בקול נורא לעזרה, ובגדיה קרועים מכף רגלה ועד קדקדה, וזבדי אשר ממנו יזוב דם כמו מפר שחוט ומתאמץ להזיק בה, ואחריו ימשך השוטר אשר גם בגדיו ופניו קרועים ומכוסים בדם, וכה התפרצו כלם יחד אל החדר ולמראם אחזה רעדה את כל הנמצאים בו ואף השר עמהם, עד כי אבק רוח באיש לקום לעזרת העלמה, אשר בשארית

גם אני לו כאשר אדע איפה תחבא יונתו, ובפעם הזאת אחפוץ רק לקחת את העלמה אתי —

— קחנה ולך—ענה זמרי וישחק בקול מוזר—אך שאל את פי האדון השומר לראשה אם יתננה בידך. — הלעג הזה הרגיז רוח זבדי וימהר ויגש אל גד ויקרא בקול מצוה: סור לך כרגע מהמקום הזה! —

בעת אשר דבר זבדי עם זמרי שב רוח גד אליו וישב לבנות עולמות חדשים, ועתה בגשת זבדי אליו כבר עמד על תלו עולם ערוך בכל בלבו. רעיון נעלה ועמוק מאד הוליד רוחו, והוא—כי יעמוד על עמדו כסלע איתן, וינסה איפא זבד להמישנו ממקומו, כי על כן לא ענה דבר ויוכף לעמוד על עמדו, פניו אל המטה ואחוריו אל זבדי, אשר בחרות אפו התגעש וירקע ברגליו וקצף יז מפיו, וכל אלה לא ראו עיני גד, אף לא הטה אזנו לשמוע, אבל כאשר נגש זבדי להדפנו בזרע כח נדמה לו כמו העלה פתאם אבר כנשרים ויעף עד קצה החדר ויפול מלא קומתו על זמרי, אשר נתן קול שחוק מרגיז לב, כי לא בקול אדם היה הקול ההוא, כי אם בקול מעמקי שחת. אם כה היה קולו תמיד בשחקו או עשה זאת בצדיה וישנה קולו להרגיז לב זבדי לא נדע, כי לא הרבה שחק זמרי בימי חייו, ואם שחק עשה זאת רק בעלות עליו רוח המושל ויאמר להפיק ממנו רצון, אך אם כה או כה היה השחוק ההוא כקסם להרים את זבדי מהארץ ולהעמידהו על רגליו ובעמדו הביט סביבו ברעדה כמו ראה את השאול פתוח לרגליו. אולם אחרי אשר שב רוחו אליו הוסיף להתמרמר אל גד אם כי לא הוסיף לנגוע בו ביד, רק את לשונו שלח בו, כי החרפה אשר עטה עליו אכלה כעש בעצמותיו ויאמר להפיל עליו פחדים, כי יתנדו בידי השוטרים והמה יעשו בו שפטים נוראים. אך גד היה כלא שומע ובדבר הזה העלה אף זבדי עד להשחית, וזמרי מפאת החדר יוסיף להשמיע כפעם בפעם קול שחוק אשר הרגיז את רוחו, עד כי כמעט היה משגע

— האתה פה? בליעל! — קרא זבדי והמתו בערה בו בשומו פניו אל הדובר בו — אתה בוגד רמיתני ותלעיג לי, אבל גם אני ארע לשלם על יתר—קרא שנית וירם את מטהו.

— את מטך השוך לאחר — ענה זמרי במנוחה כדרכו— ועתה אתה שמע לדברי, כי הרבה לי לדבר עמך לטובתך —

— העוד תאמר למשכני בחבלי הכזב? —

— הוי פתי! הן תראה כי אף עזמות חרה בי וייסרני ויסירני מעל פניו ולמען מי אסובב אותך בכחש? האמן לי כי נכון אנכי לעבדך כאשר עבדתי את עזמות, אם אך לא תקשה ערפך ותשמע לכל דברי. — הדברים האלה הניחו כמעט רוח זבדי ויאמר: אבל הגד כלב זקן, מה היה שם בבית המלון ולמה רמיתני? — הדברים האלה לא עוד כדברי רגז נשמעו, כי אם כדברי איש אשר יחפוץ להתרצות לרעהו.

— שמע ובין—ענה זמרי—אני גמרתי אומר לכרות שוחה לעזמות אשר הרבה הרע עמי, ויחדל מתת עוד אמונתו בדברי ויתהלך אחרי כצל אל המקום אשר הלכתי פן אבגד בו, ובכן מצא גם נתיבות בית המלון, ובעזות מצח, אשר רק לו נתנה, בא ויחבק את העלמה אשר התעלפה כרגע, אך אני קמתי בפניו, כי זכרתי את הדבר אשר הבטחתיך, אבל הוא גבר מכני ויפילני ארצה, אולם האיש הזה אשר לא אדע מי הביאהו פתאם שמה, קם בו ויכהו מכת לחי עד כי צבתה כרגע ככבר לחם, ואז נתן צו כי יובילו אותנו כלנו לבית האסורים, ועתה אם תתן ידך לי יש ויש לאל ידינו להכריע את הארי תחת רגלינו, בידינו לעשות בו כלה, תן ידך לי ותהיה תפארתך על הדרך הזה ושמך יגדל בעיר, וכלם יגידו ויאמרו לך כי אתה הכרעת את הנמר הזה אשר מפניו חלו ורגזו כל עשירי העיר וגם השרים והשופטים. — זבדי פתח פיו וילטוש עיניו בשמעו את דברי זמרי כמו לא הבין אותם ואחרי כן ענה: למה תרבה הבל? מה לי ולעזמות? ולמה לי להכריעהו? אני לא אחיל מפניו ולא עשה רעה לי, ואשר דמה להעלמה, הנה כן אעשה

כנס מפני הרב. בתחלה שם פניו הביתה, אך בבאו עד הדרו שב וישם פניו אל בית האסירים.

— טוב יהיה האחרון מהראשון, בפעם הראשונה הוצאתי את הנערה עם סרח העודף, עם האם אשר היתה למשלחת לי, ועתה אוציא רק הנערה ואובילנה אל המקום אשר אחפוץ—אמר לנפשו ויבא אל שר הפלך ויבקש ממנו כי יתן שנית את העלמה על ידו, אך בתחלה נסה שר הפלך להתכחש ולאמר כי לא ידע עד מה, אבל כאשר שב זבדי והפציר בו ענהו בתם לב, כי יפחד מפני עזמות וכי לא יוכל בפעם הזאת לעשות קטנה או גדולה מבלי שאול את פי עזמות. וגם כל הקללות אשר קלל זבדי את עזמות וכל ההבטחות אשר הבטיח את שר הפלך כי משכרתו תהי שלמה מאתו לא הועילו לו, רק לזאת נאות לו השר לתתו לבא אל חדר העלמה ולדבר עמה אולי תאות היא ללכת אחריו בחפץ לב, וכאשר תבקש היא זאת ממנו אז אולי יוכל לעשות זאת — שר הפלך היודע עת לכל חפץ אמר בלבו כי בין כה וכה אולי יבא דבר עזמות מה לעשות ואולי יקרא דרור להנאסרים ואז ימסור את העלמה בידי זבדי ושכר רב יקח מבלי העלות עליו אף עזמות.

זבדי בבאו החדרה לא שם לבו ליתר היושבים שם כי אם ישר הלך אל מטת העלמה מבלי שים לב גם לגד אשר ישב בפאת המטה. וגד כאשר ראהו שכח מהר את כל אשר חשב אודותו ויבט בפניו כנדהם מבלי דבר דבר או הניד עפעף, וכה הביט בו זמן כביר כל עוד אשר על עמדו עמד זבדי, אך כאשר שלח ידו ויבקש להחזיק בידי העלמה התנשא גד ממקומו ובצדו הדפו אחור ויעמוד לראש העלמה מבלי דבר דבר. זבדי התעורר ויקרא בקצף: סור לך כרגע! — אך גד לא ענה דבר ותחתיו נשמע קול מפנת החדר, והקול ההוא לא כקול יועץ או מזהיר או לועג לאיד היה, כי אם כמו כל אלה יחד נשמעו בהקול ההוא אשר יצא מפי זמרי באמרו: שמור לחָיֶיךָ זבדי ולא יפול לך להבל מתנה אחת אפים כאשר נפלה לעזמות —

בית המלון אשר יסר לו זמרי באמרו להביא לו את העלמה שמה. בבגד בוגדים משך אחריו את האם, וכבער אין לב עזב אותה ברחוב העיר מבלי מצוא מזמה לשית בחלקות לה ולהוליכה שולל גם אחרי כן, ולא השיב אל לבו כי עתה תפקחנה עיני האשה בפעם אחת ותראה את מעלו ובגדו, אך הוא אמר לנפשו כי כבר מצא את חפצו ומה ממנו יהלוך אם תְוָדַע להאם מזמתו או אין, הוא בא עד מטרת תאותו ומזמתו ודי לו. אך כאשר הכה שעה ושתים וזמרי עוד לא בא, אז עלתה מחשבה על לבו פן בגדו בו כאשר בגד אף הוא, ופן שות שת לו זמרי בשפת חנף ולשון רמיה למען הוציא צידו מבין שניו ולתת את הטרף הזה לאחר. בעלות המחשבה הזאת על לבו רגז וירקע ברגליו ויקלל את זמרי ואת עזמות בקללה נמרצת, ובכל זאת לא נועז לעזוב את מקומו פן יבא אחריו זמרי ולא ימצאנו. וכה בלה כל הלילה ברגז, ואף השנה נדדה מעיניו כל הלילה, כי אך נפלו חבלי שנה על עיניו התעורר ולבבו היה כהולם פעם, כי קול צעדים שמע, וימהר ויפתח הדלת לקבל את הבאים, אך הבאים הלכו לחדר אחר ולא זמרי ולא הנערה היו. ואחרי כי שימרי נשף כמהו לא מעטים היו בבית המלון ההוא (אשר לא נבין מדוע נקרא בשם „המלאך מיכאל" ולא בשם „בעל פעור" או „בית עשתרות"), לכן התעורר והקיץ כפעם בפעם וגם היין אשר הרבה לשתות לא הפיל עליו תרדמה כי אם שממון הביא ברוחו ובעבור שעות אחדות הלם כהלם פעם לא רק בלבו כי אם גם בראשו, וככלב קשור בשלשלת כן רגז תחתיו וכן התמלט מפיו קול עברה כפעם בפעם עד אשר אתא בקר ואז לא הכה עוד וימהר אל בית המלון ששם עזב את זמרי והנערה. ובשמעו מפי המשרת את כל אשר נעשה שם וכי עזמות הִכָּה לחי וישב כשבא במפח נפש, שחק בכל כחו, ואך באמור לו המשרת כי אֵם הנערה פה ואולי יחפוץ לראות פניה רגז וירקע ברגליו וינס

הבאים מה יעשה בקום שנית זבדי או עזמית, או איש אחר, אשר בדרכיהם יבחר, לשים מוקשים ברגלי פנינה, וכאשר שב ויבקש חשבון מחשבותיו השתאה והשתומם מאד, כי לבו רחב פתאם להכיל מחשבה רבה. עד היום לא הרבה מחשבות, ואם גם חשב היה לבו מלא רק מהדברים אשר היו נכח פניו ולפעמים חשב מחשבה גם על אשר עבר עליו, אך לחשוב מחשבה על דבר אשר לא בא עוד לעולם ואולי גם לא יבא ולא יהיה, לשים לב אל הבאות בטרם תקרינה, באלה ובאלה לא נסה מעודו, ועתה כאשר פתאם לפתע היה לבו לאוצר מחשבות כאלה, היה כמו אחר בעיניו. והחרשה הזאת מצאה חן בעיניו, כי הן טוב הוא לאיש לכלכל דבר במשפט בטרם נהיה לבל יבא במבוכה כאשר יבא הדבר ומזמה תקצר ממנו ולא ידע מה לעשות. ואם כי לא נקט בנפשו על כי נתן את לבו להיות כצחיח סלע אשר לא יזרע ולא יצמיח מחשבה חדשה ועצה טובה, זה עשרים ושלש שנים, מעת אשר יזכור את כל אשר עבר עליו, כי למי היה לו לעשות זאת? לנפשו? ומה חסר לו גם אם לא הרבה עצה ומזמה? האם לא חי עד כה? ולוא גם לא היה עד כה מה ממנו הלך? אבל עתה הלא עליו להיות חומה על אחות זרחיה, ואת נפשה הלא יבקשו, והאנשים האלה יחבלו מזמות, ואם כן אך טוב היא כי יעשה אף הוא כמהם וירבה עצה ומחשבה. ואך גמר אומר כי אך טוב הוא להרבות מחשבה ואך חשב מחשבות אחדות נדמה לו כמו יצר עולמות חדשים, וכאשר בעיני האלהים היה טוב כל אשר עשה, בלי ספק יען כי לא לנפשו כי אם לאחרים ברא ועשה, כן טוב גם בעיני גד כל העולמות החדשים ההמה. ובעודו בורא עולמות ובעודו שש עליהם והנה פתאם לפתע זבדי למולו בהדר בית האסורים, וכל עולמות המחשבות והמזמות כמו עשו להם ברגע אחד כנפים ויעופו ויעלו בתהו, כן התבונן בזבדי כחולם מבלי דעת מה לעשות או לדבר.

בלב מלא קצף ותוחלת נכובה בלה זבדי כל הלילה בחדר

מחשבה על לבו פן יקום שנית איש לרדוף את אחות זרחיה. זמרי השמיעהו בשפה ברורה, כי גם זבדי גם עזמות שוחה כרו לנפש העלמה ועל זבדי לא התפלא אם עשה כזאת, הן הוא היה שונא לזרחיה, ואביו מלא פני זרחיה קלון ובעבורו עזב את בית יונה וגם את העיר, כל אלה לא נכחדו מן גד, כי על כן לא התפלא אם זבדי בקש רעת זרחיה, אך למה בקש כזאת עזמות לעשות והוא הן לא ראה מעודו את זרחיה, אף לא קנא בו על דבר נעמה בת יונה, ואיכה עלה על לבו לחרוש רעה על התמימה? הדבר הזה גבר מבינתו, אשר לא הרבתה להתחקות על שרשי רגלי אנשים ודרכיהם ופעולותיהם. ואם כי לא רבות ידע חפצי בני האדם ותאוותיהם אשר יעוררו אותם למעשה ולפעל, בכל זאת הבין כי יש קנא ונוקם אשר יחרש על רעהו רעה, כאשר פגע בכבודו, או שלח ידו בכספו וכאלה, כי כאלה וכאלה כבר ראה אף גד בעיניו. ואם כי מלבו רחק רגש כזה, בכל זאת אחרי כי הסכין לראותו הבין כי בדבר הזה יקושו ויוקשו בני האדם, אך כי יתבונן איש אל בתולה וישים מוקשים לרגלה ללכדה בפח, זאת לא שמע מעודו, ועל כן לא הבין איכה תהיה כזאת, ובלי ספק לא האמין גם לדבר זמרי אשר דבר כזאת על זבדי ועזמות, לולא האיצה בו פנינה כי יחוש לעזרת אחות זרחיה, באמרה כי רעה נראה נגד פניה, ולולא ראה בעיניו את עזמות מתפרץ מהחדר אשר בו התעלפה פנינה אחות זרחיה; אך כל אשר שמע ואשר ראה בעיניו נתנו בלבו את הרעיון כי ימצאו מסגעים וחסרי לב אשר יעשו גם רעות כאלה בארץ, כי על כן גמר אומר להיות מהיום ההוא למחסה עז על פנינה ויעבור עליו מה, ואם גם יאלץ לחלק חבלים ומכות לחי לא ישוב אחור. אמנם מפני הדבר הזה חרד מאד וטוב היה לפניו לְהִכּוֹת שבע מאשר יניף הוא ידו פעם אחת על רעהו, אך למען אחות זרחיה נכון היה לעשות גם זאת, והרעיון הזה הוליד עוד רעיונות חדשים בלבו; לחשוב ולהבין עצה לימים

תבקש אהבה, והוא הן גבר הוא, אך בשלו נצלה העלמה מפח זבדי, ועל זאת ישיש מאד, וכהנה רבות דבר וימהר וישב אל השלחן ויכתוב מכתב אל שר פלך העיר כי ישלח לחפשי ברגע את העלמה . . .

— ראי אשה כבודה — אמר בהסבו ראשו אל האשה כי גם זאת אעשה לך, גם בטרם שאלת, וגם את האיש אשר קם להגן על בתך אוציא לחפשי אף כי הֵעֵז פניו נגדי מאד, וכל זאת למען כפר פניך, וגם לאשת זמרי אתן הפשה, רק הנבל לבדו יוָתר, כי אותו לא אוכל להוציא חפשי, בו אעשה משפטים, כי הוא הסב בכל אלה — כה דבר וישב ויפלה את המכתב ויתנהו להאשה אשר לא שמה לבה אף לדבר אחד מדבריו החמין ו[illegible], ובקחתה המכתב מהרה לעזוב את החדר כמו על גחלים עמדו רגליה, אך עזמות פגע בה ויאמר: מרכבתי נכונה לפניך! — בתחלה מאנה האשה לשבת בה ואחרי אשר הפציר בה ישבה בהמרכבה ובעבור שעה נפלה על ערש בתה ואך קול אחד התפרץ מלבבה הנשבר ולא הוסיפה, כי קולה נחבא ועיניה קמו כמו עזבה רוחה עד נצח . . .

ח.

מְשׁוּבַת פְּתָאִים.

ברגע אשר התנפלה אם זרחיה בבית האסורים על בתה, עמד גד כסלע איתן לרגלי המטה כאיש צבא על המשמר אחרי אשר ערך בתהלה מלחמה את זבדי; מלחמה אשר זבדי זכר אותה עוד הרבה יתר מעזמות, כי מעת אשר נסה גד בפעם הראשונה להרים יד, אף כי נחם מאד ממעשהו זה, כי איך יניף איש על רעהו ידו, והוא בלי חפץ עשה זאת וכמו נדחפה ידו בכח נעלם ומבלי משים נגעה בלחי עזמות, בכל זאת חש בנפשו רגש חדש, ולמרות הפצו התנשאה ידו כאשר עלתה

— האל האיש אשר גזל את בתי תחנונים אדבר?! — קראה האשה, ואמץ לב אשר לא פללה חשה פתאם למראה החומס—אם אדבר תחנונים אז אעשה כזאת בעיני השופטים, ולא באזני חומס נפש בתי, אשר אמרתי כי ישיש, בשמעו כי אני לשלום —

— אשיש אשיש מאד — ענה עזמות בלעג גלוי—אשיש מאד על הכבוד הזה ואמהר להתרפס לרגליך לבל תעשה בי כלה, אבל מתי יהיה האות הזה? הן לא ברגע הזה?! —

— אם לא ברגע הזה אז תאחר המועד ודבר אין לי עמך. אני באתי לשלום יען כי ארכו לי השעות לחכות עד הצהרים, אבל עתה אעשה זאת בחפץ לב בראותי כי אניף ידי על איש אין לב לו, אשר יחמוס יונה תמה וילעג לאיד אמה—ובדברה כזאת קמה ממקומה. בעיני עזמות לא טוב היה הדבר, כי הוא חפץ בכל לבו להוציא לחפשי את העלמה אשר לא עשתה לו רעה ולבלתי התגרות על לא דבר בהאם מרת הנפש, אך גאותו וגאונו לא נתנוהו דבר רכות את האשה אשר לא התחננה כי אם צותה עליו, כי על כן בקש אך תואנה לשוב ולבא עמה בדברים בשאלו את פיה: ומה יהיה בצהרים?—

— אז אקרא חמס באזני ציר ארצי והוא יהיה לעזרתה לי —

— באזני ציר ארצך!—קרא עזמות וִיבָּהֵל, עד כי כמעט נראתה גם על פניו הבהלה, אך התאושש ויוסף לדבר: אם כן מארץ נכריה הנך, וזה הנבל רמה אותי לכן כה יֵעָשׂה לו: לכן שמעי אשה כבודה במנוחה ואל תרגזי ואני אספר באזניך ככל אשר נעשה, ואז תדעי כי אני לא עשיתי כל רעה ורק הבונדים זמרי וזבדי כרו לך ולבתך שוחה — ובשפת חנף ספר עזמות את כל תרמית זמרי ויאמר כי נכון הוא לכפר פני בתה במתן רב, יען כי העמה עליה חרפה, אף כי לא ידע עד מה, כי רחוק רחוק ממנו לעשות רעה לאיש, או גם להכאיב לב חנם, אך הנבל פתהו כי מצא יפת תאר מאין כמוה, אשר

את בתה אליה, אולם שתי השעות אשר בלתה באולם בית עזמות שבו וענו את נפשה בכל ענות אשר אך יוכל הקורא לשער בנפשו. היא בחרה ללכת אל רודף נפש בתה אשר הביאנה עד ירכתי בור כלא מלכת אל הציר, אשר יעשה משפטה ודינה ואולי גם יקום נקמתה מרודפי נפשה, וכל אלה יען כי קצרה רוחה לחכות עד הצהרים, והנה היא מחכה באולם צוררה זה זמן כביר, אשר נראה לה כמו כבר עבר יום. כפעם בפעם התנשאה ותאמר לשוב אל בית המלון, אך לא עצרה כח למוש ממקומה: אולי יקום עד מהרה, אולי יחיש לבתה כרגע פדות, מי יודע אם לא משגה הוא אתו ולא עלה על לבו לדכא נפש זרה לו, מי יודע אולי כבר תחבק את בתה עוד בטרם עבר הצהרים, המחשבות האלה כמו שמו בסד רגלה ולא יכלה קום למרות חפצה, ולבבה סער בחזקה מבלי הפוגה, עד כי נדמה לה, כי קול לבה הדופק ישמע עד למרחוק; אולם כל אלה הרגשות כאין נחשבו מול אלה אשר הרעישו מורשי לבבה כאשר השמיענה המשרת כי עוד מעט תראה את פני האדון וכאשר הופיע האדון הזה ויתיצב לנגדה ואך מעט הניע ראשו בשאלו: מה תבקשי! —

— את בתי! — קראה האשה. שתי המלים האלה פרצו מפיה בקול אשר הרעיש כקול רעם בחדר הגדול ובקולה נשמע מפנת החדר עד כי גם האשה נבעתה מפני קולה. עזמית הבין כרגע כי היא אם העלמה, ומחשבות שונות התרוצצו בקרבו ולא ידע איך יבהר דבריו עמה אם ידבר אליה קשות כאדון ומצוה למען הפיל עליה בלהות או רכות למען שכך את חמתה ולא תקום לדבר אתו משפט, ובעודנו חושב מחשבות ומתכונן בפני האשה הרעימה היא שנית: לא לשבת פה באתי הנה, כי אם לקחת את בתי! —

— קחי אותה אם און בידך—ענה עזמות אותה בלעג — אבל לא בשפה כזאת ידברו אלי, ואם תחנונים תדברי אז אולי אשיבך מלים, ואם אין . . .

נפשי ולבבי — ואך חשבה מחשבה כזאת אמצה כחה כרגע ותצלצל בפעמון וכעבור רגעים אחדים דפק המשרת על הדלת. שארית כחה אזרה לקום לפתוח לו הדלת, וכמו ירחים התהפכה בציריה על ערש דוי, כן התנהלה בכבדות ותנוד ותנוע בלכתה.

— מה חפצך? — שאל המשרת לא בקול אומר כבוד— הן זה עתה אתא בקר ועוד לא נוכל ללכת אל בית עזמות—

— מי היה פה? —

— מתי? —

— זה עתה! —

— הוא — ענה המשרת ויפער פה כשאול לפהק— ובדי היה פה ויקצוף קצף גדול, ואני אמרתי לו כי אַתּ הנך פה, אך הוא הניע בידו לאות כי ימאן לראות פניך ויבחר לבקש נתיבות בתך ולהצילה שנית —

— ואם כן לא ראה את בתי מעת אשר הלך מבית המלון—קראה האשה ותשאף רוח כמו הוסרה אבן מעמסה מעל לבה.

— זה האיש זמרי בגד בו—זאת אבין עתה, ועל כן שלחהו מפה ויבטיחהו להביא אליו את בתך והוא חכה עליה עד אור הבקר, ובין כה וכה הביא את עזמות לצוד ציד—

— רב לך, הס! אויה אויה לי, על בתי יַדו גורל! שוב הנה בעוד שתי שעות ונלכה — המשרת יצא בהניעו בראשו, כי מחשבה עלתה על לבו: בינת האשה הזאת הסתתרה, כי הלא כה הוא דברה ותנועת ידיה, וגם פניה יפיצו זועה כפני משתגעה, ובכל זאת נכון היה להובילה אל בית עזמות אם תשלם לו את עשרת השקלים בטרם עוד ישימו לדרך פעמיהם. והאשה אשר נחשבה למשֻׁגַעת שבה לְהֵענות תחת סבל מצוקות לבה, ותקוה ופחד שמו חליפות משטרם על רוחה, אשר נע ונד כאניה בלי נס ותרן בגלי זעם. ואם כי בכל הדרך בלכתה אל עזמות בא כמעט אמץ בלבה והתקוה שעשעה נפשה כי עוד רגע ותראה את בתה, כי עזמות ימהר כרגע ויתן צו ויוציא

צור צדונו ברשת כזב ובחבלי שוא אסרונו אל חדר בית המלון, ואני אשה נבערה מדעת שמעתי ואפת, ולא בקשתי נתיבות הבית אשר בו מצא זרחיה משכנות! אכן אשה לא גבר היא!— כה דברה לנפשה בקול בלכתה בחדרה הנה והנה בצעדי און ובבטחה, כי עתה לא תהי עוד למשחק לחבל הבוגדים ולא יעַוּו עוד את דרכה. אבל פתאם התחלחלה וכל עצמותיה רחפו, ברכיה כשלו עד כי נפלה על הערש אשר בקשה להתחזק באחד מקירותיה — את קול זברי שמעה בהריעו, ואם כי לא הבינה דבר אחרי כי בשפת הארץ דבר את ראש משרתי בית המלון, אך זאת הבינה כי בדבריו רגז ושחק, גם קלל, והקול הזה שב והזכירה כי בתוך עם כבד עון היא יושבת, בתוך לבאים אשר ישאפו לבלעה חיים, והוא הלא ראש רודפיה, זאת תראה עתה עין בעין, כי צוד צדה אותה ואת בתה וישחק בהן, ומי יודע את המזמה אשר יחבל עוד למען משוך אותן שנית ברשתו? מי יודע אם לא בעת אשר שלח בעקבה את האם לקח את הבת לו... הרעיון הזה הלם ראשה כרעם וברקים וכאש צרבת עבר פתאם על כל גויתה, אשר בין רגע חלפה וקור הרעיד את עצמותיה ועורה סמר, ובכל מאמצי כחה אחזה בראשה כי נדמה לה אשר ברגע ההוא יתפוצץ. ולא על ראשה נפל לבה, אותו ואת חייה גבונה היתה לתת ברגע ההוא לממיתים ולתת להם תודה על חסדם זה כי יהלצו נפשה ממצוקות אשר גם מצוקות שאול כאין נגדם, אבל זיק התקוה אשר הבריק בהֻבה אולי לא עוד נגעה יד מעַול בבתה ועוד בידה להצילנה מכל מבקשי נפשה, הזיק הזה האיר את עיניה לראות כי עוד הפץ לה בראשה, ועל כן באחזה בו בכל כחה נדמה לה כמו תוסיף לו עצמה. וכן עצמו מכאוביה וענות נפשה אשר לא ישער איש בנפשו זמן כביר, ומי יודע אם לא דִכְאָה תחת סִבלם עד לבלי קום, לולא הופיע פתאם רעיון אשר אמנם רעיון רוח היה ובכל זאת חִיה את נפשה. מי יודע אם לא יַרְאֵנִי חזיון רוחי הסוער והנדכה מחזות לא היו וישמיעני קול מתעה מחריד

— אם כן אלכה לי ואשר דברתי יהיה כלא היה —

— גם אני כזאת אומר, וכבר דברתי ושמעתי הרבה יתר מאשר חפצתי — קראה האשה באנחה מקרב לב — אך עוד הפעם אומר לך, כי שכרך נכון לפניך אם אך תמציא לי עצה ועזרה איך להציל את בתי —

— הלא אמרתי לך, כי אין דרך אחרת לפניך בלתי אם תבקשי משפטך מאת הציר, או תלכי אל עזמות ותבקשי ממנו כי ישיב לך את בתך, ובאשר תבחרי נכון הנני לשרתך —

— את הציר אוכל לדבר בצהרים, לכן אלכה בתחלה אל עזמות אולי ישיב לי את בתי בשלום, אך כאשר יקשה את ערפו אז אגיש משפטי—כה ענתה האשה וכה גם גמרה בלבה אומר ולא הסירה עוד בגדיה מעליה גם לא שכבה לנוח, כי אם ישבה והכתה בכליון עינים לאור בקר, ואחרי כי נפתחו לפניה שני דרכים לכן רגע מעט לבה ותקו כי עוד מעט תמצא את בתה, ואז תמהר לעזוב את עיר בלהות זאת, אשר מאז באה בשעריה לא תדע אף רגע מנוח, כל היום יעטרוה עצרת בוגדים ויסבבוה בכחש, וזה פַּעֲמַיִם באה עליה צרה, אבל זכרון בנה עלה על לבה כי גם הוא ישב במחשכים בעיר הזאת ויחכה לגואל ואין, ויפול לבה מאד, כי איך תוכל לברוח לעזוב את בנה יחידה בצרה למען החיש מפלט לבתה? אבדנו אבדנו !—התפרץ מפתחי פיה באנחה נוראה, אך פתאם קפצה ממקומה וכמו רוח ממרום בא לה ויתן לה מאור עינים ושמחת לב בפעם אחת, כן האירו פניה ותקרא בקול: שקר הדבר, שקר וכזב מאין כמוהו, הבוגדים המכזבים שות שתו לי בכזב ויערימו סוד להוליכני שולל באמרם כי זרחיה כלוא בבית האסורים, מרמה, מרמה! הן נקי כפים ובר לבב הוא ומי זה יכריענו? הוא הן לא אשה רפת ידים הוא ושפתו אתו, גם ידע למצוא ארחות ציר ארצנו, ואיכה תמצא יד אויביו לבלענו? שקר הדבר, הוא איננו בעיר! ורק למען שים פחים בעקבותינו חבלו מזמה, הוי פושעים! ואיך טחו עיני עד הנה מראות כי

— האם לא אמרת לי, כי על פיו היתה שומה כי ישימו את בתי בבור, ולמי אפנה אם לא אליו? —

— הלא מארץ נכריה אַתּ, ואם אמת בפיך כי לא תדעי את האיש ואך בחזקת היד קם עליה עזמות ובלי משפט הביאה עד בית האסורים, הלא עליך לשים פניך אל ציר ארצך ולא אל שונאך, הן לא כילידי הארץ הזאת אשר יפחדו מפני כל שוטר ומפני כל גביר בעיר, ילידי ארץ נכריה המה, את משפטם לא יְעֻוּתוּ ובאין פשע לא יְוָסרו, כי יש מושיע להם —

— האמנם כן הוא ואני לא ידעתי זאת עד הנה ואיש לא הגיד לי —

— אמנם כן הוא ואם תחפצי אובילך אל ציר ארצך —

— הובילני כרגע —

— כזאת לא יעשה כעת כי רק בצהרים תוכלי לראות פניו —

— בצהרים! ועד העת ההיא אחכה? הן אגוע בטרם אראה פניו ! —

— ומדוע לא תשימי פניך אל המלאך הגואל אותך מאז? הסוכך עליך באהבה ? —

— מי הוא ? — קראה האשה בתמהון.

— היא תדע להתחפש מאין כמוה, ואני דמיתי רגע כי אמנם אמת בפיה — אמר המשרת לנפשו; ואליה אמר: אולי גברתי, הן אנחנו המשרתים נדע הכל, דבר לא נסתר מנגד עינינו, ואם זבדי פדכן אז מבית האסורים, ומני אז ישלם שכר חדרכן בבית המלון, וכל מחסורכן עליו, אות הוא כי גואל ומושיע הוא לכן, או אולי כבר נקעה נפשו מכן ? —

— זבדי! — קראה האשה ותתחלחל — זבדי ישלם שכר החדר וכל מחסורינו עליו! הוא ישלם ואני מידו אקח מאום? הרים כַּסוני! מי השמיע כזאת? או מלבך תוציא מלים להרגיזני ? —

האסורים, לעזמות או לכל אשר תחפוץ אך עזור לי למצוא את בתי ושכרך נכון מלפני כחפצך —

— לא לי לדעת דרכי בתך, ואם תחפצי תמצאי אותה, ולמה לך כל העמל הזה לקרוא בקול גדול ולהרגיז רוח כל גרי בית המלון, אשר התעוררו לקולך, וחצות הלילה כבר עברה?! — ענה המשרת בקול מצוה ויצא. והאשה אחוזה בשתי ידיה בראשה, אשר נדמה לה כי יפוצץ לרסיסים בצאת המשרת, אשר אך הוא דבר אתה בשפתה ואשר אך לפניו יכלה לשפוך שיחה. וכעושה מעשיה מבלי דעת שמה בגדיה עליה ותקרע את דלת חדרה בחזקה ותבקש לרוץ החוצה, כי רוח החדר אשר ממנו נגנבה בתה שם מחנק לנפשה, אבל ברגע ההוא שב המשרת ויאמר: גברתי, הנני נכון לשרתך!— כמלאך מושיע היה לה ברגע ההוא ותחזק בכפו ותקרא: היה בעזרתי וכל אשר בידי אתן לך — המשרת אשר לא החמלה אשר חמל על האם האמללה השיבתו אליה להוסיף דבר עמה, כי אם יען כי בין כה וכה השיב לנפשו: הן האשה תבקש כי אובילנה אל עזמות ותבטיחני כי שכרי נכון לפני ועזמות הלא היה פה, וכל אלה יתנו אותותם אותות כי יש לכסף מוצא, והדבר הזה הביאהו ויציגהו שנית לפני האשה, לכן מהר ויחליט כי נכון הוא להובילנה בית עזמות אם אך עשרה שקלים תשקול על ידו.

— פי חמשה ויותר תקח אם אך תהי בעזרתי למצוא את בתי, הה, בתי, אבל מי הוא זה עזמות? —

— האם לא תדעי את האיש הזה? — קרא המשרת בתמהון—אבל למה לך להתחפש? הן הוא בא לבקר את בתך, ובלי ספק תדעי גם את אותו ומי הוא —

— לא אני ולא בתי נדע את האיש הזה וגם שמו לא שמענו, ויהי כן אלהים עמנו וישיב לי את בתי —

— ואם כן למה זה תבקשי ללכת אליו? —שאל המשרת וינד עפעף כמו חפץ לאמר: לשוא תתכחשי ואני אבין ערמתך—

איש לא ענה אותה דבר, כי לא הבינו שפתה, אבל בלכתה הלאה הלאה בחצר הבית ובראותה כי מעבר השני גם שם פתח פתוח אל הרחוב והמון האנשים אשר ראתה המה העוברים ושבים מהרחוב השני אל הרחוב ההוא דרך חצר הבית, אשר מַעֲבָר היה להולכי ברגל, אז נפלה אימה חשכה עליה ותשב אל המרכבה ותקרא כי ישיבנה אל בית המלון. הרכב אם כי לא הבין שפתה, בכל זאת עשה מצותה כמו ידע כל אלה מראש, ובהביאו אותה אל בית המלון לא חכה לשכר כי אם מהר ויהפוך ידו וכרגע לא נראה עוד לעין. והאשה רצה בכל כחה אל חדרה ותחפוץ לפתוח את הדלת ולבה כמעט מת בקרבה כאשר ראתה כי החדר סגור על מסגר מחוץ. עוד מעט ובינתה הסתתרה בעמדה אצל הפתח ובראותה כי בתה איננה בחדר. היא הכתה בכפיה ותקרא בקול נורא והמשרת אשר חרד לקולה ספר לה במנוחת לב את כל אשר קרה בחדרה ובטרם עוד כלה את דברו עָזְבָה פתאם כחה, ותפול באין אונים על הארץ.

בפקחה עיניה שנית קפצה מהמטה אשר השכיבוה עליה ותרץ בחדרה הנה והנה כמשֻׁגַּעַת בקרעה בגדיה ובהכותה כף על ירך בקול נורא מבלי פנות לדברי המשרת אשר נדה לאידה ותשב ותדבר על לבה. ראש המשרתים חרד לחדרה בשמעו קולה ויבקשנה כי תחדל מקרוא בקול גדול, אשר יהי לזועה לכל גרי בית המלון, אבל היא לא שמה לבה גם לדבריו ותקרא בלי הפוגה: תנו לי את בתי! —

— ואיפה נקח לך את בתך? הלא שמעת כי היא הובלה אל בית הבור יחד את זמרי ואשתו ועוד איש אחר אשר בא הנה עמה ויגורו מלחמות את עזמות, אשר בא לראות את פני בתך, ובלי ספק נודע לך הדבר מראשיתו, כי על כן קרמת לעזוב את החדר — ענה המשרת בעקמו פיו.

— מי הוא עזמות ומי המה האנשים? הובילני אל בית

בתה, רוחה ונפשה בחיים, נגזלה ממנה לעין השמש, לברה נגזלה והיא לא תדע אנה הובאה ולא תוכל להיות עמה בצרה! מצוקות לבה תגענה גם עד לבנו, אם כי להבין אותן כמו קצרה בינתנו, ואף חושינו ורגשותינו לא יעצרו כח להבינם ללבנו, כי את כל אלה יחוש רק לב — אֵם שכולה.

ברגע הראשון כאשר יצאה את זבדי מבית המלון באה דאגה בלבה על כי עזבה אותה בחדר בית המלון את האיש הזר לה, ואם כי זבדי יכירנו והוא נתן עדיו כי אך שלומן וטובתן ידרש, ובעצתו הן ילכו כעת לבקש את זרחיה, בכל זאת לא נח לבה בכל הדרך אשר הלכו יחד במרכבה, ואשר נראה בעיניה כמו אין קץ לו וכבר עברו ימים רבים מעת אשר שמה לדרך הזה פניה ועוד לא הגיעה עד קצו. וכאשר קצר רוחה מאד ותשאל את זבדי: אם עוד רב הדרך לפניהם, ענה אותה: כאשר נבא עד מחוז חפצנו אשמיעך—הדברים האחדים האלה הוסיפו להרגיז רוחה כי לא הסכינה לשמוע מפיו דברים נמרצים כאלה ורעיון עלה על לבה לשוב אחור, אך ברגע ההוא אמר לה זבדי: אַתּ הִוָּתְרִי פה במרכבה ואני אבא אל הבית ואדבר את השרים ובעלי הפקודות ואז אשוב ואביאך שמה—ומבלי חכות למענה קפץ מהמרכבה וידבר דברים אחדים את הרכב בשפת הארץ וימהר ויבא אל הבית.

זמן רב עבר וזבדי עודנו לא ישוב; האשה לא הסבה עיניה אף רגע מפתח הבית, אשר בו בא, היא ראתה אנשים למאות באים ויוצאים מהבית ההוא, וכל איש אשר יצא מהבית נדמה לה בתחלה כזבדי, למען הרבות יגונה בהודע לה כרגע כי לא הוא הוא, נפשה עֻנְּתָה מאד מאד בעלות רגע הרעיון על לבה פן עוֹדנּה חבל בוגדים ויחמסו מזמה לגזול את בתה ממנה. זעה קרה כסתה כל גויתה בעלות הרעיון הזה על לבה, אך שבה ואִמצה רוחה, כי אך בפחד שוא יענה אותה חזיון לבה, כי הן לא ביער היא כי תהי למשסה לחבר מרצחים לעין השמש. ותרד ותגש אל פתח הבית ותשאל לזבדי, אך

ואני אבא שמה בעוד רגעים מעטים. — את בגדי! — המשרת יצא וכעבור רגעים אחדים שֻׁנּוּ פני האדון מאד, כמו עשו להן כנפים עשרים שנה משנותיו וישב לימי נעוריו כן נראה פתאם, גם עקבות מכת הלחי כמעט לא נודעו עוד, וכל איש אשר ראהו בבקר בקומו ממטתו בלי ספק השתאה והשתומם על התמורה הזאת, מלבד המשרת, אשר בשובו עם הבגדים לא נראו כל אותות תמהון על פניו, כמו הסכין לראות זאת בבקר בבקר, ועיניו אורו וכמו דברו בשפה ברורה: הנה כלה זעם! כן הביטו בבטחה ולא עוד ביראה ופחד כמו מאז הבקר ועד הנה ומה גם אחרי אשר בא האדון אל חדר האורחים אז שאף רוח ובהעבירו מטפחתו על פניו אשר אגלי זעה התגלגלו מהם קרא מקירות לבו: אך זה לחם העצבים.

ו׳.

אֵם שַׁכּוּלָה.

כי נעימה היתה מנוחת האסירים ממנוחת המֵּצִיק אשר על פיו אֻסָּרוּ, זאת ראו הקוראים, כי אלה שכבו במנוחה וירדמו ואף זמרי עמהם, והוא, גדל הכח ואיש הזרוע לא עצר כח להשביח סערת רוחו ולהשקיט את הקול אשר קרא באזניו, ולאחוז את השֵׁנה בזרוע כח למען תשיב רוחו. הסערות האלה, אשר תגתנה בקרב והקולות האלה הנשמעים באין פה ושפתים, לא יפחדו מפני נוגש, וכל פקודה וכל משמר לא יעצרו כח לסגור עליהם הדרך לבלי תת להם תוצאות, ואף מְצַוִּים גדולים ונוראים מעוזמות, אשר בידם להשקיט אלפי סערות, ולהשביח אלפי קולות, אף המה יפחדו לרגעים ויחוגו וינועו כשכורים בערשם הכבודה עת תגע עדיהם סערה כזאת ועת יגע באזנם הקול הזה, אבל הן לא למנוחת עוזמות הנגזלה ננוד, הוא לא רבות ידאג לאנשים כמונו ומה לנו לשים אליו לבנו, אבל מצוקות לב האֵם השכולה אשר ראתה פתאם כידה, כי

— כלכם סרי סוררים, כלכם בוגדים ופושעים, כלכם קשרתם עלי, אין שומע בקולי ועושה מצותי, אבל אני אראכם את ידי ותדעו... כה קרא בקצפו אשר עבר כל גבול וירץ בחדרו הנה והנה כנמר בכלוב, והמשרת הנבעת עומד בצד הדלת ולא יעיז לפתוח את פיו. פתאם הפך האדון את פניו ויראהו, ויחפוץ לפתוח שנית פיו בעברה, אך הפחד והאימה אשר הפיקו עיני המשרת היו כשקוי לעצמות האדון הרוגז, רוחו רגע מעט וישאלהו לא עוד בקול פחדים: למה זה תחריש כסיל?! —

— רבים מיחלים לראות פני האדון.... החל המשרת בקול דממה ובכבדות.

— את כלם ישא רוח! היום לא אֵרָאֶה לאיש! השמעת—

— שמעתי —

— ידעתי כי שמעת, כי לא ערלה אזנך משמוע אך לבך טפש מהבין, היום לא אראה לאיש ואם גם נציב העיר יבא הנה — אמץ דבריו אלה אשר דבר בגאון גדול ורב כח, כמו הוסיפו אמץ ואון לנפשו, כי העביר ידו על מצחו ורוחו החל להרגע ויגש אל ראי המלטש ויתבונן בו וברגע הראשון קפץ אחור כאשר ראה פניו, אך הבליג על סערת רוחו ויוסף לדבר אל המשרת: איש בל יִרָאֶה פני היום מלבד זבדי בן דוב ושוטר הפלך... אבל מי המה המחכים באולם? —

— המשרת קרא בשם אדונים רבים מנכבדי הקהלה, אשר לשמעם עקם האדון את שפתיו ומפתחי פיו התמלטו המלים: יהודים כלם, יבאו ביום אחר...

— ואשה אחת מחכה זה כשלש שעות ותמאן לסור מזה בטרם תראה את פני האדון —

— אשה?! למה החרשת עד כה? אשה כבודה או עניה? הראית אותה פה או אין? —

— לפי ראות עיני אשה נכבדה היא, כי תדבר אך צרפתית, ובגדיה...

— למה תכביר מלים? חמור! הביאנה אל חדר האורחים

— מה לך פה? כלב! למה תקשיב לדברי?!—קרא בקול נורא על המשרת אשר עמד בצד החלון.

— אבל אדוני!...

— מה אבל... לך לאבדון!...

המשרת הניח את המטפחת מידו ואז זכר עזמות מה להמשרת בחדרו, אך בוש לשוב ולצות עליו כי יָוֶתר, ועל כן נתנהו לצאת בצותו עליו כי יעמיד את הכסא עם קערה מלאה מים ומטפחות אצל מטתו.

— הזהר לך מסגור עפעף — קרא אליו בהראותו לו את הדלת באצבעו — ולקול הקריאה הראשונה אם לא תחרד לבא, שמור עצמותיך. לך! —

גם בצאת המשרת לא שבה מנוחתו ללבו ותהי להפך, כי סערת רוחו גברה מרגע לרגע ואף המטפחות הלחות לא הועילו לשבחנה. אם כי לא ראה גם לא בקש לראות כי איך נכון לצלעו מהמקרה החדש הזה, בכל זאת הרגיזהו מאד, ולרגעים חרד בזכרו את קול הקריאה, ואחרי אשר כלה כחו לבקש עצה כל הלילה איך להשקיט הסער בטרם יגיח עליו, זכר פתאם את דבר זמרי אשר ספר לו כי זבדי בן דוב בן־אמתי ארב להנערה, והדבר הזה השיב רוחו מעט, כי אמר: יהי לו אשר לו והוא יחלצני מן המבוכה הזאת! ויקרא כרגע להמשרת ויצוה עליו לקרוא לו סתר בבקר בשעה העשירית את זבדי בן דוב בן־אמתי! והשנה אחזה בו בחזקת היד וירדם, אם כי חזיונות לילה עוד הוסיפו לבעתהו ויגזלו מנוחתו, ובהקיצו בשעה העשירית לא כמקיץ משנתו היה כי אם כאיש אשר עֻבַּד בו בפרך זמן כביר, הוא חש כי בעצמותיו אין שלום וגם רוחו ירגז מאד, וכל אשר עבר אמש וחזיונות הלילה לא סרו מנגד עיניו, כי על כן היתה ראשית דבריו אשר דבר אל המשרת ברעש ורגז, וכאשר שמע מפי המשרת כי בִקֵש זבדי בן דוב ולא נמצא, רקע ברגליו ויקפוץ כארי טורף.

קומתו ארצה וקול נורא התפרץ מגרונו, אשר לשמעו חרד משרתו מעבר מזה ואשתו מעבר השני וימצאוהו שוכב על הארץ ונחל דם יז מפיו ומחוטמו.

— שובי לחדרך — קרא בקול מְצַוֶּה לאשתו כאשר פקח את עיניו ויראנה.

— אבל מה היה לך? — שאלה היא ברגזה ודאגה.

— אין דבר, שובי למנוחתך—ענה אותה ולא עוד בקול רגז כאשר בתחלה בראותו את פחדה.

— ואתה כלב! — קרא בקול פחדים להמשרת, וירם את ידו להכותו לחי, אך בפעם הזאת כמו יבשה ידו ולא יכל להביאנה למחוז חפצו כן נותרה על מקומה נטויה וכרגע נפלה אחור ועד מקום יסד לה לא באה — איפה היית כאשר קראתי לך פעמים ושלש! — ובדברו התבונן כה וכה וירא כי בגוית הנמר אשר ישכב להדום לרגליו לפני מטתו נוקש וינח רוחו מעט, עד כי לא מרה את פי אשתו ויתן לה פניו למען תשים עליהם מטפחת טבולה במים, וישלחנה לחדרו בנשקו ידה למו פי ועל המשרת אשר עמד נדהם צוה כי ישב ויחליף את המטפחות אשר תיבשנה במטפחות לחות וישב וישכב על מטתו, אך לבו לא נח כי רגז מאד, ועל דבר אשר ענה הלם כהולם פעם באזניו.

— ומה אעשה כי יפקדו עלי כלם יחד את העון הזה?— אמר אל לבו ויבהל — הן אמנם רבים שונאי נפשי, ואם יודע להם כי ימצאו בעיר עדים ממהרים לענות בי עון כזה, אז בלי ספק יחושו לאמֵּץ ידם, ואם גם לא תבצר ממני מזמה להכריעם, בכל זאת מלחמה כבדה היא. עצה דרושה לי! אפל יקח את הכלב הזה, אשר קם בי על לא דבר, כי מה עשיתי לו? וממנו לא תבצר עצה, לוא היה על יד ימיני כי אז לא נגזלה מנוחתי. אוציאהו לחפשי ואעשה שלום לו... לא אוכל! רק ביראה ופחד אמשול ואם אכנע לפני אחד אז ירבו המתקוממים...

לרגליו ויתחננו: הרף מאף! והרבים בהם נדמו סלה כי מאנו להכנע. ויחד את המחזות אשר קמו חיים מקברות הנשיה צצו גם מחשבות חדשות ורעיונות שונים עלו על לבו, גם רעיון זר כי עליו לשנות את דרכו ואולי גם לשנות את מקומו הופיע רגע כמו ברק לנגד עיניו, אך רגע ויעבור ואיננו. לעזוב את המקום אשר בו עשה כל החיל הזה?! אך זה רעיון רוח! מי זה יעזוב מקום אשר בו ינשא מאשפות לשבת עם נדיבי ארץ? ואם יחגרו ממסגרותם כל אלה אשר ירדו אל בור בדבר שפתיו וכלם יחד יקומו בו, האם קצור קצרה ידו מהכריע אותם שנית כלם בפעם אחת? כסף רב יוציא וכסף רב הרבה ממנו יביא אל אוצרו, ומה לו בארץ נכריה ששם אך יוציא ולא יביא?— ובכל זאת זכר כפעם בפעם את האסירים ההדשים אשר הביא אל בור וטוב היה לפניו לוא ישבו כעת כלם איש בביתו מאשר אֻסְפוּ אספה אל בית האסורים. הרעיון הזה שב כפעם בפעם כאשר אחזה השנה בעפעפיו ויעוררהו כמו בחזקת היד. אשלח מחר ואוציא כלם להפשי—קרא לנפשו בקול כמו השיב לשואלו דבר — אך את זמרי, את הנבל הזה לא אוכל להוציא ממסגר, הוא ישכב שם עד אשר יבא רקב בעצמיו, ידע את ידי וישמעו אחרים ויפחדו וירגזו תחתיהם. לא אתן לאיש להרים ראש נגדי! הנבל הזה דִמה כי אך בעשרים אלף שקל השטרות תמצא ידי לעשות רע, הכלב לא ירע כי לא שמתי לבי אל שטרות כלב כמוהו וכבר עלו על המוקד, אך בשטרות אחרים תמצא ידי להצמית בבור חייו ונכרת לעולם, כן יהי! — קרא בעוז וכעבור רגעים אחדים נאחז בהבלי שנה, אבל פתאם התחלחל וכל עצמותיו רחפו כי קול קרא באזניו בכח: על דבר אשר עִנה!..

— מי פה? מי ילעיג לי בחדרי?—קרא ויתנודד, וכמעט הושם מחנק לצוארו מקצף, אך באין עונה התעורר ויחפש להעלות נר, אבל ידיו הרועדות לא עשו תושיה וימשש בחשך למצוא את הכפתור למען העמיע קול וַיִכָּשֵל בגויה ויפול מלא

למלחמה גלויה, אך כי איש שלומו, עבד נאמן לתאוותיו מאז עד היום, תולעת לא־איש אשר השח גויתו עוד בטרם הרים עליה רגלו לדרוך עליה, כי הוא יתקומם לו בעזות מצח וידבר אליו קשות, כי יאלץ להושיב אף נבזה כזה בבית כלא לבל יתקומם בו, זאת לא עלתה על לבו. ובפעם הזאת הן לא נמשך בחבלי תאותו כמו עד הנה, רק שד התאוה הזה הפיח בקרבו אש החשק לצודד את נפש התמה והוא רק נמשך אחריו מבלי חפץ עז, ועתה היונה נמלטה והוא שב הביתה במכת לחי אשר תאלצהו להסתר בחדרו ימים אחדים, ומי יודע אם לא יהי הדבר לדבת עם, ובאלה געלה נפשו כיום.

לפנים שש מאד בעשותו מזמה, אשר היתה לשיחה בפי כל יושבי שער, אשר ספרו דבר גבורותיו בזמה, ולבבו רחב מאד בשמעו כי אחד הוא בעיר ואין מי ישוה לו, אולם לאט לאט החל להוקיר גם את הכבוד אשר נחל בכספו והכמתו ובכח ידו, ומיום ליום כגדל אלה בעיני יודעיו כן יקרו בעיניו אף הוא, עד כי לפעמים עלתה מחשבה על לבו לעזוב דרך ימי נעוריו ולבלתי התכבר עוד ברדפו זמה ולהשכיח הדבר מלב בני העיר. הן למלאות תאותו תמצא ידו גם אם לא ירבה שאון, וכבר החל להראות פנים את זמרי אך בסתר וכבר חשב מחשבות גם לשלח את האיש הזה היודע אותו ואת דרכיו מימי נעוריו מעל פניו, והנה עתה פתאם לפתע התמרמר אליו האיש הזה ויאלצהו להביאו עד בית הבור ועמו גם נפשות אחדות, אשר בלי ספק יהי הדבר הזה לדבת רבים בעיר — כה השיב עזמות ללבו, אשר שאלהו: מה היום מכל יום? למה זה מנוחתו נגזלה? — ואם נכונה במענה הזה, או חש עתידות לו ויירא מפני יום עברות, זאת לא נוכל לדעת, רק זאת נדע כי כל הלילה נדדה שנתו מעיניו, ומחזות שונים עברו לפניו: מפעלותיו בכל ימי חייו, איך פנה לו דרך בחיים ויצא כעכבר מן החור להיות כארי בסבכו, איך הוריד למאות עד ירכתי בור ומהם אשר שב ויוציאם בחזקת היד כי נכנעו

ו.

עָשִׁיר יִשְׁכַּב.

בפעם הראשונה בימי חייו חש עזמות איש תענוג, כי לא ידע שלו בנפשו. מיום היותו לאיש הסכין להתהלך על אבני נגף ובכל צעד אשר צעד לפנים נטל עליו להסיר ברגליו את המכשולים מדרכו, והוא עבר תמיד בטח, כמו אבני הנגף והמכשולים דרושים היו להפצו ובלעדם לא תעמודנה רגליו; הוא היה נכון תמיד לצלע ולא חת מפני כל פגע, כי לולא זאת כי אז היה לו להסגר על מסגר חדר בחדר ולפחד לרגעים, פן יראה כתלי ביתו ויזכירוהו מוצאם, פן ישמע לאזנו קול משק הכסף והזהב ויזכור ראשיתם, ולא איש כמהו אשר בכל ימי חייו הלך בדרך הזה ויעשה ויצליח עד כי רמה קרנו בכבוד ועשרו סֻתר לו כיום מפני כל יד עמל כי לא תבואנו, לא איש כמוהו, אשר הקשיח לבו מכל יראה אז בעת אשר על כל דרכיו ארבו לו משחיתים לחבל, יפחד עתה כאשר הוא מרומים נתן ובהגה מפיו יצא יכריע תחתיו אלפי קמיו וידומו סלה, וגם אם במרום יתנו קולם יבלעוהו קירות בתי האסורים ומהם והלאה לא יעבר, כי חק עולם ישים להם השומר על הבית, כי על כן הלך רומה ויצעד בצעדי און אף על ראשי אלפי אנשים וקרסוליו לא מעדו, ושלותו ובטחונו הרבו לו כח ועצמה לרד לפניו כל מתקומם, וזאת ידע אף הוא בנפשו כי הבטחון הזה הוא מבחר כל כלי נשק, ובכל זאת לא הצליח בידו בפעם הזאת להשביח סערת רוחו, אשר טלטלתהו טלטלה מצד אחד אל השני כל הלילה ההוא אחרי אשר הובלו אל בית הבור, זמרי אשר התקומם לו בעזות מצח וגד אשר על הלחי הכהו ואשת זמרי אשר באה להיות כמזכרת עונו ופנינה אשר נמלטה מפח טמן לה... הוא הסכין כבר להבין נפשו

עזמות, ועזמות גרשהו, ואת עזמות גרש הוא וכל אלה עשה אך למען הציל את אחות זרחיה ולהשיבה בית יונה, אשר בלי ספק כאחות תקבל אותה נעמה באהבה. בדברים האלה לקח עד מהרה את לב גד אשר הרבה תודות לו על כל הטוב אשר עשה לאחות זרחיה ועד מהרה התיעצו יחד מה לעשות כאשר יֵצאו גד והעלמה מבית האסורים, כי זאת ידע זמרי נאמנה לפי דברו, כי ביום המחרת יוציאו אותם ממסגר, ועל כן הזהירהו לבל ישמע לדברי כל איש ולא יפְתֶה בעד כל כפר, כי אם יסע עד מהרה במרכבה לבית יונה, כי רק שם שלום לאחות זרחיה, ובטרם אשר תהיה בבית יונה עוד נכונו לה פחים ורשתות מידי זבדי גם מידי עזמות. עתה זכר גד פתאם את אם זרחיה וישאל את זמרי אם לא נודע לו איפה היא? — השאלה הזאת הביאתהו במבוכה גלויה, כי זכר אשר משך אותה בחבלי השוא אחרי זבדי ויפחד מאד פן תקום בו לענות כחשו בפניו, אך לא איש כגד יחדור עד מהרה קרב ולב לראות הנעשה שם, ולא איש כזמרי יהיה זמן כביר במבוכה, הוא התאושש עד מהרה ויספר לגד ככל אשר נעשה לה, אך את כל האשמה טפל על זבדי ויגמר אומר לדבר כאלה גם בפני אם זרחיה כאשר יראה פניה. ובהניחו את רוחו שב ויבקש מאת גד כי יהי סתרה לבתו וכי יטה את לב נעמה ואם זרחיה ואחותו לטוב לה, וכי יאמר לה בשמו כי תתן את הכסף, אשר תדע איפה הוא, למשמרת בידי יונה — כה הגו יחד עוד זמן כביר בחשך כי כבר נכבה הנר הקטן אשר נתנו להם וישכבו ויישנו כלם במנוחה. גם לב החולה נח, ותֵּרָדֵם בתרדמה עזה בעת אשר אגלי זעה כנחל פרצו מגויתה. גם חזיוני ליל בלי ספק לא הציקו לה, זאת העידו פניה אשר הפיקו מנוחה נאמנה מאשר לא הפיקו זה כמה לא בחלום ולא בהקיץ. זאת היתה מנת האסירים, ואוסרם מה הוא? הגם לבו ישכב ויישן בשנת ישרי לב?...

אך לאט לאט שב רוחו וישב ויחפש עון בבתו ולא מצא כי אמנם מישרים היו מעשיה. היא נערה תמימה לא יכלה החריש התאפק בדעתה כי זרים יכרו שוחה לנערה תמימה, ואף גם זאת, הלא גם הוא צוה לאשתו כי תבא שמה למען הפריע עצת עזמות ולמה זה לא ילך אף גד עמה? בדברים האלה שב והפך וימצא כי עוד צדקתה בה, וכי טוב מאד עשתה בשלחה את אוהב זרחיה והמורה בבית יונה לעזרת אחות זרחיה, ועתה גם תקוה נשקפה כי נעמה בת יונה האוהבת בלבה את זרחיה תקרב את בתו כאחות, ואם זרחיה ואחותו תכירנה טובה לה ותקרבנה אותה באהבה וגם גד זה יהי עליה סתרה, כי איש נאמן רוח הוא וישר לב, אשר לא ראה כמוהו, וגם מכות הלחי ידע להלק, ומי יכשר ממנו להיות מגן וצנה לעלמה עזובה? כל אלה עברו על לב זמרי ויגמר אומר להצמיד כל חונף ולבקש אהבת גד למען יפקדהו לשומר על בתו, כי זאת ידע נאמנה כי הוא יצא עוד מעט לחפשי, כי עזמות יבוש לבא בריב קבל עם את איש אשר הכהו לחי וכל עולתה אחרת לא נמצאה בו. וגם יונה בן אמתי הן לא יעמוד מנגד ויוציאנו להפשי על אף עזמות, ואז אך את חרפתו ישא, כי הדבר הזה יהיה למלה בפי כל יושבי שער כי המורה בבית יונה בן אמתי הכה את עזמות מכת לחי. כל אלה השב למשפט וישמח מאד על המקרה אשר הביא לידו להודע אל גד, ועל כן בא אתו שנית בדברים וירבה להלל את זרחיה ואת נעמה ואת יונה ולחרף ולנאץ את שם דוב בן אמתי וזבדי בנו. ויספר לו כי זבדי כרה שוחה לאחות זרחיה והוא ארב לה זה ימים אחדים וישם עליהם משמר בבית המלון ולא נתנן צאת החוצה כי לולא זאת כי אז כבר מצאו בית יונה ותדענה דבר נאמן על אדות זרחיה, אך הוא כִּחֵש להן באמרו כי זרחיה כלוא הוא במאסר והוא לא ישקוט ולא ינוח עדי יוציאנו לחפשי, והוא זמרי בקש להציל את אחות זרחיה מהפח, אך אין אונים היה לקום בפני זבדי כי על כן החרה בו את

חפץ להכרית בדבריו אלה את הדבה אשר הוציאו על זרחיה משרש, וזמרי הקשיב רב קשב כמו חדשות שמעה אזנו ויאמר: ואם כן תדע גם את בתי? —

— הלא בפקודתה הלכתי אחרי אשתך אל בית המלון להציל את העלמה מידי בני עולה —

— בפקודתה! — קרא זמרי ויקפוץ ממקומו כמו נשכהו נחש פתאם—בפקודתה? האמנם היה כדבר הזה? ומאין ידעה כל אלה? שקר הדבר! —

— לא, לא שקר מלי — ענה גד במנוחה — בתך צותה עלי כי אלך אחרי אשתך ולא אפנה ימין ושמאל ואל המקום אשר תבא אבא אחריה ואראה כי אחות זרחיה בצרה גדולה מאד ואהיה לה למושיע. כה דברה ואני עשיתי כדברה, ואף כי מאנתי להתגנב, אך בהך צותה עלי כי כן אעשה וכן עשיתי — הדברים האלה הרעישו מורשי לב זמרי מאד. הוא ראה כי אמנם לא שקר מלי גד, אך איכה ידעה בתו את הסוד הכמוס עמו, ואיכה ערב לבבה לגלות סודו, אשר בזה תביא גם עליו רעה? רגע התעורר ויחפוץ לקפוץ על אשתו ולשום מחנק לנפשה, כי עלתה מחשבה על לבו, אשר היא גלתה לבתו את דבר הסוד ההוא, אשר נכון היה לתת כל כפר אך למען הסתיר דבר כזה מעיני בתו ומאזניה, אך פתאם זכר את האנחה אשר התפרצה אחרי כתל החדר אשר בו נדבר עם אשתו ויבן כי בתו היתה בחדרה ושמעה את כל דבריהם, ואחרי כן התגנבה לצאת. והיא גלתה את סודו לזר! היא אשר בעבורה בקש להקריב לשחת נפשו ולמענה עשה גם דבר הבל־על הזה, היא לא חסה על כבוד אביה ותגל ערות ביתו לעין כל! לכן כה יֵעשה לה! — קרא בחמת אפו וישוך שפתו עד זוב דם. גם אני אסיר פני ממנה ורשע יגורה בחרמו ואז תנחם ממשובת נעוריה! — זמן כביר היו כל קרביו במרקחה ויעמוד הרחק מגד לבל יראהו ומאשתו מיראה פן באשר יקרב אליה יניח חמתו בה ולקולה יבאו השומרים....

— הלא היא אחות זרחיה! — קרא גד.

זמרי אשר לבו לא טפש מהבין דבר, נלאה בפעם הזאת להבין את המענה כמו. הלא היא אחות זרחיה! ובדבר הזה לבדו די כח לתת בלב איש את החפץ להקריב קרבן גדול כזה? לוא אמר הלא היא יפה ונעימה ורכה בשנים, לוא הקריב קרבן לזרחיה בעבורה ואמר: הלא הוא אחי אחותו, כי אז הבין זמרי על פי הדברים האלה כל הגיוני לב הדובר בו, אך כי בגלל זרחיה יביא קרבן, המענה הזה היה בעיניו כמלים אין רוח בם, ועל כן שב ויאמר: הקרבן גדול הוא מאד, אך לא רב הוא בזכרך למי הבאת את הקרבן הזה, ובלי ספק יכירו תודה לך, או אולי פקד אותך זרחיה לשומר על אחותו ואמו? —

— לוא ידע זרחיה כי אמו ואחותו תבאנה הנה כי אז לא עזב את העיר, הן אך לראות את פניהן שם לדרך פניו—

— ואני שמעתי כי הוא נאסר בבור כי גנב כלי יקר מבית יונה בן אמתי — ענה זמרי בתם כמו האמין אף הוא לשמועה. כרוח חיים בא פתאם בעץ היבש הזה וישאהו ממקומו ויעמידהו על רגליו ועוד מעט אולי כבד את זמרי בכבוד גדול מאד כי חלק גם לו מנה אחת אפים כאשר עשה זה לא כביר לאדונו, כי עיני גד הודיעו בשפה ברורה כי החפץ הזה נולד זה עתה בלבו, וזמרי נסוג אחור ויקרא: אני רק שמעתי ולא אאמין, חללה לי מהאמין בדברי שוא ותפל אלה, הלא ידעתי את זרחיה מאז, ואיש נכבד כמוהו אין, ובכל בית יונה נאמן היה, כל אלה ידעתי ורק אנשי זדון העבירו את השמועה, וגם אני אגיד להם כי שקר הדבר. — בדברים האלה הרגיעה רוח גד, אשר פתח את פיו ויספר לזמרי את כל אשר עשה זרחיה לו, וכי זרחיה הלך לראות את שלום אמו ואחותו וכי יד דוב בן אמתי היתה במעל כי הרגיז לבו, ולולא זאת אולי אִוָּה את בית יונה למושב עולמים, כי לבם ינהה אחריו וימאנו הנחם על אשר הלך מהם, וכל אלה ספר בתם ובבטחה, כמו

עד כי כרגע צבתה? אך שכחתי כי אתה התעלפת ולא ראית זאת, מכה גדולה ונאמנה נתן לו, אשר יזכרנה —

— האיש הזה הכה את עזמות לחי!—קרא זמרי בשמחת לב—את עזמות הכה לחי! אם כן לנו הוא! לחי עזמות צבתה מהמכה! תאמרי — הוסיף זמרי לקרוא ועיניו הבריקו.

— ככל אשר אמרתי כן היה — השיבה אשתו בראותה כי אישה יתענג על מוצא שפתיה ותשב ותספר לו ככל הדבר, אך גד היה כלא שומע בכל העת ההיא, והדבר הזה לא מצא חן בעיני זמרי אשר בקש בכל לב כי גד ישים אליו לבו ויבוא בדברים עמו. ובראותו כי כל אלה ללא יועיל הביט כמתגנב רגעים אחדים בפני גד, ובעת אשר גד לא שעה אליו הצליח בידו להתבונן בו מאד. ואיש כזמרי הכיר כרגע כי לא איש מזמות לפניו, אשר עליו לפחד ממנו, כי אם להפך את האיש הזה אולי יעשה לכלי מעשה, כי על כן נקרב אליו ובהאנחו בתחלה באנחת שברון מתנים בהתבוננו בפני העלמה קרא בקול דממה: עלמה אמללה! — גד התעורר ויבט בפני זמרי ולא ענה דבר.

— האמללה התמה הזאת אשר בכל ימי חייה אולי לא חרשה על איש רעה באה עד בית הבור באשמת כבד העון ומהיר פשע זה, אולם בית האסורים אולי יהי לה לישועה, כי יהי עליה סתרה. האמללה הזאת לא ידעה את האיד אשר נכון היה לצלעה, כי עוד מעט והיתה למשסה להתנין ההוא אשר בלע צפרים תְּמוּת למכביר בימי חייו המלאים עון ותלאה — זמרי נשא עיניו אל גד אשר הביט בו כאיש אשר ישמע ולא יבין את כל אשר תשמענה אזניו.

— ולך הצדקה — הוסיף זמרי לדבר — כי אתה חשכת את נפשה מהצרה הגדולה אשר התעתדה לבא עליה, ובעבורה באת גם אתה עד ירכתי בור, אכן לך נאוה תהלה, כי הקרבת קרבן גדול כזה להעלמה האמללה —

ובכל זאת בערה כאש יקדת בקרבו, כי חפץ לדעת עד מהרה איפה הוא הכסף ובתו איה היא, והרעיון כי גם אשתו אתו סגורה על מסגר הרגיז רוחו מאד, פן יפרוש עזמות מצודה לה . . . . בעלות הרעיון הזה על לבו נכון היה לקפוץ מעל המרכבה ואף אם משפט מות יהיה לו בעד הדבר הזה. אבל לאט לאט השביה המית רוחו ויחשב אך מחשבה אחת להוציא את אשתו למרחב, אך בעוד השוטרים לנגדם ירא לפתוח פיו ולדבר דבר, כי על כן אך נפתחו לפניהם דלתות בית האסורים מהר וישאל: והכסף איפה הוא? ופנינה איפה היא? — אשתו אשר כנדהמה היתה תמיד ומה גם בכל העת ההיא, ואשר לא הבינה כרגע דבריו אשר הוציא ברוח סערה, הביטה בפניו ותחריש, וזאת הציתה כאש יוקדת בקרבו עד כי התנשא פתאם ממושבו, אך כאב בטנו הכריעהו לשוב ולשבת תחתיו והוא השביח מעט את רוחו הסוער וישב וישאל את אשתו את אשר שאל אותה בתחלה אך לא בסופה וסערה —

— הכסף הלא הוא במקום אשר שמתו — ענתה בכבדות וביראה — ורק פנינה לבדה יודעת מקומו, כאשר צוית, ואותה הנחתי בבית —

— ומי הוא האיש הזה ואיכה בא לבית המלון? — שאל זמרי בקול דממה מאד.

— לא אדע את האיש —

— אבל הלא עמך יהד בא—קרא זמרי ועיניו הבריקו.

— הוא הלך אחרי בכל הדרך ובבאי אל בית המלון התפרץ בחזקה ויך את הגביר על פניו מכה גדולה מאד עד כי נבהלתי —

— מי הוא הגביר? ומי הכה אותו? — שאל זמרי ויתבונן בפני אשתו כי דמה כי בשגעון תדבר.

— האם לא ראית כי הוא הכה את האדון עזמות מכת לחי,

ברמזה בעיניה. ובאשרו שכח רגע כי יש בני אדם לא מאֻשרים בתבל, כי יש אֵם להחולה הזאת, וכי גם נעמה תדאג מאד לדעת שלום הנערה ושלום אמה, ככל המאֻשרים שכח אף הוא את אלה, וכל לבבו חשב מחשבה אחת: לבלתי הסיר עין מהחולה, פן לא יראה בבקשה דבר מה. וגם אל זמרי ואשתו לא שת לבו ואל דבריהם לא הטה אזן.

זמרי אשר נפל ארצה כמת בהכות אותו עזמות ברגלו, התעורר כרגע כאשר נתנוהו בהמרכבה ויפקח עיניו, ואף כי חש כאב נורא בבטנו מתחת, כי זאת הברכה אשר ברכו אדונו לא קלה היתה, וברכות כאלה נזכרות לפעמים עד עולם, בכל זאת השביה רוחו הסוער כל מכאוב. רוחו סער ויך גלים בים מחשבותיו אף כי מפני בית האסורים לא חת, כי גם בתחלה ידע כי אם לא תמצא ידו להכריע את אויבו אז בית האסורים נכון לפניו, וגם אליו נשא את נפשו. בכל לבו בקש להסגר בבית האסורים, אם לא יצליח חפצו בידו להפרד בשלום מאת אדונו. הוא גמר אומר לשלח את בתו ואת הכסף לוויען למען תהיה שמה לאיש ולא תשא חרפת אבותיה. והחפץ הזה מלא כל רוחו, ולמען הוציאו לפעולת אדם נכון היה גם לגנוב ולחמוס ולעשות כל אשר יבא לידו, כי אנשים כמוהו לא יבהלו מפני כל מכשול, וגם לקום בפני אדוניו ביד רמה, אם לא יחפוץ להשיב לו את השטרות ולענות כל פשעיו בפניו למען ירדו יחדו דומה, כאין היה בעיניו. ולמען תמצא ידו לקום כעד ממהר באדונו שאף לבא לבית האסורים למען תמצא ידו להוָדע אל האיש בעל הזקן, אשר שמע את דבריו בהפילו פחדים על אדונו, והוא הלא ידע בלבו כי נאמנים דברי בעל הזקן, ועל כן חשב למשפט אשר אם ילכו שניהם יחדיו אז להם נתכנו עלילות. ובדבר הזה חשב בכל העת אשר חִבל מזמה איך להביא את אדוניו בידו, ובפקחו עיניו ובראותו כי אל בית האסורים יובל לא נפל לבו, ולהפך כרגש נצחון התעורר בהבו, כמו ראה את האיד הנכון לצלע אדונו,

רגעים אחרים הוסיף בשחוק קל: מי יודע אם לא אשוב ואראה עוד את פניה . . .

— כמצות אדוני! — ענה השר בשומו ידו בצר מגבעתו ויצא בהשתחותו בכבוד גדול. ובשובו לבית האסורים פנה כרגע חדר גדול לארבעת האסירים, וגם מטה נתן בו למען העלמה, אשר אולי עוד תזכה להֵראות את פני האדון, וגם על שומר הפתח צוה כי יסור למשמעתה כעבד נאמן וכל אשר תצוה יביא לה. והשומר כעבד נאמן הביא כל אשר צותה — מים קרים לרוב, ויותר לא בקשה ולא ידעה לבקש. וגד ישב אל מטתה ולא הסב עיניו ממנה. הלא היא אחות זרחיה ומה מאֻשר הוא כי אנה המקרה לידו לעבוד את אחות זרחיה, וכמעט צר לו על הרגעים אשר שכבה במנוחה כי אז לא בקשה דבר, וקצרה ידו מעבוד אותה. כל אשר עבר עליה לא הבין גד כמו, כי קם עליה איש לחמוס את כבודה לעין השמש, כי סחרו בנפשה כאשר יסחרו בדבר מקנה וקנין, כל אלה היו דברים נשגבים מבינתו, רק זאת זכר כי פנינה קראה בלב נשבר כי אחות זרחיה בצרה גדולה היא ועליו להחיש מפלט לה, ובבאו ראה איש מתפרץ מן החדר ונלחם את זמרי ואחות זרחיה מתעלפת. והאמנם הוא הִלֵּץ מצרה נפשה? לוא באמת כזאת היתה כי אז מאֻשר היה בארץ, כי אז שמח בשמחה אשר לא ידע כל אנוש ערכה, כי אז ידע כי הוא האיש המאֻשר אשר אין בלתו בארץ, אבל במה הושיע לה? הן לא בידו חלצה מיד צר, ואף לא הוא השיב רוחה לה, כי אם כאשר נתנוה במרכבה פקחה עיניה והוא אך יושיט לה את כוס המים ויחבוש את ראשה, ובדבר הזה עוד לא השנה חיל עדי לשיש ולגיל על התשועה אשר עשה לאחות זרחיה. ובכל זאת היה לבו מלא שמחה בזכרו כי הוא לה כעת כעבד נאמן ובלעדו מי יודע אם נמצא לה עוזר נאמן? ואם גם זמרי ואשתו בלי ספק קמו לעזרתה לולא היה הוא אתם אך בכל זאת ידע בלבו כי לא כמהו מהרו לעשות ככל אשר תבקש

המתים, כי להם לא ירַע החסר ולא יעשם לעצלים ומואסי מלאכה, כי כפי הנשמע יעשו המתים באמונה את אשר נטל עליהם ולא יתערבו את שונים, אך אַל לחיים חסד, אשר ילמדם לאכול לחם עצלות וירפה ידיהם מעבודה ויתן בלבם החפץ לחיות בעמל אחרים, כי על כן לִמֵד עזמות את ידי משרתיו ועושי מלאכתו לעבודה ומלאכה המוסיפות כח ועצמה לבעליהן, ואם על פי העבודה אשר העמים עזמות על שבם אובלי לחמו נשפטם, כי אז עלינו לשות נגד עינינו גדוד ענקים אשר זרוע כאל להם. ואת זמרי זה הוציא מהכלל: העבודה אשר עֻבַּד בה כאין נחשבה, על זאת יעיד זמרי בנפשו כי כח ידיו אין אתו, ושבר גדול לקח בעבודתו והוא העמיק שחת עד לקום בפני מטיבו! הן שאול חטא בדבר הזה, כי שכח טובה גם הראה כי „אסור לרחם על בני האדם" כאשר דִבֵּר עזמות תמיד, ומה גם עתה, אשר בעיניו ראה כי סרי סוררים ושוכחי טובה המה כלם, וזמרי יוכיח, ועל כן בו חרה אף הנביר עד מאד ובו חפץ בכל לב לעשות כלה פעם אחת, וגם באשתו חרה אפו מאד כי ראה כי ידה תכון עמו ותשתער אל החרר למען תקום אף היא בו, אף גם להאיש אשר בא עמה ויגדור בעדו הדרך ויכהו מכת לחי, אותו, את הגביר והאדיר בעירו הכה מכת לחי! ובלי ספק גם הוא מבעלי ברית זמרי ואשתו הוא וגם לו מאן לסלוח, אך העלמה הן לא חטאה, זאת הלא ראה כי היא לא ידעה עד מה, או אולי רק הִתַּמְמָה וגם היא עמהם בעצה אחת להפילהו למהמורות? . . . רגע עלה רעיון כזה על לב עזמות וירגז תחתו, אך כרגע שב ממנו, וכבא שר פלך העיר כעבור שעה לשאל את פיו מה יעשה להאסירים, אשר בכבוד גדול הובלו אל בית האסורים במרכבה גדולה, כי כן צוה עזמות לבל יתאסף העם לראות את האסירים ולא ישמע בשל מי באה עליהם הרעה, היה עזמות בתחלה כפוסח על שתי הסעיפים ואחרי כן צוה לתת להם חדר נקי ולהנערה אל יחסר דבר. כה צוה וינף אצבעו לאות לבל ימרה את פיו, ואחרי

בקצפו — לחומס נפשות נורא על כל סביביו. ויש אשר משאון עריצים יחתו אשר גם על פתחי פה ישימו דלתים ועל הגות לב—משמר, ושם בירכתי בור יעמיקו עצה כרוחם ולבם עמהם ולא יפנו ימין ושמאל ביראה פן יש שומע להם כי פקודת העריצים ההמה למו סתרה, וכמה וכמה דברים גדולים ונכבדים חוללו בהדר כלא סגור על מסגר ואורות מאפל יצאו.

גם ארבעת האסירים אשר בפקודת עזמות איש תענוג הובלו עד בית הבור, אף כי אין בהם תלמיד גנבים אשר יבקש לנחול כבוד רב, אף גם גדל דעה בהם אין, אשר רעיוני לבו ישברו בריחי ברזל ומחשך ומאפל יצא אור לעורים אשר אור שמש חשך באהלם; זמרי לא יבקש לו רב ומורה ורעיוני גד לא יתרוצצו בקרבו, ונערוב ערבה בעדו כי לא יולידו תאמים, אף לא לאשת זמרי הנהלאה ללמוד או ללמד, ומה גם להנערה האמללה, אשר שכבה על המטה ועורקיה לא ישכבו בעת אשר גר נותן לה כפעם בפעם כוס מים קרים להשיב את נפשה, אף גם במטפחת טבולה במים יחבוש את ראשה, היא לא ידעה עד מה כי בבית האסורים או בבית הספר היא, כי כל אשר עבר עליה גבר מרוח בינתה ויכריעהו ולא תדע עוד עת ומשפט.

מטה בבית האסורים ומים לרב עד כדי לשים תחבושת לראש בוער בחמו בבית האסורים! הקורא יחשוב כי ראש הכותב את הדברים חבוש במטפחת טבולה במים בדברו כאלה, אמנם לא כן הוא כי אמת ונכון הדבר. הן עזמות הגביר ועושה צדקות בכל עת, אשר על פיו הובלו מריביו לבית האסורים לא ישכח חנות, ואם בזמרי חרה אפו, הן לא לא ישאו כלם את עונו. בזמרי אמנם חרה אפו מאד מאד, בהכלב הנבזה הזה, אשר העיז לקים בפני אדוניו, אשר הרבה להטיב עמו מאשר הטיב עם מאה משרתיו עובדי עבודתו באמונה המקריבים כחם וחיהם למען הרבות אוצרותיו, בכל ימי חייהם. הלא מודעת זאת כי עזמות איש חכם הוא ואוהב משפט ולא חסד. כי הלא זה דברו תמיד: חסד נעשה רק עם

שנותיו ואשר איננו פה בעיר—כל עצמות פלטי רחפו בחפצו לענות כי כסער מתחולל הרעיש כל מורשיו ובכל כחו התאמץ להשקיט הסער ולהתראות כמו מנוחה בקרבו ואך ברב עמל הצליח בידו לענות בשפה ברורה להרב: אך אחד הוא אשר שנותיו כשנותי והוא איננו פה, הלא הוא זרחיה בן יחזקאל!— המלים האחרונות פרצו מפיו למרות חפצו לדבר במנוחה, אך הרב לא התבונן אליו או אולי חשב כי מרוב צרותיו לבו כים נגרש ויענה: צדקת! אין טוב ממנו! מהר אשלח את בני ויקח לך את מכתב המסע. — וכאשר דבר כן היה כי ביום המחרת הביא לו בן הרב מכתב מסע והוא נקוב בשם זרחיה בן יחזקאל, ועוד יתרה עשה הרב כי נתן לו מכתב גלוי מגיד תהלתו כי רב כחו בתורה ויראת שמים, וכי על בית אביו אשר היה הגביר והנכבד בעיר באו פתאם בלהות ויהפכוהו משרש, כי על כן המצוה לקרבו בכל מקום בואו, וכל האיש הלא יבין כי גם במכתב ההוא קרא בשמו זרחיה בן יחזקאל לבל יהיה המכתב או מכתב המסע כמזויף. ובברכת תודה לאלפים נפטר זרחיה בן יחזקאל השני מאת פני הרב ומעירו למצוא מחסה ומסתר בארץ אחרת.

ה.

בֵּית הָאֲסוּרִים.

כאשר לא תמיד בהיכלי ענג ושלוה יקננו, ויש אשר אדוניהם יהמו יאנחו מכאב לב בהתגוללם על מטה רצופה משי וכל יקר, כן גם בית האסורים לא תמיד למחתה הוא להנאסרים בו, ויש אשר ישאפו אליו, כי כבית ספר נאמן יהיה להם, אשר שם יראו את מוריהם וימצאו חברים מקשיבים ואתם ברית נצח יכרתו ויעשו חיל, עד כי מנגבים אשר על פת לחם פשעו יהיו גונבים וחומסים אנשי השם, ממכה רעהו מכת יד

את מפתח אוצר הכסף כי ידע איפה החביאו אביו תמיד ויוצא את כל הכסף מהארון, השטרות ושקלי הזהב וישימם במלתחות בגדיו ויסגור את הארגז ויקח אתו את חותם אביו, גם את המכתב מחברת כל ישראל חברים אשר ראה על השלחן לקח עמו, וכגנב הסתתר ויברח דרך הגן ויבא אל בית הרב ויספר לו ככל אשר קרה את אביו וביתו ויאמר לו כי רק ללון הלילה יחפוץ וביום המחרת ישים לדרך פעמיו אל ארץ אחרת כי סכנה מרחפת על פניו.

הרב אם כי כל עצמותיו רחפו בשמעו דברי פלטי ואם כי ידע נאמנה כי הסכנה מרחפת גם על הבית אשר יִסָּתֵר בו איש, אשר סכנה מרחפת על פניו, בכל זאת לא מצא און בלבו למנוע מפלטי את חפצו להסתירהו בביתו, רק יעצהו כי יסתר בחדר הקטן אשר על יד החצר ששם אוצר העצים והפחמים בחרף ושמה באו שניהם ויתיעצו על הדרך ילך בה.

ותהי עצת הרב כי ילך לארץ אחרת וגם פלטי כזאת חשב, אך לא מצא עצה נכונה בדבר תעודת-מסע, כי ירא לשלוח לקחת מכתב מסע מבית הפקודות פן יחזיקו בו. פתאם קפץ פלטי ממקומו כמו הועל בחזקת היד ויחזק ביד הרב ויקרא: רבי, בך בעזרי! בידך אפקיד עתותי ואתה תוציאני למרחב —

— בכל לבבי אעשה זאת — הן כלנו בגולה הננו, ואיך לא אעשה ככל אשר תמצא ידי להולך בגולה—

— אמנם כרב לעדת ישראל תדבר—קרא פלטי—ואבטח בך כי תצילני מרעתי —

— השמיעני חפצך —

— זה הדבר. זאת אראה כי צדקת כי בארץ אחרת אמצא מחסה ועז, אך שטן יעמוד לי בדרכי כי לא אוכל לקחת מכתב מסע ושמי בקרבו, והנה זאת הורוני כליותי כי תקח למעני מכתב מסע על שם אחר —

— הדבר הזה לא כבד הוא פה, אך מה שם אקרא לך? הן לך לקחת מכתב מסע על שם איש אשר כפי שנותיך

מאין כמהו: בתו בקשה לבא לְהֵחָסוֹת בצל דת הארץ ועל כן באה אל שופט העיר ואביה רדף אחריה ויכנה מכת מות עד אשר לא נותרה בה נשמה ולולא חש שר הגדוד לעזרתה כי אז כבר שכנה דומה נפשה. ועוד הרבה הרע להוליך את השופטים שולל בהגישו עצומותיו לפניהם ובאמרו כי שר הגדוד גזל את בתו ממנו, כי על כן יצא דבר השופט כי ישימו חותם על אוצר הכסף ואוצרות היין והתבואה ועל כל אשר לשמעון, יען כי עליו לשלם כסף המשפט וכסף כפורים לשר הגדוד אשר שקר ענה בו, ואת שמעון יובילו לבית האסורים עד אשר יצא משפטו מה יעשו לו על אשר הוליך שולל את השופטים באמרי כזב. והשופט הגאמן לא אחר מהוציא פקודתו לאור ויבאו שוטרים אל בית שמעון ויעשו כאשר צוה להם השופט ואותו סחבו סחוב והשלך אל בית האסורים עד כי הביאוהו פצוע מכף רגלו ועד קדקדו וישליכוהו אל בית הבור.

פלטי לא היה בבית בעת ההיא, ובשובו מצא את המבשלת עומדת ובוכה לפני הבית ותספר לו ככל אשר נעשה בבית ויחרד וירגז ויחפוץ לרוץ אל בית האסורים, אך האשה החזיקה בידו ותתחנן לפניו כי לא ילך, כי גם אותו יכו מכות מות וגם אותו ישימו בבור וטוב לפניו לברוח ולהחבא בארץ אחרת כי הטרם ידע כי אין משפט לבני ישראל בארץ רומעניא וכל רואה שברם ישחק על משבתם. הדברים האלה הביאו מרך בלב פלטי ויתהלך שעות אחרות בגן ולבו המה מבלי אשר מצא בו עצה מה לעשות. הן ראה עין בעין כי עתה אין לו עוד אף מקום לשבת בו, כי כאשר שמו השוטרים חותם על האוצרות כן יקחו אִתם, ומי יודע אם לא יבאו עוד בלילה הזה ויקחו את הכל? מי יעמוד לפניהם? פתאם עמד בלכתו ויך בכף ידו על מצחו בקראו בקול גדול: אך זאת היא עצה! ויתבונן כה וכה וירא כי אין איש כי גם המבשלת הלכה לה אז סגר את השער על המסגר ויבא אל הבית ויסגור כל הדלתות אחריו ובידים מהירות, אף כי רעדו מפחד ורגשות, הסיר את החותם ויביא

לבתו הרעה, כי לולא הניף עליה ידו כי אז לא חש שר הגדוד לעזרתה, ובכן אף כי צר לו מאד על הכסף אשר הוציא, בכל זאת נכון היה לתת כהנה וכהנה למען תמצא ידו לעשות נקמות בשר הגדוד ואולי גם באביו אשר לקח ממנו כסף רב מאד בשחוק הקלפים. ואחרי שבתו שלשה שבועות בעיר בת שטן ואחרי פזרו כסף רב, שלחו חוקר ודורש אל עירו חלמיש לחקור על הדבר ויחד עם החוקר שב לעירו.

בשובו הכיר בפני פלטי כי יגון נורא ידכא רוחו, אם כי כבר חדל רוחו מסער כאשר סער עד כה, כבר הבליג על שאון לבו ויגמר אומר לשוט בארץ ולבקש את פנינה ולקחת אותה עם חלק ירושתה לעזר כנגדו, והמחשבות האלה לקחו את כל לבו עד כי לפעמים נראו גם אותות שמחה על פניו כמו כבר מצא נתיבות פנינה וימצא מסלות גם ללבבה, כי המחשבה הזאת לא עלתה אף רגע על לבו פן תבחל בו ותמאן היות לו לאשה, הוא אִוָּה לדעת איפה תמצא ואם אך ימצאנה אז לו היא, בזאת בטח לבו. כי על כן אך זאת חשב למצוא את הדרך הלכה בה וגם על דבר הירושה חשב לפעמים כמה היא ומה יהי חלק פנינה? אם חלק כחלק תהלק את זרחיה? הן זאת לא יוכל נשוא כי זרחיה יהי עשיר גדול ממנו. ולרגלי המחשבות האלה גמר אומר לכתוב מכתב להברת כל ישראל בשם אביו ולחתום בטבעת אביו כי הוא ידע את היורשים הלא המה זרחיה ואחותו בני יחזקאל והנערה היא הכלה היעודה לו.... לא, היא אשתו..... אך שב ממחשבתו זאת ויגמר אומר להחריש לבלי דבר לאיש דבר עד הקימו מזמות לבו לקחת את פנינה לאשה, אף לא לפנינה ולזרחיה כאשר ימצא אותם. במחשבות האלה בלה ימים אחדים עד בא אביו ויקוה לקחת מאביו די כסף למען יוכל לשים לדרך פעמיו לבקש את שאהבה נפשו. אולם ביום המחרת היתה חדשה בביתו; החוקר והשופט אשר באו לחפש עון בשר הגדוד חפשו ומצאו אותו בשמעון, כי הוא עשה דבר בליעל

היה שלום בקרבם רק כאשר שלום היה במגורם, ואך סר שלום מביתם אבדו דרך ולא הוסיפו לעשות טוב. חק הוא לבני האדם להשביע לבם כמו את בטנם, ואם לחם יחסר אז ימלא בטנו גם באשר לא יאכל ולא יתן עצמה לגויתו, ואם יחסר להלב השמחה הנאמנה, אשר אך בביתו בחברת רעיתו ופרי בטנו ימצאנה, יביאנה מן החוץ ולא יחוש כי היא לעמת השמחה הנאמנה כשרש רתמים נגד לחם אבירים. ולוא ידעו זאת האמות ותטפנה זאת לבנותיהן למען תדענה בהיותן לאנשים, כי אז כמה צרה ויגון רחקו מעל אהליהן וכמה ישרים לא נכחדו בגלל השטן המשחית הזה. לוא ידעו זאת הנשים כי אז תורה אחת היתה להן להחזיק בשלום הבית בכל מאמצי כחן, להמתיק לאנשיהן את מספר השעות בשבתם בביתם למען ימשך לבם אחרי ביתם בכלות עבודתם בחוץ, כי אוי להאיש אשר לבו לא ימשך בכל תקף עז האהבה אל ביתו, ואוי אוי הרבה יתר להאשה אשר אישה ימצא מנוחה גם לא בביתו.

כה היה שמעון בכל העת כשכור מיין תענוגיו ולא ידע דרך עמדו, אך כאשר עזב את עירו ויבא לעיר בת שטן להשפט את גוזל בתו החל לאט לאט להתבונן על אשר לפניו; כאשר באה העת לפזר כסף לשופטים ולמליצים אז התעורר פתאם כמו מתרדמת שכרונו ותפקחנה עיניו לראות כי השקלים קלים המה וכאשר ילכו לא ישובו, ואז החל גם לבקש חשבון עשרו ויוָדע לו כי חסרון לא יוכל להמנות הביא באוצרותיו כי את רב היין אשר אצר כבר מכר וגם הכסף איננו, כי האסמים לא עוד יפרצו כמקדם, וכי זה חצי שנה אשר לא פעל מאומה ויזניח את האכרים אשר דרשו תמיד לכספו וכאלה רבות. ולאט לאט החל גם לראות את מצבו כי לא כאז כן הוא עתה, ואם כי עוד משרת ראש העדה על שכמו, אך זה ימים רבים לא דרש עוד איש בו ויעשו כהעולה על רוחם מבלי שאל את פיו. כל אלה העציבו רוחו, וגם גֵזל בתו נראה עתה לעיניו בכל מראהו הנורא, כי אמנם מידו באה

הוא לא מרה את פיה ויעש מצותיה כי לא הסכין במלחמה והיא שמרה על הבית ועליו לבל יעשה מרחה, וכן היה כל עוד אשר השומר הנאמן הזה שמר את דרכיו. אבל מעת אשר דבר יצא מפי פלטי להרגיז את הבית לא מצא עוד נחת בביתו מיראה פן ישמע ריב ומצה ופן תצוה עליו אשתו לריב ריבה את בנו אשר עד היום הזה מצא רב נחת בכבודו, ובתקותו כי בנו זה יגדיל כבוד ביתו על אחת שבע, כי בתורתו וביראתו יגבר בארץ, ועתה התראה כבן פריץ מבקש בת אחד האנשים אשר לא בין יראי אלהים נחשבו, וקם באמו להרגיז לבה, והוא חש בנפשו כי קצר ידים גם הוא לעמוד בפני הסערה הזאת, ועוד מעט יהיה הדבר לדבת עם, כי על כן בקש לו מנוחה באשר מצא אותה, וגם מצא את המנוחה לאט לאט על יד שלחן המשחקים בקלפים ובבית אשה אשר לא הציקה לו בריבות פיה כי אם ספכתהו אהבה בניב שפתיה. האיש הזה אשר בכל ימי חייו אסף כסף ולא פזרו, אשר כביר מצאה ידו לראות תענוגות החיים בכספו ולא ראה רק כי מלא כרסו וינחל כבוד בבית התפלה ומלבד זאת לא ידע כל ענג ונעם, האיש הזה היה פתאם לאיש אחר כאשר נסה בפעם הראשונה לראות ענג חדש ולפזר כסף, וכאשר שש לפנים על כל שקל אשר הביא לאוצרו כן שש משנה שמחה כיום על כל שקל אשר פזר וימצא ענג במחירו. כנער בורח מבית הוריו, אשר הכבידו עליו אכפם כי ילך בדרך אשר יסדו לו ולא יעבור גבול גבלו, לא ידע כל גבול בפרצו חק, כן אף הוא התמכר לתענוג מבלי חשוב דבר בלתי אם למלא נפשו כאשר מצאה ידו, ואף רעיון לא עלה על לבו פן יהרום מוסדי ביתו, פן יורש ויהיו בניו דלים ואף הוא ישוב להיות כשהיה בימי נעוריו, כי אם הלך אחרי עיניו, אל המקום אשר הסכין בו עתה כאשר הלך לביתו ולעבודתו עד היום מבלי הרבות מחשבות רבות. אמנם לא הוא האחד אשר שלום הבית לו למגן וצנה לבל ישטה מדרכי יושר; לרבים גדולים וטובים משמעון צורי

בעוכרי ותפרידי בינגו, כן יתפרדו כל עצמו··· פתאם עצר במלים אבל ידו עוד נטויה אל הפתח ממולו כמו אתו יתפוץ קרבות, אף כי איש אין שם, כי מעת אשר עזבה אשת החיל את ארץ החיים נשאר החדר ההוא ריק. הוא עצר במלים וכמו שבץ אחזהו ויפילהו על הערש אשר התהפך עליו ויאנק ויאנח ויריע כמו אחזוהו חבלי מות ויקלל קללה נמרצת את יומו ואת יום כל הקרוב והרחוק אליו ואת התבל כלה עם יוצרה גם יחד....

ד.

מִשְׁפָּט לַעֲשׁוּקִים.

שבח אני את האדם, אשר מלחמה לו עם המקרים, המה יהדפוהו והוא יקום למולם ולא יסוג אחור אף צעד בלתי אם ערך מלחמה כבדה ולבבו יגבר חיל בנבור עליו יד המקרים שוטניו, — מהאיש אשר המקרים הרימוהו אל על והוא לא ידע, הושיבוהו על גפי האשר וידו לא עשתה תושיה. כי הלוחם נפשו למלחמה נכונה ולא יירא מחתת ושואת פתאום לא תבעתהו, והמאושר בנדבת המקרים לא ידע את עתו, רגע יבגוד בו מקרה אחד והנהו אובד עצות ולעיניו פור יתפוררו עמודי אשרו ושלותו ולא ימצא ידים אף להציל שארית מתוך המהפכה.

איש כזה היה שמעון בשלותו ובמפלתו. לפנים עלה מעלה מעלה ויגדל בעשרו וכבודו כי המקרה האיר פניו אליו והוא לא הרבה מחשבות כי אם אכל בטוב ושתה לרויה ומשל בהעדה, ורגע אחד עלו כל אלה בתהו והוא לא קם להציל אף אחת מאלה כי אם אף הוא נתן יד לעזור לרעתו מבלי התבונן. כל עוד אשר אשתו היתה בחיים, אף כי הציקה לו בכל זאת דע שלו בביתו, כי מפני גערתה נחתו כל בני הבית ואף

את נחלתי כי בן אין לי. ולדבר הזה שמתי פני אל החבורה הנכבדה על פי עצת חכם אחד ולא השמעתי זאת במכתה"ע, כי להשמעות אזנים דבר לכם בכל קהלות ארצות האדומים ורומעניא והארצות סביבותיהן ותוכלו לחקור ולדרוש היטיב על הדבר אם היורש אשר יבא באמת יורשי הוא. והנני שולח סך ... להחברה הנכבדה שלומים בעד כל ההוצאות אשר תוציא החברה לחקירה ודרישה, ועוד ידי נכונה להוסיף כהנה וכהנה—

פנחס בן אברהם".

אלה המה דברי המכתב ואנחנו ראשי החברה נוסיף כי בחפץ לבב לקחנו עלינו את הדבר הגדול הזה לחקור ולדרוש אחרי היורשים ונכתוב מכתבים אל כל ראשי הקהל הנודעים לנו ועתה נדע נאמנה כי בארץ רומעניא התישב זה האיש יחזקאל אחי פנחס ועל כן נכתוב מכתבים אל כל ראשי הקהל למען יהיו בעזרנו. ונקוה כי גם כבודו ימהר להודיענו דבר כאשר ידע.

אולי יש את כבודו להספח אל אגודתנו ויחפוץ לאסוף חברים נשלח לו את כל משפטנו מפורש למען ידע מה לעשות למעננו.

והננו מכבדים אותו

ראש החברה ... המזכיר ...

בתחלה התבונן בהמכתב כאיש אשר לא יבינהו ויהפוך אותו מצד אל צד אחר אולי ימצא בו דבר חכמה, כי הדברים אשר קרא עד הנה כדברי הבל נראו בעיניו, מה לו ולהחברה ולהירושה ולהמוריש? אך פתאם התנשא ויקרא בכל עוז: אבדון ומות! הלא זה יחזקאל גבור מארץ האדומים וזרחיה הוא היורש!!— כמעט הושם מחנק לצוארו בהוציאו המלים האלה. זרחיה! כן, זרחיה הוא היורש, הוא היה לאיש אוצרות ואני עני ורש! וגם פנינה יורשת אתו! — קרא שנית ויך באגרופו על השלחן כהמכה אשר הכה אז אביו ביום השאון — פנינה יורשת הון עתק! ואַת עכרתִני, את בזדון לבב וברעתך היית

משאול את המבשלת על דבר מכתבים. כה עברו שלשה שבועות מעת אשר נותר ערירי בבית וחדשות לא נעשו ורוחו נדכה מאד, אך פתאם התעורר כי נושא המכתבים בא ומכתב בידו. בחפזון לקח את המכתב מידו כמו ירא פן ינחם ולא יתנהו לו ויקרא הכתוב על המעטפה „אל הארון שמעון צורי ראש עדת ישראל בעיר חלמיש!"

— יקחך אפל—קרא פלטי בעזוז אפו וישלך את המכתב ארצה—מה חפץ לי במכתב אל הארון שמעון צורי ראש עדת ישראל בעיר חלמיש? מכתב מהאדון שמעון צורי אבקש! — קרא ויעקם שפתיו כמו בקש לשחוק, ולאשרה לא היתה המבשלת נוכח פניו, גם נושא המכתבים כבר חלף הלך לו, כי לולא זאת כי אז אולי הרימו צעקה גדולה בראותם פניו וקהל גדול נאסף לקולם ושאון חדש קם בבית, אך איש לא היה בבית כאשר בקש פלטי לשחוק ולא עלתה בידו ויצעד בצעדי און בעברה הנה והנה וישכח את המכתב המתגולל לרגליו על הארץ, ופתאם התחלחל כי דמה לשמוע קול, אך לא היה כל קול וכל קשב כי אם קול ניר נקרע אשר יצא ממעטפת המכתב אשר נקרעה כאשר דש עליה מבלי משים ותתן קול, אז זכר שנית את המכתב וירימהו לראות אולי דבר נחוץ בו. כרגע השתומם כאשר פתח את המכתב כי על שולי הגליון ממעל כתוב „חברת כל ישראל חברים בעיר וויען".

— הלא דבר היא! מה להחברה הזאת ולאבי? — עתה שם כל מעיניו במכתב ויקרא: „מאמעריקא בא מכתב אל ראש החברה בפאריז שבו כתוב כדברים האלה: אני הכותב ברחתי מארץ האדומים בעודני נער קטן ומסבות הזמן הובילוני לארצות רחוקות ואיים רחוקים עד כי עשיתי עשר רב ועתה את אבי ואת אחי אני מבקש. שם אבי הוא אברהם ושם אחי יחזקאל. בתחלה גרו בעיר זפתיה ואחרי כן התישבו בעיר מותה. אבי שבק בלי ספק כבר חיים לכל חי, כי זה שלשים וחמש שנים מעת אשר עזבתי אותו, ואם אחי או בניו בחיים הנם היורשים

אגרופו הורם לרגעים כמו במכונה נסתרה מעין, עיניו הפיצו עברות אף, רגליו מהרו לרוץ בחדר הנה והנה כמו בקשו להצילו ממקום הרעה ולשאת אותו למרחקים במקום לא יראה עמל ורגז כל היום. וכה בלה חמשה עשר יום לבדו בחכותו על אביו והוא עודנו בעיר הפלך וגם מכתב לא כתב להודיע לבנו את אשר יעשה שמה. עד כי החל רעיון חדש לעלות על לב פלטי ולהתרועע את רעיונותיו הנעימים אשר כבר מצאו משכן נאמן להם בלבו, הרעיון החדש הזה היה: מי יודע אם לא ברח אביו מעירו ולא ישוב עוד אליה? מי יודע אם לא לקח את מותר הכסף וימכור את הבית ואשר בו מבלי הגד לו דבר ויצא לארץ אחרת לחיות במנוחה? הרעיון הזה בעלותו בפעם הראשונה על לבו אחז בערפו ויפרפרהו כמו בידי עברה, כל גויתו רעדה ושניו צללו מהפחד אשר אפפו פן היה כדבר הזה, הן אם כה עשה לו הוא עתה אביון באביונים ודל בדלים, כי גם הדבר האחד אשר לא יחסר לכל אביון ודל הוא יחסר לו: הוא לא ידע הִכָּנֵעַ ולא יוכל לבקש עזרה! האוצר האחד אשר הוא אוצר חיים לעניים ואביונים גם הוא יחסר לו ומני אז אחז בו הרעיון הזה כפעם בפעם וידכאהו מאד עד כי נהפכו פניו לזועה ועיניו הפיצו זקי אש זרה אשר הביאו מורא ומרך בלב המבשלת אשר שרתה אותו. ואין לנו כל צדקה לפקוד על המבשלת על כי נעה ותעמוד רחוק בבאה אל חדר פלטי, כי אמנם גם כבירי כח לב ממנה אולי חרדו ופחדו מפני תנועת גויתו וברק עיניו ומפני קולו בשאלו אותה בכל פעם כאשר ראה אותה: האין מכתב! כי לא כקול אדם כי אם כקול חיה סגורה בכלוב נשמע הקול ההוא.

בימים הראשונים אחרי אשר עזב שמעון את העיר לא חדל עוד פלטי מלכת לבית התפלה וישב גם ששת אחרות בביתו בגן, אך מעת אשר עלה הרעיון על לבו כי אביו עשקו ויסתתר מפניו לא יצא מפתח הבית חוצה כמו הִלכו עליו אימים פן יכירו בו כי עני ואביון הוא, ולאט לאט חדל גם

ומחכה לתשובת אביו והוא עודנו לא ישוב. כל היום ישב בביתו משמים ויחשוב מחשבות על דבר מפלת אביו וישום וירגז. ימים לא טובים קדמוהו והוא גם הוא חש זאת בלבו, אם כי מות אמו לא נגע עד לבו, הן אותה לא אהב אף לא כבד מעודו. בהיותו נער קטן עמוס על כפים, כל דבר שפתיו וכל מעשה ידיו נחשבו לחכמה, אז לעג לאמו וימלא פניה קלון, והאב גם האם ששו לדברי התכשיט אשר יהיה רב וגדול בישראל, וכאשר גדל ויבן כי לא לכבוד הוא לו ללעיג לאמו בפה, בז לה בלבו כאשר ראה מעשיה ודרכיה ויחשבה כשכורה או משגעת, אך מעט הרהיבה עז בנפשה לקום נגדו ולסכל מחשבתו אשר חשב, מני אז היתה כחומסת נפשו בעיניו, ולא אחת ולא שתים כאשר עלה זכר פנינה על לבו חרק שן וקללה נמרצה כחק לבני רומעניא נמלטה מפתחי פיהו, גם לפעמים הניף אגרופו בעברה כמו ליסר שונא, אך לאושר השונא ההוא כבר בחר לו משכן רחוק ממנו וידו לא תנחת עליו. שם אמו היה לו לחגא מעת אשר קם השאון בבית על דבר פנינה, ואם כי פנינה חמקה עברה ואיש לא ידע אנה פנו היא ואמה, והדבר הזה לא אות נאמן הוא כי נפשה דבקה אחריו כאשר חשב, ואם כן אך חנם יקצוף על אמו, אך זאת לא זכר, ותהי להפך כי גם החטאת הזאת אשר פנינה התחבאה לברוח, טפל על אמו, כי בלי ספק הכלימה אותה בדברים, או שלחה להגיד לה או לאמה דברים אשר גרשו אותם מנחלתם, ולולא זאת, לולא קמה אמו כשטן בדרכו כבר היה מְאֻשָּׁר בחלקו ושלום הבית לא הָשְׁבַּת ואביו לא סר מני דרך ואחותו לא נשבתה, כל אלה עשתה אמו בחטאת שפתיה והוא עתה עונה ישא ואיך לא יקצף וירגז בעלות זכרה על לבו? וזכרה עלה לרגעים על לבו כי היה כרע כאח לזכר פנינה אשר יחדו באו ויחד הלכו ואף רגע לא נפרדו. ועתה כאשר ישב משמים כל היום בביתו רֵעו לו שני הזכרונות האלה ולא עזבוהו גם בחלום גם בהקיץ. רוחו סער כים זועף בלי חשך, שפתיו מללו תמיד נאצה וקללה,

אך האם מת כל רגש בושה בקרבך ולא תשיב אל לבך כי אם גם אתה תאמר כי לא בתך היא, הנה כל יושבי העיר וכל מכיריך יקראו אחריך מלא כי בתך ברחה מביתך אל בית שר הגדוד, הן לא תוכל לספר לכל איש כי היא הלכה לבקשך ואתה הרימות ידך עליה ושר הגדוד קם לעזרה, האין זאת? — שמעון התנודד פעם ושתים בשמעו דברי פלטי ואחרי כן ענה: אבל אתה הנך הלמדן והחכם, עוץ עצה מה לעשות? — עיני פלטי אורו בשמעו זאת ויקרא: עצה! אין דרך אחרת בלתי אם לנסוע לעיר בת־שטן מקום מושב שר הפלך ועדיו תגיש עצומותיך —

— לך אתה שמה ועשה ככל אשר תחפוץ—ענה שמעון.

— אני? ושומע יהיה לי? אתה האב תשב בבית ואני אלך לבת־שטן! טוב דברת! לא כן, אני אשב פה ואשמור על אחותי כאשר תמצא ידי ואשמיע לכל, כי השר גזל אותה בחוץ כאשר הלכנו שלשתנו לשוח ואתה לך לדרכך אל שר הפלך ואולי תמציא ישועה לרחל וגם לכבוד כלנו יחד—ואחרי אשר הרבה פלטי לדבר נאות שמעון לעשות גם זאת, ובבקר השכם יצא לדרכו.

ביום המחרת מהר פלטי לבא לבית התפלה ויספר בלב נשבר את כל אשר קרה את אחותו ותהום העיר, אלה רננו אחרי רחל ויאמרו כי כבר ראו בעיניהם כי כה תהי אחריתה, ואלה דברו גם בשמעון גם בפלטי, אך כלם יחד הודו כי ביד שר הגדוד בן שר העיר לעשות כל אשר יחפוץ באין מפריע. ומני אז היה הרחוב ההוא אשר בו גר שר הגדוד לנערות רבות למבחר הרחובות ללכת בו לשוח יום יום לפנות ערב. בלי ספק בקשו לראות את רחל אחותם, אך היא כמו הוכן לה קבר לא נראתה ולא נשמע ממנה דבר לאיש, וגם בעד כל כפר לא הצליח לפלטי להמציא לה מכתב או לדבר עמה.

בני העיר דברו ברחל ובאביה ימים אחדים וישכחו אותם כאשר אנה המקרה שמועה חרשה להם. ופלטי עודנו יושב

כי יִכָּנס לחפה ומעשים טובים, ואם כן הדברים האלה כאין המה בעיניו, כל אלה ידעה ובכל זאת לא נלחמה בכל כחה בעד כבודה... אך אחרי כל אלה הן לא יוכל להחריש ולעזבנה בידי שר הגדוד כי איפה ישא את חרפת אביו ואחותו יחד? והמחשבות האלה המרו רוחו מאד ולא יכול עוד להבליג על סערת לבו ולדבר אל אביו בנחת, כי אם פתאם התעורר בטרם פתחו את דלת ביתם ויקרא: ואנה תלך? — שמעון נותר על עמדו כהלום רעם לקול הקריאה ויחשה זמן רב, והדבר הזה הוסיף עוז בלב פלטי ויוסף ויקרא: אנה תלך? —

— הביתה — ענה שמעון אחרי אשר שבה מנוחתו ללבו ויפתח הדלת ויבא בחפזון אל חדרו ופלטי אחריו אשר לא חכה אף רגע ויקרא בקול גדול: הביתה! ואתה תמצא מנוחה בבית בעת אשר בתך בידי זר? אתה תשכב לנוח בעת אשר חרפתנו תודע בקהל ומחר נהיה כלנו לשמצה וקלסה בעיר?—

— ומה אעשה? — שאל שמעון, אשר לתמהון לב פלטי דבר במנוחה וכל אות סערת הרוח או קצף לא נראה על פניו.

— מה תעשה? הן אב אתה ולך לדעת מה לעשות כאשר יגזלו בתך מאתך —

— היא לא בתי היא, כי איזה רוח נשאה שמה? —

— טוב דברת! — קרא פלטי בקול — היא לא בתך יען כי חפצה לראות את אשר אביה עושה — פני שמעון רעמו; ופלטי הוסיף לדבר: היא לא בתך יען כי אתה חדלת מהיות כאב להבית, אתה אשר מעודך עשית כל אשר בידך למען נחול כבוד וגם נחלת כבוד לרוב, ותהי ראש וראשון בעדתך, כלם יחלו למוצא שפתיך וגם במרחקים נודע שמך, כל עוד אשר שלוה היתה בביתנו, אתה סרת פתאם מהדרך ותעט בושה על בניך ועל שמך ולא רק הכסף אשר אצרת השלכת ככלי אין חפץ בו כי אם גם את השם הטוב הללת ותתן אותנו כלנו לשמצה, אתה הרגז על בניך אשר בקשו להשיבך מדרך עקלקלות. אמנם לך הצדקה לאמר כי היא לא בתך היא,

גם הבן נסוגו אחור. פלטי נסה להכות בידו על דלת השופט להגיש עדיו עצומיתיו, אך המשרת הרפהו אחור בחזקת היד ולא קם עוד רוח בהם לעמוד עוד תחתם וילכו שניהם הביתה.

ג.

מִשְׁנֶה שִׁבָּרוֹן.

נקל למים ואש להתלכד מאשר לשמעון ופלטי לדבר איש את רעהו אז בשובם הביתה. בלב שמעון המה דבר מה אשר אולי לא ידע בנפשו מה הוא, אך הוא חש כי אין שלום בלבו וכי קצר רוחו מהשיב לפלטי דבר כאב אל בנו כאשר יפתח שפתיו עמו, אולם לב פלטי שער כים והוא ידע את רגשותיו. הוא לא כבד את אביו מעודו כאשר יכבד בן את אביו, כי אם חלק לו כבוד להתהדר ולהתהלל לפניו וישמח כאשר ראה כי לב האב ירחב בראותו גדולתו, אך מעת השאון סר לבו מאחריו, ומן העת אשר נודעו לו דרכי אביו נהפך לבו לשנוא אותו, ובכל זאת הבליג על סערת רוחו ויגמר אומר לדבר עמו רכות אולי ישיבהו מהדרך הרעה אשר התיצב עליה, והוא אמנם ידע כי לא רק בן ימאן שמוע מוסר אב, כי גם להאב בלי ספק לא תנעם תוכחת הבן ועל כן ערך כבר מלים איך לדבר עמו לבל יעלה אפו, אך גזל אחותו אשר גזלוה לעיניהם וידם קצרה מהושיע המס את לבו וידכא את רוחו עד כי לא יכול לפתוח פיו. עתה ראה את התהום אשר פער פיו לבלוע את הבית ועשרו וכבודו, עתה ראה כי עוד מעט והבית הזה יהיה למופת ולשמה ולשרקה בעיר. הן זאת ראה כי אחותו לא נלחמה בכל עוז בעד נפשה, גם הדבר אשר שמע מפיה אתמול על אודות אביו הראה אותו לדעת כי לא צפון לבה משכל ודעת כי לא רק למען הצילה מיד אביה קם השר כגואל ומושיע, ולא נכחד ממנה כי אל שר הגדוד לא התפללה אמ׳

הביתה גם בלילה ופלטי אשר לבו היה מלא רגשי יגון נאלץ לגלות את מחשבותיו על דבר אביו לאחותו הצעירה לרחל והיא הבטיחה אותו כי יצלח בידה עד מהרה למצוא עקבות אביהם וחפצה בידה הצליח למצוא אותו בחברת אנשים נכבדים, הלא המה שופט העיר ועוד רבים אשר עמו, וכאחר מהם יזרוק קלף ויקרא: אחת ושתים, אחת ושלש וככל הקריאה אשר יקראו כהני הקלפים, גם עוד דבר גלתה לאחיה על אודות אביה... אבל עטי הסכין לחלק כבוד להנשים ועל כן ימאן להשמיע הדבר הזה בשם עלמה יפה וצעירה, כי אם בשם הצוענית אשר בה דרשה רחל והיא הראתה לה בתחלה בקלפים ואחרי כן גם בידה בהובילה אותה מול המקום אשר שם אוה שמעון למשכן לו. פלטי נעוה משמוע כל אלה ויאמר: אולי משגה הוא! וילכו שניהם יחדיו בלילה השני ויראו יחד בעיניהם את תקף גבורת אביהם בהכותו על השלחן ויגמרו אומר לחכות, עד אשר ירד מהמעלות; ואף כי שעות אחדות עברו, בכל זאת המה ממקומם לא משו עד אשר ירד ותצא רחל לקראתו. בראות אותה שמעון נעוה מראות ויסוג אחור אך היא נגשה אליו ופתאם התעורר ויגיח עליה ויאחזה בשערות ראשה ובתתה קולה מהר פלטי לעזרתה ותקם מלחמה ביניהם, ולקול הקריאה מהר בן השופט שר גדוד רוכבים ויחיש מפלט לרחל בחדרו באמרו כי לא יוכל לעזבנה בידי עיר פרא כאביה אשר ישחת רחמיו להרים ידו על כלילת יופי כמוה, והנערה אם כי אמרה כי תבחר לשוב הביתה בכל זאת נמשכה אחריו כאשר משך אותה בחזקת היד אל חדרו ויסגור הדלת בעדו, והאב והבן עמדו כנדהמים ולא ידעו מה לעשות. בתחלה התעוררו ויבקשו לקרוע הדלת בחזקה, אך שר הגדוד קרא אליהם באהבה וחבה יתרה כי נפשם יקרה בעיניו מאד ולמה זה יקריבו נפשם למות על לא דבר. הן אם יותרו עוד על מקומם לא יוכל לערוב ערבה כי לא תצא אש וכדור מן פה קנה הרובים אשר בידו, ודברי הנחמה האלה לא החטיאו המטרה, כי גם האב

אם חפה ומעשים טובים. ופלטי האמין בפעם הזאת בדבר הרב ולא נסה כח החתן, אף לא התהדר להראות לו את כחו הרב בתורה ויגמרו אומר לכתוב בלילה התנאים ללאה בת שמעון עם יקטן בן עדריאל, אך מה׳ לא יצא הדבר ובלילה בטרם החלו לכתוב את התנאים השמיע פתאם עדריאל דבר כי חפצו לדבר בתחלה את הכלה ויבא אליה החדרה ואחרי אשר דבר עמה יצא ויאמר כי נוכח, כי לא לבנו יעדה ה׳ כי אם לו, אחרי כי לקח ממנו אשתו ולאה ראויה יותר להיות לו מאשר לבנו. והשומעים אף כי השתוממו בתחלה בשמעם הדבר ואף כי לא הספיקה עוד העת להרב לנסות גם כח האב בלמודים, בכל זאת לא ארכה מבוכתם, ומה גם אחרי אשר לאה השיבה כי אחת היא לה, וגם זלפה החולה לא הרבתה דברים ויחוגו בלילה ההוא את התנאים ובלילה השלישי את החתונה כדת משה וישראל. ותהי לאה לעדריאל וההתן עם דרשתו אשר הכין להתנאים נאלץ לחכות ליום אחר וינחם כי לא תקום פעמים צרה, כי עתה אשה לאביו ולא יושיט ידו לקחת מן המוכן לו. ואחרי החתונה שבה התוגה אשר שררה בבית לשלוט כמקדם, ומה גם ביום השלישי אחרי החתונה אשר אז נאלץ הרופא להודות כי חכמתו לא תעמוד לו להלחם עוד עם המות כי באה העת להניח עטו מידו. וכדברו כן היה כי עוד בלילה ההוא נפחה החולה את נפשה אחרי אשר ברכה את פלטי, בסלחה לו לעונו, ואת שתי בנותיה.

בימי השבעה שב כמעט שלום הבית על מכונו, כי כלם נקבצו יחד וגם שמעון לא עזב את הבית ויניע ראשו לכל התהלות אשר פזרו הבאים לנחם את האבלים לאשתו הצדקנית. ופלטי כמו לא ראה ולא ידע מכל הנעשה בבית ישב על מקומו משמים ואך לפעמים הביט בספר איוב ויאנה לרגעים. בלי ספק נשבר לבו מאד על צרת איוב אשר לא התבונן אל בתולה. כעבור שבעת ימי האבל ובעזוב לאה עם בעלה את הבית שב שמעון ללכת בדרכיו הראשונים ולפעמים לא בא

ואם יען כי כסף אין לפנינה לכן חרה אפו , אך הן אוצרותיו רבו , ואם בעבור זה יזניח את ביתו ועשרו יען כי יירא פן יקח בנו עלמה עניה והוא הן לא לקחה עוד ? ואם על כבוד אשתו אשר בנו נגע בו בחוקת היד חרד לבו, אבל מדוע זה לא יֵראה אות אהבתו לה ויהפוך משכבה בחליה וידבר על לבה נחומים ? ואם על אשתו התעורר בזעף אף על כי עצבה רוח הבן יקיר לו, למה זה זר רוהו גם לבנו זה ויחבא מפניו? כל השאלות האלה שאלנו, לו ידענו נאמנה כי אמנם רק בחכמה ומשפט עשה שמעון כל מעשהו, אך מי יודע אם לא נבוב לבו ולא ידע אף הוא עת ומשפט למעשהו ? — אבל לב פלטי לא נח ולא שקט כי הוא שאל וירבה חקוֹר לדעת פשר דבר מה היה לאביו . ואף כי מלא ידו לתת את לאה לאיש ואף כי כבר כתב השדכן לעדריאל ויום יום חכו לראות את המחתנים, בכל זאת לא נח לבו ורעיון נורא אחז בו ויפרפרהו. אביו בא במבוכה בשמעו כי הוא לא יפזר כסף ובמו פיו אמר כי אין כסף בצלחתו, וזאת יראה עין בעין כי לא שקר מליו , כי לוא חפץ למנוע נדה מבתו, כי אז לא אמר לתת יין אשר מחירו הרבה יתר מהכסף אשר אמר , ואם כן איפה הוא הכסף הרב? האם אך שקר היה ואך האמינו כי כסף רב לו ולשוא גבה לבו בעשרו ? או אמנם היה בביתם אך עשה לו כנפים ? האם אבד את כספו בענין רע ? אך למה זה יכסה הדבר מבנו ? המחשבות האלה לא נתנו מנוחה לפלטי ויגמר אמר לחקור ולדרוש את הדבר ולשמור את עקבי אביו לדעת אנה ילך ויותר שעות רבות ביום ובלילה ? — כה גמר אומר אך עוד טרם יוציא מחשבתו לפעולת אדם, כי בעת ההיא נודע לו כי פנינה ואמה עזבו את העיר מבלי אשר הגידו לאיש אנה הנה הולכות. השמועה הזאת דכאה רוחו מאד ויתהלך מר בחמת רוחו ימים רבים , גם חתונת אחותו לא השיבה ששון לא ללבו ולא ללב כל בני הבית . עדריאל ובנו באו כדבר השדכן והרב בחן את החתן וימצא כי רב כחו בתורה ועתה לא יחסר לו בלתי

— גם אתן הנדה אך לא במזומנים, כי אם שתי מאות הין יין אשר מחירו הרבה יתר משלש מאות אדומים אתן לנדה, ועדריאל הלא בעל בית מלון הוא ולו היין ככסף יחשב —

— גם זה טוב — ענה פלטי — ואם כן תמלא ידי לגמור את הדבר ?—

— עשה כחפצך ומדברי לא אסור — ענהו שמעון אשר פניו העידו בו כי לאַ למפח נפש הוא לו כי שיחתם באה עד קצה ופלטי יעזבנו לבדו את רעו.

לב חכם אין חקר כי כהקיר ביר מימיה כן יקיר מחשבות חדשות לרגעים וברבותן מֵחִקרי לב החפץ לחקור אותן כן לא יוכל לבא עד תכונתן, אבל גם לב נבער מכל דעת ומחשבה לא יֵחָקֵר, כי בחקור איש לבא עד תכונתו יבקש חשבון ומשפט במפעליו והמה הן לא בחשבון ומשפט נעשו, כי על כן ילאה למצוא את אשר יבקש. יש אשר המקרה ירים נבוב לב לכסא המעלה ויתן עז בידו לצות על קהל ועדה והוא גם ישלוט בעזו ויצוה בכחו ורבים יבקשו למצוא חשבון מעשהו — אך הבל! כי גם הוא לא ידע את אשר יעשה, כי כל אלה יֵעָשׂו ואך שמו נקרא עליהם. גם לב שמעון לא יחקר אם מרב חכמתו או סכלותו, כי הוא כל עוד אשר שלום היה לו בביתו פרח כאזרח רענן וכל מעשיו היו לאות על כשרון חכמתו, גם בית ועשר עשה לו, גם משרה בקהל לקח לו, גם כבוד רב נחל וכל אלה נעשו במשפט וחשבון ישר. ומן העת אשר קם השאון בביתו היה לאיש אחר; עזב את ביתו ועמלו, גם את המשרה בקהל משאת נפשו שכח, את אשתו אשר לא מרה את פיה מעודו כמעט לא ראה בחלותה, כי רק פעמים אחדות היה בחדרה, גם לכבוד בנו לא שת עוד לבו, ומי זה הסב בכל אלה? האמנם פלטי בחפצו לקחת את פנינה הביא יגון נורא בלבב אביו פן ימיר כבודו בקלון? זאת לא תעלה על לב איש, הן שם פנינה ואבותיה לא לשמצה היו בעיר ואם כי לא חסיד היה אביה בכל זאת לא נקלה היה גם בעיני החסידים,

הוא ולו דרושה אשה כלאה, אשר תהיה צופיה הליכות ביתו, כי אשת עדריאל מתה והדבר הזה לא רחוק הוא —

— אני לא לשטן הנני —

— אבל לא די כי לא לשטן הנך כי אם עליך לעשות ככל אב למען פרי בטנו —

— ומה אעשה? —

— הגד כמה נדה תחפוץ לתת לה, ואם כבד ממך הדבר לדבר את השדכן אמלא אני מקומך —

— כמה נדה יבקש? —

— זאת לא אדע, אך הן לא על פיו כי על פיך יצא הדבר וכל אשר תתן ייטב בעיניו — שמעון החריש כמו חשב מחשבות ואחרי כן אמר: וכמה אתן? —

— לא אדע, אך אדמה כי תתן לה שתי מאות אדומים—

— שתי מאות אדומים — שנה שמעון — שתי מאות לא נדה רבה היא אך הכסף אזל מכיסי —

— הכסף אזל מכיסך?—קרא פלטי בשממון וחרדה יחדו.

— הכסף אשר אני נושה בהאדונים הלא בידם הוא ואני אוכל לקחת רק הנשך מפרי האדמה —

— אבל איפה הכסף אשר היה בידך? —

— האם תבקש ממני חשבון? — קרא שמעון ואודם החל שנית לכסות את פניו, אך פלטי גמר אומר לבלתי העלות אפו למען יעשה שלום לו בפעם אחת כי על כן ענהו בלשון רכה: למה זה אבי תבחר לדבר עמי בשפה כזאת הן לא רבה אשמתי אם שאלתיך איפה הכסף, ולא חשבון אבקש ממך, זאת ידעת נאמנה, כי ארעך כי תדע אך לצבור ולא לפזר כסף — מבוכה גלויה נראתה על פני שמעון בשמעו התהלה הזאת ופלטי ראה זאת ויבא כחץ שנון בלבו אך הבליג על פחדו ויוסף לדבר: ובכל זאת הלא עליך לתת הנדה, כי בלעדה הן לא ימצא איש נכבד אשר יקחנה לו —

שמו מחנק לצוארו כן נשם וישאף רוח. ופלטי אף כי חשב כי עוד מעט תקום סערה בכל זאת לא נסג אחור ויקרא: עתה באתי ועליך לשמוע את כל דברי —

— מה תבקש? — קרא שמעון באמצו שארית כחו לדבר ולשונו נעה בכבדות.

— כאשר אחזה לי לא תשים עוד לבך אל הבית ואל בניך —

— ואתה תשחרני מוסר! — קרא שמעון כמתעורר מתרדמה.

— לא לי לשחרך מוסר; אתה הוא אדון הבית ובידך לעשות כחפצך — ענה פלטי ויוכח כי הדברים האלה האירו פני שמעון — אך אם לא אתה תשים לבך להבית הלא עלי לעשות זאת —

— אבין, אתה תחפוץ לרשת את הבית בעודי בחיים —

— אל נא אבי תדבר אלי כאלה! גם לא אבין למה זה נהפך לבך לשנוא אותי ואני לא עשיתי רעה? או האם חטא חטאתי כי אמרתי כי אבחר בפנינה — פני שמעון רעמו:—אך פלטי לא שם לבו ויוסף לדבר: אך אתה הלא איש אתה — פני שמעון הפיקו רצון — ותדע כי אחר לבו ילך איש בבקשו לו אשה, ולא לחטא אף לא לכלמה תחשב אם גם יקיים נחות דרגא ונסיב אתתא, ואף כי פנינה אשר היא בת לאיש אשר היה נכבד בעירנו. אמנם לא על אודותי אחפץ לדבר עמך הפעם כי אם על אודות לאה אחותי — שמעון לטש עיניו ויקשב — הלא תדע כי היא באה בשנים ועברה גדולה היא אם לא תשים לבך להשיאה לאיש —

— אני לא לשטן הנני — ענה שמעון כמצטדק.

— זאת ידעתי כי לא לשטן הנך כי אב טוב אתה, אבל עליך לחשוב מחשבות לתתה לאיש —

— ומה אחשוב? —

— היום היה פה השדכן וידבר בה דבר טוב. הנה לעדריאל בעל בית המלון בעיר שוה בן יודע תורה ועדריאל איש עשיר

להשמיע אך אמת ואם את איש חכם ידבר אז אך טוב טוב יעשה כי ידבר אמת ולא יכחד דבר תחת לשונו, גם הבינהו כי עתה עת היא אשר גם את פי הבנות ישאלו ואם כן עליו לשאל את פי אחותו. והשדכן השתאה מאד לחכמת הדובר בו, אשר אף כי לא נסה באלה בכל זאת ידבר כּכביר לימים, אך לא יפלא בעיניו, כי במקום תורה שם גם חכמה, זאת הלא מודעת, ואך אמת ערומה כיום הולדה הביע בשפתיו כי לעדריאל בעל בית המלון בעיר שוה בית גדול ושפע רב ובנו משכיל, בתורה מאין כמוהו כי מלא כרסו בש"ס ופוסקים כאחד הגדולים, והאשה אשר יקח תהיה לגברת הבית כי על כן ימהר עדריאל להביא אשה לבנו מן החוץ, יען כי אשתו מתה והליכות הבית נתנו בידי אשה זרה. והאמת הערומה הזאת מצאה חן בעיני פלטי אף כי א האמין כי בעיר שוה ימצאו בחורים אשר מלאו כרסם בש"ס ופוסקים, אך גם אם לא למדן גדול הוא זה אין רע, וכמעט גמרו הדבר ביניהם, אך שאלה קטנה אשר שאל השדכן הביאתו רגע במבוכה, כי שאלהו כמה נדה תנתן לאחותו? כי בלי ספק עוד לא החליט בדבר הזה כמה יתן לאחותו, אך כרגע הבליג על מבוכתו ויאמר: בדבר הזה עוד לי לדבר עם אבי — ויועד את השדכן ליום המחרת.

אם כי כעשן לעינים היה בעיניו הדבר אשר הבטיח לדבר את אביו, כי איכה יגש עוד לדבר אליו והוא לא ענהו פעם ושתים? אך דבר יצא מפיו ואיכה לא יקימנו, הלא יהיה לבוז בעיני השדכן, ואף עוד זאת ראה כי עליו לדבר את אביו ויעבור עליו מה. הן חדל מעשות עוד מקנה וקנין וכל סוחר לא יבא עוד אל הבית, ואם יבא איש וישאל על אדותו אז איננו בביתו או יישן, וגם לאספות העדה חדל מבא ושתי אספות היו בלעדו וכדי בזיון, ומה תהי אחרית כל אלה? כי על כן אמץ לבו ויבא בצהרים אל אביו החדרה בהשתעשעו את רעו הנאמן. פני שמעון לא חורו גם בא בטרם פלטי אך בבאו היו פתאם לפני להבים וכל בדי עור פניו היו כתולעים וכמו

פרש המות וימאן להסירנה, יד אחת ורגל אחת מתו לבלי שוב לתחיה אף כי לא מצאו להן עוד קבורה, גם שוט לשונה לא נעה עוד כחץ ביד גבור כי אם בכבדות, וההגה אשר הוציאה מפיה כמעט לא הבין שומע. זאת היתה מנת זלפה אשת החיל בקנאה קנאתה להצדיק.

ושמעון אשר לא איש דברים היה מעודו היה מהיום ההוא כאלם וכמעט לא פתח פיו בביתו ויאכל את לחמו בחדרו וגם את יינו שתה לבדו, ואחרי כי דבריו היו מעטים בבית לכן פשק פיו בשבתו בחדרו את רעו הנאמן, את כוס היין, אשר בכל עת האיר פנים לו וגם פניו האירו במאור פני הרֵע הנאמן הזה.

פלטי נסה פעם ושתים דבר אל אביו אך כאשר לא מצא מענה התקצף והתגעש ויעזבנו בחרי אף. לאה הבת הבכירה בכתה בלב תמים לצרת אמה, ולרחל הצעירה הָיתה תקוה כי עוד יכסו את ראשה בצעיף בטרם ילבינו שערותיה ולא עוד לה לקנא ביתר היתומות אשר בידן לבחר להן איש ואת פי אמותיהן לא תשאלנה. ולשמחת לבבה בא שדכן לדבר בלאה ותקרבהו בשמחה ותשם לפניו יין, כי מעת אשר אשת החיל לא תעזוב את מטתה היתה היא לאשת החיל ואחותה הבכירה לא כהתה בה, כי היא בחרה להפוך מטת אמה ההולה ולשמר עליה, ואך היא הבינה למחשבת אמה כאשר מללה בלשונה. רחל ששה מאד על השדכן אשר יסיר את אבן הנגף מעל דרכה, הלא היא אחותה הבכירה, אשר עליה יפול הגורל בתחלה להיות לאיש כחק לישראל ואז יבא יום פדות גם לה, ותמהר לקרוא את אביה אך לא מצאה אותו בחדרו ותבקש את פלטי ותמצאהו והוא עדה גאון וגבה בבאו לדבר את השדכן, כמו היה הוא לאיש החיל בבית תחת אביו כאשר היתה אחותו לאשת החיל תחת אמו, ובדברו עם השדכן העידו בו עיניו כי לא למורת רוח לו לדבר כארון הבית, וגם תורת חסד לא מנע מהשדכן בהורותו אותו כי עת לדבר שקרים ועת

רק על שלום הבית ומנוחת השבת חרד לבו כי על כן בקש להשבית מלחמה בפעם אחת? זאת לא נדע ואולי גם הוא לא ידע, אך כמו סער התחולל בקרבו בשמעו ריב לשונות אשתו ובנו וכמו חש כי כפטר מים זדונים תהיה ראשית המדון לסחוף את ביתו, לכן התעורר וחום אש היין אשר הדליקו היה בעזרו להראות בפעם אחת כי אדון הוא בבית ואך על פיו יצא כל דבר ושוא כל דבר שפתים אם לא היא גזר אומר. אולם מה גזר הוא או מה זה יגזר אומר, זאת לא השמיע ואולי טרם ידע אף הוא, אך זאת הצליחה בידו להשקיט הריב בפעם אחת, כי זלפה התעלפה בפעם הזאת, לא יען כי הבינה כי באה העת להתעלף כי אם יען כי לא נותרה באפה נשמה, וכאשר לא מהרו להרימה מעל הארץ שכבה תחתה במנוחה ולא התבוננה בפני בני הבית לראות אם הצליח חפצה בידה להביא מרך בלבבם, כאשר עשתה תמיד, בפעם הזאת סֻגרו שמורות עיניה ולא עד מהרה פקחה אותן גם כאשר הרבו לצקת עליה מים קרים ולשטוף בחומץ את מצחה ולבה, וגם ביד הרופא אשר נקרא לא על נקלה הצליח לעשות כזאת וכמעט ההלו כלם לדאבין כי בפעם הזאת דברה דבר והקימה כי הלא כה היה דברה: אם בצדיק ישים פלטי תהלה בדמי ימי יקדמני המות. וכמו שמע זאת המות כי עתה באה עתו לעשות פקודתו לכבוד הצדיק כן בא ויושט ידו למולה, אך הרופא נלחם עמו זמן כביר ובפעם הזאת הוציא בלעו מפיו ביד חזקה, זאת הודה הרופא במו פיו, וישב לה את רוח אפה ואור עיניה, אך לא את כחה, כי מני אז לא עזבה את מטתה — ואם זלפה תשב במנוחה על המטה ולא תשמור על ביתה מפני גנבים, אות נאמן הוא כי אין אונים היא. אך גם בלעדי זאת ראתה כל עין גם בלי אות ומופת כי תמם תהלוך מיום ליום, ואך שאולה היתה להרופא מידי המות ולא לארך ימים, כי עוד מעט וישיב לו את חצי הגזלה אשר גזל ממנו, כי אמנם רק החצי גזל הרופא ועל החצי השני יד

סיד עליה בתתו תקוה בלב זרחיה כי בעוד ששה שבועות יוכל לעזוב את מקומו.

ב.

נָוֶה שַׁאֲנָן.

כל איש ידע כי העושר, האושר והשלות כענן כלה המה, אך רוח קל ינע בהם ואף עקבותיהם לא תורענה; כל איש ידע זאת מלבד האיש אשר בידו טובו, הוא בסתר כנפיו יחסה ויאמר לעד אהי כעץ רענן, כי לולא זאת איך גבה לב איש בעשרו ואיכה שכח העשיר חנות את העני? איכה קפץ ידיו מתת דבר אשר לא לו הוא ואולי יעשה לו כנפים ומחר יהיה בידי האיש אשר אתמול התחנן לו כי יעניק לו אך חלק קטן ממנו?

מה גבה ורחב לב שמעון צורי ולב זלפה אשתו ולב פלטי בנם בעשרם ושלותם, אשר המה היו גם אבן הפנה לכבודם וידמו כי לעולם חסן וכי הכינו ביתם לדור ודור! אך רוח קל יצא מפי פלטי אשר לא כרוח אמו היה ושני הרוחות השתערו זה לעמת זה בחזקה עד אשר נע הבית כלו בהכות שמעון על השלחן בהפצו לעצור בעד הסערה, ואחר התנועה הראשונה באה גם שניה ושלישית עדי היתה לתנועת תמיד והבית כלו עם עשרו ושלותו חרד כמלונה לפני סער.

מה הנידה יד שמעון להכות על השלחן בחרי אף עד כי הפכה אותו ואשר עליו על פניו ויורד את הכרה הגדולה אשר הרהיבה עינו ולבו מהשלחן אל הרצפה? אם קצף על אשתו אשת החיל אשר מידה בא לו כל העשר לפי דברה, על כי דִבּרה דבר לא כרוח הבן היקיר אשר הראה גדולות בבית התפלה בשרותו את הרב ויוכל לו, או על בנו חרה אפו על כי המרה רוח אמו בדבר קטן כזה, בבחירת אשה לו?! או אולי

במטפחת אשר טבל במים אשר הוביל אתו בכד וכמו רוח חיים השיב לו ברגע אחד.

— ואיפה המה כליך ובגדיך? — שאל האיש את זרחיה.

— בלי ספק ימצאו בעגלה או על הדרך — ענה זרחיה.

— אולי לך התבה הזאת אשר מצא הרכב בדרך? — הרכב הוציא את התבה מתחת רגליו ויכירה זרחיה כי לו היא.

— ואם כן גם הסוסים עם העגלה אשר עברת בה נמצאו כי הנוהג בעגלתי אחז בהם ויתנם בידי בעל בית המלון כחצי פרסה מזה ואם תחפוץ תוכל לחכות עד אשר ישוב האכר את סוסיו, אך עצתי כי תסע אתי אל עיר מושבי ושם תמצא רופא נאמן לך, כי מי יודע מה יקרך עוד בעברך בדרך בעגלה בעגלת האכר! — אף כי כלתה נפש זרחיה לראות את אמו ואחותו בכל זאת נאלץ לנסוע את האיש כי חש כי אין בו כח לעזור לנפשו ובהאכר לא יכול לבטוח. בבית המלון מצאו את האכר יושב ומיליל כי איש יכאן לתת לו סוס לרכוב כי לא יאמינו בו. האִיש העובר קרא אליו את האכר ויאמר: הלא את סוסיך תבקש?

— כן ארוני! —

— הא לך סוסיך! — ובדברו הרים האיש את ידו ויכהו אחת ושתים לחי בקראו: הנה כן תשתה לשכרה, כלב! לך רוץ וסוסיך כבר עומדים בבית המלון השני ושם תמצאם, כלב! הא לך כתב ידי לעד כי לך המה הסוסים — ויכתוב דברים אחרים על הגליון ויתן להאכר בקראו שנית: רוץ כלב! — האכר בקש לנשוק את ידו אך הוא לא נתנה לו ויצו על הרכב אחרי אשר הביא מים חיים מהבאר כי ימהר דרכו ולא יחוס על הסוסים. וכמו על כנפי רוח נִשאו בהמרכבה כל היום ולעת ערב באו העירה, והאיש צוה להביא את זרחיה אל החדר אשר בחצר, אשר חלונותיו פתוחים אל גן נחמד ואחרי עבור רבע שעה בא הרופא ויאמר כי הרגל נשברה וישם תחבושת־

זאת התאמץ בשארית כחו ויטה הצדה ויוציא את קנה הרובים ממלתחתו ויקרא: אם לא תמהר ללכת אל בית המלון ואם תזיד לגשת אלי דמך בראשך, ראה הזהרתיך!—ובדברו הראה לו את קנה הרובים. האכר נע ויסוג לאחור וישב לבכות.

— קרב הנה! — קרא זרחיה — ושמע את דברי — האכר צעד צעדים אחדים אך עמד מנגד.

— הטה אזניך אויל ושמע—הוסיף זרחיה לדבר.

— אשמע אדוני —

— אם תשב פה אז יפלו סוסיך בידי גנבים והיית עדי אובד — האכר החל להיליל בקול גדול.

— חדל מיללה ושמע; לא כן כאשר תשוב אל בית המלון ותביא הנה עגלה אשר תובילנו אל בית המלון אז אשלם בעדך שכר סוס אשר תרכב עליו ותבקש את סוסיך — האכר שמע את הדברים אך לא ירד עד תכונתם, ואחרי אשר שנה ושלש לו זרחיה את דבריו ואחרי הבינו אותו בינה כי אך טוב לשניהם אם ישוב אל בית המלון, נאות לעשות זאת וזרחיה נותר לבדו על הארץ. כימי נצח היו לזרחיה הרגעים מעת אשר הלך האכר, ובין כה וכה עברה שעה תמימה והוא עוד לא שב, וכמעט אמר זרחיה נואש לחייו כי מכאוביו עצמו ורגלו בצקה מאד עד כי לא יכל עוד לשלוף את נעלו. פתאם חי רוחו כי שמע קול רעש אופנים ואחרי רגעים אחרים ראה גם העגלה הרתומה לשני סוסים אבירים עוברת ובאה אליו ובטרם עוד קרבה אל מקומו נתן קול גדול ויקרא לעזרה. העגלה עמדה והיושב בה איש כבן חמשים שנה טוב תאר ובמלבושיו יראה כאציל שאל: מה לך?—זרחיה מהר ויספר לו את אשר קרהו ובשמוע האיש שפת זרחיה ירד מעל העגלה ויגש אליו ויאמר: הנך מאהינו ואשמח מאד כי על ידי תבא תשועתך—האיש צוה על הרכב לרדת וירד ושניהם נשאו את זרחיה וישכיבוהו על העגלה הרחבה והאיש מהר ויוציא סכין מצלחתו ויגזר את המנעול ויחלץ את הרגל הכאבה ויחבשה

גם לא חש לטלטלת העגלה אשר טלטלתהו בלי הרף, ומה גם בעברם בין רוכסי הרים. הוא חשב למצוא דרך ישע לעמו עד אשר פתאם העלה <u>וַיָּשְׁלַךְ</u> ברב כח ארצה, כי העגלה נמוטה והאכר אשר שותה שכור היה נפל לפני הסוסים והוא לאחריו.

זמן רב שכב זרחיה על הארץ כנדהם, ואחרי שוב רוחו אליו ויתפוץ לקום אז חש כאב נורא מאד ברגלו הימנית ויפול שנית אחור באין כח לקום. האכר התעורר וירץ אחרי סוסיו אשר ברחו בשגעון ויסחבו את העגלה על צדה, אך הוא ברוצו נפל וקם ויוסף לנפול והסוסים נעלמו מעיניו. זרחיה קרא אל האכר ויאמר לו כי ימהר לשוב אל בית המלון ויקרא אנשים לעזרה, כי הוא לא יוכל לקום ויחוש כי רגלו נשברה, אך האכר מאן באמ״ו כי לא יוכל לעזוב את סוסיו.

— אך הן הסוסים ממך והלאה ולא תדע איפה תבקשם ואני אגוע פה בשכבי תחתי בלי עזרה —

— לא אוכל, לא אוכל!—ענה האכר. לשוא התחנן אליו זרחיה, גם צוה במפגיע ויקללנו קללה נמרצת, כל אלת לא הועילו מאומה, הוא מאן לשוב אל בית המלון. וזרחיה שכב וכמעט הסתתרה בינתו מעצמת מכאוביו ומושיע אין. האכר אחרי אשר התבונן כה וכה הרים קולו ויבך על הרעה הבאה עליו כי אם לא ימצא את הסוסים אז לא יוכל לשוב הביתה וטוב לו להותר ביער ויגוע ברעב. עתה נסה שנית זרחיה לדבר על לבו כי ישוב אל בית המלון ויביא אנשים עמו והמה יקימוהו וגם לו יהיו לעזרה לבקש את הסוסים —

— אבדתי אבדתי — הוסיף האכר להיליל מבלי פנות אל זרחיה, אך פתאם קם על רגליו כמו ברגע אחד סר יינו מעליו ויאמר: בשלך כל הרעה הזאת, לולא נסעתי עמך כי אז לא ברחו סוסי ועליך לשלם לי בעד סוסי—

— הבֵא אנשים הנה ואשלם לך ככל אשר תחפוץ—

— לא, לא אמוש מזה עד אשר תשלם לי—קרא האכר ויגש בצעדי און אל זרחיה המשתרע על הארץ. זרחיה בראותו

לעם הזה אשר מאז ומקדם חש כל אחד ממנו מכת רעהו ויתענה כל העם בכל אשר התענה חלק ממנו, ועתה איש לעברו יפנו ואת נפשו יציל? ולמה זה יחשו כל יתר בני ישראל היושבים בטח ודבריהם נשמעים בקהל וכספם ימשול ממשל רב ושונאיהם להם יאמרו כי גוי איתן הוא ובכספו ימשול בכל, למה זה יאטמו המה אזניהם משמוע צעקת הדלים האלה ואין מתעורר ואין מושיע? מה זה היה לעם הזה כי סר צלו מעליו ולא עם ישראל הוא עוד, עם אשר התפאר כי אחד הוא בארץ? יד מי היתה בו להפר האחוה ויכשיל כחו? האמנם יצדקו אלה אשר יתאוננו על ההשכלה כי היא היא היתה בעם הזה להמי ולנתק כל מוסרות האהבה והאחוה בין יושבי ארץ אחת ליושבי ארץ אחרת, בין קהל לקהל ובין איש לרעהו? — עתה זכר דברי איש חכם יודע תורה וירא אלהיו אשר בהוכחם על דבר ההשכלה אמר לו: החסידות רעה היא אך החסידים לא רעים המה והשכלה טובה אך המשכילים לא טובים המה, עתה זכר את הדברים האלה, אשר אז בשמעו אותם כמו זר נחשבו לו ויחשוב את הדובר למקנא להחסידות ומואס השכלה, עתה ראה כי אמנם כן הוא. לוא היו כל בני ישראל כאשר היו לפנים, לוא היו בני בית ראטהשילד ויתר אדירי ישראל יהודים כאשר היו לפנים כי אז הביאו רוח והצלה לאחיהם אלה, כי אז לא עמדו מנגד באכול מרעים את בשר אחיהם. הן לא עם גדול וכביר כח קם עליהם, לא מושל נורא על סביביו ידכאם, כי עם עני ורפה ידים ומפני מושלו בקרבו לא יחתו מריביו, ולוא קמו נגדם אדירי ישראל בלב נאמן ובאהבת אחים, כי אז כבר השו פדות לנפש אלפי הנדכאים האלה, אבל לוא קמו והמה לא יקומו והאמללים יפלו ויהיו עדי אובד...

בתהום המחשבות האלה צלל זמן רב וישכח את האכר אשר ישב ויתן בכוס עינו ואת הדרך אשר לפניו עד אשר נגש אליו בעל בית המשתה ויבקש כי ישלם בעד האכר, והוא עשה כזאת מבלי השוב מחשבות ויעל על העגלה ולא התבונן כי נע ונד היה,

זרחיה כרגע כי יהודים הם ויגש אליהם לדעת במה גדול עונם כי יובלו כזאבי ערבות אשר יפלו בפח, ויורע לו כי עון כלם יחד הוא כי בתי מלון ומשתה היו להם ולא מהרו לעזוב מקומם בבא הפקודה, כי על כן התנפלו עליהם וישדדו רבצם ולא נתנו להם לקחת עמם מאשר בביתם, וכל עזבונם וקנינם נשאר אחריהם באין שומר, והמה יובלו זה שלשת ימים וברגלם ילכו ולא ידעו עוד אנה יובילום אם לא יכרו להם קבר באחד היערות. בתחלה כשמוע זרחיה הדברים האלה התגעש ויאמר להתנפל על השוטרים בקנה הרובים אשר בידו ולשלוח האסורים חפשי, אך כרגע רפו ידיו בזכרו כי לא בזאת יושעו אחיו, רק על נפשו יביא רעה והצל לא יצילם, ואך במר נפשו דבר נחומים להם, והמה כנואשים מתקוה הורידו לארץ ראשם וידמו. רק הילדים הראו אותות שמחה כאשר קנה זרחיה לכלם לחם ופרי העץ גם יין, ובטרם הספיקו לסעוד לבם והנה קול הנוגש בהם נשמע: הלאה הלאה יהודים! דמי זרחיה רתחו כסיר לשמוע הקול הזה ועוד מעט שכח כי הוא האחד והשוטרים רבים המה, וכי אם גם תגבר ידו הן לא אך אלה בצרה הנם, כי הגולים כבר ספרו כי כמוהם כן חמשה עשר אלף גורשו מבתיהם אשר בהם נולדו והנם נתונים למשסה בידי השוטרים אשר יעשו חפצם בהם, ולאלה דרושה תשועה גדולה ולא עזרת איש אחד, כמעט שכח כל אלה ברגע הראשון כאשר שמע קול הנוגש, אך מראה האסירים אשר מספרם רב הרבה יתר ממספר השוטרים והמה נכנעו יחד כאנשים אשר אין חפץ ורגש בם וכמו רק קול הנוגש יפיח חיים חרשים בהם ללכת הלאה, אף כי רגליהם בצקו וכח אין לשאת משא נפשם, בראותו כל אלה סר קצפו מהנוגשים וקצף גדול ליתר אחיו לקח מקומו, כי האמנם אין ביד כלם, אשר בהם עשירים ובעלי זרוע, להושיע לאחיהם בעת צרה נוראה כזאת? האמנם יתנם לבם לשבת שאננים בבתיהם, לאכול לשבעה ולשתות לרויה בעת אשר בשר מבשרם נקרע ורגל חומס תדושהו? ומה זה היה

להטות כל מקרי התבל לחפצם ולב שרים בידם נתן, אך מעת אשר באה עלינו הרעה והושע לא הושיעו את עמם נוכחתי כי אין בידם להושיע, כי לוא היה בידם להושיע ולא הושיעו כי אז הן רשעים נוראים היו, והמה לא כן, כי אם קצרה ידם מהושיע. כי אמנם לא לנו לדעת דרכי אלהים ולא לצדיקים הכח כאשר לא הרשעים בחשך ידמו, ואות ומופת הוא כי אנחנו נִתַּנו כחומר חוצות בידי יושבי הארץ, אנחנו אשר נאהב צדקה וחסד ובביתנו שלום ובנותינו לא תסלפנה דרכיהן הננו למשסה בידי עם הארץ, אשר כל מוסר ודרך צדקה רחוקים ממנו! — — האכר בעל העגלה נלאה לחכות עוד ויקרא: הסוסים כבר רתומים זה כשתי שעות ועד מתי נחכה?—עתה התעורר זרחיה כמו מתרדמה והזקן אמר: על כן קח כוס יין ולא תשלם. ואל זרחיה אמר: אמנם שכחנו גם שנינו כי עוד רב הדרך לפניך ולא טוב עשיתי כי עצרתיך פן תאחר לבא בלילה לעירך, ובדרכים האלה לא טוב ללכת בלילה כאשר אמרתי לך — ובאהבה נאמנה התפרד זרחיה מעל בני הבית כמו אוהבים מנוער היו.

רבות רבות חשב עוד זרחיה בדברי האיש בהשתרעו בהעגלה העולה הרים ויורדת עמקים, כי כל הדרך מלא מרוכסי הרים ויערות אשר לא עלה הכורת עליהם והעגלה תקלע כמו בכף הקלע, עד אשר עמד הנוהג בהעגלה בצהרים לנוח ולתת מספא לסוסיו אז ירד מעל העגלה וכמעט לא יכול לעמוד הכן על רגליו ברדתו כי עיפה נפשו מאד מהתנועה הרבה, אך פתאם התעורר למחזה אשר לא ירנין לב הרואה אם לא איש רומעניא הוא מלדה ומבטן. כשלשים אנשים ונשים ובהם ילדים וטף לובשי קרעים ויחפים, ידיהם ורגליהם שחורים משחור עד כי כמעט לא תואר אדם היה להם, שערות ראשם וזקנם נראו כרגבים כן עֻפרו בעפר בדרך הרב, פניהם הדלים והרזים כמו טֻחו בטיט, כי העפר והחול התבולל את אגלי הזיעה ויהיו לטיט. עיני כלם הפיקו צרה ויגון נורא. ואחרי כל אלה הכירם

ממספר יושבי הארץ, היא תהיה מיום ליום למדבר שממה באשמת שופטיה אשר הכוה חרם בהצותם על ישראל —

דברי הזקן לקחו את לב זרחיה עד כי שכח את דרכו ולא התבונן לבעל העגלה אשר נגש פעמים אחדות אל הדלת ויגרד את ראשו ואת גבו ורגליו ולא נועז להזכירו לנסוע, וככלות הזקן את דברו התבונן בו זרחיה רגעים אחדים ואחרי כן אמר: ומה היא דעתך במה נוכל להושיע להאמללים האלה? —

— להושיע? האם איש עצות הנני? האם למדתי חכמה ואשא דעי למרחוק, אני רק למראה עיני אשפוט ואת אשר ראיתי בעיני אותו אמרתי, ולהושיע ולתת עצות נטל עליכם אשר למדתם חכמה ושפות ותדעו דרכי יתר הארצות, הן כפי הנשמע גם ביתר הארצות ראו אחינו רעה רבה ובמה הושיעו נפשם? יקומו איפא גם בנו אנשים ויעשו כמוהם —

— ואמנם אולי גם מצאה ידם להושיע — ענה זרחיה— אַך מי זה יאחדם? מי זה יתן בלב כלם רעיון אחד ומחשבה אחת, והמה הן איש לעברו יפנו?! —

— הוא הדבר אשר אמרתי מאז — קרא הזקן ועיניו אורו — גם עדר כבשים אם כלם יחד יאמצו לבם ויקומו על נפשם אז תמצא ידם לקום בפני זאב ערבות, ולא כל אחינו כבשים המה, אך אין שלום בינותם כי על כן יכשלו לאחד אחד ולא יקומו, אלה יבטחו בהעשירים ועזרתם הבל כי צרור כספם יקר בעיניהם מאחיהם, ורבם ירבו עשרם בצרת אחיהם ואלה יבטחו בצדיקים ולא יוָשֵׁעו —

— הגם אתה תשים בהצדיקים תָהלה? — קרא זרחיה בתמהון.

— חלילה, חלילה!—קרא הזקן, אני אאמין בכל לבב כי המה צדיקים וישרים ותמימים הרבה יתר ממנו והמה קרובים לאלהים כי ירבו להתפלל ולהגות בתורתו, כאשר לא נוכל עשו אנחנו, אך לא אאמין כי בידם לעשות חפצם בארץ ואלהים יעשה חפצו באין מפגיע. בימי נעורי האמנתי גם אני כי בידם

מר להאמללים האלה ומספרם רב מאד. ובאמונתי אשבע לך כי האמללים האלה יקנאו בחללים אשר מידי הרוצחים נגזרו כי המה לא יוסיפו דאבה ולא יראו ברע אשר תמצא את פרי בטנם. כאשר יעלה לפעמים הרעיון על לבי כי ילדים רכים יבקשו לחם ואין ואזכור את ילדי אני אז אחשוב כי בינתי תסתתר! —

— אבל צעקת העם רבה כי היהודים בעלי בתי המשתה שלחו רזון באסמות האכרים, כי בעד כוס יין לקחו כל עמלם ויגיעם ולא היה להם אחרי כן גם מעט חטה לזרוע זרע, ועל כן באה הרעה על אחינו על כי עברו כל גבול —

— שקר הדבר! — קרא הזקן בחם נפשו ועיניו הבריקו כעיני עול ימים—שקר, אשר לא היה כמוהו! עתה עתה היתה מבוכת האכרים, עתה יגועו אף המה בזלעפית רעב, כי מושיע אין להם, ומי יושיעם? האם אדוני הארץ הסובאים והרודפים זמה אשר נושיהם רבו משערות ראשם וכל חלקה טובה נתונה בידי נושיהם? וכמעט כל האדונים האלה דלים ורקים המה, ואם לא ימצאו למו משרה בממלכה אז אין דרך אחרת להם בלתי אם לשים קץ לחייהם, ואלה הן לא יושיעו להאכרים בעת צר. ואלה האדונים אשר עוד לא רוששו, המה ימאסו בארץ הזאת ויגורו בארצות אחרות, ואף דמה לא ידעו את נפש האכר ולא יבינו את מחסורו, כי על כן היו אך היהודים המשענה הנאמנה להאכרים, בכל ימי החורף נתנו להם לחם לאכול גם זרע לזרוע, וכאשר נשאו את אלומותיהם הביאו עשרת שערים אל היהודי, אבל גם להם נותר הרבה, ובעת רעה כאשר לא נתנה הארץ יבולה למכביר אז היתה עת רעה להיהודים יותר מאשר להאכרים, כי המה הוציאו ולא הביאו וגם אז לא נתנו את האכרים לגוע ברעב, כי הכו לשנה טובה ממנה, לא כן עתה: את היהודים שרשו מארץ והאכרים ירדו ולא יעלו והארץ תשם כאשר תחזינה עיניך בעברך למסעך. הארץ היפה והברוכה הזאת אשר כגן עדן היא ובידה להשביע עשר פעמים

הוסיף עוד יותר ויותר כאשר נגש אל בעל הבית וישאלהו:
מה נטל עלי לשלם? —

— לשלם? — קרא הזקן — האם אמכר את לחמי? אורח כי יסור אל ביתי יאכל וישתה עמי כאשר חנני ה׳. ואני האם אשלם לאלהים כי חנני באלה? — זרחיה לטש עיניו ויביט בתמהון כמו לא הבין את דבריו ואחרי אשר החשה רגעים אחדים ענה: אבל הן בית מלון לך וממנו לחמך נמצא ואיך תתנהו לזרים בלי מחיר? —

— לי אך בית מלון לאכרים ובעלי עגלה ויין ושכר ותבן ומספא אתן במחיר, אך לא בית מאכל ומשתה לעוברים, גם מקום אין אתי ללון לשלשה עוברים נכבדים, אך בן ישראל כי יסור אלי הן לא אוכל לעזבנו בלתי אם אכל אתי לחם —

— האם תמצא ידך לעשות כזאת, האם תמצא די שכר בהאכרים ובעלי העגלה כי תוכל להעניק גם מלחמך חנם? —

— מהלל שם ה׳ כי עוד לא ידענו מחסור, ואם אמנם הימים הראשונים היו טובים מאלה, אז כאשר לא רדפנו על צואר ותמצא ידי לקנות ולמכור ככל אות נפשי אז היתה הברכה במעוני וגם אם עשרה אנשים מאחי באו בפעם אחת בצל קורתי מצאה ידי להאכילם ולהשקותם לרויה, אך עתה בימים הרעים האלה, כאשר אין לי הצדקה למכור משקה על פי חקי הארץ, אשר חרשים מקרוב באו, יען כי יהודי הנני וגם לגור פה לעון יחשב לי ונטל עלי לשלם בכסף מלא להמשרת אשר לא יעשה מאומה רק למען יקרא שמו על בית המלון, והשומרים יפקדוני לבקרים ועלי להכנים את האורחים היקרים האלה ולמלא בטנם וגם לעשות להם צדה לדרך, עתה אמנם בנפשנו נביא לחמנו, אך מה יתאונן אדם חי אם עוד תמצא ידו לנהל ביתו בלחם, וישנם רבים לאלפים אשר נכרת אוכל מפיהם והנם גועים ברעב, כי ממקום מושבם גרשו ומקור מחיתם נדעך והנם למשסה לזלעפות רעב בערים הגדולות, אשר שם לא הסכינו להעניק מלחמם לכל נפש רעבה. מר להם

ובחברתן מצא נחת, אף כי שנה המחזה תמונתו הליפות, רק זאת זכר בקומו כי בחברת שלשת אלה היה ויהי שמח ברגעים הראשונים עד אשר ראה כי בבית המלון הוא, ויזכור כל אשר עבר עליו יום אתמול ותוגה לקחה מקום השמחה. ויקצף קצף על בעל בית המלון כי ראה עין בעין כי בצדיה עשה זאת ולא העירו למען ירבה שכרו, ואם כי הכסף עוד לא יקר היה בעיניו כי עוד לא חסר לו ולא ידע ערכו, בכל זאת היה הזקן בעיניו כאיש מרמה, ובעודנו לובש מלבושיו וחושב המחשבות האלה בא הזקן החדרה ויברכהו בברכת בקר במאור פנים כדרכו ויאמר: התפלל ונאכל ארוחת הבקר. —אף גם זאת!— חשב זרחיה בלבו — המעט ממני כי לכספי יארוב כי אם עוד כמזכיר הוא ויזכירני להתפלל! ומי שמהו לאדון לי?—ואולי הביע גם מעלת רוחו לולא עזבהו הזקן כרגע וילך לו, והוא התהלך בחדר ברב סרעפיו כי אף אם כעס על המזכיר בכל זאת לא נתנהו לבו לצאת כרגע ולהראות לו כי לא התפלל, אך גם להתפלל לא נתנהו לבו, הן לא על פי פקודת איש זר לו יתפלל, הן לא אדון הוא לו כי יצוהו, ובכן הוסיף להתהלך בהדר עד אשר שב הזקן ויקראהו לארוחת הבקר. בלי חמדה הלך אחריו אל החדר השני וכרגע סרו כל יגון וכעס מלבו בראותו את האשה היפה מאד, אשר חן ונעם הוצקו על פניה ועלם כבן שתים עשרה ונערה כבת עשר, שניהם כאבני חן ספיר גזרתם ושלש אלה יחד ברכוהו וישבו אל השלחן, והזקן אמר אל האשה: בתי מהרי כי האורח יחוש לדרכו.—

האהבה הנאמנה אשר נשקפה מעיני כל היושבים והשלוה, אשר שררה בחדר, הרהיבה לב זרחיה מאד, כי לא רבות ראה כאלה, אך מה השתומם בהודע לו כי האשה הצעירה ויפה לא בת הזקן היא כי אם אשתו, והבן והבת המה פרי בטנם, כי בתחלה חשב את שלשתם לבני הזקן ובכל זאת הפיקו עיני האשה אהבה נאמנה אל אישה הזקן. אך כאשר החל להשתאות כן

יגיחו עליך ולא מאחור, כי אם לא תעשה כזאת והמה מאחור יתנפלו עליך ובאבן או בעץ יכוך על ראשך אז לא יועיל לך גם רעך ועוזרך.—אם כי הלעג הזה לא ישר בעיני זרחיה ואם כי חשב למשפט כי הזקן יפיל עליו בלהות למען יִוָתֵר ללין הלילה ואז יבא על שכרו, בכל זאת לא ערב לבו להשמיע עוד כי שם הוא לדרך פעמיו, אם מיראת הרוצחים או מיראת הזקן פן יוסיף עוד לדבר אליו בלעג, ומבלי דבר דבר לקח כוס החמים אשר הושיט לו הזקן ואחרי רגעים אחדים אמ־: לוא יהי כדבריך, אשכים מחר ואשים לדרך פעמי —

אחרי שתותם קם הזקן וילך לו למלאכתו, ולזרחיה נתן ערש אשר ינוח בה עד ארוחת הערב.

רבות מחשבות חשב זרחיה על אודות הזקן. הוא איש חכם, זאת יראה כל איש, אך גם איש מרמה כי יסבב בכחש את הסרים לביתו למען יבאֹ על שכרו, אך לאט לאט שב ויצדיקנו, כי אמנם הן בעמל יביא כל איש לחמו ומה לו לעשות אם זה הוא משלח ידיו ולא רבה החטאת; ובעודנו חושב המחשבות שב הזקן ויקרא אותו לאכל אתו ארוחת הערב בחדרו, ארוחה טובה גם יין טוב הגישו על השלחן והזקן רחץ ידיו וזרחיה הלך אחריו מבלי משים וירחץ אף הוא ידיו ויברך כהזקן מבלי הרבות מחשבות; ואחרי אכלם הראה לו הזקן המטה אשר ישכב עליה ויברכהו וילך אל חדר מטתו.

בבקר השכם לא התעורר זרחיה כאשר חשב אמש וגם האכר מוליכו בדרך לא העירו כי לאדון חשבהו אחרי כי אמר לתת לו יין ולחם, וזה כביר לא נעמה לו השנה כמו בלילה הזה. הן הוא בארץ מולדתו ישכב הלילה ומדוע לא ינוח לבו? וכבר היה היום גדול כאשר הקיץ משנתו לקול גלגלים ולאכרים אשר דברו לא בסתר. ובתחלה התבונן כה וכה ראות איפה הוא, כי בחלומו לא בארץ מולדתו כי אם באשדות היה וישיח הרבה עם נעמה ולבו הי׳ה טוב עליו כי ראה כי היא תקרב את אחותו כאחות לה ואת אמו תכבד כבת נאמנה

זרחיה חשתאה ויקרא כמעט ברגז: מי צוה? — ובלבו השב: הנה זאת משכורתי, אך נודע לו כי אחיו הנני אז יאכילני וישקני בחפצי ולמרות חפצי למען יגדיל השָׁלוֹם.

— אני—ענה הזקן במנוחה.

— אבל הן היה לך לשאול את פי בתחלה—קרא זרחיה.

— ואני דמיתי כי לי המשפט לשתות חמים גם אם לא צוית, אך אם לא טוב בעיניך הדבר אלך לי אל חדר אחר—ענה הזקן ושחוק קל רחף על שפתיו בדברו. זרחיה נבוך בשמעו המענה הזה ויבוש מאד על כי מהיר היה בדברו, ויצטדק לפני הזקן כי היום רוחו חֲבָלָה מאד כי על כן לב רַגָּז לו.

— לכן בני—אמר הזקן—שב אתי ונשתה יחד. — זרחיה בקש לענות אך הזקן לא נתנו באמרו: אל תמנע טוב ממני, כי אני לא הסכנתי לאכול ולשתות לבדי והיום הלכה אשתי ובני להכפר הקרוב לבקר את אחותה ונשארתי גלמוד ואשיש עליך כי תאכל ותשתה אתי יחד, ובלילה נאכל יחד ארוחת הערב—

— אני לא אוּתַר ללון פה—קרא זרחיה.

— ובלילה תאמר לשים לדרך פעמיך? —

— ומה זה יקרני? אני לא אירא משדים ומזיקים —

— אבל ממרצחים הן תירא, הטרם תדע כי כל הדרכים האלה בחזקת סכנה הן, כי האספסוף יושב ביערים ויארוב לכל עובר —

— אולם עוזר נאמן אתי אשר יסוכך עלי —

— ומי הוא? —

— קנה הרובים אשר בידי, ראה הנה ששה פיות לו וכאשר ידבר בשער ישכיב ארצה ששה אנשים עוד בטרם נגשו אלי —

— אמנם טוב הדבר מאד, ואתה תדע לירות במו אפל?—

— ארע —

— לכן עצתי כי תעשה גם הדבר הזה ושלום יהיה לך, שלח איפא וקרא להמרצחים וכרות אתם ברית כי אך מפנים

על השדה אנה ואנה ויבקש לחשוב מחשבות על הימים הבאים ולא עלתה בידו, בארמנות דמיונו נגעה יד סופה ועוד לא יעצור כח לשוב ולחזק את בדקם, או להרסם ולבנות חדשים תחתיהם. זמן רב התהלך כה וכה ולא ראה כי היום רד מאד והאכר עוד לא יצא מהבית, אך כאשר ראה מבלי משים כי סר צלו התבונן סביבו ויסר אל בית המלון. בבואו שאלהו הזקן בשפת הארץ: מה יצוה? —

— מה לנו ולשפת הארץ? —ענה זרחיה ברוגז — יהודים אנחנו ויהודית דבר אלי —

— שלום עליכם! — קרא הזקן בגשתו עתה לזרחיה ובהושיטו ידו לו — שלום עליכם, מאין תבא ולאן אתה הולך —

— מאשדות ואל עיר חלמיש — ענה זרחיה בלי חמדה וכמעט נִחם על הודעו לאחיו, כי אם גם לא נעימה היתה לו ברגע ההוא שפת הארץ, אך השאלות אשר ישאל אחיו אותו היו עליו לטורח.

— מה נשמע עתה באשדות? היש חדשות? —

— מה נשמע עתה לא ארע, כי זה ימים אחדים עזבתי את העיר, ואני אין נפשי לחדשות ולא אשים לבי להן —

— עודך עול ימים ונפשך לא תכסף לחדשות! ואני איש שיבה ובכל זאת אשמע חדשות בתאות נפש —

— איש לפי דרכו —

— אמנם כן הוא, ומה מחיר חטים כעת באשדות? האמת הדבר כי הבריטאנים יקנו בשנה הזאת הרבה? —

— לא אדע, כי לא סוחר בחטים הנני —

— ומה היה משלח ידך? —

— מורה לנערי ישראל הייתי —

— מורה לנערי ישראל—שנה הזקן וינע בראשו כמו חפץ לאמר: עתה אבין מדוע לא תדע מחיר החטים. וברגע ההוא פתח המשרת את הדלת ויבא מיחם עם שתי כוסות החדרה.

יביטו כלם לפניהם בלי תנועה, ומכף רגלם ועד קדקדם יֵרָאוּ כיושבים על הכלים ולא כיוצאים בצבא המלחמה, ובכל זאת הושיעה להם ידם לגרש ברגע אחד חיל וצבא הרעיונות מקרב לב זרחיה, אף כי מספרם רב מאד היה. וברגע ההוא שכח גם לסלוח לאלה על אשר נועזו לדבר אליו בלעגי שפה ובבוז, ולא זכר כי אלה הן המה תפארת ארצם בני רומעניא דנאהבים והנעימים והוא רק יהודי, גר! גר משנה, כי נולד יהודי ובארץ רומעניא, ואם כן אין ארץ אשר בה לא יהיה כגר. לוא נולד בארץ אחרת ולוא גם לא נמצא בידו ספר גלוי כי נולד בארץ רומעניא, בעיר תלמיש, כי אז אולי עשו שלום לו אך עתה לא יובלו סלוח לעונו, והוא לא זכר כל אלה וירגז תחתיו ואחרי כן בא יגון נורא בלבו אשר לא עזבו כל היום גם בשבתו בעגלה הקטנה אשר שכר לו, רתומה לסוס קטן ואכר קטן נוהג בה. והאכר הזה „אדון" קראהו וכאדון חשבהו כי הביט למלבושיו וברדת היום סר הרכב אל בית המלון לתת מספא לסוסיו גם לסעד את לבו בכוס יין אשר האדון ישלם מחירה. ברגע ההוא היה זרחיה נכון לתת על פי כל בן רומעניא ואף אנשי החיל עמהם גם ארבע כוסות לוא ידע נאמנה כי בקרבן כזה ישכך חמתם ושנאתם עד עולם, ומי יודע אם לא נקבצו ובאו אליו כל בני הארץ לכרות ברית עולם בין ישראל לעמים במחיר הזה לוא ידעו זאת, אך המליץ לא היה בינותם ובכן הופרה הברית עוד בטרם נכרתה, ולשון כל בני רומעניא, מלבד אלה אשר עוד לא נתנו כל אשר גזלו מהיהודים ביין, בצמא נשתה. והאכר המאשר בא אל הבית בחפזון ויקרא: מספוא ויין — להקול הזה נגש איש זקן כבן ששים שנה, זקנו הלבן יורד עד הזהו, עיניו מאירות ומפיקות הן כעיני עול ימים וגם בכל תנועותיו ובהליכותיו נראה כעול ימים והוא מהר ויצוה על המשרת לתת מספוא לסוסים ובידו הגיש יין וכוס ולחם להאכר.

זרחיה לא בא אל הבית כי אם התהלך ברב רגשותיו על

ארץ בטרם יבא יום פדות להם, ולמה להם לשאת עיניהם על מצבם כעת ויעמיקו עצה אולי תמצא ידם להטיב לנפשם בטרם יאכלום שונאיהם מנפש ועד בשר? כזאת לא חשב, ואם יפלא הדבר הזה בעיני כל אדם, אשר הסכין להלחם ולעמוד על נפשו ולשלם רעה שבעתים אל חיק מבקשי רעתו, הנה בעיני היהודים לא יפלאְ הדבר, כי אמנם כזרחיה כן יחשבו כלם, ומאז ומקדם למדו לשאת עיניהם למרחוק, ליום גאולה, ובצר להם לֹא יבקשו עזרה מקרוב כי אם ליום הגאולה ישאו לבם, וכה יחכו ויצפו וינועו בענים ובתקותם ויחשבו מחשבות במה ייטיבו להארץ כאשר תחל הארץ להיטיב להם. . .

כאלה היו מחשבות זרחיה בכל הדרך אשר הלך וכבר בנה לו מגדלים ברמיונו, כי הוא יהיה מהראשונים אשר יצא לישע עמו ולמורה להם ולמדריכם בדרך ילכו, וכמו כל אלה כבר יצאו לפעולת אדם כן שב ויביא משפט מעשיו ויתקן וישנה דברים הרבה מאשר יזם בתחלה, כי ראה כי המה לא יובילוהו למחוז חפצו, ובבאו אל הגבול ובראותו מעבר להנחל את הארץ אשר בה יצלח להיות למושיע לאדם רב רחב לבבו.. אך עד ארגיעה! כי אך עבר את הנחל הקטן בסירת דוגה ואך ראה את פני אנשי החיל השומרים על הגבול ואך שמע קולם בדברם אליו, אל היהודי, עפו כל הגיוני לבו כצפרים הלאה הלאה כי לא מצאו מנוח לכף רגלם. אם כי בלב כל רואה לא יתן חתית מראה אנשי החיל האלה, אשר לא יעמדו הכן על רגליהם אשר בהן שֶׁלח רזון וכמו הועידום שריהם אך לברות כי על כן הסירו מהן כל נטל בשר, ובלויי סחבות ומלחים יתחלו אותן וחבלים עבים סביב להן עד הברכים, ומתחת—מנעלים מקולעים מקליפת עצים מעשה מקלעת. בגדיהם המקרעים אשר כל מראה אין להם יכסו את גויותיהם הדלות וסרח העודף להם בכל מקום, עד כי נשתאה על פזרון הממשלה כי תתן לכל אחד מלבוש ולא תשים שנים במלבוש אחד כי לא צר המקום. עיניהם לא תפיצנה מורא כי כמקיצים משנתם

הובילום לטבח וכרמש רמסום בחוצות עד כי רותה הארץ מרמס, ואך רגע הונח להם מהרו לשכוח כל אלה ולסלוח לכל מעניהם, אם אך האירה רגע אחד התקוה פניה אליהם ויקוו כי לא תקום פעמים צרה. המה ירבו לסלוח אך היסלחו להם? המה ישכחו אך הישכחו מעניהם צור ממנו חצבו? האם לא ירבו כעשם ויחדשו אידיהם בבקר בבקר? המה יסלחו כי להם חטאו ועוו כל שכניהם, להם פשעו בבגד בוגרים ורצח מרצחים, אך להם איך יסלחו והמה לא חטאו? המה הן לא הרימו אגרוף רשע ולא דכאו נדכאים בשער, כי על כן לא יסלחו להם רודפיהם ועברתם שמורה נצח, ובאין חטאות אשר ימצאו בהם יפקדו עליהם חטאת אמונתם וחטאת אבותיהם. גם שם בן נח אבי כל בני שם יהיה אך להם למחתה ולמכשול עון, כי כן הוא משפט האדם: החוטא ישב כסאות למשפט, ועל משפטו יקום ויתעודד, והעשוק ירבה לסלוח וימק בעניו, רב מעשקות בחיל עניים יכין ביתו והעובדים האובדים על פת לחם אליו יתחננו ושומע אין אותם, ובכל זאת ישוב העשוק ויתחנן לשופטו והעובד ישא עיניו אל יד אדוניו.

מחשבות זרחיה מצאו להן מסלה חדשה מעת אשר עזב את אשדות; כמעט שכח את נעמה בחפצו לשכוח את כל בית בן אמתי, אמו ואחותו היו ראשית מחשבותיו ולרגליהן חשב מחשבות גם על דבר יתר אחיו שוכני ארץ רומעניא. וגם זכרון הארץ עלה על לבו ויתקצף ויתגעש בתחלה ואחרי כן שב וינח מזעפו, כי הן לא היא האחת אשר שלחה ידה בעם החרם, הן כל הארצות כמוה לפנים עשו וימים רבים עברו בטרם אשר הצליח לבני ישראל להציב להם יד בארץ מכורתם, בלי ספק גם יום ישועה ברומעניא יבא, ועל כן על היהודים להכין נפשם ליום הישועה, ללמוד להיות בנים נאמנים לארצם, להביא ברכה להארץ ביום אשר יוגח להם. כאלה חשב ויהגה וישב לחשוב למען מצוא דרך נאמן לאחיו, וגם רגע לא עלה הרעיון על לבו: מי יודע אם לא יהיו כל בני ישראל אזרחים כאביו

ידים עת אשר עבדיו יתרגשו ויתפרצו, עת אשר גלי הדם יתעוררו ויתגעשו ובחמם יכסו פניו ויעיבו אורו, ואז גם קו אור הדעת יועם בהדעך מקורו. כי על כן התאוה בהחפץ ימשול והרגש יַרד לפניו את הרעיון, ובכל מלחמות הדעת והרעיון, נראה אך יד הרגש תקיפה ואך צבאותיו, הלא המה התאוה הקנאה האהבה והאמונה, יגורו מלחמות אם גם בשם הרעיון והדעת ידגולו. כן היה וכן יהי אם בשם האמונה או הדעת ילחמו, כי אלה אך דגל הלוחמים הנן, וחיל הצבא אשר יניחו לקרב אך הרגשות הֵנה, והנה תגברנה חיל גם מהמצביא בצבא ולא הוא מוליכם בדרך כי אם הנה תהדופנה אותו לצאת בראש ולאסור המלחמה.

זרחיה שב לאֶרץ מולדתו. רגש נפלא רגש בקרבו בצעדו צעד על גבול ארץ רומעניא אשר בה נולד. כשמחה התעוררה בלבו בראותו את הארץ הזאת מבלי אשר ידע משפט השמחה מה היא. כי מה לשמחה ולהמראה הזה? האם בן הארץ הזאת הוא? האם כאֵם גדלה אותו ויזכר חסד נעוריו לה? אמנם אזרח הוא בארץ הזאת, אזרח בן אזרח כי בה מצאו עצמות אבותיו להן קבורה, ולא כאזרחי יתר הארצות, אשר ביד המקרה להוביל אותם לארץ אחרת ולחפור להם שם קבר, כי אם בני הארץ האזרחים המה בידם לא על ידי מלאך המות הביאוהו לירכתי בור. אולם הבעבור זאת יחוש אהבה או יתעורר כל רגש אחר בלבו בלעדי רגש איבת עולם ונקם? אבל הוא הדבר כי לא ידע האדם אֶת נפשו וחושיו שגנבו ממנו, כן שכח זרחיה ברגע ההוא את רעות הארץ ההיא וחטאת יושביה וכבן השב אל זרועות אבותיו אשר זעמוהו ובכל לבו יחפוץ להשיב אהבתם לו, לזכות ארחו ולהטיב מעשיו למען יחנוהו ויקרבוהו, כן היה נכון ברגע ההוא לשכוח הכל אם אך תמצא ידו לשבת שקט ולעבוד ולפעול כבן נאמן להארץ בקרב אחיו יושבי הארץ.

לשכוח ולסלוח למדו בני ישראל מאז. זה אלפים שנה למדו בכל דור ודור ובכל ארץ וארץ לשכוח ולסלוח. היום

א.

אֶרֶץ מוֹלֶדֶת.

את הכל יחקור ידרוש האדם בחכמתו: לקצות הארץ יביט ויטה עליהם קו, גרמי שמים יספור ויגיד דרכם מראש, גם האותיות והתהפוכות אשר תבאנה יראה בטרם באו, כי עיני דעתו משוטטות עד למרחוק; אך דבר אחד קרוב אליו מאד, אשר יראהו בעיני בשרו ויחוש אותו לרגעים, ואותו לא יראה ולא ידע מה הוא; הדבר הקרוב הזה, הוא הוא, כי לא ידע האדם את נפשו ורוחו, לא ידע דרך עמדו להאהבה המקלקלת את השורה מי היא ובמה כחה גדול, למה יאהב אשה גם אם חבלים תחלק לו באפה או בזדון לבה? מדוע תכלה נפשו גם לבנים אשר העוו את דרכם ויעטו עליו בושה? וכן גם מקור השנאה וכל רגשי לבו ויצרי רוחו נעלם ממנו, התאוה תכהו בסנורים ולא יראה נכוחות, הקנאה תבלבל חושיו ותסע יתרו בו, היא הדעת, אשר בה יעדה גאון וגבה, ותהפכהו לחיה טורפת והוא לא ידע. כי אמנם בהדעת יגבר חיל וברעיון לבו ישגב לראות ולשפוט ולגבה במשפטו, אך הדעת היא רק קו אור, היוצא מהמות ארון הגויה, אשר ראשית שמניה יאכל וימשל בה ממשל רב, להאיר על הנמצא, אבל הרגש יגבר חיל ויכבוש גם המות תחתיו. כי גם האדון הזה לא ימצא

הירושה

ספור

בשלשה חלקים

חלק שני.

העין ויתן אף הוא קולו וימהרו משרתי בית המלון לעזרתו, כי אותו הן לא בפעם הראשונה ראו מסתר חדריהם, ואחרי עבור רגעים אחדים הקיפו שוטרי העיר על הבית ויוליכו שבי את כל הנמצאים בהדר . . .

ועזמות? האם גם הוא נשבה עמם? — שאלה נבערה! הן הוא פקד לעשות כזאת, ומי זה יפקד ויתן צו להשוטרים לשמור על העיר כי אך משפטים יעשו בה אם איש כזה יהיה במשמר? ומי יחיש פדות שנית להעלמה האמללה, אם לא איש כמוהו? הן זמרי אמר לה כי אך ממנו ישועתה תִמָצֵא וזמרי לא יכזב אחרי כי גם אֵם העלמה האמינה בו ותפקדהו לשומר לה.

תם החלק הראשון.

— אחת דברתי ולא אשנה—ענה זמרי בעוז—השב כרגע את השטרות לידי ואעזבך ברגע הזה לנפשך —

— האם אשא את השטרות אתי?—ענה עזמות וינע ראשו כמשתומם לאולת האיש הדובר בו.

— לכן הנה עט וגליון וכתוב עליו כי אני נושה בך עשרים וחמשה אלפים שקלים והיו לי שלומים בעד שטרותי—

— פתאם היית לעז פנים!—קרא עזמות מבלי נוע ממקומו.

— אמנם הייתי לעז פנים, ואם לא תתן לי את חפצי ידוע תדע כי הנך בידי, אני אקום כעד להעיד בך כי התנפלת כמרצח על עלמה תמימה ואם גם אתך יחד עד ירכתי בור אֵרד לא אשוב, ודע לך כי שומרים הפקדתי אשר כרגע יבאו הנה ואם לא תמהר לעשות חפצי ונתפשת, מהר ועשה ואפתח לך הדלת ותמלט.—הדברים האלה הוציא זמרי בקול כסער מתחולל, ועיניו יצאו מחוריהן ושניו רעדו מהמון רגשותיו, אך עזמות התנשא וינע אל הדלת ויקרא: זמרי פתח את הדלת! —

— לא אפתח ורק על גבי תעבר את הפתח הזה ונפלת בכף תופשיך — קרא זמרי ועיניו מלאו דם.

— עויל! פתח את הדלת, הנני מצוך!—קרא עזמות שנית, וברגע ההוא נשמע קול יד דופקת על הדלת מחוץ, ובראות עזמות כי זמרי כעמוד נצב וממקומו לא ימיש הרים רגלו ויך אותו מכה אחת תחת בטנו ולא שנה לו, כי אך קול מוזר התמלט מגרונו ויפול ארצה והשבץ אחזהו, ומבלי שים לב לזמרי המתגולל על הרצפה ולזעקת העלמה אשר פקחה לקול ריבם את עיניה ותקרא בקול נורא לעזרה, שם עזמות את המפתח אשר נפל מידי זמרי בחור המנעול, אך בטרם אשר פתח את המנעול נפתחה הדלת מחוץ בכח איש, וגד עם אשת זמרי פרצו יחד אל הבית והיא התנפלה על אישה בקול יליל נורא מאד. עזמות נסוג רגע אחור בראותו כי גד סוגר עליו את הדרך ועד ארגיעה הניף מטהו ויאמר להורידו על ראש שוטנו, אך גד הכהו באגרופו על לחיו אשר צבתה כמו רגע יחד את

בפני העלמה אשר קמה ממקומה במבוכה ופניה אדמו כדם, אבל בראותו את הנערה ועפעפיו בחנו את הפנים הנעימים רגעים אחדים, כאיש המתבונן היטיב אל סחורה אשר יאמר לקחת במחיר, התעורר ויקרא בשומו אל זמרי פניו ובנידו עפעפיו: אכן צדקת, אמת בפיך, גם את ערה הצוענית ישא רוח, מעודי לא ראיתי כמוה — וכמו אדון הבית היה כן ישב, מבלי אשר אמרו לו, על הערש בצד העלמה ויחל לדבר אתה ולשאלה מה חפצה, והיא אשר בתחלה נבהלה הבלינה על פחדה ומבוכתה ותענה על שאלותיו והוא הוסיף לשאל ולהחליק לשון. ובטרם עברה חצי שעה כבר הצליח להראות בעיני העלמה כאיש אמונים אשר תוכל לבטוח בו ותדבר אליו בבטחה, עד כי גם לא התבוננה כי לאט לאט עזב את מקומו עד כי ישב בצדה קרוב מאד אליה וינסה להחזיק בידה. אבל היא שמטה אותה מידו ותקם בחפזון ממקומה, אך גם הוא מהר ויקם וישלח אזרעותיו ויחבקנה, והיא לא השיבה ידו, גם הנה לא הוציאה מפיה אשר פערה ולא סגרה עוד ועיניה אשר בתחלה הביטו סביבה במבוכה קמו פתאם וראשה נפל על חזהו, ואז ראה עזמות עת רצון לו גם לנשקה מנשיקות פיו, ופתאם התנשא זמרי ויבט בעד החלון ויגש אל עזמות וידבר אליו בשפת הארץ: אדוני! הנה שמרתי מוצא שפתי וגם אתה תודה כי לא כזבתי, שמר איפא גם אתה מוצא שפתיך והשב לי את שטרותי אשר בידך —

— פה? במקום הזה? — שאל עזמות בהניחו את העלמה על הערש כגויה בלי רוח, כי התעלפה.

— פה במקום הזה, כי אם לא תעשה זאת כעת תשוב מדבריך —

— האם פעמים רבות עשקתיך וכחשתי לך כי חדלת פתאם מתת אמונה בדברי? — שאל עזמות בלעג ובוז, וישלח ידו שנית אל העלמה אשר עוד לא שב רוחה אליה.

לשמר עליך, וכאשר אחזה לי תבין אמך יותר ממך את אשר לפניה. ואם תמאני שמוע בקולי לאשר אמרתי והשמעתיך לטוב לך ולאמך ולאחיך — אחדל, אך דעי לך כי אושר כלכם בידך הוא ואַת תשליכי אותו מידך —

— אבל מה אעשה ?! — קראה הנערה בעצב.

— אל תעשי מאומה, כי כל אשר תחפצי לעשות למען אמך ואחיך הלא בפעם הראשונה תעשיהו ומפני הפעם הראשונה הלא תפחדי, אולם דעי כי אם לא תמהרי בעוד רגע לעזרת אחיך יהי עדי אובד וגם זבדי ואמך לא יצילוהו —

— הה! מה אעשה? הגד נא מה אעשה ? —

— ומה אגד לך ואַת הן לאיש רע ובליעל, לאיש אשר מפתח שפתיו לא במישרים תחשביני ואיכה אדבר עמך? בעיניך ראית כי אמך תתן אמון בי והיא הפקידה אותי לשומר לך, אשר על דעתי, לולא האמינה בישרי ובר לבי כי אז לא עשתה כזאת ואַת לאיש נבל תתניני ותאמרי להשליכני החוצה. צדקת, אלכה לי, ובבא אמך אומר לה כי לבתה אין חפץ עוד בשומרים, כי היא תדע יותר ממני לשמר על נפשה —

— הסכלתי, הסכלתי — קראה הנערה — ולא אשוב —

— וגם אסלה לך למען אמך ולמען אחיך ואשוב ואומר לך כי ברגע הזה תוכלי לפדות את אחיך ולכונן אושר כלכם—

— ומה לי לעשות ?—

— אני אצא ואדבר את האדון העובר ואשמיענו את כל הרעה אשר מצאתבן, והוא בלי ספק יבא כרגע לשמוע הדבר מפיך, ואז תחרצי ותבקשי ממנו כי יעשה את החסד הזה ואני אדע נאמנה כי הוא לא ישיב את פניך.—ובטרם אשר הוציאה העלמה דבר מפיה מהר זמרי וירץ החוצה ויבא את עומות איש תענוג ההדרה.

כאיש אשר החיים עליו למשא וכל מנעמיהם כבר יצאו מאפו ויהיו לו לזרא כן התראה האדיר הזה אשר נמשך אחרי זמרי, בצעדו צעד על המפתן ובהרימו ראשו בכבדות להביט

להנשק ולנשק לו מנשיקות פיך אף אַתּ, "כל אלה הנעימות הנעלות אשר עתה עודן זרות לרוחך, כל הנעימות האלה אשר אין בכל נעימות החיים כמוהן, והנה תֵעשינה לא במקום רואים, ועל כל אלה תבאי בתחלה לאמך לשאל אם תעשי או תחדלי?

— הלא איש ישר אתה ואיכה תדבר דברים כאלה? — שאלה הנערה במבוכה אחרי אשר לטשה עיניה והתבוננה בו בשממון רגעים אחדים,

— יען כי איש ישר אני לכן אדבר דברים כאלה לטובתך ולטובת אמך ואחיך, הן מי הגיד לך כי דברים כאלה לא יעלו על שפת לשון איש ישר? —

— כי מעודי לא שמעתי דברים כאלה ולבי יאמר לי כי לא מישרים יהגה פיך —

— הן רבות רבות עוד לא שמעת מעודך וישנם דברים רבים טובים ונכוחים נסתרים מנגד עיניך, ולבך יאמר לך רק את אשר תדעי, ואשר לא תדעי לא ידע גם לבך לאמר לך. ואם כל אשר נשמע בפעם הראשונה לא מישרים הוא, אז אין יושר בתבל, כי כל אשר לא ידענו עוד ונשמע, הן בפעם הראשונה שמענו. או האמנם תדמי כי כל הנערות אשר כגילך לא תדענה כבר כהנה וכהנה, או כי גם אחת מאלף תמצא אשר לא שמעה עוד דברים כאלה בפעם הראשונה בעוד אשר צעירה היתה ממך לימים? אם כה תחשבי שגית מאד, ואני אומר לך כי אשתאה לראות עלמה כמוך אשר לדברים כאלה תאמר כי המה לא במישרים נדברו וכי בפעם הראשונה שמעה אותן. ומה דמית אַתּ להותר עד עולם בזרועות אמך ולא תהיי לאיש? —

— בי נא חדל לך מדבר כאלה באזני, לא אדע את אשר תדבר, גם לא אחפוץ לדעת, ואם אין דברים אחרים בפיך אבקשך מאד להניחני תחתי ולך לך אל אשר תחפוץ ואני אסגור הדלת ואשכב לנוח —

— כזאת לא אוכל עשו—ענה זמרי—כי הבטחתי לאמך

— אם כן בקש מלפניו כי יעשה אתנו חסד ויפדה את אחי —

— בקולי לא ישמע—

— אם כן תבקש אמי —

— גם בקולה לא אדע אם ישמע אבל לוא דברת אַתּ אליו כי אז בלי ספק שמע כרגע ויתן שאלתך —

— למה זה ישמע בקולי והן לא יכירני? —

— הקול אשר יצא מבין שפתים יפות כשפתיך ישמע כרגע גם האביר באבירי־הלב.—העלמה החרישה, וזמרי הוסיף: הלא תדעי יפתי כי ליפת מראה כמוך נקל מאד לכבוש לעבדים גם אבירים ולמשוך אותן בכח החן ולצותם לעבוד גם עבודת פרך ולא ימרו את פי הַמְצַוָּה ואם אך תאבי ותדברי מלה אחת באזני האיש יתן כרגע שאלתך —

— אם איש טוב הוא יעשה חסד גם אם אמי או אתה תבקש ממנו, ואם רע הוא לא ישמע גם בקולי—

— שגית מאד, אם איש טוב הוא אז אולי ישמע גם בקולי ואם איש רע הוא ישמע אך בקולך, כי החן והיופי ישימו עבותות על אנשים כאלה וינהלום אל מחוז חפצם, השמיעי נא יפתי אך מלה כי תחפצי לדבר עמו ואני אמהר ואקראנו הנה —

— חלילה חלילה, אל תעשה כזאת בטרם תבא אמי וכאשר תאמר אלי כי אעשה זאת אז אעשנה —

— הן לא ילדה קטנה הנך עוד כי תשמעי אך בקול אמך, הלא לכל עת. וכאשר נעים הוא בימי הילדות אך להמשך ולהשען על זרועות ההורים, כן ינעם מאד כאשר נהיה לאנשים לצאת ולבא על פי חפצנו. ואני מבטיחך כי גם אמך כאשר הגיעה לשנים כשנותיך כבר בקשה חופש לנפשה לדבר ולשיח כחפצה באין מונע. ואַתּ מה כי לעולם תאמרי להיות כילדה שומעת אך בקול אמה. ומה תעשי כאשר תהיי אשה לאיש, הנם אז תשאלי את אמך אם לדבר עמו או להותר לבדכם בחדר, או אם לתת שפתיך לו

הנה!—קראה העלמה באנחה מקירות לבה כנואשת מתקוה. גד התבונן בה כאיש אשר לא יבין עד מה למה זה היא נאנחה ויאמר: אבל מה לי לעשות? —

— אם לעשות תחפוץ חדל משאל שאלות לאין קץ, כי אם מהר ולך אחרי, ושם תראה את אמי יוצאת מהבית, ואתה התחבא ולך אחריה ושמר צלה, והיה באשר תבא לבית מלון ותדפוק על דלת אחד החדרים אז תחרץ ותתפרץ אל החדר ותראה את אחות זרחיה בצרה גדולה, כי בלי ספק הרחיקו את אמה מעליה, ואז תדע את אשר לפניך. — גד חפץ לשאל עוד, אבל הנערה שמה יד למו פיה ותקרא בקול דממה: הנה אמי הולכת שם בצד הרחוב מהר אל תאחר אף רגע פן תעלמנה עקבותיה — ובדברה כה הדפה בידה את גד אל המקום אשר ראתה שם את אמה ותמהר לשוב על עקבותיה.

וזמרי נותר יחד את אחות זרחיה אחרי אשר יצאה אמה וזבדי. הוא התבונן בה מעט וינע בידו כאיש אשר יחפוץ לאמר: אחת היא לי! ועל שפתיו רחף שחוק קל בגשתו אל החלון, ואחרי אשר התבונן בו רגעים אחדים קרא: הנם הולכים —

— מי המה ההולכים?—קראה הנערה ותתנשא ממקומה.

— הנה לנגדנו הולך אחד מגבירי העיר ונכבדיה, להאיש הזה זהב כעפר וארמנות וכל שכיות החמדה כחול הים —

— והוא איש צדקות וחסד? — שאלה הנערה.

— ברוח פיו יחיה אף ימית, בתנועת שפתיו או עפעפיו יביא איש עד ירכתי בור או גם יצילנו — זמרי החריש רגע אולי תדבר העלמה דבר ובראותו כי היא תחריש שב שנית ויאמר: וגם את אחיך הציל כרגע לוא אך חפץ —

— התדע את האיש? — שאלה העלמה.

— אדענו — ענה זמרי.

פנינה בראותה כי זה שתים שלש פעמים שנתה דבריה והוא עודנו מביט בפניה כמשתאה ופניו יעידו בו כי עוד טרם יבין דבריה עד אשר נלאתה ותקרא: הלא שמעתי כי אוהב אתה לזרחיה ואיכה תוכל לעזוב את אחותו ואמו בצרה גדולה? —

כקסם מאד נעלה היה צפון בהדברים המעטים האלה אשר דברה העלמה אל גד כי המה השיבו כרגע את הבינה ללבו ובקול כמצטדק לפני שוטניו חנם קרא: הלא זה שני ימים א־וצה מבקר עד ערב ולא ארע מנוח רק למען מצוא עקבותיהן ולשוא כל עמלי, כי כמעט לא אאמין עוד גם בדברי דן —

— אבל הלא השמעתיך כי אדע מקום שבתן ועל כן קראתיך כי תמהר להחיש להן פדות —

— ומרוע החרשת עד כה ולא השמעתִני איפה מקום שבתן ? —

— הלא השמעתיך זה כמה פעמים את אשר עבר עליהן ואם תמהר ותלך אחר אמי כצל, לא תפנה ימין ושמאל, אז תובילך היא אל מקום שבתן כי שמה פניה מועדות, אך התגנב ללכת אחריה לבל תראך, כי אם יעלה על לבה כי שומר צעדיה הנך אז פן תשוב אחור וכל עמלי יעלה בתהו —

— אבל היתכן הדבר להתגנב ולחפש אחרי סוד כמוס לזרים? הלא טוב טוב כי אדבר בשפה ברורה את אמך, כי אחפץ ללכת עמה —

— כמעט אגמר אומר אשר אך בפיך ובשפתך תאמר להושיע לאם זרחיה ואהותו ולבך בל עמך, ועל כן תתמם ותדבר דברים לא־המה. אני שניתי ושלשתי לך כי עדת מרעים תקיפן, חבר מרצחים שות שתו עליהן לצודן חרם, ואתה תשוב ותשנה בדבריך לאמר כי לא תחפוץ להתגנב וטוב טוב לך לדבר בשפה ברורה וכאלה, צר לי צר, כי אין מושיע להאמללות —

— אבל הן אמרת כי אביך ואמך יהיו עמה ולמה זה תאמרי כי עדת מרעים יקיפוה ? —

— חדל לך ואל תענני עוד, אכן לשוא שחתי דברי עד

הנפלאות האלה? האם היד היפה הרכה והנעימה אשר אחזה בידו ותובילנו, או ברק העינים השחורות האיר לו גם דרך חשך?—רגעים אחדים אדמו פניו כדם אחרי אשר אחזה פנינה בידו, זאת הבת לא רחמה, האמללה באמללות, אשר גם ברכת־יה לכל בני האדם נהפכה לה לקללה: אהבת הורים, האושר הנעלה, הענג אשר אין כמהו בחיים, החומה הבצורה אשר מגדליה במחון ושלוה, נחת ונעימות גם היא היתה לה כקוץ מונד, אהבת הוריה לא רוממתה כי אם דכאתה עד עפר ותתן ינון גם נחם בלבה הפצוע, היא אשר גם יפיה כסלון ממאיר היה לה, היא שכחה רגע כי היא לא גבר היא, ותאחז בידי גד אשר מעודו לא עמד בסוד נשים ולא ידע דבר עמהן, וגם עם אשתו היו דבריו מעטים בשנה האחת אשר ראו חיים יחד, ואף כי את נשות זרים או בתולות, אליהן לא הרים אף עינו מעודו; ואם קרה מקרה כי דבר את אשה ולא התנהגה לשונו בכבדות אז—על זאת נוכל לערוב ערבה—אז שכח כי היא אשה היא והוא גבר, כי לא הרבה זכר בימי חייו כי הוא על עדת הגברים ימָנה, ולוא נגשה אליו פנינה ותדבר אליו כי אז בלי כל ספק שכח כי אשה היא ולא היה למשסה למבוכתו. אך היא אחזה בידו ותמשכנו אחריה, וידה לא כיד גבר היא, זאת חש מאד, כי רכה וקטנה והלקה היא מאד, ואיך לא יאדימו פניו כתולע? לכן האדימו פניו וככבש אלוף הובל מבלי אשר ידע מה נעשה בו. עיף ויגע מאד שב מבית דן ומבתי המשפט, גם רוגז החל למצוא מסלות בלבבו, אף מחשבה עלתה על לבו: פן האריך דן לשון בתהלת נפשו ולא מתיר אסורים הוא כאשר אמר, ובדבר כזה לבדו, לחשוב תועה אל איש, די כח לנזול מנוחת גד, ועתה נוספה גם היא להוסיף מבוכה על מבוכתו. יסור יסרהו אלהים! אולם הוא הלך אחריה והיא מהרה גם להשמיעו על מה תוליכנו אחריה, אבל לא על נקלה הצליח בידה להבינהו בינה מה חפץ לה בו, כי פניו עוד האדימו ועוד לא היתה ברוחו נכונה, וכמעט התרגזה

כ.

יום הַשָּׁלוֹם.

הכל נעשה יפה בתבל כי זה לעומת זה עשה היוצר; ואם לחוטא נגלו דרכי חשך ואך לו נתיבות התרמית נודעו ללכוד תמימים אשר בחשך לא ימצאו את דרכם, הנה גם הישרים בלבותם עת אכף עליהם המקרה לצאת לפעלם להציל ישר ביושר יזנחו דרכם וגם בארחות עקלקלות בבטחה ילכו. כי מעשה לעמת מעשה אם יקום במערכה רק אז יכון, ואם חוטא מאַת ירבה הרע בדעתו להתגלגל תחת שואה הנה נטל גם על מבערי הרע להסתתר במהלות עפר וכפים לעקרנו משרש. ובל יאמר צדיק: חללה לי מאחוז בדרכי הרשע, אני בזרוע נטויה והרב שלופה אלחם בעד הטוב והיושר, כי לא זה הדרך לדכא רֶשע ולא זאת המסלה לרדוף רָשע. רב לך רב צדיק כי בטוב תדגול ויושר לך לעינים ואל תבקש גדולות להצטדק הרבה גם בקום עליך רשע. לאיש כמפעלו שלם ובכלי מלחמה אשר יעופפו על פניך השב מלחמה שערה וגם בזאת תצדק צדיק. רק בעלי תורה באין ידים, מטיפי מוסר ומעשה רחוק מהם רק המה יביעו: לא לנו לצאת בעקבות רשע גם למען דַכֵּא הרשע, כי לא כן בעלי המעשה עם מעבדיהם, המה במעבדם יתעוררו ובהתעוררם יבקשו לעשות, ובעשותם לא ישובו אחור גם אם לא בדרכיהם מאז תאחז רגלם.

גד אשר גם שונאיו לא מצאו בו כל דבר רע בלעדי תמתו וישרו אשר עברו כל גבול ויעשוהו משחק לכל פרחח והוא על נפשו וכבודו לא קם, גד אשר האמין בכל משמע אזניו, ומראה עיניו כחק נאמן היה לו, רק באחת לא האמין כי ימצאו משחיתים לחבל בזדון לב בין בני האדם, גם הוא דרך פתאם בדרך אשר דרכו מתי־און ובאשורם אחזה רגלו. מי עשה

תהיה לך ואם אך את בנך תמצאי אז הבחרי בה בכל לבך לעיר מושב לך, עתה עליך לשמר שם בתך מכל משמר, הטרם תדעי כי ללשון רעה ימתק מאד היופי ? —

— אם כן איכה אלך גם אני שמה ? — קראה האשה בתם לב.

— את הנשים לא תביא דבת עם במשפט כמו את הבתולות—ענה זמרי בהניעו עפעף למול זבדי אשר עמד כגבר נדהם.

— ומה היא עצתך ? — שאלה האשה באנחה.

— אם לעצתי תשמעי נלכה נא יחד אַתּ ואני אל הארון וזבדי יותֵר פה עם העלמה, או אולי תחוי עצה אחרת השמיעיני.

— אשה אובדת עצות הנני היום ולא אדע דבֵר — ענתה האשה ותבט אל בתה.

— או אולי תבחרי ללכת את זבדי ואני אִותֵר פה לשמור על בִּתֵּך ? כן ! טוב יותר כי זבדי ילך עמך ואני אשמר על בתך, כי אין שומר טוב לעלמה יפה מזקן ומשחת המראה כמוני —

— אם כן נלכה — אמרה האשה בשומה אל זבדי פניה באנחה, וזבדי לא אִחר לעשות כדברה, אף כי לא נעים היה לו הדבר, זאת העידו בו פניו ובצאתו לאט לו עוד זמרי באזנו: לעת ערב בבית המלון במגרש פלוני.—הנערה, אשר התעוררה בשמעה דברי המכתב כמתעוררת מתרדמה ועיניה הבריקו ואשר כבר שלחה ידה ותאחז בהשמלה, נותרה על מקומה בשמעה כי לא תלך את אמה ואת זבדי, וגם על הפרדה מזבדי לא נראו אותות עצבון על פניה כאשר לא ששה על חברת זמרי, רק התקוה הָיתה רוחה ותעוררנה, זאת העידו בה פניה אשר ארמו מעט ועיניה אשר הבריקו רגעים אחדים גם אשר כבר יצאה אמה מהבית.

— ומאין אדע קרוא או דבר, אחרי כי מעודי לא שמעתי אף דבר בשפה הזאת? —

— לכן קרא זבדי ותדע. וזבדי אחרי אשר חכה רגעים אחדים כמו מאן לקרוא ורק אחרי אשר הביט בו זמרי בעינים מפיקות בוז קרא כדברים האלה בשפה אשר הבינה האשה: זמרי אהובי! רק למענך אעשה זאת לגלות לך כי משמרת הוא אתי האיש אשר תבקש, כי לאויביו נתכנו עלילות והמה אדירים בעם ועלי לשמוע את אשר יצווני. אולם אם אמת אמרו לך כי אמו באה הנה אז תוכל לשלחנה אלי ואני אדבר עמה, ואיעצנה מה תעשה להוציא את בנה לחפשי, כי בלי ספק הבקש ותמצא עשרה מנכבדי העיר אשר יתנו ערבתם בעדו ואז אולי אוכל לעשות חפצך למען מצוא חן בעיניך ובעיני האדון זבדי היקר בעיני מאד. שמור הדברים עמך ואל תראם לאיש בלתי לזבדי. אוהבך מציק בן מציק שר בית האסורים.

— כרגע ארוצה אליו, לא אחכה אף רגע, מהרי בתי שימי בגדיך עליך ונלכה—קראה האשה בחפזון ותעש בגדיה.

— חכי נא אשה כבודה — קרא זמרי — כי עוד עלינו להמתיק סוד מי ומי ההולכים? —

— לחכות? האוכל לחכות בעת אשר אשמע כי תקוה נשקפה לי לראות את בני? ומה לנו לחכות? כלנו נלך יחד, הן אוהבינו אתם ותשישו גם אתם בשמחתנו —

— אבל השר לא כן דבר, כי כסוד כמוס גלה לי הדבר לא נוכל ללכת ארבעתנו שמה. ואף עוד זאת, כי לא אוכל לתת את העלמה ללכת שמה. את היא אשה נכבדה ומעודך לא שמעת לזות שפתים, ואנחנו הגברים נדע את אשר ידברו בעלמה אם תלך אל אחד השרים והשופטים, כי יאמרו אשר רק למען עיניה היפות עשה חסד, וכדי בזיון. אמנם לוא אמרת לעזוב את העיר כאשר תמצאי את בנך, כי אז אמרתי מה ממך יהלוך אם ידברו או לא ידברו בך ובבתך, אולם עתה אחרי אשר אחשב למשפט כי העיר הזאת לא לגועל נפש

השתחותו בכל אותות הכבוד לפני הנשים נתן מכתב על יד זבדי, אשר בקראו בו נפעם ויבא במבוכה. האשה בראותה זאת נבהלה, אבל זמרי מהר וירגיע לבה כי במכתב הזה חדשות ובשורות טובות לה, ועל כן נפעם מאד זבדי מהשמחה הגדולה אשר באה פתאם. ובפי זבדי אין עוד מלה, רגע התבונן בהמכתב ומשנהו במביאו, וכאיש אשר אין ברוחו נכונה הביט ולא ידע מה לעשות. אבל זמרי לא נתנהו הבט ותשתומם עוד באמרו אליו בשפת הארץ בחפזון ובקול אשר כמעט לא הבין השומע את דברו: האם בבא עדיך תִּבְהַל? הלא תחבלה כזאת לא בכל עת תעלה על לבנו! קרא המכתב באזניה ומשך את הזקנה אחריך עד הערב ואז תעזבנה ותבא אל בית המלון מחוץ לעיר ואני אערבך כי שמה תמצא את העלמה, אני אביאנה שמה, כאשר הבטחתיך. קרא את המכתב באזני האשה — הוסיף לדבר בהראותו באצבעו פעם על המכתב ופעם על האשה, וזבדי עוד כנבוך ומשתאה מביט לפניו.

— כי נא גבירתי! קחי הגליון מידו — אמר זמרי אל האשה בשפת הארץ — אבל האשה אשר לא שמעה השפה ההיא ענתה בתמתה: הטרם תדע כי לא אבין אף דבר בשפת הזאת? —

— סלחי נא לי כי שכחתי זאת ואדבר באזני זבדי כי יקרא את דברי המכתב באזניך, סלחי לי, אבל אחת היא, בשורה טובה בו. הנה אחד השופטים יבקש כי יבא אליו זבדי ויביא עמו את אם זרחיה וכאשר יערבו עֲרֻבָּה עשרה מנכבדי העיר בעדו אז יוציאנו לחפשי, כי בבית האסור במגרש העיר הוא יושב, אבל לב זבדי טוב ורך הוא כלב נשים ולא יכול להשמיע דבר כזה בפיו. קחי המגלה וקראי בה—ובדברו לקח את הגליון ויתנהו על יד האשה אשר בהביטה בו השיבה אותו לידו באמרה: לרגעים תשכח כי אני לא אבין אף דבר בשפת הארץ הזאת —

— גם קרוא לא תביני! — קרא זמרי בתמהון.

בכל עת היותו בבית ההוא. ואם כי עצתו אמונה להאם לבל תבקש נתיבות הבית ההוא כעת, כי עוד חזון למועד, וסוד כמוס עמדו אשר לא יוכל לגלותו לה יעצרנו מלכת אִתּה שמה, בכל זאת ישכב לבה במנוחה כי עוד יבא יום אשר ינהלנה שמה בשמחות וגיל ועיניה תחזינה את זרחיה בכל כבודו אשר יהיה חדש עמדו ושונאיו יבושו, כי גם יום גם לילה לא ישכב לבו עדי יפדה ועדי ישיב ויצינ את זרחיה לפני האֵם תפארת הנשים ולפני האחות אשר בכל נשות חן אשר ראו עיניו (ומספרן הן לא מעט) לא ראה אף אחת אשר תשוה לה. והאשה שמעה והאמינה בדברו, והוא התבונן בהעלמה והאמין כי חצי אהבה יקלע אל לוח לבה בכל הגה מפיו יצא ולא יחטיא המטרה. אולם כעבור ששה ימים וחדשות לא נהיו החל בטחון האשה לנוע ותקות זבדי להתמוטט, ולולא בא זמרי לעזרתי מי יודע אם הצליח עוד לכלוא אותן בחדר לבל תלכנה לבקש בית יונה לשאל על דבר זרחיה. זמרי בא כגואל שני, הוא האוהב דנאמן לזבדי וזרחיה גם יחד, אשר גם עקבות הנעלם נודעו לו; הוא הבטיח על דברתו (והוא איש נודע בעיר לפי הודאת פיו כי לא יכזב בדברו), כי בעוד שלשה ימים יוביל את האשה אל מקום אשר בו יתחבא זרחיה, או אל האיש אשר יוציאנו אליה, והימים חדשים שבו ללב האשה וזבדי גם יחד וגם פני זמרי אירו בדברו. האיש הטוב הזה שש בכל לבו בשמחת האמללה, ומה הם לבה והשתוננו כליותיה בזכרה כי בפעם הראשונה כאשר ראתה פניו התעורר גועל נפש בלבה, גם כיראה ורעד בא בעצמותיה למראהו והוא הן איש אשר אך צדקות אהב, וגם גלה את אזנה בלאט, כי נפש זבדי כלתה לבתה, וכאשר אך יחיש ישועות לזרחיה אז ירהיב עוז בנפשו לגשת אליה לבקש את בתה מידה כמשפט. ואם לא הטוב והישר בכל בני תמותה הוא האיש אשר בשורות כאלה יבשר!

ביום השלישי אחרי הודע זמרי להאשה בא החדרה ואחרי

עברו על דל שפתיו דברים, אשר לפני ירח ימים הציתו להבת שלהבת בעורקיה והפכו את דמיה לנחל אש, גם המה לא הפיחו רוח חיים בה, כי אם ישבה ותשמע כמו כל מוצא שפתיו נעים היה לאזניה, אשר על כן לא רק הוא נתעה בתחלה להאמין אשר כבר הצליח חפצו בידו לשבותה שבי ובכח האהבה תִמשֵך אחריו ולא תמוש, ועל כן ישב כל היום כצל על יד ימינה, כי אם גם אמה, אשר לה היה לדעת את נפש בתה, גם היא, באהבתה הרבה לה ובכל חפץ לבה ותאות נפשה לראותה מאשרה, נואלה להאמין כמעט כי יום ישועתה לא יאחר לבא, וכאצבע אלהים היה הדבר בעיניה, כי מלאכו אשר שלח לפדותן איש צעיר לימים הנהו ויודע ערך בתה, ומה לה להביט אל מראהו ותארו אשר באלה לא חננהו ה׳? הן רב לה רב כי תחת המתנות האלה נתן לו לב מלא תום ויושר וגם עשר אשר יתן לו עצמה להרבות טוב וחסד, וכל אלה יתנו לו לוית חן, ואם מה׳ יצא הדבר לא תוסיף להתאונן על כל הרעה הבאה עליה בעיר ההיא, אחרי כי הטובה הנשקפת לה במצאה כרוב סוכך לבתה, איש ישר דרך, מושיע לנדכאים ואב לקשי יום, הטובה הזאת תגדל מהרעה, ולוא הוסיפו על ימי העוני והמאסר כהמה וכהמה גם אז כאין נחשבו לעומת השִלוּמִים. וכל אלה נתנו בלבה הרעיון כי גם נפש בתה לא תבחל בו, הן עיניה תחזינה כי לא תתחמק מפניו כאשר זה יהיה דרכה בראותה צעירים לימים, ואזניה קשובות בכל עת לדבריו, ואם לא אות נאמן הוא כי גם לבה נמשך אחרי עיניה ואזניה? ולכן נשבר לבה במשנה שברון על כי זרחיה לא היה אִתּן, כי הוא השכיל בלי כל ספק למצוא הדרך הנכונה איך לפתוח פה להאהובים ולסקל המסלה למען תקרב עת בריתם. אבל זברי באמרי פיו הצליח להביא גם נחומים ללבה ולהשלותה בתקוה טובה, בהשבעו בשבועי שבועות אשר הוא יהי מגן וצנה לרעו ואוהבו לזרחיה, כאשר היה לו מאז נודע לו. הן על פיו היתה שומה כי ילקח זרחיה אל בית יונה, וכאחים מבטן התהלכו

את תְּמָתָה, ואם אין, יכשל בעונו ויפול במצודתי ואבריעהו לבל יוכל קום, ואת נפש בתי הצלתי! — כה דבר זמרי לנפשו אחרי עזבו את שתי הנשים בלב מלא בטחון כי עוד מעט יבוא עד תכלית עמלו: הנוכל הזה בטח כי אין איש נכלים בארץ אשר יגדל ממנו, אבל הוא עוד טרם ידע, כי יש יד אשר לה כח ועוז הרבה יותר מאשר לכל תחבלה ומזמה, והיד הזאת היא יד היושר הנאמן ואהבת הטוב במישרים, אשר אף כי תכנע כפעם בפעם גם לפני בני עולה קצרי יד, בכל זאת תתעורר ותתגבר לפעמים אף על עוז וגבורה מזמה ותחבלה ותכריעם יחד.

יט.

עֵצָה וּמְזִמָּה.

תמהון־לב שכיר יעבור בסור כח היין המפעם, ישבב וינוח השכור בסבאו אך לילה אחד ויקום והיה כלא היה; אבל לא תמהון־לב אשר לרגלי מהומת־תלאה בא, הוא לא עד מהרה יעזוב מקום חמד לו, וגם אחרי אשר אין עוד זכר ליולדתו הנה עוד יוסיף לענות הלב כאשר עִנָּהוּ, כי זה כח להציה להשאיר אחריה זכרון אשר גם מראהו כמראֶהָ וכחו ככחה, לא כהשמהות העקרות העוברות כצפרים עפות ואינן. תמהון־לב כזה אשר פרש כנפיו על לוח לב הנערה אחות זרחיה בשבתה במאסר עוד תוסיף להעיב את עיניה גם בשבתה זה ימים אחדים בהשקט ובטחה בבית המלון אשר שמה הוביל זבדי אותה ואת אמה, ואחרת היתה, לא הוסיפה בבי ואנחה כל היום כאשר זה היה דרכה עד כה, לא נקטה בפניה לרגעים על כל מעשיה, כי אם כגויה בלי חיים וחפץ, כישנה בעינים פקוחות ישבה ותבט לפניה מבלי אשר ראתה עד מה, ותשמע לדברי זבדי מבלי אשר הסירה את אזנה אם כה או כה דבר. וגם אם

— כן, הוא ולא אחר, ואתה ידעת אותו? —

— אמנם ידעתי, ובדבר הזה אוכל להושיעך כי בהודעי אל הנשים כמשרתך אוכל לדבר עמהן גם בדבר זרחיה אשר ידעתי, ובזאת אקח לבן להאמין בי ואז תושיע ידי לך —

— אבל מה אעשה כעת? —

— בתחלה עליך להציגני לפני הנשים ולאמר להן כי אני משרתך ואיש סודך אשר תבטח ותאמין בי וגם הנה תוכלנה לשום מבטחן בי כמו בך, ובימים הבאים אראה מה אורך עוד—אם כי לא נעים היה לזבדי לשמוע „בימים הבאים", בכל זאת מלא אחרי דבר זמרי ויביאהו ויציגהו לפני הנשים אשר גם מבלי התבונן בו משכוהו חסד, אחרי כי איש סוד מושיען וגואלן הוא, „ואת זרחיה ידע פנים אל פנים וזה כעשרה ימים אשר ראהו, וגם כל אוהביו ורעיו ידע ואם גם יסתר במסתרים גם שם ידו תמצאנו.

כה יפרוש איש מזמות שוחה לרגליו בתתו ידו לנוכל גדול ממנו; הזאב יהיה לברות לשני הנמר ומלתעות כפיר נתעו בנפול ראשו בקבר פתוח גרון נחש בריח, כי אחת היא בארץ, לא רק לצדיקים ותמימים נכונו שוחות וחבלים, כי אם גם לנוכלים ובני עולה. מצודות פרושות לרגלי ההולכים בדרכי החיים וכל העובר ועיניו עצומות יפול בהן ולא יקום, רק כי התמימים יפלו ברשת טמנו להם ובני עולה כְּרֻבָּם כן יפרשו רשתות ליד מעגלם המה. כקורא בשם השטן והוא יקום ויעמוד ויאמר: הנני כי קראת לי! או מלאך משחית מעל פניו ישלח לצודו ולא עוד יוסיף לעזבנו, כן קרא זבדי בשם עזמות, וזמרי מלאך פניו, אשר זה ימים חרש מזמה איך לפתוח לפניו דלתות שתי הנשים, נמצא לו, והוא סערהו כמוץ מגרן ממקום תאותו למען הביא אחר תחתיו אשר רגעי עונג או שוחת עולמים ימצא לו שם.

— ישיב עזמות את שטרותי לי וירוה דודים כחפצו, הן לא היא הראשונה ולא היא האחרונה, אשר התנין הזה בלע

העיר פה בדברה במסתרים את איש שנוא נפש אביה וישם עליה משמר ואני פדיתיה ושכרי היה נכון לפני, ובפעם השנית בבואו לעבוט כלי בית איש אחד במצות הנושים וישם משמר על האב ואז גרה בחרמו גם הבת היפהפיה בשומו לה עלילה כי היא הסתירה כלי חפץ ואני הייתי המלאך הגואל לה; וכן פדיתי וגאלתי תמיד, והוא שופט מחפש עונות מאין כמוהו; דבר אמת אגיד לך כי לא ראיתי איש מזמות כמוהו אשר לו כשרון לחפש עונות ולמצא, ועוד יהיה לשר ושופט גדול בארץ. ומה ארבה לך דברים? גם בפעם הזאת אִנה לידי דבר חפץ אשר כל חפצים לא ישוו בו; דג העֻלה בחרמו אשר כל מחיר אפס וריק הוא לעומתו, נערה מְגֻן בידי אשר לוא גם אלפים לקח במהירה גם אז לא הרבה במחיר — בדברו ירד רירו על פיו וילק אותו בלשונו—אבל שטן נצב לי בדרכי, אל העלמה הזאת תלוה אָמה המכשפה, אשר לא תעזבנו אף רגע לבדנו, וזה ששה ימים עלו בתהו ועוד לא פעלתי מאומה; כלמה תכסה פני להשמיע כאלה, אני לא הצלחתי לשבור בריחי ברזל בששה ימים! אבל מה אעשה וכל מזמה נבצרה ממני איך לשלח את האם לעזאזל, הבה עצה הלום! —

— הבה עצה! — שנה זמרי — האם העצות כמים מבור תדלינה? הלא עלי לדעת בתחלה כל אשר אתך ואשר אתן, מי הנה הנשים ומה מעשיהן פה? היש להן גואל ומודע או נעזבות הנה בעיר? כל אלה עלי לדעת מראש בטרם אשמיעך דברי—

— הנשים האלה נעזבות הנה פה ואיש אין בעיר אשר יקום לעזרתה להן —

— ומה מעשיהן פה? —

— הנה באו לבקש איש אחד הנקוב בשם זרחיה המורה, והוא כבר ברח מהארץ או יושב במאסר, זאת לא ארע נאמנה, אבל זאת ארע כי הוא איננו עוד בארץ הזאת —

— זרחיה המורה?—שאל זמרי — ההוא אשר הורה בבית יונה דורך? —

יחכמו ממני, האפרוחים בדורנו ידעו ללמד דעת את הוריהם, ראה אראה כי קצי ימהר לבא. מורים אחרים קמו תחתי והמה יורו לבני הנעורים — הדברים האלה קרא זמרי בקול אשר לא על נקלה הבין השומע, אם קול שמחה או לעג, דאגה או נחמה הוא, כי כל אשר חפץ השומע יכול לשמוע בקול ההוא, אשר גם הכנעה רבה לא חסרה בו.

— לוא הורוני כל מלמדי כתורתך כי אז לא ברחתי אף פעם אחת מבית הספר ולא לקחתי עלי עבודת מגלח זקן כאשר נטל עלי לעשות לשנים שלשה מהם — קרא זבדי וישחק, וזמרי הגדיל לשחק וישתומם על חכמת המדבר אשר הוסיף לדבר: אבל כרגע תראה כי שגית ועוד לא באה העת כי יקחך אפל, כי יש לי חפץ בך ועתה באתי לשאל בעצתך כאשר אפסה כל עצה מכליותי —

— בכל לבבי אֶדְרֵשׁ לאשר ישאלני, ואם גם לא על שמי תקרא התחבלה, גם אז חללה לי מעצור עצה מאשר ידרשנה מפי, הנני נכון לשרתך —

— ושכרך אתי, הלא תדע מי אני! —

— אדע ארע, אף כי לא תלמידי אתה —

— מי יודע אם לא עלה מחיר תורתי פי שנים, יען כי לא מפיך הקשבתיה —

— ענותך תרבני—קרא זמרי וישתחוה—ודי שלומים אמצא בהתהלה הזאת, השמיעני חפצך ואעשנו —

— שמע ובין בדברי, אל יפול דבר ארצה, שמע היטיב, כי סוד כמוס אגלה לך, סוד אשר אולי יהיה לך למכרה זהב בימים הבאים. הנה רעי השופט בן־זנונים, אשר כפעם בפעם בנפול בכפו עלמה הראויה להתבונן בה, ימהר לגלות את אזני, וזה כשתי שנים אשר כרתנו ברית יחדיו ואני אמצא בו נחת והוא ישמח בי. ואם אמרי אספרה לך את כל אשר עשינו כי אז לא יספיק לי יום תמים, והשחוק ישים מחנק לנפשי בזכרי כל אשר עשה למעני, איך פרש רשת ליד עלמה אחת בת נכבדי

יודע אם תשמע לדבריו הנעימים? על כן שב ממחשבתו זאת ותחבלה אחרת לא מצא, ובפעם הזאת, בלי ספק הראשונה בימי חייו, התקוטט בשכלו על כי לא יגבר חיל ובמר נפשו קרא: עוד לי ללמוד הרבה מעזמות איש תענוג—הקריאה הזאת נמלטה מפיו בשבתו על יד אחות זרחיה ובהביטו בפניה בעינים מפיצות אש, כעיני נמר כלוא אשר יראה שה על יד כלובו. וכמו מלאך ממרום הופיע לו פתאם זמרי איש סוד עזמות, כאצבע אלהים היה האיש הזה בעיניו ברגע ההוא כאשר ראהו מדבר עם אחד משרתי בית המלון ובקול אשר כמעט הגיע גם עד אזני הנשים קרא: האיש הזה אשר בכל ימי חייו הסכין אך לפרוש רשתות לרגלי עלמות, להרחיקן מביתן ולהשליכן לזרועות העוגבים הוא יורני דרך! — וימהר וירץ לקראתו וישמיעהו כי דבר לו אליו.

כשמחת שר צבא על אנשי חיל הדשים הבאים להלחם תחת דגלו; כעליצות כהן להביא זר בברית אמונתו; כגיל שמש בקבוע „בעל בית חדש" מקום לו להתפלל בבית תפלתו; כששון גבאי חברא קדישא אל מת עשיר ומלמד על תלמיד חדש, כן גבה לב זמרי וישיש ויגל בעינים מפיקות אש שמחה בגשת זבדי אליו, ויקרא בשמחה גלויה אבל גם בכל אותות כבוד ויקר: הפעם אֲאֻשַּׁר בארץ, אחרי כי גם איש כזבדי אשר אמור אמרתי כי חבר הוא לנזירים בארץ ובבית מקלטם ימצא מחבא לו, גם הוא ידרוש בי היום! מְאֻשָּׁר חלקי! —

— אמנם לנזירים אתחבר ואבחר דרכם ועמהם יחד אתחבא, אבל לא בבית מקלטם, כי אם בבתי מקלט לנזירות—ענה זבדי ובקול שחוק גדול ויעקם שפתיו וילטוש עיניו ויניע בידיו ובכתפיו פעם ושתים.

— טוב מאד, טוב מאד — קרא זמרי — בחכמה דברת, בחכמה רבה מאד. עתה תשפל גאותי ולא אוסיף להרים ראשי עוד, כי אראה אשר גם בלעדי ימצאו מורים טובים בעיר; יקחני אופל, כי אין עוד חפץ בי להצעירים העשירים, המה

בכסף מלא, וכבר קוה לראות שכר לעמלו, ועוד תאותו ממנו רחוקה כביום אשר ראה את העלמה בפעם הראשונה. הן הוא היה בעיניה כמלאך מושיע וכן גם בעיני אמה ומה גם אחרי אשר השמיען כי גם לזרחיה היה כאח ורע, וידו נטויה לגאלו ולהשיבו אליהן וגם אם הון אביו יתן במחירו לא ייקר הפדיון בעיניו. וכאשר הסבה האֵם רגע את פניה מהם, אז מהר להשמיע להעלמה כי ליפיה ותנה אין קץ וכי כל חפצי החיים ומנעמיה לא ישוו בעיניו באחת מעיניה, ושבע ביום נכון הנהו לעבור במו אש ולחצות בגלי מים זדונים אם אך תצוה עליו בשפתיה הנוטפות נחלי עדנים. אולם הנערה שמעה כל אלה ולא רק לא השיבתי בחן, כי לא כן בדיו, כי יגדיל מאד על יפיה וכי לא תאמין בו אשר כל לבבו מלא אהבה לה — כאשר הסכין לשמוע תשובות כאלה, לא רק זאת לא שמע מפיה, כי אם גם הגה לא עבר על דל שפתה, אף את עיניה לא השפילה, ויהי הדבר בעיניו לפלא. הן תמתה יגלו פניה ולא בין אלה אשר לא תדענה בשת תמנה, ואיכה תשמע כאלה ועורקיה ישכבון? האמנם תתמם רק למען צודד עולי ימים בחרמה? רגע חשב כזאת ויקצף קצף גדול על התרמית הזאת, הלא כסף רב שלם במחירה ורק בגלל תמתה הרבה במחיר, ואם הוליכה אותו שולל הלא פזר כספו להבל ועוד עליו לשלם שכר המלון אשר לא מעט יהיה! אך המחשבה הזאת לא האריכה שבת בלבו, כי גם עינים כעיניו ראו כי תמת הנעירה אִתה תלין, ועל כן גזר אומר כי היא לא הסכינה עוד לכת את גברים וכרב יפיה כן מעטה בינתה. ויגדל חִנה עוד יותר בעיניו, ולא ראה עוד כל מעצור בדרך תאותו בלתי אם את האֵם אשר לא עזבה אף רגע את חררה. ועל כן חשב מחשבות לילה ויום איך להרחיק את השטן הזה, ובתחלה עלה על לבבו לבקש מאת השוטר אשר הוציאן לחפשי לשוב ולכבוש רק את האם, אבל יראה באה בלבו פן תמאן העלמה להותר לבדה ותרץ אחרי אמה גם עד ירכתי בור, ואם גם תותר הן עציבת רוח תהיה ומי

כבר ידע היטב להבדיל בין זכר לנקבה, ואז ידע גם האב גם הבן כי כבר מלאה סאת תורתו ויהי — לסוחר.

להיות סוחר באשדות לא דבר כבד הוא; החיט יניח מידו את מחטו והרצען את המרצע, החרש את הפטיש והוטב העצים את הגרזן ויבא אל מרתף היין ויהיה לסרסור (המעלה הראשונה בסלם המסחר), יתן שטר ויקח כסף בנשך והיה לסוחר, יקח לו סוס ומרכבה וישמיט ידו ביום השלום ובגדולי הסוחרים יתחשב. וכל בן אשדות ידע כי ידו תמצא להיות סוחר ביום אשר יעלה החפץ על לבו להניח מידו את משלחת ידו עד הנה, מלבד המלמדים והמורים המה לא יהיו לסוחרים כל עוד בחיים חיתם, יען כי אין להם מה להניח מידם. וזבדי בן דוב בן אמתי בן סוחר בן בנו של סוחר ידע דרכי הסוחרים ותהי ראשית לכתו אל המרתף, ואחרי כי סוס ומרכבה נתן לו אביו, לכן לא נותר לו עוד דבר בלתי אם לקחת כסף בנשך וכה עשה, וירא ארחות חיים כפי אשר יקראו בני אשדות לזנות ויין. ויצא לו שם גדול בין כל היודעים ארחות חיים, כי הוא השכיל מאד לצודד יונות ויהי ליודע ציד נודע בשער, ובלבבו התברך כי עוד יצלח בידו לעשות לו שם כשם עזמות איש תענוג, אשר ממנו לא נבצרה כל מזמה בפרשו רשתו לרגלי יונות פותות, וכגבור מלחמה בצורו על עיר מבצר לא ישוב אחור בלתי אם הִכָּהָ עד רדתה, כן בשום עזמות עיניו בנערה לא שקט ולא נח עדי נלכדה במלכדתו. ובדבר הזה ידע לב זבדי מאד כי עוד רחוק רחוק ממנו להחשב כעזמות, אבל על כן היה הדבר הזה כל הגיונו ויתחקה על שרשי רגליו לדעת ארחות זמה. וגם מקור נאמן נפתח לו על ידי אחד שוטרי העיר אשר מהר לגלות את אזנו בנפול בחרמו יפת עין והוא בכסף מלא מעמו ישלמנה, ויעשה ויצליח עד כה. כמעט גבה לבו כלב עזמות, אולם עתה ראה פתאם, כי הוא אדם ולא אל לעמת עזמות אשר כאלהים אדידים לפניו ירד כהפצו ומפני תאותו מי יעמוד!

כשבוע כמעט עברה מעת אשר הציל את אם זרחיה ואחותו

וישפה הנן ואליהן תשתוה ארץ ליטא ותשוה, כי מאשפתותיה יצאו מלמדים ובטלנים חזנים ושמשים לכל הארץ, והיא בצדקת פזרונה תחלקם לכל פאה להארצות אשר לא נחנו באבני חן כאלה, והיא הוסיפה לשלות כלי חמדתה אלה לאשדות ללמד לבני ישראל תנ"ך ורקדוק. ויבואו כיודעים כלא יודעים ומרכולתם בירם ויטמאו את העיר הקדושה ההיא אשר עד עתה לא נשמע בה דבר מכתבי הקדש וגם שמע הדקדוק לא הגיע עד יושביה. ודוב בן אשתי ראה כי עת לעשות היא, לפאר את בנו בפאר לא נודע לפנים וימהר אף הוא ויביא אחד פליטי ליטא אל ביתו ויתן את זברי על ידו. ואם כי בוש משברו עד מהרה, כי ראה ונוכח כי גם האפיקורסות תבלע הון כמו היראה, והמורה אף כי רק מורה ולא מלמד היה בכל זאת בקש שכר הבטול, ועוד זאת כי במחיר גמרא ביצה שלם רק חצי השקל ובעד ספר תלמוד לשון עברי בקש המורה שני שקלים, ואף כי הבין מדוע זה ייקר מחיר תלמוד לשון עברי ממחיר גמרא, יען כי קטן הוא וכשרון מאד נעלה דרוש לאמן לעשות כלי קטן, כי גם בעד מורה שעות קטן שלם הרבה יתר מאשר שלם בעד גדול, אך זאת לא הבין למה זה הקשה המורה את ערפו וימאן עשות כפי אשר יעצהו: לתת את הגמרא על ידי כורך ספרים כי יקצץ פאותיה ויעשה ממנה תלמוד לשון עברי, כי ידיעתו בתורה לא מעטה היתה וכאשר הרבה להתבונן ראה כי כמו על הגמרא כתיב „תלמוד" כן גם על הדקדוק נכתב תלמוד, ולמה זה תקצר יד הכורך מעשות מתלמוד גדול תלמוד קטן אם השעה צריכה לכך? אך המורה הקשה את ערפו וימאן ויאמר, כי לא יתכן לעשות כדבר הזה, ועל הדבר הזה חרה אפו מאד על המורה, כי קשי ערף נשוא לא יוכל, זאת הגיד בפה מלא וינקום נקמתו ממנו ביום השלום, ולא זכר לו את כל הגדולות אשר עשה המורה הזה לבנו, אשר בעבור חצי שנה מיום אשר החל הניכו לקחת לקח מפיו

השמימה ביום ובלילה בכל עת אשר לא יהפוך הגשם את הרחובות ליון בצה אשר בו יחצו העוברים עד צואר, בכל זאת שלוה ושוקטה היא, כי רוב יושביה יבלו ימיהם ואשמורה בלילה כפתים באשכנים בתחתיות האדמה ולא לרואי השמש יחשבו, במרתפות היין שם יסחר הסוחר את כחרו ושם יתנה החסיד את צדקת צדיקו, שם תשמע מעבר מזה נבול פה ושקרים אשר לא נשמעו כמוהם בעיר אחרת בארץ (ושקר שקר יענו בעיר הזאת אלה האומרים אשר אף כי גרולה ועשירה היא בכל זאת לא השגתה חיל עד הנה על ידי יושביה בכשרון מעשיהם, כי אמנם בשני הדברים האלה תעל על כל הארץ ויושביה, אשריה!) ומעבר השני מתרוננים מיין ומהשלישי מבקשי שכר, ובכל אלה יחד כל יושביה נשתוו, לא נכר יהודי לפני אינו יהודי, ושם במעבה האדמה איך לא ישקטו כל עוד היין מהכלים לא יחסר? והוא עוד לא חסר אף יום אחד מיום אשר נבנתה העיר. ובכן ישבו שלוים ושקטים גם בני ישראל באשדות, וכאשר כלו חוק למודם בהחדרים, אשר גם המה רֻבם במרתפים במעבה האדמה היו, החלו לבקש דרכי התבל במרתפי היין, וכל דרך אחר לא התעה רוחם. והנה זה באו שנים שלשה רעבים מארץ ליטא ויאמרו למכור אפיקורסות במהיר, ויתחרו לתת תחת גמרא—כתבי הקדש ותחת נפלאות הצדיקים—דקדוק, ואוהבי חדשות הן ימצאו בכל מקום, וגם בעיר הזאת נמצאו שנים שלשה אשר אמרו לנסות לתת את בניהם ללמוד דקדוק. „הלא גם זאת תורה היא ואני ראיתי בעיני כי המלות בדקדוק נשתוו להמלות בגמרא" — כן העיד סוסי בן גדי, אשר עתה אחרי אשר עלה ביתו כליל באש זה הפעם השלישית החל להמנות בין עשירי העיר, ואם גביר בעיר יתן את בנו ללמוד את ההורה החדשה את ה־קדוק, מי זה לא ימשך אחריו? ויחלו אחדים לשכור מורים לבניהם כי למלמד־דקדוק לא יאמר עוד מלמד כי אם מורה.

ישנן ארצות אשר עפרותיהן זהב וישנן אשר אבניהן ספיר

מלמדים מפולין וגאליציען את התורה בתוך מעיהם למען שִׂימה מְמכּר באשרות עיר הכסף. ודוב בן אמתי הואיל להביא גם את הברכה הזאת אל ביתו, למען יהיו בבית הדור אשר יקום תחתיו תורה וגדולה במקום אחד. הן זאת לא נעלמה ממנו כי רק תורת הרבנים והדינים והמלמדים נמאסה היא, יען כי אלה בשוחד יורו ואלה בכסף ילמדו וכלם יחד לכסף אחרים יצפו, ובניהם יהיו למשא על העדה ובנותיהם אם לא השיאו את עצמן קודם שהגיעו לפרקן, כמנהג לבנות אשדות מימים ימימה, הנה אז נטל על העדה לעזור להן כי תצלחנה להיות לעזר אחרי אשר יגיעו לפרקן, ולכל אלה הן כסף דרוש, ומי נבזה כהמבקש כסף בנדבה ולא ידע לאספנו בכח או ברמיה? אבל איש אשר נחל כסף מאביו לו תהיה התורה גם היא לצפירת תפארה גם לחסן ישועות להרימו על למעלת גבאי ונאמן, אשר גם זאת ככסף תחשב. דוב נתן את בנו על יד אחד בעלי הבטן אדירי התורה ללמדו תורה ומצות, וזבדי כבן מקשיב בראותו כי אביו ימאן לשלם שכר המלמד ביום השלום, והמלמד הן עשה מלאכתו באמונה לכן כאשר דבר על לבו כי יזכיר את אביו לשלם לו שכר הלמוד, שלם לו הוא בידו את משכרתו, ועוד ימים רבים אחרי אשר נלקח מבית המורה הזה זכרהו מלמדו כי השאיר לו אחריו מבאוב שנים, וגם מחצית הזקן אשר נשאר בידי זבדי למזכרת לא מהר לצמוח, ובכן נותר להמלמד האמלל מכל עמלו אשר עמל רק השם יואל חצי־הזקן אשר הבדילו מיתר רעיו, כי מלבד זאת אך מלמד היה כיתר רעיו בן בלי שם, ועתה שם חדש נקבהו להבדילו מכל. ובעבור החטא הזה אשר חטא דוב בעשקו שכר שכיר וזבדי בחמסו זקן מורו יסרהו אל שופט רמים ותבא רוח אפיקורסות פתאם לפתע על ביתם ותהפכו משרש.

רוח רעה נשבה פתאם מארץ ליטא בעת ההיא ותעל ותבא גם עד אשרות השלוה ושוקטה על חוף הים, אשר אף כי סער מתהולל בה תמיד ותמרות אבק ועפר תעלינה כעשן מארבה

אכפו לנהל את ביתה בלחם, אחרי כי אישה עובד בצבא הוא ולחמו לנפשו לא ימצא, ומי יעזור לו אם לא חותנו? ואחרי דברי מושל העיר הן לא ישנה גם איש כדוב בן אמתי. או אולי ישישו אלי גיל בבתם הצעירה, אשר לוא היתה שומעת בקול אביה ואמה כי אז בחרה לה גם היא דרך אחותה הבכירה ולא נתנה פה למוציאי דבה לאמר כי השפילה כבודה מאד בתתה דודיה להמורה הגר, אשר אם אמנם לא שקר היו מליהם בכל זאת דבת שקר הוציאו עליה כי אמנם לתושבים נתנה משפט הבכורה, והמורה הגר בא רק כבוצר על סלסלות להיות לכסות עינים ודור יבא יקרא בשמו; ואחרי כי למרות רוח הוריה נותרה אחרי כל אלה בביתם, בלי ספק כי כבד היה לה להפרד משערות ראשה אשר נשארו בידי אביה בעל הרחמים אשר ברחמים רבים יִסְּרָה על השפילה כבוד משפחתו הרמה, —ואם בה יגילו הוריה? חללה! לכן הן יבין כל איש כי כל שמחת דוב ואשתו וכל משושם ותפארתם בחיים היה הבן יקיר להם, זבדי ילד שעשועים. ושעשועים עשה לו ולהם תמיד, וכילד היה בעיני הוריו גם בבואו בשנים ואולי כן היה גם בעיני כל יודעיו. והילד הזה בן מקשיב היה מעודו כמו ביום ההוא, כאשר ראינו אותו יושב במרכבה את אביו, איש היושר והנדיבות, פאר לעדתו קהלת אשדות אשר בין ראשי העדה גם הוא נמנה, וכן יהי בלי כל ספק גם זבדי בנו כאשר יירש הונו וכבודו, כי על כן לא חשך ממנו תורה, אף כי בזהב תִּקַּח בעיר כמו אשדות, אשר את הכל נראה בה מתפלש בעפר: גביר שכור מיינו, סרסור שכור מיין אחרים, גבאי חברה קדישא שכור בכסף הקבורה ומורה שכור בכסף אשר לקח שחד מתלמידו לבל יעמיס עליו עול תורה, —אבני חן כאלה נראה כפעם בפעם מתפלשות בעפר אבל לא את התורה, היא יקרה מפנינים ומכל דברי חפץ, ועל כן ימשך המון העם את ידו ממנה כי לא ישיגנה, והעשירים ממרחק יביאוה. כאשר ישאו על דבשת גמלים צרי ונכאת ועשבי ריח מארץ סינים וְיִסְלָאוּ בפז, כן יביאו

במעלות ווידו, עד אשר רד היום ויועד אותו דן ליום המחרת, וגד שב אל ביתו בלב נשבר כי עוד לא הצליח חפצו וימאן ללכת אל בית יונה בטרם ידע פשר דבר. וביום השני עשה לו דן כמשפט הראשון ויובילנו אחריו שעות רבות ויעזבנו לחכות לפעמים שעה תמימה בהאולם. וכבר שלח רזון בכיסו והשופטים עוד לא ידעו שבעה, וכאשר פתח את פיו לעת ערב ויאמר לדן: עד מתי! — גער בו דן בזעף אף באמרו: הלא עיניך תראינה כי לא אשקוט ולא אנוח כל היום ואתה תבקש עוד חשבונות ממני, בא מחר ונראה — אז גמר אומר לשוב לבית יונה ולהשמיעהו כי על דעתו לא מבטח עז הוא דן, וכן עשה, ומה השתומם בראותו כי נעמה ששה עליו בשמחה גלויה עד כי אדמו לחייה ועיניה אורו, ובטרם עוד פתח פיו התפרצה פנינה שנית אל הבית ותאחז בידו מבלי דבר דבר ותמשכנו אחריה בכח, והוא בפנים אדומים כדם מבשת או מרב רגשותיו הוריד לארץ עיניו וילך אחריה כמובל בידי שוטרים מבלי דעת אנה יובל.

יח.

שָׂעִיר אֶל רֵעֵהוּ יִקְרָא.

אם להוריו ילד שעשועים היה זבדי מי זה יתפלא על זאת? הן במי זה ישתעשעו אם לא בבנם יחידם? האם בבתם הבכירה אשר ברחה מביתם בהגיעה עת דודים לה ואביה בחר לה איש כלבבו וכבר הוכן לה הכל ליום השמחה, הבגדים והמתנות דבר לא יחסר, ותקח עמה את אשר לה נועד ותבחר באיש כלבבה היודע ארחות חיים, אשר על כן הובילנה ברככים אשר נעלמו מעיני אבותיה ימים רבים ולא יכלו להשתעשע בה. ובשובה אחרי כן עם בחירה, ופרי אהבתה עמה, גם אז לא מצאו שעשועים בה, יען כי הכביד עליהם מושל העיר את

ויכו איש ברעהו והנם באים גם שניהם אלי ויחפצו לעשות שפטים נוראים איש ברעהו. ומה אעשה לפראים כאלה? אם אשלחם מעל פני וילכו למו אל אחר אשר יעשה חפצם ויציתו אש המריבה והשופטים יאכלו הון שניהם ויהיו נודדים ללחם, גם שם ישראל יחלל; ואני לא כן, אני אדע לכלכל רוח שניהם עדי אעשה שלום ביניהם וייטב גם להם ושם ישראל לא יהי לשמצה. אבל אל תחשוב כי את הכסף אשים רק בכלי, כי חלק כחלק אחלקנו את השופטים לבל ימרו את פי אם יתפרץ האחד מעל פני וילך לו אל אחר, התבין את דרכי? עתה השמיעני את חפצך. על דבר שתי נשים באת הנה להוציאן מבית הבור ווונה שלחך הנה; טוב הדבר! הן לא על חנם שמי נקרא בכל העיר „מתיר אסירים" כי בפדיון שבוים גדול כחי מאד וזה פתגמי תמיד: נקל לי להוציא מאה מן הבור מהביא אחד אל בית הבור. — בדבריו אלה הצליח להרגיע מעט לב גד אשר ספר לו בכל אשר שמע על אודות שתי הנשים, ומתיר האסורים הניע בראשו פעם ושתים ושלש, כי על דעתו לא על דבר קל הובאו שמה ובלי ספק כבד עליהן פשען, או אולי יקום איש רב הכח כצר נגדן, אך בכל זאת יבטח כי לפניו יפתחו בריחי ברזל, ואחרי אשר הבטיח גד חמשים כסף מלבד אשר יפזר להשופטים יצאו יחד אל בית המשפט, וגם דלתות רבות נפתחו לפני דן, והוא בא בהן זמן כביר וגד נשאר בהאולם, וכפעם בפעם יצא דן ויבקש למען השר האחד חמשה כסף ולמען השני שלשה ולהשלישי יספיק רק אחד, כי מדוע יתן לו יותר ויפזר כספו הנם אם גם כסף אחד די לו, וכה הורהו בעל רגע כאשר לקח כסף מידו למען תת להשופטים, לבל יפזר הרבה, כי למה לו לפזר הרבה בעת אשר גם במעט ישיג את אשר ישיג בהרבה, ולא זה דרכו למכור כסף ישראל ביד גוי הנם, ומעודו לא נתן להשופטים יותר מן שקל עד חמשה שקלים איש כפי ערכו ולהשוטר האחד חצי השקל ולהשני רבע ובאלה, וכה הלך עמו שעות אחדות מחדר לחדר ויעלו

— אהה! ה׳ אלהים למה זה תיסרני במוסר כזה — קרא יעקיל ויספוק כפיו—רבי צדיקי הושיעה נא!—בקראו הקריאה הזאת שב אמץ מעט ללבו וישאל: האפסה כל תקוה? — אז הורהו דן את כל אשר עשה למענו כי הקדים לעשות כל אשר בכחו למען הצילו מהרעה המרחפת נגד פניו, ואחרי כי לא יוכל המלט מהרעה בלתי אם יעשה איש ריבו שלום לו, לכן נסה כבר דבר אל איש ריבו ותקותו חזקה כי יצלח חפצו בידו להשיב את השלום על כנו, אבל גם זאת לא כחד תחת לשונו כי כסף דרוש לדבר הזה, ואחרי אשר נתן על כפו חמשה עשר שקל, אשר היו בכיסו, ואחרי אשר הבטיח לבלי גלות את החוד לאיש כפי אשר הורהו דן פן יבלע הדבר, ואחרי אשר בקש בקול תחנונים כי ימהר לעשות שלום בינו ובין איש ריבו, והוא יתחייב לבלי דבר עוד דבר רע בכל ימי חייו בהצדיק אשר אליו תכלה נפש איש ריבו וכאלה רבות, עזב את הבית ויבטיחו לשוב לעת ערב ואז פתח דן את הדלת ויקרא לגד לבא החדרה.

אם כי גד עוד טרם יבין את מזמת דן בהוליכו שולל שני הנצים גם יחד, כי לא העמיק למצוא עון האיש הזה, גם לא שמע מענהו לאשתו, בשאלה אותו מדוע יתן את גד לשבת ולחכות זמן כביר, אשר ענה כי מהאיש הזה לא יחכה להתעשר, לא כן מהחסידים שמן חלקו, בכל זאת נע לב גד כנוע הקנה במים, אם לשים מבטחו באיש הזה או אין. ורק יען כי לא ירע דרך אחרת וגם יונה שלחהו אליו לכן נותר על מקומו ובלי חמדה בא כעת אל חדר העורך דין, אשר בהתבוננו בגד אך רגעים אחדים הכיר כי לבו בל עמו, ועל כן שם אליו פניו בשחוק קל על שפתיו ויאמר: בלי ספק שמעת כל אשר דברתי את החמורים האלה, אני עשיתי זאת בצדיה ודברתי בקול גדול למען תשמע ותראה, כי איש כמוני לא רק על דעתו הרחבה בדת ודין יחיה כי אם בדעתו עת לכל חפץ. הנה שני האוילים האלה נחרו איש ברעהו בבית התפלה על דבר הצדיק

איך תִּכָּתֵב שטנה! לא תדע! לכן אבינך למען תדע. בשפה כזאת נדבר בשטנה: אני יעקיל הגלילי מעיר בצלת בעל הבית כעת בעיר הזאת כותב שטנה על הגזלן הרצחן זנביה העזי כי עשה מעשה רצח ועוד ועוד. וכה עשיתי וידעתי נאמנה כי בגלל הדבר הזה ישלח אל ארץ גזרה. וגם השופטים בקראם דברי השטנה רעדה אחזתם ואיש אל רעהו תמהו על דברי השטנה המסלאים בפז וימהרו וישלחו הוקרים ודורשים למצוא עון זנביה. אבל בקשו ולא מצאו, כי לא גזלן ולא רצחן הוא העידו כל שכניו —

— לא לא! הוא גזלן ורצחן—קרא יעקיל הגלילי בכל עוז

— עוד תשוב על קיאך ותשנה בדברי אולתך אשר אולי יצעידוך אל מקום אשר אוית למשכן לזנביה שונאך . . . הלא השמעתיך כי החוקרים חקרו ודרשו וימצאו כי דברי השטנה לא נכונים המה, ויקצפו קצף גדול ויכתבו בספר כי כל דברי השטנה שקר המה. ואתה התדע את משפט האיש אשר יכתוב שטנת שקר? — יעקיל לטש עיניו ולא ענה דבר ודן הלך אל ארון הספרים ויחפש ויניע בכל הספרים עד אשר הוציא ספר אחד עב הכרס ויקרא בו כדברים האלה: המוציא דבה וכותב שטנה אשר בשקר יסודה ומוליך על פיה את השופטים שולל יחשב כאיש אשר ילעג להשופטים ולמשפטי הארץ ומשפטו כמורד במלכות—שמה אחזה את יעקיל בשמעו זאת, ידיו רפו ורגליו נעו והורת מות כסתה את לחייו ושפתיו—ודן כלא רואה כל אלה הוסיף ויקרא: ומשפט האיש הזה ראה בספר החקים חלק שלישי פרק עשרים והמשה, סעיף שמונה עם כל ההוספות וההערות ודעות ראשי המלוכה—ומבלי הכות אולי ישמיע האמלל דבר מהר ויוצא את ספר החקים חלק השלישי ויפתחהו ויקרא: כל מורד בממלכה אם לא רצה נפש לא יקחו את נפשו רק ישלחוהו לעבוד עבודת פרך בהר המחצב במספר שנים לפי ראות עיני השופטים מן חמש עד עשרים שנה —

הבליג ויאמר: לא אירא, השב לי את כספי, השב לי את כספי —

— השב לי את כספי, השב לי את כספי — שנה דן בהניעו בשתי ידיו כמו האיש—הלא אמרתי לך לבל תשתגע, לך שוב הביתה וייטב לך —

— לא, לא אשוב, כי אם אקרא בקול גדול השב לי את כספי —

— אם כן תאחז במשפט ידי — קרא דן ויקם ממקומו— שמענה ודע לך כי לב עברי לי ויראת אלהים בקרבי ואני לא חפצתי לעשות לך רעה, גם אמרתי להצילך מהרעה אשר נגד פניך מבלי השמיעך אף דבר עד אשר יעבר זעם ואז ידעת מה פעלתי למענך, אבל עתה אראה, כי אינך שוה בחמלתי עליך ואתנך בידי רודפיך והיית עדי אובד. ותחת אשר אמרת לכרות שוחה על זנביה איש חרמך כרית שוהה לנפשך ועוד מעט תפול בה ואיש לא יצילך, כי גם אותי הקימות כיום לאויב לך— הדברים האלה לא שבו ריקם, כי עוז פני האיש שֻנה וישאל בדאגה אל מה ירמזון מליו, ודן היה כלא שומע ויוסף לדבר: לכן את אשר אמרתי בתחלה לכסות ממך לבל ארגיז לבך זאת אשמיעך הפעם. דע לך כי גם זנביה הגיש עצומותיו עד השופטים וגם הוא כתב עליך שטנה ואל דבריו יטו השופטים אזן קשבת.

— אל דבריו יטו השופטים אזן קשבת, ומה הוא? האם חכם או מיוחש יותר ממני? בלי ספק בחר בעורך דין היודע את אשר לו לעשות —

— מה אדבר אל כסיל אדם כמוך? פיך היה למחתה לך וגם לי, כי גם אותי הבאת במבוכה בדברי השטנה אשר כתבתי לך. אתה התפרצת כמשגע אל ביתי ותקרא: הגזלן, הרצחן, הוא הכני מכות מות! כה קראת אתה בקול גדול, האם תכחד? ואני, אני אשר לב עברי לי, בשמעי קולך נכמרו נחומי ואומר לעשות כלה בהגזלן הרצחן. וכה כתבתי בהשטנה, הלא תדע

— המנוחה תיטב לי? אבל אני לא אשקוט ולא אנוח עדי אוציא את כספי מידך. האמנם תאמר כי אתן לך את כספי חנם? אני ממקומי לא אמוש ואקרא בקול גדול ואזעק אל כל עובר ולא אנוח עד אשר תשיב לי את הכסף —

— חסיד שוטה! — קרא דן ויתיצב הכן — הן לא בית תפלה ביתי כי תקרא בו בקולך כמשגע, ואם לא תשמע לקול האות הראשון ושמעת לקול האות האחרון, כי אוחז בערפך ואשליכך החוצה. התבין דברי? —

— האבין דבריך? ואני מה? ואני אתן לעשות אתי כטוב בעיניך? ואני אין ידים ואין צפרנים גם שנים אין לי, האין? וקולי נחר? ולא אוכל לעמוד על נפשי, וזנביה העזי יעידך כי גם ידי לא קש נדף הנן וכי גם צפרני לא שער עזים המה, וכספי כספי הוא, האין? —

— הוי אויל! האם בצלחתי שמתי את כספך? הלא תדע כי להשופטים נתתיו מנחה, וגם מס גדול יושב על כל מכתב שטנה, ואיכה אשיב לך כעת את כספך אשר כבר אכלוהו זרים? —

— כספי אשר אכלוהו זרים? אבל נתתיו לידך רק כי הבטחתני לעשות שפטים בזעום נפשי בהגזלן הרצחן אשר ערך אתי מלחמה בבית התפלה, ואחרי כי הוא עודנו מתהלך באשמיו ושפטים לא נעשו בו השב לי את כספי; כן, את כספי השב לי, ואני אומר לך עוד הפעם כי לא אמוש מזה עד אשר תשיב לי את כספי —

— ומה תעשה אם אוחז בערפך ואשליכך החוצה? —

— אז אקרא בקול גדול בכל רחובות העיר כי עשקת את כספי, גם לבית המשפט אלך ואבקש משפטי, תהלה לאל לא גר הנני פה —

— לבית המשפט לך לך בשלום, אבל אזהירך כי לא תשוב עוד משם ולא תראה ביתך עד עולם. ראה הזהרתיך. —

אף כי פני האיש העידו בו כי נחת מדברי דן בכל זאת

— אבל הלא אמרת כי יְשֻׁלַּח אל ארץ גזרה —

— אמנם כן יְשֻׁלַּח —

— ומתי יְשֻׁלַּח ? —

— כאשר ירצח נפש איש! או כי יגנוב כלי קדש מבית תפלה, או כי ירים ידו במלך — ענה דן במנוחת־לב ועיניו אורו משמחה, כמו חש כי ברגע הזה התנשא אל על ברב חכמתו. והאיש האמלל הביט כה וכה כנבוך וכמעט היה משגע ממשמע אזניו, וזמן רב עבר עד אשר היתה ברוחו נכונה לשאל ולהשיב דבר ואז קרא כנואש: ואם כן הלא רמיתני! הלא אתה במו פיך הבטחתני לשלחו בעד פשעו אל ארץ גזרה, ועתה תאמר אשר רק בהרבות פשע לרצות אז תהיינה בו ידי השופטים. השב לי את כספי, אין לי חפץ בך, משפטים בל ידעום, רמיתני בדבריך, השב לי את כספי! — ובקראו כה הושיט ידו אל דן ויחכה. אבל דן כמו לא ראה כל אלה ישב ויהגה בשום לב בכפר החקים. וכאשר נלאה האיש לעמוד נגש אליו ויאחזנו בידו בקראו: רבי דן! השב לי את כספי ואלך לי אל יודע משפט אחר אשר יבטיח ויקים דברו. תהלה לאל לא גר הנני פה ואדע איפה למצוא יודע־משפט אשר אחרי דברו לא ישנה —

— לך לך בשם ה׳ — ענה דן.

— אבל את כספי השב לי —

— כספך? איזה כסף? האם הפקדת כסף בידי כי אשיבנו לך? כמעט אחשוב כי בינתך נסתרה —

— בינתי נסתרה? לא, בינתי לא נסתרה! את כספי השב לי, את הכסף אשר נתתי לך למען תעשה נקמות בזנביה העזי וכאשר השיבות ידך מהדבר הזה, השב לי את כספי —

— איעצך רעי! לך הביתה ושכב וינוח לך, כי אם לא הִכִּית בשגעון אות הוא כי שתית לשכרה ותדבר כגבר עברו יין, ואם כה או כה תיטב לך המנוחה מאד — ענהו דן כמו בחמלה.

— ומה אחפץ? אני לא אחפוץ דבר, רק כי ישלחו את הרצחן לארץ גזרה? —

— הלא תבוש הלא תכלם לבקש דבר כזה, כי ישלחו את איש ישראל אשר אשה ובנים לו אל ארץ גזרה, ויען מה? יען כי מרט לחייך ואחז בזקנך! —

— כי מרט את לחיי ואחז בזקני? ובעט בבטני עד כי כל אכל תתעב נפשי? האין? ועל איש כזה ארחם? לא ארחם גם כי אראה דמיו מוגרים כמים ארצה —

— אבל הן גם אתה השיבות לו מנה אחת אפים —

— גם אני השיבותי לו? חכמה! ומה היה לי לעשות? לתת גוי וגם בטני למכים? האין? —

— אם כן לא תצדק ממנו? —

— אבל אתה הבטחתני לשלחו אל ארץ גזרה? האין?—

— אמנם כן הבטחתי —

— ומדוע לא תעשה כדבריך —

— גם אעשה כדברי —

— גם תעשה כדבריך, והגזלן ישלח לארץ גזרה?! — קרא האיש בשמחה גדולה.

— אמנם כן אעשה כדברי, והגזלן ישלח אל ארץ גזרה—

— ומתי יהיה כדבר הזה? —

— כאשר יהיה לגזלן —

— לא אבין דבריך —

— הן לא הידות אדבר. האמנם תאמר כי לבי לב העברי יתנני לשלוח את איש ישראל אל ארץ גזרה רק בעבור כי מרט לחייך — —

— ובעט בבטני עד כי כל אכל תזהם נפשי—קרא האיש מבלי תת אותו לכלות דבריו.

— ובעט בבטנך—הוסיף דן לדבר במנוחה—ובעד דברים קלי הערך כאלה אצמית חיו? כאלה יעשה אחר ולא אני —

— למה תדבר כזאת? הן רבות פעלתי, כתבתי שטנה אחר שטנה, ודברתי עם השרים והשופטים ולזה נתתי מנה ולהשני מתנה, ולא נחתי ולא שקטתי בעבורך ואתה תתאונן כי לא פעלתי מאומה! —

— להאחד נתת מנה ולשני מתנה ולא נחת ולא שקטת בעבורי, ואני אתאונן כי לא פעלת מאומה! האין? ומה פעלת? אז בבאי בפעם הראשונה לפני עשרה ימים הבטחתני להביאו עד עבור שלשה ימים אל בית הבור ולשלחו משם עד מהרה אל ארץ גזרה ותקצוב מחיר עמלך עם כל המנות והמתנות מאה שקל, האין? ואתן לך דמי קדימה חמשים שקל, האין? ומני אז נתתי לך גם מותר הכסף ועוד הוספתי עליו כי אמרת כי לא יספיק להוציא הדבר למענהו ונתתי לך עוד עשרה עשרה שקל זה שלש פעמים, ומה תאמר עתה? —

— האם אכלתי את כספך או שמתי אותו בכלי — קרא דן כמתאונן — הלא להשופטים נתתי אותו, ומה לך כי הזעק עלי? —

— להשרים נתת אותו ומה לי כי אזעק עליך? האין? ומה לי כי לא אזעק עליך? ומדוע נתתי כספי ולמה הבטחתני להביאו אותו אל בית הבור ולשלחו אל ארץ גזרה? —

— הלא השמעתיך כי עשיתי ככל אשר בידי היה לעשות ולא אוכל לעשות למענך יותר —

— אתה עשית ככל אשר בידך ולא תוכל לעשות יותר? ומה תהי אחרית הרשע? האם יתהלך בחוץ ואיש לא יפגע בו, וכאשר יחפוץ ימרטני שנית לחי ויאחז שנית בזקני ויבעט שנית בבטני — בדברו אחז בשתי ידיו בבטנו — עד כי כל אכל תתעב נפשי זה עשרה ימים, ועל כל אלה לא יובא במשפט ולא יובא עד בית הבור ולא ישלח לארץ גזרה? וכספי עלה בתהו? —

— ומה תחפוץ? השמיעני חפצך? —

בין שניו וישוך את קצותיו וירוק בכה ויגרד את ראשו ואת גבו ויבט בהתמונות אשר על הקיר ויעבר ידו על חלקת השלחן אשר ברק היה לו, ויאחז בידו את האטון אשר כסה את הכסאות לראות אם חזק הוא, וירם את צנצנת הדיו ויתבונן בה וילך אל התנור וינח ידיו עליו כמו בקש להחם אותן, אף כי בעלת הבית ידעה עת לכל חפץ ובימי הקיץ לא העלתה אש בתנור, ויתהלך בחדר, וישב ויקח לאחד אחד מכל כלי אשר היה על השלחן, וכל אלה עשה ברגעים אחרים אחר צאת בעלת הבית מבלי דבר דבר לא את האיש ולא את גד.
האיש אחרי אשר שב ויעש ככל אשר עשה פעמים ושלש ואחרי אשר התגרד זה חמש פעמים קרא אל גד בשלחו אצבעו למול הספרים אשר היו על השלחן: וכל אלה הטרפים ופסולים ספרי דינים דמה? האין? דינים רבים? האין? ודן ידע כלם ועל כן יקח כסף רב? האין? משפטים בל ידעים! — ומבלי הכות למענה שב לעשות כמעשהו הראשון גם לשורר בקול דממה ולשאת כפעם בפעם למרום עיניו. בוא האיש הזה החדרה הפריע את גד ממחשבתו וישב להתבונן בספר אשר אחז בידו. בחדר דן לא נשמע עוד קול דברים כי אם קול דממה דקה בהתלחשם ואחרי רגעים אחרים נפתחה דלת החדר ופני דן נראו. גד חפץ לקום, אבל דן נתן אות כי את האיש הבא זה עתה יאמר לדבר בתחלה וכראותו כי פני גד העידו כי לא טוב הדבר בעיניו אמר כמצטדק: את האיש הזה יהיו דברי מעטים וכאשר ילך לו אקח מועד לדבר הרבה. — אף כי הדברים האלה אל גד כוננו בכל זאת מהר האיש לענות אליהם בקראו: אתי יהיו דבריך מעטים? היש הדשות טובות? האין?—ובדברו הלך אחרי דן אל חדרו ולא סגר הדלת אחריו עד אשר אמר לו דן כי יעשה כזאת, ואחרי כן שאלהו דן: מה חפצו? —

— מה חפצי? הטרם תדע מה חפצי? משפטים בל ידעום! את חפצי? הלא תדע חפצי? זה עשרה ימים תדיה אותי בלך ושוב ומאומה לא נעשתה —

אזני כל היום עד כי לא אוכל דעת אל מי ירמזון מליך, או אולי אדע מי הוא, אך השמיעני מה עשה לך? —

— מה עשה לי? מעשה רצה, כגזלן הכני ויקלל את צדיקי ואבי השוכן עפר והצי זקני מרט, הנה פה חצי הזקן בידי לעד — בדברו הניע את השערות אשר שם למשמרת בניר. בשמוע דן כזאת הניד עפעף לְמול אשתו וגם היא כזאת עשתה ותקם ותצא ותעמוד בצד הפתח מחוץ. ואל האיש אמר דן: עתה אדע כל אשר לי לדעת, הלא את יעקיל הגלילי התעברת על ריב צדיקך אשר הֵרֵף ואתה כזאת עשית לצדיקו, ותמרוט לחיו והוא מרט לחייך ותאחז בזקנו והוא גם הוא כזאת עשה, ותכו איש ברעהו — —

— ומה היה לי לעשות? האם לחבק ידים ולתת גוי למכים? אמנם השיבותי לו מנה אחת אפים, ובתחלה אמרתי יקחהו אפל, אבל היום הקשבתי דבר כי הוא הלך לעורך דין להגיש משפטו עד השופטים, ועל כן באתי אף אני אליך, ואתה הלא תדע יותר מכל עורכי דין איך לכלכל דבר, זאת אמר לי שמעון המלמד, וגם שמעתי היום כי עזמות נתן את כל דבריו בידך ובך אבטח כי לב עברי לך ויראת אלהים בקרבך, וכאשר אזכה לראות פני הצדיק אספר לו הכל ויברכך, האמינה לי —

גד שמע כל אלה, ואם כי לא איש שפק היה בכל זאת צר לו כמעט המקום לשבת בחדר ולחכות לתשועת האיש אשר יחלק חבלים ומשפטים במחיר. אבל בטרם עוד מצא און להוציא חפצו באה בעלת הבית אל חדרו ואחריה איש עוטה מלבוש ארוך ושחור, חזהו פתוח וכתנתו אשר לא רֻכסה תֵרָאֶה ממעל ומכנסיו הלבנות תראינה מתחת מבעד המלבוש בהגלות השולים בלכתו, הכובע הסיר מעל ראשו אך מכסה־הראש העגול והשחור אשר מתחת לכובע כסה את ראשו גם בבאו ההדרה. את היושב לא ברך בשלום רק אחז בימינו באחת הפאות הארוכות היורדות כשרשרות על הלחיים עד החזה ויסלסלנה ובשנית החליק את זקנו הקטן וימשכנו למטה ולמעלה ויתנהו

קל היה לאחוז בעבי גבה, ולוא היו ידיו ארוכות פי שנים גם אז אחת באחת לא שָלבו, אך תום האשה וענותה כמו רגזו על המעשה הזה והמה הניעוה ממקומה וירחיקוה מזרועות בעלה ויושיבוה על מקומה הראשון.

— הלא תשמע כי לא אוכל לעשות כאשר אמרתי, צדקה רעיתי —

— ומה אעשה עוד? — קרא האיש בקול כמו מהנק הושם לצוארו — מה לי לעשות עוד? —

— אם רק בענש מלקות תבחר, אעשה חפצך —

— אבל הלא גמרנו אומר ליסרו בשני המשפטים —

— אם אך בשני המשפטים תבחר ולא תסור מדעתך אז אאלץ לבטל דעתי מפני דעתך, אחרי כי כבר הוצאתי מלה מפי, אך גם אתה תוסיף עוד עשרים שקלים ואז יצא הדבר עד מהרה לפעולות אדם — ענה דן, ואחרי אשר הרבו לדבר ולהוכח, ואחרי אשר כמאה פעמים זכר האיש את דן כי לב עברי לו ויראת אלהים בקרבו כרתו ברית חרשה במחיר תשעים, ועל ראשית הכסף שם נוספות עוד חמשה, וברגע ההוא יצא גזר הדין על שנוא נפש האיש, כי דן שלח ידו ויכתוב שלש דלתות בשטנה, אך פתאם זכר כי שכח לשאל את האיש לשם הרשע אשר יובא בפלילים ומה הוא העון הגדול אשר בעבורו ישא ענשים נוראים כאלה, ובזכרו זאת שם פניו אל האיש ויאמר: בהקדמה לבדה אשר כתבתי די כח להביא את איש עד במת המטבח, ועתה הודיעני גם את שמו ועונו —

— את שמו? שם רשעים ירקב, לא אשא את שמו על שפתי, האם לא תדע את שם הממזר, ומי לא ידע את שם הממזר המזוהם, ולעונו תדרש? האם לא שמעת כל אלה? הלא נודע הדבר בכל העיר, וזה עשרה ימים ידברו בו כל יושבי העיר מקטן ועד גדול, ואתה תשאלני: מי הוא ומה עונו? —

— דבר אמת אגיד כי דברים נוראים למאות תשמענה

מכסת הכסף הזה לא אוכל תת, חמשים שקל אתן אם יוסר בשני העונשים אשר אמרת —

— חמשים שקל! — קרא דן במלאו שחוק פיו.

— ולמה זה תשחק? האם חמשים שקל כאין בעיניך?—

— כאין בעיני ולשוא נשחית דברינו — ענה דן ויניח את הספר מידו. האיש התחלחל כמו ראה את אויבו נמלט מיד ויקרא בתחנונים: אבל חוסה, חמול נא, הן שמעתי עליך כי איש אתה אשר יראת אלהים בקרבו, הן לב עברי לך ולא תכביד עלי ידך —

— אמנם יראת אלהים בקרבי ולב עברי לי, אבל לא אוכל להקריב לך עמלי וגם לתת כסף מכיסי. הן אמרתי לך כי רב הוא המס, ולהשרים מנות לא יחסר, הלא תבין כי בקרבם אין יראת אלהים ולא לב עברי להם, ואם קצרה ידך מתת כסף הרבה, אז יענשו את אויבך רק בעונש מלקות ובמחירו תתן רק שמונים שקל ובעד עבודתי לא אחשוב לך מאומה.—רבות השיב האיש ודן ענהו; בעונש אחד לא רגע לב האיש, ובמכסת הכסף לא רגע רוח דן, ואחרי אשר הרבה האיש דברים נאות דן לשית שני העונשים במחיר שמונים שקלים, ואחרי אשר שקל האיש על כפו עשרים שקלים „ראשית הכסף" לקח שנית את הגליון והעט בידו ויבקש להחל במלאכה לכתוב השטנה. אך האשה אשר עד כה ישבה ולא דברה דבר גם לא הניעה באחד מאבריה קפצה פתאם ממקומה ותאחז יד בעלה בקול: דן! מה תעשה? בעד שמונים שקל תאמר להביא על איש יהודי שואה? בעד שמונים שקל! הלא תבוש, הלא תכלם, איפה חכמתך ובינתך דן? אני לא אתן את איש יהודי לשאת מכאובים נוראים ולהשלח אל ארץ גזרה בעד שמונים שקלים.—ידי דן רפו והעט נפל מידו ופני האיש חורו ויבט בפני האשה כמו לוא בקש לשסענה בשניו, ומרוב קצפו לא מצא מלים לענות, עד כי העירהו דן מתמהון לבב באמרו: צדקת רעיתי, אַתְּ היא בכל עת המלאך הסוכך עלי לבל אעשה עול, צדקת — ובדברו חבק אותה, אף כי לא דבר

— טוב דברת, אבל הבטחתך לבדה לא תובילני לפני השרים וגם שכר הבקשה עוד לא נתת, האם לא תדע כי מס יְשֻׁלַּם בעד כל גליון, מס גדול! —

— כמה תבקש במחיר עמלך ובעד הבקשות עם המס ומנות להשופטים? הודיעני כמה לבל אאלץ להוסיף אחרי כן —

— בטרם כל הודיעני מה הוא הענש אשר תבקש כי יושת על אויבך? —

— אויבי? האם אויבי הוא? הוא צורר ישראל ואויב ה' והצדיק ושונא כל האדם, ומה הוא העונש תשאלני? הלא אתה תדע משפט ולא אני והעונש היותר קשה גם הוא לא יספיק ליסרו כפי חטאתו —

— יש משפט מות — ענה דן בקחתו ספר החקים מעל השלחן ובהתבוננו בו היטב — אבל במשפט הזה ישפטו רק המורדים במלך, ואם תמצא ידנו לעשותו למורד במלך אז במשפט מות ישפט —

— לא, משפט מות לא אבחר, טוב יותר לבחר במשפט ענוים קשים ומרים—

— ויש משפט מלקות ארבעים או חמשים עד מאה ועשרים —

— מלקות! טוב מאד, עד אשר יזוב דמו הטמא — קרא האיש וינע בידו כמו יניע רצועה.

— ויש אשר המשפט יגזר עליו לשלחנו לארץ גזרה —

— וגם זה טוב הוא — קרא האיש.

— ויש אשר גם ישא שני הענשים יחד, בתחלה יכוהו מלקות ואחרי כן יְשֻׁלַּח לארץ גזרה וכל אלה בירך המה, אם מאה שקל תתן אז רק עונש מלקות יושת עליו, ואם שתי מאות אז ישלח לארץ גזרה — —

— ואם שני העונשים יחד? — קרא האיש בחפזון.

— אז שלש מאות תתן וחפצך יֵעָשֶׂה —

— שלש מאות כסף—קרא האיש ויגרד את בדל אזנו —

הגזלן, הממזר, המשמד, הכלב, לארץ גזרה תשלחני, כלה תעשה עמו, ואם גם כל הון ביתי אתן בדבר הזה, ואם גם ינועו אשתי ובני לבקש פת לחם, כלה תעשה את הרצחן הממזר, הוי! — מליו נעתקו מפיו רגעים אחדים מרוב קצפו, ואחר כן התעורר ויאמר: אני שמעתי עליך כי איש אשר יראת ה׳ בלבך הנך וכי כבר שלחת גזלנים כאלה הרבה לארץ גזרה, לכן באתי אליך וכל אשר תאמר אתן. למה תחשה? האינך חפץ בדבר? למה לא תקח גליון ועט להשמיע רשעתו באזני השופטים ויבערו הרע מקרב העיר, גם אם רגע אחד תאחר תחשב לך לחטאה. מהר, לארץ גזרה שלחנו, כלה תעשה אתו, אין רחמים לרשעים כמוהו — דן שלח ידו מבלי דבר דבר ויקח גליון ועט וישלח ידו כמו לכתוב וחמת האיש שככה כמעט בראותו כזאת ויקרא: טוב הדבר, מהר! —

— אבל — קרא דן בכבדות.

— מה אבל? לא עת לחשות היא. כתוב —

— אבל—שנה דן במנוחה ובכבדות כמו בפעם הראשונה.

— דבר דבר, כי כמו גחלים אתה חותה על ראשי, השקט לא אוכל, עד אם אראה את הנבל נסחב כפגר מובס אל בית הבור —

— וגם יסחב כפגר מובס אל בית הבור, וגם יסחב משם כנבלה אל ארץ גזרה, וגם יעבוד עבודת פרך כל ימי חייו, כל אלה יעשו לו אם אך ידי תהי בו.—פני האיש אורו מרגע לרגע בשמעו הדברים הנעימים האלה, וכל מלה נטפה מור להרגיע רוחו ולהביא נחת בלבו, וכמו בבת נעלה נמשכו עיניו אחרי שפתי דן, וגם כאשר החשה מעט עוד לא הסיר אותן, ובראות דן כי הוא עורנו עומד כמו נדהם הוסיף ויאמר: אבל כסף דרוש לזה, כסף רב, מלאכה כזאת גדולה וכבדה היא מאד —

— הלא אמרתי לך כי אף אם את ביתי אתן בעד הדבר הזה לא יצר לי —

פיו אשר נחמו אותה בתקוה כי הכל במזל תלוי, ואם תאריך ימים אז תראה גם בעיניה כי גם עת הצלחתו תבא, והיא הכתה ותאריך ימים, אם יען כי האמינה בדברו ותחפוץ לשבוע מטוב העת הטובה, או יען כי לא נתנה אמין באמרי פיו ותחפוץ להוכח, זאת לא נדע, רק זאת נדע כי היא האריכה ימים ותראה בעיניה את העת ההיא אשר החלה זה כשלשה ימים, כי תחת אשר עד הנה באו לשאול בו רק חסידים לובשי מלבוש ארוך, מאשר כי יבין לדבר עמהם בשפתם, החלו זה שלשה ימים לבקר בביתו גם אנשים לובשי מלבוש נכבד, והוא ידע לכלכל דבר עמהם, ורעיתו תשב למולו ולא תגרע עינה מפניו המכֻסים בחלבם ואשר גידים אדומים כתולעים ישרגו עליהם ויראו כמעשה רשת אדום, ומה גם חוטמו העגול ושרוע הוא התראה כענב גדול מאד. ובין יתר הנכברים אשר באו לשאול בו היה גם גד אשר מהר לבקש עזרתו להוציא את האסירות ממסגר. וזה יותר משתי שעות יחכה ועוד לא באה עתו לדבר את העורך דין הנעלה, כי בתחלה באו אחדים אשר שתים שלש מלים ענה להם וילכו, ואם כי כלתה מאד נפשו להחיש עזרתו להאסירות בכל זאת ישב ויחכה, ותקותו חזקה כי איש כזה אשר רבים ייהלו לעצתו יעשה וגם יוכל לעמוד לימין נקיות מפשע, אבל איש אחד לובש מלבוש החסידים אשר בא לבקש עזרה מהעורך דין, כמעט הסב את לבו אהורנית מהתקוה הזאת, לולא הפיח בו דן רוח תקוה חדשה באמרי פיו.

האיש הזה התפרץ הביתה מבלי ברך את איש בשלום ויתבונן כה וכה, ובהניעו ראשו ופאותיו נעו לכל רוח קרא: האתה הוא דן העורך דין? —

— אני — ענה דן בגאון מבלי נוֹע ממקומו.

— אליך באתי—קרא האיש בחפזון ושפתיו החורות מכעס נעו, ומבין שניו הארוכות אשר כמעט לא נתנו את פיו להסגר יז קצף בדברו—אליך באתי רבי דן, כי תשלח לארץ גזרה את

הצלחתו עולה, כי כאלה תקרינה לפעמים ותעבורנה כצל. אבל הוא ראה עין בעין, כי מעת אשר נדבר את עזמות עלה שמש הצלחתו, כי ביום ההוא דרשו רבים בו פתאם וירא ויוכח כי „המזל" דרך על סף ביתו. והוא חכה לראות את פני האורח היקר הזה בצל קורתו, כי הוא האמין אמונה אומן אשר „הכל במזל תלוי", וזה היה פתגמו תמיד. אז כאשר עוד משרת־עוזר על יד מלמד היה ולא הצליח להמשרה הנכבדה להיות מלמד והוא הלא ידע את המלאכה הרבה יתר מאדונו, אז נחם את נפשו באמרו כי הכל במזל תלוי. וכאשר הודיעה אותו בת אדונו דבר בלאט, כי עוד מעט יגלה הטבע את מצפוניהם, גם אז קרא במפח נפשו: הכל במזל תלוי, הן לִפְנֵי כן עשו וגם אַחרי כן יהי והטבע נרדם בתרדמה עזה ולא גלה מצפונות ולי יהפך לאבזר, ואחרי אשר היתה לו לאשה השמיענה כפעם בפעם כי הכל במזל תלוי, ועל כן תחיה רעותה בצל בעלה בנחת ולה מנה לילות עמל וימי עוני מעת אשר שם הטבעת על ידה, אחרי כי אביה לא נתן את המוהר אשר אמר, וגם מְשרת משרֵת לקחה ממנו אחרי כי היה למשל בפי אבות התלמידים· ובמותה עליו התנחם ויעבוד בבית עורך־דין ויִוָּדע לשופטים ויועצים בבתי המשפט, כי השכיל ללמוד חקי המשפט על נקלה, ומשמרתו מימי נעוריו היא היתה בעזרתו. כי אז בעוד אשר משרת היה ראה טובה רבה ביום הפורים ביום משלוח המנות, בנשאו את המנות מבית לבית ושכרו היה נכון לפניו, ובמלאכה הזאת בחר גם הפעם, רק כי לא ביום אחד בשנה עשה כזאת, כי אם בכל עת כאשר קרה לו מקרה לשאת מנות. ולא ארכו הימים ויחדל מהיות עובד בבית אדונים, כי היה לעורך דין, ולפי דברתו רק במזל תלוי הדבר, כי יהיה לעורך דין נודע בשערים. ואשתו השניה, אשר עם עבי גבה הביאה גם כסף אל ביתו, לא הביטה לא אל עינו הימנית אשר נדעך אורה עוד בימי ילדותו, כי כבתה אמו את אורה לבל ילקח לעבוד עבודת הצבא, גם לא אל השמאלית הירקרקת, כי אם לשפתי

יז.

מַתִּיר אֲסוּרִים.

דן מעות־דין, אשר אליו שם נד פניו כי יחלץ את שתי הנשים בעֲנין, היה לאיש אחר מעת אשר שב הביתה אחרי הֵראותו את פני הגביר הנדיב ושוע עזמות איש־תענוג. מהרגע ההוא החל לחוש בנפשו כי עת הצלחתו החלה הפעם, ולא רק יען כי נכון לו מדרך כף רגל בבית הגביר מהיום ההוא והלאה, אשר לא דבר קטן הוא לאיש דורש משפט, כי בידו למשוך אחריו כל מחרחרי ריב ומבקשי מדנים; גם לא רק מאשר כי נבחר לכתוב מכתב הבקשה אל המלך אשר בלי ספק גם העמל הזה לא יעלה בתוהו,—הן מודעת זאת כי ראשי העדה ישלמו ביד נדיבה לכל אלה אשר דבר להם עם שרים ושופטים ורק בעבור זאת ימעיטו שכר השוחטים ויגרעו ממשכורת השמשים ויצעירו מתכונת הבשר בבית החולים ויגדילו מחיר כברת ארץ אשר תספיק להסתיר בקרבה גוית מת, כל אלה הן יעשו לא להרבות הונם או להשאיר הילם לבניהם אחריהם, חללה! רק למען תמצא ידם להראות לעת מצוא צדקת פזרונם לעיני העמים והשרים ויעטרו כבוד את כל קהל עדת ישראל, ואחרי כי להשרים ידיהם פתוחות הן גם כל אלה אשר דבר להם עם השרים כמליצים בעיניהם יחשבו, ומי מליץ טוב כדן אשר היום אכל ארוחת הצהרים את שר בית המשפט, ואתמול בערב את החוקר ושלשום היה קרוא אל היועץ, ומחר הועיד את שר הפלך אל שלחנו, וביום השלישי יִכֻּבַּד לשבת אל השלחן בבית שר העיר אשר יעשה כרה גדולה, וכן משפטו תמיד כאשר יודה במו פיו, והוא הן לא יכזב, כי למה זה ירשיע נפשו בעיני כל ויאמר כי יתגאל בבשר הטרפה? אשר על כן ירע נאמנה כי העדה אשר בחרה בו לא תעשוק שכר פעולתו. אבל גם בדבר הזה עוד לא ראה את שמש

כי תשובנה שנית מי יודע אם לא כפגרים מתים, כזכרונות מרעימים פנים תהיינה אך להרגיז הרוח — —

נעמה ישבה על מקומה ולבה מלא רגש, ואם כי בקשה להרים את פנינה מעל הרצפה בכל זאת לא ערב לבה לעשות כן, כי העתירה עליה תחנוניה.

זמן רב ישבה כה פנינה לרגלי נעמה וראשה נשען בארכובותיה ושתיהן החרישו ברוב סרעפיהן. אחרי כן התעוררה ותתנשא ותאמר בשחוק קל על שפתיה: לא ברגע אחד יקיא הר חוצב אש את כל העצור בבטנו, כן לא ברגע תריק עלמה קשת רוח את כל העצור בכליותיה, אך אבליג מעתה לבל אתן לרוחי תוצאות ואשמיעך רק את הדבר אשר הביאני הלום.— ותספר פנינה לנעמה את כל אשר שמעה על אודות אֵם זרחיה ואחותו, כי זדים כרו שוחה להעלמה וגם אביה במעל הזה להביא את איש־תענוג אליה, וככל דברי אביה ספרה, לא כחדה דברו תבטיח להודיענה כרגע כאשר יוָדע לה מקומן, ואם אין תקרא לגד ברגע אשר תצא אמה להמקום אשר יעד לה אביה, והוא ילך אחריה, וכהודע לו מקומן אז יפרץ אל הבית ואם גם בחזקה ויציל את העלמה מהפח הטמון לרגלה. וכמו משא לעיפה הוסר מעל לבה כן שאפה פנינה רוח בצאתה, אבל מנוחת נעמה נגזלה, כי גד יצא לחפש את שתי הנשים זה שני ימים ולא שב, ואיפה תבקשנו עתה, ומי זה לירדה יתקע אם לא יעבר המועד?—ענות נפש מאין כמוה ענתה את העלמה ולא יכלה שבת על מקומה ותלך מחדר אל חדר, ותט אזנה לשמוע אולי יבא גד, אך הוא לא בא. אז גמרה אומר לשלוח לבקשו באשר ימָצא, אבל דאגתה לא נתנה לה מנוח גם אחרי כן ותהי כאובדת עצות כל היום ההוא, עד כי כמעט חשבה כי בינתה תסתתר מרוב מצוקת לבה, ומי אשר ראה ללבה בעת ההיא, אולי הרץ גם הוא משפט כפנינה, כי אמנם לא רחק לבה מעל זרחיה.

כי תמתה לא תוסיף לה וחסרונה לא יגרע ממנה מאומה! וכי אחז הרעיון הזה בצפרניו, את חרטומו אשר יעלע דם שלח בלוח לבי ויקרקר בו ופצעיו זבו דם, דם אשר היה לבער ויהי לתאוה וחשק, ורוח שפתי־חלקות הפיח בו להעלות הלהב, ומי קם לי עם מרעים, מי נצב לי לשטן לעמת נפשי? אך הוא ולא אחר! איתו זכרתי בדברו, דבריו אשר שמעתי על אודות הם ויושר, התיצבו כמו גדודים ויצאו חוצץ לקראת מדיחי ויכום אחור ויצילוני ויעמידוני על רגלי — לבל אבוש בהביטי בו... אמנם רק לבל תכסה בושה פני בשמעי אמריו הציקני רוח להתחזק, כי הוא אמנם כמעט לא הביט בפני מדי דברו, ואם הביט והייתי בעיניו כמו השלחן או הכסא אשר עמדו בבית ועיניו נמשכו אחריהם. הוא לא הביט בי, כי נפשו זכה ורוחו טהור, ואיש כזה לא יביט אל בתולה בעיני תאוה כאשר יעשו המרעים. ואם את איש כזה לא אוהב ולזכרון שמו לא תכלה רוחי ונפשי? אמנם אוהב אותו, הרבה יתר מכל חמודי החיים וגם מנפשי, אוהב אותו הרבה יתר מאשר אעצור כח בשפתי להביע, אוהב אותו מקרב לבי וכליותי, כאשר אוהב אותך נפש עדינה ויקרה! — קראה העלמה אשר כמו התחולל בה סער בדברה ולא עצרה עוד כח ודמעותיה פרצו כפרץ מים על לחייה ותתנפל על ברכיה לרגלי נעמה ותשק את ידיה במו פיה פעם שתים ושלש. לב נעמה נמוג מאד ובתחלה נפעמה ולא מצאה מלים, ואחרי כן נשקה את פנינה על מצחה ותאמר להרימה, אך היא קראה כמתחננת: הניחי לי! אנא הניחי לי, מאֻשרת הנני ברגע הזה כאשר עוד לא הייתי בימי חלדי, תניני להתענג בחברתך בטרם אלך ממך ואולי לא אשיב לראות פניך עד עולם. תניני להכין מושבי לרגליך, כי אולי הוא המקום האחד אשר יכירני, תניני עוד רגע עדי אכלא רוחי ואומר להרגשות הנעימות אשר התעוררו זה עתה בקרבי: עופנה לכן צפרים נעימות! עופנה לבלי שוב, כי אך פעם אחת ינעם לראות פניכן אך פעם אחת בהולדכן, כמו תֵּרָאינה ותרנינה לב, והיה

איש אין לב, גם הוא אך בכבוד יזכיר שמך, ואף כי אנשים ישרים, ועד אזנך לא בא עד היום דבר אשר ירתית דמך ויסערהו ממקומו למען קבצו ללחייך, אַת אשר הסכנת לחשוב כי האהבה היא אך תאוה נסתרה והיא רחקה מכליותיך, תדמי כי שקר בפי האומר אשר באהבת זרחיה תשגי, אבל אני אומר לך כי כן הוא; ואם תשאלי ותבחני את לבך תראי ותוכחי כי הוא מלא זכרו, ואין לאיש זר חלק בו, גם לא יפתח לאיש דלתיו. ומדוע זה לא תאהבי את האיש הנעלה הזה? הן לא אַת תביטי אל מצבו ויען כי מורה הוא לא תחשביהו לאיש כערכך, הן לא עלמה כמוך תסב עיניה מאדם המעלה כמוהו, אשר כל אומר היוצא מפיו חכמה ומשפט ומישרים, אשר כלו אך תם ויושר ונדיבות, אשר עיניו יפיקו חן וצדקה, אשר בין רבבות תבקשי לשוא למצוא אף אחד אשר יאתה לו להיות צלו —

— כמעט אגזר אומר, כי אַת היא האוהבת אותו ולא אני — קראה נעמה ותבקש לשחק, אך הפעם לא עלתה בידה.

— ואמנם אוהב אותו ולא אכחד, אוהב אותו כגבר מרום ונשא, כאיש המופת אשר יורה דרך תם וצדקה, כאדם המעלה אשר אותו יראו אנשים וילמדו ארחותם להשכיל להיטיב. הוא היה צורי ומשגבי, אותו זכרתי ואשורי לא נמוטו. הה! מי יודע אם עוד ידעתי כהיום מה זאת חרפה, או אם שמתי לבי לוא גם העטוה עלי, אם לא התפלשתי בעפר, ונוהם אכל כעש קרבי לולא האיש הדגול הזה. כמעט נדחתי, כמעט מטה רגלי, עת אורבים הקיפו עלי יחד ויפרשו רשתות ללכדני, עת אשר נדחה הייתי וכל קרבי בקשו אהבה, ומי יודע אם לא בעליצות לבי לקחתיה גם מידי השטן. נדחה הייתי וגם ידעתי כי בנפלי לא אגדיל בשתי, כאשר אם אחזיק בתמתי לא אסיר חרפתי. נורא הוא הרעיון הזה לנערה בת שבע עשרה שנה, אשר עינים רבות יביטו בה ואשר העוגבים על יפי פניה רבו מִספֹּר, לחשוב

בך, הן הוא לא ראני ואולי גם שמי לא שמע, ולו אשה, ואותה ישלח למען ישא אלי פניו! אמנם כדברי לעג ישמעו דבריך, אבל אחרי כי לא אחשוב כי התולים עמך, לכן אגזר אומר כי בחלום לילה חזית כל אלה —

— לא בחלום לילה כי אם בהקיץ שמעתי כל אלה מפי אבי, כי זה הנדיב הנבל כזאת וכזאת כבר עשה ולא דבר חדש הוא עמו לעשות כזאת —

— ועל כן באת אלי להזהירני; אודך על חפץ לבך, אך הרגעי נא, כי אוכל להבטיחך אשר גם על מפתן בית אבי לא יצעד צעד, ואף דבר לא ידבר עמדי —

— כזאת ידעתי גם אני, ולוא גם לא איש נתעב ונאלח כמוהו היה גם אז לא נתת לו מדרך כף רגל לביתך, גם זאת ידעתי —

— דבריך אלה חדות לי —

— אולי לא נכון לי להראותך כי אדע את הרשום על לוח לבך, אבל כעת אעשה כזאת, למען תדעי ובחנת כי לא לי להזהירך בדבר איש־תענוג, אחרי כי כמגן וצנה יעטר את לבך שם זרחיה —

— מה זה תדברי היום? —

— אני אדבר את אשר אדע, ידעתי כי אוהבת את את זרחיה המורה —

— אם כן תדעי יותר ממני—ענתה נעמה בשחוק כדרכה; אך השחוק הזה עבר עד מהרה כענן בקר — כי האהבה אשר בה ידברו בה תמיד זרה לרוחי ולא אדע עד־מה מה היא, שגית בדבריך, האמיני לי —

— אני לא שגיתי ואולי תצדקי באמרך כי אדע יותר ממך. הנה לבך טהור ורוחך בר, ותשעשעי על ברכי ההצלחה מיום ראותך באור החיים, כבוד רב תנחלי, אהבה מנת כוסך, תום לך נתן ולשון רעה לא נגעה בו. אשרך כי גם נבל גם איש משחת לא יעיז להשוב עליך מחשבה רעה, גם איש־תענוג,

האמנם תדמי, אשר בהראותך לי חסדך גבה לבי ואמר כי עד מהרה אהיה גברת כמוך, אשה לבן דודך, ואך עתה תפקחי עיני לבל אלך בגדולות ממני. הרגיעי רוחך, כי לא נכסלתי אף רגע לחשוב כזאת ובטרם הוריתני ידעתי זאת! — ענתה פנינה באנחה כמו נכלמה מדברי נעמה, אשר ישבה ותלטוש עיניה בשמעה דברי הדוברת בה, וכמו לא הבינה דבריה שמעה ותתן אותה לדבר ולהוציא כל רוחה, אך בכלותה התעוררה ותקרא: הנה אראה כי מעט אשר חדלת מבא הנה שכחת גם דרך עמדי, כי לא תביני את דברי עוד. האני איסרך לבל יגבה לבך לשאת עיניך אל בן דודי, אני אשר אדעהו ואת דרכיו הנלוזים, אני אשר חפצתי אך להגיד לך כי לא נכון האיש הזה לך, וגם אם יתרפס לפניך כי תהיי לו לאשה גם אז אמרתי לך: שעי עיניך מכספו והביטי אך בו ותראה איש משחת ונתעב אשר אך למרר חייך תמצא ידו ולא לבנות לך בית נאמן. וגם כבוד משפחתו לא רב הוא כאשר תאמרי, זאת חשב לבי, וזאת אגיד לך שנית, כי טוב טוב להסגר עד עולם בבית מקלט לנזירות מתת יד לאיש כמוהו —

— סלחי לי כי חטאתי לך בשפתי, אך לבי הרגז יתעני לא לעתים רחוקות לשמוע את אשר לא יאָמֵר ולראות את אשר לא-היה, אולם גם זאת אגיד לך כי לא יגבה לבי כאמרך, ולוא ידעתי כי אמת בפיו, כי אז לא מאסתי בו גם אם גרה לא היתה בצלחתו, וגם לוא היה את אשר הוא עתה, לוא אך אמת דברו שפתיו; אך יען כי ידעתי כי שקר בפיו, על כן אפחד ואירא מפניו, וכמוהו כן המה כל אלה אשר ידברו אלי טובות. אולם למה ארבה שיחי אך אורותי ואני הן באתי לגלות את אזנך דברים אשר יכונו לך לדעתם. בדבֵּר אבי את אמי השמיענה, כי הגביר עזמות איש־תענוג שאל על אדותך ובלי ספק יגרש בימים האלה את אשתו וישא אליך פניו —

— האיש הזה יגרש את אשתו וישא אלי פניו! — קראה נעמה ותשחק בשחוק ילדה קטנה כדרכה — אולי בחלום דברו

עתה ראשי ותכסני כְּלִי, עוד בטרם נולדתי, ואחד מהם לא ישבה לבי. לא אאמין בהם, גם באהבתם אשים תָהלה, המה לא אותנו יאהבו כי אם את כספנו או את כבודנו. הה, לוא היו בתי מקלט לנזירות גם לעמנו כי אז אמרתי לאמי: אמי, הן כבר שבעת חרפה וצרה, יגון ומכאובים עד בלי די, אנא באי עמי ונסגר על מסגר בבית מקלט, נקבר חיים ולא עוד תכסנו כלמתנו. ועתה תהיה לי הארץ הנכריה כבית מקלט אשר תקברנו חיים, לא אביט אדם, לא אצא חוצה, ובאין מכיר לנו תגרע גם מצרה נפשנו —

— לא תצדקי בשאתך אשמה על כל הגברים — ענתה נעמה בתם לב — האמנם יהיו כלם רשעים זדים ונבלים ואין גם אחד בהם? —

— כזאת לא אמרתי, אך כי כל אלה הגברים אשר יבקשו קרבתי, כי המה נבלים ופוחזים המה, זאת ידעתי נאמנה. הה! לוא ידעתי את האיש אשר לב תמים לו וגם אם גליתי לו חרפת משפחתי לא בז ולא שקץ אותי כי אם נד לי, ואת אמי קרב באהבה וינד לשברה כמוני, כי אז התנפלתי לרגליו והייתי שפחה לו, שפחה רוחצת פעמי רגליו, כי אז כאדון וכאלהים היה בעיני, כי אז נקל היה לי להתמכר לכל עבודה קשה לוא אך ידעתי כי אפיק ממנו רצון. אך זאת לא תהיה, והאיש אשר בפיו ובשפתיו כל אלה יאמר לי הוא שקר יכזב, הוא ישית בערמה לי, הוא את כבודי יבקש לספותו, או את כספי; אל נא תקצפי אם אקרא בשם זבדי בן־דודך אשר את עקבי שמר לילה ויום, ושבועות ונדרים לא חדלו מפיו, כי נפשו קשורה בנפשי — —

— הניחי לו—קראה נעמה ותנע בידה—אל תשאי אלין נפשך כי הדבר הזה לא יהיה, ואם ידבר על לבך אהבה מרמה בפיו —

— ואַתּ תדמי כי אני לא מראשית כזאת אמרתי, כי לא ידעתי את מקומי השפל ואשא עיני אל בן עשירים כמוהו?

לרשפים וכל גויתה נעה כמו רעד בא בעצמותיה, הניחה רוחה מעט ותחרש רגעים אחדים ואחרי כן שבה ותפתח פיה ותאמר: שמעי גברתי ואל תקצפי אם גם אדיב לבך הטהור כי אך למענך אדבר כל אלה. היום בשבתי בחדרי שמעתי כי אבי בא בלא עת הביתה וכררכו התקוטט בתחלה את אמי ויאדיב לבה בהשמיעו אותה כי גמר אמר לשלחני לארץ אחרת ויענה את נפש אמי אשר לא ידעה את מחשבתו, אם יחפוץ לשלחני לבדי למען הפרד בינינו, או גם אותה יתן ללכת עמי, עדי הוציא כל רוחו ויאמר כי ישלח את שנינו, כי כן גמר אמר למען הצילני מפח יקוש, ממוקשים אשר ישית לי איש בליעל אשר אבי בא בכפו, וגם הכסף אשר אסף על יד לא רק בזיעת אפו כי אם בדם לבבו אותו הקדיש לי וישלחנו אל אחד בעלי האוצרות בוויען למען יהיה שמור בידו עד אשר ימצא גואל לי או לכספי ויקחני אהר כבוד לעזר כנגדו. כאב אוהב את בתו באהבה נאמנה דבר אבי, זאת לא אכחד, הוא חסר נפשו מטובה ויתן את גוו לדורכים עליו ברגל גאוה, גם את פניו לא שעה מרוק וכל אלה אך למעני, למען תמצא ידו להצליחני בחיים. וידעתי כי לא כגמולו אשלם לו, אך כחד לא אוכל, כי גם היום המרה רוחי בהמרותו רוח אמי. ומה גם כי מכאובי אני אדע, ואם גם ארוצה בשמחת לבב מהמקום הזה, ארחיק נדוד אל כל אשר יובילוני, רק לבל אוסיף ראות בצרת נפש אמי, ותקותי חזקה כי ארוכה ומרפא יעלו לה בשבתה במרחקים, אבל לא לי להציב לי יד בתבל, לא לי, חרפת הורי אל חיקי תשוב ולא אעטנה על איש זר. במנעול ובריח אסגור בעד דלתי לבי לבל תבא ולבל תצא אהבה ממנו עד עולם. אמנם גם זאת אך למותר, ידעתי נאמנה כי לא אוהב אח איש, ידעתי את דרכם והנם כלם רשעים ומרצחים, אורבים חרש לגזול כבודנו והיינו למען עשות משחק להם רגע אחד, או למען יפערו פיהם בחברת רעיהם כי גדולות עשו לצורד נפש תמה. הנה אחד מאלה הזדונים זרע זרע חרפה, אשר תעבר

את נפשי: מרוע לא יקומו אנשים אוהבי שלום להטות את לב אבי לאמי ולהראותו משוגתו, אז נגלה לעיני פתאם אור חדש, אור אשר כברק הלמני וישופני, ראיתי כי גם איש גם אשה יזורו אחור מעל אמי, ואם גם לאבי לא רבו הרעים, אבל מאמי יסגו כלם אחור, וגם בבית התפלה בימים הנוראים תשב כנדחת בצד הפתח יחד את העניות הסובבות ברחובות לבקש נרבית, ואמי הלא הרבתה להביא נדבה לבית ה׳ ותרבה חסד ותפזר לעניים הרבה מאד, אחרי כי רק בדבר הזה לבד לא יקום אבי לשטן לה, ולמה זה תְדָחה מקהל רעותיה? כזאת שאלתי את נפשי תמיד, ואם קצפתי קצף גדול על כל גוזלי כבודה, ואם כי זעמתי את אבי על ענותו נפשה, בכל זאת נקעה נפשי לאט לאט גם מאמי, אחרי כי לא רוממה בעיני כל לכן שפלה גם בעיני, ומני אז רבו אנחותי על שברה, על שברי, ולבי דוי כי לא אוכל להלחם בעד כבודה במו פי. אולם אחרי כל אלה עוד לא ידעתי שרש דבר נמצא בה, עד כי שמעתי אתמול דבר יצא מפי אבי וירגז לבי וכל קרבי התחלחלו, אני שמעתי עקב בשתה מפיו, אבל גם כי צדקתה בה וכי עושקים עשקו כבודה בזרוע רמה ובמרמה ואין כל צדקה לאיש להגדיל עליה עקב ואף כי לאבי. אבן כל אלה הרגשות כאין נחשבו מול הסערה אשר קמה בקרבי בשמעי מה עזה אהבתה לי, אין מלה בלשוני להביע לך כמו. אך שערי בנפשך! היא נבונה לכחש ולאמר כי היא לא אמי רק למען הציב לי יד ולעשותני למאשרה בתבל! היא אשר בי כל היי רוחה, אשר התחננה בלב נשבר לבל יפריד אף יום בינינו ואם אין מתה היא, היא אשר כל נחלתה בחיים, אשרה ושמחתה, תקותה וגאותה אך אני הנני, היא תחפוץ לאמר לכל, כי אך שפחתי היא ואותי תעבוד, וכל אלה רק למען הסיר כלמתה מעלי! אבל הן לא תביני דברי, אַל לך להבין דברי! אבליגה מעט ואחר אדברה, כי רק בעבור זאת באתי היום —

הנערה אשר בדברה היו לחייה כלהבים ועיניה השחורות

— שמעי נא גברתי, לא ילדות קטנות הננו עוד כיום. עברו הימים המאֻשרים, אשר בם רויתי גיל בלי מצרים כאשר קרבת אותי בימין חסדך, בעת אשר הילדות תעבוני וישקצו מקום שבתי ולא ידעתי עד מה, כי רק עשרן אמרתי הוא מקור גאותן, ועל כן יגדילו עלי עקב, ובאהבתך נסמכתי כי אחת מצאתי אשר לא גבה לבה ותשפל עיניה גם אלי הנדחה; אבל ימים באו ואחרת הורוני. התבוננתי כי לא חסרון הכסף יחסר רעיותי, כי אם עון אבותי וחרפתם דבק בי והשליך עלי שקוצים, עד כי חרפה היא לאיש אשר כבודו חדש עמדו לנבלנו בקרבתי — בדברה כזאת הסתירה פניה בכפות ידיה ותבך מרה.

— לא אבין אף דבר מכל דבריך ואולי לא תדעי גם אַתּ את אשר תדברי, האם לא חולה אַתּ? — קראה נעמה בדאגה.

— אם עוד טרם תביני אז עלי החובה להבינך, ואם תביני ותתראי כמו לא תביני נטל עלי להראותך כי מהאובי אני אדע. אף אמנם חולה הנני, אך לא מחלת גויתי אנושה, כי אם נפשי הֻכְּתָה במחלה אשר לא תרפא ממנה. מאז היותי דכאה עצבת את לבי בראותי כי אבי ירדה בביתו כמושל וידכא רוח אמי עד כי לא תמצא און לה להשיבו דבר, גם אם אתה הצדק. אני שמעתי דברי ריבות ונאצות על דבר אחי אשר עקש דרכיו מאד ואבי טפל האשמה על אמי, ובתחלה נסתה להסירה מעליה ולשומה בו, אבל לאט לאט הצליח בידי אבי לדכא לבה עד כי לא נותרה בו כל אומץ ואולי גם כל חפץ עזבהו. אני שמעתי דברי קנאה יוצאים מפיו בשובו הביתה, כי קנא באמי על דבר אשר האירה פנים אל אחד המורים או דברה עמו, ואני לא ידעתי אז מה עול נמצא בה לוא גם עשתה כזאת, וכאשר גדלתי והבינותי שרש דבר, ואולי בטרם באה העת ראיתי כי אך מתאנה הוא אבי לאמי, כי היא תשמר נפשה מכל משמר הרבה יתר מכל הנשים גם מְדַבֵּר דבר אל איש זר לה, וארשיע את אבי כי אכזר הוא. אולם בשובי ובשאלי

ירחים ונעמה לא הוסיפה ראות פני פנינה, כמו נסתרה מפניה בחפץ לב, ואחרי כי דרך נעמה היה לבלי חקור שורש דבר נמצא בדרכי אחרים, וגם אם בקשו לספר באזניה כאלה מֵאֲנָה לשמוע, וכאשר נסו פעם ושתים להשמיענה עון אבות פנינה, אשר בעבורו תהי גם היא לזועה, ענתה תמיד: לא אחפוץ לדעת יותר מאשר ארע—לכן לא חקרה גם אחרי הנסבה אשר הֵסַבָּה את פנינה מאחריה עד להסתתר מפניה, ולכן רב תמהונה גם פחדה בראותה את המתחמקת עומדת פתאם לפניה ופניה שֻׁנּוּ מאד מבכי ודמעה, אשר לא בדמעות שמחה נראו לעין. רגעים אחדים עמדו שתי העלמות בטרם אשר פצתה אחת את פיה, עד אשר התעוררה פנינה ותאמר: סלחי נא גבירה כי אפריעך רגע, דבר נחוץ בפי והוא הדריכני אל הדרך —

נעמה התבוננה בה עוד רגעים אחדים ואחרי כן כמו זכרה פתאם את אשר לה לעשות הבקה אותה ותושיבנה על הכסא באמרה: לא אבינה דבר, מדוע תצטדקי על כי באת הנה, הטרם תדעי כי טוב באך אלי תמיד, וכבר הרביתי מחשבות למה זה תתחמקי מפני? האם הכלמתיך, או דברתי דבר אשר לא כן באזניך, אם כן הוא, האמיני לי, כי לא בצדיה עשיתי זאת—

— לולא ידעתי תום רוחך וביר לבך, כי אז אמרתי כי תלעגי לי—ענתה פנינה באנחה—אַת תבטיחיני כי לא בצדיה עשית זאת אם הכלמתיני, ואני אומר לך כי לוא גם הכלמתיני, ולוא גם הבית בהרפה להיי ובצדיה, גם אז לא היתה לי כל צדקה להתקצף עליך, ואף כי אחרי אשר הרבית לקרבני ולהראות לי אותות כבוד כאשר לא לי יאתה, עתה השבתי לי זאת לאושר מאד נעלה, כהלקת שדי במרומים לוא יכלתי לשאף צלך תמיד, אך לא אוכל, והללה לי מהיות שוכחת טובה —

— האמיני לי כי לא אבין אף דבר מדבריך — ענתה נעמה ותנע בשבמה.

על כן לא בא דרך השלבים מחוץ, וכמעט בחרדה נסוגה אחור בראותה כי לא גד היא כי אם פנינה בת זמרי, ועיניה היפות אדמו ולחייה כמו שֻׁטְּפוּ בנחל דמעות.

לפנים היתה פנינה רעית נעמה, כי בבית ספר אחד לקחו לקח, ואחרי כי יתר הנערות רדפו את פנינה ותכסינה תמיד בחרפה פניה בנשתה להתרועע אתן, לכן קרבה היא אותה בחמלתה עליה, ופנינה היתה כשפחה לעמת גברתה בדברה את נעמה, ותהי נכונה תמיד לעבור אותה, לעזור לה ללבוש בגדיה, גם לקשור שרוך נעלה ישבה לא אחת ולא שתים על הארץ, והדבר הזה כשר מאד בעיני נעמה, כי כל כשרון לא היה לה מעודה ללבוש בגדיה כפי יאזרוה, ובביתה היתה משרתת נכונה תמיד לשרתה, לא כן פנינה אשר יתרון הכשר היה לה לעדות בגד ושפחה לא היתה לה מעורה. ותאהבנה שתי הילדות אשה רעותה, ואולי זה הדבר הֵסב כי זמרי שבר לו מעון בבית יונה למען תמצא בתו להתרועע את נעמה, אבל אם זה היה חפצו אז הֵסב אחרת מאשר חפץ כי בתחלה בבא פנינה אל נעמה לא עמד איש כצר לה, ועתה מעת אשר תגור עם אבותיה בבית ההוא רבו צורריה מאד, גם העבדים צררוה והשפחות לא חשבו ממנה רוק בבאה אל חדר נעמה. ולא אחת ולא שתים שמעה נעמה את הפקירים בבית אביה דוברים דבר באזניו: למה יתן את בתו להתרועע את בת־חרפה זאת, הלא כלמת עולם תהיה לה! ואם כי נעמה לא שמה לבה לדברים כאלה, כי ישרה הנערה בעיניה מאד, וגם אבותיה לא שבו דרכה לבל ימרו רות בתם, בכל זאת כאשר גדלו הנערות החלה פנינה להוקיר רגליה מבא אל נעמה מבלי אשר ידעה מה היה לה, וכאשר שאלה נעמה אותה מדוע תתחמק מפניה, ענתה תמיד כי רב עמלה בלמודים ובשיר ורגעיה ספורים. ורק לעתים רחוקות ראו שתי העלמות אשה פני רעותה, אבל בְּהֵרָאותן פנים דברו תמיד אהבה כרעיות אהובות, גם בחוץ נשקה לה נעמה ולא בושה. אולם בפעם הזאת עברו כששה

החוצה — הדברים הנעימים האלה השמיעהו הנער הגדול בפה מלא והקטן שחק בקול גדול למשמע אזניו, וגד ישב כאובד עצות, כי לא ידע מה יעשה. להתאונן באזני האדון לא יוכל כי חולה הוא, לבקש עצה מפי נעמה לא נכון הדבר, כי ראה כי נפשה מרה לה, ועוד זאת כי לא ירהיב עוז בנפשו לגשת אליה לדבר עמה בלתי אם היא תשים אליו פניה, וזה שני ימים אשר לא באה אל חדר הנערים, וליסר את הנערים לא ידע איך יעשו המורים ביסרם, הן להכות אותם יכאיב להם. אמנם יש לאל ידו לדבר על אזנם מוסר ואולי גם הועילו להם דברי המוסר לשובב לבם אל הספר, אבל אצבעותיהם אשר ישימו באזניהם כאשר יפתח פיו יקומו לשטן מעבור מוסר לאזנם, ויהי עצוב רוח אף הוא מבלי הגד צרתו לאיש. אבל פתאם קם שאון בבית ויפיח רוח חיים בלבב רוב יושביו, וגד הרים ראש וירהיב עוז בנפשו לגשת אל הגבירה ולספר לה את אשר שמע מפי מורים אחרים כי אֵם זרחיה ואחותו באו ובני בליעל אחדים שתו במרמה להן ויביאון עד בית הבור, כי הוציאו קול כי זרחיה גנב כסף מבית יונה ויברח ועל כן תשבנה במשמר עד אשר יחקר הדבר, כי על כן יבקש חפשה לו יום או יומים למען יבקש וימצאן ויוציאן לחפשי. נעמה נעותה משמוע הדבר הבליעל הזה ותקרא: ידי דודי במעל, ויונה בשמעו את הדבר אמר לו, כי ילך אל היודע־משפט הנורע בשם דן מעות־דין והוא יוציא אסורים לחפשי גם אם חטאת מות בהם, וככל אשר ישית עליו יתן, לא יוקיר כסף אם אך יפתח דלתות בית האסורים לפני הנענות. ויצא גד לחקור ולדרוש על הדבר עוד יותר למען ידע מלים יבחר את העורך דין ונעמה ויונה חכו בכליון עינים לשובו, אך הוא לא שב ביום ההוא אף לא ביום השני. ודאגת נעמה גדלה מאד מאד עד כי חשב לבה להשבר, ובשבתה כה שקועה במצולות מחשבותיה הנוגות צלצל הפעמון אשר לדלת בּבֹאָה על יד חדרה ותתעורר ותרץ בחפזון לפתוח הדלת, כי אמרה גד הוא ונצורות בפיו, כי

ימי מחלתו והוא לא יבטח אף באחד מכל עובדי עבודתו בבית המסחר. ולהגדיל שברה שמעה מאחריה דבר כי מתנקש דודה במסחר בית אביה להכותו שאיה, והיא ידעה את האיש כי נקל לו להכות בעברתו חרם בית על יושביו ומה גם אם יראה ראשית לו. והדאגות האלה לא נתנוה הרבות מחשבות על אודות זרחיה. גם גד אשר כמעט אך ראתה פניו האמינה בתמת לבו, אם יען כי פניו העידו בו זאת, או אולי מאשר כי זרחיה שלחהו שמה, היא האמינה בו כרגע וַתִּוָּעֵץ עמו כאת רע ומכיר מאז ולא הסתירה ממנו, כי כמו אל אוצר כל יקר כן עיניה ועיני אביה נשואות אל זרחיה, וגד הבטיח כי לא יעברו עשרה ימים בטרם יבא מכתב ממנו שבו יודיע מקום שבתו ואולי ימהר למכור ביתו ויבא את אמו ואחותו הנה כי כן הגיד לו, גם לא כחד תחת לשונו כי יודע הוא נאמנה כי בלב נשבר עזב זרחיה את העיר וכי נפשו קשורה בהעיר הזאת וימאן לעזבנה בעד כל כפר אך פיו אכף עליו ברגזו לעשות כזאת. כאלה וכאלה דברי נחומים הביע גד אשר הרימו ערכו מאד בעיני נעמה ויהי כיודע כל נעלם בעיניה ותשתאה ותשתומם לשמוע כי נמצאו אנשים אשר קראו לו בשם „גד הפתי" — זאת שמעה מפי אחיה אשר הקשיב הדבר הזה מפי מורה אהר אשר בקש לרשת את מקום זרחיה ויהתל בהנער לאמר: גד הפתי היה למורה לך — ואת מחשבתה אודותו השמיעה לאביה ויקרא לו אף הוא אל חדר משכבו להועץ עמו בדבר מסחרו, אבל הפעם אמר גד במו פיו כי סכל הוא וכי לא ידע אף מה ברבר מקנה וקנין ולא איש עצות הנהו, וגם אותו נחם כי עוד מעט ישוב זרחיה ויאיר אור לכל ההולכים בחשך.

כה עברו ימים אחדים וכענן תוגה חרישית כסתה על פני כל יושבי הבית. גם פני גד היו זועפים כי חניכיו הרעימוהו וימאנו הגות כפי אשר אמר להם, הן מפי פתי לא נאוה להם לקחת לקח, ואם יהפוך לשבת בדד ולדום טוב ואם אין ישליכוהו

בושה מהגיד לו אם עשתה דבר אשר לא כן. ולא עלתה מחשבה על לבה, מה יהיה בעזוב אותה הרוח הזה, ועתה היה פתאם כדבר הזה ותשוח עליה נפשה מאד, ובצר לה נקטה בפניה על אשר לא כתבה לו מכתב כחפצו, כי ראתה כי היא במכתבה הרחיקה אותו מביתה ותחכה בכליון עינים ליום אשר יבא דבר ממנו ואז תמהר ותטיב את אשר עִותה.

ובחשבה מחשבות כאלה לא בקשה אף אז חשבון מדוע זה תכלה נפשה אחריו? האם תאהבנו באהבה נצחת? הללה! לוא ספרו לה ברגע ההוא כי עלמה תאהב גבר ונפשה תכלה אחריו בלי כל ספק מלאה שחוק פיה על הפתיות הזאת, כי למה זה תאהב עלמה אך גבר? הן היא תדע בנפשה כי מעודה לא התענגה בחברת הגברים וכל אלה אשר נודעו לה נבזים היו בעיניה מלבד זרחיה, אך הוא האם גבר הוא? לוא גבר היה איכה ישבה עמו שעות רבות יום יום ולא פחדה מדבת אנשים? ואם גם גבר הוא האם בעבור זאת תחדל מכבדהו כערכו ומחמוד צלו? הן לא חטא מות הוא לאיש להיות גבר עד להשליך עליו שקוצים ולהרחיקו מרעיו ומיודעיו אשר יכבדוהו בלבם, ולוא היה זרחיה עלמה כמוה כי אז כבדה ואהבה אותו כמו עתה או אולי עוד יותר. על כן ידעה בנפשה נאמנה כי לא חולת אהבה היא ולא לה להסיר מחשבה כזאת מלבה בחזקת היד פן תרע לה. תעשינה כזאת הבנות הפותות ההולכות שבי אחרי מראה עיניהן ולא היא, היא תזכור את זרחיה באהבה ופניה לא יאדימו, היא תהגה בו כל היום, כי אך בתורתו תהגה, גם תדבר אליו מרהוק לקרוא לו לשוב אליה וכלמה לא תכסה פניה, הן אך לתורתו תיחל. והרעיונות האלה לא נתנו דמי לה וימלאו לבה תוגה אשר אולי דכאה אותה לולא מלאה עצבת אחרת את חדרי לבה, כי אביה עודנו שוכב על ערש דוי ולא פעם ושתים שנה בדברו כי אך לזאת יֵצר לו על כי זרחיה עזב את העיר, ולולא זאת כי אז שם על שכמו פקודת מנהל בית המסחר, כי לא ידע כמה יארכו עוד

הוסיף קום. ואחרי כי בשנאתו לא הרבה יונה חשבון כמו באהבתו, כי כמו אז אך אמונה ולא דעת נתנה האהבה בלבו, כן גם היום אמונתו בדברי זרחיה הפיחה בהאהבה ותגרשנה מלבה, לכן גדלה עתה השנאה כמו האהבה אז, ויגדל החשד אשר חשד עתה כל איש כהבטחון אשר בטח בהם לפנים, ויהיו לו אך דברי איש אחד לקו כדבר האלהים, ועתה גם האיש הזה איננו ולא עוד יפתח שפתיו עמו! הדבר הזה דכא את רוח יונה כמעט כמחלתו; בשכבו על ערשו היה בעיני׳ כשוחה בלב ים ועדת תנינים יקיפוהו ובידו אין מאום להציל נפשו. מתגרת יד אחיו ירא מאד, כי ידע דרך עמו כי לו נתכנו עלילות, ואת מי יוָעֵץ ויבטח בו כי לא יגלה סודו לאחיו צוררו בנפש? אבל יותר מאשר המה רוח יונה אל זרחיה כלתה נפש נעמה אליו. כגויה בלי רוח היתה בעיניה בסור זרחיה מהבית; היא הסכינה לדבר עמו הרבה על כל דבר ואך עמו הרבתה שיחה, כמו לא כיתר בני האדם היה הוא, כי מכל איש גרעה שיחה מימי ילדותה ודבריה היו מעטים גם עם הוריה ומוריה ובקול דממה ובנחת דברה דבריה, כאשר כן היתה גם בכל הליכותיה, לא הרחיבה פה כאשר לא הרחיבה צעד מעודה, כי אם בנחת ובבטחה עשתה בחפץ כפיה, וגם בשחקה לא הרימה קולה, כי אם כקול ילדה קטנה נשמע קולה בשחקה, אף כי לא ידעה כי השחוק הזה יפיץ על פניה חן נעלה, בכל זאת לא חדלה משחוק כזה ומדבר שפתים בנחת ומעבודה בבטחה ובכבדות. כן היתה בשבתה בביתה וכן בצאתה החיצה וכן בלמדה דעת, המנוחה לא סרה אף רגע מעל פניה ושפתיה וידיה, והדעת הרבה אשר בה היתה לתהלה לא ברוחה הכביר כי אם בחפצה ובעמלה אשר לא ידעו כל גבול אצרה לה; ואף היא ידעה זאת, כי על כן רוח חיים היה לה זרחיה אשר במו פיו, לא מעל הספר יחלק תורה, ואשר בחֻמו ידבר ברגש וברוח חיים ואמץ ותנעם לה חברתו מאד, ואך הוא פתח לה פה לדבר הרבה ותסכין בו עד כי כמו אחיה נחשב לה וגם לא

יקום. ולא רק האדון והגבירה, אשר גם שניהם יראו תמיד לנפשם מהשמיע קולם באזני איש אשר חכם מהם ובעיניהם חכם כל איש יותר מהם, כי אם גם העלמה אשר כאבן פנת החכמה והמדע היתה בעיני כל באי הבית, גם היא הקשיבה לתורת שפתיו בלב מלא חפץ, כי ראתה כי עוד לה ללמוד הרבה ממנו, גם למדה ממנו הרבה אף כי לא מוֹרֶה היה. וגם קנאת הנאמן אשר קנא לאלהים וצדיקו, אשר לפי דעתו גם רוח שניהם לא היה נוחה ממנו, ואולי גם לנפשו קנא מיראתו פן כאשר שנה יונה את דרכי ביתו והנם אוכלים ושותים בראש פרוע, כן ישנה גם את דרכי בית מסחרו ויחלו לעבוד בו אנשים אשר למדו חשבון וכתב בבית הספר ולא בברכת הרבי היו לבעלי השבונות ונאמנים, גם קנאת הנאמן לא הֵרֵעָה לו מאומה, ותהי להפך כי הקנאה הזאת היתה לו כמלח הנותן טעם למאכל, כי הגדילה עוד את כבודו, ואדון הבית חשב לו לחובה להיות מליץ יושר בעד זרחיה להצילו משן קנאת הנאמן. אולם הכבוד אשר עטרוהו בבית הזה לא הביא בלבו את המנוחה אשר בקש, הוא לא אמר אשקטה במכוני אחרי כי בית נמצא לי, אשר בו אוכל למצוא מנוחה,—הן לא זאת היא המנוחה אשר בקש, להיות מורה לנערים, ומפני המנוחה אשר מצאה לרגל מלאכתו זאת פחד ורגז עוד יותר מאשר פחד אם לא הציב לו יד נאמנה, ומה גם בימים האחרונים היה לו לב רגז כמעט בלי הפוגה גם מבלי אשר בקש השבונות ומבלי אשר ידע בנפשו מדוע. והעלמה אשר כבר הסכינה להשיב אותו כמלמדה נשאה לפעמים גם רגזו במנוחה ותבקש בכל לבה להרנין לבו. אבל עתה כאשר נסע והלך מזה, עתה ראה אדון הבית כי איש עצות יחסר לו, איש אשר יסמוך באהבתו ויאמין בתם לבו, ובלעדי זרחיה לא מצא עוד נאמן לפניו. זרחיה עשק את כל אוהביו ורעיו ממנו באפס יד, כי מעת אשר בא לביתו חדל יונה מהאמין ביראי אלהים כי אך המה נאמנים ואנשי יושר, אמונתו בהצדיק הלפה עברה לה, בטחונו באחיו ובעצתו נפל ולא

לא עלה עד הנה על לב איש מהם לחשוב זאת ולבקש חשבון, מה יהיה בסור זרחיה מעל הבית? האם ישכחוהו כמו רגע כמו חלום אשר עבר, כמורה אשר חדל מבא או אשר אמרו כי אין עוד חפץ בתורתו, או כאת אח ורֵע יזכרוהו עוד ואת עצתו יוסיפו לבקש גם אחרי אשר איש העצה לא יתהלך עוד בתוכם. איש לא בקש חשבון בדבר הזה כל עוד אתם היה, כאשר לא יבקש איש חשבון מה יעשה אם תוקח רגלו או ידו ממנו. הן זה דרך לאדם לחשוב את כל אשר הסכין בו כחקו הנתן לו מאת הטבע ולא יהסר; הנולד בארמנות יחשוב כי לו המה כידיו ורגליו, והמשרה לבן אצילים כלהם חקו להעובד בזעת אפים; מה מאושר הוא האיש אשר שתי רגלים ושתי ידים ועינים לו, לא יחוש בלתי אם באבדן לו אחת מהנה; וכן היא האהבה לבני בית ורעים, רק בהפרדם מעל אוהביהם אז יחושו אהבתם. מבלי משים היה זרחיה כיד ורגל ועין בבית הזה, מבלי משים, כי גם הוא לא ידע אחרי כי לא חפץ באלה ולא בקש להציב לו יד. ובכל זאת הציב לו יד, או אולי יען כי לא בקש לכן נִתַּן לו. כי לא כל המורים בעיר הזאת אשר אם אך נִתַּן להם מדרך כף רגל בבית בקשו ויעשו ככל אשר מצאה ידם להתישב בתוכו מיראה פן יסערו כמוץ מגרן ברוח פה מורה אחר אשר ישכיל פיו לקחת לב הגבירה או העלמה או אחת הקרובות בבית, ועל כן יהיו עד מהרה למשא לעיפה. כי כמעט כמושל אשר בחזקה לקח לו קרנים כן ישָׂנא מיעץ עצה ואת פיו לא שאלו, ולא רק לעצתו יאטמו אזנים, כי אם גם מראות פניו ישעו עינים. ולא כן היה זרחיה, הוא אשר לא כמקור אשרו חשב לו את מלאכתו, כי אם כמעברה לעבור בה עד אשר יגיע לחוף תקוה טובה, הוא לא התרפס ולא עשה חנף ולא דבר חלקות ולא אץ להוות דעה, כי על כן לא נחשב כמו זר ליושבי הבית, ואחרי אשר הסכינו בו היה בעיניהם כאחד מהם, כי גם את דעתו ועצתו אם השמיע אותן אז יצאו מפיו כדבר שליט בביתו אשר ידע לנכון כי דברו

יתן על כפי שטרות כפי שטרותי אשר בידו המה או אולי עוד יותר. ואם ימאן לעשות כדבר הזה אשרוק בשפתי לאות, ואז תמהרי ותקראי לשוטרים העומדים בחוץ ותאמרי להם, כי קול אשה קורא לעזרה שמעת, ואני אעמוד בפניו ולא אתנהו למוש ממקומו, וכאשר יבאו השוטרים תמהרי הביתה ולקחת את פנינה ותשימנה לדרך פעמיכן, לכן הכיני הכל —

— טוב, אעשה ככל אשר תצוני, אם אך את פנינה אלך —

— כאשר גם אני אעשה הכל למען הצל את פנינה ולבעבור הביאנה אל המנוחה, ואף את הזהרי מאד, לבל ימלט מפיך דבר בבאך לעיר וויען אשר יעיד בך מי את ומה היית לפנים, אל תרבי לרבר ואל תבקשי לך רעיות רבות ומפני בנות הארץ הזאת ברחי כמפני זאבי טרף, לבל תהי למכשול לפנינה, עד אשר תשב בבית אישה, ואולי טוב יהיה אם גם לא תאמרי לאיש כי אמה את, רק כי קרובה או שומרת לה הנך —

— אעשה גם זאת, אך אם אתה אלך ואיטיב לה בדבר הזה—ענתה האשה מקירות לבה ותאנח.—וברגע ההוא נשמע כהד קול האנחה וכקול ביכים גם מאחרי דלת החדר. שניהם התחלחלו ויפתחו הדלת אשר לחדר פנינה, אבל היא לא היתה בחדר וישתאו שניהם על הדבר.

טז.

הִתְגַּלּוּת לֵב.

כמו לקח זרחיה אתו את מנוחת הבית כן נראה בית יונה אחרי עזבו אותו. כל יושביו אשר הסכינו בו מאז חשבוהו כבר באחר מבני הבית, אחרי כי כל אשר יצא מפיו נעשה, ואחרי עצתו, אם בקשה מפיו או אין, לא שנה יונה אף פעם, ומי יחשב בבן הבית יותר מהאיש אשר דבר פיו יקום? — אך בכל זאת

מה, ובין כה וכה ואתן תהיינה מעבר לגבול—איפה פנינה?— קרא פתאם.

— היא בבית נעמה בת יונה —

— טוב הדבר כי זכרתי זאת — קרא האיש—דעי לך כי לא תוכלי לתת את פנינה ללכת עוד שמה, כי הגביר מבקש לראות את פני נעמה לקחתה לו לאשה אחרי אשר יגרש את אשתו, ואירא מאד פן יראה שם את פנינה —

— אבל היא לא תשמע בקולי לדבר הזה —

— דבר על לבה ובקש ממנה כי תעשה כדבר הזה ואמור לה כי לא תוכל לגלות לה הסוד, אף עוד זאת, הרבה להכין הכל להמסע והיא תעזור על ידך ותשכח את נעמה —

— שב איפא גם אתה בבית ותצלח בידך לשמר עליה—

— פתיות! הלא השמעתיך כי גדולות ונצורות החלותי לעשות, וגם אלה אגלה לך כי גם ידך תכון עמנו! — כשמוע האשה הדבר הזה הרימה ראשה בגאון והוא הוסיף לדבר מבלי פנות אליה: הנה אשה ובתה באו מרומעניא, האשה היא אֵם זרחיה אשר היה מורה בבית יונה בן אמתי והבת אחותו היא, והנערה יפת תאר אשר לא ראיתי כמוה—

— פנינה יפה ממנה!—ענתה האשה ברגז, אך האיש לא שמע גם זאת ויוסף לדבר: ועל הנערה הזאת ישמר זבדי בן־דוב, כי נמחץ ברשפי עיניה ולא יסור ממנה, ועל דבר הנערה הזאת דברתי באזני אדוני והוא לא ישקוט ולא ינוח עדי ילכדה ברשתו, זאת ידעתי נאמנה, ואחרי כי התמימה היא הנערה ולא תשמע לחלקות פיו גם למתנותיו לא תשעה, לכן אדמה כי ישית בכחו לה ויתקפנה, ואני אתן את ידי לו למען יפול אחרי כן בפח וננזר לעולם. וזה הדבר אשר אחפוץ לעשות: כאשר יצלח בידי להביאם לחדר אחד ואני אעמוד על המשמר ואודיעך את העת והמקום, תבואי אַת ותכי פעם ושתים על הדלת ואני אפרץ אל החדר ואומר לו, כי אֵם הנערה עם שוטרים שמו עליו משמר ויתחלחל, ואז כאשר אחישה מפלט לו אאלצנו כי

הכסף ערכתי וכל הדרוש אבין, ואם גם אאלץ לגנוב ויצמיתו אחרי כן בבור חיי לא אשוב אחור, אבין הכל ותעבור היא את הגבול.—בחפזון גדול וברעש דבר את דבריו אלה עד כי נעתקו פתאם מלים וישכח את אשר הפץ לדבר עוד ויעבר ידו על מצחו להסיר את אגלי הזעה אשר התגלגלו ממנו ויוסף ויאמר: כן, לחוץ לארץ אשלחנה, לעיר וויען, ואת תוכלי לשאל שמה ברופאים והאמרי לכל כי אך למען זאת הלכתן שמה למען תדרשי ברופאים —

— וגם אני אלכה עמה! — קראה האשה בקול גדול אשר כמעט לא האמנו כי יגדל כהה לתת קול כזה לולא שמענוהו

— אמנם גם את תלכי עמה, כי מי כמוך תדע לשמר בת מלכד — בדברו עקם שפתיו מעט — אמות כמוך תשמרנה את בנותיהן הרבה יתר מאלה הנשים אשר כבודן חדש עמהן —

— אני אשמרנה, אני אצרנה כבבת עיני, לא אתננה ללכת אף רגע לבדה, ביום ובלילה אשמר עליה, וגם אם ארעב ולא אראה שנה בעיני לא אנוח ולא אשקוט ואעיר עליה —

— לכן הגידי זאת לפנינה כי תבין להרך פעמיה, ואל תשמיענה דבר מכל אשר דברנו, רק אמור לה כי זה הוא חפצי —

— טוב הרבר, ומתי יהיה כדבר הזה?

— כאשר נכין הכל וגם מכתב־מסע יהיה בידה —

— ומה אעשה בימים האלה? איך אשמרנה ממצוד ארוניך? —

— הנה בפעם הזאת דברת כאשה הושבת ומבינה דבר—

— הלא הוא דברי, כי אתה דכאתי רוחי —

— לא עתה העת להוכח, אבל זאת אשמיעך, כי כבר מצאתי התחבלה למשוך לב הגביר בחכה ימים אחדים, לבל יזכור את פנינה, וכאשר יצלה הפצי בידי אביא עליו שואה לא יוכל לצאת ממנה, או הוא יצמית בבור חיי, אך יעבר עלי

בדברים ואחרי כן אמר: עתה שמעי את דברי ואל תרגזי כי לא אחפוץ לגזול את פנינה ממך, חלילה לי. — כעיני כלב מפיק תודה כן נראו עיניה בנשאה אותן אליו מבלי דבר דבר.

— מפני אדוני אגור כי לו נתכנו עלילות ללכוד עלמות בפח, ואני הן בכפו הנני, הלא תדעי כי שטרי חוב כתובים בידי במספר עשרים אלפים שקל בידו המה, ובכל עת תמצא ידו לקחת את ביתי וכל אשר לי ולהושיבני במחשכים —

— שלם לו את הכסף—ענתה האשה בקול כחולה.

— אשלם לו את הכסף? לו! להבליעל, החומס, איש הזמה וכבד העון,—לאיש כמוהו אשר בגנבה ובחמס ומרמה ובשטרות מזויפים עשה לו הון עתק כחול הים, לו אתן את אשר רכשתי לי בדמי לבבי, במספר שנותי, אשר רכשתי וקבצתי על יד על יד למען בנות בית לפנינה, למען הצליחה בחיים כי תהיה אשה לאיש ישר, אך למענה דרך עלי הזדון ברגל גאוה ואני תולעת לא איש הייתי אך למען פנינה, ועתה אתן להעקרב הזה את מחיר דמי אשר הבינותיו לפנינה? בטנו תבקע ואור השמש יחשך באהלו בטרם אשחית נחלת פנינה, וגם אם יורידני דומה לא אגרע מנחלתה אף מה. היא נערה משכלת ויפה מאין כמוה ועשרים אלף כסף אשר בידי אתן לה, לא אחסיר אף גרה; אשלחנה איפוא לחוץ לארץ, כי שמעתי כי שמה לא ישאלו לאבות הנערה מי המה, כי אם מה היא ומה בידה, זאת שמעתי מפי אנשים נאמנים. תלך איפוא שמה ועשרים אלף כסף הלא לה המה ותמצא את בחירה, ואם תאבה כי לא יודעו מי המה אבותיה, לא נוסיף לראות פניה עד אחרי היותה לאיש לכל תבוש בנו, או אולי גם נוכל לראותה, כי שם לא ידע איש מה היו אבותיה בארצם. ולא אדע שלו בנפשי כל עוד פנינה בעיר הזאת היא, פן יפער התנין את פיו לבלעה ולריב אתו הן תקצר ידי, ומה יושיעני הריב אחרי אשר יביא עלינו שואה? לכן זאת עצתי לשלחנה לחוץ לארץ, וכל רגע אשר תותר פה כשנה יחשב לי, את

— יראנה כאשר יחפוץ—ענתה האשה—ומה ממנה יהלוך אם ישתומם גם הוא על יפיה? —

— מכשפה! — קרא האיש וילטוש עיניו בעברה — ואם תבער בו אש התאוה? הטרם תדעי את האיש הזה?—

— ואם תבער בו אש האהבה ישלח את אשתו ויקחנה לו לאשה, ואותה לא ישלח אם יקחנה פעם אחת —

— אך את דברי אשחית באזני חסרת לב כמוך, אבל דעי כי לא כן הוא הגביר, כי אף אמנם ישלח את אשתו בלי כל ספק בעוד ימים אחדים, כי שֵׁמע נעמה בת יונה הגיע עד אזניו — —

— נעמה בת יונה? ופנינה הלא יפה אלף פעמים ממנה— קראה האשה.

— דומי ושמעי ואל תפריעיני, כי חסרת דעת וטעם הנך, זאת ידעתי כבר — —

— ובך העון כי אתה דכאתני—קראה האשה ותנע ראשה כסוס המתפרץ מפני ארוניו, כי פתאם לפתע סר מעליה רוחה הנדכה והנענה וקשיות ערף לקחה מקומו, עד כי כמעט לא האמין איש כי זאת היא האשה אשר לפני רגע לבשה חרדות אך בשמעה קול אישה.

— הלא צויתיך כי תשימי מחסום לפיך — קרא האיש וירקע ברגליו.

— לא אתן לגזול את בתי מידי, לא אתן! —

— אבל שמעי משגעת את דברי —

— אני לא אתן את בתי ואף אם תכני מכת מות ופה במקום הזה אמות ואקבר, אף אם תמרוט כל שערותי ותקרע את עיני בצפרניך לא אתן את בתי לעזבני, לא אתן—ובדברה נשמה ותשאף רוח בחזקה ותלחץ את הכר בכל כחה אל לבה ועיניה אורו כמעט רגע, אבל במעוף עין נדעך שנית אור העינים וידיה הֻמכו והכר נפל על הארץ ותשב באין אונים על הערש. האיש כמו קוה כי כן יהי חכה רגעים אחדים

העון, לא בה. תמק כל לשון הרוברת בה עתק,—כי לא בה העון. — הדברים האלה אשר דברה האשה ברגש ובחפזון היו כשלהבת הפתילה האוחזת פתאם בשמן ותלחכהו מסביב ותדעך, כי כלה כחה ודמעות נגרו בלי הפוגה מעיניה, ותנם פעם ושתים לדבר עוד ולא יכלה; אך כפתוח האיש את פיו לדבר התעוררה שנית כמו רוח חדש בא בקרבה ותקרא: אולם כל אלה הלא ידעת מראש, לא כחדתי ממך עוד בטרם הייתי לך לאשה את כל אשר עבר עלי, ואת אשר לא ידעה אמי אף שמץ מנהו אותו הגדתי לך ואתה סלחת לכל, ומדוע זה תתנקש עתה בנפשי? למה תגזול את בתי ממני?—ובקראה כה הסתירה פניה בכפות ידיה ותתנפל על הערש ותשכב ותבך. האיש עמד זמן כביר ויתבונן בה ולא פתח פיו, אחרי כן קרא: שימי קץ לבכיך ושבי על מקומך כי דבר לי אליך. — כמו במכונה העלתה אל על ותשב על מקומה ודמעות לא נראו עוד בעפעפיה אשר הישירו נגד הדובר בה ועיניה שבו ויהיו לפניני זכוכית.

— גמרתי אמר לשלוח את פנינה מזה כי רעה נגד פניה אם תותר בזה — הוסיף האיש לדבר.

האשה הביטה כנבוכה או כחולה בפני אישה ולא ענתה דבר, והאיש אחרי אשר חכה זמן כביר ולא מצא מענה שנה דברו, ובפעם הזאת התעוררה ותתחלחל ותקרא: רעה נגד פניה? —

— כן, רעה נגד פניה, יפיה וחנה יהיו לה לחבלים לנקש אשוריה בהן וכבר יארבו לה עיני צפעוני —

— הן היא לא רעבה היא ולא תלך אחרי איש — קראה האשה בבטחה — הודות לאלהים! לה לא יחסר כל, גם לשון וספר תדע וחכמתה רבה ואיש לא יוליכנה שולל —

— כזאת תאמרי את, ועזמות אדוני, אחרת יחשוב, כי כבר פקד עלי להראותו את פנינה והיום כמעט צוה עלי. ומי זה יערבני אם לא יצוה מחר במפגיע כי אראנה לו? —

ובין השוכבים בסבאס, שם למדה אותך להצנע לכת! האין זאת? — קרא האיש ופניו נהפכו לזועה בלענו, אבל האשה אשר מאז החלה דבר שב גם רוח חיים אל כל גוה וגם אל עיניה, היא כמו לא שמעה את דברו ותוסף לדבר ברגש כאשר היה לאל כחה ותאמר: לוא היו דמעות אמי להרבות, כי אז בתקו את כל הגברים מקטן ועד גדול ולא נותרה בכם בכלכם נשמה; אחרי אשר עזב אותה אבי למעצבה בבגדו בה בגד כאחד המרעים והיא נותרה עמי עם נערה קטנה בחסרון כל. בתחלה מכרה אמי כל אשר נותר בידה ונאכל, ואחרי כן פס אף פת להם מהבית ונרעב מאד, ולפעמים לא אכלנו לחם שנים־שלשה ימים. ובכל זאת הכתני אמי מכת מות על כי לקחתי בשר ולחם מידי הנוכל. כזאבה רעבה הייתי ואכלתי עד כי הציקתני בטני, גם יין שתיתי עד כי נרדמתי ולא ידעתי את אשר חשב עלי, ולוא גם ידעתי, הן בת שלש עשרה הייתי ורעה מאד, וכאשר האכילני פעם אחת כן רצתי אחריו שנית ושלישית, אף כי אמרה לי אמי כי תשליכני אל הים אם אוסיף לצאת מהבית. אני יצאתי אחרי אשר יצאה היא לבקש לשבור דבר מה, אני יצאתי ואשביע נפשי אשר לא ידעה שבעה, ואלהים הוא עדי כי בכל עת המה עלי נפשי על כי לא אוכל הביא גם לאמי מהמטעמים כי יראתי מפניה, ולא בה העון אם הייתי את אשר הייתי, רק אחרי אשר נודע הדבר ואמי בקשה לדבר משפטים את הבליעל, אז באו אנשים רודפי שלום ויעשו השלום ביניהם והוא נתן לה בית משתה יין־הדגן למען תכתוב ותחתם בידה כי דבר אין לה עמו. ואמי היתה ישרה וצנועה, כל אלה אני ידעתי, ויראת אלהים, ותבך תמיד על כי לא הייתי אני כמיה, ותקלל בלי השך במארת אלהים את אבי הבוגד אשר הוא אשם בכל אלה; וכאשר נותרו אך אגורות אחדות בצלחתה אספה אותן לאחת אחת עד כי מצאה ידה לכבד בהן את אלהים, גם לעני ודל נתנה תמיד כאשר מצאה ידה ותלמדני לקרוא תחנות ולא בה

הזאת, נוכחתי כי לא טובה העיר הזאת לפנינה, כי על כן אבקש לשלחנה מזה —

— לשלח את פנינה מזה! — קראה האשה בחלחלה ובקול בוכים — ואנה תשלחנה? את בתי יחידתי! הן אגוע בלעדה מצרה ויגון! הוי מה תעשה לי?! — אם כי פני האיש העידו בו כי לא נעים היה לו לשמוע כאלה מפי האשה, ושפתיו נפתחו רגע כמו לדבּר רצון, אך עד ארגיעה שב ולצון לקח מקומו באמרו: הלא בן יקיר לך, בן נחמד ונעים משמח כל לב, בן אשר שמו יצא לתהלה בארץ, ולמה זה לא תשישי בו גם אם תפרדי מעל בתך? —

— האם בעבור זאת תענני?—קראה האשה ברוח נשברה ורוחה קצר עוד יותר בדברה ועיניה, אשר מראה זכוכית כהה היה להן בלי זיק חיים ומחשבה, קמו עמדו כמו חשבו להסגר ברגע ההוא עד נצח — האני רשעתי בדבר הבן? האם לא נתתיהו ללכת אל החדר? האם לא שלמתי אז כאשר עוד היה כסף אשר רכשתי לי אני בידי להמורים? ומה אני כי תפקוד עלי עון סורו? —

— ידעתי זאת ידעתי, כי לא מכספך כי אם גם מבחך שחדת להמורים, ובנך אף הוא חכם וידע את דרכי אמו —

— יבא רקב בעצמי אם יש בפיך נכונה על דבר המורים, ואני תפלה כי יתן לי אלהים חיים ארוכים ושלום בעצמותי כאשר לא סרתי מהדרך הטוב מהעת אשר הייתי לך לאשה—

— וחטאת נעוריך התדמי כי לא תזכרנה? התאמרי כי מתו כל האנשים מהדור ההוא ואיש לא ידע אותך ואת דרכך בימי נעוריך, בשבתך בבית המשקה אשר לאמך הצנועה?— —

— אנא אל תחטיא את נפשך לדבר סרה באמי, אמי היתה יראת ה' ובעלת צדקה ושני ספרי תורה הניחה אחריה בהיכל בית התפלה הגדול, ובכל עת למדתני עשות טוב והצנע לכת — —

— אחרי הקיר בין המסך המבדיל בין השותים לשברה

אם נבליג על גועל נפשנו ונהבונן בו היטיב, מי יודע אם לא יֵרָאֶה לעינינו גם ברק אבני חן? ומדוע זה לא נעשה כזאת? האם לא קרנו פעם ושתים גם להפך, כי התבוננו מאד בחשבנו כי באוצר כל יקר נשים עינינו ואך גל אשפה נראה לנו?

בשוב זמרי אל נוהו בבית יונה בן אמתי היה לאיש אחר, לא ככלב נושק יד אדוניו, לא כתולעת זוחלה לפני רגל רומסה התראה בצעדו על מפתן ביתו כי אם כאיש אשר המשל ופחד עמו, אשר עיניו יפיקו ממשל־רב, כמו הסכינו אשר אך מהם בלי כל עזרת דבר שפתים תצא מצוה, ורגלו תדרוך בגאוה כמו לה הארץ ובחפצה תהפכנה כחומר הותם, וכמו אל מושל רב־הכח נשאה עיניה האשה אשר ישבה על ערש וגבה נשען אל הקיר, רגליה אספה אליה ותחזיקן בידה האחת ובידה השנית אחזה עלי מרורים בתכריך ניר ותעלה עשן רב אשר יצאה מפיה ונחירה. פני האשה הזאת אם כי עוד לא קמטו מזקן נראו כעלים בלים, עיניה כהו ומתחתן כתעלות אשר ענן יכסה עליהן, ואם כי לא שֻׁלַּח רזון בעצמותיה, בכל זאת נראה חסרון אונה לעין תשורנה. בפתוח זמרי את הדלת בחזקה נפלו רגליה מהערש על היריעה הפרושה על הרצפה ותנס לעמוד ותבקש להתכסות באדרת השער אשר על שכמה, אף כי הקור עבר כבר גם מעל פני החוץ, ואף כי מהבית המלא עשן, ובקול אשר כמעט אך מהנחירים יצא, ובדברים אשר מלה מלה יצאו מפיה, כי קצר רוחה בדברה, שאלה אותו אם יצוה להכין השלחן. האדון הביט בה בשאט נפש, כמו לוא דברה דברים כגבר עברו יין, והיא התחלחלה כמעט והאמר: בכל עת תמצא השלחן ערוך, כי תאחר לבא בלילה, והיום קדמת כי על כן לא צויתי לערכנו—

— הסרת טעם! מה תרבי להג? הן לא בעוד היום גדול אשב לארוחת הערב —

— אני חשבתי כזאת יען כי באת —

— אמנם לא למען התענג בחברתך באתי כי אם להשמיעך דבר נחוץ, דעי לך כי גמרתי אומר לשלח את בתנו מהעיר

בלבוש האהבה ושם במסוה היראה, רגע ילבש זקנה וספר זכרונות העבר בידו ומשנהו כילד אשר זה עתה עזב רחם יתיצב ותו העתיד על מצחו יזהיר כברק.

אמנם אך שקר נעשה בנפשנו אִם נאמר כי המורה הנורא הזה התראה עתה לפני עזמות, אשר זה עתה יצא לשוח במרכבתו היקרה בלב בטוח כי עד מהרה ישלימו עושי רצונו חפצו ויַראוהו באור פני הנערה מרומעניען אשר לפי דברי זמרי יפה היא גם מערה הצוענית. ולולא חשבנו למשפט כי גביר גדול ואיש זרוע כמוהו ימאס מהתפאר על זמרי הסרסור, כי אז כמעט חשבנו, כי אך למען הראות לאיש הזה כל אשר תמצא ידו לכן חשב בלי הפוגה מחשבות, אולי נכון לפניו הדבר להביא לו אשה חדשה אל הבית, והאשה החדשה הזאת תהיה נעמה בת יונה בן אמתי, לא אחרת. כמעט חשבנו כי אך למען הכעיס את לבב זמרי חשב כזאת, כי אם לא כן מדוע זה הנה לבו אך בנעמה? הן אם גם ארכה לו העת לשבת בבית אחד את האשה אשר לקח לו כדת זה יותר משתי שנים, אבל מדוע זה שם לו את נעמה למטרה? הן ביפיה לא יצא לה שם וגם כספה כאין נגדו ודעתה בשפות וחכמות לא תעטרנה חן בעיניו כי אל זאת לא יביט, ובכל זאת רחב לבו בעלות זכרון נעמה עליו כמו בתקותו להֵראות פנים את העלמה הנכריה אשר כבר גמר אומר לכנות אף אותה בשם עדה. ולא נוכח פניו נראה המורה האכזרי הנקוב בשם מוסר כליות, וכמעט לא נאמין גם אנחנו כי זמרי יהיה התלמיד המקשיב בקולו ברגע ההוא, זמרי אשר ציר נאמן היה בבית התאוה מימי נעוריו, אשר אל כל נבלה נתן ידו ויהי לעזר במקום אשר לא מצאה ידו להחל ולכלות את כל המלאכה, זמרי אשר בצדק היה לו להכות להשיג עוד מעט מאת גבירתו זאת את אות הכבוד בעבור „עבודה בלב נאמן וכשרון" ההוא? זמרי יפשע לעת זקנתו בגבירתו ויחבל את כל כשרון עבודתו אשר התפאר בה ימים רבים? אבל מי יודע? אמנם גל אשפה נראה לפנינו. אך

למען אזני אחרים יצאו מחביונם, הן לא יפלא כי נכיר הכל אך לא את עצמנו. ואחרי כי הדעת הזאת תחסר לנו, לכן נחוק חקים ולא נדע, נגזר אומר ולא נבין, כי אך על פי מראה העינים יחקו החקים האלה, ומה הוא מראה עינינו אשר נתמך בו? ואם גם אלף שנים פעמים יחיה גבר האם תעצור עינו כח לראות אף מעט מוער מכל אלה אשר יבקש לתת להם חק ולהתות לפניהם דרך? כי על כן רוב חקי החיים הבל ומרבית הדרכים אשר פלסנו ליופי וצדק וישר—תהו, ויש אשר נשקץ ונבזה למראה עין את אשר בקרבנו ישכון ולא נדע. מה נתעורר על המעשה אם נראה אבני חן משלכות באשפה, אם צפור מרנין עין על יד שקץ נבזה בבוץ יתגולל! רגש היפי יתחמץ וירגז בקרבנו כי הפרו חקיו לעיניו, ומה אם לתוכנו נביט ונראה יום יום אבני קדש מגואלות ברפש, צפרים עפות תהיינה לזועה ברבבת שקצים נתעבים! בבקר בבקר ומרגע לרגע נראה הגיוני קדש יִדַּכאו לפני תאוה וחפץ נבזה, אהבת חסד ומוסר ויושר ישחו ראשיהם בעלות עליהם יד חמדת הכסף והכבוד וכאלה, לא נביט ולא נראה כי חקי היפי הטבעו בבוץ ורגל רמש נתעב תדושם. אמנם לא רק בקרב לבנו לא נראם כי אם גם בקרב לב אחרים אשר עינינו תשורם לא נחזה כאלה, לא נתבונן למלחמת־תמיד הערוכה בקרב לב איש ואיש ועל פי מראה עינינו נוציא משפטו ונאמר צדיק לאשר פועל צדק ראינו כי עשה ברגע ההוא ויתר פעלו נעלם ממנו, ונרשיע את העושה לא־כן מבלי אשר תידע המלחמה אשר ערכה אהבת חסד בלבו בטרם עלתה יד הרשע לדכאה ולא נשמע אנחותיה, ולא נראה פלגי דמע ודם יזלו מפצעיה האיומים ולא נבין כי עוד עורכת היא בסתר מלחמה ועוד תקוה לנצחון, ואולי בעת אשר הצדיק הכביר עתה בעינינו ישוב וירשיע אז תרום ידה ותגבר על אויבתה ותרים את בעליה הנראה כעֻוָל לאיש המעלה. כי גם לא ידע האדם אף הנתעב והנאלח את עת פקודת מוסר כליותיו עליו, ופתאם לפתע יתעורר כמו מיין ויראה את השבט האכזרי ויחרד ויבהל, כי נורא כח המורה הזה אשר פה יתראה

— מהר והבא הנה את השוטר פלוני — צוה האדון.
— הוא בחדר הסופרים יחכה על אדוני —
— יבא — אמר אל המשרת, ואת זמרי הועיד לשוב אליו לעת ערב. אחרי אשר השמיעהו השוטר כי הביא את בעל הזקן אל בית הבור ספר לו הגביר על אודות האשה ובתה, אך בעד כל כפר מאֵן לשוב ולסגרן שנית מיראה פן יקום זבדי נגדו; בפעם הראשונה לא היה להן מכיר בעיר ותמצא ידו לסגרן ולשלחן אחרי כן מהעיר, לא כן עתה יפחד פן יקראהו עון. הגביר ראה כי לא יועיל לו דבר שפתים ויתן לו מנחתו וילך, והוא בא בפנים נזעמים אל חדר הסופרים, אשר לקראת בואו חרדו כלם, וכמעט לא קם רוח באף כל אלה אשר נגש אליהם להביט במלאכתם, אך הוא עבר על פני כלם ויתבונן בספריהם ומכתביהם ולא הוציא הגה מפיו, אף פניו לא הפיקו לא רצון ולא דאגה, כי אם כאיש אשר יביט בדברים אשר לא לו המה עבר ויהלוך ויצא. וכמו רוח מחנק נפש יצא מהחדר כן נשמו וישאפו רוח ברגע צאתו כל היושבים בו ויוסיפו לעבוד עבודתם.

מו.

אָב וָאֵם.

שגבו מאד דברי החכם אשר הרץ משפטו, כי אך את אשר מחוץ לנו נכיר, כי אמנם את עצמנו לא נכיר, ולא נדע הנעשה בתוכנו בקרב לבבנו. כאשר עינים לנו לראות אך את אשר לפנינו ואל תוכנו לא יחדור המבט, כן גם דעתנו תשגב ותשא ראש בשומה אחרים למטרה לה, ועד לוח לבנו לא יגיעו הציה. כי מה היא הדעת? הלא אך מעט מראה עינים ומשמע אזנים אשר נקברו כזרע על תלמי הלב ויוציאו פרי למיניהם כדמותם בצלמם! ואם את הכל נראה אך לא הנעשה בתוך כליותינו, ואם לפי כל דובר נטה אזנים ואמרי פינו אך

— הגם על עדה הצוענית תתן לה יתרון ? נכספה נפשי לראותה, מתי תובילני להראותני אותה ? —

— זאת לא אוכל להשמיעך, כי לא בידי הוא כאשר השמעתיך, וכבר נמצא צופה הליכותיה ועליך להגות אותו מהמסלה —

— ומי הוא? —

— זבדי בן דוב בן אמתי —

— האמנם החל גם הקוף הזה להתיצב על דרך נדיבי עם? וכבר עלה בידו להתרועע אתה ? הנך גבר לא יצלח, כי מדוע לא הודעתני מזה עד היום —

— זה ימים אחדים באו האשה ובתה הנה לבקש את בנם אשר עזב זה כשבעה ימים את העיר, ורבים מהמורים אויביו הוציאו קול כי הוא גנב כסף בבית יונה ויברח, שקר הוא ! ואחר מהם פרעוש שמו הודיע הדבר לשוטר רבע העיר והוא הביא את הנשים לבית הבור, וזבדי בן דוב הוא גאלן על פי פרעוש ויביאן לבית מלון והנהו עתה כמלאך הגואל בעיניהן. ואפחד מאד פן ימצא מסלות ללב הנערה התמימה בטרם עוד תמצא ידנו לעשות דבר מה —

— ואם גם תמימה היא הנערה? בלי ספק כעדה הצוענית.

— כנערה בת שלש שנים —

— טוב דברת, כבת שלש כי בבת חמש לא אתן עוד, אמונתי ועל דעתך תמצא ידי להתפאר בה נגדה כל יודעי ומכירי?—

— אם אך תמצא אותה יד האדון אז יקנאו בו כל יודעי חן נשים —

— ומה אעשה ? —

— לא ארע עוד בנפשי דבר ברור להשמיעך, אך זאת אדע כי זבדי קנה אותה מידי השוטר בכסף מלא, אשר על כן אדמה, כי בתחלה ישלח האדון אל השוטר ויצוהו כי ישיב אותן אל הבור, ואז יופיע אדוני כמלאך הגואל וישבה שבי.— האדון נתן אצבעו על השלחן וכרגע נראה המשרת על הסף.

תְהַלֵּל בתו? הן להשמעית אזנים אין כמוה בכל העיר נערה משכלת ונושאת חן —

— ואם כל אלה אמת מה יתנו ומה יוסיפו לאדוני?

— ידעתי כי דבר כזה לא לך הוא, ולא מידך אקחנו גם אם אחפץ בו, כי סחורה כזאת אך מידי שדכן תוקח —

— ועל כן אך פעם תמצא יד אדוני לקחת סחורה כזאת בעת אשר לסחורותי אין מספר —

— ואני אומר כי נקל לי להשיג סחורה מידי שדכן ולהמירה עד מהרה באחרת מאשר להשיגה מידך, הן במו פיך אמרת כי עמל רב דרוש למצוא את החפץ אשר מצאת, ולוא אגרש היום את אשתי, כי אז מצאתי את בת יונה אחרי ירח ימים בלי כל עמל — קרא האדון וישחק בקול גדול.

— ואני לא כן אדמה, כי לא בת יונה היא אשר תשמע בקול שדכן, ולא הוא יצוה על בתו לבחר, כי היא כצפור דרור תבחר ותמאס כחפצה —

— לוא איש אוצרות הייתי כי אז את ערובתי נתתי כי עד ירח ימים היתה בת יונה בביתי על פי שדכן כדת משה וישראל, אבל מה הדבר אשר אמרת בדבר האשה, הן לא אֵם המורה היא אשר תאמר להביא לי —

— לפני עשרים או עשרים וחמש שנים לפנים בלי ספק הבאתיה לך ונשאתי ממך ברכה, אבל עתה נשאתי עיני לרעותה הטובה ממנה, לבתה נערה כבת שבע עשרה שנה אשר לא ראיתי כמוה בכל ימי חיי —

— אתה לא ראית כמוה? הוי זקן וכסיל! ובפני תעיז מצח לדבר כאלה! אולי עזבך כח זכרונך ולא תזכור את ענה הצרפתית צלה הרומית ודבורה ושפרה —

— כל אלה אזכור אבל כלן כאין הנה למולה —

— ואת פועה ואת עדה הצועננית? —

— גם אותן זכרתי —

אדוני, לא עת דברים היא, פן נעביר המועד, כי לטש הופש אוצרות אחר את עיניו אל האוצר, ואם לא נקדימנו, אז יהי לו אשר לו ולנו אך בשת הפנים--

— האמנם דל חלקי בחיים ונפשי תכלה לראות שתי עינים יפות חדשות? זקן וכסיל! כבר עברו הימים אשר נכון היתי לעמוד שעות רבות על המשמר עדי אצלה לשמוע משק בגדים ארוכים ולהמשך אחרי הקול ההוא ככלב בחבל, עתה אם גם עוד לא אמרתי לכל אלה: לכו לשלום, אבל גם לא קל המרון הנני, ואם לא תמהר להציג לפני את בתך, מי יודע אם אפתח לפניה דלתי ביתי אחרי שנה או שנתים. ראה הזהרתיך! —

— אבל בדבר אשר אומר היום לאדוני יש די כח למשוך אותו גם היום אחריו, כמו לוא עול ימים היה ועוד לא התבונן אל בתולה מעודו —

— חסר דעה! ואתה תאמין באמת כי כבר אבד עלי כלח, יתערבו אתי כל אלה אשר פי שנים לי בשנים מהם, ואני אאריך כי עוד אנהל את ביתך בלחם שנים רבות. הבה השמיעני מה עמך? —

— הדבר אשר אומר לא עמדי הוא, כי אך בעמל רב אולי תמצא יד אדוני אותו —

— בעמל רב ואולי! האם סר כח הזהב מעליו ולא יוסיף להפליא לעשות? —

— עוד ידים דרושות לדבר הזה מבלעדי, ואם הידים ההנה לא תהיינה בעוזרינו אז אך הבל ניגע —

— בדבריך עוררת תאוה בלבי לשמוע מה הוא הדבר, ספר ואשמעה —

— זה כשלשה ימים באה הנה אשה מרומעניה לבקש את בנה, אשר היה מורה בבית יונה בן אמתי —

— יונה בן אמתי? הלא בביתו תנור, האמנם כפי ערכה

כלב בענותו: אמנם אדון! אוצר יקר גליתי אך עמוק עמוק הוא ואבנים רבות וגדולות יכסוהו —

— בלשון ערומים תבחר, אות הוא כי תבקש לך עדים, וכפי מספר העוזרים כן ירב השבר — קרא האדון וינד עפעף.

— אדוני! הלא ידעת כי אעבדך באמונה, ולא כיתר מתי הסוד הנני אשר נפשם לא תדע שבעה בהמציאם איזה דבר חפץ לנדיב, ובעת אשר דבר יקר יעלה בידם ילכו ויסובבו מסוהר לסוהר לראות מי ירבה במחיר, ואני לא כן אנכי, אני אעבדך באמונה ובתם לב, וגם אם שבעתים ישקל על ידי מחיר דבר הפץ לא אמציאנו לאחר בלעדיך, ולא הרביתי במחיר עמלו, ולא קראתי לעוזרים בלתי אם — —

— פתח־דבר הגדול הזה יראני כי רב הוא המחיר אשר תאמר לקחת, אמנם השמיעני עד מהרה אם גם שוה היא המחברת בפתח דבר גדול כזה — ענה הגביר מבלי תת אותו לכלות דבריו.

— ולא קראתי מעודי לעוזרים בלתי אם ידעתי כי יש לי חפץ בם—הוסיף זמרי לדבר כמו לא הפריעהו האדון בדברו— כי רב לי רב אם אמצא בעמלי לחם לפי בני ביתי ולא— — האיש לא כלה דברו ובמבוכה נראתה על פניו, כאיש אשר ינהם כי העלה על דל שפתיו דבר אשר היה לו להכחידו תחת לשונו.

— טוב הדבר כי הזכרתני את בני ביתך — קרא הגביר בעליצות—ואני כמעט שכחתי, אבל הגד, בן בליעל! עד מתי תדיחני במשאות שוא ולא תראני את בתך אשר יאמרו עליה כי היא כלילת יפי מאין כמוה, וכאשר אחשוב הנה כבר מלאו לה שש עשרה שנה ועת לה לבקש דרך אשרה. מה תענה אב אכזר! — לוא התבונן הגביר בפניו, כי אז ראה בלי כל ספק כי אודם וחור עברו על פני זמרי חליפות במעוף עין, אבל הוא לא התבונן בו ברגע ההוא רק אל מענה פיו הטה אזנו, ובקולו לא הכיר אף מה מכל אשר הגה בלבו בענותו:

זירחיק כל איש מהר לב גם מבלי אשר ידע מדוע וינחהו לפני רורף זמה ורעה לעשותו לכלי מעשהו. וכל איש אשר הסכין-לנסוע בדרך ולשכב כפעם בפעם בבית המלון הוא יכיר כרגע משלחת ידי איש כמוהו בהביטו בפניו וגם בטרם יפתח פיו יכירנו כי הוא בן משק בית היצר־הרע, העבד אשר ירבה מארונו, כי בעת אשר הארון יעיר תאוה והעבד הזה ישים את המטרה לפניה ועל הרוב הוא המעיר אותה והמובילה למחוז הפצה.

יד.

אוֹהֲבֵי עֹשֶׁר.

כתולעת זוחלה בראש כפוף ובשוקים עקומות וגב כגבנון וכמו התגנב לבל ישמע קול מצעדי רגליו בא האיש, אשר איש־סוד הגביר בשם זמרי כנהו, אל חדר הגביר אשר עתה נחזה בו מדות טובות חדשות אשר לא פללנו. כי עד הנה ראינו רק עוז בלבו, כי ידע מקומו והכח אשר בידו, כי יבין למשול כעשיר ברשים, ועתה נראה בו גם ענות לב מְסֻתָּרָה, ענות לב אין הקר לגדלה. את האיש אשר נבזה היה בעיניו נמאס ולא העיז לשאת ראשו בפתחו הדלת, את האיש הנדכה הזה, אשר לוא בקש הגביר לדרוך ברגלו הנכבדה על גבו, בלי ספק נשק מנשיקות פיו את העקב אשר הגדיל עליו, את האיש הזה קבל בעינים מאירות, וכמו כל רגזו עף ברגע אחד ממנו והלאה, כן רחף שחוק קל בין פתחי פיו בהכותו פעם ושתים על שכם זמרי ובקול נחת קרא: בלי כפק נגלתה לך אבן יקרה, מגלה אוצרות מני חשך, כי על כן קדמת לבא? האין זאת? — כקסם היה בהדברים האלה לזקוף כפופים כי גם זה האיש זמרי היה פתאם ישר ושוקיו דלו כרגע ולא עוד כתולעת, כי אם ככלב נושק פעמי אדוניו התראה, וגם עיניו אורו כעיני

— כן היא — הוסיף האיש לקרוא — מניר דק מאד, מניר שטרות מזויפים על אוצר המדינה נעשו הקירות, והחלונות השקופים מפתותי זכוכית לטושים אשר היה להם ברק וימכרו כאבנים טובות, ואלה גולות הזהב — —

— דום! — נשמע פתאם קול ויבהל כל ההמון בראותו כי ששה אנשי חיל מזוינים עטרו על המדבר עתק וישימו כבלים בידיו ויובילוהו, ועל האספה צוה השוטר כי תפרד וילך איש לדרכו. וכל הנאספים הרדו לעשות כמצוה וילכו שנים שנים או שלשה שלשה לדרכם ויוסיפו לדבר בהחזיון בקול דממה, עד אשר לא נשאר אף אחד מהם ברחוב.

ובארמון שב עד מהרה האדון אל מנוחתו אחרי אשר הלך אחת הנה ואחת הנה כרבע שעה בחדרו, ואחרי אשר השמיעהו המשרת כי האיש הובא אל בית האסור שב וישב על הערש וגליונו בידו אשר לא הסיר עוד מנגד עיניו, כי בלי ספק בוש להראות פניו אשר חורו כמעט מעת אשר עזב בעל הזקן את הבית. ויעבר שנית איש מידו לאחד אחד את המון הנאספים, אשר כמעט כלם לא נתן לראות פניו בלתי אם יעדם ליום אחר או למקום אחר ויקם שנית ויחל להתהלך בחדר שקוע במצולת מחשבותיו, עד כי לא שמע כי פעם ושתים נפתחה בלאט דלת החדר מצד חדר משכבו, ובכל עת שבה הדלת ותסגר בקול דממה דקה כמו יד לא נגעה בה בהפתחה ובהסגרה, אבל כאשר כוננו עיניו כמו מבלי משים אל הדלת אז נפתחה ועל הסף נראה איש וכלו כמו דל נקשה מצפה ליד נדבה; אבל כמו היה בידי האיש הזה להתהפך בין רגע ולהראות כאיש אחר, כי כמו עיניו הירקרקות אשר בתחלה כאשר התבוננו בהן הפיקו אולת וכרגע נהפכו לעיני איש מזמות, כן גם כלו אשר התראה בצעדו על המפתן כמו דל גאה התהפך ויהי ככלב נבזה בבאו החדרה וישתחו עד עפר, ועיניו הבריקו כעיני כלב בעמדו לפני אדונו ומזמה ונבלה, רוע לב ועבדות, כל אלה יחד יצאו כקוים מהברק אשר הפיצו ויתבוללו במראה אחד, מראה אשר יגרש מפניו

באת במתחנן ובקשת עזרה כי אז אחרת דבריתי, אבל ברברך עתק בגאוה לא אוסיף אף שמוע בקולך —

— הנה אזהירך לטוב לך לבל תעלה אפי, כי אני לא אירא מבית האסורים, אשר בו אולי בלותי הימים הטובים בכל ימי חיי, אבל לך לא ינעם הדבר, ואני אבטיחך על דברתי כי אתי תשב במאסר —

— בוז לך! ואני מבטיחך כי עוד בטרם תפצה פיך יסגר לעד, הלא בפי פיך אמרת כי חמשים אלף כסף אך אחד אחוז למאה היא מהוני, ובכסף הזה תמצא ידי להשקיע לשונך לנצח. אל תגש אלי, ראה את אשר בידי, המלאך הזה יפלס לו נתיב גם דרך הזקן ישר אל לבך — ובדברו הרים ידו וקנה רובים בעל שנים עשר פיפיות נראה—עזוב כרגע את החדר או אקרא למשרתים ואם תצעד צעד אחד אלי אז ידי תהיה בך. — האיש התיצב הכן ויאמר: יהֵה, גם מבלי מות לא אפחד, וידוע תדע כי אני מקומי לא אנח ונראה אם תעיז פנים לקרוא לשופטים. — אדון הבית לא ענה כי אם נתן אצבעו על קצה הכסא וברגע ההוא התפרצו שלשה עבדים אל החדר ויאמר להחזיק בהאיש, אך הוא הדפם אחור וינועו ויפלו כעמיר מאחרי הקוצר ויצא בצעדי און בהביטו לאחור ובקראו: עוד נראה פנים! —

— מהרו אל השופטים—נתן האדון צו והמשרתים התפרצו לרדוף אחרי האיש, אשר אמנם לא נס בחפזה כי אם בצעדי ענק ירד בבטחה מעל המעלות ויתיצב נוכח הארמון וישלח ידו למולו, וכל העובר עמד לראות מה יורה זה בהארמון, וברגעים אחדים מלאו תשואות את הרחוב, האחד אמר כי תבערה תפרץ מהארמון, והשני האמין לשמוע קול זעקת שבר וכאלה, וכאשר פרץ ההמון לרוב ויהי למאות נפשות קרא בעל הזקן בקול אדיר: הידעתם כי הארמון הזה לא מאבנים וסיד נעשה כי אם מניר דק? —

— מניר דק! — קראו אחרים בתמהון.

— אמנם אכחד, כי ממשלחת ידינו אז לא ראיתי ברכה רבה —

— ומאין לך כל אלה? —

— מעת אשר חדלתי ממסחרי אשר סחרתי עמך הצליח בידי לעשות עושר ואין לך כל צדקה לבקש לא חלק ואף לא דבר מה —

— אין את נפשי לבא עמך בחשבון, גם לא אומר כי תחלק אתי חלק כחלק בעשרך, אבל גם אני אחפוץ להיות איש עשיר ובידך להעשירני מבלי אשר יגרע מעשרך הרבה —

— ואיכה אוכל לעשות כזאת? השמיעני ואם בידי לעשות אתך טובה אעשנה בחפץ לב —

— הלא אמרתי לך כי אני לא הרבה אבקש, רק חמשים אלף שקל כסף תתן לי ואעשה לי בית —

— האם תצחק לי?—קרא עזמית ויתעורר—חמשים אלף! ולכסף הרב הזה תאמר אך מעט תבקש —

— הלא לפי דברת העם יהיה הכסף הזה אך אחד אחוז למאה מעשרך הרב והעצום מאד —

— לא עת היא לבלות העת בלעג ולהג הרבה — קרא עזמות אשר עוז פניו שב אליו לאט לאט.

— גם עתותי לא בידי הנה — ענה האיש — ואין את נפשי להרבות דברים כי אם תן הכסף ואלכה לי —

— חדל לך מדברי הבל —

— נתן תתן או — —

— או אולי תקח בחזקה, האין זאת? אני אשחק ואלעג לך, הן לא ביער הנני כי אפחד ממרצחים, ואני הנני מצוה עליך כי תעזוב כרגע את הבית או אשים את משכנך באחד בתי האסורים —

— ואני לא אקשיה לבי מאיש בריתי כמוך ואחלק אתך חלק כחלק במשכני —

— הבל תפצה פיך, כי בידי לסגר אותו עד נצח. לוא

בלכתו. הזקן הגדול הזה התנועע רגעים אחדים ופתאם יצא כברק מבין השמורות הארוכות וקול כרעם יצא מתוך הזקן אשר התהלך לרחבו בתוך וכמלים נשמעו מתוך הרעם: אני הנני פה! עתה באתי ואחפוץ לדבר דבר ברור באזניך אם תאבה או תמאן, הלא ידעתני מאז כי לא איש הנני, אשר יפחד מפני משרת או אדון — ובדברו הרעים הרעם עוד יותר בלי דברים, ואחרי כי שתי הלחיים נשאו למרום והזקן נקרע עוד יותר ושנים לבנות נראו, לכן נבין כי שחוק עבר על פתחי פיו. עזמות אשר בההלה עמד על מקומו, כמו חשב מחשבות מה לעשות, התעורר למראה פני המשרת אשר פתח מעט את הדלת ויביט אל ההדר ויתן עליו בקולו: מי קראך? כלב, — המשרת נבעת ויסגור הדלת והזקן הרעים שנית: טוב עשית כי שלחתו מזה כי הדבר אשר אחפוץ לדבר אך לנו הוא —

— אולם מה תבקש ממני? — שאל עזמות.

— את חלקי — ענה בעל הזקן.

— את חלקך? הלא אותו נתתי לך כבר, המעט הוא הכסף אשר שלחתי לך בפעם האחרונה לקינסטנטינופול כאשר הדלתי מקנות עוד את הסחורה? האם לא שלמתי עד הגרה האחרונה?—

— אתה שלמת את הגרה האחרונה? ובכל זאת לך ארמנות ומרכבות וסוסים ואוצרות וכל חמורות תבל ולי כעת אין כל, וכאשר כתבתי לך פעמים שלש לא עניתני דבר, ושלשום כאשר חפצתי לדבר עמך ברחוב מאנת להביט בפני, ואתמול לא נתנני השוער לבא אל הבית, לכן עתה באתי ואקוה כי בפעם הזאת לא אצא ריקם מלפניך —

— אבל עוד טרם אדע מה תבקש —

— הלא אמרתי לך כי את חלקי אבקש —

— מדוע לא תבקש לך חלק מאת יתר עשירי העיר —

— יען כי דבר לא היה עמהם ועשרך מידי לך, או אולי תכחד? —

ונעשו ואף רגע לא יעלה רעיון על לבם פן עקשו הישרה, ושרים והכמים המה בעיניהם, ומדוע זה יפול לבם? או גם אלה אשר בכח ידיהם הורמו מאשפתות וינשאו אל על להיות למושלים רודים ומצוים בחברת בעלי זרוע, ובהאשפתות ערש ילדותם לא יבושו, כי אם יתפארו בה, כי היא תגדיל ערכם ועזם, בעיניהם, גם המה יהיו למודי העוז ופחד פתאם משחק להם, לא יחתו פן יגלו שוליהם על פניהם ותראה ערות ראשית, אחרי כי בערוה הזאת יתהללו. אבל לא כאלה חלק האיש אשר עוד לא שכח את האשפתות אשר בהן התגולל, אשר נגד עיניו יעברו עוד לאחד אחד כל אשר עשה עדי הציב לו יד, איך הרד לרגעים, איך אפפוהו בלהות ומבקר לערב הפת ולבו חל ויתר ממקומו פן יקרעו את נהלתו בחזקה מידו, איש כזה ירבה גאון ויעדה עזות כמדו רק בראותו אנשים אשר יכרעו ברך לעמתו, וכל אשר יוסיפו להענות מפניו כן יוסיף הוא לדרוך ולרמוס, אולם בהרים איש את ראשו למולו ועיניו יפיקו עז, אז יחיל וירגז, ובטרם עוד יחבל מזמה איך להתחזק ולקום תמעדנה קרסוליו אשר הסכינו להמעד יום יום.

עזמות איש־תענוג אשר מאז הבקר היה כאדון רב כח ואמיץ לב, המושל בחזקה והנותן חתיתו בארץ חיים היה פתאם כקש יבש מול האיש אשר פרץ עתה אל הדרו. בלי כל ספק אך מראה האיש הזה וגבה קומתו הפילו עליו פחדים, כי אמנם מראה האיש הזה הפיץ אימה סביבו: איש גדל קומה כענק, גבו וצוארו כשור פר, וזקנו הארוך והרחב היורד עד חזהו מכסה את כלו מהכתף אל הכתף שם כמעט מכוה להלחיים הרחבות אשר כסה אותן מכל עבריהן ורק העינים והחוטם נראו בכל הפנים הגדולים והרחבים האלה אבל גם מהם לא נותר הרבה למראה כי שמורות העינים הארוכות והזקן הקטן אשר יצא מקצה החוטם ויתבולל את שפמו העב והארוך התחרו אף המה את הזקן עד כי מרחוק נראה כמו זקן גדול מאד נשא על בטן רחבה ורגלים אשר כשני עמודי מגדל־מתנועע נראו

בקראו בקול שאון: אני הנני פה!—לוא גם לא נִתַּן קול כקול שור פר להאיש אשר ירגיז מוסדות הבית בהשמעו ולוא גם עִוֵּר היה ארוני הבית גם אז בלי ספק ראה כרגע כי הוא פה, כי האיש הזה בגבהו ובשבמיו הרחבים כסה את עין החלון אשר עמד למולו, ולמרות חפצו נאלץ הארון להוציא את מחט הזהב מבין שניו ולהרים עיניו אל האיש, וכרגע סרו מעל פניו כל אותות גאון וגבה אשר לנו עליהם כמעט בכל עת, ולולא ידענו כי רב כח הארון הזה ומוראו על כל סביביו, כי אז כמעט האמנו כי נראה בעינינו אשר ידו חרדה מעט בהניפו אותה אל האיש הבא.

ישנם נבלים ואנשי מרמה אשר עוז פניהם לא ישנה אף רגע, ואף אם יבאו בכף השופטים להשפט על תרמיתם, או בידי מרצחים אשר ארבו לנפשם והונם ובעיניהם יראו כי חייהם תלואים מנגד, גם אז לא יפול אור פניהם ובשחוק על שפתם ישאלו וישיבו דבר, כמו מגן וצנה תעטר את לבם לבל יפרץ הפחד לבא בו ובעוז פניהם יעשו גדולות הרבה יותר מאנשי הזרוע בעוז כפם, כי אומץ לב ועוז יעוררו תמיד רגש הכבוד בלב הרואה אותם ויפילו שאתם על כל הקרוב אליהם, אבל אנשים כאלה ימצאו על הרוב אך בבני המעלה, בבני אצילים ושועים אשר משחר טל ילדותם הסכינו לדרוך ברגל גאוה על אנשים אשר בידם הכח למוללם כקש יבש, אנשים אשר מעת אשר נשאו על כפי אומנתם הסכינו להשוב את נפשם כבני המעלה, המה אם יעוו ארחותם ויעשו כל און וכל תרמית יחשבו זאת לנפשם לחכמה מאד נעלה, כי אך תרמית היא חלקם ואך בה ידעו למצוא את תאות נפשם, בה יסבו בכחש את הנותנים כסף בנשך, בה ימצאו מסלות ללב יתומה עשירה, בה יפתחו לפניהם דלתות בתי שלוי עולם, והיא תשימם על סוסים אבירים ותעלם על מרכבות מרקדות ותלבישם בגדי תפארה וכל אשר תשאלנה עיניהם לא תאציל מהם, ובכן יסכינו להשוב כי כל אלה אך כחק ומצוה נהיו

התלמוד תורה לקחת לקח והגידו לעניי הצאן האלה, כי אני אחפוץ תמיד להיות להם כרועה—ובדברו נתן אלף כסף לראש המדברים אשר היה כגבר עברו יין מרב רגשותיו. הצירים השתחוו פעם ושתים ושלש ביראת הכבוד ויחפצו לצאת, אך האדון השמיע עוד את קולו לראש המדברים באמרו: מרב שרעפי בקרבי כמעט לא שמעתי כל אשר דברת באזני. אך אם לא אשגה אדמה כי שמעתי אשר בך בחרה העדה לכתוב מכתב הבקשה אל המלך? —

— כדבריך אדוני — ענה האיש בהרימו ראש — ואחשוב למשפט כי לא יבושו בי בוחרי —

— ואם כן הלא יודע משפט הנך? —

— כדברי אדוני, יורע משפט ומליץ בבתי המשפטי שם דן מְעֻוַת־דין נודע בשער —

— האתה הוא האדון מעות־דין, אשר שמך שמעתי פעמים רבות מפי השרים הגדולים הנסיך אוהב־כלבים והאציל גנובת ושר העיר. — מרב שמחתו על כל הכבוד הזה או אולי מרב תמהונו לשמוע כי השרים הגדולים האלה יודעים שמו נאלם מעות־דין וישתחוה עוד הפעם.

— הואל נא וכבדני מחר — אמר האדון — כי גם לי משפטים אחרים עם אנשי מדון ואבקש לי יודע משפט איש השם. — עיני מעות־דין אורו בשמעו זאת ופניו העידו בו כי נכון היה להותר ברגע ההוא למען קחת המשרה על שכמו, אך האדון השתחוה ושחוק נעים רחף על שפתיו באמרו: מהר נראה פנים? האין זאת? — וישב אל הערש. אז יצאו הצירים כלם בפנים מאירים ואחריהם בא או התפרץ הביתה, כי עוד בטרם מצא המשרת את ידיו ורגליו לבשר לאדונו כי איש בא פתאם ומבקש לראות פניו פתח הוא את הדלת ויבא החדרה מבלי פנות אל המשרת ופחדו ודאגתו ומבוכתו, ובטרם עוד סגר המשרת את פיו אשר נפתח כמו בחזקת היד יחד את עיניו אשר כמו יצאו מחוריהן, הנה כבר סגר האיש הדלת אחריו

תמצא ידינו לתת לך, אדון מרומם, אם לא אך תודה מקירות לב כל העדה על החסד הגדול אשר עשית לתת בית לעניים מרודים לבית החולים —

— סלח לי אדוני, אם אומר כי החסד הזה לא רב הוא, כי אך שלשים אלפים שקלים בקשו לתת לי מחיר הבית ועל דעתי לא ישוה עתה גם המחיר הזה, כי רק יען כי בקרבתו יהיה בית המועדה למסלת הברזל כאשר תעבור לעירנו, על כן ירבו במחיר המקום ההוא, ומה נחשב הוא כי כל העדה תתן לי תודה על המתנה הזאת? — המדבר פתח פיו וילטוש עיניו בשמעו כי מחיר הבית הוא שלשים אלפים, ואיש לא ידע עד הנה מה גדלה המתנה, כי כלם חשבו כי שמנה עשר אלף או עשרים אלפים מחירו, ובלי ספק בקש להוסיף על התודה אשר ערך בתחלה לכן החריש רגעים אחדים ואחרי כן אמר: בעיני אדוני המרבה חסד כאין היא המתנה הזאת, אבל אנחנו נדע כי לוא היו לנו אך עוד שנים שלשה נדיבים כמוך, כי אז נוסדה הצלחת כל העדה על עמודים חזקים, כי על כן גמרנו אומר בהאספה להודות ולהלל ולברך את שמך בקהל וגם לבקש מאת מלכנו רב החסד כי יאיר פניו וירוממך לבחיר מעם על כל החסדים אשר עשית עמנו, למען יראו יתר הגבירים וילמדו ארחות יושר, ואחרי כי בי בחרה העדה לשלחני לכתוב את כל פרשת הדברים אל המלך, לכן בחרה גם בי להביא לך הברכה במו פי, אנא אדון קח נא ברכת כל העדה, אשר בך תרום קרנה, כפי —

— קטנתי מכל הכבוד הזה, ארוני, אך אולי תמצא ידי לעשות עוד דבר מה למען אשוה בהכבוד הגדול הזה אשר תעטרוני אדוני, לבי מלא רגשות כי על כן אין מלה בפי, קחו גם אתם את תודתי וברכתי והביאו אותן אל העדה הנכבדה אשר להמנות בין בניה יחשב לי לכבוד מאד נעלה, ואם עוד לא בא מועד לעשות כעת צדקה כאשר חפצתי, הנה הואילו נא וקחו אך מעט למען הלבש מאה מילדי העניים הבאים אל

אשר בידו שב להסתתר כפעם בפעם בין שניו, גם בבא חמשת האנשים בפעם אחת כמעט לא נע ממקומו כי אם הביט בהגליון אשר בידו, אך כאשר החל אחד מהחמשה לדבר: אדון נכבד!—אז התעורר ויתבונן רגעים אחדים בפני האנשים וינד עפעפיו כמו לא יראה מרחוק ויאמר: מדוע זה באו אחדים יחד, הלא אך לאחד אחד יתן המשרת להראות לפני? —

— בי אדוני! — קרא האיש במבוכה — הננו יחד כלנו צירים שלוחים מאת העדה — —

— סלחו לי אדוני! — קרא האדון בצעדו צעדים אחדים לעמתם — עיני לא תבטנה עד למרחוק, יקחהו אפל, את ראש הכלב, כי מרוע לא השמיעני בתחלה, כי אנשים נכבדים שלוחי העדה מחכים, ולמה לא הביא אתכם כרגע? — שלוחי העדה הבינו כי את המשרת יאמר להקריב לאפל על כי לא שמר פקודתו; ויאמר: ואני אמרתי לו ברגע בואנו כי הננו צירים שלוחים מאת העדה — —

— עונו ישא! — קרא האדון — אבל מה הפצכם? קחו לכם כסאות ושבת, הן רוח צח היום או אין, שבו אדוני, לא נוכל לבטוח במשרתים, השמיעוני נא מה בפיכם, בלי ספק כסף דרוש להעדה בדבר מצוה, לדבר נכבד, כי חמשה מנבחרי העדה נשלחו אלי, טוב איפוא — קרא וישם אל ארגז הברזל פניו ויחל לספור שטרות ויספור וימנה זמן רב עד כי לא שעה גם לדברי ראש המדברים אשר קרא שתים ושלש: לא אדוני! לא זאת מגמת פנינו — הוא כמו לא שמע ספר ומנה הרבה, ואחרי כן נגש אל השלחן וינח עליו שטרות רבים מאד ובשפתי חן אמר: אבל, אדוני, אל תחשבו זאת לי לחטאת אם אשאל מפיכם מה הוא הדבר הגדול אשר הביאכם הלום? הנה הכסף לפניכם והוא יהיה לערבון כי תוכלו לגלות לי סודכם — קרא עוד בשחוק נעים על שפתיו.

— אבל אדוני, איש החסד — קרא האיש ברגש בראותו את הכסף — לא לבקש ממך כי אם לתת לך באנו, אבל מה

לא למען ראות שכר כי אם למען ייטב להעדה, וכאלה רבות—

— ומה אמרו האנשים השומעים ? —

— אלה דבטלנים נתנו לדבריו צדק, אבל הנכבדים אשר שמעו דבריו הניעו אחריו בראשם באמרם כי משנאה ידבר כאלה, על כי הרסת אותו ממעמדו —

— ובכל זאת אדמה כי לא טוב לשאת ולסבול כי יתן את כבודי לכלמה, האין זאת? — שאל האדון ועיניו הדרו אל הדובר בו.

— הלא זאת היתה דברתי מאז, אדוני, לסכור את פיו, ואני אדמה כי בשלשת אלפים תסכור את פיו עד לבלי הפתח עוד, כי אמנם הוא דאחד בעיר אשר ידע חשבון נכון —

— אם אמרי לסכור כל פה בשלשת אלפים אז ירבו הפיות אשר יפתחו בבקר בבקר, לא כן אעשה אני, אסכר פיו וגם בכספי אך לא על פיו אתן כי אם על פי אלה אשר בידם לסכור כל פה פתוח—ענה האדון ויתבונן שנית בעינים הודרות בהדובר בו—אחת דברתי, נלאיתי נשוא את האיש הזה, ואם לא אשגה אחשוב כי הוא גר בעיר הזאת וביד ראשי העדה לגרשהו מהעיר —

— יעשה אדוני כחפצי, אבל על דעתי לא טוב הדבר אשר אדוני חפץ לעשות, הנה כן הוא משפט כל מוכסי הבשר לתת חלק לההולכים לפניהם —

— כן יעשו כל אלה אשר לטובתם יקחו עליהם את המשא הזה, לא כן אנכי אשר למען העדה אעשה זאת, אני לא אתן שוחד לאיש, וכה תאמר אליו בבאו אליך לדרוש על הדבר—קרא האדון ועיניו הבריקו.

— אדוני! — קרא האיש ברעד — מי הגיד לאדוני כי אני אדבר עמו במחשך ? —

— עוד נדבר מחר — ענה האדון וישם לו אות כי יצא והוא יצא בפנים נזעמים מאד, ואחריו באו צירי העדה חמשה אנשים במספר. הוא השתרע עד החצי על הערש ומחט הזהב

— וכמה יֵרָאֶה בספרי החשבון ? —

— שני אלפים הסרון אשר הוציא האדון מכספו ולא שב, מלבד מתנת הבית אשר נדב אדוני לבית החולים ואשר בגלל המתנה הזאת נטל על העדה לבקש מאת המלך כי יכבדך נגד כל העדה באות־כבוד על הסדיך אשר תעשה בקרב עירך—

— די לי כי אדע כי הסד עשיתי ולא אהכה לתודה, הן דרך אחינו אני אדע, כפויי טובה המה יהד מאין כמוהם, כל עני ודל המצפה לעזרת אחרים, כל מיוחש וכל הולך בטל יבקשו חשבונות רבים וישיחו בשער וישפטו מעשי אנשים בערכנו וימצאו אזנים קשובות, ואף כי נרבה צדקה והסד לא יכירו מעבדינו וכל אשר נעשה להם מעט הוא בעיניהם, אני ידעתי אותם כלם וכבר המה כעשן באפי, אבל אני אעשה חסד ואפזר מכספי יען כי איש צדקות הנני, והכסף לא נחשב בעיני. ומה עוד בפיך? כמעט שכחתי, הראית את איש־שדה? היאריך עוד לשון כמקדם? או אולי נלאה כבר, כי הבית אשר נתתי מתת לבית החולים שם מחסום לפיו ? —

— לא, אדוני, המתנה הזאת פתחה לו פה לנבה עוד יותר, ואתמול קרא בקול גדול לפני בית התפלה ברחוב היהודים והמון הולכי בטל עטרו עליו מסביב ויניעו ראש לדבריו אשר אמר, כי הוא ואחוזת מרעיו, אשר היו מוכסי הבשר בטרם אשר לקח אדוני את המדהבה הזאת מידם, כי המה לא הרבו מכס כמוך וכי הפרת דבריך אשר הבטחת לבל יעלה מחיר הבשר יותר משתים עשרה אגורות בעד ליטרא ועתה עלה המחיר עד עשרים, והמה לא כאנשי הסד התראו, המה בקשו לראות שכר לעמלם ולנהל ביתם בלחם, כי עשר משפחות היו אשר מצאו לחמם ממכס הבשר, ועתה באת במרמה ותקח את המדהבה מידם ותתעשר יותר מהם ותעוֵר עיני הבוערים בתתך מתת אחד ממאה מהשכר הרב אשר ראית. גם נשבע כי לא ישקוט ולא ינוח עדי יצליח בידו כי ראשי הקהל יפקדו להביא את ספרי החשבונות במשפט, כי אתה הן הבטחת לעשות זאת

— אשת הרכָּב אשר נפל מהמרכבה — —

— למה תזכירני הפחד אשר אפפני אז ?! —

— היא מחכה —

— הלא צויתיך לתת לה שני שקלים —

— אבל היא תמאן לקחת שני שקלים, היא תקרא כי אישה הציל חייך ויכֻּן ועתה ישכב על ערש דוי —

— האם לא תחדל לפשוק שפתים? תקח שני שקלים או תלך לעזאזל; ומי עוד? —

— המחבר העברי אשר שר עליך השיר—

— מה יחפוץ הכלב הזה עוד? הלא צויתיך לתת לו עשרה שקלים —

— גם נתתי אז ועתה יבקש להראות את פניך—

— תן לו עוד חמשה ואמור לו כי שירו מצא חן בעיני מאד וכאשר יחבר ספר חדש יבא אלי עוד—האין עוד איש?—

— זמרי —

— הובילהו לחדר המטות ושלח את המפקח הנה, — איש הסוד יצא והמפקח בא. רגעים אחדים עמד וישתחוה ויוסף להשתחות עד אשר הביט אליו האדון וישאלהו: מה בפיך?—

— דברים הרבה בפעם הזאת —

— השמיע —

— מחיר הבקר עלה בימים האלה חצי השקל על השור ורבע השקל לעגל, ועל כן פקדתי כי יוסיפו על מחיר הבשר שתי אגורות לכל ליטרא או שמונים אגורות לככר —

— וכמה יהיה המותר בירח הזה? —

— עשרת אלפים שקלים —

— עשרת אלפים, לא עוד רבה המהומה כאשר יקרא אהרן השלמוני בגרון נהר כי אעשה עושר במכס הבשר, שקר הדבר! אני אך טובת העיר אדרוש ולא למעני אעשה זאת, כמה יהי הרֶוַח בשנה הזאת? —

— מאה ושלשים אלפים שקלים —

וגם הכלים שבו על עקבותם ועוד כלם יעמדו יחד ואין קורא אליהם. זמן כביר עבר מעט אשר קמו ובמעט הפצו לשוב על מקומם ויבא איש־סור האדון וישאל לשם איש ואיש ומה חפצו ויבא אל חדר האדון ויסגור הדלת אחריו.

האדון השתרע על ערש המצופה ברקמות זהב בחדר אשר אצל חדר מטתו, בידו השמאלית מכתב עתי ובימנית מחט זהב אשר בו ינקה את שניו ואיש סידו עומד לפניו ומצפה עד אשר ישים האדון אליו פניו, אך הוא כמו לא ראהו הוסיף להביט בהעלה ולנקות שניו ופתאם כמו מתרדמה התעורר נשא עיניו ויקרא: האתה פה? —

— הנני אדוני —

— גם אני אדע כי הנך, מה בפיך? — האיש קרא מעל הלוח אשר בידו: צירים שלוחים מאת העדה מחכים — —

— יחכו! — קרא האדון מבלי תת אותו לכלות דבריו.

— הסוחר ישאל בדבר החטים אם — —

— לעת ערב בבית מקוה הסוחרים! —

— אסתר האלמנה אשר כספה הפקד — —

— לא עת דברים לי, תבא ביום אחר! —

— אבל, אדוני, היא — —

— מה אבל ומה היא? תבא ביום אחר! —

— משרת המשוררת בבית השיר יחכה למענה, בערב הזה תשיר ותבואת הכסף לה הוא —

— שים אלף כסף במעטפה ואתה בידך תביא לה את המכתב ולהמשרת תן חמשה שקלים —

— ראש המפקחים על מכס הבשר יבקש לדבר את אדוני—

— יבא לראשונה —

— אשה אחת מאנה להקרא בשמה רק אמרה לי כי היא אם צלה —

— תן לה חמשים שקלים — ענה האדון בהניעו בידו, כמו חפץ לאמר: יקחה אפל! —

עוד לא הגיע לשנת הארבעים וכבר החליף חמש מונים את נשיו לעיני הדינים וההזנים והשמשים, ושתי פעמים רק לעיני החזנים והשמשים וראשי חברה קדישא עמהם, ואם עוד יאריך ימים בצדקתו מי יודע כמה פעמים יִרָאה כבודו בברכו על התמורה, אבל לזאת הן לא יחרד לבו, כי עוד לא רושש עד היום הזה בתמורה הזאת. או אולי ירגז לבו על כי מאנו רעיו אשר אתם התענג עד אור הבקר בשתי להצדיק משפטו אשר חרץ, כי פלגשו יפה אלף פעמים מאשתו, אף כי אשתו יפהפיה נודעת בעיר, והמה לא כן חשבו, כי אם לאשתו נתנו היתרון ביופי ולפלגשו בהצנע לכת, האם על זאת ירגז? אבל הן גם בדבר הזה מצא נחת, כי אף אם השפילו ערך פלגשו לעמת אשתו ביופי, אך הן כלם הודו כי היא מצניעה לכת ובדבר הזה די כח להרנין לבו, הן עליה לא יוכל לשים משמר כמו על אשתו ולפקוד עליה את משרתה ואמהותיה לבל יסבו עין ממנה אף רגע, ושבתה וקימתה, צאתה ובואה ישמיעוהו, למען יוכל לארוב לה, ואם הטבע חונן את פלגשו באהבת הצנע לכת אשרו וטוב לו. גם ההמון הרב אשר עמד ויחכה זה בשתי שעות באולם הבית לְהֵראות את פני האדון, גם הוא הן לא יעירהו משנתו, כי האנשים האלה אך בבית התפלה לא יוכלו להשקיט ואף אם ישימו מחסום למו פיהם גם אז לא יצליח להחביא קולם, אבל באולם בית האדון בישנו יעמדו כאלמים ואיש לא יוציא הגה מפיו, כי על כן ישכב ויישן במנוחה האדון וההמון יחכה. פתאם היה רעש באולם, הכסאות ישוקו, הבגדים ישמיעו קול המולה דקה, כי כל המחכים התנשאו פתאם כאיש אחד ממקומם, בשמעם קול פעמון יוצא מחדר הארון ובראותם משרה אשר כחץ מקשת רץ שמה, כמו ברגע השני יוכו לשמוע קול קורא אליהם יהד, אבל אך קול הרפה וקללה נשמע מפי האדון וקול: הטאתי! מפי המשרת והדממה שבה לקדמותה. משרת אחר עבר על פניהם ובידו בגדים ומנעלים, משרת שלישי ובידו כלי כסף וזהב וכוסות ודבר מה לסעד לב האדון, המשרתים

לנפשו שם „מתיר אסורים" לאמר כי הוא יעשה להפך מהמזוגים זוגים, כי המה יסעו מעיר לעיר להלל שם הבחורים והבתולות הכתובים על לוח אתם, והוא יסע מעיר לעיר להפר ברית השדוכים כאשר תמצא ידו, ומוראו היה על פני כל אלה אשר בנים או בנות היו להם ויקרבוהו בכבוד ויתנו על פיו עד אשר יצא מאפו וגם מתנות נתנו לו. ואם כי נוכחו לא אחת ולא שתים כי גם כל אלה לא הועילו ובעת אשר הסתופף בבית איש נותן להמו הראה כי דרכו כדרך נעים זמירות ישראל להכבד גם הוא אף את האמהות, ובצאתו גבה לבו מאד ויאמר כי גם האשה גם הבנות כאָמות לו נחשבו, גם נודעו בקהל שירי ענבים אשר שר לנבל שם משפחות נכבדות בישראל, אך למען הפיל אימתו עליהן ותמהרנה לסכור פיו בטרם יפתח, גם חרפיה זה לא נועז לדבר דבר רע בעזמות ותהי להפך, כי אחרי אשר יצא מביתו שר שיר ענבים לנבל את שם אהרן השלמוני זעום נפש עזמות. ובהודע לנו כל אלה הן לא נתפלא עוד על כי חדלו בעיר לחשוב מחשבות ולחקור ולדרוש מאין בא ככף רב כזה לעזמות, אשר לפני עשרים וחמש שנים עוד משרת עוזר למלמד היה, ובדברם אודות שטרי כסף מזויפים או גנבות גדולות אשר היו בעיר, לא עוד נשאו את שם עזמות על שפתם כמקדם לפני חמש עשרה שנה, עת אשר אך החל להראות עשרו ואז קראו בשמו כפעם כפעם בדברם על כל מקרה אשר קרה בהלקח עמל האחר מידו במרמה או בחזקה, עתה ישמע שמו אך על כל דבר טוב וחסד וצדקה, ומדוע זה לא ישכב ויישן במנוחה אף כי עוד מעט יעמוד השמש בחצי השמים? מה זה יפריע את מנוחתו ושנת ישרי לב אשר תסוכך לראשו? האם יען כי המלאך אשר יעד לו ארבעים יום קודם יצירתו את בת זוגו שתה בלי ספק לשכרה בטרם בא לעשות מלאכתו, ותחת לקרוא בשם אחת מהעלמות הראויות להולד למען תהיה לעזר להאיש הנכבד הזה, קרא בשם שבע או שמונה או אולי עשר ויותר, כי עזמות

י״ג.

הון עָשִׁיר.

על ערש נחמדה שכב שרוע עזמות איש־תענוג בביתו הגדול והיפה מאד אשר נבנה זה לא כביר ברחוב החוף ששם יגורו אך אצילי הארץ, כי עתה גם הוא באצילים נחשב וימצא מסלות ביניהם, אחרי אשר למד ארחותם ויהי כאחד מהם. גם אחיו היהודים החלו כבר לחשבהו כאחד האצילים, להשתחות לו אפים בראותם פניו, לתת לו כבוד ופאר כאשר יקרה מקרה כי יבא אל בית ה׳ ולהלל את שמו גם אם לא נוכח פניהם היה, על כי הרבה צדקות מאד ויתמוך בידי כל מבקש עזרתו. וכה גבירה אהבת חסד בלבו עד כי גם את פני סופרי שפת עבר אשר באו לביתו וספרם בידם לא השיב ריקם ואיש איש נשא מביתו ברכה בצאתו, אף כי לא ראו את פני האדון, אשר היה נסתר תמיד כאל מסתתר ואך ביד מלאכיו חלק אושר, ומי כהסופרים העברים יזכור חסד וישמיענו בקהל? והמה עזרו הרבה לרומם שם עזמות ולתתהו כאיש אשר בינתו רבה מאד בכל חכמה ומדע. ואחד הסופרים נשבע בחיי אשתו כי הוא ראה את עזמות פעם אחת בשבתו במרכבתו וספר עברי בידו, והשני שר בשירים תהלתו וישמיע כל חסדיו אשר עשה, אחרי כי סבב אחרי כן את כל העיר מבית לבית להביא בהם את ברכתי זאת, היה כעד ממהר גם בפיו כאשר בעטו, כי צדקות עזמות וטובו וישרו גברו משפת אנוש ואך בשפת עלגים תמצא ידו להביע הדבר כמו, ובספרו אמנם הראה כי כן הוא. וכה גבר שמו עד כי חרפיה הסופר העברי, אשר זה שלשים שנה יעבור מעיר לעיר לבקש כסף בעד ספריו והוא לא הסכין לדבר תחנונים כי אם הפיל פחדו על כל אשר בא אל ביתו כי אם לא יתן לו כחפצו אז ישלח בו לשונו וינבל שמו ושם אשתו ובניו ובנותיו עד כי יהיו לדראון, ואשר על כן קרא

בהבלי צרה ומפח נפש מאין כמוהם, אך היום הרביעי הביא הגואל להן, כי עוד בבקר השכם בא השוטר ויפתח הדלת ואחריו בא איש צעיר כבן עשרים וחמש שנה יהודי, אשר אף כי תארו משחת מאד, בכל זאת העידו בו מלבושיו כי בן עשירים הוא. הוא התבונן בהנערה רגעים אחדים ואחרי כן הטה את השוטר הצדה וקול משק שקלי כסף הגיע גם עד אזני הנשים ואחרי רגעים אחרים יצאו לחפשי ועל פי עצת גואלן ומושיען לא כרו עוד אל בית מלון החצופה כי אם אל בית מלון אשר לא לישראל הוא, וגואלן הרבה להטיב עמהן ולהראות להן את נדבת רוחו ואהבת חסד, כי הוא הביא להן גם את כל כליהן מבית החצופה, גם אמר להן בפה מלא כי כל אשר יחסר להן ימלא, ואם אך דבר להן תשמיענה אותו והוא ימהר לעשות חפצן בין רגע.

כי לא עצרו הנשים בשפתותיהן מהביע תודות למאות להמטיב להן, להגואל אותן מן המצר, זאת יבין כל איש, אף כי דנה התעצבו אל לבן על כי תקצר רוחן מהביע כל רגשות לבן כמו. אבל המלאך הגואל השמיע בפה מלא כי כל אשר עשה כאין הוא ולבבו יגיל מאד אם תמצא ידו לעשות כהנה וכהנה. והנשים האמינו אומן בכל דבריו כי מלבד אשר גאלן מן המצר עוד זאת כי הוא היה אוהב נאמן לזרחיה ולפי דברו שקר יענו בו כי גנב הוא, כי אם אמנם ברח מהעיר אבל סבה אחרת הֲסִבָּה בזאת. ובלי ספק לא התהלל הנדיב הזה במתת שוא כאשר נראה עוד, כי הוא הוא זבדי בן־דוב בן־אמתי מיודענו אשר כבר זכינו לשמוע נדבות פיו ביום בר-המצוה ולא איש כמוהו יכזב, אבל עתה עלינו לעזוב את איש החסד הזה כי לא אחד הוא בעיר ונתבונן מעט לפעולת איש חסד אחר אשר במשפט כונן ביתו ובחסדו אשר גבר עשה לו שם בכל העיר וגם עד למרחוק.

הארץ לפחד מפני כל שוטר, כי בידו לשלוט כמלך וכל אשר יחפוץ יעשה, לא כן אנחנו אשר גרות הננו, אנחנו נבקש עזרה מאת הציר והוא יסוכך עלינו, אמצי לבך — — היא לא כלתה עוד את דבריה וההדרה בא איש כבן שלשים שנה מלבש בגדי אחד שוטרי המשפט וישאלן דבר, אך אחרי כי לא הבינו שפת הארץ, לכן ענתה הנערה בשפת צרפת כי לא תשמענה שפתו. הוא הביט בה כי לא הבין את מדברה וישאל שנית, לכן שבה ותדבר אליו אשכנזית. אם כי גם השפה הזאת לא הבין, אך מעט משפת יהודית־אשכנזית ידע, אחרי כי דבר היה לו תמיד עם המדברים בשפה הזאת וישאלן: איפה הוא זרחיה. האשה ענתה כי הנה באו לבקש אותו כי היא אמו והנערה אחותו היא, אבל הוא לא הבין את כל דבריהן ויאמר כי ישלח לקרוא מליץ בינותם. ואל איש הצבא אמר כי יושיבן בחדר אחר לא בחדר אשר לנו הלילה. בחדר אשר באו בו היום היה הלון ואור השמש הדר מבעד השבכה, גם מטה עמדה ושלחן קטן היה בו, ויהי בעיניהן בתחלה כחדר רוזנים. אבל יצר לב האדם רע מאד ולא ידע שבעה וגם כל הטוב אשר ינתן לו כאין בעיניו אחרי אשר הסכין בו, היצר הרע הזה התעורר גם בקרב לב הנשים כאשר ישבו יום תמים והלילה וממחרת היום עד הצהרים והמליץ לא בא, מלבד איש הצבא אשר הביא להן לחם יבש וכד מים ולא דבר עוד אתן מאומה, ותחלנה להתאונן שנית כי מצבן לא טוב הוא כאשר דמו בתחלה ותבקשנה לחלץ נפשן ממנו, כי על כן נשו דבר אל העוברים ברחוב על יד החלון, אך איש לא ענה אותן דבר, וכאשר נגש אחד אל החלון מהר השומר העומד תמיד על המשמר ויראהו את הנשק אשר בידו וירא האיש וינוע ויברח. בתוחלת ממושכה בלו כל היום וכל הלילה ומצוקת נפשן שבה לענות אותן מאד והיראה הבהילה רוחן, עד כי כמעט אמרו נואש לצאת עוד למרחב, כי מי יעמוד לימינן אם איש לא ידע איתן ואיש לא יפנה אליהן לשמוע דבריהן. שלשה ימים עברו עליהן

ויסבוה חבל מרצחים כלם מבני עמה והיא תשתאה לראות כי גם בבני עמה ימצאו מרצחים את אשר לא פללה ותקרא בקול מר: הה אלי קח נא את נפשי!—ותיקץ וקול מרגיז עלה שנית באזניה. עוד לא סר חזון הרוח מנגד עיניה וחציה עודה שקועה במצולת התרדמה כי על כן ראתה גם המראה אשר נראה לה בהקיץ אך החצי. אבל לאט לאט נפקחו עיניה ותרא איש גבוה מאד לובש בגדי אנשי הצבא מגואלים, מנעליו מְכֻסים בבוץ וידיו אשר שלח לעומתה מגאלות מאד כמו פניו המפיצים געל נפש כמעט כעיניו הירקרקות וכשערות ראשו הקצרות והאדומות. הוא פתח את פיו אשר נראה כתעלה העוברת מאזן לאזן ושפתיו העבות כשתי שפות התעלה אשר טיט היון ובוץ יכסון וישלח ידו ויקרא, אבל היא לא הבינה שפתו ותחרד כעלה נדף. הוא מלל שנית בשפתיו דברים אשר לא הבינה, גם אחרי אשר רקע ברגליו ויקרא בחזקה גם אז לא הבינה יותר מבתחלה, וגם אמה אשר התעוררה לקול הקריאה בקראה בקול מר: יחזקאל, יחזקאל, אל תלך להלחם, אל תלך, המה יהרגוך, גם היא התחלחלה כמוה וגם היא לא הבינה, רק כי הוא צועק ואגרופו אשר שלח למולן הראה להן לדעת כי לא בברכת הבקר יברכן בקול רם. ואף הוא בראותו כי לא תענינה אחריו אמן יצא בחרי אף ויסגור הדלת אחריו בחזקה. אחרי חצי שעה שב שנית ויאחז בידן ויובילן דרך אולם ארוך מאד אשר ערפל התולתו ויסוב אל ימין ואחרי כן על שמאל ועל ימין ועל שמאל, עד כי נדמה להנשים כי כבר עברו כל שבעה מרורי גיהנם עד כי הביאן אל מעלות ותעלינה ויביאן אל חדר ויסגור הדלת אחריהן. בחדר הזה ראו כי כבר תעמוד השמש בחצי השמים וכמו רוח אמץ בא בלבב שתיהן בראותן את אור היום, כי הביטו אשה אל רעותה רגע ותפתח האֵם את פיה ותאמר: אל נא תיראי, בתי, הן לא נדע בנפשנו כל עון ומה יעשו לנו? ואף עוד זאת אני זכרתי את אשר אמרו לי בדרך, כי בארץ הזאת שלום לכל גר, כי ציר ממלכתו יגן עליו, ורק על תושבי

— אהה, מה היה לו — קראה הנערה ותספוק כפיה כמו זה עתה זכרה אותו. ואמנם בתחלה שכחה את כל אשר שמעה כבא עליהן השואה ותך אותה בשממון — מה היה לו? זרחיה ברח! זרחיה יחשב כגנב! מי יודע מה רב כה שונאיו אשר צוד צדוהו להצמיתו ויעלילו עליו עלילות ברשע —

— ועל כל הרעה הזאת הננו כלואות ולא נוכל לחקור ולדרוש אחרי שרש דבר. עין בעין אראה כי חבל בוגדים עֲודוהו, מי יודע אם לא חבר המרצחים אשר הקיפו עלינו יחד היו בעוכריו, ועתה מה נעשה, הה מה נעשה? — כה הגו יחד בשיחן עד אור בקר. אך הטבע במושל אכזר יצוה על עבדיו כי יעשו עבודתם במפגיע, ואם יסב עין רגע על זאת יכביד עֻלו פי שנים בשובו ובפקחו עין. וגם שתי הנשים אשר יגונן השכיחן כל חק פעולת החיים ותדמינה כי אך בשיחן תהגינה בלי הפוגה, גם הנה השחו ראשן לפני פקודת הטבע, ואם גם על רצפה בלי מכסה ומצע ישבו בכל זאת אחזה התרדמה עוד מעט בשמורות עיניהן ותפרידן בהגיונן ושיחן. כי בעת אשר האֵם צעקה מרה והתיפחה בראותה שנית בחלום את אישה נהרג בידי פראים אכזרים רחף רוח הנערה על עננים קלים ותחזה מחזות לא הבינה ותחש את אשר לא חשה ופעמים רבות נוכחה לדעת כי היא לא היא כי אם אחרת, אחת מרעותיה היא אשר תנשא לזרחיה, והיא אוחזת בידו ותמאן תת אותו לשים הטבעת על יד הכלה, והנה יד שלוחה אליה ותאחזנה בצוארה והיד הזאת לפלטי היא. ותבך ותתפלל אל אלהים ותרב ריב עִמָה עמו, כי מדוע יביא רק על עמה בלהות צלמות, ובעת אשר לשודדים ומרצחים ישליו אהלים והנם כאדוני הארץ, הנה תרגז הארץ תחת רגלי בני עמה ובכל מקום באם תפתח את פיה ותבלעם. וקול נורא עולה באזניה וירגיז קירות הבית והספון עם הרצפה והחלונות התפלצו והדלתות השיקו כמשק שפתי כלב בבלעו נתח בשר, כי אמנם פני כלב גדול היו להפתח והוא יפער פיו וסביבות שניו אימה, ותקרא לעזרה

כאבל על המתים. אמנם לא רק על שברן השברו, כי הדאגה על דבר זרחיה גברה מכל צרה ופגע אשר קרה אותן. הן מפי כלם יחד הקשיבו דבר מר אודותו כי הוא ברח מהעיר, ואם גם הנה תדענה נאמנה כי כזב יענו בו כל מרשיעיו לאמר כי גנב הוא, אבל הן בורח הוא, ואם כן שמו לו עלילות ויתנוהו כגנב והשופטים ירדפו אהריו, ומה תהי אחריתו? הלא זאת תחזינה עיניהן כי בית הבור יפתח דלתיו לכל גר אף אם לא שלח ידו בכסף רעהו, ומה יתרון לאיש אם לא גנב אם אך העלילו לו עלילות ברשע ויצמיתו בבור חייו?—כה חשבה האשה וזממה עבר על דל שפתה. פתאם התעוררה הנערה ותקרא בקול מר: אמי, אמי! אבדנו כלנו אבדנו, בלי ספק נתפש זרחיה בכף ועל כן שמו מועקה גם בנפשנו, יען כי הגיד להשופטים כי שאלנו לשמו ועל כן יחשבו גם אותנו כמושכות יד עם גנב. אויה לנו, כי באנו עד כה —

— ה׳ הפגיע בך את עונך בתי כי מאסת בפלטי הגבר התמים אשר על כפים נשאך לוא היית לו לאשה וטוב היה לכלנו בעבורך וגם לזרחיה זרח אור על ידך וימלט מארץ הרמים הזאת אשר תיסר צדיקים על לא חמס בכפם. לוא שמעת אז לדברי תחנוני כי עתה לא באה אלינו הרעה הזאת. — הנערה שמעה מוסר אמה ואם יען כי ראתה עותתה ותנחם ממעשיה, או מאשר כי לא חפצה להוסיף עוד על יגון אמה החרישה בתחלה ואחרי כן קראה בקול בוכים: אבל בכל זאת לא תגדל אשמתי, כי איך יכלתי לשאת עיני אל איש אשר שקץ הוא לי ואחי דבר עליו תמיד לא־טובות, לוא ידעתי זאת מראש כי בדבר הזה אשמרך מרעה כזאת, אז נתתי ידי אף לנתעב ונאלח הרבה יתר ממנו, אך אני לא ידעתי זאת, אמי, ומה אועיל אם אנחם עתה? —

— לא רק על הרעה הבאה עלינו אתמרמר, כי אם כי אירא פן דבקה בך חטאת גאון והיא הרימה ראשך לבחל בפלטי ולרגלי הגאון בא עלינו השבר, ולא רק עלינו כי אם גם על זרחיה—

בעיר אדם מלאה תמצא, ולה נדמה כי חבל מרצחים הקיפוה ביער. והמה דברו יחד ויאיצו לנחמה וכל איש הרבה לנאץ את שם זרחיה למען מצא חן בעיניה, כי אחרי אשר היא לא הוציאה עוד הגה מפיה ותבך, לכן גמרו כי אמנם כן הוא, כי נפשן תאבל על הבוגד אשר בגד באשת נעוריו ויעזבנה ענוגה. ומי יודע עד כמה הוסיפו לענות נפשן לולא באה להן תשועת פתאם: שוטר מבית המשפט עם אנשי חיל מזוינים באו הביתה. ויהי בראות המורים את האורחים ההדשים מהרו לברוח אחד אחד והשוטר נתן צו מבלי דבר דבר כי יקחו את האשה ובתה ויובילו אותן לבית האסורים, וכגויות בלי רוח חיים הובלו שתי הנשים ויסגרו אותן על מסגר בהדר צר ומלא אויר מחנק נפש מבלי מטה ומצע ואור נר.

יב.

אִישׁ חָסֶד.

קשה מחלמיש צור הוא האדם בבא עליו שואה, וגם הרך והענוג אשר יקצר רוחו ויהיה לאין אונים כאשר תחסר בטנו יום אחד, או גם שעות אחדות, הוא יהיה לעמוד ברזל בבא עליו פגע וצרה לשאת אותם בכח מאד נעלה. שתי הנשים, אשר מעודן לא ידעו בית האסור מה הוא, אשר גם לא עלה על לבן כי ישנם אנשים אשר כה ירבו לפשוע עד כי יסגרו כחיות טורפות בכלוב, הנה באו עד בית הבור מבלי דעת על מה ומדוע? הן גם להאיש הנורא על סביביו נתנה כפר נפשה חמשה שקלים, ומה יבקשו עוד מידה? נורא הוא הדבר הזה! על בלי עון ילקח איש ויקבר חיים ואין עוזר ותומך ואין שופט אשר לפניו יגיש עצומותיו. הן לקירות הקבר אשר בו נקברו אין אזנים ומי זה יריב ריבם? כי על כן נפעמו שתיהן ותשבנה כְּמֻכּוֹת בתמהון ושממון, כל הלילה ישבו על הקרקע ותאבלנה

הבית לבא, ובבאו וכראיתו את פרעוש ובשמעו את דברי האשה הטה אותה הצדה ויאמר: האיש הזה נורא הוא על כל סביביו, אל תרגיזי אותו —

— האם למאורת שודדים הביאני בעל העגלה המרצח? — קראה האשה בקול מר—הנה זרים יהדרו לחדרי ואין עוזר לי, הלא עליך לפנות את החדר מכל זר אשר יבא להרגיז את הסרים לביתך —

— האם אנכי שלחתי אותו הנה? —

— ומי קראהו? —

— כזביה המורה שלחני הנה — ענה פרעוש במנוחה— כי האשה הזאת שלחה לקרא לי ועתה תאמר לשלחני ריקם. חי נפשי כי לולא פני הנערה היפהפיה נשאתי, כי אז הורדתי אותה כרגע אל הבור —

— התפשרו ביניכם—אמר אדון הבית בשומו אל האשה פניו, ובראותה כי אין עוזר לה ולא תוכל לעזוב את בתה לבדה בחדר למען בקש לה נושא סבל, אשר יקח את כליה וישאם אל בית מלון אחר, שמעה לדבריו ותתן לפרעוש חמשה שקל כסף למען יעזבנה לנפשה, ובעודו על סף הבית והנה גם כלב בא שמה. בראותו את פרעוש נבוך וישאל: מה לך פה? —

— ומה לך פה? —

— אני באתי להשמיע פשר דבר בדבר זרחיה — — אך הוא עוד טרם כלה את דברו ולאחר אחד באו גם יתר המורים וכלם יחד פצחו פיהם ויחרפו וינאצו את שם זרחיה. והאשה האמללה ישבה על מקומה כנואשת מתקוה מבלי דעת מה לעשות. היא כבר קראה בקול גם התחננה כי יעזבוה, אך המה כלם יחפצו להטיב עמה ולקום לעזרה לה, ואיש איש מתאמץ לראות את פני היפהפיה אשר הסתירה פניה בכפה ותבך. כשעה תמימה עברה וצרת לב האשה גברה עד מאד בראותה כי אין עוזר לה והפחד אפפה מרגע לרגע עוד יותר בראותה כי כבר אתא לילה. כְּמֻכָּה בשגעון ישבה ותשכח כי

וכאשר פתחה האשה ותשאל: את מי יבקש? — ענה כי ידע לחוריען דבר נאמן בדבר זרחיה. כשמוע האשה את דבריו נתנה לו כסא לשבת והוא החל לספר להן בתחלה את כל פרשת תקפו בבתי המשפט כי כל השופטים יחד יסורו למשמעתו כעבדים נאמנים וכאשר יגזור אמר כן יקום, ואם גם במסתרים יסתר איש גם אז ידו תמצאהו, וכבר עשה כאלה רבות ומפני שמו יהמו כל אילי העיר וכל איש אשר דבר לו בבית המשפט אליו ישתחוה, אליו יתחנן להושיעו בצרתה, והוא איש אוהב חסד ועומד על יד נרדף, כי על כן אך טוב להאשה לשפוך כל שיחה בחיקו והוא יושיענה כי בלעדי זאת ידו נטויה לרדוף ולהשיג את דבורה הבוגד הגנב והבליעל, אשר שת במרמה גם לבת האדון נותן לחמו —

בתמהון גם ברעדה הביטה האשה בפני האיש המדבר אליה ותאמר: לא אבין אף דבר מדבריך —

— אם כן לא לקהה עוד אזנך כי זה האיש אשר גם את הבקשי אותו, גנב ככף מבית יונה בן אמתי, אשר בביתו הורה לבניו ויברח לאמעריקא? אבל אני כבר הצבתי שומרים והמה ישיבוהו —

— שקר הדבר!—קראה האשה — לא האיש אשר אבקש יגנוב ויברח, אולי תשגה ותחליפנו באחר, או תוציא דבה רעה עליו —

— זרחיה בן יחזקאל מארץ רומעניה אשר ישב פה שתי שנים גנב בכף מאוצר יונה ויברח — ענה פרעוש במנוחה.

— צא כרגע מביתי! — קראה האשה בקול גדול — ואם אין אצוה וישליכוך החוצה —

— אל נא, אל נא תרימי קולך כי לא איֵת מפניך, אני אמרתי כי תבקשי עזר לך נגד הבליעל הזה ועתה אחזה כי גם ידך תכון עמו —

— צא כרגע מביתי! — קראה האשה בכל כחה ובראותה כי הוא יושב במנוחה פתחה הדלת ותקרא בקול כי ימהר בעל

— את גד? גד הפתי, רוה עועים מסוך בקרב לב הנערה הזאת, כי תבחר בפתי ומשחת המראה כמהו — הביע אמריו אחר אשר סלסל תמיד את שפמו הצהוב.

— בלי ספק לא הניח לה זרחיה יורש אחר בלעדו — אמר כלב.

— אבל כבר באה העת כי יניח לה יורש, אני יודע כי כבר באה העת—קרא כזביה — זרחיה במו פיו התהלל בפני, אך כעת נדבר אודות האשה אשר שא״ה עליו, הלא דבר הוא, נוֶעֶן מה לעשות —

— בלי ספק גנב כבר גם להאשה הזאת כסף ויברח, כמו בבית יונה כן היה גם בביתה מרה, זאת אראה עין בעין כי כן הוא—קרא כלב ויבט סביבו.

כל בני העדה הנכבדה הביטו איש אל אחיו ותמהו על חכמת כלב להבין לגלות עמוקות מני חשך, וכמעט בקשו להללו על פניו לולא קנא בו בעל השפם הצהוב ויקרא אף הוא: אי אולי הניח יורש לבתה.—אף דעתו מצאה חן ועל כן התעורר אחר ויקרא: מי יודע, אם לא דברו בו השדכנים שדוך בהעלמה הזאת ואמה תשאל לדעת מי הוא ומה הוא —

— לולא ברח, כי אז קמנו כלנו להפר עצת השדכן הנבל הזה—קראו אחדים בקצף.

— אני אפתיר לכם החדה—ענה אף הוא חלקו איש כבן חמשים, אשר אמרו עליו כי הוא כותב לפעמים במכתבי העתים העברים ויעלים שמו—האשה הצעירה בלי ספק אשתו היא והוא ברח ויעזבנה ענונה. -— הדבר הזה מצא חן בעיני כלם ומרב שמחתם הוסיפו לשתית ופרעוש הוציא פתאם ספר הזכרון מחיקו ויאמר: זכרתי עתה ארוני כי דבר נחוץ לי בשעה הזאת, אלכה ואחרי שעה אשובה, אך הניחו גם לי מהיין — ובדבריו יצא אל המקום אשר דבר נחוץ היה לו שמה וברגע אחד היה שם, כי לא רחיק מהמרתף היה המקום, רק מעלות אחדות ממעל לו בחדר האשה והבת. הוא בא שמה וידפוק על הדלת

מכת לחי ולמי נתנה?—שאל פרעוש במנוחה מבלי הבט בפני כלב.

— ואותך הלא השליך המשרת ארצה—ענה כלב ויתעורר בקצף—הלא אם האדון ישלח איש זר מביתו לא תגדל הכלמה כאשר אם על יד משרת יושלך איש החוצה? ראין זאת אדוני? —

— גם אני מקנאה כי קנאתי בך דברתי כזאת — ענה פרעוש כדרכו — כי ידעתי נאמנה כי יד האדון תכבד מיד העבד ואם כן לקחת מנה אחת אפים —

— ועל זאת אתן עתה נקמתי בו, גם אחרי זרחיה הבורח ארדוף ואשיגנו —

— בזרחיה תדברו! — קרא כזביה — מה תדעו ולא אדע אני? הנה אשה עם בתה היפה כלבנה אשר לא ראיתי כמוה בכל היי שאלה אותי אודותיו ואני השלכתי שקוצים על האיש הזה —

— מי האשה? איפה היא? מה שאלה עוד? ומה היא בתה, נערה או אשת איש? — כאלה וכאלה שאלו כלם את המדבר, אשר רק מענה אחד ידע כי היא תגור בבית המלון הזה ולה חדר מיוחד—וכדברו כזאת הניד עפעפו—ובתה יפה עד מאד, והוא חשב כי מורה שפת צרפת תבקש, כי על כן אמר לה כי היא המורה הראשון בעיר לשפת צרפת —

— שקר בפיך — קרא אחד היושבים — לי עשר ידות בשפה הזאת ממך, הן אף מלה אחת לא תדע כמשפט ומה זה ישאך לבך? —

— מחר אשלח אותך לקחת לך את התלמידים אשר אמצא — ענה כזביה ויך בידו על ראש איש ריבו, עד כי ירד המכסה עד עיניו והוא התנשא ויאמר להשיב לו כמתנת ידו, אך יתר היושבים קמו בפניו וישיבו את השלום.

— גם את גד שמה נעמה בת יונה למורה תחת הבורח— קרא איש אחר מהחברה.

מבלי משים ותקותו חזקה כי עוד יצלח בידו להיות למקל חובלים לכל ישראל לא רק למגור מסביב, ואבות ההשכלה, המורים הביטו אליו ונהרו ויקוו כי אז ביום הגדול ההוא ישלם להם פי שנים שכר עמלם ואז תמצא ידם גם לשתות פי שנים ובלי ספק תרב לרגלי הדבר הזה גם השכלת ישראל פי שנים. לא כן פרעוש, דבריו היו אך מעטים אף כי פיו היה פתוח תמיד ושפתו העליונה גבהה למעלה עד כי נגעה בחוטמו הארוך מאד, האיש הזה נראה כלו כקש יבש וגם מראה פניו ושערותיו כמראה קש יבש היה, עפעפיו סְגרו תמיד עד החצי כמו תרדמת־תמיד אחזה בהן ובדברו התנהלה לשונו בכבדות כמו עיפה נפשו מאד, והדברים המעטים אשר דבר היו רק תהלה וברכה לראש כל מכיריו, אשר יאהב כלם ורק באהבתו את ישראל יאמר ליסרנו לפעמים כאב את בנו. וכל רואה את שני החברים האלה יחד השתאה מאד וישאל: מדוע חלו ורגזו כל יודעיהם הרבה יתר מפני פרעוש איש המנוחה מאשר פחדו מפני כלב, אשר רק כעוזר לפרעוש נחשב ולולא יראת פרעוש כי אז אולי כבר הסירו מורא כלב מעל פניהם? בפעם הזאת בא כלב ויצו לתת יין על חשבון החברה, כי חדשות בפיו, ואחרי אשר שטפו את גרונם קרא ברעש: זרחיה גנב כסף מבית יונה בן אמתי ויברח לאמעריקא —

— כמעט לא האמנתי כי הסכל הזה יתכם לעשות דבר כזה — ענה פרעוש בכבדות — יונה הלא בתרמית לקח לו את הכסף ומדוע זה לא יוציאנו מידו איש כזרחיה אשר אחרי כל הסרונותיו הלא מורה היה; טוב וישר הוא כי גם בכפו דבק מאום, ובלי ספק כבר נודע הדרך אשר בחר? האין זאת? —

— זאת לא נודעה עוד ולוא ידעתי כי אז רדפתי אחריו— קרא כלב — בלוית שוטרי החיל ונתתי בו נקמות על כי הוציא בלעי מפי ויכת את יונה לבלתי תת לי מאומה —

— האמנם לא נתן לך מאומה? הלא אני שמעתי בקול

איש יהודי למען יוכל להכות חרם כל ישראל בעבורו, הגביר בפחדו ימהר ויתן כפרו וינקה הפעם. ובמלאכה הנכבדה הזאת מנעו בטנם ממחסור וגרונם מצמאה ויהיו נכבדים בעיר, כי משכילים המה ויכתבו בשפת הארץ. שני אלה היו עוינים את זרחיה מאז ואף כי שנאו גם איש את רעהו תכלית שנאה, ולפי דברי האחד חרפה היא כי רעהו בשם אדם יקרא, בכל זאת עשו שלום למען התנכל אולי תמצא ידם לעשות דבר בליעל לזרחיה אשר תעבוהו מאד, על כי הוא העז מצח להוכיח ליונה בן אמתי את סבלותו על פניו על כי גם הוא בקש לתת להם שוחד לבל יתנו שם בתו לשמצה במכתב העתי ההוא ויונה שמע בקולו וישלך את האחד מעל המדרגה בידיו ואת השני אחז המשרת בערפו וישליכהו החוצה; ולא לבד את עשה להם זרחיה כי אם גם הרבה להשחית ויאמר כי המה לא ידעו כתוב אף מה בשפת הארץ ורק ערום יערימו ויפילו פחדם על נבערים למען הוציא כסף מידם בתרמית. כזאת עשה להם וישלח דברו ביד אחד המורים כי אם יזיד אחד מהם לדבר דבר אם טוב או רע על בת יונה אז ישבר כל עצמותיו; ולדבר הזה האמינו כי אף אם כילד רפה ידים היה זרחיה בעיני אביו יחזקאל הגבור, אבל בעיני כל מכיריו באשדות היה גם הוא כגבור, ושני הגבורים האלה, אשר לחמו מלחמת ההשכלה במו עטם, כזבובים היו לפניו ורב כחו למוללם באצבעותיו כקש יבש, כי על כן נבצרה מהם כל מזמה לעשות לו רעה ויחפשו כל היום עלילות להלשין אותו, אך גם זאת לא עלתה בידם ויטרו לו עברתם, ועתה בא היום אשר יבלעוהו. כלב מבית הכלבים הקטן והרזה אשר מצחו קצר ועיניו הקטנות והשחורות מבריקות ונעות בלי חשך, פיו רחב, לחוטמו אשר התראה כמו נשכו כלבים את קצהו ביום צאתו מרחם עוד היתה שארית והשארית הזאת גבהה מאד למעלה אל המצח, הוא היה ראש המדברים, כי הוא לא סגר פיו אף רגע וירעם בקול ויהרף ויגדף את שם כל איש אשר זכר בשום לב או

ולא יבין אף מה בשפת צרפת ובמרמה מצא לו בתים אחדים, אשר אדוניהם בוערים בורים ורקים המה, ואני אשר שמי נודע בכל העיר למורה שפת צרפת מאין כמוני, אמר האדון זמרי, הלא טוב טוב כי אעשה חסד את האשה הגרה ואשלח לה מורה טוב תחת רועה רוח. — אם כי לא עת שחוק היתה להאשה בכל זאת עבר שחוק על פתחי פיה בראותה את משוגת האיש אשר אמר כי מורה לבתה תבקש ועל כן מהר להבזות את בנה ותאמר: שגית מאד! לא מורה אבקש לי כי אם את זרחיה אבקש ואם מורה טוב הוא או אין אחת היא לי, אנחנו נקבלנו באהבה — האיש עקם שפתיו ומבלי דבר דבר מהר לצאת כמו בקש להשיב לו ברגלים ממהרות את העת אשר בלה להבל, ובצאתו, שבו הנשים ותבקשנה מנוחה אשר בפעם הזאת נתנה להן, כי שעות אחדות לא הפריעו אותן ותשכבנה במנוחה עד אשר רד היום, מבלי דעת את המבוכה אשר באה לרגלן.

יא.

המורים.

שאון קם בבית ההוא במרתף אשר שם יתקבצו החוקרים ממסך אחרי ארוחת הצהרים ובראשם „חברת המורים" כפי אשר נקראו בשם המשרת או „שר המשקים". החברה אשר נקבצה כמעט יום יום ולהם שלחן לבדם וזר לא יתערב בתוכם. חדשות הביאו היום אתם, לא רק כזביה לבית השקרי, כי אם גם כלב מבית הכלבים ופרעוש לבית השרצים, שני אלה אשר אך בקהל המורים יחד כבודם והמה לא יורו רק יכתבו לפעמים מכתב פלסתר על אחד הגבירים בשפת הארץ ויגישוהו להגביר ובפחדו פן יהיה לבוז, כי ידע את דרך המכתב העתי בעיר ההיא, אשר יקבל באהבה כל דבה רעה וכל עלילה על כל

יאתה תורה — ובדברו העביר ידו על זקנו שבע רצון ויחפוץ לדבר עוד אבל האשה מהרה ותאמר: כל זאת טובה ויפה עד מאד, אך מה לי ולבני בית המלון? —

— הלא הארון שלמה זמרי — —

— מי הוא זה האדון הזה? — שאלה האשה.

— הטרם תדעי גברתי שם האדון בעל בית המלון? — קרא האיש בתמהון.

— אני שמעתי כי יקראו בשמו שלמה הצופה — —

— הס! — קרא האיש ויתבונן לכל רוח ביראה, גם בקירות התבונן פן שמעו את הדבר וישמיעוהו לאדוניהם — בשם הזה יכנוהו שונאיו והוא ירגז והתקצף כמשוגע בשמעו כדבר הזה —

— תודה לך על כי הורותני, אבל השמיעני דבר ברור מה לי ולבני האדון זמרי? —

— הלא הוא אמר לך כי ישלח את המורה אשר בביתו הנה, ואני הנה אכבד להשמיעך כי אני הוא מורה ילדיו? — ענה האיש בגאון לא מעט ויקם וישתחו לקראת האשה.

— ואתה תדע את המורה זרחיה בן יחזקאל? —

— מה לי ולדעת אותו? — ענה האיש בקול כמו נכלם מדבריה — הן לא את אנשים כמוהו אארח לחברה, מקומי יכירוני בבתי ראשי העיר ולא מורה כמהו הנני —

— ולמה זה שלחך בעל בית המלון הנה? — קראה האשה בקצף.

— יען כי הוא איש טוב וידרוש טובת כל הסרים לבית מלונו — ענה האיש בגאון וירם ראשו.

— אבל אני שאלתי אותו אם ידע את זרחיה המורה והוא אמר כי ישאלך אותך ואם לא תדעהו מה לי ולך? —

— האדון זמרי טובת הסרים לביתו יבקש ויאמר בלבו כי כבר נכו אנשי מרמה לפתות אותך לקחת מורה שפת צרפת לבתך את זה האיש, את זרחיה אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו

שפתיו כאיש אשר לעיניו נפלו שתי הנשים משטים ארץ ויאמר: מורה? ומה יורה? —

— שפת עבר, אשכנז או צרפת —

— אני אשאל את המורה אשר יורה לבני, בלי ספק ידעהו, עד מהרה אשובה — קרא ויסגור הדלת אחריו. כשעה תמימה ישבו שתי הנשים ולא הסירו את שמלותיהן, וכאשר נלאו לחכות התפשטו את בגדיהן ותאמרנה לנוח, וברגע ההוא נשמע קול קורע הדלת, לא כי יד דפקה עליה כי אם יד אשר תאמר לפתוח בחזקה.

— מי שם? — שאלה האשה.

— פתחי הדלת כי מבעל הבית הנני שלוח — ענה קול איש, אחרי אשר בקשה האשה כי יחכה כרבע שעה והאיש הראה נדבת לבו לתת שאלתה, שמו הנשים שנית את בגדיהן עליהן, ובפתוח האשה את הדלת בא ההדרה איש כבן ארבעים שנה גבה קומה ולא בריא בשר, עיניו ירקרקות וזקנו צהוב ופיו עקום מעט אל צדו וגם עינו הימנית נטתה מעט הצדה כמו הפה, לבוש בגדים שלמים ונקיים, כי על כן הביט לרגעים בבגדיו וינקם, ובעמדו עוד על סף החדר פתח פיו ויאמר: אכבד לקרוא בשמי לפני הגבירות, שמי הוא כוביה, לבית השקרי —

— ומה הביא את אדוני הנה?—שאלה האשה אשר פניה העידו, כי עוד בטרם פתחה שפתיה עמו כבר לא מצאה חן בעיניה.

— האדון בעל הבית אשר גם הוא על משכילי עירנו יחשב, אף כי בית משתה כשר לו ויתפלל בבית התפלה אשר להסידים, בכל זאת נפקחו עיניו לראות באור ההשכלה ויתן את בניו ללמדם לשון וספר וכאחד הגבירים ישלם ביד נדיבה בעד הלקח אשר יורוב, ואמנם לא להחו יכלה כספו, כי הנערים ילכו הלוך וגדול בכל מדע, יען כי כשרינות להם וגם להמורה

המיוחדים, אבל האשה מאנה לדעת מקור עשרו ותאמר לו כי כאשר יהיה לה חפץ בו אז תשלח לקרוא לו —

— בלי ספק סחורה תקני, אני אלך אתך ותקני הכל בחצי המחיר, ואם לבדך תלך יונו אותך מאד, הן כל בני העיר גנבים, גזלנים, הומסים המה, וכי יראו גר יתנפלו עליו ויפשטו עורו, אך אני אהיה חומה על האורחים אשר בביתי יגורו— —

— כעת עיפות הננו מעמל הדרך — קראה האשה כמעט ברגז בראותה כי האיש ישגיה בלי חשך אל בתה.

— ידעתי, ידעתי, אבל אל תשכחי את כל אשר אמרתי לך ואל תפני אל דברות נשים, כי כן דרככן כאשר תפגשנה אשה רעותה אז תספר האחת להשנית נפלאות, כי קנתה בלי מחיר והיא תאמין ותלך גם היא לקנות ואני לא ארע עד מה, ובאחריתן תנחמנה כי סחורה בלה — — —

— אבל אנחנו לא באנו הנה לקנות כל סחורה — קראה האשה ברגז.

— לא לקנות סחורה? אבין, אבין, בלי כל ספק שדוך—

— אבל הלא אמרתי לך, כי כאשר אמצא חפץ בך אז אשלח לקרא לך, ועתה עת לנו להחליף שמלותינו —

— כרגע אלך, לא אפריעכן, רק חפצתי לדעת אולי אוכל לעזור לכן, כי בכל נפשי אחפוץ לעזור לכל הסרים לבית מלוני —

— אמי, שאלי את פיו אולי ידע את זרחיה — קראה העלמה בשפת צרפת, מבלי הסב עין מהקיר בהביטה אל תמונה התלויה עליו.

— את איש נבקש—קראה האשה—אולי נודע לך בעיר הזאת איש בשם זרחיה בן יהוקאל מרומעניה —

— זרחיה בן יהוקאל? מה הוא סוחר, כרסור, רופא או יודע משפט? —

— הוא מורה לנערים—ענתה האשה. בעל בית המלון עקם

הן לא נשכב יחד בחדר אחד את כל האורחים — קראה האשה.

— בביתי לא תאנה לארח כל רעה—קרא שלמה וישחק.

— אם כן אין בביתך חדר למעני? —

— אין בביתי חדר? מה תדברי? חדרים יש די והותר, אבל אַתּ הן חדר מיוחד תבקשי —

— יהי כדבריך, חדר מיוחד —

— גם חדר מיוחד יש, אבל --

— אבל? —

— אבל מחירו פי שלשה מחדר אחר —

— ומה מחירו? —

— שלשה שקלים ליום בעד החדר, חצי השקל להמשרתים חצי השקל בעד מטה וכרים וחצי השקל בעד עצים להשיק את התנור —

— להשיק את התנור? — קראה האשה בשממון ותבט בפניו, כמו בקשה לראות אם לא הֻכּה בשגעון.

— ומלה זה תשתוממי? הק הוא בקיץ ובחרף לשלם חצי השקל בעד עצים, ואם תחפצי אתן לך להשיק את התנור כאשר תחפצי —

— אם כן נלך לבקש לנו מעון באשר נמצא —

— ואת תדמי כי תמצאי מעון טוב מזה?—שאל בעל בית הכלון כמו דאבה נפשו מאד לשמוע כאלה, ואחרי אשר אמרה לו האשה כי יקר מאד מחיר החדר ואחרי אשר הרבה להוכיח כי חדר מיוחד חדר מיוחד הוא וכי יתן לה עצים להחם את התנור כחפצה, נתן לה חדר אשר חֻמּוֹ גדול כמו לוא השיקו זה עתה את התנור, כי על יד חדר המבשלות נשען החדר הזה והקיר האחד הוא קיר התנור, ובכל זאת לא חשב לה יותר משני שקלים ליום, יען כי הכיר בה כי אשה נכבדה היא ותבקש לה חדר מיוחד רק למען הסגר בו, ולולא זאת לא נתן לה חדר מיוחד, כי כל עשרו עשה אך מן שני החדרים

העיר הגדולה אשר איש יהודי ארוניו, אף כי בתי מלון רבים המה המלאים צחנה ורפש בעיר ההיא. נוכח בית התפלה הגדול יעמיד בית המלון הזה, אשר בו יבאו לגור רק אלה אשר יבקשו לקחת סחורה בהקפה או לבקש אשה עם נדה, גם שרכנים ידועים ירהבו עז בנפשם למצוא שמה מנוחה, גם אלה אשר יאכלו רק מאכל כשר ויכבד עליהם ללכת אל הארוחה ולשוב אחרי כן אל בית המלון, וכל אלה אשר בעלי העגלה יביאום מבלי שאל את פיהם אל בית המלון הזה, ואחרי כי יורידו את כליהם וארגזיהם ויביאום אל הדר, אז יותרו על מקומם אם יחפצו או אין, כי חק הוא לבעלי העגלה לאכול ממבחר הזבח ולשתות מהיין הטוב ולא מעט ומאומה לא ישלמו מחיר כל הבא אל פיהם, כי על כן נטל עליהם להביא אורחים אשר ביום השלום ישלמו גם בעבירם. הבית הזה גדול ורחב ידים היה אך רק תחתיים לו והחדרים רבים מאד בתוכו, אבל לא סגורים על מסגר כי אם כחדרים בבית מרחץ אשר רק למען יתפשטו וילבשו הבאים את בגדיהם נפרדו ודלת ובריח אין להם. ולמה להאורחים לסגור דלתים? האם גנבים ימצאו בבית? ולוא גם ימצאו מה יגנבו, האם את השדוך מהשדכן או הפזמון מהבדחן או האשה מהאיש אשר יבקשנה עם הנדה ועוד לא מצאה? או את ההקפה מיד הסוחר? הן ביום אשר ימצא האיש את האשה והסוחר את הסחורה והשדכן והבדחן מחיר השדוכים והפזמונות אז ימהרו לעשות דרכם. אבל שתי הנשים בקשו להן חדר אשר יסגר על מסגר.

— חדר מיוחד? — קרא בעל הבית, איש קצר קומה ודל בשר, זקן קטן וצהוב יכסה את קצה הלחיים והוא ינוע בלי חשך בידיו ורגליו וכל גוו וקולו דק כקול האשה, אך הוא יאמץ כחו להרימו ולשחק בקיל, אשר על כן הסבו בלי כל ספק את שמו לשם „הצופה" — חדר מיוחד? כן, חדר מיוחד, הא, חדר מיוחד? —

— הלא אמרתי כי חדר אשר יסגר על מסגר דרוש לי,

ירעה כי מבעד החור, אשר בין הקרשים שהיו כקיר מפריד ביניהן ובין הדר שני, ישקיף איש אשר ילך כעת לרבו ברגש לבקש ממנו כפור עון, כי אז אולי התחלחלה גם בשבתה בחדרה סגורה על מסגר, אבל היא לא ידעה זאת, והחסיד נלאה לעמור עוד בראותו כי היא עודנה יושבת בשלמותיה, ובלי ספק ירא מהעברה להתבונן בבגדי נשים, כי על כן עזב את הקיר וילך לו לבקש לו מקום אשר לא תכשילהו האשה בבגדיה. והנשים אספו אליהן רוחן ותדברנה בקול דממה לבל ישמע לאיש, אבל כל אלה היו אך למותר, כי כאשר פנה החסיד וילך לו לא שם אליהן איש את לבו, כי לחמשה האורחים אשר ישבו אל השלחן היתה המלאכה דיה לשפוט ולהוכח, אם ליין רומעניה או ליין בעססאראביע לתת היתרון, ואחרי כי אין מוכיח ביניהם לכן נתנו לשניהם היתרון, עד כי דמה האחד כי מצא אות ומופת כי יין רומעניה טוב הוא, כי ראה בראי המלטש כי לחיו הימנית אדומה מלחיו השמאלית ויגזר אמר כי יין רומעניה האדים אותה ואות הוא על תקפו, ויתר היושבים שחקו וינסו גם המה לראות אם אות נאמן הוא, אך עוד לא נוכחו, כי לשנים האדימו שתי הלחיים ולחיי האחד היו רזות וחורות כמקדם והחמישי אמר כי אודם הלחיים לא אות ומופת הוא כי היין טוב הוא, כה חוו דעתם ואף לא אחד מהם שם לבו כי בחדר תמצאנה נשים, והאורח הששי, הוא זרחיה, מהר לשכב על מטתו למען ישכים קום עוד בטרם בקר כי חש הוא לדרכו. ובכן שלום היה להנשים בלילה ההוא, אף כי לא חדלה הנערה מנשוק את אחיה ומחבקו בחלומה עד אשר היה היום גדול, והוא הרחיק ללכת וירחק מהן כשתי פרסאות. והנה מבלי דעת כי את אשר בקשו היה אתן בבית אחר, כאשר יקרה כה בחיים לא אחת ולא שתים, שכרו להן עגלה חדשה אשר בה עשו דרכן עד באן למחוז חפצן, לאשדות.

העגלה עשתה דרכה ישר, מבלי שאל העגלון את פי היושבות, אל בית המלון אשר לשלמה החצופה, האחד בכל

ימהרו לברוח לארץ מולדתם אשר כבנים תחשבם וכבני אדם תרים ראשם, ומי זה יספוק כי כל אלה המה יען כי לא יבינו ערך המשפטים הצדיקים אשר נתנו להם להשותם לכל בני הארץ? וגם שתי הנשים אשר למראיהן הכירן כל איש כי עבריות הנה, כי עיניהן נגרו דמע, גם שתי הנשים האלה לא הכירו חין ערך המשפט הטוב, אשר ישוה אותן ביער לכל בני הארץ ותבחרנה לעשות יום ללילה ולסור לבית מלון בעוד היום גדול ולעזבנו כאשר כבר יצא השמש, ואשר על כן קצה נפשן מאד גם בהמטה בבית המלון כמו בהעגלה. אבל בכל אלה עוד לא נלאו נשוא ועוד פניהן מועדות הלאה הלאה, אל המקום אשר שלשום עזבהו זרחיה, כאשר הוא שאף ללכת אל העיר אשר עזבו שתי הנשים זה ארבעה ימים. אולם למה זה ארבה בחדות וסודי כבר נגלה לכל קורא מבין, כי שתי הנשים האלה היו אֵם זרחיה ואחותו. אחרי אשר נגרו עיניהן מבלי הפוגה על כי אבד חזון מבנם, נתנו כל אשר להן בכסף ותלכנה לבקש את זרחיה בעיר אשדות אשר ידעו כי שם מקומו, כי עוד לפני שלשה ירחים בא עדיהן מכתב ממנו מהעיר ההיא ובלי ספק חולה הוא בעיר ההיא ולא יוכל לכתוב. זה ארבעה ימים אשר ענו נפשן בעמל הדרך ועתה רוח לרוחן מעט, כי הגיעו עד הגבול ותעבורנה אותו בשלום ולא רחוק ממנו סרו אל בית המלון אשר המטות המוכנות בו להאורחים אחיות או בנות העגלות היו. ולא לעתים רחוקות הכיר בעל עגלה יתד תקועה במטה להחזיקה על עמדה כי היא לֻקֳחָה כצלע מירך עגלתו, ובלי ספק התעורר ויתגעש לולא נחם נפשו בתקותו, כי בלילה, בנפול תרדמה על בעל בית המלון, יוציא תבן לסוסיו מאֻרותו וישיב לו אשמו וחמישיתו יוסיף עליו כדת. ובבא הנשים שמה מהרו כאשר עשו תמיד ותסגרנה בחדרן לבל יראה איש את פניהן, כי אף אם בבית המלון הזה לא יראו מפני שודדים, אך זאת ראו כי עינים נכונו להביט בפני העלמה אשר הֻטלה למראה גבר ותתהלהל, ולא

גם יעשו אחיהם יושבי הערים בבאם לבתי היהודים ללמדם אהבת ארץ מולדתם והעם היושב עליה. ותחת אשר רב עמל השומרים האלה מעמל יושבי הערים והכפרים, לכן הסירו גבולות הדת ולא יפר בעיניהם יהודי לפני אינו יהודי, והדבר הזה יקום כעד ממהר ביהודים לענות כחשם על פניהם בהתאוננם כי לא ישוו בכל לעם הארץ, כי אמנם לא כן הוא, רק בערים וכפרים לא ישוו להם, אבל בדרכים משפט אחד ליהודים ולבן עם הארץ, לשוע ולעבד, אם אך ישא אתו מאום יוסר סִבְלוֹ, ואם לא יבין לערוך הין ערך עוזריו וצדקתם יחלצו גם נפשו מכל צרותיה;

אולם הן כבר ראינו רבות כי היהודים לא יבינו ערך המשפטים הצדיקים אשר יעמידום בתור אנשי המעלה כאשר יתנום להם ויבחרו להפרד ולהשפיל גום, הן מי זה יעצור בעד בני ישראל בגאליציע לבל יהיו לבני אדם אחרי כי משפטי אדם נתנו להם ובידם לחנך את בניהם בבתי ספר ולעשותם לאנשים, אחרי כי כל משרה ופקודה לא יבצר מהם וגם מהם יִבָּחרו לשבת ראש בבתי המחוקקים וגם המה יהיו שרי צבא אם יהיו ראוים לכך, וגם בידם להיות לשם ולתהלה ולתפארת, והנם הולכים אחורנית מאז נתנו להם המשפטים הצדיקים, לא ילמדו ולא ילַמדו את בניהם והנם שולחים ידיהם בכל משלח יד אשר נאלצו לאחוז בו בימי הרעה והמצוקה, והנה רֻבם פראים נבערים, פוחזים ורקים בארצם ובארצות אשר שמה יבאו, כמו בארץ רומעניה, אשר באו והתישבו שמה ויביאו שמה את הפאות הארוכות והפקיאות הנסרחות, המלמדים והצדיקים, מלוי בנשך ומחרחרי ריב, ובעת אשר יתר היהודים אשר מארץ רוסיא באו רֻבם בעלי מלאכה המה הנה בני גאליציא המפארים בני מלכים הם, ויהללו את התורה רק יען כי ימאסו בחכמה, ומן התורה ימשכו ידם, יען כי בכל עבודה תגעל נפשם, והיה אשר בכף לו יחיה בנשך ואשר אין לו בכף ישלח ידו לאסוף נדבות, ויוסיפו שבת בארץ אשר תשימם כעפר לדוש ולא

נשתומם על זרחיה אשר גבר היה, איש מבקש לשנות מצבו, לעשות עשר ולהציב לו יד בתבל, על כי שש על הגאולה ועל התמורה, אם גם נשים, אשר לרן פזר הטבע סבלנות ביד נדיבה והגברים ברוב החסד הוסיפו מתנות כיד הגברים על מתנות הטבע ויחד שמו אותן כאיצר לכל סבל ותלאה, אם גם שתי נשים ששו מאד על המטה, אשר אחרי שעה בחלה נפשן בה. אבל לבל ימהר איש לחרוץ משפט שתי הנשים האלה בפתגם הנודע „נשים דעתן קלות" נמהר ונשמיע כי הנה מארץ רחוקה תבאנה וזה ארבעה ימים תתנהלנה בעגלה קטנה וקצרה אשר תחג ותנוע בנגעה באבן, ואם הרם ירים היושב את קולו אז תטה כרגע הצדה לאמר: דום ואם אין אשליכך ארצה!—וזה פעם ושתים יסרה את נשואותיה במוסר כזה, כי על כן לא נאשים את נפשן על כי קצה במוסר הזה, אולם גם על כי בחלו בהערש אשר נחמן מעמל היום לא נוכל לבא עמן במשפט, כי כבר שבעה לה נפשן הענג והנחומים האלה עד בלי די, כי אחרי אשר עברו ארבעה ימים בארץ רומעניה, ארץ אוהבת משפט, ארץ נוהגת חקה אחת לכל עם הארץ, ואם תתן להאחד לעשוק לעין השמש אז תרשה להשני לחתור בחשך בתים, כי על כן חלקה את הארץ בקו: ליושבי הערים הגדולות נתנה את היהודים וחילם לאחוזה, ליושבי הכפרים את היהודים היושבים בכפר, ולאלה אשר לא בית ולא מושב להם נתנה את היערות למחבא להם והמה יפשטו גדוד על כל עובר להקל ממשא סוסו, אחרי כי הדרכים רעים מאד והעגלה תעלה ותרד מהר לבקעה ומגבע לתהום ותשוב ותשקע בטיט היון וכרגע והנה עד צואר יחצו הסוסים לעבור מי פלג, כי על כן הפקדו שומרים (בלי ספק המה מחברת המגינים על החיה ועל הבהמה לבל יענו את נפשן, כאשר ימצאו כאלה בערים רבות מגינים אשר יכו הכה ופצוע את הרכב על כי יניף שבטו על סוסי) להקל ממשא העוברים, והמה יסירו כל ארגז וכל שק העמוסים משא לעיפה על העגלה אשר תעיק תחתיה, וישאום אל מאורתם שלומים לעמלם, באשר כן

י.

אוֹהֵב גֵּרִים.

כמו נשברו כל עצמותיו כן משש זרחיה גויתו מכף רגלו ועד קדקדו ויחש מכאוב בשכבו בלילה בבית המלון בעיר תבלה על מטה אשר גם היא לא רכה ולא תתן ענג יותר מהעגלה, אשר בה נמשך אליה. כמו שתי אחיות מבטן אשר היו לשני אנשים שונים לנשים, האחד סיחר והשני חכם, או האחד סנדלר והשני שר ושופט, אשר בכל תהלוכותיהן תהיינה זרות אשה לרעותה ובכל זאת העין הבוחנת תכיר כרגע כי אחיות הנה בני אם אחת, ואם גם האחת תשב כגבירה ספונה בהיכל והשנית בביתה לא ישבנו רגליה; בקול, במראה, בתנועת הגו יוָדע מקור שתיהן,--כן גם העגלה והמטה כשתי אחיות נראו כרגע לכל אשר זכה לבא בחברתן, אם כי העגלה לא ידעה מנוח, כי נטל עליה לטלטל כאומנת את השוכבים בחיקה והמטה על עמדה תעמוד, בכל זאת זכר הנודד בהתהפכו מצד אל צד והמטה השמיעה קולה, את קול העגלה בגרסה בחצץ אופניה, בעגלה קצר המקום מהשתרע וגם המטה שמה גבול לרגלים לבל תארכנה מאד ותאמר להן עד פה תבאנה, בעגלה נלחם נלחם את הקש אשר עלה בפיו ובאפו ובעיניו וגם במטה לא נח מהמלחמה הזאת, רק כי בעגלה סבוהו שרצים בעלי כנפים ובמטה רק אלה אשר רגלים להם לנתר על הגויה, ואם כי קטנים המה מאד בכל זאת יפילו אימתה על כל לבל ישלחו בהם יד. אך אחרי כל אלה נעימה היתה המטה להאורח יען כי נמלט — מהעגלה, כאשר ביום המחרת נעימה היתה לו העגלה, יען כי ידע נאמנה כי חלץ נפשו מהמטה, הנה כן הוא יצר לב האדם רע מנעוריו ולא ישמח בחלקו, רק לחליפות ותמורה ישא עינו וישיש עליהן עד בא חליפתן. אבל מה

שפרה נחלתך בארץ החדשה תברכך נפש הדורשת אשרך וטובך בלב נאמן נעמה".

— ברגע הזה אכתוב לה ואשמיענה כי לא לארץ החדשה אשים פעמי למען תדע — קרא זרחיה.

— אבל הלא היא תחשוב כי כבר עזבת את העיר — ענה גד.

— ומה אעשה—קרא זרחיה ביגון—אפחד מאד פן תחשוב כי הלכתי ולא אשוב, נמהר היית בדבריך אשר השמעת אותה —

— אם כן הלא אוכל היום לאמר לה כי לא לארץ החדשה כי אם לעיר מולדתך שמת פניך —

— טוב הדבר, אני אכתוב לך מכתב אשר בו אודיעך הדבר הזה — קרא זרחיה ועיניו אורו כי רעיון חדש החיה רוחו וישב ויכתוב לו מכתב, שבו ישמיענו כי שב ממחשבתו אשר השב ללכת לארץ החדשה, כי רגש חזק מחפצו יאסרהו בעבותות אל העיר הזאת, ובתחלה דמה כי יצלח בידו להשביח רגש לבבו אך עתה ידע כי לא יוכל, ועל כן שם פניו לעיר מולדתו למכור את ביתו ונהלתו למען ישוב אל העיר הזאת את אמו ואחותו וישלח במקנה וקנין ידיו ועד עבור שני ירחים ישוב אל העיר. ובמכתב ההוא הסגיר מכתב גם למען נעמה אשר בו ישמיענה את כל אשר שמע בדרך בבית המלון מאחורי הכותל בדבר שני אנשים אודותיה ויפילו עליה גורל ויזהירנה מהלכד בפח. וגם לה אמר כי יקוה כי לא יארכו הימים וישוב להתענג בחברתה, כי רק לבל יהי מרה בבית אביה נשבע באפו, אבל לבא שמה כרע ומודע יוכל כחפצו. וככלותו את המכתבים רוח לו ויכן הכל ויסע ביום ההוא לא באניה כי אם בעגלה אשר שכר לו עד קצה גבול ארץ רומעניה, אשר לשמה אחז בשרו פלצות ואשר קוה להלץ ממנה נפש אמו ואחותו, שארית מהמדיו בתבל, לבל ישוב וירא עוד פניה עד עולם.

— ומי בקש זאת מידך? למה לך להתערב בדברים אשר לא לך המה —

— הן אתה אמרת לי כי שמה פניך מועדות והנערה שאלתני, ומה יכולתי לענות אותה? --

— אבל אני לא לארץ החדשה אשים פני, כי אם אל אמי ואחותי לראות פניהן —

— טוב הדבר מאד — קרא גד בשמחה.

— גם אני אדע כי טוב הוא ולא למען נחול תהלה ממך אשמיעך כזאת, רק למען תדע כי בעוד שני ירחים אשוב הנה עם אמי ואחותי ואבחר שבת בעיר הזאת —

— ועל זאת ישמח לבי מאד — ענה גד בתם. בתחלה התעורר זרחיה ויתקצף בשמעו המענה הזה, אבל בראיתי את פני גד ואת התם אשר ילין עליהם התנחם ויאמר: ידעתי ידעתי כי אוהב אתה אותי, אך לב רגז לי היום. וביום הזה תמצא ידך להראות לי אות לאהבה, בידך אפקיד עתותי —

— וכל עוד רוח באפי אבקש לעשות כל אשר תחפוץ ואשר ייטב לך —

— לכן ידוע תדע—ענה זרחיה בקול כמתחנן—כי אנחם מאד על כי מהרתי לעשות הדבר הזה — —

— אבל אני אדמה כי עוד לא כלית את המכתב — קרא גד.

— צדקת — ענה זרחיה ויוסף לקרוא: „אבל חללה לי מדבר אתך משפטים, כי בלי ספק כן יעצך לבך ולא נכספת לראות פני אחד ממנו, כי לולא זאת כי אז שמעת לדבר בקשתי לבוא אל ביתנו. אך יהי כן או כן, שמך וזכרך יהי תמיד בפי ומדי אזכירך כן יהגה רוחי כבוד לך ולעד לא אשכח את כל החסד אשר עשיתי עם אָחי ועמדי.

לעשות רצונך חפצתי ואעשה כבקשתך להמציא לאוהבך מוצא למחיה. ואם יהיה את לבך להשמיענו מה עמך, ואם

דברים כפיו להזהיר אותה מהרשת, וכל רגע כשנה נחשב לו ויקצוף מאד על גד על כי יאחר לבוא וכבר נתנהו לאיש שוכת טובה ולגבר לא יצלח אשר לא ידע עת לחפץ, ומי יודע אם לא גם לאיש מרמה ואולי גם למרצה שכהו, לולא בא אליו אחרי שעה ומכתב בידו.

— אני אמרתי כי אצא העיר ופניך לא אראה עוד — קרא זרחיה ברגז בראותו פניו.

— אבל הן נטל עלי לחכות עד אשר תתן לי העלמה את המכתב —

— והמכתב מכתכה הוא? ולמה זה תרבה דברים? תן אותו הנה — ובדברו לקח המכתב מידו בחזקה כמו אם בקש גד לגזול אותו. גד התבונן בו וינע את ראשו, וזרחיה קרא בקול כדברים האלה:

„מורי ומלמדי הנכבד!

כמורה לי אחשבך וכן היית לי, כי אתה הוריתני לבחר ולמאס ואחרי דבריך לא שניתי, ומה מאד עגמה נפשי כי לא אוסיף הבט אליך ולשמוע ניבך הנעים, כי השטן הרחיקך מעל גבולנו והגלה ממנו, אבל גם אתה לא כן עשית, בהפרדך מעלינו מבלי ראות פנינו, ועליך היתה החובה לראות את אבי אשר התעבר על דברך את אחיו ויקימהו לאויב לו, ולרגלי הריב הזה חלה אבי את חליו והנהו שוכב על ערש דוי. משפט מעקל מצא מסלות בלבך כי אבי גם הוא יבחר בדרכי כל אילי הכסף ואני כבר יסרתיך לבל תחשוב כזאת, כי לא כן דרכו, כי יכבדך מאד ואתה מאנת האמן, כי על כן היתה כזאת, אשר בעת אשר הוא נלחם בעדך את אחיו ויהלה עליך, בעת ההיא הקילות איתו עד לבלי ראות פניו בטרם תלך מעמנו אל ארץ רחוקה כזאת, אל ארץ החדשה — — — —

— מי הגיד לה כי אל ארץ החדשה אשים פני? — קרא זרחיה.

— אנכי הגדתי לה זאת — ענה גד.

אגיד לך כאשר בלבבי, כי טוב טוב לה כי תבחר במורה ותהיה לו לאשה מאשר תבחר במורה ותהיה אחרי כן לאחר—

— ואתה כזאת תאמר! ואיפה תקח לחם אם בנות העשירים תהיינה למורים? —

— באזני העשירים ובנותיהם לא אדבר כאלה, אך באזניך אוכל לדבר דבר אמת, וראה זה אזהירך לבל תבלה העת בדברי הבל, כי נעמה בת יונה לא תהי לך לאשה עד עולם—

— תשגה מאד, ואני אומר לך כי כאשר תְּוָדע לי אז תחפוץ בי, כי איש סוחר ומשכיל ימצא חן בעיניה הרבה יתר ממורה דל. בקש תהבולה להביאני אל ביתה, כי אחפוץ לראות פניה —

— לא אוכל —

— כל תוכל —

— אבל הלא השמעתיך —

— ואני אהרת אשמיעך. כמה ינתן לך במחיר עמלך כאשר תמצא ידך להוציא שדוך למענהו? הלא שנים ממאה, האין זאת? —

— גם שלשה ממאה נתנו לי —

— לכן שמע, אם יצלח בידך להוציא את השדוך הזה, אז אתן לך החלק העשירי מהכסף. השמעת? —

— שמעתי — ענה השרכן אחרי רגעים מעטים — אבל— —

— מה אבל, הנני אתן לך כתוב וחתום —

אם כן אנסה—וברגע ההוא נשמע קול משק כוסות ושחוק וקול קורא „לחיים", „למזל טוב".—בשעה תמימה נשמעו הקולות האלה ואחרי כן חדלו וקול חצעדים אשר נשמע על המעלות העיד כי שני המדברים עזבו את החדר וילכו להם. ורחיה קם ממטתו ברוח כים נגרש מהדברים אשר הקשיבו אזניו. כמו לוא שמע כי מרצחים נועצו לב יחדו לגנוב נפש נעמה כן רגז ופחד בשבתו ויהכה בכליון עינים לבא גד, למען יוכל לשים

נגמר כרגע, והמלומדת בכתה בתחלה בכיה של חנם ואחרי כן יללה למוסר אב ותשבע כי לא תלך אל החפה, וביום החפה התעלפה ותאמר כי תטרוף נפשה, מדי אזכר זאת אשתק מאד — וקול שחוק גדול פרץ מהפה אשר דבר עד הנה.

— ומה היתה אחריתה? — שאל השני.

— בלי ספק נחמה ממחשבתה כי לא הפצה להקים דברה בטרם תשאיר „קדיש" אחריה, ועתה תוכל לעשות זאת בלי כל ספק, כי בשבוע העבר הביאה „קדיש" לעולם —

— ומה נעשה את בת שמואל הכהן? —

— לוא הפצה היא לטרוף נפשה כי אז יכלה לעשות זאת גם קודם החפה כי „קדיש" כבר היה לה — קרא האיש בשחוק גדול.

— האמנם? — קרא השני.

— אמנם כן. המורה לשעות אשר בבית שמואל, המבכה תמיד לשבר ההשכלה, חמל על האמללה המשכלת, אבל היא לא אמרה לטרוף נפשה, ותהי להפך כי שמחה מאד גם על איש חסיד בלי מזון ומחיה —

— ובת משה מיוחש? —

— היא לא מצאה עוד חפץ במורים, כי היא כבר כלתה חק השכלתה עוד בבית הספר. . .

— אנכי אדמה כי אך התולים תבחר —

— שפת אמת יהגה הכי תמיד, אבל לא כאלה היא נעמה, כי אביה יתננה לעשות כחפצה. הוא סכל נורע, אך לך אומר כי ישכיל עשו מכל האבות החכמים, כי בתתו לבתו לעשות כחפצה שם אותה לשומרת לנפשה, והיא אמנם שומרת נאמנה, אשר גם לשון רע הקצר מנגוע בה, וגם בשדוך לא יכביר עליה אכפו —

— ותבחר גם היא באחד המורים — ענה השני ברגז.

— וגם אני אדמה כי כן יהי, אבל כאשר נדבר בינינו

כאות נפשך, אבל מהשדוך הזה איעצך למשוך ידך כי רק הבל תיגע —

— אולי תוכל לפתור לי החדה —

— הבה ואפתור לך החידה: נעמה בת יונה למדה הרבה מאד ותבקש לה איש כלבבה —

— ואני מה?—קרא השני מבלי תת אותו לכלות דבריו— ואני? הן גם אני מחוץ לארץ אבא ובארצנו כלם משכילים, הן לא כאחד היהודים בפולין אלבש מלבוש ושפתי לא כשפתם, אני בשפת אשכנז אדבר וקראתי הרבה מעל ספרים.— זרחיה התעורר ברגע ההוא ופניו העידו בו כי כמכזב היה הדובר בעיניו, כי אף אם לא ראה את מלבושיו, אך בשפתו נדמה לו כי שפתו נשחתה עוד יותר משפת יתר היהודים, יען כי לא יהודית ולא אשכנזית דבר.

— כל אלה ידעתי—ענה השדכן — אבל — —

— ואם ידעת כל אלה וגם זאת לא נכחדה ממך, כי דברו בי בבת שמואל הכהן ושמעון השקיוני ומשה מיוחש, אשר כלן נערות משכילות נודעות בשם הנן, ובמה יגדל ערך בת יונה מערך כל אלה? —

— אבל גם אני לא אמרתי לך כי טובה היא מכל אלה? אבל לכל אלה אבות אשר רק ללמוד נתנו אותן כחפצן, אבל בדבר שדוכים לא ישאלו את פיהן, כי אם יעשו כחפצם, ובת שמואל השקיוני כבר נתנוה לאיש חסיד בעל פאות ארוכות. מדי אזכור את כל אשר עבר עליה אשחוק בכל לבי. אני נסיתי בתחלה לדבר בה עם חצי־משכילים ותבחל נפשה בהם, כי לא רבה היתה חכמתם בעיניה, וגם נפש שמואל לא בחרה בהם יען כי לא הסידים נאמנים היו. רבות עמלתי להוציא דבר כזה למענהו ולא הצליח בידי, אז אמרתי: למה זה אקים את שניהם לשטן לי, את האב והבת יחדו? ודברתי באזני האב כי יבחר לו את זנביה לבית הרמשים, והדבר הזה מצא חן בעיניו מאד, ואחרי אשר גם בעיני אבי זנביה ישר הדבר

— שמע לעצ׳תי — אמר האחד בשפת היהודים — ושכח את יונה וחמשים אלף השקלים אשר יתן לבתו. הן ידעתני ואת שמי שמעת, כי לא כאחר השדכנים הנני המרבים כזב ויוליכו שולל בדברי הבל, אני אדבר רק דבר אשר אדע נאמנה כי יש לאל ידי להוציאו לפעל ידים ולא אשעה להלומות וגם לא אדבר חלום לשומעי בקולי —

— ומה חפץ מצא שקריאל בדברו אלי מרחוק בבת יונה ואבא הנה לרגלי הדבר הזה, לך אגיד דבר אמת, כי רק זאת היתה מגמת פני בבאי הנה, ואת החטים אשר אמרתי לקנות שמתי לי רק לכסות עינים, ולמה זה יוליכני שולל הן לא הרעותי לו?—

— נהפוך הוא כי הטיבות לו מאד ובכל עת כאשר יבא אליך תעניק לו, כי על כן יחשוב מחשבות למצוא מסלות ביתך, ואם לא יבא ושדוך חדש בפיו הלא אז תשלחנו ריקם, ומה ממנו יהלוך אם ישמיעך דבר אשר רחוק רחוק הוא כרחוק מזרח ממערב —

— ואני לא אבין למה זה רחוק הדבר בפיך? אני שלהתי לקרוא לך, יען כי שמעתי אומרים עליך כי כל תוכל והנה ראשית דבריך ע׳ד בטרם נסית לדבר: רחוק הדבר! פליאה ממני דרכך, וכל השדכנים אשר ראיתי מעודי, ומספרם לא מעט הוא, לא כן דברו —

— וכל אלה יען כי לא שדכן ככל השדכנים הנני ואדע לערוך כל דבר על פי ערכו —

— ולמה זה שפל אני בעיניך? השמיעני נא! הידעת את השדוכים אשר נדברו בי? בהם נמצאו הרבה אשר היו טובים מהשדוך הזה, ומה מצאת בשדוך הזה גדולות עד כי תאמין כי רחוק רחוק הוא למצוא אותו, וגם עתה בעיר הזאת ידברו בי שדוכים גדולים ונכבדים אשר ערכם אולי יגדל מערך השדוך הזה —

— גם אני אמרתי לך שדוכים הרבה, אשר תוכל לבחור

ימצאהו מי זה יערבנו כי יכירנו כבן אחיו? אולי יתנכר לו? ואולי מת כבר ויהפך לזרים יגיעו? ולוא גם כל חפצו ינתן לו כאשר יבקש, מי זה לידו יתקע, כי נעמה תשב ותחכה עליו, ואם גם תמים לבה עמו, בזאת לא יספוק, אבל פן יכבדו עליה הוריה וקרוביה את אכפם ותלאה נשוא. ולמה לי כל הצרה הזאת? — קרא פתאם כמו רב הוא את איש ריבו — האם לא בידי טובי אם אֶוָתר פה ואלחם כגבור, ולנעמה אמץ לב, וגם אבותיה לא ירבו להלחם אתה, ומי יודע אם לא יאמרו כרגע לדבק הזה טוב? מה עול ימצאו בי? הלא נכבד אני בעיניהם ובאשר גם בידי יהיה כסף הלא אז אכבד על פני כלם ויתברכו בי. אולם לא אוכל לשוב, כי מה אדבר להם עתה, למה זה נסתרתי? מרוע לא באתי כרגע כאשר קראו לי? הלא לשחוק וללעג אהיה בכל העיר, האם נסרחה חכמתי אתמול ולא הבינותי כל אלה? רק בעצת הפתי נלכדתי, לולא שמעתי בקולו, כי אז לא הלכתי לבית המלון. והוא יהיה המורה תחתי? לא! אני לא ארחיק ללכת, לא אלך לוויען כאשר אמרתי, כי אם לעיר הקרובה ואשב ימים אחדים ואחר אשוב ואומר, כי הלכתי לראות את פני אמי ואחותי... בדברו כזאת הביט במבוכה סביבו רגעים אחדים ואחרי כן קרא באנחה: מה היה להן? זה שלשה ירחים עברו מעת אשר נכתם כל חזון מהן ולבבי ינוח! אמנם גם לבי נשחת בעיר הזאת, זאת אראה עין בעין, אליהן אלך ואמכר את ביתנו ונחלתנו ונשוב יחד הנה ובכסף אחל גם אני לעשות מסחר והייתי כאחד הסוחרים ולא מלמד, ואז נם כבודי יחד בקהל אנשים. כן יהי, ועם אמי ואחותי יחד נשב פה בשלום ולא נירא עוד משוד רשעים. — המחשבה הזאת כמו הביאה פתאם מנוחה ללבו וישכב וירדם עד אשר הקיצהו קול דברים אשר נשמע מאחרי הכותל מתרדמתו, הוא שמע בתחלה את הדברים ולא שם אליהם לבו, אך פתאם כמו ברק נגע בו וירעד כל עצמותיו, את שם יונה בן אמתי ונעמה בתו שמע פעם ושתים נִשא על שפתי המדברים, ועתה הטה אזנו וישמע.

בא כאשר תחפוץ, אך הניחה לי כעת—ובצאת גד ויסגור הדלת אחריו, הלך זרחיה בלב כים סיער, ויקט בפניו על כי שם מכשול לרגלו בדרכו, הן זאת יראה עתה כי אוהב הוא את נעמה, כי לבו ינהה אחריה מאד, וברגע הזה תכסף נפשו ותכלה לראות פניה ולשמוע ניב שפתה, ומי יודע אם לא ידכאהו יגונו כאשר ירחיק נדוד, אך להיות בעיר אחת את האהובה אשר גם נפשה תערוג אליו, זאת ידע עתה נאמנה, ולהסתר מפניה כגנב, עוד רע יותר וכבד מנשוא מאשר אם ירחק ממנה. אבל אמעריקא רחוקה מאד, זאת זכר פתאם, והעשר לא ירוץ אליו לקבל פניו בצעדו אך צעד על הארץ ההיא, ומי יודע כמה מכאובים וכעס עוד נכונו לו שמה. בעלות הרעיון הזה על לבו השח ראשו ויאנח בשברון מתנים כאיש אשר בקש חשבון מרכלתו ועזבונו ומצא חסרון לא יוכל להמנות.

זמן כביר ישב נדכה תחת סבל היגון, אבל פתאם אורו עיניו ויתנשא ממקומו בקראו בקול: בלי כל ספק אמת הדבר! אמת ונכון, וכבר קרו כאלה רבות לאין ספורות, כל הגולים לאמעריקא אספו אוצרות לאין חקר, ומדוע זה לא יהיה גם גורל דודי אחי אבי כאחד מהם? הן בברחו מארצו ברח בלי כל ספק לארץ החדשה, כי איפה יכול למצוא מפלט לו? ובשבתו שמה היה לאיש אוצרות. ולא שקר היה בפי שני האנשים אשר אמרו כי יודעים המה נאמנה כי דודי יגור בארמנות בארץ החדשה, ומה נואלתי אז לבלי האמן בדבריהם וגם הסתי את לב אומי מהאמין בתשועה גדולה כזאת! עתה אדע דרכי — כה גמר אומר בקול גדול, אך ברגע ההוא סר שנית רוח הבטחון מעליו והספק לקח מקומו: מי יודע אם נכונה בפי האנשים, וגם אם אמת דברו, הן אז לא שם לבו לדבריהם ולא שאל איתם איה מקום דורו אשר יגור בו, כי המה ספרו לתמם כי נפגשו בבית המלון את איש עשיר בארץ החדשה, אשר אמר כי הוא מארץ האדומים ולו אח בארץ ההיא אשר שמו יחזקאל וכאלה, ומי יודע אם ימצאהו? ואם

ותופיע באורה אחרי אשר לא תועיל עוד, כדרך בנות רבות היודעות כי יפות ונעימות הנה מאד ועל כן תסתתרנה מעין רואה ואחרי עבור עדן ועדנים תבקשנה כי כל עין תחזן, אבל הרואה יסב אותה מהן כי עבר המועד. גם בלב זרחיה באה הדעת לראות נכוחה כי אך חנם טפל אשמת שקר על ראש יונה ובתו, אחרי אשר העתיק שבתו ממעונו לבית מלון האורחים, ומה גם אחרי אשר שלח את גד והוא לא מהר לשוב, אשר כאות ומופת היה כי ירבו לדבר עמו, עתה שב ונחם על כי נמהר היה במשפטו ועוד יותר במעשהו, אבל כבר עבר המועד, עתה אם ישוב ויראה פניהם הן כמכזב יהיה בעיניהם, או כמסבב אותם בתרמית למען תמצא ידו לדבר עמהם, כי על כן היה סר וזעף בשבתו לבדו בחדר ותארך לו העת מאד, ובבא גד שמח עליו בכל לבו, אך עד ארגיעה נפלו פניו בשמעו גם מפיו כי אך פחז ונמהר היה ואולי שחת בידו את אשרו ויקט מאד בנפשו. אבל כאשר שמע כי מנתה העלמה את גד למורה תחתיו, עקם שפתו וחוטמו, כאיש אשר ישוך בתפוח מר, ויתבונן בו בבוז כמו בקש להשמיע: הזה יהיה ממלא מקומי? — ואמנם כזאת השב לבו וישפל בעיניו מאד על כי איש כזה יבא אחריו. ואם אמנם עשר ירות לגד בשפת עבר ותלמוד מאשר לו, אבל הן גד הפתי הוא, ואיך ינחל מקומו? וברגע ההוא נחם מאד ממעשהו וכמעט גמר אמר לשוב על עקביו ולאמר כי שחוק עשה לו, או כי בקש לנסות לראות אם ינהו אחריו, או כי גד ברא כל אלה מלבו והוא לא דמה לעזוב את העיר וגם לא יעזבנה. אבל בטרם עוד גשה להוציא מחשבתו לפעל זכר כי כל אלה שקר המה, ואולי יתן את כבודו עוד יותר לכלמה בעשותו זאת, ויותר בחדרו, ועל גד קצף קצף גדול מבלי זכור כי הוא יסרהו מעזוב את העיר, וימאן הרבות עמו דברים. וגד אף כי פתי היה בכל זאת ראה כי למשא הוא על זרחיה ויעזבנו בשאלו אותו למתי יועיד אותו לבא אליו, אך הוא כנבוך בגלי עשתנותיו ענהו:

— יהי כן — ענתה העלמה, ותשב רגעים אהדים ותחשוב עוד ואחרי כן קמה ותאמר: ומה יאמר אוהבך לעשות בוויען?—

— הוא גמר אמר ללכת לארץ החדשה למען התעשר —

— למען התעשר? — שאלה העלמה ותנע את ראשה כמשתוממת.

— כן הוא, הוא אמר כי רק הכסף יתן חן וכבוד לבעליו וינחנו לפני גדולים, ואם גם ידו תמצא כסף כחפצו אז ימצא את כל חפצו, ולוא היה כסף בידו כי אז לא נטל עליו להרחיק נדוד מהעיר הזאת —

— אני אאמין לכל דבריך — ענתה הנערה — אבל כאיש אחר יֵרָאֶה היום בעיני, ואני הסכנתי לשמוע מפיו תמיד כי הכסף כקש נחשב לו, עד כי נסך גם עלי רוח כרוח הזה לבלתי חשוב את הכסף למאומה, ועתה שב פתאם ויהי לאחר, אבל אני אדמה כי צדק אז מעתה, כי רוח עועים התעהו לחשוב כי כה גדל כח הכסף, כאשר שגה מאד בחשבו כי נטל עליו לעזוב את העיר. טוב איפוא, אוכיחהו ואערכה לפניו כי שגה מהדרך הטוב אשר התיצב עליו. בבאך מחר הנה אתן לך מכתב ותמציאהו לידו, גם את הכסף יתן לך אבי מחר, כי לא אחפוץ להפריעהו ממנוחתו בעת. בא הנה מחר ותראה אם כחך גדול למלא מקום זרהיה —

ט.

הַהוֹלֵךְ.

כאשר העושר הרב אשר יבא לדל לעת זקנתו עת אשר קצרה ידו מהתענג עליו אחרי אשר בלה ימיו אך במחסור ועוני יהיה למחתה לבעליו ולשבר ברוח, כן גם הדעת אשר תבא בלב איש לראות נכוחות אחרי אשר עות ולא יוכל לתקון את המעות תכאיב מאד ותדאיב הלב, ובכל זאת זה דרך הבת המהוללה הזאת להתהמך ולהכתתר בעת אשר היא דרושה מאד

בטרם הפרדו, כי על כן עזב את העיר, ואת כסף המשכורת יתן לידי המביא את המכתב אשר ירע מקומו וישלחנו לידו.

נפעמה ממראה עיניה וממשמע אזניה היתה נעמה בשמעה דברי גד, אשר הגיד ולא כחד את כל דברי זרחיה אשר דבר בחמת רוחו, ובסערת רוחה הביאה אותו אל חדר אביה להראותו כי אמת דברה לשונה, וברגע ההוא הבין אף גד כי יגון נורא בא בלבה על כי לא תוסיף ראות פני זרחיה, אבל אחרי כי היא חשבה למשפט כי זרחיה כבר עזב את העיר ואין להשיבו, לכן הלכה זמן כביר בהדרה הנה והנה, כמו חשבה עצה איך להשיב את הבורח, ומבלי פנות אל גד נאנחה לרגעים ותקט בפניה על כי לא ענתה אותו דבר במכתב. רגע עלה על לב גד הרעיון לאמר לה, כי הוא עודנו בעיר רק יתעתד לעזבנה, אך נהם בזכרו כי זרחיה יקצוף עליו על כי נתן כבודו לכלמה בתתו בפיו דבר אשר לא כן, ויחריש. אחרי אשר נח מעט רוח הנערה פנתה אל גד ותאמר: אנא שם פניו? —

— לעיר וויען —

— ואם אחפוץ לכתוב אליו? —

— אז תני המכתב על ידי וגם מענה מידי תמצא.

— מה מעשיך ובמה תחיה נפשך? —

— עד הנה צפיתי לחסדי זרחיה אשר הוא גם פדה כמות נפשי—ענה גד ויספר לה את כל אשר קרה אותו.

— ואם כן הלא תבין שפת עבר ותלמוד? —

— כדבריך, גברתי —

— אם כן היה למורה לאחי, אחרי כי אין מורה נאמן להם—

— אספוק אם אצלח במלאכתי — ענה גד.

— לפי דברת זרחיה כאשר שמעתי מפיו פעמים רבות לא ימצא מורה נאמן וטוב בכל העיר והוא הלא יתן עדך במכתבו כי איש דעת אתה, ולמה זה יבצר ממך להורות את הנערים בדרך אשר נהלם זרחיה? —

— אם בעיני גברתי טוב הדבר אנסה אולי אצלח —

מורה לי בדרכי החיים. טוב איפוא, הדבר הזה יהיה לי לישועה, כי מי יודע עד כמה הייתי מורה נבזה ולא שמתי לבי למצבי השפל לולא העירוני בחוקת היד, אתנער ואבקש ואהיה גם אני כאחד מאלה אשר בקשו ומצאו הרבה ויהיו לתהלה. — בדברו כזאת לקח את בגדיו לאחד אחד וישימם בארגז העור, ובכל עת עשותו כזאת דבר לנפשו ותלונה עברה בין פתחי פיו, וגד עוזר על ידו מבלי דבר דבר. כאשר כלה את כל מלאכתו זכר כי גם הכסף לא השיבו לו ויפן אל גד ויאמר: ומה אעשה הפעם? האם יאמרו להכביד עלי אכפם כי אבא לקחת את משכורתי ולתת גם בדבר הזה עלי חרפה? —

— ואני אדמה כי אמת דברה העלמה—ענה גד.

— אתה בתמת לבך תאמין לכל משמע אזנך ואני חללה לי מתת עוד אזן קשבת לדבריך ועצותיך, כי לא בהם יסכון גבר היודע להלוך נגד החיים —

— על כן אשובה ואלכה שמה לבקש את הכסף—ענה גד.

— היום רד מאד ומחר בבקר בשעה העשירית אשב על האניה ומתי תוכל ללכת שמה? —

— על כן הותר עוד בזה שני ימים וביום השלישי תסע—

— למשא כבד לי להותר אף יום אחד בעיר הזאת, כי לא אובה לראות אף פני אחד ממכירי, לא אפטר מהם ולא אדבר עם איש דבר —

— אם כן עזוב את מעונך ולך לבית מלון אורחים ושב שם שני ימים וכאשר ישאלך איש אז אומר לו, כי עזבת את העיר -- ענה גד. העצה הזאת מצאה בעיני זרחיה חן מאד, עד כי אורו עיניו משמחה. לשבת בעיר הזאת כמסתתר ומכיריו יאמינו כי היא כבר איננו פה ויוציאו כל רוחם באזני גד, והתמים הזה הן לא יכחד ממנו דבר, הדבר הזה טוב הוא מאד וימהר לעשותו, ויתן מכתב שני לגד להביאהו אל יונה. בדברים אחרים השמיעו כי ינחם על כי כתב את המכתב הראשון, אחרי כי כבודו כאין בעיניהם וימאנו אף לראות פניו

השני ותקרא בו את אשר ידעה כבר, כי מבקש הוא להראות פני יונה ובניו, ועוד זאת כי את כסף משכורתו יתן לגד. היא יצאה אל גד ותאמר לו: הגד להאדון זרחיה כי אבי חולה הוא, ומי יודע אם יוכל לעזוב את הערש ימים אחדים, יבא נא הנה לבקר את החולה וישמע מפיו כי שקר ענה בו דודי כי אמנם לא מאתו היתה שומה להדאיב נפשו חנם. הוא יכול לשוב ולבקר בביתנו כמקדם באין כל שטן ומפריע —

המענה הזה אשר הביא גד לזרחיה כאשר שמע, לא הוסיף ולא גרע דבר, לא מצא חן בעיני זרחיה; הוא לא האמין כי יונה חולה הוא, ורק למען סבב פני הדבר לבל יֵרָאֶה עמו פנים ענו כזאת לגד, גם על נעמה חרה אפו על כי הקלה אותו עד לבלי השיב אף דבר אחד במכתב להנודד בעבורה, אשר בקש לו מענה למזכרת נצח, ועוד יותר העלה אפו הדבר אשד דברה, כי הוא יכול לבקר בביתם כקדם.

— איכל לבקר בביתה! — קרא בשחוק ורגז יחד — גם אני מראשית כזאת ידעתי כי איכל, כי לא יאחזו בערפי ויגלגלוני מהמעלות, כי למה זה יעשו כזאת אם כלב רע רובץ לפתחם והוא יעשה חפצם? המה ימאנו להראות פני, — נקיתי הפעם, אני השפלתי כבודי הרבה ואכתוב בענות רוח אשר כמעט לחרפה נחשבה לי להשפיל נפשי כאשר עשיתי במכתבי, אבל עשיתי כזאת, כי אמרתי אל יהי כבודי למכשול לי, ועתה אראה משכורתי, הנה כן המה כל אלה אשר על ערמות הכסף ישבנו בטח, וגם היא תדע כי רב חילה, ומה לה לאיש עני, למורה נבזה לאחיה?—לדבר עמו כאשר תארך לה העת, להראותו כי כביר מצאה דעת, לזאת יסכון אף מורה מסכן, לא לחרפה תחשב לבת עשיר להראות להמורה כי רבה דעתה, כי בזאת תראה ענותה, אבל לענות אותו שתים שלש מלים, לזאת תקצר רוחה, ועלי היה לדעת זאת מראש, רק לדבריך נתתי אזן קשבת ובך העון כי לא תדע ארחות חיים, ובי העון כי נמשכתי אחריך ושכחתי כי לא אתה תהיה

להותר באין משען ומשענה. באיש הזה אוכל לבטוח כי לא יבגוד בי, ובכל זאת תבא יראה בלבי פן יודע הדבר כי אני ערבתי לבי לגשת אל העלמה העדינה ויתנוני שנית לחרפה וקלסה.

בלי כל ספק תדעי את הדברים הנעימים אשר השמיעני דודך אחי אביך, והוא אמר לי כי הוא בא בשם אביך להזהירני לבל תחש על מרמה רגלי, לצודד בהרמי נפש עלמה בעלת כסף למען אהיה לאיש אוצרות בלי כל עמל, ואני הללה לי מטפול חטאת על אביך אשר באהבתו לבתו ישמור עליה ויצילה מפני כל אויב ואורב לגזול את כספה הנכון לה, ולעשות רצונו חפצתי ואשבע בשבועת האלה לבלתי הצג כף רגלי על מפתן בית אביך, ואת דברי אקים וביום הזה אעזוב את העיר הזאת לבלי שוב אליה עוד, ולא אהיה למכשול לאיש, אשר על כן תסלחי לי כי הרהבתי עז בנפשי לגשת אליך במכתבי, כי לבי לא נתנני לעזוב את העיר כנס ופליט מבלי תת ברכה למכירי ומבלי תת לך תודה על כל הנעימות אשר השבעתיני בחברתך. אם טוב יהיה בעיניך לכבדני במענה, תניהו על יד מביא מכתבי ויהיה לי לשמחה ושעשועים ואשאנו על לבי כחותם נצח, ואם יכשר בעיני אביך לראות פני בטרם הפרדי אבקשנו כי יעידני למקום אשר יבחר בו, גם לראות את פני תלמידי נכספה נפשי מאד, וכזאת שאלתי ממנו במכתבי אליו. בי נא דברי גם את על לבו כי יעשה זאת ותברכך נפשי מאד.

ואם לא אזבה בעיניך לכבדני במענה אז גם זה כמענה יחשב לי, אך בעד האיש המביא את מכתבי אבקשך מאד להטיב עמו, כי לרגלי תמתו אובד הוא ולעשות חסד הן תאות נפשך, זאת ידעתי וזאת יזכור עד עולם הזוכר שמך בתודה רבה

ורחיה.

תמהון ושממון נראו בפניה אחרי כי קראה את המכתב שנית ותבקש את גד כי ישב ויחכה רגעים אחדים עד שובה, והיא באה אל חדר אביה אשר נם שנתו והפתח גם את המכתב

ליד האדון יתנהו, וכאשר אמר כי האדון חולה הוא אז בקש לראות את פני הגבירת או העלמה ותצא נעמה אליו אל חדר הנערים.

נעמה התבוננה רגע בפני גד ותאמר: אם מכתב בידך לאבי תוכל לתת אותו גם לי, כי אבי חולה הוא ולא יוכל לראות פניך —

— גם מכתב להגבירה בידי — ענה גד ויתן את שני המכתבים על ידה. היא שלחה ידה לצלחתה והוא אמר לה: גברתי, אני אבקש ליחל למענה פיך או עטך. — בקראה את המכתב העידו פניה כי כמו סער מתחולל בקרבה וכמו לא האמינה למראה עיניה שבה ותקרא שנית בקול דממה מאד, אך אזני גד הקשיבו כל מלה אשר יצאה מפיה בקראה:

עלמה עדינה!

ובים אומרים כי נקל לכתוב מדבר ואני לא כן עמדי, כמה וכמה שעות תמימות דברתי באזניך ולא נלאיתי, גם שכחתי מי את ומי אני, פן יחשב לי ניב שפתי לעון וחטאה, פן ישימו אשם נפשי כי אלכוד נערה תמימה באמרי פי, פן יהיו דברי אשר דברתי מקירות לבי ולך היו לרצון, כקסמים, כחבלי רשת אשר יטמון ציד ערום לרגלי יונה תמה, כל אלה לא עלו על לבי, ואחרי כי נעימים מאד היו לי הרגעים האלה, (למה אכחד?) נעימים מכל הנעימות אשר ראיתי בחלדי, לכן נתתי את נפשי ללכת שבי אחרי פי, אני הלכתי שבי ולא אני הולכתי בשביה, אמנם כן הוא, ועתה מה יכבד ממני לשים דברי אליך על הגליון, יראה תתקפני פן תראינה עיני זר את דברי והייתי שנית כחוטא. אם אמנם באיש המביא את המכתב אבטח מאד, אל תפני אל מראהו, כי הוא איש דעת ותמים לב מאין כמהו, הרבה יתר מאשר דרוש לאיש למען הצליחו בחיים ולתת לי חן והסד בעיני רואיו, ואני איש חסדו הייתי, כי על כן נכון הנהו לעשות כל אשר תמצא ידו למעני, כי על כן אדבר גם באזניך אודותו ואבקשך להראותו בחסדך, אחרי כי צפוי הוא

הנערים והאשה והנאמן והמשרת אל החדר ויפרידו בחוקה בין שני האחים ויוציאו את דוב מן הבית ובר־המצוה הולך ללותו ובדרך מרט בבשר רגלו הרזה וישאוהו כמת אל מרכבתו, ואחרי עבור• שעה התפרץ הבן־המגרש־זבובים לריב ריב אביו וישא גם היא משם ברכה הרבה יתר מאשר חפץ ומאשר יכול שאת. כנמר בשברו בריחי הברזל אשר עטרוהו כן היה יונה ביום ההוא, הוא אשר לא נועז להשיב אף דבר לאחיו במשלו בו כמושל אבזר ויצוהו ויחרפהו, הוא אשר לשונו לחכו דבקה כאשר נחר בו איש ויפחד כל היום בשמעו קול גערה מיראה פן יתגלע ריב, הוא אשר גם אם לעיניו עשו דבר למרות רוחו התרגז בלבו וקולו לא נשמע, ואף כי לא מצא די און בלבו להרים יד, הוא היה פתאם לאיש אחר כאשר נשא אחיו הרפה על בתו. את כבורו שמע לא אחת ולא שתים מנואץ בפי אחיו, אך כי יעיז לנבל שם בתו, כי כה ירשע עד לאמר לבתו ח צ ו פ ה, זאת לא פלל ולא שער גם לא הבין איכה היתה כזאת. אך המלה הזאת כמו הציתה אש בעורקיו ובכח הקיטור אשר עלה מהדם התרומם ממושבו וידיו נשאו למעלה ואך החלו לעשות מלאכתן, להלק חבלים, לא שבו אחור, ואחיו ובנו עוד זכרו ימים רבים את החבלים אשר נפלו להם. אולם גם אחרי אשר רפו ידיו עוד לא נח מזעפו וכל היום ההוא לא רגע רוחו, כי דמיו כים רעשו ולא נתנו לו מנוחה אף אחרי אשר חבשו ראשו במעטפות קרות, ומרגע לרגע התפרצה כמו אנחה מבתי נפשו. וכה שכב מבלי דבר דבר כל היום, גם אחרי אשר בא הרופא ויקיז דמו, גם אז עוד דובבו שפתיו מלות לא נשמעות לאזן ורוחו עוד לא שככה עד הלילה. ובעת אשר אשתו ובתו ישבו אל מטתו ועל פניהן פחד אשר אפפן בשמען דברי הרופא, אשר אמר כי אם לא ינוח לבבו עוד שעה, אז יוסיפו לקרוא לו ולהרופא הגדול אשר בעיר, בעת ההיא בא גד ויאמר כי מכתב לו אל אדון הבית. הנאמן בקש לקחת את המכתב מידו, אבל הוא אמר כי רק

ראינו כאיש אשר לא ידע מה יחשוב, אם משגע או שכור הוא הדובר בו.

— למה זה תתחפש? — קרא דוב בקצף — האמנם ירא אתה מפני חמת הגברת, הוי אשה! הנך ירא מפני גתך פן תקצף עליך, על כן תתחפש כמו לא תדע עד מה, אבל אני אשמיענה כי אתה במו פיך אמרת לי זה עתה כי גם חפצך היה כי ארחיקנו מהבית, תגער בך ותיסרך בזעמה על כי ערב לבך לעשות דבר מבלי שאל את פיה —

— לא אבין אף דבר מכל דבריך — ענה יונה — לא ארע מי הוא הגר והנודד, לא אבין דבר —

— לכן אשמיעך, כי הוא המורה סרחיה פרחיה צנחיה או כאשר תהפוך קרא בשמו. — יונה נאלם דם מרב תמהונו ופני נעמה אדמו כתולע ואף היא החשתה, ודוב הוסיף לדבר: ועתה הלא תבין הכל כי אנכי יסרתיו לבל יעיז פנים לבא עוד לביתך, גם הפלתי עליו פחדים עד כי הבטיח לי לבל יוסיף לבא שנית הנה, ותוכל לבטוח כי לא יוסיף לבא, אני אערבנו —

— אבל מי בקש זאת מידך? — קרא יונה במבוכה.

— מי בקש? חמור! למה תשאל כזאת? —

— אבקשך, דודי, לבל תחרף את אבי, כי לא נער משרת הוא לך כי ישאך לבך לחרפנו — קראה נעמה וכל עצמותיה רעדו, וגם פני יונה ועיניו מלאו דם, אך כמו מחנק הושם לצווארו הרחב ולא יכול להוציא הגה מפיו.

— חצופה! מי יבקש עצה מפיך? — קרא דוב, אבל עוד המלה בפיו ויונה התנשא כמו פתאם היו לו כנפים להרים את גויתו הכבדה ויחזיק בערף אחיו ויאמר להשליכו מן החדר, אך הוא הסב את פניו וירם ידו וימרוט לחי יונה עד כי צללו שפתיו לקול המכה וגם לשון האריך לעמתו, אך לא למען הראותו כי ילעג לו, כי אם יען כי מחנק הושם לצווארו בידי יונה, אשר אחז בו בשתי ידיו ויטלטלהו, ומי יודע אם לא נלאה דוב להשיבנה על פיו, לולא נתנה הנערה בקולה ויהרדו

— על זאת אשמח מאד, כי גם לבך כלבי בדבר הזה, ועל כן אניח רוחך ואומר לך, כי מהיום הזה לא יוסיף עוד להציג כף רגלו על מפתן ביתך ולא יהי מכשול לך ולא תהי למלה בפי כל בעבורו —

— ואם כן אמרת לו לבל יבא עוד לביתי? — שאל יונה.

— אני דברתי עמו בשפה ברורה והפלתי עליו פחדים והוא נחת מדברי ויבטיח לבל ידרוך עוד על סף ביתך —

— הוא הבטיח, אבל מי יערבני אם יקים את דברו? —

— הוא יקים, זאת אדע כי יקים, כי יפחד מפני — ענה דוב בבטחה.

— אבל אם ישתה וישכר שנית ישכח את אשר אמר ויבא שנית—אמר יונה וברגע ההוא באה נעמה ותנע בראשה אל דודה ותשב לימין אביה ותחזק בידו כמו בקשה להוסיף לו עז ותעצומות לדבר דבר כאשר עם לבבו.

— האם גם ישתה וישכר? האף עוד זאת? ואני לא ידעתי; לוא ידעתי זאת מראש כי אז אחרת דברתי עמו, הנודד הנבזה הזה ישתה לשכרה ויעיז פניו לבא בית עשירים! —

— אל מי ירזמון מליך? — שאלה נעמה.

— אני לא אליך אשים דברתי, לא לילדים להתערב בדברי זקנים מהם, אבל אבטיחך כי עוד לא יוסיף לבא —

— אבל גם אני לא אדע מדוע תאמר „הנודד" ? —

— ומה הוא? האם לא נודד, גר בא הנה ולא נדע מי הוא ומאין יבא? מי יודע אם לא ברח מביתו על דבר גנבה ? —

— לא אבין דבריך — ענה יונה ויבט בו בעינים נבוכות.

— ולמה זה לא תבין? האם מליצה חדות ארבר? או האם יען כי הגברת — בדברו הביט בבוז בנעמה — בחרה בו ותשימהו למורה, על כן ינחל כבוד ? —

— אני לא אבין אף דבר — ענה יונה וינע בכתפיו ויגד

לקרוא בספרים מהראות על פני הוץ ועדיה עליה, ועל כל אלה הן עוד גם לא למדה להיות צופיה כאשה הליכות ביתה, אך למען אחיו נכון היה לעשות זאת, ומה גם כי בטח בלבו כי בבא הנערה לביתו אז תלמוד דרכי אשתו ותהי לאחרת. ואמנם לא שנה במשפטו אשר לוא באה העלמה לביתו ולמדה דרכי אשתו כי אז לאחרת היתה, אבל היא עוד טרם תבא ופתאם נגלה לו כי זרחיה אבן נגף הוא בדרכו, כי הוא ימלא לבה בדברי הבל ורעיונות רוח, ועת היא להסיר הנגע הזה, ועתה כאשר מצאה ידו להרים המכשלה באפס יד בא ביום השני אחרי אשר נדבר את זרחיה אל ביתו ופניו נהרו משמחה לבשר לאחיו את הבשורה הטובה כי הרחיק את הפגע מעל אהלו, ועתה עת לדבר בדבר הבנים. אבל פני יונה היו זועפים מאז הבקר; אתמול הראתה לו בתו לדעת כי כלמה נתן לביתם בן אחיו השולל אשר היה למלה בעיר, ובלי ספק ידברו מחר כל יושבי העיר בדבר הזה, כי בא שותה שכור הביתה ויגרש את הקרואים ויכנם בשם זבובים, ולדבר הזה חרה מאד ליונה, כי ראה כי כל הכסף אשר פזר על המשתה עלה בתהו ולא יתן לו כבוד באשמת בן אחיו, ויחשב מחשבות כל הבקר להשמיע לאחיו בפה מלא כי בנו כצנינים בעיניו ולא יאבה ראות עוד פניו בביתו. הוא נמר אמר לעשות כזאת ויקו להוציא מחשבתו לדבר שפתים בפעם הזאת, אף כי כבר גמר אמר כזה לא אחת ולא שתים ולא הרהיב עוז בנפשו בבאו לדבר עם אחיו להעביר דברים כאלה על דל שפתיו מיראה מחמת אחיו, אשר עוד רד בו כמלפנים כאשר הוא היה נער קטן ואחיו גדל ממנו ותהי יראתו על פניו. ובעודנו מאמץ את לבו לעשות ביום הזה כעצת בתו בא דוב הביתה ויקרא: אתה אינך שוה בכל הטוב אשר עשיתי עמך, אבל אני כאח עשיתי והסירותי הנגע מעל ביתך —

— הנגע, הנגע—ענה יונה בתלונה—אמנם כנגע היה לי וחפצתי להגיד לך זאת —

אז אמר לה כי יקוה כי לא יחסרו לחם, ועתה לא תחסר כל, ואישה לא יזכור לה את ימי נעוריה כאשר גם היא שכחה כי אז עוד בן־משרת היה, ומעת אשר באו בברית עד היום לא נשמע ריב בבית. וגם הכת אהבה את הוריה אשר נתנוה ללמוד כחפצה, אף כי המה לא ידעו למה לה הנגע הזה, ולא רק שאלתה נתנו לה ללמוד כחפצה, כי אם גם בכל דבריה עשו בדבר אחיה, אשר גם אותם בקשה לנהל בדרכה, ולמענה נעתר אביה לפזר כסף רב, אף כי לא זה היה דרכו, למען לשכור מורים טובים ולקנות ספרים ככל אשר אמרה; ואם כי לא רבה היתה הדעת אשר מצאו הנערים במחיר הכסף דרב, כי הבן הבכור אמר בפה מלא, כי לא לעצתו שמע אביו כי אז לא נתן גם את אחותו ללמוד הרבה, כי לא טוב הדבר ללמוד הרבה, והוא ידע נאמנה כי טוב היה גם לו גם לה לבלתי למוד הרבה, בכל זאת עשו הנערים חיל בלמודם מעת אשר נתנו אותם על ידי זרחיה, כי הוא קנה לבם ויאהבוהו. ואם כן אך בית שלום היה, גם כל יראה לא היתה נגד פני אף אחד מהם פן ישבת השלום, אחרי כי מושל אחד היה בו והוא היה הנערה, אשר רק על פיה נעשה כל אשר נעשה, אשר על כן לא זכר יונה כי לבתו מלאו שמנה עשרה שנה, כי כאשר הסכין לראות כי היא תבחן את המורים אשר מפיהם תקשיב לקח והיא בחרה בבית הספר, כן חכה עד אשר ישמע מה בפיה בימים הבאים, כי מה ידע הוא ולא תדע היא? ובלי ספק כן היה לולא היה לו שומר לראשו. השומר הזה הוא דוב אחיו חרד מאז לכבוד משפחתו הרמה ויפחד פן תעשה בת אחיו דבר אשר לא כדת ותבחר לה לאיש לא אחד מנטילי הכסף ותביא חרפה על המשפחה כלה, ומה גם אשר יעדה בלבו לבנו, אף כי מגרעות רבות מצא בה, מגרעות אשר עמדו לה בלי כל ספק לשטן לבל תלקח לבית אחד הגבירים, כי היא לא ידעה לא ערך הכסף ולא ערך הכבוד ותדבר גם אל האמהות לא כגבירה ומצוה, ותבחר להסגר בחדר

אשר לא טובה היתה החטה כפי אשר אמרו להם והרבו במחיר מאד, וצעקת האכרים אשר ישועו כי בביתם שקלו את החטים בפלס ויהי המשקל גדול הרבה מאשר הוא עתה, והשוקל יראה להם את המשקלים כי כלם נחתמו בחותם המלך. הוי אכר פתי! השפל עיניך והבט למטה והראה אבן קשורה מתחת הפלס והיא התמוס הונך, ומה לך כי נזעקת? הן אם לא תראהו העולתה אז תזעק לשוא! וכן יזעקו האכרים לשוא וכי יביאו עשרה ככר והיה שכרם לשמונה; ושועת הסרסורים ושבועתם כי לא יקחו אף גרה אם לא ינתן להם כשאלתם ובפעם אחרת יברחו מבית המסחר הזה כמפני מאורת צפעונים, ישועו ויוסיפו לשוע בתתם את הכסף בכליהם, וביום המחרת תהיה שועתם כפלים, וקול אדון בית המסחר אשר יתן על כלם בקולו וישיב להסוחרים דבר כגאותם וישמיעם כי עוד לא ידע אם שטריהם ככסף נחשבו, ויענה להאכרים כאולתם, כי לא ישפיל את כבודו לגנוב מהם מעט חטים אשר מחירם חצי השקל, הן לא איש עשיר כמוהו אשר יגור בארמנות ויסע במרכבות יגנוב חצי שקל, והאכר יגרד את ראשו ואת בדל אזנו ולפעמים גם מצחו ויראה כי אמנם יצדק אשר חמרים חמרים שקלי כסף וזהב ושטרות נערמו על שלחנו באמרו כי חרפה היא לו לגנוב חטים במחיר חצי שקל מאכר עני ויגזר אומר כי בעיר משקל אחר ויחליט לבלי שאת עוד את החטים בביתו במאזנים אחרי כי לא ידע נכוחות, ולהסרסור יענה האדון עזות ויאמר כי אם יוסיף לפתוח פיו אז ישליכנו מעל המדרגה והוא יוסיף לפתוח פיו ועוד על עמדו יעמוד, כי עוד לא מנה את כל הכסף אשר נתנו לו ועוד לו דברים אחדים בדבר מסחר חדש, אשר על כן קול המון כל היום בבית המסחר; לא כן בבית משכנו הרחוק מבית המסחר ואשר רחוק היה גם מטבור העיר ומהרחובות המלאות תשואות, שם שלום לו עם אשתו אשר לא תתאונן כי הונה אותה, כי אמנם הרבה יתר מאשר אמר לה נתן, כי אז בגשתה אתו אל האפריון, בעזבה את מקומה בשוק בהעיר הקטנה אשר שם מכרה חלב עזים,

שמה יען כי נשבעתי, וגם טרם ארע אם לא גם יד יונה תכון עם אחיו, ואם כן הוא הלא גם היא כצר יחשב לי, אבל זאת אעשה, אני אכתוב מכתב ליונה ואשתו ואבקשם כי יראו עמי פנים במקום אחר, אחרי כי לא אוכל לבא לביתם —

— יהי כדבריך—ענה גד, וזרחיה ישב אל השלחן לכתוב המכתבים .

ח.

שֶׁבֶת אַחִים.

גם אחרי אשר ינוח הים מזעפו בהגיח הסערה ממעמקי התהום ותניעהו ותשימהו כמרקחה ותחרוש בו תלמים עמוקים כנקרות צורי הררי אלף ותרם ראש לגלים, תגביהם למעלה עד כי יזו בקצפם עד לענני שחקים, גם אחרי אשר לאט לאט היו ההרים למישור והעמקים מלאו מים וירומו עד כי לא נודעה עוד יד הסופה ותנועתה, גם אז עוד ירימו גלים ראשם לאחד אחד כאנשי חיל בודדים אשר פגרו ללכת במלחמה, ירימו ראש והמכו כי אין תומך להם ויאזרו שארית כח לקום עוד וְישפלו עד כי תפרוש המנוחה כנפיה ותכסה על פני כל הים, כן היה גם בבית יונה לפנות ערב ביום השני אחרי הסעודה. עוד נשמע קול רגז יוצא מבין פתחי פי אדון הבית, עוד יתעורר לרגעים ויתהלך בחדרו ויניע ידיו ויתקצף אף כי הסערה כבד עברה מהבית, אך אם נראה את משברי הגלים אשר עוד לא נשמדו כליל, אז נבין מה עצמו ראשיהם עת אשר שגבו חיל. ואמנם סערה נוראה סערה בכל עֻזה ביום הזה בבית הזה, אשר כמעט לא נשמע בו ריב מאז בחרו בו שוכניו למעון להם. הבית הזה אשר בו יגור יונה מעת בואו לאשדות, זה עשרים ואחת שנה, היה נוה שלום, אחרי כי רק למעון לו אוה את הבית הזה ולא לבית מסחר, על כן לא נשמע בו ריב הסוחרים אשר יתאוננו כי הונו אותם בהסחורה,

היתה: אקדם לברוח, כי למה אהיה לבוז ברדפי רוח ובשלחי את ידי לגעת באשר רחוק הוא ממני כגבה שמים מעל הארץ. ומה נעים היה לו לשמוע עתה כי אמנם בידו טובו והוא איש כביר כח לב להקריבהו על מזבח הכבוד. בפעם הזאת שכח מי הוא הפה המדבר אליו וידמה לשמוע הדברים מפי איש יודע היטב דרכי התבל וארחות חיים, אשר עינו חדרה עמוק עמוק אל חדרי לב העלמה ויקרא מעל הלוח מפורש כל פרשת דברי אהבתה לו, כי על כן התיצב נגדו ולא בגדל לבב כבתחלה ענהו: שמע נא, גד, הנה לא הכרתיך עד היום, הלא לך לב לדעת גם ארחות חיים כאשר תבין דברי החכמים, ומאד ישמח לבי כי אוכל לדבר עמך ולהִוָעץ כאיש את אחיהו, אבל בדבר הזה לא צדקת, כי אמנם אך נכח היושר דרכי באחזי בדרכי הכבוד וגם נעמה תודני על עשותי זאת, וגם אמי ואחותי תמאנה לקחת מידי קרבן כזה, אני אלחם כאיש ואבקש מהיום והלאה לעשות עושר והטיבותי לנפשי ולמחמדי לבי, ואם נאמן לבב נעמה עמי כאשר תדמה, אז תחכה לי עד אשר אוכל לקחת אותה לי אחר כבוד, בעת אשר אני אהיה איש האוצרות ובספה כאין יהיה נגדי. טוב הדבר! — קרא פתאם, כמו לוא שמע עצה חדשה מפי איש — בידך להיטיב לי כאוהב נאמן —

— ובכל לבבי אעשה זאת —

— הנה אחפוץ לשלחך אל יונה לבקש ממנו הכסף שכר חצי השנה, הבה אכתוב מכתב גם לנעמה ואתה תמציאהו לידה, הגד אתה, האם לא טובה עצתי? —

— נכון הנני לעשות ככל אשר תחפוץ — ענה גד — אבל על דעתי טוב תעשה אם תלך שמה אתה, הן האנשים האלה לא נגעו בך לרעה, המה פזרו לך כבוד במלוא חפנים כאשר אמרת במו פיך תמיד, ואיך תעזוב את האנשים אשר פתם אכלת שתי שנים מבלי ראות פניהם ומבלי הפרד מהם בשלום גם את פני תלמידיך לא תראה, לך שמה —

— אני מוצא שפתי אשמור — ענה זרחיה — לא אוכל ללכת

— לוא גם הרעות רק לנפשך גם אז עול הוא, אבל אני אדמה, כי גם לאחרים תרע, כי מי יודע אם לא תהנה גם העלמה נכאים אחרי כי תעזבנה, מי יודע אם לא אמרה היא תחתך: אני אקריב גם כבודי רק למען הטיב לך, גם את אמך ואת אחותך שכחת ברגע הזה, הן בפעם אחת תמצא ידך להציב להן יד, ומה ממך יהלוך אם יאמרו, כי למען הכסף באת בברית את האשה הזאת? ומי המה האנשים אשר יאמרו כזאת, הלא אך פוחזים ונקלים המה בעיניך ולמה זה תשית אליהם לבך? ולוא גם כל בני העיר קראו אחריך מלא, גם אז, על דעתי, לא טוב תעשה בברחך מפני אשרך, הן אתה תדע את בר לבבך וגם כל יודעיה יודעים כי טובה הנערה גם מבלעדי הכסף, ומכל אלה יקר הכבוד בעיניך? אי לזאת הגדתי ולא כהדתי כי לא אבין ולא אחוש כל אלה, לא אדע מי הוא הכבוד הזה, אם מלאך אלהים או אולי שד משחת.— זרחיה התנשא ממקומו בשמעו הדברים האלה אשר דבר גד בבטחה, כמו ירע נאמנה אשר אם אך ישלה זרחיה את ידו אז ימצא את הנערה ואת הכסף גם יחד ויכונן אשרם ואושר אמו ואחותו מבלי כל שטן ומעצור בדרך, כמו לו גלתה כבר העלמה את לבה כי אך אחריו תלך ואביה בקש כבר לו איש אשר יהיה למליץ בינותם, כה דבר גד והדברים אף כי תוכחות מוסר היו, בכל זאת נעימים מאד היו לרוח זרחיה, המה השיבו לבו כמל חיים, בשמעו כי בידו אשרו, אולם לא יען כי עתה נפקחו עיניו לראות כי עליו להחזיק באשרו, אחרי כי, לפי דברי גד, כבר נתן לו ולכן שש על דבריו, כי אם מאשר כי המה נתנו תעצומות בלבו לפנות אליו ערף ולמצוא נחת בהמעשה הזה; הן כח לב מאר נעלה דרוש לאיש אשר בידו אשרו לשלחנו בבחרו בהכבוד, ועד הרגע ההוא עוד לא אמר לו לבו כי חפצו בידו נתן, ותהי להפך, כי בעלות המחשבה על לבו להרחיק נדוד יען כי אכף עליו פיהו עלתה גם מחשבה אחרת עמה יחד, כשתי שבלים העולות בקנה אחד, והמחשבה ההיא

הבינות מה הוא הכבוד אשר יחיה רוחי וירים ידי ורגלי, כי אז לא באת עד הנה, כי אז חיית בדעתך כאחר ממנו, כי יתרון הכשר דעת לך הרבה יתר מאשר לכל אלה הקופים אשר למורים שמום, אך יען כי ארחות התבל זרים לך, על כן כמו זר תחשב גם אתה להתבל, אבל אנסה להבינך בינה בדבר; אתה תשאלני מה יתן ומה יוסיף לי הכבוד אשר אניחנו אחרי במקום אשר לא אשוב עוד אליו? על זאת אענך, כי הכבוד הזה אמנם כאין וכאפס נחשב בעיני, אך החרפה אשר יעטו עלי אם אוָתר פה, כבודי אשר יהיה למרמס לרגלי נבלים אם לא אעצור כח לעצור בעד רגשותי ולהשביח קולם, הוא נכח פני יעמוד ויגרשני מזה, וזאת היא לאיש היודע הכבוד המכיר ארחות התבל ללמדהו לשאת גם עמל ותלאה, רק למען יכירו כלם כי איש הוא ולא תולעת — ענה זרחיה בגאון וישא עיניו ויבט הנה והנה, כמו בקש לראות אם לא לקח כל לב בנעם אמרותיו, אשר דבר כאיש, מבלי התבונן כי בכל הדברים הרבים אשר דבר זכר רק את נפשו ואת כבודו ולא שם אל לב, אולי התעורר הוא בזעף לוא שמע דברים כאלה מפי איש אחר ויתנהו כאיש אשר רק את נפשו יאהב ולא יזכור אוהב ורע עת יעשה לנפשו.

— אם אלה המה ארחות החיים, אודה לך בפה מלא כי לא ידאב לבי על אשר לא ידעתים ולא יוָלד כל חפץ בקרבי ללמדם, אם נטל עלי לעשות עול רק לבל אהי לבוז בעיני נבלים, אם אראה את עותתי ואחזיק בה, רק לבל ישלחו בני עולה את ידם לנגוע בכבודי, אם אלה המה דרכי התבל וארחות החיים, אז אשא כפי השמימה ואומר: יהי שמך מברך יוצרי בבטן כי לא שמת חלקי ביודעי דרכי התבל האלה, כי טוב טוב לי לתת כבודי למשסה מעשות עול לאיש —

— אבל למה זה תאמר „לעשות עול"? הן לא אעשה עול לאיש, רק לנפשי אביא מכאובים ודאגה—קרא זרחיה כמעט ברנז.

על העול הנעשה לי לחשדני כאיש עושה מזמות בעת אשר לבבי בר ורוחי טהור, לא חשבתי מחשבה רעה ולא חבלתי מזמה, ובעת ההיא התעוררתי על העול ואבקש להראותו כי הוא איש משחת ונבל ובמשחתו יטפול עון על איש צדיק, אבל אחרי שובי ראיתי מה רב אסוני, כי עתה אחרי אשר נתקתי מעליה בחזקת היד וגם אכף עלי פי, עתה החלותי להבין כי אך הבל וריק באין ענג ונחת יהיו החיים לי בלעדה. אני לא אוהב אותה כאשר יאהבו האוהבים בספורים עד להתנרות מלחמה ולהשליך אחרי גוי כל רגשות הכבוד אשר בלבי, אני איש אני והכבוד יקר בעיני מכל חפץ ובעבורו נקל לי להקריב רגשות רבות, אשר על כן אל תעלה מחשבה על לבך כי אוהב אותה כנער מֻכֵּה בעורון ושכרון, אף כי ארע את ערכה ולולא היתה בת המשפחה הזאת, לולא סכו נטילי הכסף כאבני מכשול את דרכה, כי אז אולי אחרת דברתי כעת ואחרת חשבתי עד היום, אבל עתה אחשב בעיני כל כאיש נתעב ונאלח, אשר ישית בהלקות לאשה למען צודה בחרמו כי הכסף יעיר עליה, את זאת אזכור ואַראֶה לכל מי אני. ואם גם ידוה לבי ואם גם יהמה רוחי לא אשוב אחור, כי איש אני ולא אפנה ערף במלחמה, ואם גם נפשי תקום כצוררת לי גם אז לא אסוג אחור ואלחם עם נפשי ועם הרגשות חיל צבאה ואכריעם יחד —

— דבר אמת אגיד לך כי אני לא אבין כל דבריך, הכבוד אשר תאמר כי יקר הוא בעיניך כמו זר הוא לי, כי לא אדע איפה הוא? ומאין יבא? ומה תארו? גם לא אבין מי יכבדך על הדבר הגדול או המלחמה הכבדה אשר תאמר להלחם? הן אם תעזוב את העיר מה יתן ומה יוסיף לך אם יכבדוך האנשים אשר נותרו בה או יקראו אחריך מלא? אני לא אבין כל אלה, ואם שמחות חייך תאמר להקריב בעד הכבוד הזה בלי ספק תבין זאת יותר ממני, אבל אני אשנה בדברי כי לא אבין ולא אחוש מכל אלה עד מה.

— ואת חשבתי מראש כי אתה לא תבין זאת, כי לוא

— למה זה יצר לי? מי לי בעיר הזאת? מה לי פה? מה הענג לרוב אשר שבעתי בה או מה היא המטרה אשר השגתי בקרבה? לנכבדים לא נודע שמי ואת יודעי אבזה, מעמד בחיים אשר בקשתי לא מצאתי ומקור מחיתי לי לזעוה, לא לנפשי ולא לאמי ואחותי הטיבותי, ולבי ינהה אחרי העיר הזאת ואם אמרי אעזבנה יצר לי? רק עליך לבי דוי, אך אקוה כי גם לך ייטב כאשר ייטב לי —

— ואני אמרתי כי ינעם לך מאד שבת יחד עם נעמה ולדבר עמה —

— מי הגיד לך כזאת? — שאל זרחיה במבוכה.

— אתה במו פיך הגדת פעמים רבות בשובך מבית יונה כי ענג אין קץ תשבע בשבתך יחד את נעמה ותדבר עמה, ותרבה להלל את דעתה וטוב לבה וענותה ותמתה, כמעט בכל פעם אשר שבת מביתה דברת הרבה על אודותה באזני ועם נפשך שחת בקול רם ובשפה ברורה, וגם היום השמעת כאלה במו פיך —

— אם גם זאת לא נכחדה ממך—קרא זרחיה כאיש אשר נאות לדבר דבר למרות חפצו — אדבר עמך גם בדבר הזה בשפה ברורה. אמת הדבר כי הנערה הזאת היתה בעיני כמקור ששון, רק הרגעים אשר בלותי בחברתה היו לענג לי וזולתה לא ידעתי כל ענג, ובהתענגי בחברתה לא חשב לבי מאומה כי אם כי נעים לי, לא שמתי לבי כי היא נערה ואני גבר, כי כרֵע צעיר ממני לימים היתה בעיני לא השבתי מחשבות כי יבא יום אשר יפריד בינינו, כי איש יבא ויקהנה ולו תהיה, ואז לא תהיה לי עוד הצדקה לבקש קרבתה, אף לא רם לבי לחשוב מחשבות למשכנה אחרי בעבותות האהבה, כי כאשר אמרתי לך, לבי לא חשב כל מחשבה, אבל אתמול בא דודה ויפקח את עיני לראות כי היא עלמה ואני גבר והוא יעוז בהותו לשים אשם נפשי כי מצודה פרשתי ליד מעגלה לתפשנה למען אמצא על ידה כסף רב. ברגע שמעי התרגזתי

בשמעו כמו חפץ לבלוע גם בפיו את הדברים בעת אשר יעלו באזניו וכבלות זרחיה לדבר הניע גד את כתפיו ויאמר: ולמה זה תחפוץ לעזוב את העיר? —

— הוי תמים! הלא השמעתיך כי השבעתי באפי לבל אבא עוד לבית אשר שם בן אמתי נקרא על ארונו —

— אבל את העיר מדוע תאמר לעזוב, המבלי אין תלמידים בעיר מבלעדי בני בן אמתי, תאמר להרחיק נדוד? —

— נפשי קצה כבר להיות מורה לנערי ישראל, להיות בזוי עם, אשר כל נבל ונבזה יגדיל עליו עקב ויתנהו לחרפה, טוב לי להיות חוטב עצים מהיות עוד מורה, ובעיר הזאת תקצר ידי ממצוא עבודה אחרת, אחרי כי כבר כגבר לא יצלח הנני בעיני כל, אנסה אולי יצלח בידי למצוא את אשר אבקש, ואם אין אז אדוד מעיר לעיר עד אשר אעבור את הים הגדול ושם בארץ החדשה אראה גם חיים חדשים, אך היא ארץ מקלט היא לאנשים כמוני, ואז כאשר ייטב לי אזכור גם אותך ואקחך אלי ואעשה עמך חסד תמיד, כה גמרתי אומר לעשות ולא אשוב מדברי —

— לארץ החדשה תאמר ללכת! — קרא גד בשממון — ואמך ואחותך מה תאמרנה הנה לדבר הזה? —

— ומה אעשה להן? כסף דרוש לי, בכסף אציג לי יד בתבל, כל חכמה וכל תבונה וכל נדיבות אך מאפע הנה כלן יחד לעמת הכסף ואך כסיל אדם יבוז לו, אך העשיר ידע חיים, כי מפניו יחילו, את כבודו ירבו וידו תמצא כל חפצי לבו, לוא גם אני סרסור הייתי בבאי הנה וגם לי היו סוסים ומרכבה, כי אז ידעתי עתה כי חפצי לא רחוק הוא ממני, ועתה כעון וחטאה יחשבו לי אם יצמח חפץ בלבי גם נטל עלי לעקרנו משרש אם יזיד לעלות על תלמי לבבי, כי לא לאנוש בערכי חפץ החיים. רק בארץ החדשה תקוה נשקפה לי, לארץ החדשה אלך —

— ולא יצר לך עזבך את העיר הזאת? —

— התישן?—שאל זרחיה את גד אחרי עבור שעה תמימה אשר ארכה בעיניו כשנה בהתהפכו מצד אל צד ושנה נדדה מעיניו מרב סרעפיו ורגשותיו אשר המו בקרבו, וכאשר לא מצא מענה שב וישאל שנית: גד, התישן? — וכאשר לא בא מענה מפי הנשאל גם בפעם הזאת מלל בשפתיו: מתוקה השנה לפתאים—הוא הוציא המלים האלה מפיו בלי ספק מבלי דעת מה רב כחם להפיל תרדמה, כי גם בעפעפיו אחזה עד מהרה תנומה אך הוציא הלחש הזה מפיו וירדם ויסבך בסבך חלומית זרים מלאים זרות ותהפוכות עד כי קם ממשכבו סר וזעף ויתאונן כי שנה נדדה מעיניו בלילה ההוא.

— ואתה שכבת ותרדם כאבן ומעיני נדדה השנה — אמר אל גד כמו הוא קם בו לגרש את השנה מטתו.

— ידעתי כי לא שכבת במנוחה — ענהו גד.

— ומאין ידעת זאת? הלא אתה ישנת בשלום --

— גם אני לא ישנתי ושמעתי כי תתהפך מצד אל צד—

— ומדוע לא עניתני בשאלי אותך אם תישן? —

— כי אמרתי עת לחשות היא פן תבא עמי בדברים ואז תדד שנתך מעיניך כל הלילה, וכן היה כי כאשר לא עניתיך נרדמת עד מהרה —

— גם אתה למדת ערמה ואני לא פללתי! — קרא זרחיה בשחוק.

— כי חסתי עליך ואמרתי די היה לך כי רוחך סער כל היום ומרוע זה אעזר לך לגזול מנוחתך גם בלילה, על כן החשיתי, האמין לי — תם שפתי גד נגעה עד לבו ויקרא: ידעתי, וכבר אמר לי לבי להוָעץ אתך על אורותי, ואם אמנם דרכי בני האדם נסתרו מנגד עיניך ולא תבין לשפוט מישרים, אך אהבתך תורך לרבר משפט.— עיני גד אורו בשמעו כזאת והנה אמצו את רוח זרחיה כי יספר לו את כל אשר עמו מהחל ועד כלה, לא כחד דבר, כי מפני גד לא בוש גם מהשמיע את החרפה אשר עטה עליו דוב. גד פתח פיו ויטה אזנו

ענהו זרחיה: אני אקחך אתי ואני האם אדע איפה אמצא מקום להניח ראשי? —

— אני אמרתי כי אל אמך ואחותך תלך יען כי תדאג לשלומן אחרי כי נסתם חוון מהן זה כמה. — כרעד בא בעצמות זרחיה ויעבר ידו על מצחו ויחשב מחשבות רגעים אחרים ועיניו הפיקו תמהון כעיני איש אשר ישתאה כי הדבר הזה הקרוב אליו לא עלה על לבו ואיש זר הזכירהו, אך התעורר ויאמר כמו לנפשו בקול דממה: לא אוכל! איך אשוב ואראה פניהן ואני הבטחתי לתקוע יתד במקום נאמן ולהביא גם אותן שמה, ועתה אשוב כגר ונדח בידים ריקות? לא אוכל! שמע נא! — קרא פתאם בשומו אל גד פניו—אני שכחתי רגע כי עוד שכר חצי שנה לי בידי יונה, הבה אתן מכתב בידך ואתה לך שמה מחר בבקר וקח את הכסף ובלילה הזה אכין הכל לדרך, ועתה עת לכתוב מכתב לאמי ואחותי ולהודיען כי אשנה מקומי, אבל למה זה נסתם חוון מהן? — קרא ויורד ראשו על כף ידו הנשענת על השלחן. — כה ישב זמן כביר ויחל לכתוב מכתב ויקרעהו כי לא ישר בעיניו ויחל בשני וכמשפט הראשון עשה לו ויקם ויתהלך בחדר הנה והנה וישב שנית על מקומו וכה החל בארבע פעמים לכתוב מכתב ויעבירהו באש עד אשר נער כפיו ויקרא: השעה הראשונה אחרי חצות הלילה! ואני אמרתי אך זה עתה אתא ערב—ובדברו הביט הנה והנה וירא את גד יושב בפנת החדר וספר בידו ולא יניע ביד או ברגל גם את רוחו יכלא מיראה פן יפריע את זרחיה.

— למה זה תשב משמים? — שאלהו בגשתו אליו.

— התבוננתי כי מר נפש אתה וידי תקצר מהושיעך — קרא גד ואנלי דמעה התגלגלו מעפעפיו.

— הרגיע רוחך ואל תעצב, איש אני ואדע לערוך מלחמה את הפגעים—ענהו, אם יען כי בקש להרגיע רוח הפתי אשר יאמין בדבריו, או אולי בקש להשלות נפשו, ויסר את בגדיו וישכב על מטתו וגם גד שכב על הערש ויכבה את הנר.

כל גבול וכל דבר שקר וכל מזמת תרמית רחקו מכליותיו על כן יִרְאה ככסיל אדם, בכל זאת הסכין גם הוא לחשבו לא לאיש כערכו אשר אתו יוכל להועץ על צפונותיו. היא בקש בכל לבו לעזר לו ללמדהו דעת, להביא אומץ בלבו יען כי חמל עליו, כי גבר לא יצלח הוא להושיע לנפשו, אבל להוָעץ עם איש אשר יחשבנו כחרש הנשבר ורק בחסדו לא יהיה למרמס לרגל כל עובר, זאת לא עלתה מעודו על לבו, ובפעם הזאת נולדה מחשבה כזאת פתאם בקרבו ובהתבוננו בפני גד גמר אומר לגלות כל לבו לו ולהועץ אתו, אם יען כי אהבתו הנאמנה הנשקפת מעיניו אמצתהו, או אולי יען כי לבו היה כנאד מלא עשתנות ויתאוה להוריק מעט ממנו אל אזן שומעת, אם כה או כה חשב אך הוא פתח פיו כמו לענות, אבל ברגע ההוא שב ויסגרנו וישתומם על נפשו, איך יחשוב לבו דבר תהפוכות כזה, להמתיק סוד עם איש לא־בינות כמוהו! כי על כן התבונן שנית בפני גד ולא ענהו דבר. וגד חִכה זמן כביר לשמוע מענה, ובראותו כי אין דברים בפי רעו אמר: האם אהל לעשות סדרים בכליך ובגדיך ולשימם בארגז־העור? אני אעשה זאת ואתה תוכל ללכת אל מיודעיך להפרד מהם —

— אל מיודעי?—קרא זרחיה—אין לי מכיר ומורע בעיר הזאת, אך מה אעשה לך? —

— הלא אמרתי לך כי לנפשי אל תדאג כי בידי עתה למצוא לחמי —

— איכה תמצא אתה לחמך בלי עוזר ותומך בידך?—קרא זרחיה כמעט ברגז, ומי יודע אם לא רגז בלבו על כי ימאֵן לאמר לו אשר בלעדו הוא כמת נחשב, מי יודע אם לא בקש לבו אך תואנה לבל יעזוב את העיר וכליותיו לא ייסרוהו על הפרו דברו, כי ישלה נפשו לאמר: למען גד האמלל נותרתי וגם זאת תחשב לי לצדקה? מי יודע מה היה בלבו, אבל קולו נשמע ברגז, כי על כן מהר גד לענות: אולי צדקת, אך אם כן קחני אתך — בשחוק אשר הראה לעין כי מלב רגז יצא

— למה זה תבכה? — קרא זרחיה ברגשי חמלה וישכח את קצפו—האם ינבא לך לבך כי אעזבך עוד מעט? —

— לא על זאת ידוה לבי, רק על כי אראה כי רעה מצאתך, כי ימצאו אנשים רעים אשר הרעו לך, זאת הבינותי, והדבר הזה רע מאד —

— ובפעם הראשונה נודע לך כי אנשים רעים ימצאו בתבל? — קרא זרחיה בשחוק ורגז יחד — ולך לא הרעו עד הנה? —

— לי? אני הן רק אני הנני ואתה אתה הנך —

— זאת ידעתי כי אני אני ואתה אתה, אבל אלה אשר ירעו לך גם המה רעים המה כאלה אשר ירעו לי, אבל לא עת דברים כעת לנו בדבר הרעים והטובים, עלינו לחשוב מחשבות איך למצוא לך מוצא למחיה, כי עלי לעזוב את העיר —

— האם גמרת אמר לעשות כזאת ולא תשוב? —

— לא אוכל לשוב — ענה זרחיה — כי הבטחתי לעשות זאת ולא אשקר —

— ומתי תאמר לעזוב העיר?—

— לוא אך לנפשי דאגתי כי אז עשיתי זאת עוד היום הזה, אבל מה אעשה לך, איך אעזבך בלי משענה? —

— אם רק זאת תעצרך אז אומר לך כי לא תשית אלי לב, היה בטוח כי לא אמות ברעב, אבל החשבת מחשבת אם באמת נטל עליך לעזוב את העיר ואם ייטב לך בעשותך זאת? — זרחיה קם פתאם ממקומו ויבט בפני גד כמו בקש להכיר בפניו אם די דעת בלבו להבין את דבריו או אין ובה עמד זמן לא מעט ויתבונן, ואחרי כן הניע בראשו כמו בקש להשמיע: אתה היא לי! —

אם אמנם פי זרחיה לא נקב את גד בשם „גד הפתי" כאשר כנוהו יתר מכיריו, וגם לנפשו אמר לא אחת ולא שתים, כי לב האיש הזה יבין דבר לאשורו, ורק יען כי תמתו תעבור

יעשו להם האנשים האלה ולמה זה לא ישחקו הנערים, הן רבּם היו אנשים אשר עמלו מאד עדי מצאו לחם חקם, מורים היו לנערי בני ישראל, כי על כן סרו גם אל זרחיה אשר מחברתם היה, ומדוע זה לא יניחו רוחם רגע בשחוק והוללות? — כן חשב גד, אבל זרחיה אחרת חשב ובתתו פעם אחת קול על אחד מרעיו על שלחו ידו בגד והוא לא השיב אחור ימינו, אז הראה לו כי גם לו יד ובאחזה בערף איש תצעידהו ישר בדרך אשר בא בו, לאחד ושנים ושלשה הראה כזאת עד כי נהפך לב כלם לשנוא אותו ויוקירו רגליהם מבא לביתו ובשנאתם העזה עשו בו נקמות נוראות ויקראו לו בשם „אבי־גד" —

זרחיה לא התאבל על רעיו כי הלכו ואינם, אבל גד החל מהעת ההיא להוש דאגה כי ראה כי על ידו נותר זרחיה כערער באין אוהב ורע, וכל תנחומות זרחיה אשר נחמהו ואשר אמר לו כי טובה גדולה עשה לו כי על ידו גרש מעל פניו את הלצים הנבזים האלה, נשארו מעל, ומה גם בדעתו כי קצרה ידו מעשות מאומה למענו, כי לא נתנהו זרחיה לשרת אותו, ויצוה עליו כי יבלה כל עתו בלמודים אשר הורה אותו, והוא שמר את המצוה וישלים הקו עד כי לא אחת ולא שתים אמר לו זרחיה כי דעתו רבה מדעת כל המורים בעיר ההיא גם יחד, כי כשרונו אשר נראה בלמדו התלמוד נראה גם בלמדו שפות, רק לדבר כן לא עלתה בידו ללמדו אף בשפה אחת, אבל להבין בספרים הצליח מאד ויהי כחבר ורע לזרחיה, אשר התענג לפעמים לדבר עמו, ולולא תמים היה, כי אז איש מצליח למצוא טרף לנפשו היה, לפי דברת זרחיה, אשר בדבר הזה, רק בדבר הזה שגה מאד בעיני גד, אבל הדעת האחת אשר לא הצליח ביד איש להביא אל לבו, היא כי אמלל הוא, אותה הביא זרחיה, זאת הודה גם גד, כי מעת אשר ראה דעת ויחל להוקיר את זרחיה שבעתים, מני אז צר לו מאד על כי אזלת ידו לשלם למיטיבו ועוד יותר על כי ראה אותו לפעמים נעצב אל לבו. וכל אלה עברו לפני זרחיה בפעם אחת, עתה כאשר התבונן בפני גד המפיקים דאגה.

דברת רבים קנה לו איש בריתו סוס ומרכבה בכספו אשר גזל ממנו, ויהי לסרסור לסוחרים בחטים? מה ממנו יהלוך אם אנשים רעים ידברו כזאת על איש בריתו לפנים? הן הוא יודע כי איש ישר הוא אשר ימאס במתנת בשר ודם, ואף כי בכסף אחרים אשר לא במתנה בא לידו, ולוא גם ראו אותו עיניו אתמול בבית יונה בן אמתי יושב בין העשירים גם אז ידע נאמנה כי רוח והצלה עמדו לאיש בריתו לפנים ממקום אחר, וכספו אשר הפקיד בידו עלה בלי כל ספק בתהו.

ככה חשב נד כל הימים ועוד טרם יהוש את הסרונו ומצוקותיו, וכן חשב גם בחלותו וימאן לשים לבו לדברת אחדים, אשר ברעתם האשימו את שמואל הליטי, ויאמרו כי במכת ידו הפילהו על ערש דוי, ולוא הקריב אותו למשפט כי אז שלם לו נזק רפוי שבת ובשת. הוא הלא ידע נאמנה, כי המחלה עברה על נפשו יען כי חלה את חליו, ולולא חלה כי אז לא חולה היה ומה לו ולשמואל הליטי? ואם גם מרט את לחיו, האם לא ראה רבות כאלה? הן שמואל בעל הבית הוא, ומי זה ימרוט לחי אחרים אם לא בעל בית? ואם כי על כל אלה הביאו גם איתו במשפט ויאמרו כי איש אשר כזאת יחשוב סכל הוא ופתי ובער וילעגו לו, גם שלחו ידם בבגדיו גם בשערות ראשו, האחד ראה כי שמלתו לא תאזרהו וימשכנה בחזקה עד כי נע ונד המתכסה בה, והשני התבונן כי היום לא העביר מסרק על שערות ראשו, ויעשה אצבעותיו כמסרק להחליק אותן, וזאת הלא מורעת כי המסרק ימרוט לפעמים גם שערות אחדות בהחליקו אותן. וכל העוטרים אותו בקשו אך ליפות אותו ולהיטיב פניו, כי על כן רמס האחד ברגלו על רגלו למען השליך טיט היון מעל מנעלו, והשני הדפהו בכתפו להסיר האבק מעל בגדו, והשלישי משך את שולי המכסה אשר על ראשו עד כי הגיע עד חוטמו בדמותו כי בזאת יוסיף לו לוית חן, והרואים הרבו לדבר אליו מוסר ותוכחת כי למה לא יראה כי אמלל הוא? והוא עוד לא יראה מאומה, כי ידע נאמנה כי אך שחוק

הרבה גד להוכיח כי לא שחק וגם עתה לא ישחק, בכל זאת גמר שמואל אומר כי הוא עורני שוחק, ורק על כן הסתיר לחייו בכפיו לבל יראה צחקו, אבל בעת ההיא אחזו ארבע ידים בזרועות שמואל, אשר הוא הכיר כרגע, אחרי כי קראו לו בשם „אבינו", כי לבני תפתה הנה הידים האלה, ויעזוב את מקומו ולא הוסיף להלחם. וגד הורד אל המכפלה התחתונה, אל מעון המשפחות במעבה האדמה, לבל ישוב שנית וישחק בקרב בעל הבית אל ארון האלהים. הן לא לגר נבזה להתערב בין שני נכבדים כאלה כמו בעל הבית בדברו את האלהים אשר יגור בביתו במכפלה השלישית, ושכר מעונו ישלם לו בכסף מלא, כי על כן נכבד היה בעיניו מכל גרי הבית עד כי השפיל גאותו גם לדבר עמו דברים אחרים לעת מצוא, אשר כזאת לא נעשתה לאחד מגרי הבית מלבד ביום השלום אשר גם ביום ההוא אך מלה אחת הוציא מפיו: כסף! ולא הוסיף, כי אם אחז בהכסף ויפנה שכמו או אחז בשכם השכן ויפנהו אל הדלת, וככבוד הגדול הזה עשה גם לגר ביום המחרת כי אחז בערפו וישליכהו החוצה, באמרו כי רק למען אלהים השכיר הדירה ולא למען כי ישכבו בו גרים עצלים ויעלו הזמורה. גד ראה כי צדק בדברו וירד אל המרתף אשר עד הנה רק ארוחתו אכל שם בשלמו בשכר אשר הביא לו איש בריתו, ועתה גם כאחר מהגרים בו יתשב, אבל אחרי אשר איש בריתו לא נראה עוד לפניו וכסף לא היה עוד בידו לכן הוסיפה האשה לתת לו ארוחתו גם מבלי שכר. הן לא תוכל לעזוב אותו למות ברעב — אמרה לאישה אשר שאל אותה: מה משכורתה בעד הארוחה אשר תתן לו? אבל היא עשתה אתו חסד רק ימים אחרים, כי אחרי עבור שלשה ימים חדל מאכול ומדבר דבר רק מים שתה למכביר כאשר נתנו לו, עדי הובל אל בית החולים ומשם לחדר זרחיה.

אבל אחרי כל אלה עוד לא הבין גד למה זה ינודו לו כל יורעיו? האם רעה מצאתהו? או מה ממנו יהלוך אם לפי

ימין ושמאל, ואדרי כי נכספה נפשם מאד לכלות התפלה, למען ילכו לאכול ארוחת הערב, ואיש הרוח העומד לפני העמוד עוד לא החל, לכן שלחו וקראו לאמו, למען תדבר על לבו ותשמיעהו כי הדור עוד איננו ראוי לכך כי יגלה רוחו לו, וטוב טוב לו לעזוב את מקומו לאחר אשר לא ירבה בכונות, כי בכסף מלא ישלמו בעד הכונות האלה, אחרי כי עץ וגחלים תרבינה הנשים להבעיר על האח לבלי ישחת הצלי והירק אשר הכינו לארוחת הערב, כי בעיר ההיא אשר כל היום איש למלאכתו פונה, יגזור על ימין ויאכל, יחטוף על שמאל וישתה ובביתם ישבו אל השלחן רק פעם אחת בלילה, כי על כן כל עמל הנשים אך לארוחת הלילה, ואם כן הלא יבין כל איש כי כל הכונות האלה ישא רוח אם תשחתנה את הארוחה אשר אליה נשואות עיני האשה וילדיה. ואֵם שמואל, אשר גם היא לפי דברת רבים אשה היתה, אף כי קולה כקול שר צבא הלך למרחוק והקללות אשר נמלטו מפתחי פיה כבר נשמעו יוצאות בדמותן כצלמן מפי נושא נשק בהתגברו על בעלת בית משתה היין עת אשר יפעמה רוח רעה וישָׁמע מתוך גרונה כי רק במהיר תתן, בכל זאת העידו רבים עליה כי אשה היא, ואם כן הלא תבין ערך ארוחת הערב אשר תכבד מאלף תפלות אם במאזנים תשאנה יחד. היא באה ותנסה דבר על לב בנה כי יעזוב מקומו, אבל הוא בהתדבקותו בעת ההיא את השכינה ושרפים מעופפים, דמה בלי ספק כי אֵם השטן נגלתה לו, כי על כן התבונן בה רגע ובלי ספק הכיר בפניה כי כן הוא, כי על כן ירק בהם בקראו: לכי לאבדון, פלה בנאופים! — ונשמתו נעלתה עוד יותר על ידי התפלה הזכה ההיא, ובהעלותה לא עצרו הרגלים כח ותפול הגויה מלא קומתה ועיני גנובת בנו הבריקו, בלי ספק כי קוה כי לתקופת השנה והוא ינחל מקומו לעמוד לפני ה׳. אך יד הקדושה גברה ותקימהו על רגליו, ובנשאו עיניו וירא את גד יושב על הכסא, הרים את ידו ויך אותו פעמים ושלש על הלחי בקראו: האתה גר נבזה תשחק לי?!—אף כי

היה ובעודו בחיים לא נתנהו שמואל בנו לדרוך על סף ביתו לבל יעטה עליו, על איש אשר בית לו באשדות, כלמת עולם בהראותו בביתו לובש קרעים וריח יין-דגן עולה מפיו כעשן מארובה, ואף כי לפי דברי אביו לא לו היתה כי אם לבנו בשת הפנים, כי לוא הוסיף עוד חמשה שקלים בשבוע על הארבעה אשר נתן לו למחיה, כי אז מצאה ידו לשתות יין ענבים ולא נטל עליו לעשות חווה את יין-הדגן, בכל זאת מת גם הוא בכבוד גדול, כי המון אנשים ונשים וטף הסבו את גויתו עוד בטרם נתנה בארון, כאשר שכבה בחוץ מחציתה על השלבים אשר עליהם תדרוך רגל כל עובר בדרכי אבי שמואל — אל בית משתה יין-דגן—ומחציתה השניה רפדה יצועה על הרחוב, וכלם יחד ובעל בית המשתה כספדן בכו את השרפה אשר שרף יין-הדגן באפו, כבוד גדול אשר בלי ספק לא נעשה עוד לכל איש נכבד בישראל, ואת הכבוד הגדול ההוא זכר שמואל מרי שנה בשנה, כי לא רק תפלת קדיש התפלל בעד נשמת אביו הטהורה אשר נשרפה כאש אוכלה קרב וכליות, כי אם גם עבר לפני ארון ה׳ להתפלל ביום הזכרון ההוא, וגם בשבוע ההוא אשר שכר גד לא נהיה היה יום הזכרון לשמואל ויגש אל העמוד בלילה ויחל: ברכו — אך מרב סרעפיו בקרבו ומרב תוגת נפשו על זכרון המת התנהגה לשונו בכבדות ויחל אחת ושתים „ברכו, ברכו" וקול מליו נחבא וינח את מצחו על העמוד ויגעה בבכיה כשור פר ואחרי כן הריע בקול שהוק אדיר ועוד הפעם „ברכו" יצא מפיו בקול גדול, גם „את" נמלט מבין שפתיו, אבל מפני שם ה׳ נחת תמיד ולא הוסיף. עיני יקטן מלמד בניו אשר נשא למרום העידו על מחשבותיו אשר חשב אז בלבו, אשר בלי ספק הלך גם זה האיש שמואל בדרך הצדיקים וגם עליו נחה רוח ה׳ ונשמתו תדא בערבות שחקים בעת אשר גויתו תעמוד לפני העמוד, אבל חזקיהו החיט וברכיהו הסופר ומיכאל הקורא ואחריהם רוב נכבדי העדה ראו עין בעין כי רוח אביו נחה עליו וכי הוא הולך בבכל דרכיו לא יסור

אלהים את היועץ הזה כי שמע בקול תפלתו. וילך עמו להעיר ההיא ויתן את כל אשר לו בכסף שמונה מאות שקל ואת הכסף נתן על יד היועץ אשר נאות לעשות מקנה וקנין והוא ישב בבית המדרש וילמוד ויחדו יחלקו את השכר, ובכן בא אל בית שמואל הליטי אשר בית המדרש היה שם בהיציע השלישית ואחרי כי רוב הבאים להתפלל שמה מבני ליטא היו לכן הביאו גם את הבליהם עמם, החפץ לקנות ספרים ולשימם בבית התפלה, וימלאו שלשה ארונות מפה לפה בספרים, כי כן שחקו עליהם בני העיר ההיא ובני יתר הערים מסביב, אשר לא שמעו מעודם כי ימצאו משגעים כאלה אשר יפזרו כסף על הבלים כאלה, הלא גם המה הסכינו לפזר כסף, אך לדברים אשר יש בהם ממש, לקנות תקון ביום מת אב או אם, או לשתות לחיי הצדיק בבא גר מספר נפלאות חדשות, אבל לקנות ספרים אשר רק העכברים ימלאו כרסם מהם, הלא הבל ורעות רוח הוא מאין כמהו. אולם לא כמהשבות כל אלה היו מהשבות גד אחרי כי גם מוצאו מליטא הוא, הוא בחר בבית התפלה הזה מכל בתי התפלה אשר בעיר ואותו אוה למושב לו, והשכר אשר הביא איש בריתו אליו אף כי מעט היה מאד בכל זאת היה לו כמגן וצנה, להסתירו מפני מתנת בשר ודם. אבל זאת הלא מודעת כי גם מקרה קל אשר כאין יהשב יביא לפעמים חדשות ותהפוכות בידיו, כן שנו שני מקרים קלים, אשר בלי ספק לא העליתי את שמם לזכרון לולא בניהם אשר הולידו את מצב גד עד מהרה. המקרה האחד היה כי בשבוע השלישי אחרי בואו לבית התפלה לא בא חלק שכרו לידו, אם יען כי שלח אותו איש בריתו על ידי איש המסים אשר מעל בפקדון, או יען כי שכח לשלוח, זאת לא נדע עד הנה, אבל השכר לא בא ויקנה להם מאת מכירו למען ישלם אחר כן, כאשר יובא לו שכרו בשבוע הבא, כפלים, והמקרה השני היה כי לשמואל בעל הבית אשר בו חדר התפלה היה לפנים אב, והאב הזה, אף כי עני גדול

היה גד, על זאת הודו כלם, בכל זאת רב מאד כשרונו בלמודים, אשר על כן משכוהו חסד בהגדלו ונערה יפהפיה רבת היחש היתה לו לאשה, אשר גם היא כבדה ואהבה אותו עד אשר מת אביו ואחיו לקחו כל הנחלה להם ולו נתנו אך מעט מאד להחיות נפשו, והדבר הזה לא ישר בעיני אשתו כי על כן הציקתהו מאר ותרב בו ולא נתנה לו מנוחה ביום ובלילה בהסיתה אותו לבקש את חלקו במשפט, אבל אחרי כי על דעתו נתנו לו אחיו רב מאד וגם ריבות פי האשה לא כצנים פחים היו בעיניו כי הוא ישב ושמע במנוחה ויהגה בהגמרא מבלי הפוגה כמו אין קול ואין קשב בבית, אז נלאתה להשיחית דבריה הנעימים הנם ותקח כל אשר היה בבית ותברח, ומיראתה פן ירדפו אחריה וישיגוה לקחה עמה אחד משרי הצבא להיות שומר לראשה.

על דעת גד לא רבה רעת האשה, כי אמנם ראה כי לא מה׳ יצא הדבר, אבל אחיו התעברו בו והתנפלו עליו בכל עזוז אפם על כי לרגלו באה כלמת עולם להמשפחה כלה. כי המה צדקו בריבם זאת ראה גם הוא עין בעין ועל כן עזב את העיר לבל יהי כמכשול עון להם ויבקש לו בית המדרש אשר בו ילמוד כחפצו ויהי פרוש באחת הערים הקטנות, ובימים ההם רֵעָה לו איש צעיר לימים עובר אורח אשר נטה ללון אל בית המדרש ההוא ויותר שם ימים אחדים, הוא התודע להפרוש אשר לבש בגדי משי ומורה שעות ושרשרת זהב טהור היו לו, כי על כן כדבר פלא היה בעיניו, וישאלהו למה זה יאכל להם חסד אם איש עשיר הוא? וכאשר ענהו גד כי אין כסף בידו מלבד בגדיו היקרים ומורה השעות והשרשרת והטבעת, הניע עליו הצעיר בראשו ויאמר כי אם יתן את היקרות האלה בכסף וילך לעיר אחת בכרכי הים אשר אשדות שמה, אז תמצא ידו לראות שכר רב לעמלו ולא יצפה למתנת בשר ודם.—מי לא יודה חסדו, ליועץ טוב כזה? הן על זאת התפלל גד יום יום לאלהים עושהו לבל יצריכהו למתנת בשר ודם, ובלי ספק שלח לו

פידו, ואם ימאן אז נועיל להותו ונדכאנו עד כי יתעורר וישוע, הלא חובה היא להאדם היודע לשוע בבא עליו צרה.

סמל אמלל באמללים כאלה היה גד מיום הולדו; יד הטבע שמה אותו למטרה להצי לענה, כי על כן הגדילה ראשו ובטנו מאד, כמעט פי שנים מראש ובטן כל איש, וברגליו שלחה רזון עד מלאת לו שבע שנים, כי על כן היה לשחוק גם לכל רואיו, אבל עושר אביו היה עליו סתרה לבל ישמיעוהו הנערים אשר כנילו כי אמלל הוא, כי אח"י אש־ לא הלך לבדו ברחוב על כן לא ערבו הנערים לגשת אליו להתקלס בו או לשלח בו יד, כדרכם לעשות לכל מֻכֵּה מידי הטבע, לעור ופסח ואלם והרש אשר יד אבותיהם תקצר משלוח תמיד איש עמם בלכתם, אבל אחיו הצעירים ממנו, בני אביו ולא בני אמו אשר מתה בלדתה אותו, אשר ידעו כי בני עשיר המה ועל כן תמצא ידם לעשות כחפצם, המה נחרו בו כל היום, ואף כי משנת השבע והלאה רטפש בשרו ויהי בריא בשר מכף רגלו ועד קדקדו, כי על כן לא נראתה עוד בטנו רחבה וראשו גדול במקרם, אשר על כן הספו אחיו שמו לשם הנכבד „שקץ" לאמר: הנער הזה לא לבני ישראל הוא אשר להם נאוו לחיים רזות וחורת מות ורגלים צומקות וידים דלות ועינים כהות וכאלה אשר ירבו חן ויפי לבן ישראל ויתנו לו פני „תלמיד חכם", אבל אחרי כל אלה גם השם הנכבד „צבה בטן" מללו שפתי אחיו לרגעים באהבה עזה, בעת אשר מאן לקחת עמם חלק במלחמה אשר ערכו לבני השכן, או כאשר הקשה ערפו לבלי הכות בלשון לפני אביהם את המשרת אשר נהל אותם לבית התפלה בחרות אפם בו על כי לא נתן גוו להכות אותו כהפצם. ולפי דברת כל השכנות הרעו לו אחיו מאד, אבל מפיו לא יצא דבר כזה מעודו, ותהי להפך כי הוא דבר תמיד טובות עליהם, כאשר בקש אביהם ליסרם על עשותם דבר אשר לא כן. גם הסב מעליהם לא אחת ולא שתים את חמת המלמד, בלחשו באזניהם להבינם את אשר לא הבינו, כי אף כי כסיל

היום מפני שואה והות, וכמו כבר עשה לו העשר כנפים ויעף
כן יילילו בעודנו סגור על מסגר בחותם צר בתבת הברזל
המגינה מפני לשון אש וידי שודדים, אך כי ימצאו אובדים
ואמללים אשר לא יאמינו בצרותיהם ופגעיהם כמו מנגד להם
יעמודו, מכים אשר בהכותם לא יזעקו ובנפלם לא ישועו לעזרה,
אשר יכופו ראש לכל תלאה והיא תעבור עליהם והמה כמו
לא ידעו עד מה, ישאו ראשם שנית כאשר ימצאו און להם
או ישחוהו ויהכו במנוחה לעת יתרומם שנית, כי גם אנשים
כאלה ימצאו, כמעט לא נאמין אם נשמע ואם נראם נניע
עליהם ראש כמו ננוד להם ולצרתם על כי לא יבינו הצרה
ולא יחושו המכאוב כמונו, נחמול עליהם בכל לב ונבקש להת
מעט מרגשותינו להבין מכאוב ולזעק זעקת שבר, ואם בכל זאת
לא יבינו ולא ישכילו ללכת קרורנית ולעשות מספד כאבל־אם,
אז יכמרו נהומינו עוד יותר, אהבת אדם אשר תקנן בלבותינו
מילדותנו ואשר תגדל ותיף על ידי ההורים והמורים בהאצילם מרוחם
עלינו, היא תעוררנו להביא דעת בלב האמלל למען יבין כי
אמלל הוא ואף אם ביד חזקה. הן היא, האהבה הזאת אשר
נאהב את כל ברואי בצלמנו, תלמדנו תמיד לשאת אתם בצרה
ולבקש אך להטיב להם, כי על כן נתאמץ להורותם דרכי
אמונה אשר יישירו מעגלותיהם ויובילום אל חיי־עד, נורם
מוסר ומדות אשר בהם ימצאו חן ושכל טוב בעיני אלהים,
ואם לא יאבו ולא ישמעו אז נוסיף להראות להם אהבתנו העזה
כי גם יד חזקה ושבט מוסר לא נחשוך מהם, ולאלה אשר
כעורים המה ולא יראו ארחות הדעת הן נרבה להעלות אור
ונעירם ונעוררם כי יקיצו משנתם, ואם תפקחנה עיניהם והאור
אשר יך עליהן לפתע פתאם יכאיב להן ויהשיכן גם אז לא
נחדל מהרבות האורה, הן אך טובתם נדרוש ובם העון אם
תחשכנה עיניהם מראות, ולמה זה לא נניף ידינו על האמלל
אשר כה נפל פלאים עד כי לא יבין כי אמלל הוא, הלא עלינו
החובה לקרוא באזניו בלי חשך כי אמלל הוא, עד כי יראה

הכביד עליו אכפו לתת לו מקום בבית הקברות, אשר לזאת ידאב לב הגבאי עוד יותר כאשר יאלץ לפרוש כנפיו על עני ולהסתירהו במקום ממשלתו. אבל רוח והצלה עמד לו להגבאי ממקום אחר; אשה כובסת כתנות, אשר גם מנוחתה כבור היתה במרתף ההוא ואשר לא הבינה למה זה חרה להגבאי על כי בקשו להביא את החולה שמה ותשאל פשר דבר מאת זרחיה, אשר הביאה לו את כתנותיו, כי כיודע הכל היה בעיניה, ובלי ספק יבין גם מערכי לב גבאי בית החולים מרוע זה ישיב הגבאי אחור את החולים המבקשים כזור בעת אשר מאה מטות ריקות תעמודנה בבית, האם אין אלהים בקרבו? —

— יען כי אין אלהים בקרבו — ענה זרחיה במנוחה וילך עמה לראות את החולה ויובילהו לבית החולים אשר לעם הארץ, אחרי כי שלם את המחיר בראשו, ומני אז היה להאמלל כאב. וכל אלה זכר פתאם עתה בדבר גד את דבריו מקירות לבו וישיש בלבו על הטוב אשר עשה להתמים הזה אשר יריב את נפשו על כי לא יוכל לאהוב אותו יותר, בעת אשר כעבד נאמן עבד אותו וישמור עליו יום ולילה אחרי כן בחלותו הוא, זרחיה, את חליו, כי אז לא נתן שנה לעפעפיו ולא אכל לחם, כמו כל אלה אך למותר המה לאדם, ואך להפוך משכב החולה ולהתבונן בלי הפוגה אל עיניו, אולי יבקש דבר מה, אך באלה יחיה איש את נפשו ויתעדן וירוה נחת, כי אמנם בריא אולם וטוב לב היה גד מהעת ההיא, מעת אשר מצאה ידו לעבוד למיטיבו, וכמעט נעצב אחרי כן אל לבו, כאשר שב זרחיה לאיתנו, על כי תקצר עתה ידו מעבוד אותו, כי זרחיה לא נתנהו עוד לעבוד עבודת עבד כאשר שב לאיתנו ויצוה עליו לעבוד כל היום למען ילמוד ויבין דבר מה.

כי יש אובדים ונדחים בתבל מי לא יודע זאת? הלא לרגעים נשמע שועת דל, זעקת מוכה הזמן או מרדף מתנרת יד הפגעים או בני האדם; גם זאת ידע כל איש כי ימצאו שלוי עולם לאין ספורות אשר לא יאמינו בעשרם ויפחדו כל

כרגע כי לא בשפל המדרגה ראה אור, נתנה שמחה בלבה ותקרבהו ותעמוד לימינו נגד המתיפה, הוא הצעיר לימים אשר הורה חכמת הכתב לנערי בני ישראל ונערותיו ויתקשט מאד, אשר על כן הסבו שמו לשם המתיפה, והוא נחר בגד ויכעיסהו ולא יכול סלוח לו, ויאמר תמיד כי ראשו מלא מים כבד, כמו בהאמלל הזה היה העון על כי לא מלא ראשו ביין או בשכר, ויבקש תחבולות להרעימו, למען יצר לו המקום, אבל גד לא איש חמות ומדון היה ויחשה, ומה גם בימים האחרונים כאשר שכב על הרצפה ולא קם ממקומו ולא הניע ידו, עיניו הביטו נכחן ופיו פתוח, אך הגה לא יצא ממנו. בתחלה לא שמו אליו לבם, אך כאשר חדל מאכול באה יראה בלב המבשלת פן לא ישלם ותגמר אמר לבקש לה אחר תחתיו, אבל לשוא היה כל עמלה, היא דברה אליו, כאשר תאמרנה הנשים שם, בשפת תוגרמה וקדר, ושומע לא היה לה, ואז הבינו כי חולה הוא וישימו לגבאי בית החולים פניהם. הגבאי השתומם לראות עזות מצח כזאת, כי דלים, בני בלי שם, ילבשו גאות כמרם ויאמרו למצוא אחוזת מטה בבית החולים אשר לעדת ישראל, בבית החולים, אשר כארמון רוזנים כְלל בפאר עד כי היה לתהלה ביפיו, ואל ארמון כזה ישאף לב אביון, אשר יתגולל כל עור עודנו בריא אולם באשפתות במרתף שמואל הליטי, למצוא בו מנוחה בחלותו! הלא אז ירבו החולים בבני הענים אך למען יבאו שמה וישבעו לחם, כי העניים לא ידעו שבעה בבאם לבית ההולים, זאת ראה כבר ונוכח מעת אשר הושיב את אחי אשתו לפקוד על הבית, אחרי כי עני חשוב היה, ומני אז רבו ההוצאות פי חמשה, אף כי הוא ואשתו ובניו יחד רק עשר נפשות היו ומספר החולים אשר היו בבית עלה עד לחמשים, כי על כן גער בהם בקצף לבל יזיד שנית לעשות כן. ויותר גד בשלום על הרצפה, ומי יורע אם לא נתן אחרי ימים אחדים נקמות בגבאי בית החולים, אשר הוא היה גם גבאי חברה קדישא, ותחת אשר גרע ממנו מקום בבית ההולים

השלום, כי לא ידעו עוד את ההשכלה ומה כחה, אבל את תנואת האדון וכחו הכירו כבר עד בלי די, כי על כן בקשו להם גרים כי ישכבו עמם יחד על השלחן והספסלים, גם על הרצפה, איש איש כאשר ישלם. ויהי מספר המשפחה אשר מצאה מעון בעת ההיא במערה ההיא ארבעים נפש. ראש המדברים היה תמיד החרום, היא החיט אשר חוטמו נפל במלחמה עם אשתו הראשונה, ועל עינו הימנית הרימה אשתו השניה את ידה ותסגרנה על מסגר לבל תתבונן מאד בדברה את ראובן הנושא סבל, איש ארך האבר ורב הכח, אשר כשוטר נחשב לכל המשפחה, ועדיו הגישו עצומותיהן עשר הנשים אשר בשלו ואפו בתנור האחד עת כי הזה הפארור אשר בו בשלו נתח כבד או קרבים או יותרת הכבד, אל הפארור אשר אתמול בשלו בו חלב ותהי צעקה בבית, וכאלה דברי ריבות אשר לא הדלו מאז הבקר עד הערב בין הנשים ובין החיט ראש המדברים ובין בלע הסוחר בבלויי סחבות אחרון המדברים, הוא נקרא בשם הזה לא יען כי חכה את רעיו בדברים, כי אם מאשר כי הוא לא סגר פיו ולא החשה בריבו עד אשר נלאו כל מריביו ודבריו היו האחרונים, והוא לקח חלק גדול במערה פי שנים מאשר לכל אחת המשפחות, יען כי ששה בנים היו לו וגם לבלויי הסחבות ולפרסות הסוס ולקרן הבהמה אשר גם המה היו משלח ידו הציב יד על יד ערש יצועו, אבל אחרי אשר נוכח כי עוד מקום אתו לכן נתנהו בלילה לגר נטה ללין אשר כל בתי המלון בעיר לא מצאו חן בעיניו מסבות שונות כאשר אמר ויסר אל מקום המנוחה ההוא. ואשתו ראתה ברכת הפארור כי גם לאורחים נתנה חלק במחיר, ולא לפלא הוא, כי לפי דברתה היתה בימי נעוריה מבשלת נודעה בשם, וגם גד אשר ימים אחדים זכה להאושר הזה להמנות בין אוכלי שלחנה הודה תמיד במו פיו כי כמעדני מלך, אשר בלי ספק כבר הסכין להאכיל בטנו מהם לשבע, המטעמים בפיו. ותהלת איש כזה, אשר המבשלת הנודעת בשם בימי נעוריה הכירה בו

מעליהם עול שְׁלום שכר המעון, אשר לא מעט היה, ואדון הבית לחץ בחזקה עוד בטרם בא יום השְׁלום כי ימהרו לשלם, מיראה פן תקצר ידם ויעלה בתהו שכר השבוע ההוא.

כמה וכמה חצי לעג ירו המורים ללב מיסדי בתי „ההקדש" בערי ליטא, אשר בם יתגוררו יחד איש ואשה, בחור ובתולה; כמה חרפות וגדופים שבעה להם גרי הבתים האלה כמו הסוככים עליהם ויהיו לקללה ולחרפה בארץ, אבל במה נחשב ההקדש לעמת בית כזה אשר שכר המעון בו יכביד כאבן מעמסה על שכם הגרים בו? בהקדש רצפה וחלונות, לו גם אור השמש יהל ורוח צח יתגנב לבוא שמה אם יפתחו לפניו דלתים, וחנם יהיה סתרה לכל מצוק ומר נפש. כי לא עשירים ושלוי עולם ימצאו שם מנוחתם, זאת יודו כל הלועגים, ובמעון הצר הזה אין כל, לא רצפה ולא חלונות, לא רוח צח ולא אור שמש, כמתים באשמנים הנם כלואים בו, ואדון הבית כמלך בלהות יחרידם לבקרים וירגיזם מרבצם. אבל גם הן לבני העניים דרוש מקום ללון, כי בחוץ לא יתנום השוטרים לרפד יצועם, ואיפה יגורו אם לא במעון כזה? הן בני עיר אשר יושביה בדרכי ההשכלה יאחזו לא יבנו הקדש למען העניים למען יהיו לשמצה, ואם יכבד העול על העניים מנשוא גם לזאת לא ישים איש את לבו, הלא זאת מודעת כבר כי אך בכסף מלא תְקָנה ההשכלה, רק התורה תנתן בחנם אבל לא ההשכלה, ומי ימצא חפץ בהשכלה אם לא העניים? העשירים ישמחו בחלקם בעשרם לא יבקשו גדולות, ואם בעיר אשר בה השכלה תלין יהפצו לגור אלה העניים הלא להם לדעת מראש כי בעמל כפם שלם ישלמו בעד מעונם וארוחתם, בעד בניהם אם יאבו כי לא ישוטטו בחוצות, כי אין בית לתלמוד תורה בעיר השכלה ואין מחזיק בידי יתומים בעיר השכלה, אף אין פונה לצעקת דל בעיר השכלה. אמנם לא דבר זר הוא לראות כי לא אשר עליו החובה שלם ישלם, ונקי לא ימלט בבר כפיו, כן היה גם לגרי מערת שמואל, גם המה לא ידעו מדוע המה נגשים בבא יום

זהשלוים בחייהם יעשו פימה עלי כסל ופניהם יכסו בחלבם, כי הוא אף כי בכל ימי חייו לא ראה תענוג ונחת, ואף כי בעת הזאת אשר לששון לב היה לו לחסר נפשו גם מכל מאכל אם אך מצאה ידו לעשות זאת. והיה כאשר לא צוהו זרחיה במפגיע כי יאכל וכי ישתה אז משך ידו מהמאכל, מיראה פן יהי למשא על מטיבו זה, אשר מבין שני המות הציל אותו ויראהו בחיים, והוא הזכירו תמיד את כל אשר עשה למענו, אך זרחיה היה תמיד כלא שומע את דבריו, ולפעמים גער בו לבל ירבה להזכירו, אבל הוא לא הדל מעשות זאת וגם עתה בדברו אליו שב ויזכור את כל הטובות והחסדים אשר עשה זרחיה עמו. ובפעם הזאת בעת אשר לב זרחיה היה כים נגרש, בעת אשר גם נוהם, על כי יפזר כספו ביד נדיבה, החל לשלוח שניו בבליותיו, עתה היו לו דברי האמלל הזה כטל חיים וישמע ויתענג על דבריו, וברגע זכר את החדר המגואל מאד בתחתית האדמה, ברחוב „גדרות הצאן", הרחוב אשר ממנה תצא צחנה נורעה בשם בכל העיר, צחנה אשר די כה היה לה להביא רוח קטב לרחובות רבות הקרובות והרחוקות, לולא ברכו באוצר נחמד כזה אף המה, בבית שמואל הלטי, אשר גם ביציע העליונה רמשו כל רמש ושרץ על הרצפה והקירות אשר לא יבשו לא בקיץ ולא בחרף ואף כי בחדרים במעבה האדמה אשר גם רצפה לא היתה בהם, ואור השמש גבעת עוד בראותו את הבית מרחוק וישב אחור, כי על כן עת אשר עלה החפץ הזר על לב יושבי החדרים האלה לראות אור, כי אז נטל עליהם להעלות נר בצהרים. החדרים האלה לא התפרדו איש מרעהו בבתלים ופתח ודלת, רק העמודים אשר רצפת היציע אשר היא כתקרה להמרתף נשענת עליהם היו כגבול המבדיל בין מקום המשפחה האחת ובין רעותה. כעשרים משפחות גרו במערה ההיא ולא כלן מהעניים הסובבים על הפתחים היו, כי גם בעלי מלאכה ועשי מקנה וקנין נמצאו בהנה, ורבות מהמשפחות האלו מצאו עוד מקום להשכירו לגר, למען יקל

דמעות בקראו באנחה: רע המעשה, אתה הנך איש ישר, רע מאד המעשה להדאיב לב טוב כלבך, לב טוב לך ואני אקרא בחוצות כי לב טוב ורוח נכון לך, ולא טוב יעשו הנחרים בך, לא טוב, וגם אתה לא טוב עשית כי תחרף נפשך ותטפול עליך עונות, אני שמעתי ויצר לי אך יראתי להפריעך, כי ידעתי כי ינעם לך מאד לדבר עם נפשך —

— מאין תדע זאת? —

— כי ראיתי פעמים רבות תתהלך בחדר ותשיח עם נפשך ותגער בי כאשר שאלתיך דבר והפרעתיך ממחשבותיך —

— האני גערתי בך? —

— ולך היתה הצדקה! הן את מי תשיח אם לא עם לבבך? אני הן לא אבין כל דבריך ולוא גם הבינותי האם אדע דרכי החיים? ירחים רבים עברו מעת אשר החלות לבזות כל חברה ובעת מנוחה תשב בבית, ועל כן תדבר עם נפשך, ואני בשמעי כי תדבר ישבתי מיחל דומם עד אם תכלה —

— נפש יקרה לך וכאשר אחזה תאהבני מאד —

— לוא יכולתי לאהוב אותך כאשר יאתה לך, אני לא אוכל לאהוב הרבה, אני שאלתי פעמים רבות את נפשי: איכה יאהבו אנשים רבים הרבה מאד בכל לבם ובכל נפשם ואני חפצתי לאהוב אותך בכל לבי, אך אהבתי מעטה וקטנה היא, כי גם לבי קטן מאד וצר, זאת אבין עתה אחרי אשר הרביתי מחשבות, למה זה תקצר רוחי מאהוב אותך יותר? הן מלאך מושיעי אתה ומקור חיי עד היום, אתה תשים פניך אלי, הנבזה בעיני כל, אשר כל רואי ילעגו לי ואיש לא נתן לי חנינה בלעדך, ומי יודע אם לא כאשר שכבתי אז חולה על הרצפה כן לא הוספתי לקום לולא קמת לעזרתי, ומה אוכל אני לעשות לך אם לא לאהבך בלב שלם? הן רק למשא אני עליך, זאת אדע, לוא יכולתי לעזור לך כי אז מאושר הייתי — קרא גד וימח דמעה מעל פניו.

האיש הזה היה עד תי, כי לא רק המרבים אכול ושתו

שרשיו עמוק על תלמי לבבי? כי מדוע זה ידאב לבי? למה זה יהמה רוחי וכליותי ישתוננו בחשבי כי עוד מעט אעזבנה ולא אוסיף ראות פניה? האמנם היטיב הנבל לראות ממני? אבל הוא נבל הוא ולוא גם אהבתי את נעמה — אשר אמנם לא כן הוא — אבל לוא גם היתה כזאת האם בכספה אבחר? אבל עתה עת היא להיות איש, פן אהיה לבוז, אאזר חיל ואעזב את העיר מבלי ראות אף פני אחד מהם, אשלח מחר את גד לקחת את שכרי הנותר בידי יונה ויחד נשים לדרך פעמינו —

— צדקת — ענהו קול מפנת הבית. זרחיה נבהל ויבט סביבו ויקרא בתמהון: גד! איפה היית עד כה? —

— הלא ישבתי בהדר בבאך הנה. —

— תשגה! בבאי לא היה איש בחדר —

— אבל הלא אתה בידך סגרת הדלת אחריך ואיך יכלתי לבא החדרה? —

— האני סגרתי ההדר? משגה הוא עמך, אני לא סגרתי, לא אזכור כי סגרתי את הדלת וגם אותך לא ראיתי, הן לא שותה שכור הנני כי אהיה משגע ממראה עיני —

— מאד יצר לי על כי לא באתי אחריך — קרא גד כמו ראה את עותתו על כי ערב לבא בטרם בא זרחיה בעת אשר הוא לא ראהו, אך הדבר הזה הניה כרגע רוח זרחיה הכועך ויאמר: הן לא חטא חטאת כי הקדמת לבא, אני רק השתוממתי כי לא ראיתיך —

— לא טוב-לב שבת מהמשתה ואני אמרתי כי מתנה יקרה יתנו לך ביום בר מצוה, ואם לא למורה כמוך יתנו מתנה, למי יתנו? — שחוק עם רגז עברו על שפתי זרחיה בקראו: מתנה! אמנם כן הוא, מתנה טובה נתנו לי! —

— הראיני נא אותה — קרא גד ועיניו אורו.

— לא אוכל להראותך אותה כי כחרב חדה ירדה חדרי בטני. גד! את פני מלאו קלון, חרפה עטו עלי, כמו לוא גנב ושודד הייתי, כמו לוא איש משחת הייתי! — עיני גד מלאו

מלבי עד הנה?! מרמה בפיו, הוא לא דבר את יונה ולא מפי היתה שומה כי ידבר כאלה באוני, הנבל הזה צוד צדני באמרי פי ואני בער נכסלתי להוציא מפי מלים, אשר בהודע ליונה כי כאלה דברו שפתי אז ישליכני מעל פניו כנצר נתעב, הן אני נתתי שמו ושם משפחתו וביתו לשמצה וקלסה כאויב ומתנקם, ודי יהיה להנבל אם אך ישנה בדברי וישמיעהו כי כזאת דברתי אני, ואיך אשא עתה פני אל הבית הזה לוא גם לא אכף עלי פי להתרחק ממנו? לא אדע נפשי, מדוע שְניתי בשתי השנים עד כי לאיש אחר הייתי; תמים בלי כל גאוה ואוהב מנוחה כילד הייתי, ועתה ירגז לבי מאין הפוגה, כרגע אתקצף וארגז וכבודי נגד פני תמיד ואך יגש איש אלי אבהל פן ישלח יד ויגע בכבודי. אמנם לא לי יאתה המשרה הנכברה להיות לרועה ולמורה נאמן! המשרה הזאת תעטר כבוד ותן בעיני כל אנשי לבב ויושר את האיש אשר יקריב נפשו לה, אך לא את איש כמוני, אשר בעת אשר ארגז ואתקצף על העשירים הנבלים אשר בעשרם יתהללו, הנה ידאג לבי על כי לא אנחל כבוד מהם, על כי יקרבו כמו נגיד כל הדומה להם ואני כאפס נחשבתי בעיניהם. ואם מורה אני ואם רועה נאמן אני, ואם איש אשר יבחל בכבוד הגאים הזדים האלה הנני, למה אתגעש ולמה ארגז? האם איש כערכם הנני כי לנחול כבוד מהם תשאף נפשי? ואם לזאת כמה לבבי אות הוא כי כאחד מהם הנני. אנוד לך, נעמה, כי בטחת במשענת קנה רצוץ ותתברכי בלבבך כי מורה נאמן מצאת לך, איש תהפוכות ראית, איש יודע להסתיר את מומיו למען יֵרָאֶה כתמים, איש מבקש כבוד ממך ויתענג וירוה נחת על כי מצא יונה פותה אשר האמינה בכל דבריו, את איש כזה ראו עיניך ותורתך אשר למרת מפיו מאפע, והמוסר אשר הקשבת מוסר הבלים הוא. לא אשוב לראות פניך, צר לי מאד ובי העון — — — האם השטן קם לצחק בי? — קרא פתאם אחרי אשר ישב על הכסא ויורד ראשו ביגון — האמנם נשרש זכרונה בקרבי ויך

המלאכה הזאת אכלה שא־ם ואשרם ולעת זקנתם יגועו מבלי
משענה ומבלי משים אליהם את לבו. ואני בעצם תמי, בעור
לשד בבשרי ובעצמותי מוח, אתמכר להעלוקה הזאת, אשר
תאכל מבלי שאון מנפש ועד בשר, אשר תאכל בשר הרוגיה
בכל פה ועל העצמות היבשות תעטה בושה, ללעג תשימן לכל
נוכל אשר בכפו דבק מאום, והגנב אשר ידו מצאה להסתיר
את הגנבה אף כי נודע לכל כי גנב הוא, יגדיל עקב על המורה
לנערי ישראל. את כל נבל אשר תרמיתו ותבליתו נודעו בקהל
כנגיד יקרבו בני העיר הזאת אם אך בכיסו ימצא משמיע קול
ואת אנשים כערכי יחשבו כתולעת לא איש. וזאת היא המטרה
הנעלה אשר שמתי לי בתחלה, כי אהיה המאיר לארץ ורועה
נאמן לבני הנעורים אשר בהגדלם יהיו כאבותירם, סוהרים,
כנענים, גנבים, עושקים ומתפארים בכספם ודורכים ברגל
גאוה על המורים, ולהם נתן דעת? אותם נשכיל? הלא ההשכלה
בחוץ תרון בעיר הזאת, יחליף איש את בגדיו, יעלה עשן
ביום השבת, יאכל מכל אשר יבוא אל פיו ומשכיל הוא, הכם
הוא וכבודו רב על סביביו. הלא אלה המה משכילי העיר הזאת
מקטנם ועד גדולם, כלם תלמידי למך כפרי הנמו, כל דעתם
והכמתם והשכלתם ימצאו בתחתית האדמה, במרתפי היין אשר
מספרם יעלה מאה פעמים על מספר בתי הספר והמורים גם
יחד. בוז לך, זרחיה! נמלטת מן הפחת ונפלת בפח, כי נופלים
המה האנשים האלה גם מבני עירי! מחר אעזוב את העיר, כן
יקום! אך בכל זאת חלילה לי מעשות עול, הן לנעמה יהי
הדבר לפוגת לב, זאת אדע נאמנה, מי לה בביתה? הן היא
כשושנה בין החוחים תשב בבית ולהרבות תוגת לבה תראה
ותבין כל אשר לפניה, תבין ערך אביה וכבוד דודה לא נכחד
ממנה, ובנו הנבזה... הנה מצאתי החדה, הוא יאמר להרחיקני
מן הבית, כסלון ממאיר הנני לו, כי את בנו יחפוץ לקשר אל
נעמה. הוי נבל! אראה תרמיתך, היו לא תהיה!—קרא פתאם
וינופף ידו—ואיך שכחתי זאת בדברו עמו, ואיך נשכחה זאת

מלבי, כמעט זר היה לרוחי הרעיון הזה ולא הבינותי איכה יגבה לב איש, ועתה אלבש אני גאות כמדי, את זה אמאס ואת זה אשקץ, מאנשים אשר כגילי ארחק, כי נבזים המה בעיני, וגם אנשים אשר יכבדו על פני כל כאין המה בעיני — — אבל זה הנבל! האם עלה על לבי הרעיון לקרב אל בת אחיו? האם הנה לבי מחשבה כזאת אף בחזיון לילה? האם חשב רוחי מחשבות לקשר אלי אשה בעת אשר אני בנפשי אחוג ואנוע כאניה בלב ים? ומדוע לא השבתי כזאת? ואם לא חפצתי קרבתה מדוע קרבתי אליה? למה הבל יגעתי להרָאות כחכם בעיניה? הן אך זאת היתה תאותי אך למצוא חן בעיניה, ומדוע זה בקשתי זאת? למה לא התהדרתי לפני אחרת כאשר התהדרתי לפניה? למה זה היו לי הרגעים אשר בלותי בחברתה לנחת ושעשועים? הבל הבלים! גר הנני כי על כן בקשה נפשי חברה וחברת עלמה כזאת אשר כבת מקשבת הטתה אזנה לכל דברי אשר לא נטתה ימין ושמאל מכל אשר הוריתיה, אשר בחרה באשר בחרתי ותמאס באשר מאסתי, חברת עלמה כזאת אמנם תשיב נפש ותאמץ הרוח ותתן ענג. אך בכל אלה הן לא חטאתי ולא העקשתי הישרה, הן לא רדפתי למצוא כסף בבקש פניה, רק לרוות ענג בהרגעים ההמה, ועתה בא הנבל ויזרה פרש על פני ואביה עמו בעצה, הן הוא פתי הוא ויאמין לכל דבר וכאשר יאמר לו האח הנוכל הזה, כי מוקשים אשית לרגלו בתו יאמין בדברו ויחשבני כצר לו, אך מבלתי יכלת להגיד לי על פני כי יפחד פן אשיב לו שבעתים אל חיקו, מלא ידי אחיו איש השפתים העַול, אשר לא ידע בשת לשאת חרפה על איש נקי. טוב איפוא! אעשה כדברי, לא אציג פעמי רגלי על מפתן בית אשר בשם אמתי יקרא ארוניו, וכמטחוי קשת אברה ולא אגש אף להרחוב ההיא. רב לי רב עמל ובוז, בחרתי במלאכה נבזה מכל המלאכות, להיות למורה לנערי ישראל! מלאכה אשר ראשיתה בוז וכלימה ואחריתה מחלת לב ונקיון שנים. הנה ראיתי גורל אלה אשר

למרמס לרגליו, או אם לא הדף בצר ובכתף את ההולך בצעדי און ובגאון, אחרי כי שלוב זרוע ילך את אחת מאלה אשר בשם המין היפה תכֻנה, גם לא שמע דבר „סלח נא" מעבר מזה או „יקחהו אפל" מעבר מזה, כפי אשר קראו באזניו אם הדף או נהדף, כמו לא יחוש כל אלה. הוא נהדף פעם אחת בחזקה עד כי ירוץ זה כמה בכח הדחיה ולא יוכל עמוד, ומי יודע כמה וכמה פעמים שמע עוד התפלה „סלח נא" ופזמון „יקחהו אפל", לולא נפתחה דלת חדרו ותסגר אחריו על מסגר, כמו בקשה להצילהו מרודפיו. אבל גם בחדרו עוד לא ידע מנוחה ויוסף להתהלך ברגלים ממהרות הנה והנה, ואם יען כי המרקחה אשר רתחה בקרבו העלתה קצף רב עד כי עבר על דל שפתיו ויהי למלים עוברות מעל השפתים כקצף, או אולי יען כי שקטה מעט המהומה בקרבו, כי על כן נשמע קול ומלים יוצאים מבין פתחי פיו. אם כה ואם כה, הנה דבר שפתים נשמע בלכתו עוד בחדר, אך לא עוד ירחיב צעדיו כבתחלה.

— עָוֶל כזה לא נשמע בארץ!—על פני יוכיחני נבל, רודף בצע מעשקות, אשר כל חילו אך בעשק ונלוז ותרמית בא לו, אשר כל עון וכל חטאת לא יכבד בעיניו אם אך שקל ישקל זהב תמורתו, הוא יאמר כי אני אשית בחלקות לבת אחיו למען מצוא כסף על ידה! אני, המפזר את הכסף בבאו לידי מבלי שים אליו לבי! אכן חטאת נוראה היא כי אפזר את הכסף, הן אמי ואחותי תיחלנה למצוא מעמד על ידי ואני ארדוף כבוד ואלבש גאון ואשליך את הכסף אשר בעמל השגתיו במלוא חפנים למען אחשב כנדיב! — — אבל האמנם רק הגאוה תפתח ידי להעניק לכל נענה ונקשה? האמנם חטא אחטא כי איטיב לרבים בעמלי? אמנם כן הוא! עלי לדאוג לאמי ואחותי, אחותי הנערה התמימה, אשר כבר באה העת להכין לה בית נאמן. היא אולי תמוג מצרה ויגון בשבתה בארץ האבזרים — — לאיש אחר הייתי מאז באתי אל העיר הזאת, מה רחק גאון

ולוא גם שרף ממרומים היתה, אם רק שם משפחת בית־אמתי נקרא עליה כי אז דחה דחיתיה בשתי ידי, רק מחמלתי עליה השפלתי כבודי עד עתה ללכת אתכם להתערב בשמחותיכם, רק מחמלתי על הנערה האמללה, אשר עדת כלבים הקיפה אותה, נאותי לבא לביתה ולהשיב נפשה באמרי פי, אבל מחשבה לא עלתה על לבי לקשר נפשי אליה, בשמים שהדי, ולוא עלתה מחשבה כזאת על לבי כי אז גרשתיה בגעל נפש בזכרי מי ומי המה קרוביה, עלוקות מוצצות דמי נקיים, אשר עשו עשר בגזל וחמס, בנשך וגנבה ובכל עול, רודפי יין ותאוה, חרפה לכל איש ישר בעיר. בוז לכם! לא אוסיף להציג כף רגלי על מפתן בית איש אשר שם משפחת אמתי נקרא עליו, בוז לך! — קרא שנית ויסב שכמו וילך בצעדי און ולבו כים נגרש. ודוב הביט אחריו זמן כביר מבלי נוע ממקומו ואחרי כן הניע בראשו אחת ושתים ויקרא: עז מצה, עז מִצה, אבל חפצי בידי הצליח, הדלים הגאים האלה ישמרו מוצא שפתם—

ז.

עֲצַת נָפֶשׁ.

כמרדף על צואר רץ זרחיה ממקום הריב, כחצים שנונים ירדו דברי דוב אל לבו ויתגעש עד מאד בדברו, אבל הרבה יתר התגעש אחרי אשר ברח מפניו עד כי כמעט לא ידע את אשר חשב לבו בעת ההיא, כי בלולים עלו הרעיונות עליו ולא הכיר מראיהם, אך הקצף השביח את קול יתר הרגשות אשר גם המה המו בקרבו. רב הדרך מאד מהמקום אשר עזב בו את דוב עד בית מגורו, כי הלך שעה וחצי ברגל, דרך רחובות העיר אשר תהימנה מאדם בערב, הוא רץ בלי מנוח ומבלי פנות אל שאלת אחד ושנים ממכיריו אשר שאלו אותו: מה נהיתה? הוא לא ענה דבר ויוסף לרוץ מבלי הבט ימין ושמאל, אם לא כרה העורף אשר לאשה הולכת לשוח היה

זעל כן אך חנם תדבר דבריך ללא הועיל, ואם לאחיך דבר אלי ידבר הוא ולא אתה—

— אבל אני אמרתי לך כי בשמו אדבר כאלה—

— ואני אומר לך בשפה ברורה כי אך אם מפיו אשמע דבר אז אאמין, וכל דבריך כאין בעיני —

— הנך גם עז פנים—קרא דוב ויתעורר.

— שבטים נכונו לנו חסר לב כמוך, גש הלאה, אויל! — קרא זרחיה וינף ידו.

— כמרצח תאמר להתנפל עלי! עוד ביום הזה אביאך אל בית הבור. הנה רם לבבך ושכחת מי אתה ותשא אל בת אחי את עיניך. לכספה תבלה נפשך, כסף תחפוץ ואין, כי על כן תאמר להוליך שולל נערה פותה למען מצוא כסף לרגלה, ותדמה כי גם אביה פותה הוא כבתו ויתן לך כסף. מזמת נבל ירחש לבך למען הכבד אכפך על אחי כי יתן לך את בתו וגם כסף עמה, אבל מזמתך לא תקום, כי דלתות ביתו תהיינה סגורות לפניך וראה תראה כי כבאך מחר יגלגלך המשרת מהמעלות כאשר צוהו היום באזני, והוא חפץ כבר לצות על המשרת כדבר הזה, אך אני עמדתי בפניו, אני לא נתתי אותו להוציא מחשבתו לפעולת ידים, לא למענך כי אם למעננו, כי יגורתי פן יהיה הדבר הזה למלה בעיר, כי על כן אמרתי כי אני אדבר עמך ואזהירך ואז ישוב השלום על כנו, אבל עתה כאשר תקשה ערפך אתן לאחי לעשות כחפצו והוא יעשה כדרכו להחריש עד אשר ילאה נשוא ואז יוציא את כל רוחו פעם אחת. כי לא יתן את בתו היעודה להיות לאשה לבן אחד הגבירים לנפול בחרמי מפתה יונות פותות —

— שקר בפיך!—קרא זרחיה בעזוז אפו — שקר המה כל דבריך אני לא אפתה את בת אחיך ולא אחפוץ בכספה ולא אקחנו אף אם יתנוהו על כפי. כשקץ אמאס בכספה ובמשפחתה, לוא היתה בת עניים כי אז בחרתי בה בחפץ לב, אבל לא עתה, אשר כספה לי לזועה ושם משפחתה למחתה

— אני אחשוב כי היא נערה חכמה ומשכלת וטובת חן וטעם וישרה וצנועה וברה וכל המדות הטובות אשר בהן תתפאר נערה תפארת נשים בה תמצאנה, אך מקומה לא יכירנה, כי כערער בציה הנה, אין איש אשר יוכל להתרועע אתה בכל משפחתה, וכלם לא נחשבו בעיניה כי תשים אליהם את לבה —קרא זרחיה ברגש.

— זאת לא שאלתי ממך!—ענה דוב וירגז.

— ומה תשאל? —

— מה מחשבתך על אודותה? —

— הלא אמרתי לך —

— ומדוע זה תשב עמה בחדרה שעות רבות מדי יום ביומו ותרבה שיח עמה? —

— יען כי זה חפצה —

— אבל היא עלמה ולא לה הצדקה לחפוץ דבר אשר לא יחפצו בו אבותיה—

— אם לה הצדקה לחפוץ או אין, זאת לא אדע, אך זאת אגיד לך, אשר לוא אמר לי אביה כי לא טוב בעיניו הדבר כי אז אף כי נדתי מקרב לבי להעלמה האמללה, אשר תשב כיונה בקן עורבים, ובכל זאת חדלתי מדבר אליה —

— כי לא טוב הוא בעיני אביה, כי הוא יקצוף מאד ויבוש כבשת גנב בגלל הדבר הזה, זאת תשמע מפי, כי מה יאמרו הבריות בשמעם כדבר הזה כי בת אחד הגבירים תשיח כל היום עם איש גר עני, אשר לא נדע מי הוא —

עיני זרחיה העידו כי התקצף שנית אך הבליג ויען במנוחה: לא לי לדעת מה יאמרו הבריות ולא לי לשים לב גם לרבריך ולדברי אלף מרברים כמוך; כמוך כמוהם כאין בעיני, ולך לחשוב זאת לך לכבוד גדול כי דברתי עמך עד הנה, ולא לך הצדקה אף אין בידך הכח לעצור בעדי לבל אדבר עם נעמה כחפצי וחפצה, לא אירא מפניך, זאת אמרתי לך וזאת אשוב ואשמיעך

ללכת כי אין בי כח לרדוף אחריך, ובתחלה שמע את כל דברי למענך אדבר עמך, לטובתך, שמע —

— לטובתי? — שאל זרחיה כמשתומם ויעמוד — לטובתי תקרא לריב ומצה? —

— ואמנם לטובתך אחפץ לדבר דבר ברור באזניך לבל תקים אותנו כלנו לאויבים לך. אנחנו חשבנוך מאז לאיש נכבד לאיש ישר כי על כן סלחנו לך, גם על כי תפר חקי הדת, כי אמרנו טוב איש ישר דרך מירא שמים, אבל עתה נראה כי שגינו הרבה מאד וננחם על כי קרבנו אותך עד הנה —

— מי המה אשר קרבוני כי תאמר „אנחנו"? ואני לא אזכור אם היה לי דבר אליך מאז ועד היום—

— כן הדבר, אבל גם בית אחי ביתי הוא, אני שומר אחי וכבוד משפחתי הנני, ומידי ידרוש אבינו את כל כבוד המשפחה ויקר בית־אמתי ואם לקח איתך אחי למורה לבניו החרשתי, אבל עתה בראותי, כי תתהלך את נעמה כמו לו קרוב היית לה, ותתן לבך כלב אחד מאתנו, ולדבר הזה לא אחריש, וזה הדבר אשר חפצתי לדבר עמך —

— אם כן חפצת רק אתה לדבר, אבל אני לא אחפוץ לענות על הדבר הזה, כי לא אכירך מי אתה — ענה זרחיה ויסב פניו.

— אתה לא תכירני אבל אני אכירך וידי תמצא לעשות משפטים את מחלל כבוד ביתנו —

— אני לא הצגתי מעודי כף רגלי על מפתן ביתך —

— וגם בית אחי ביתי הוא ובשם אחי אדבר עמך, כי הוא לא ימצא די אמץ בלבו לדבר עמך, כי על כן בקש ממני כי אהיה אני למליץ בינותכם —

— אם בשם אחיך תבא אלי אז נטל עלי לענות אותך דבר ולוא אמרת כזאת בתחלה כי אך למותר היה הלהג הרב.

— אם כה תדבר תישר בעיני. בתחלה אשאלך מה תחשוב על אודותה? —

— כמעט צדקת בדבריך—ענה האב כמו שמח על חכמת בנו ויקרא לרכב העובר במרכבה על פניהם וירד ממרכבתו וישב את זרחיה במרכבה אשר שכר ויתן לרכב צו ללכת עד בית הזמרה.

— אם דבר לך אלי, אף כי לא אבין מה הדבר הכמוס אשר לך לדבר עמדי, כדבר בנך, הן לא סוחר הנני ומורה לבנך לא תקה עוד, בכל זאת אם דבר לך אלי הלא טוב הוא כי נדבר בעגלה כי בבית הזמרה אטה אזני לשמוע את הזמרה ואז לא אקשיב לדבריך —

— אנחנו הסכנו תמיד לדבר את כל דברינו בבית הזמרה — קרא דוב ויגד ראשו כמו נכמרו נחומיו על בן כפר הזה, אשר ידמה כי בבית הזמרה יתאספו רק למען שמוע בקול המזמרים.

— זאת ידעתי—ענה זרחיה בשחוק קל—כי לבית הזמרה כמו לבית התפלה יבאו הסוחרים אך לדבר בדבר מקנה וקנין, אבל אני לא סוחר אני ולא אשנה דרכי: אל בית הזמרה ואל בית התפלה לא אלך כי דבר אין לי עם הסוחרים—

— אבל בעגלה לא אוכל לדבר כי תקצר רוחי בדברי ואחרי כן יענני מכאב לב—

— אם כן נבואה לביתך או לביתי—הדבר הזה נגע באזני דוב כקול רעם ויבט בהדובר בו בתמהון ושממון וקצף וגאון יחדו ויאמר: ועל הדבר הזה אבקש להוכח עמך, כי תתן את לבך כלב אחד ממנו ותדמה כי אמנם כמצבנו מצבך ואם דבר לי אליך אז אבא לביתך, לביתך? האם בית לך? את זאת תשכח ותתן את לבך כלב אחד ממנו, לא טוב תעשה כי תשכח את מצבך —

— איך מלאך לבך לדבר כאלה באזני? — קרא זרחיה ובעיניו קדחו אש—הלזאת קראת אלי למען תריב עמי ותתן עלי הרפה, וזה הוא דבר הסתר אשר לך?.. רכב, עמוד!—הרכב עמד ויקפוץ זרחיה מעל המרכבה ודוב אחריו בקראו: אל תמהר כה

ימציאוהו ולא כגמול איש חסד כן יעשה לו, כי על כן צדיק אובד בצדקו וחכם בחכמתו למעצבה ישכב בסתר המדרגה וגם את מעבדי זבדי הנפלאים וחכמתו הרחבה אשר בכחם גרש את הזבובים מהבית לא הבירו יושבי הבית לא יונה ולא אשתו אף לא בתו אשר לה המשפט להבין חכמה, גם בעיני אביו לא מצאו חן אף כי לא השמיע זאת במו פיו ויתאמץ לשחוק לתעתועי הילד. ובצאתו שם אל זרחיה פניו ויאמר: דבר סתר לי אליך, בא אתי במרכבתי ואני אובילך הביתה—

ו.

הַשׁוֹמֵר אָחִיו.

— על דעתי אין טוב לנו בלתי אם ללכת בערב הזה לבית השיר, ושם נדבר כאשר נחפוץ באין מפריע—אמר דוב אל זרחיה בשבתם במרכבתו וגם אשתו וזבדי בנו נלוו עמם.

— סודות לכם? — קרא זבדי בקול שחוק — מה המה הסודות? האם מקנה וקנין תעשה את האדון הזה או תאמר עתה ללמדני ותשים אותו למורה לי? אבל כאשר תקנה אתה חטים מידו כן אקח אני תורה מפיו — ובדברו שחק שנית בקול גדול.

— רב לך רב לדבר התולים, שובב—ענה אביו.

— אבי! הן לא נער הנני כי על פיך ארבר או אחריש, אני אדבר כאשר אחפוץ ואקפץ פי כאשר יישר בעיני —

— אל תפריעני מדברי—קרא האב.

— ואתה גם אתה אל תפריע אותי —

— החרש בני — קראה האשה.

— ומי בקש עצה מפיך? —

— זבדי! היום תבחר לעשות לך שחוק כל היום, אבל הלא שמעת כי דבר לי לדבר את זרחיה —

— אם דבר סתר לך מדוע ישבת עמנו יחד במרכבה?—

שתה בשמחה יינך, כי רצה האלהים את מעשיך. לדבר הזה קם שאון, כי רבי משה נשבע בנקיטת חפץ, כי הצעיר הזה רמס ברגלו על רגל בנו, כי על כן לא מצא מלים מרוב קצפו או מכאובו, אבל נמצאו אחרים אשר לא האמינו כי רגלי הצעיר ארוכות כי השיגו את רגלי יגלי אשר עמד הרחק ממנו. אבל צפונות ההכמה הנסתרות במשכיל שכל ומושכל אשר נבעו ברגע ההוא מפי שמואל השקיוני משבו אחריהן גם לב רבי משה עד כי שבת את דברי הריבות, וגם קול מלי החכמה נחבא מפני הקול אשר החל לשיר בשירים ולעמת קול המזמר נשמע קול מטיף שיר מליצה ולעומתו תנסה רגל לחול במחולות ובין כה וכה ראה יששכר הנאמן כי עת היא להתודות ויך במצחו על השלחן בבכותו בכי גדול. ושמואל השקיוני הבין כי עת רצון היא וישק על ימין ועל שמאל. אבל כל הקולות האלה היו כעלות בעדרי צאן אשר ירקדו ויפזזו ויתעו לכל עבר עדי יבא כפיר אריות ויבלע אותם ואת המונם יחד, כן בלע את כל הקולות הקול אשר יצא מפי אחד: מי לקלפים?— כי כמעט כלם משבו ידם את המשחקים בקלפים והנשים והצעירים שוחחו יחד עד אשר קם שאון גדול בבית בהפרץ זבדי בן דוב בן אמתי פתאם אל חדר היושבים ויקרא: תבערה בבית! — ובקראו כה בכל כחו התאבכו רגליו במרבדי הרצפה ויפל מלא קומתו. מחזה נורא ראתה העין אשר הפחד לא שם עליה אפר בהתבולל האנשים והנשים יחד ובאחוז איש בכנף שמלת אשה ואשה מחזקת בשולי מעיל איש ויחד קראו בקול ויקרעו איש מעל רעהו את השמלות ויבהלו ויחפזו, והמבוכה גדלה עד כי היום הזה לא תדע עוד השפחה היפה אשר בבית יונה מי חבק אותה לראשונה אם משה מיוהש או בנו, ואחרי המבוכה בא רעש גדול, קול שחוק אדיר אשר התפרץ מפתחי פי זבדי בן-דוב אשר קם ממשכבו וישמיע כי אך שחוק עשה לו למען גרש את הזבובים מהבית. אולם הלא כן המה דרכי התבל הנשחתה הזאת, כי לא כפעל איש

— אולי תפרטי מעט על פי הנבל —

— אחרי אשר ישתו את היין השמפאניה אעשה חפצך, אבי — עיני יונה הבריקו משמחה ולא מצא עוד מלים לדבר עמה, והמלה „חמור" נמלטה מבין שפתי אחיו הגדול כמעט למרות רצונו, ולא רק עד אזני יונה הגיעה, אך יין השמפניה אשר בא על השלחן השכיח כרגע את רבי משה מיוחש את כעסו על זרחיה על כי אמר כי אין עתותיו בידו להורות לתלמידים חדשים בעד כל כפר, ואת רבי חדקא את צערו, אף כי הוא לא שתה יין שמפאניה (אם כי בעת ההיא התירו אף המלמדים את הדבר) יען כי יין נסך היא; אבל גם היין אשר מארץ הרהיין מוצאו ירנין לפעמים את הלב. ובעלות הקצף מפי הצלוחית התרומם הצעיר הצהוב, הסרסור אשר לו מרכבה וסוסים, וישא את הגביע ארך הצואר ויפתח שפתיו לאמר: גבירות עדינות! ביום הזה — אך פתאם זכר כי לא זכר את הזכרים כי על כן שב ויאמר: גבירות נכבדות ואדונים נכבדים! יום משתה הוא היום הזה, מנהג לבני ישראל מקדם, ואם כי אבטח כי בר המצוה לא יניח תפילין מלבד ביום הזה, בכל זאת יפה וטוב הוא לעשות משתה ביום הזה, יום משתה, יום משתה, אשר בו, אשר בו יהי יום משתה ושמחה, לחיי בר מצוה ואביו ואמו ובני ביתם! — שנים או שלשה ענו הידד! ואחדים שחקו ויתר הנאספים הרימו גם המה כוסם וישתו. בעת אשר נשא הצעיר מדברותיו עזבה המנוחה את יגלי בן רבי משה כי כמו גחלים נִתְּנוּ פתאם תחתיו כן נע ונד הנה והנה על הכסא ויחזיק בכוס ויעמידנה ויחזיקנה שנית, ואביו ירזום בעיניו לו כמו יחפוץ לְאַמֵּץ רוהו; ואך כלה המדבר את דבריו התרומם, אך כמו רעד בא בעצמותיו, לחייו אדמו כתולע, עיניו יצאו מחוריהן, מפיו יז קצף וידו נשואה למעלה עם הכוס ומלה אין בלשונו, כה עמד רגעים אחדים ואביו ירזום בעיניו וישב וירזום, עד כי הצליח בידו להפיח בקרבו אמץ ויקרא: אדוני! יום יום... מצוה... משתה — ולא הוסיף, עד כי קרא הצעיר הצהוב:

— אני אנפץ את ראשו אם יעיז הנבל לעשות כזאת — קרא יונה בקצף ויתעורר ולחייו אדמו וידו נטויה.

— הן לא תקרא עתה לריב —

— ומה אעשה? למה תענה נפשי? —

— עלי לשמור על כבוד משפחתנו —

— שמור כבוד ביתך ולא כבוד המשפחה, בבתי לא דבר עוד איש דבר רע, לא כן בבנך —

— ובבני מה ידברו? —

— מה ידברו? הטרם תדע כי הוא היה למלה כי יבלה הוי עתק בשחוק והוללות, ובלילה בלילה לא ישכנו רגליו בבית —

— ואם כן אולי גם תבחל בו ותמאן לתת לו את נעמה— קרא האב בלעג ורגז יחר.

— האם אדע אם תבחר נעמה בו? —

— אם תבחר נעמה? היא אם כן הבוחרת? ואם תבחר בהמורה?—הדבר הזה קשה מיונה, כי רעיון כזה לא עלה על לבו, אשר אם יתן את בתו לבחר כחפצה, אז אולי תבחר גם באיש כהמורה, אשר אף כי אין עולתה בו, אך הלא הוא היה מורה בביתו ולחמו אכל, וגם עתה עוד לא עשה עושר, ובאיש כזה אם תבחר בתו מה יעשה אז? הוא הסכין כבר לשמוע מבתו, כי בדור הזה לא יכבידו עוד האבות את אכפם על בניהם להתוות להם דרך כחפצם ולקשור אותם אל אשר יבחרו המה, עתה תבחרנה להן הבנות אנשים כמעלות רוחן והבנים אשר דעת להם, להם גם חפץ ועל פי חפצם יעשו מעשיהם, ובשמעו כזאת הבין כי גם בתו תאמר לבחר כחפצה ויגמר אמר לתת לה כל חפצה, אך זאת לא עלתה על לבו פן יהי חפצה לא כחפצו, על כן לא ידע מלים להשיב ובנשאו עיניו לראות את בתו ראה כי היא יושבת לבדה וזרחיה ישיח את רבי משה, ויקרא אותה אליו. היא באה ותשק ידו למו פיה והוא העביר ידו על לחייה ויאמר: הלא יחם לך בחדר —

— יחם מעט—

היהודים מערים הקטנות נלך, כי בעל הבית ובעלת הבית ינועו משלהן לשלחן—וכמו ראה פתאם כי כבר דבר הרבה מאד חדל פתאם מדבר.

— הן רב המועד לרדם — קרא אחיו בזעם באזניו — לעיניך יעשו מעשים אשר לא יעשו בביתך ואתה תחריש!—

— מה המה המעשים אשר לא יעשו? יאכלו וישתו כחפצם, משתה כזה לא בכל יום אף לא בכל שנה אעשה, ופעם א חת אחפוץ גם אני כי ידעו כל בני העיר כי משתה עשיתי —

— אולם ראה את בתך —

— את בתי? הלא היא יושבת שם, ומה אחזה?

— המור! — לחש לו באזניו.

— אין את נפשי לריב ביום הזה אתך —

— אבל הן תהי מחר ללעג ולהרפה והמשתה הזה יהי לראשית שיחה לכל בני העיר —

— המשתה לא יישר בעיניהם? ומדוע? מה הכר להקרואים? —

— איפה עיניך? הלא תראה כי זה כשתי שעות ישב המורה וישיח עם בתך כמו המה לבדם בבית וזר אין אתם ומחר יהיה הדבר לדבת רבים —

— היא תדבר עמו יום יום —

— אשרך וטוב לך. הנך אב הכם, זאת לא אכחד, בתך מחללת את כבודה לעין כל, היא בת גביר, אשר רק בן גבירים נכון לה, היא תשפיל גאותה לדבר רק עם המורה הגר בן בלי שם, ואתה תחריש! —

— הן היא לא תאמר להיות לו לאשה, ואתו תדבר יען כי הוא ידע יותר מכל הנאספים —

— אבל הן לא כלם ישפטו כמוך. הן עינים לכל הנאספים ומחר יהיה הדבר לדבת רבים, הנה רבי משה מיוהש קרא פעם ושתים להמורה ולא ענהו, ואתה תדמה כי הנוכל הזה לא יפקוד עליו אפו ולא ישים מחר שם בתך לשמצה? —

גם בשמעו כזאת לא גבה לבו ובשחוק קל הביט אליהם ולא מהר לשלם את נשים מיראה פן יאמרו כי למען כבודו עשה זאת, כי על כן סכר פיהם לבל יוסיפו לחרפו, ויבחר לשמוע חרפה ימים רבים עד אשר נאלץ אחרי כן להראותם את כל ענותו ובידו לא על שליה גלגל אותם מהמעלות. הכבוד כאין נחשב בעיניו וגם בפעם הזאת קצף על רבי הדקא לא יען כי לא מהר לעזרתו להמציא לו מאמר גמרא כהפצו, כי אם יען עוד לא יכירנו מי הוא, הן לרבי חדקא היה לדעת כי הוא רבי משה מיוחש לא מקפיד הוא, וכל מאמר בגמרא אשר יאמר להזכירהו טוב יהיה בעיניו, ומדוע זה יֵרָאֶה לכל כי לא בקי הוא בכל הש"ס? אם על כבודו לא יחוס, אבל לכבוד התורה ועל כבוד המלמד אשר היא בתוך מעיו הן לא ישקוט, ורבי חדקא בראותו זאת הבין כרגע מערבי לב אדונו ויעשה ככל אשר בידו היה לעשות וישום וישאף רוח ויאנה ויחליק את זקנו ואחרי כן אמר: הזכירני מלה או שתים מהמאמר ואזכירך—

— להזכירך? הלא תדע כבר את המאמר הערוך בפי תמיד—ענה רבי משה בלי חמדה ויסר פניו ויקרא: זרחיה! — זרחיה ישב זה זמן כביר וישיח את נעמה ואת נערה אחרת רעותה אשר יחד לקחו לקח בבית הספר ולא שעה לדברי רבי משה, אבל בשר רבי חדקא האמלל אחז פלצות, בטנו רגזה ותרעד וכמו קול נגע באזניו: פקודתך יקח אחר! —

— זרחיה! — הוסיף רבי משה שנית לקרוא, אבל זרחיה עוד טרם ישמע. ורוב בן אמתי הדף פעם ושתים את אחיו יונה, אשר כבר סגר עפעפיו, וכאשר העירהו אחיו קרא כמתעורר מתרדמה: מה זאת? האם לא כלה עוד המשתה, ויין שאמפאניה איפה הוא? הלא צויתי לתת יין שאמפאניה, הן יין שאמפאניה לא יחסר בביתי, יין שאמפאניה —

— אבל התבונן — קרא אחיו באזניו.

— מה לי להתבונן? אני נתתי את כל משטרי המשתה בידי זרחיה והוא ישים עיניו על הקרואים, הן לא בדרכי

הוא ידים להראות כחו בפלפול וישם אל מלמד בניו פניו ויאמר: רבי חדקא, הלא תזכור המאמר בתלמוד, מי אמרו? ואיפו הוא? ואיך נאמר שם? לא אזכור!—השאלה הזאת פלאות עשתה כי פתאם נפקחו עיני רבי משה מיוחש לראות כי רבי חדקא לא בקי בכל הש"ס היה, כי לא ידע להזכירו את מאמר הגמרא אשר אותה נפשו מאד להשמיע עתה בקהל הקוראים ויבט בו בעינים חודרות, אז התעורר רבי חדקא ביראה ופחד פן יפקוד עליו אדונו כי יעמיס את ערמת החטים אשר בשם בטן יקרא לה על עגלה ויביא אותה הביתה אל אשתו, והדבר הזה לא ישר בעיניו, כי בביתו אולת ידו מתת שנה לעפעפיו שלש שעות אחרי ארוחת הצהרים, כי חלומות בעתוהו תמיד ובחלומו ראה את אשתו אשר תרעם עליו כי כן יעשו רק עצלים, בעת אשר בבית המיוחש שרו תלמידיו שירים ערבים באזניו למען המתיק לו השנה ויהיו עליו סתרה מפני אביהם לבל יראה זאת, ועל כן הרימו תמיד קול גדול בעברו על פני החדר כמו אש מלחמתה של תורה נצתה זה עתה בביתו, ורבי משה אשר זה שתים ראה אש מתלקחת אוכלת את ביתו ממסד עד הטפחות, ומהעפר בית גדול וטוב ממנו צמח כעשב השדה, הוא בהריחו אש קדם לברוח לבל יאמרו כי ראה את האש בצאתה ולא מהר להודיע, ועל כן מהר תמיד ללכת הלאה, או כאשר אמר הוא זה פעמים אחדות לבל יגבה לב בניו בדעתם כי אביהם שומע תמיד את קולם ורואה את עמלם הרב, כי אך לענוי לב יחפוץ לעשות את בניו, לענוי לב כמו אביהם, כי גדולה מכל המדות היא מדת הענוה, ובמדה הזאת החזיק מאד ויצא שמו לתהלה, וכל השפחות אשר היו בביתו העידו פה אחד, כי לא ראו מעודן ענו לב כמהו אשר גם עם האמהות יכבד ורק אשתו אשת מרנים ולובשת גאון, היא לא תתנהו להראות ענותו כלבו, גם האופה ומוכר הבשר והאשה המביאה הלב העידו יחד כי אין קצה לענות לבו, ואם גם קראו בחזקה כיום תמים: מרצח, אוכל כסף אביונים, חיל בלעת תקיאנו — וכאלה דברי תהלה,

בחרת, רבי חדקא — ושחוק גדול בא אחרי דבר החכמה הזה כרעם אחרי הברק.

— ואני לא כן אדמה—ענה שמואל השקיוני—או אולי גם אני כן אדמה, אבל אחרת מעט אדמה, הלא מודעת זאת, כי לא כל הלבבות שוים ולא כל פה ידבר את אשר יחשב השני, ויש אשר יבין במשכיל ושכל ומושכל, אבל אם התורה דברה כלשון בני אדם — —

— לכן ימצאו רבים בבני אדם אשר ידברו כחמורים — ענה חלקו איש צעיר וקטן ורזה, שערותיו צהובות וגבותיו כשערותיו ושתי פאות הזקן על שתי הלחיים ארומות, הוא סרסור למוכרי החטים, אשר קנה לו סוס ומרכבה זה לא כביר, ומני אז נחשב כראוי לבא בתי גבירים ולדבר גם הוא בקול כאחד מהם. ואם כי על דעתו השב כי ראוי הוא לכך הרבה יתר מהם, כי על כן לא חדל מדבר, אך עד עתה לא נשמע קולו מהמון המדברים יהד ועתה הצליה בידו להשמיע קולו הדק יען כי כל השומעים פערו פיהם לשמוע דברי שמואל השקיוני, אשר אביו הוציא עליו שם רע בעודנו נער, כי רבה דעתו בתורה, ומני אז לא הצליח בידו לטהר נפשו מהחטאת הזאת, אף כי בכל עת בהקראו להפטרה מהץ ראש אף קדקד הפסוקים עד כי נמלטו מפיו כידועי חלי, לבעל תורה שמוהו וכן הוא בעיני כל הסוהרים מכיריו ומפתח שפתיו היה תמיד במשכיל שכל ומושכל, כי על כן רעמו פני רבים מהיושבים על הצעיר־הרזה־ הצהוב, ואיש לרעהו החל לספר נפלאות כי עזי פנים ימצאו בדור הזה, אבל זה לעמת זה עשה אלהים וכנגדם ברא בעלי הזרוע אשר ימרטו לפעמים לחיי עזי הפנים, וגם יקרה מקרה כי ישימו אהרי הדלת והמזוזה משכנם, וכמו בת קול ענתה כי לפעמים תשבר זרוע אנשי הזרוע בנחות עליהם כסא או מקל אשר ידי עזי הפנים יניפום בידם, כאלה וכאלה נשמעו, אבל אחרי כי רק למען הגדיל תורה והאדירה ולא להלכה למעשה שקלו וטרו בענין זה, לכן מצא רבי משה אף

עדיים כאלה, נזמים קטנים ושרשרת זהב, ולאלה עדיים יאמרו, זה הוא גורל העניים! —

— חי נפשי, דודתי, כי לא התבוננתי לבגדי הנערות ולעדי אשר עליהן באמרי כי אני לא אלבש מחלצות —

— ומי זה יתבונן לקרובות עניות? לכל הנשים הקרואות יתנו כבוד, ידברו וישיחו עמן, והאחת היא בת גונב סוסים והשנית אשת גנב והשלישית זכתה לשמחה בטרם החתונה כאשר לא תזכינה נשים רבות שנה ושנתים אחריה והרביעית שפחה והחמישית מוכרת תפוחים היתה והששית לא נודע מקום בואה והשביעית והשמינית והתשיעית והעשירית כאין נחשבו בעיני כלן, ולהן יתנו כבוד וקרובה עניה תעמוד בפתח ותחכה עד אשר יחוננוה ויבקשוה כי תזבה לשבת את הקרואים הנכבדים — קראה האלמנה מבלי התבונן בפקדה ראש הנשים, כי אך תשע נשים קרואית היו והעשירית היא אשת דוב בן אמתי אחי בעל הבית והאחת עשרה היא בעלת הבית, ובכלותה דברה הסבה שבמה כמו הפצה לעזוב את הבית, אז רמזה נעמה לאמה ותקם ותושב אותה בין יתר הנשים, אך היא לא חדלה מקפוץ פיה ומעקם חוטמה ושפתיה ומהשפיל והרים את עיניה.

— שקר ענו בי — נשמע קול רבי משה מיוחש — אני לא אמאס בדקדוק, ולפני שתי שנים הפצתי גם אני לקחת את המורה הזה, את זרחיה, לבני ללמדם דקדוק, כי המורה רבי חדקא לא יבלה את עתו בדברים של מה בכך —

— הדקדוק לא יזיק — ענה רבי חדקא בכבדות, כי מדי דברו הגיע בטנו ולא נודע עוד ברור מה זה יקשה, אם להכין תכן לבנים מבלי אשר ינתן תבן להעוברים, או למלאות בתחלה בטן רחבה כזאת ואחרי כן להניע אותה — זאת היא דברתי מאז, כי הדקדוק לא יזיק —

— לא יזיק — קרא רבי משה וינד עפעף אחד — לא יזיק, זאת ידעו כלם, אשר אם רק תקנה ממנו ברטניה חטה הרבה, אז לא יזיק לו מאומה גם אם נלמד כלנו דקדוק, לשון ערומים

יחפצו או ימאנו, גם אם בשת הפנים תהיה להם, אבל קרובה קרובה היא — ובדברה דלו עיניה למרום.

— בי נא, דודתי, מדוע תדברי כאלה? הלא תדעי כי נאהבך ונכבדך, ומי זה יבוש בקרובתו אם גם לא עשירה היא, חי נפשי כי אין לך כל צדקה להתאונן עלינו —

— צדקה להתאונן עליכם? ומי אמר לך כי לי הצדקה להתאונן עליכם? לוא עשירה הייתי, כי אז אולי היתה גם לי הצדקה, אבל לעניה אין כל צדקה ולא אתאונן —

— לא טוב הדבר אשר את עושה לחשוב כי לא נכבדוך, יען כי לא עשירה את ואשר באמת לא כן הוא —

— מי יבקש דבר מכם? חללה לי, אני אשיש גם בזאת כי לא תשכחוני, כי לא תשימו אחרי הדלת והמזוזה מקומי בבאי, רב כבוד לי רב עד בלי די —

— ומה שלומכן, דינה וחוה?—שאלה נעמה בשומה פניה אל שתי הנערות אשר עמדו מימין ומשמאל האלמנה בבאה.

— ומה שלומנו?—ענו הנערות יחד ותעקמנה שפתיתיהן ותקפצנה פיהן ותרימנה ותשפלנה עיניהן יחד כאמן — מה שלומנו? רב תודות לך, גבירה, כי תשפילי ערכך לשאל לשלום נערות יתומות עזובות עניות כמונו —

— העוני לא יגרע מערך האדם כאשר העשר לא יוסיף עליו — ענתה נעמה בתום — וכבר היה לכן לראות זאת, כי בעיני לא יְכֻבַּד העשר, ואות נאמן הוא, כי לא אלבש מחלצות ולא אעדה עדי —

— ליתומית תחשב גם זאת לחטאת כי תלבשנה משי — קראה האשה באנחה, בהתבוננה אל בנותיה ואל שמלות משי הארוכות, אשר סרח העודף להן מלבד אשר תכסינה את גויות בנותיהן, אשר גם להנה לא מעט סרח העודף היה — ביתומה יתבוננו מאד וכל אשר תלביש יהיה לצנינים בעיני העשיר, והעדיים, בעונותינו הרבים, העדיים, לכל פושעי ישראל יהיו

הארוכה, אשר פיה כמו זר נחשב לכל יתר יצורי גוה, כי בעת אשר הצואר היה ארוך והחוטם ארוך מאד והשפתים ארוכות מאד מאד והלשון ארוכה מכלן היתה, הנה היה הפה רחב כפתחו של אולם, ואותו פתחה באמרה, כי כן דרך השפחות לקרוא לריב בהקבצן יחד ואת דרכן לא תעזבנה גם אחרי אשר ידן תמצא לקחת שפחות להן, ואם כי לא נבין מדוע, בכל זאת העיר המענה הזה את רעותה להוציא משפט אחר, כי יש נשים אשר כנחשים תאהבנה לשלוח לשונן בכל, מבלי אשר נגע איש בהן — ובעלת הבית, אשה לבנה אשר פניה לבנים, עפעפיה לבנות ובגדיה לבנים, נענעה בראשה לכלן ותשתאה ותשתומם לחכמת כל הקרואות, אבל הנה לא הכירו טובה לה, כי כלן יחד גמרו אמר כי רק לפתיות אשר וחיים של שלום את אישה, גם לדבר הזה, אשר אף כי בקול דממה דקה מאד נשמע, בכל זאת הגיע עד אזני בעלת הבית, נענעה בראשה ותאמר: כן! —

— מי זה ישים לבו לקרובה דלה?—ענתה צביה האלמנה ותקפוץ פיה ותעקם חוטמה ותשא למרום עיניה בשאל אותה נעמה בת בעל הבית מדוע זה פגרה לבוא?

— אבל הן שלחנו לקרוא לך בעוד עת היתה כאשר שלחנו לכל הקרואים?—

— שלחתם לקרוא לי?—ענתה האלמנה ותנע בידה ואת ראשה הטתה מעט על צדה ותסגר עיניה רגע.

— האם לא בא השליח בעתו?—שאלה נעמה.

— השליח, מי הוא השליח? — קראה האלמנה ותקפוץ שנית את פיה ואחרי כן נשאה מעט למרום שפתיה ותורידן— השליח? זבדי המשרת, השליח! —

— אבל הן אותו שלחנו לכל הקרואים —

— לכל הקרואים, אם קרובה דלה במשפחה ואין להמלט ממנה, הן קרובה קרובה היא ואם גם דלה היא בכל זאת קרובה ממשפחה אחת, ומה לעשות? הלא נטל לקרוא גם לה, אם

הוה בידי רבי חדקא והוא אשר הביא את בני לתורה היא יגדלם גם לַחֻפָּה — רבי הדקא נשם וישאף רוח עד כי בטנו הֵרוֹמָה כהר גדול עת אש מתלקחת תחל להתפרץ בקרבו, ובשתי ידיו אחז את שתי פאות זקנו הארוך אשר הגיע עד טבורו.

— ראי נא ראי איך תעקם הוטמה זאת הגרוגרת—קראה אשת משה מיוחש באזני האשה היושבת על צדה בהראותה את נעמה בת אדון הבית — אני ירקתי בפני כזבי השדכן אשר דבר באזננו לקחת אותה לינגלי בנני. לא תדעי, חיה, מה יקר הוא הבן היקר הזה, הוא ילמוד יומם ולילה ותפלתו נשמעת כתפלת צדיק וגם בכל השבע חכמות אין כמהו, והמלמד הזה יקר היא מפז, מפז יקר הוא, אין כמהו בכל מלמדי העיר —

— ואני אשליך החוצה את כל הכסף על בני, כי המורה ילמדנו דקדוק ולשון הקדש ועוד ספרים טמאים, ובעלי טרוד הוא בעונותינו הרבים — ענתה שכנתה הקרובה אליה.

— אמנם טרוד הוא מאד להתבונן על מחולת המחנים בבית המשחק — נשמע קול אשה אחרת מאחריהן אשר הגיע עד אזני המדברת, אבל היא היתה כלא שומעת ותאמר: על איש כבעלי אשר ידאג לביתו ואשר יעמול למען מצוא הכסף נטל לעבוד הרבה, הן לא רבים המה אשר רק מהגנבה אשר יגנבו בבית אדוניהם תמצא ידם לקנות מרכבות ועדיים לנשותיהם —

פני האשה הקטנה והבריאה מאד אשר פניה כפני פרה אדומה ואשר על דל שפתיה עברו „מחולת המחנים" אדמו עוד יותר בחפצה להוכיח לרעותה כי אב נוהג בעגלה, אשר לפי דברת רבים עשה עשר בגנבו סוסים, כי אב כזה לא ירבה יחוס המשפחה, ולעומתה חשבה האשה, אשר בעלה טרוד מאד, למשפט, כי לא נאוה לאשה לשתות יין הרבה כאחד הסובאים, אבל זאת תדע נאמנה, כי כל הנשים תמלאנה קלון פני אשה, אשר סבאה בפניה יגיד. לדבר הזה ענתה האשה

כי הכל במזל תלוי וגם מזלה גרם כי תדבר כאלה בבית זרים, כי לוא שמע כאלה בביתו כי אז לא היה המענה כקטורת באפה.

— כאשר אדמה אך סוחרים נאספים פה — קרא יגלי בקול בעמדו על רגליו ובהטותו ראשו על צדו עד כי כמעטו נגעה לחיו האדומה בכתפו ועינו הירקרקה הבריקה ושפתי העבות נפתחו לרוחה—ובאזני מי אשמיע הדרשה, אף כי דרשת נער היתה?—

— הביטו אל בן זנונים זה—קרא שלמה—הוא ידרוש!—

— לא דרשה כי אם דרסה אמר, ובלי ספק זכר את מאמר התלמוד הידוע, המשוה עם הארץ לארי — אמר יששכר ויעקם שפתיו כמו בקש לאמר לשומעיו אני עשיתי את אשר נטל עלי: לפתוח בחכמה פי, ואתם עשו את אשר עליכם המצוה: לצחוק! — ושומרי מצוה אחדים נמצאו אשר מלאו פיהם תרועה, ומשה מיוהש אשר לא ידע למה זה ישחקו התעורר ויאמר: אמנם צדק בני, כי הדרשה אשר דרש ביום אשר היה לבר מצוה לא להשמע במושב סוחרים נאמרה —

— בלי ספק מיראה פן יקנו הסוחרים גם המה דרשה כמוה מאת הדין רבי משה בן אוריאל אשר ימכר אותן במחיר, אבל עתה לא ירבה במחיר הדרשות כי כסף דרוש לו להשיא את בתו אשר לפני עשר שנים הגיעה לפרקה ויד כל סוחר אף אם יפשוט מחר את הרגל תמצא לקנות אחת הדרשות כטוב בעיניו—ענה יששכר.

— גם זה הנער השובב — קרא משה כמו לא הבין אל מה ירמזו דברי יששכר בשלחו אצבעו למול בנו—גם זה הנער השובב פזר לפנים את תורתו לכל שואל וגם הוא נתן דרשות להרבים רבים ולא פחד פן לא תספיק לו תורתו ליום ההתונה. תהלה לאל! שרוכים למאות ולאלפים מכל קצוי ארץ ידברו בו, עד כי לא תספיק לי העת לקרוא כל המכתבים. רבי חדקא! הענית היום על דבר הגבירי הגדולים מערי אמשטרדם ולעמבערג? כן הוא, אני נאלצתי לתת את הדבר

העבודה הרבה אשר עבד שתי שעות, וכמו אות מלחמה היתה את כי כרגע שאפו כלם רוח ויטו ראשיהם לאחריהם אל הערש או הכסא, איש איש לפי מקומו. אלה אשר הרבו לשלול שלל במלחמה לא קמו איש מתחתיו, ואלה אשר לא הרבו הראות גבורתם שִׁנו מקומם או גם קמו מתחתם וישיחו חד את אחד.

— נגון ההפטרה כאשר שר לפנינו אתמול בר המצוה ימצא חן בעיני — אמר רבי משה מיוחש — הוא נגון הליטים, ובכל זאת ימצא חן בעיני מאד, ולא אדע מדוע זה מאסו בו בקהלתנו? גם אני חשבתי כי יגלי בני יפטיר בקול ביום אשר יהיה לבר מצוה, אך שבתי ממחשבתי בחשבי כי יהיה לשחוק לכל שומע, ואמרתי טוב טוב כי ישמיע דרשה באזני הקרואים. יגלי, התזכור עוד את הדרשה?—

— הן זה שמונה שנים עברו—החל חדקא המלמד לענות דבר תחת תלמידו.

— שש שנים — קרא מיוחש בחפזון — שש שנים, וליגלי כח זכרון נפלא, הוא יזכור הכל וידע הכל —

— אמנם זכרון טוב לו—מלל בקול דממה שמעון הסוחר בחטים — הוא ידע בעל פה שם כל השפחות אשר היו בבית אביו, גם מספר הכסף אשר נתן אביו נדה לכל אחת ביום חתונתן —

— ובכל זאת אין כל צדקה לאשתו להתאונן עליו, אף כי הוא השלישי לה — ענתה אחריו אשה אשר בשבתה נראתה ככד עגולה ופניה כחלת לחם עגולה, אשר עיניה אך כשתי נקודות קטנות שחורות הבריקו ומתחתיהן הוטם קטן, אשר איננו שוה לדבר אודותו לולא נשמע קולה כמו עבר דרך נחיריו — אשתו מאושרת ומוצלחת וכל הפצה יתן והיא תעדה עדיים ותשב ראש בבית התפלה כמו לוא אשת שר העיר היתה ונשים טובות ממנה, אשר בעלן לא השלישי הוא להן, תקנאנה בה, הכל תלוי במזל —. עיני אישה העידו כי גם הוא יאמין

אשר מכתב תעודה בידה כי ראויה היא להיות מורה בבתי הספר, יראו את המטעמים אשר יבאו על השלחן וישפטו; — או אולי התקוה למצוא ביום הזה ארוחה טובה האירה פניו?— כמעט נגזר אמר כי כן היה, כי באותות ומופתים וביד חזקה הראה כי לא קרוא הוא אל המשתה, כי אדון הבית הוא ולא לו לחכות עד אשר יעירוהו ויבקשוהו כי יטעם מכל אשר לפניו. אבל גם הקרואים כמו נפל דבר אלהים פתאם מן השמים „מצוה לחסר" כן התאוששו, איש מזלגו וסכינו בידו לערוך מלחמה גלויה לכל הנצבים על השלחן וגם זרועם הושיעה להם. אחרי יונה ההרה החזיק דוב בן אמתי, אחיו הגדול ממנו, איש גבה קומה ורזה, עיניו מבריקות ולא תנוחנה רגע, בזקנו הקטן זרקה שיבה והוא יביט ויתבונן מאד לכל אשר יעשה אחיו, כמו שומר הוא עליו פן יעשה דבר אשר לא כדת. וזה האיש משה מיוחש הירא וחרד לדבר ה' ותורתו יזכור תמיד ביום ובלילה, כמו ראה את עמלק עין בעין משתרע על השלחן כן מהר וירם את ידו ויתן את עיניו בו ויעשהו גל של עצמות, ובנו עוזר אחריו ביד חרוצים וברוב כשרון ורבי חרקא המלמד אשר בבית רבי משה ישכון ללמד לבניו תורה וחופה ומעשים טובים ראה את האוז הצלוי האדום מאד, ואף הוא היה מתכון לגמור עליו את ההלל וימלא פיו תהלתו אחרי אשר נשמד זכרו. לא כן יששכר הקרוב ליונה והנאמן בבית מסחרו, הנודע לחסיד גדול השונא את הדקדוק והמליצה תכלית שנאה, הוא נבעת מאד בראותו את התרנגול הצלוי אשר שלח רגלו למעלה ויהי בעיניו כאות הקריאה ויחרד וינוע ויתנפל על השה התמים אשר הראה לכל כי תוכו כברו וישלח בו שניו בחמה שפוכה כמו לוא נתח מורה שפת עבר ורקדוק העלה המולג. לא כן שלמה איש השלום הוא כרת ברית לכל אשר נפל שבי בידו ויתאמץ לתת לו מנוחה בקרבו, וכל יתר הקרואים היו כהולכים לתמם אחרי שרי הצבא האלה אשר כמצביא על כלם היה אדון הבית, וגם הוא היה הראשון אשר שאף רוח בחזקה אחרי

עוד שלש שנים, ובשלשת השנים האלה אקוה כי אבותי ילכו עוד לפנים כאשר הלכו עד היום, ואז לא אפחד ממכשול לב ומכל ריב ומדנים בביתנו, כי הכל יבא על מקומו בשלום —

— הנה הקרואים נאספו — ענה זרחיה כמו לא שמע את הדברים האחרונים ויפתח הדלת ויבא לחדר האכל.

ח.

בַּר מִצְוָה.

הלחיים המלאות אשר ליונה בן אמתי אדומות כדם, ואם כי לא דבר יקר הוא לראות את הצבע היקר הזה על הלחיים האלה, בכל זאת אחרי כי העינים הירקרקות גם הנה תברקנה, לכן נבין כי רבה השמחה אשר תרנין עתה לבו, אם כי לא נוכל לערוב ערובה בעדו ולהשמיע כדבר מלך שלטון בשל מי באה השמחה הזאת, אם יען כי ביום הזה יִפָּטֵר מענש בנו, ואם יחטא ישא הוא את הענש ולא אביו, אשר כבר נשא ענשו עד בלי די, עת כי נטל עליו עד הנה לפזר הרבה כסף למען הביא תורה בלבו, ודי יתר מדי היה הענש הזה לו, ולמה זה ישא ויסבול עוד את עונותיו, אשר אם על פי דרכיו אשר בחר בהם בעודו באבו נשפטנו, אז יהיה מספרם לא מעט, ועל זאת ישיש כי יסיר מסבל שכמו? . . . או יען כי ביום הזה יראה שכר לעמלו, כי בדרשתו יראה בנו לכל הקרואים כי הכסף אשר פזר עליו אביו נשא פרי טוב ויציץ ציץ תורה אשר לא תסלא בפז? או אולי מאשר כי ביום הזה יראה הוא את כל כבודו כי כביר מצאה ידו ושקר יענו בו, כי חרד הוא מאד על כספו ומאכל שלהנו וכל משטרי ביתו לא כאחד הגבירים הנם, — עתה יראו ויוכחו! כי לא כאשר התנהג לפני עשרים שנה בעוד אשר עבד עבודת עבד למען למצוא לחמו, יתנהג עתה, יראו כל הקרואים את כלי ביתו היקרים, יראו את בתו

שַׁנּוּ כל דרכיהם. הן לא נכחד ממך, כי יתר היהודים לא יתנו את בתם לשבת יחד את איש צעיר לימים ולבלות שעות דבות בחברתו, ואם אבותי כה יעשו הלא זאת תעיד בם, כי יכבדו את הבמתך, וכי יורעים המה את משפט העת, כי אין להאבות המשפט לכלוא את רוח בניהם — —

— ולבבי אחרת ישפוט, כי אביך בקש להוכיחני על פני על כי ערב לבי לגשת אל בתו הגבירה ולשבת עמה שעות מספר, ומבלתי יכלת להשמיע חפצו בשפה ברורה, כי לא ידע מלים יבחר, או כי פחד פן אענהו עזות, לכן בחר בלשון ערומים, ויתחפש כמו יקנא בי על הדבר הזה —

— אבי יבחר בלשון ערומים ויתחפש! — קראה הנערה ותנע ראשה — שפוט את אבי ככל העולה על רוחך, אך כי רחוק הוא מערמה ומרמה הידית גם אתה לא פעם ושתים; איש תם כמהו כמעט לא ימצא בעיר. ועתה ראה ובחון משפטיך ותראה אם לא עוית משפט, יען כי רוח רעה תבעתך היום, אבל אני לא אניחך עד אם יאירו פניך, ואם גם תשב פה כלוא כל היום לא אתנך לצאת בלתי אם אורו פניך ושחקת ואז הפשה תנתן לך —

— שמעי נא, עדינה, לא עת שחוק היא לי ואולי גם לך. אני התבוננתי בפני אביך כי לא הפיקו רצון בדברו עמי, ומזמות דודך אני אדע, הן כשטן הנני בעיניו על דרכו, וגם את הלא תדעי זאת —

— איש אין בארץ אשר אתה תהיה לשטן לו — קראה העלמה בעז — כי אין איש אשר לו הצדקה לשימני אותי למטרה אל דרכו, ולא אהיה כמחוז חפץ לאדם ואף כי לבן דודי אשר תדמה כי שטן הנך לו. דרכי נכון לפני ויד איש לא תנחת עלי להטותני להפצו, הן צעירה לימים הנני עוד ולא עת דודים לי ובידי להרחיק את היום ההוא כחפצי ובכל לבי אחפוץ להרחיקנו למען יהיה עור חָפשי בידי, וכזאת השמעתי לאבי בשפה ברורה, כי לא ידבר דבר באזני בטרם תעבורנה

ופתאם חדלה ותקם ממקומה ותבקש להביט בפני זרחיה אך הוא עמד ויצפה בעד החלון אל הרחוב הרחבה אשר שם היה השוק למוכרי ירק עד חצות היום.

— מה תחזה שם כי כה תתבונן?—שאלה העלמה.

— דרכי רוב עשירינו המשכילים—ענה זרחיה בלי חמדה. הנערה נגשה אל החלון ותרא חבל כלבים יוצאים במחול, מרקדים ועושים ככל פקודת אדונם אשר שוט בידו, והנה אחד ממוכרי הבשר השליך עצם וישכחו כלם את המחול ויתנפלו עליה, עד אשר נגעה שוט אדונם אל עצמם ובשרם וישובו לרקוד.

— רעל תחת לשונך היום—קראה הנערה כמעט ברגז — אך לא אדע נפשי מה עויתי היום כי תגזול ממני את הענג לדבר עמך? האם לא השמעתיך כבר, כי נפשי תשבע ענג בדברי עמך, כי אך אתה מורי הנאמן אתה, כי רק על פיך אבחר בספר לקרוא בו או אשליכנו מעל פני וכפי אשר תורני כן אעשה, וכמורה נאמן אכבדך ואשיש על דבריך עד כי אשכח את העת והמקום— —

— עד כי קנא בי אביך ויאמר אלי אמש לעין כל כי יקנא בי כי אתי תבלי שעות בשיחה ועמו דבריך מעטים ואך שתים שלש מלים תעניהו על כל דברו עמך; הלא כה היו דבריו אמש — —

— הן לא תקצף עליו כי דבר כזאת, הלא אך מתם לבו דבר כה, ובדברים האלה חפץ להראיתך כי גם הוא יבין ערוך ערך החכמה, אשר תתן בפיך מלים לדבר עמי, עם החכמה הגדולה בתבל בעיניו, שעות רבות, וחסרונו לא נבחר ממנו, כי על כן לא ימצא דברים לדבר עמי. ואמנם הוא יראה לעינים כי ששה אני בחברתך והוא לא ידע כי אך כתלמידה מקשבת בקול מורה אקשיב לקול מליך, כי על דעתו לא יחכם איש מבתו, אשר מכתב תעודה בידה כי בוחנה ותפק רצון, וגם הדברים האלה יהיו לך למופת כי גם ר ו ח אבותי שֻׁנָּה כאשר

כדרך כל אלה אשר אין די אמץ בלבם לעשות ככל מעלות רוחם והנם מבקשים משען ומשענה להם בדברי אחרים, לכן בחפצם לשנות דרכיהם אשר הסכינו בהם בטרם באם אל העיר הזאת בשבתם בכפר, כי בעיר הזאת ראו כי רב העשירים בדרכי בני העמים יבחרו ותחשק גם נפשם להמנות בחברתם. אך המה בתמתם כבני כפר דמו כי דעת רבה ועמל גדול דרושים לחפץ הזה, והמה לא ידעו כי אם אך יסיר איש עשיר מכסהו מעל ראשו וילבש מלבוש כעם הארץ ומקלו בידו ביום השבת, אז כבר עשה את כל אשר נטל עליו להמצות בין המשכילים, המה לא ידעו זאת כי על כן בקשו לקנות לב ודעת לבניהם למען לא יבושו בשער, רק זאת אותה נפשם ואני רק עזרתי להם למצוא חפצם, ואם גם עשו דברים רבים אשר למורת רוח היו להם, גם בזאת לא אתפאר כי בכחי ובחכמתי עשיתי זאת כי אם יען כי המה שמו מבטחם בי, אחרי כי שמעו כי גם בבתי הגבירים פלוני ופלוני אטיף לקח לנערים ושמי יצא בעיר כי מורה טוב הנני לבני הגבירים פלוני ופלוני, לכן לא הרהיבו עז בנפשם לריב עמדי גם אם עשיתי או אמרתי דבר אשר לא ישר בעיניהם, מיראה פן אלעג להם בשבתי בבית פלוני ופלוני, והיראה הזאת שמה מתג ורסן בפיהם לבל יבעטון בי בהובילי אותם בארחות הרשות וילכו אחרי ויעשו ככל אשר אמרתי, כאשר ראו כי טוב להם לעשות כדברי וכי נעים הוא ועל פני מכריהם יכבדו. אבל בלבם המה חושבים את אשר השבו ויבחרו באשר בחרו עד הנה, כי רק את בגדיו ומשפט מאכלו ומשתהו ישנה איש אשר על פי אחרים ישנה דרכו אבל לא את לבו ורוחו, עדים המה האורחים הקרואים אל המשתה היום. —ככלותו דברו קם ממקומו ויתהלך הנה והנה על פני ההדר הגדול, והעלמה הורידה עיניה אל מיתרי כלי השיר כמו בקשה שם מענה על דברו ופתאם הכתה בידיה על פיו וירעשו המיתרים וישמיעו קול אדיר ושאון כסערת נפש אשר מלחמה בקרבה ולאט לאט שבה הזמרה ותתנהל במנוחה ונעימות,

אין איש בבית אשר יעיז למרות את פיך, כל היוצא מפיך כדבר חק ומשפט הוא להאבות והבנים, ואם כי נלחמת בתחלה, אך הצלחת במלחמה, עד כי ייחלו למוצא שפתיך בטרם יחלו לעשות דבר, ומה לך עוד? המעט ממך כי נתנוני אותי לעמוד להבחן בבית מדרש המדעים, אשר כזאת לא עלתה על לב אחד מבני משפחתנו כי דבר כזה יפול במשפחתם, וגם ששו והשמיעו מפה לפה את החכמה אשר השמעתי לאבי אבי, אשר בקש ליסרני מלכת להבחן, באמרו לי כי אין חפץ לנערה עשירה כמני להשיג מכתב תעודה כי השלמתי חקי בלמודים ואמרתי לו: אבי! הכסף אולי יעשה לו כנפים ומכתב התעודה לעולם בידי יהיה ובצר יטריפני לחם חקי — כדבר חכמה השבו לי זאת, אף כי מקרב לבי דברתי כאלה, ואף כי לוא שמעו כזאת מפי לפני שתי שנים כי אז אחזה בשרם פלצות . בתחלה נתנוני ללמוד רק יען כי כל בנות העשירים תלמדנה, אך כי אלמוד כאחת מבנות העניים, למען אוכל להשיג משרה לעת מצוא זאת לא פללו, ובכל זאת באה ונהיתה זאת וכל אלה רק על פיך יצאו לפעולות אדם, ועוד יתרה עשו אבותי עתה, כי לא נתנו גם לשאר בשרם לגור עוד בביתם כאשר עשו שנה שנה רק יען כי צדיק הוא והחסידים ינהרו אליו, והמה חפצו להראות בפעם אחת כי לא בחסידים חלקם עוד, ואחרי כל אלה תאמר, כי קצרה ידינו ממשוך את הזקנים אחרינו, כי המה על עמדם יעמדו, כי על כן נטל גם עלינו להתנהל לאט בדרכינו לבל נרחק מאד. הלא בית אבותי יהיה לך למופת כי ידינו תמצא לעשות הכל והזקנים יאמרו לכל: טוב, אם אך בדעת נכלכל דברינו ומעשינו —

— ואני לא כראותך אראה כל אלה; אמנם שנו דרכי בית אביך, אבל אם תדמי כי שנו יושביו את לבם תשגי מאד; המה שנו דרכיהם יען כי מצאו חפץ בהשנוים האלה, וגם בלעדי עשו זאת, אני רק עזרתי לדם להוציא חפצם,

— אמנם לא אכחד, כי לפעמים יהגה רוחי נבאים, ואולי צדקת כי אז יצא מלפני משפט מעקל, כי לא שופט נאמן אהיה בעת אשר רק רע אראה, אבל הפעם אדמה כי משפט דברתי. זאת שחתי כבר עם נפשי וחשבתי ואוסיף לחשוב, והמשפט אשר הרצתי לפנים הוא יעמוד על כנו עד היום בלבי, כמו אז כן עתה אחשוב למשפט, כי לא טוב הוא אם ירחיקו הבנים לכת מאבותיהם בפעם אחת, באשר כן המה עושים בני הנעורים, כי ידלגו פעם אחת ובין רגע והנם רחוקים מאד מאד מאבותיהם, אשר רגליהם לא תעצורנה כח לרוץ אחריהם ולהשיגם, והבנים ימאנו לשוב, ועל פני החלקה אשר תפריד ביניהם יעלה זרע ריב ומדון ומשטמה, ולרגליהם תבאנה גם צרה ופגע ומכשול —

— אבל אם בכבדות נתהלך, אז תעז יד הזקנים עלינו ותעמידנו על מקומנו לבל נצעד הלאה. עתה הנך קם כפוקד עון על נפשך, הן זה היה דרכך בתחלה בסופה וסערה בבאך אל ביתנו זה שתי שנים ותראה בית ישראל לכל משפטיו, אבי־אבי ואחיו ואבי ואחיו כלם הולכים בדרכי ישראל כלם רחצו כפיהם בנקיון בטרם ישבו לאכל, כלם כסו ראשיהם כל היום, מבחר שמחתם היתה עת בא הצדיק הקרוב לאבי אבי לשכון כבוד בתוכם, וכחסידים נאמנים נכבדו על פני כל העם, מלבד אשר לא כמלבושי החסידים לבשו, יען כי בעיר הזאת כלמה היא לאיש סוחר, אשר יעשה מקנה וקנין את עם הארץ, ללבוש מלבוש החסידים, ואשר חפץ אבי היה לתת את בניו ללמוד לשון וספר למען ידעו כתוב והשבון כאשר יהיו לסוחרים אף המה, רק לשון וספר וחשבון אותה נפשו ולא למען הביא דעת בלבם, רק לזאת בחר בך, והנה באת אל הבית ותהפכו משרש, שנית פניו עד כי לא יכירוהו רואיו מלפנים, אחי ילמדו לא רק שפות העמים כי אם גם כתבי הקדש בראש גלוי וגם אבי ישב אל השלחן בלי מכסה לראשו, ומיום ליום תעשה חיל בדרכך וכל הפצך יעש, הן

המה היו כרבם אך מאלה אשר לא יצלחו לכל מלאכה , ועל העדה המפארה הזאת נספח גם זרחיה, אשר עד מהרה היה ללעג ולקלס בפיהם, כי סכלותו הגיד לא כחד בבאו בפעם הראשונה בחברתם ובהתודעו אליהם, וירא לכל את אולתו, בחשבו כי על מורה שפת צרפת נטל לדעת את השפה ההיא ובהתפלאו איכה ילמד איש שפת אשכנז וראשית חקיה נעלמה ממנו, ואיך לא יבוש לקחת מחיר עמלו שיעמול ללמד שפת עבר אם גם לא ידע עד מה בלשון הזאת? לעג ובוז לכסיל כזה האומר לכל כי סכל הוא! ובכן מוזר היה עד מהרה גם לעדת המורים, אך אחרי כי גם איש אשר לא יצלח לכל ואם כן גם סכל ובער יצלח להיות מורה באשדות לכן מצא לו גם זרחיה תלמידים. ועוד זאת כי הוא מצא חן בעיני אבות תלמידיו ותלמידיו אהבוהו בכל לבבם ויקחו לקח מפיו בחפץ לב, אשר כמעט לא נשמע כדבר הזה בכל בני אשדות בטרם בא זרחיה אליה, ולא רק לתלמידיו כי אם גם לאבותיהם הפך רוח אחרת וישנה פני דרכיהם בביתם, עד כי כמעט לא הכירום יודעיהם מלפנים. זאת נראה גם בבית יונה בן אמתי, אחד גבירי העיר, אשר בביתו נחזה כעת את זרחיה יושב ומדבר את בת בעל הבית.

בחדר גדול ויפה ומפאר בכלי בית יקרים תשב נעמה בת יונה, נערה כבת שמנה עשרה, אל העגב ואצבעותיה תפרוטנה בלי משטר על מיתריו, כי לא אחרי הזמיר ילך עתה לבה רק אחרי הפה המדבר אליה, ורגע שמטה ידה מעל כלי השיר למען הניע אותה, באמרה: הלא זאת הברתי בך כבר כי רוח נבאה תשוו׳ עליך לרגעים, ובעבור עליך הרות אז תהגה נכאים ותרגז ולא יוכה בעיניך כל מראה עיניך, אז תכחש גם בהדעת ותאמר כי לא נצעד הלאה, וכאשר יגבר עליך הרוח אז תתקצף עוד יותר ותקרא בחמה כי נשוב אחורנית, ראה אדעך ואת דרכיך—ובדברה עבר שחוק קל על שפתיה.

כי כמאורת תפתה היתה ארץ הרמים והעיר העקובה מדם בעיניו ורוחו היה כאש לוהט לעזוב את ארץ רצה מלאה ולהוציא משמה גם מחמדי לבו, את אמו אשר חלתה מאד מיום העברות ואת אחותו אשר הפחד כסך בקרבה רוח יגון ותהגה כל היום אך נכאים ותיקץ בלילות לקול עלה נדף, כי על כן עזב לפניהן את הארץ וישם לעיר אשדות פניו, כי קוה למצוא לו עבודה בבית אחד הסוחרים בעיר הזאת אשר סחר הים מלאה, ויקוה כי כאשר יציב לו יד אז ישלח ולקח גם אותן אליו. אולם רק מהחפץ אל התקוה אך מלא שעל, אך מהתקוה עד מצוא החפץ דרך רחוקה מאד ולא לעתים רחוקות לא יגיע הדורך בה עד קצה. גם תקות זרהיה נוחלה בבאו אל העיר ההיא, ובראותו כי תמים לבו ולא יכירנו מקומו בחברת הסוחרים, אשר אך במרמה יציג איש כף רגלו בחברתם ובערמה יציב לו יד ביניהם, הוא לא ידע לעשות חונף להאיש אשר בא לבקש ממנו כי יתן משרה על שכמו, ויירא האיש כי לא יוכל לבטוח בו כי יעשה חונף להבאים לקנות סחרו, ובלעדי החונף לא יצלח כל עוזר לסוחר, ובכן יצא ריקם מאת פניו, והשני שאלהו: איפה עבד עבודתו עד כה? והשלישי אולי נאות לו לקבלו לעבוד בביתו, אך כגמול בעד הכבוד הזה בקש כי יעבוד עמו שנה תמימה חנם אין כסף. ובצר לו, כאשר אפסה כל תקוה ממנו למצוא מחיה אף לנפשו גמר אמר לעזוב את דרכו ולהיות למורה לילדי ישראל.

הלא זאת היתה כבר לישראל למלה, אם לא יצלח איש לכל מלאכה, לא ידע עד מה לא בתורה ולא בסחורה, לא חכמה ולא מלאכה ולא דרך ארץ, אז—מלמד יהיה, וזה היה גם משפט ה מ ו ר י ם באשדות, המורים אשר מאסו בשם מלמד ויבחרו בשם מורה, ולא כאלה אשר כל היום ישבו כלואים את צאן מרעיתם ויהגו בגרון נחר כל היום יעשו המה, המה אך לשעות ימדו מדת תורתם וקולם לא ישמע, אבל גם

דבר. הקנאה כל תוכל והיא למדה את פלטי דקרוק שפת עבר וגם שפת אשכנז, למען יבין את התרגום האשכנזי. יתרון הכשר דעת היה לו, רק כי מאס עד הנה בלמוד, כי על כן לא עשה חיל, אך עתה כאשר ישב ויהגה כל היום בבית המדרש רק שפת אשכנז ודקדוק שפת עבר ואחרי כן גם ספרי המליצה, אשר השיג בריב כפר בלכתו את אביו ליום השוק, ששמה יבאו גם מוכרי הספרים ועגלתם טעונה משא לעיפה, ספרי גמרא על יד „תלמוד לשון עברי" ופוסקים על „דביר וקרית ספר" יחד ירבצו, וזוהר „כמאספים" יחד יחבו ליד תבהר בם, שם אסף גם הוא מכל הבא בידו, ולב אביו פחד ורחב וישלם בשמחה רבה את השקלים האדומים, בראותו כי בנו ישכיל וגבה ולמדן גדול יהיה, ומבלי אשר חפץ ומבלי אשר ירע בנפשו בתחלה התיצב על דרך זרחיה וילך בעקבותיו, אך לולא אכלתהו אש הקנאה כי אז היה לו גם הוא לעזר, כי זרחיה לקח לקחו מפי מורים וידע את שפת אשכנז וצרפת לכל משפטיהן וימהר לדבר צחות בהן, כי מפי מוריו למד לדבר כן וילך בדרך סלולה, ובלי ספק היה לעזר גם לפלטי לוא אך בקש זאת מידו, ועתה הלך בדרכים עקלקלות, אולם תחת זאת גבה לבו עוד יותר, כי דמה אשר עיני איש לא ראו את אשר ראו עיניו ולב כל איש קצר מהכיל אַת כל הדעת אשר באה בקרבו, כי על כן התיחק מעל זרחיה מעת אשר התחקה על שרשי רגליו עוד יותר מאז כאשר עוד לא ידע מה היא האפיקורסות אשר בעבורה יתן שם אויבו לשמצה, עד אשר בא יום הנורא, יום הרצח על בית יחזקאל ותגדע זרוע רשעים את העץ הרענן הזה ותהפך את הבית משרש. עתה אחרי אשר עברו ימי האבל התבונן זרחיה כי נטל עליו לבקש לו מוצא למחיה, כי בנחלת אביו נחתה יד צרים ומרצחים, את הבית השמו, את הגן שחתו ואת מטה עזם לקחו מידם, ומה תעשה עתה אמו רפת הידים או אחותו הרכה והענוגה, התמצא ידן לעבוד בבית ובשדה ? ועוד זאת

באין מציל, כי איה איפו יקחו דקדוק ושפת עבר בהדרשם מהם, אשר על כן ילחמו עד כי יצליחו, או עד כי יפלו חללים הללים וגם קבורה לא תהיה להם. לא כן המלמדים ברומעניה , האנשים האלה אשר רבם מגאליציע באו ושם היו חוטבי עצים, או בעלי עגלה ואחדים מהם גם עוזרים למלמדי תנוקות, המה ששו בחלקם כי ידעו לקרוא בכתבי הקדש, וימצאו שכרם בלי עמל רב, כי גם לא נטל עליהם כמו בארצם לשבת כל היום כלוא בהדר. יושבי רומעניה היהודים אשר יחד את כתב יהושם שכחו גם את תורתם בהחפזם להמלט מארץ מולדתם לא האיצו גם בהמלמדים כי יענו את בניהם בחדר כאשר ענו אותם בימי ילדותם, כי עוד לא שלחה קנאת התורה את שניה בירודים גרי הארץ הזאת, ועל כן עשו גם המלמדים שלום את זרחיה, ושנים מהם בקשוהו כי ילמדם גם אותם כתוב, הכמה אשר לא ידעוה הם ואבותיהם, אבל המלמד האחד אשר הורה גמרא, גם הוא מארץ ליטא מחסידי הצדיק מצבועאל, הוא מהר לקדם את פני הרעה ויתעורר לקום לשטן נגד זרחיה ויכת בו כל הנשים, ורבים מהנערים ובראשם היה פלטי בן שמעון בקנאו את קנאתו בכבוד זרחיה ויהי לראש לחבל נערים אשר קמו יחד להדיח את זרחיה משאתו ולהרחיק כל נער ממנו, ויקח פלטי את המשרה על שכמו להורות לנערים חומש עם רש"י, לא עם הביאור הטמא . וגם הרב בעיר, אשר בתחלה אמץ את ידי זרחיה סמך עתה את ידיו על ראש פלטי כי הוא בן הגביר בעיר, אך לזרחיה וגם ליחזקאל אביו לא חרה על הדבר הזה, ותהי להפך כי שש מאד יחזקאל בראותו זאת ויאמר לזרחיה כי עתה יקוה כי תפרוץ הדעת בעיר, ילמדו הנערים אם רש"י או ביאור אך ילמדו דבר מה ולא יתהוללו כל היום בחוצות ובשדה כבני עם הארץ.

אך לפלטי היה זרחיה כסלון ממאיר, יען כי עוד נמצאו תלמידים גם לו והמה נהרו בתלמידיו וישאלום ולא ידעו להשיב

בצל האב הזה נסה להיות אף הוא למורה בעירו לנערי אחיו, אם כי שטמוהו ורבו בעלי היראה ויזעמוהו מלאכי הצדיק ויהי לקלס למביאי השכלה מחוץ לעיר כלמך כפרי ובניו, בכל זאת מקומו לא הניח, ואם כי אביו קרא לו תמיד בשם הקטן, אף כי לא קטן הקומה ולא רפה ידים היה, אך לעמת אביו היה כנפל, בכל זאת הראה אמץ לב ורוח ולא נסוג אחור מפני כל, אם כי הוא היה הראשון והאחד אשר החל לעשות כן, כי מזרו הגר מארץ ליטא נסך עליו מרוחו ובטרם עזב את העיר לבקש לו אחרת, בלי ספק למען יעמיד עוד תלמידים כמהו, הבטיחה לו כי עשה יעשה ככל אשר אמר ויאציל מרוחו על הנערים אשר כנילו, וגם מלא את הבטחתו בהחילו ללמד לבני העניים תורה הנם אין כסף ויהי בתחלה לברכה בעיר, כי לא רבים היו אשר ידעו להבדיל בין רש"י ובין ביאור, בין כתבי הקדש וגמרא, בין ספרים קדושים לספרים טמאים, ולוא הביא איש ספרי המינים אל בית המדרש ויהגה בהם לעין כל, גם אז היה לתהלה כאיש אשר בדבר ה' חפץ מאד. כי על כן לא רב היה העמל אשר נטל על זרחיה לעמול למען הביא תורת הנביאים בלב הילדים מפרש ושום שכל, כי כל האבות אשר ידם קצרה משלם להמלמד שכר תורתו או בטולה, הביאו את בנם בשמחה לזרחיה כי ילמדהו; ואחרי כי בן איש עשיר ונכבד היה, לכן לא נועזו אף המלמדים לשים בו תָּהלה, ואולי לא ידעו גם המה כי ישנן ארצות אשר בהן לתורת ה' ודברי הנביאים ספרי מינים יאמרו.

בכל הארצות יהיו תמיד המלמדים ראשי חלוצי הצבא להרעם נפלאות על כל אשר יאמרו להרים את הדקדוק על נס ולקרוא בשם שפת עבר, כי מסיגי גבולם המה, גוזלי לחמם מפיהם, ואם לא תעלה בידם להכריע תחתיהם את המשחיתים האלה, אשר יבאו וישחיתו במצודת ציון ומצודת דוד, הבאורים המהורים לכתבי הקדש, אשר בהם נהלום גם אותם בימי נעוריהם, כי אז הלא יהיו למשסה

התבונן לזאת, אזר חיל לנצח במלחמתו בפעם אחת ויקרא: למה זה תאנחי ותהמי אמי ואני אומר לך כי כעבור יום אי יומים תראי כי עוד צדקי בי ולמה לנו להרבות דברי רוח, למה לך לדבר עם שדכנים אודותי ואני כבר בחרתי לי באשה כלבבי—למה זה תשתוממי—וכרגע אגדך גם מי היא לבל נוסיף להוכח בדבר הזה, אני גמרתי אמר ולא אשוב ממנו כי רק את צפורה בת יחזקאל — — היד אשר הכתה בחזקה על השלחן עד כי התמוטט וכל הכלים אשר עליו נפלו לארץ ויתפוצצו לרסיסים לא נתנה אותו לכלות דבריו, יד שמעון עשתה זאת וזלפה צנחה מעל הכסא ותתעלף, פני לאה הבכירה חורו כשיר ועיני רחל הצעירה הבריקו כרשפי אש ופלטי נסיג אחור מפני היד השמה שמות ויצא החוצה.

ד׳.

זֶרַע בַּצִּיָּה.

גם בצִית מדבר, ארץ לא עֻבדה בידי חורש וזורע, יד לא שֻׁלחה בה לפלח ולבקע אדמתה, לתת בחיקה זרע, יציץ לפעמים ויצמח צמח, גם פרי יעלה ויגדל, הפרי ההוא ייבש כי יד לא תגע בו לקטפנו וזרעו בו למינו על הארץ יהיה, ירד עליו הגשם ועפר יכסנו ולעת מועד יזריע זרע למינו וירבה פרי, עד כי תהי לארץ פוריה. מי הוא הכורם המשכיל אשר ידו עשתה זאת? הסערה סערה זרע מארץ נושבת ותשאנה אל מקום הציה למען תהפוך מלחה לארץ פרי, ויש אשר הזרע ההוא יבול ויעל באד ויאבד וישָׁמד מעל פני האדמה...

גם את זרע הדעת תביא הסערה בכנפיה בסערה ממקומו איש מוריע הזרע ההוא ועל אדמה נכריה ישליך זרעו ויהי לברכה בארץ. זרחיה אשר מימי ילדותו חנכו אביו איש הלב על מבועי התורה והדעת גם יחד, וכל עוד שכן בטח שאנן

שאולה! האם משכת ידך את לוצצים ואת משכילים, הבנים הפריצים אשר הקים בעירנו הבן הסורר זרחיה בן יחזקאל יקולל שמו, האם בדבריהם תדבר להעטות הרפה על משפחתי הרמה ותהי לשמצה בפי כל בני העיר וכלם ישלחו אצבע למולך ויאמרו: גם פלטי בן שמעון הבחור הלמדן והישר סר את סוררים? אויה לי! התחפוץ להורידני בדמי ימי אל קבר? בני בני! שמעון, למה תחשה? —

— שמעי נא אמי!—קרא פלטי בחמו מבלי אשר חכה אולי יחדל אביו מהחשות—הן אך אשה את ומה תדעי את איזה דרך ישר ואיפה ארח סוררים? את תדעי את אשר שמעת מפי נשים כמוך, ואני בחכמתי הרבה ארע ואשפוט ואומר לך, כי תתעו כלכם בחשבכם, כי בנים סוררים ופריצים המה כל אלה אשר יקראו בשם משכילים, כי מה עול יעשו אם ילמדו שפות וחכמות הלא גם חכמינו אמרו טובה תורה עם דרך ארץ, ועתה אראה את עותתי, כי רדפתי באף והשלכתי שקוצים על זרחיה לא בצדק, ולוא היה עתה פה בעיר הזאת כי אז כמו אח קרבתיו, כי עתה אדע כי צדק בדבריו, ולוא בחרתי כמהו מימי ילדותי בדרך חכמה כי אז הייתי עתה לשם ולתהלה, עתה הן תדעי את לבי ומחשבותי ואבטיחך כי אין לך כל צדקה לדאוג עלי בעבור הדבר הזה, כי אני נעליתי ולא השפלתי—

זלפה ספקה כפיה ופני שמעון אף הוא רעמו, אך הוא לא פצה פיו ויבט אל הקערה כמו בה חפש למצוא הקר, אך אשתו אשר כל הבית ישק רק על פיה בצר לה בראותה כי אין בה עוד כח ללחום אחזה בידו ותעירהו בקראה בקול מר: שמעון! למה תחשה? הלא שמעת כל אלה כמוני, או לא שמעת? לא אחפוץ לרדת בדמי ימי אל קבר. שמעון למה נאלמת? הלא איש אתה! אוי לצרותי, מה אעשה? אם בצדיק ישים תהלה, בדמי ימי יקדמני המות—פני שמעון רעמו עוד יותר ויתאדמו לאט לאט עד אשר היו אדומים כדם, גם נסה לפתוח פיו אך כמו עצם נתקעה המלה בגרונו, ופלטי, אשר לא ראה או לא

יבינו כל ערכך ועוד נטל עלינו לשאת עין למרחוק למען בקש לך משפחה כערכך — ענה האב ועיניו הבריקו משמחה.

— שמעון! — קראה זלפה — למה תדבר כאלה באזני הנער, הן לא לו לשמוע ואף כי לדבר בדברים כמו אלה, הדבר הזה לנו הוא —

— ואני אומר לך אמי, כי הדבר הזה אך לי הוא, ועלי לשמוע ולדבר בדבר הזה כי לא נער הנני עוד, ולא בחור מישיבה אשר ישפיל עיניו בשמעו שם נערה, אני איש באנשים ועלי לדעת את אשר לפני —

— מה זה תדבר בני? — קראה האשה בחלחלה — נשמת מי יצאה ממך כי כאלה יעברו על דל שפתיך, ידברו כאלה הבנים השובבים, בן פריין כזרחיה ולא אתה, בני —

— ואני אומר לך אמי כי תשגי מאד בהשבך זאת לעון לי אם אדבר בדבר אשר בו תלוים חיי עד נצח, בדברים כאלה רק לנו לדבר, כי לא רק למען הביא כלה אל ביתך נטל עלי לקחת אשה כי אם למען אמצא לי רעיה —

— ישמרני אלהים! מה זה תשמענה אזני היום? האם הסיתך השטן בי היום להשבית ששוני, השטן קנא בשמחתי היום ויתן בפיך דברים אשר לשמעם תסמר שערת בשרי, מה זה היה לך ?! — שמעון! מחר אסע את פלטי אל הצדיק ויברכהו, כי אין ברוחו נכונה היום —. אם כי פני שמעון העידו בו כי הוא לא נבעת מדברי בנו כאשתו, אבל גם הוא השתומם לשמוע כזאת ויחרש.

— אמי! הלא השמעתיך כי איש אנכי ולא נער אשר ימשכוהו הוריו אל אשר יהיה רוחם כאשר ישימו מתג בפה כלב וינהלוהו, אני אל הצדיק לא אלך, כי לא אאמין בו ואל מופתיו לא אחכה ובאשר יבחר למעני לא אבחר אני ואשר טוב יהיה בעיני בלי ספק ימאס הוא, זאת ארע נאמנה וזאת אגיד לך כיום —

— אויה לי! — קראה זלפה בקול בוכים — בדמי ימי ארדה

השיב כן נגלה לעיניו כי עוד כבוד רב נכון לו לבא לרגלי בנו. הן אחד הוא לו, וכבר מלאו לו עשרים שנה ועת לעשות היא, הן אם גם לראשי משפחות ישראל ישלח לדבר בבנו יבטח כי לא ישיבו פניו ריקם, הלא עושר ותורה והכמה, ולפי דברת אשתו גם יהש משפחות לו. אף כי בבית חותנו הסכין לשמוע מפיו רק בקראו בשם משפחות הסיסים למיניהם וידע מספר דורות אבותיהם, אבל בשם אבותיו ויחשם לא הזכיר מעודו, אך בכל זאת בטח שמעון בדברי אשתו כי בלי ספק תדע אל נכון את אשר תדבר, ומדוע יבצר ממנו לקחת לבנו בת אחד הגבירים הנודעים לשם בארצו אי מעבר לגבול ארצו? הרעיון הזה מלא כל חדרי לבו, עד כי שכח רגע גם את הרגים אשר כמו יצפו לבא להחסות בסתר קרביו, ויתהלך ויתרונן עד אשר אמרה אליו זלפה: מדוע לא תקדש?—גם עיניה נהרו משמחה, הן גם אזניה הקשיבו דבר מעזרת הנשים וקול בנה אשר הריע על הרב וכל הנאספית בעזרת הנשים הביטו אליה בקנאה, זאת ראתה, ומה זה ינעם לאשה כזלפה יותר מחצי הקנאה אשר תצאנה מעיני השכנות? אך בכל זאת לא מלאה שמחתה את בטנה כמו את אישה, כי היא הלא במקים מעיני הרפואה היתה ושם החסירה בטנה כששה שבועות ועתה תזכירנה למלאית את החסרון, וגם מהרה לעשות כזאת אך ישבו אל השלחן, לא כן שמעון: הוא נתן את המאכל אל פיו כמכונה בלי דעת, ופעם ושתים שם פניו אל בנו כמו הפץ לשאל אותו דבר מה, אבל לא מצא מלים, כי ירא מפני הדר כבודו פן לא ידע מלים יבחר עמו והיה שפל בעיניו, אך לא יכול עוד להבליג על הפץ נפשו ויאמר: ואת כל הספר הגדול הזה תדע בעל פה? —

— כל הספר הגדול הזה, ועוד אלף פעמים יותר, הרב כאין נגדי ובכל בני העיר אין מי אשר יגיע לקרסולי, ואתה דמית תמיד כי זרחיה יבין יותר ממני בעת אשר דעתו כמר מדלי היא לעמת דעתי ולא בעיר כזאת יבינו ערכי —

— גם אני חשבתי היום כזאת, כי בעיר הזאת לא

בהתהלכו בחדרו הנה והנה, אצבעותיו בין אזורו ושמלתו, כי ביום השבת יסיר הבגדים הצואים, בגדי עם נכר מעליו ויתכסה אך בבגדים קדושים, אשר לישראל המה מורשה מאבותיהם, כן יחשוב שמעון בלבו בהתבוננו אל מחלצותיו אשר תתנה לו פני רב או גדול בישראל, ואם תשאלנו ישבע לך שבועי שבועות כי הבגדים האלה חובה המה במצות וסבה ואולי עוד יותר, יתהלך ויתרונן ויפלג זקנו הארוך ויביט במכונו וכל מראה עיניו הפיק רצון ממנו, אבל שמחתו הציצה מעפעפיו עוד יותר בהביטו בפני בנו, אשר לרגלו בא לו היום כבוד גדול אשר כמעט לא פלל לו.

הרב עלה ביום הזה הבמתה להטיף מוסר ולהכין את נפש צאן מרעיתו לקראת יום המשפט, יום ראש השנה הנכון לבא, והנה בהומו הפך בדברי אומר המאמר בהמדרש אשר הזכיר, ויזכירהו פלטי כי לא בן ידבר, ובתחלה קם שאון בבית התפלה, כי רבים התעוררו על פלטי אשר יעיז להפריע את המטיף מדברי מוסרו, כי רק בעת אשר ישב כסאות למשפט אז שומע אין לו להרב, אך כאשר יטיף מלתו במוסר ותוכחה אז אזנים רבות קשובות לכל הגה היוצא מפי המטיף, וכבר היה לפתגם לישראל יושב רומעניה „נשמע ולא נעשה", והנה זה הנער בא ויפריע את המדבר דבר־אלהים! כי על כן נתנו בקולם מבלי זכור כי בן ראש הקהל עושה זאת, אך נער כפלטי לא רק בזכות אבותיו ישען ויבטח כי ידע כי כחו אתו ועל כן לא שב אחור ויקרא בקול ויוכיח כי לו הצדקה, וימהר וירץ אל ארון הספרים להוציא המדרש ולהוכיח ישרו, ואז בראות הרב כי כלה יאמר פלטי לעשות בדרשתו, אז מהר להציל את שארית הפלטה ויודה בפה מלא כי לפלטי הצדקה, ויארו עיני האב וירום ראש הבן וישפל קול הרב והדרשה הגיעה עד קצה, ואז ידע וראה שמעון את כל כבוד בנו, כי אף אם כבר ידע כי רב כחו בתורה אך כי יקשה את הרב וינצה, זאת לא חשב ולא פלל. ויהי בתחלה כשכור מרוב שמחתו, אך כאשר הרבה

למרט לחייהן אם לא תעשנה ככל הפצה, וצר לה מאד לשלוח שפחות כאלה מביתה, ואל ביתה לא תוכל לקחת שני חתנים כי כל לבבה יבקש להביא אשה מחוץ לפלטי בנה יחידה, כל אלה אני ידעתי, כי על כן תבקש תנואות לכל אשר יאמרו לה, וכאשר תעבורנה עוד שנה ושתים אז יחדלו השדכנים מבא הביתה וכל החתן יסב פניו מבתולה בלה, ואז נהיה גם שנינו שפחות לה, כי לא יעשה כן בישראל לתת הצעירה לפני הבכירה וגם אני כמוך אבלה ימי נעורי באפס הקוה—ברברה נפלו פניה מאד מיראה—ובך העון, בך לבדך כי תקפצי פיך ולא תדברי דבר ויעבר עליך מה. ואבינו מיראתו פן תדד שנתו לילה אחד יתן לה לעשות כחפצה, פן תעירהו בלילה בקול בכיה, אני אבין כל אלה, רק את תסתירי פניך ותמאני ראות נכוחה —

— לא ארע עוד מלים אבהר עמך, כי כאויבת תתנפלי על אבותיך ותטפלי עליהם חטאות גדולות— — —

— לאה ורחל בואנה הביתה , האבות שבו מבית התפלה—נשמע קול השפחה מרחוק, ושתי הנערות קמו בחפזון לבא אל הבית .

ג.

תּוֹרַת אֵם.

מנוחת השבת ועושר אדון הבית נראה בכל פנותיו; כל החדרים נקיים וטהורים, על המטות מכסות לבנים כשלג ועל השלחן יבריקו לא לבד כלי הכסף אשר חמרו לחמרים על השלחן, כי אם גם להמכסה והמפות ברק לבן וטהור. שתי חלות גדולות יפות למראה מסתתרות תחת מכסה צבוע בצבעים שונים וקצותיהן נראות ההוצה כי קצר המכסה, וקערה גדולה מלאה דגים ערוכים מאתמול אף היא תרהיב עין כמו תאמר לכל: אני הנני טבור השלחן; היין האדום אשר יתן עינו מבעד הצלוחית הרחבה, ופני האדון אשר יפיקו מנוחת שבת ושלוה

עוד כסו ראשינו בצעיף, את הלא הבכירה את יאחריך יבא פלטי ואחריו אנכי ואם את עוד תשבי בבית אבינו מתי תבא שנת גאולה לי? את כדג לא תפצי פיך, כי אין דם בעורקיך ואני כל עצמותי תאמרנה כי נלאיתי נשוא, ולוא הייתי אני הבכירה כי אז כבר פתחתי פי ולשוני דברה בחכי דבר ברור, רק את למכשול גם לי לבל אפצה פי —

— אולם מצות כבוד אב ואם השלכת אחרי גוך ותאמרי להתגרות בהם ולהעלות אפם —

— רק אם האב והאם כאב ואם יעשו רק את הטוב לנו אז עלינו המצוה לכבדם, אבל לא אבות כאלה אשר לא ישימו אלינו לב, אבות אשר המה רק לשטן על דרכינו, לוא, יתומה הייתי היום, כי אז היה בידי לבחר כחפצי, הן יפה אני זאת אדע, וגם לא פתיות, ואיש לא יאמר כי לא כן הוא, וידי מלאות עבודה תמיד, ולוא בבית זר עבדתי כי אז ראיתי שכר לעמלי וצברתי כסף ועשיתי בנפשי כחפצי, לא כן עתה, עתה הנני כשפחה מקנת כסף להורי אשר בידם לעשות בי כטוב בעיניהם, ואני אכבדם על זאת? ישלחוני לנפשי אם בת סוררה הנני ואת תודתי אתן להם —

— בדבריך אחותי תעכרי רוחי מאד, כי לא תביני מצבך כי בת את לאדון הבית והוא ידאג לך ורק לטובתך יחשוב מחשבות, וכל אשר ירבה לבחר אות הוא כי רבה אהבתו לנו ואת תתרגזי כמו חבלים שמו על כפך, הן שכרך נכון לפניך פי מאה מאשר רכשת לך בעמל כפך, ואת תריבי את הוריך. לא טוב הדבר אחותי —

— את הנך תמיד בעלת מוסר ואתך לא איכל דבר כי לא תביני עד מה. בתולה בת עשרים וארבע שנים הצדיק את הוריה על כי ירבו לבחר למענה איש ותאמר כי רק טובתה ידרשו, ואני אומר לך כי שקר הדבר! לאמנו יש הפיק בשפחות כמנו אשר תבטח בהן כי לא תגנבנה ולא תשלחנה ידיהן לגעת בכל אשר לה ואשר תעמולנה בזעת אפים ולעת מצוא תוכל

ותעקם שפתיה ותרגז—מה היא הנחת אשר נשבע מכסף אבינו? האם יתנונו לשאוף רוח מעט? האם נצא לשוח? האם נלבש מחלצות כבנות עשיר? מה יתן ומה יוסיף לנו עושר אבינו ולוא נורש בלילה הזה מה ממנו יהלוך! —

— את תכספי תמיד למחלצות, אבל צדקה אמנו באמרה כי כל כבוד בת ישראל הצנע לכת ולבלי פנות לעדיים וקשורים לבל יגבה הלב ובגבהו יסית לכל חטא ואשמה —

— אמנם זאת היא תורת אם, אבל למה זה לא הראתה לנו כי כאמרי פיה כן תעשה אף היא, ולמה זה לא חלקה לנו מעט מהרבה מהיקרות והרקמות אשר הביאה כאשר תחלק לנו מתורת פיה? —

— בי נא רחל אל תהטאי בשפתיך, הן לא אם חורגת היא אמנו, יאריך ה׳ ימיה עד עשרים ומאה שנה, ובלי ספק תדע את אשר תעשה ואיך יתנך לבך לחשוב אליה רעה? —

— רעה לא אחשוב גם אני אליה, אבל זאת אראה כי היא לא תדאג לנו עד מה, וגם אם ראשינו כצמר ילבינו לא תשים לב. הן לא אחטא בשפתי אם אומר, כי לא כן תעשה אם בסגרה על מסגר את ביתה ולא תתן להשרכנים כל פתחון פה, וכל אשר יאמרו לה לא ישר בעיניה: בזה תתן דפי בו ובשני תמצא מגרעת במשפחתו והשלישי לא איש אוצרות הנהו והרביעי הרבה לפשוע, יען כי בקש נדה כדרך כל הארץ, ומה תהי אחריתנו? הן לא ילדה קטנה הנני עוד, זה עתה מלאו לי תשע עשרה שנה, והיא תדמה כי תעשרני עשר גדול בגרעה משנותי שלש והייתי בת שש עשרה בפיה, אבל אני אדע כי בת תשע עשרה הנני ולא אחפוץ לחכות עוד — קראה הנערה ושפתיה מלאו זעם והרקע ברגלה.

— אבל אחותי, הן לא כבת ישראל תדברי היום— קראה הבכירה ותתנודד—הנך בת תשע עשרה ותתגעשי כמו כבר זרקה שיבה בך!—

— ואם לחסדי אמנו נצפה נזכה לראות שיבה בטרם

המת ולא חבקו ידיהם במנוחה כאשר גדלה הצעקה, וביום השני חרשו הרבה מהנשים, אשר אנשיהם לא אנשים כשמעון המה, את הקערות והכוסות, חרשות מקרוב הביאון לביתם, בלי ספק שלומים על היקרות אשר לא הביאו ממעיני הרפואה.

אבל גורל הבתולות טוב היה מגורל הנשים, באחת כי בתולות ישראל צנועות הנה ותמאסנה בכל עדי ויקר ותדרנה לשמות בלחם צר ומים לחץ כחובת אשה כשרה, עד אשר תהיינה לאנשים—ואז הלא חדלו מהיות בתולות, אישן הפר את נדרן ותחדלנה ממאום בכל אלה, כי על כן לא קנאו הבתולות בזלפה, וזאת שנית כי להן עוד האירה התקוה פניה כי אנשיהן יהיו אנשים כשמעון. התבצר מאלהים מזמה? הלא בן לשמעון והוא בלי ספק יהיה כאביו. כה חשבו בתולות רבות, מלבד שתי הבתולות בנות שמעון, אשר כמאה פעמים ביום שמע מפי אשתו כי בנותיו הנה, אשר על כן נטל עליו גם להאמין לדברה, ומה גם אחרי כי החלה לדרוש בצדיקים אחרי אשר כבר עמדה מלדת, אשר על כן כמעט אין כל ספק כי אך בנותיו הנה, שתי הבנות האלה היו עצובות רוח מאד ביום השבת ההוא, בשבתן יחד בגן מאחורי הבית ותשפכנה שיחן אשה בחיק רעותה.

— מה גדלו פרי הגן ומה נעים הרוח אשר יפוח מבין העצים, הוא ישיב נפש ויחיה את הרוח, מה נעים!—אמרה לאה הבת הבכירה, בפתחה פיה ובשאפה רוח בכל כחה.

— לולא היה יום השבת היום כי עתה שכחנו כי גן לנו, הלא כשפחות נחשבנו ולא נדע מנוחה מבקר עד הערב ואף להשיב רוח לא נוכל, כשפחות, כבנות דלים, כמו, כמו—— רחל הצעירה אשר קראה את הקריאה הזאת בקשה למצוא אמללות מבנות דלים ושפחות למען תשוה נפשה אליהן ולא מצאה, כי על כן הדלה. ואחותה ענתה: מהלל שם ה׳ כי לנו גן אשר ישיב רוחנו פעם בשבוע ולא בנות דלים הננו —

— ומה טוב לנו אם לא בנות דלים הננו!—קראה רחל

אראבעשט ברומעניה תוציא יין, אשר לפי דברת בני רומעניה אין משלו בכל הארצות, כי בשני דברים תעלה ארץ רומעניה על כל הארצות, במשפטיה הצדיקים אשר תתן לכל בני האמונות וביינה הטוב. לדבר הראשון ימאנו בני העם קשי הערף להודות, באמרם כי מעודם לא שמעו אשר לקחת חיל זרים ולשפוך דמם ולהרוס בתיהם ובאלה מעשי בני רומעניה היקרים, כי אלה על משפטים צדיקים יחשבו, ואשר בגלל הדבר הזה, יען כי ימאנו בני העם קשה הערף להורות כי משפטים צדיקים בארץ, לכן יעלו אף בני העמים וישפטום כעוזב על ערבם לבם לחלל כבוד עם הארץ ומשפטיו, אבל לדבר השני יודו גם בני ישראל, כי בַּשְׂתָי יתחרו עמהם וישאו כבוד. ובצלוחית מהיין האדום האדום ההוא היו פני זלפה ובטנה ככד יין אשר לא נפתחה), כי על כן גמרו הרופאים אמר, כי לא טוב להביא מים ממעין הרפואה אל כר היין הזאת פן תבקע, והאשה החכמה הבינה כי טוב דברו הרופאים ותשמח כי תמצא עת לה הרבה יתר מכל הנשים לבקש רקמות וכלי יקר, ואחרי כי כל אלה במחיר מעט יקחו במקום ההוא, לכן שבה הביתה וברכת הצדיק נראתה בארגזה, כי ריקם הלכה ומלאה שבה ותראה כשלשת אלפים שקל שכר למעלה, כי היא שלמה רק תשע מאות ושלשים שקלים מחיר היקרות ובבית התפלה אמרה להנשים כי כארבעת אלפים פזרה על כל אלה, ויקרותיה אלה בלעו כתנין את „היקום פורקן" ואת שלום בתים רבים ביום ההוא, כי נשים רבות אמרו לבעליהן כי גם הנה טובות הנה כזלפה וגם הנה חכמות כזלפה וגם הנה הכל כאשר לכל כזלפה, אך איש כשמעון לא נמצא, איש כשמעון ראוי הוא כי אשתו תרחץ את פעמיו ותשתה המים, איש כשמעון איש כשמעון הוא ואיש אחר לא כשמעון הוא, אף כי אשתו טובה מאשת שמעון ואשת שמעון לא טובה היא כאשתו ולא ראויה היא להיות לאשה לאיש כשמעון—ורבים מהאנשים הראו כי אמנם לא אנשים כשמעון

ולא יחפצו להבירן: חמש מאות שקלים! אל תחשיב שומע כי רק מתהללת היא באמרי שקר, לא זאת! אני אדע מספר להשקלים האלה, שלשים שקלים בעד מחיר המסע במרכבת הברזל מחלקה שלישית, חמשה שקלים לחמשת הרופאים, אשר דרשה בהם, הן חולה מְסֻכֶּנֶת לא תבטח בדברי רופא אחד, ארבע מאות ושלשים וחמשה שקלים וחצי במחיר הרקמות וההבלים אשר קנתה, ועשרים ותשעה שקלים אבדו בענין רע, שלומים לבעל בית המלון והמשתה, הלא חשבון נאמן הוא, ומה תעשה עוד האמללה? היא עשתה כל אשר בכחה להמעיט ההוצאות, כי על כן גרעה מלחם חקה ותשכב למעצבה כבלב בפנת גג, ובכל זאת מעיני הרחצה כשאול לא ידעו שבעה, וגם ממשלת הארץ תהיה בעוכריהן, כי לא הכינה מחלקה רביעית במרכבות הברזל, כי לוא היתה מחלקה רביעית, כי אז היו הרושים לה רק ארבע מאות ותשעים וחמשה שקלים, או אז מצאה ידה לקנות במחיר חמשת השקלים מתנות לבניה ולאמהותיה וקרוביה, ועתה תסע בידים ריקות הביתה ואף אגורה לא תמצא בצלחתה. אולם לא כאחת מאלה הנשים היתה זלפה אשת שמעון, היא מאנה בעד כל כפר למות בדמי ימיה, כי על כן נזהרה מאד לנפשה לבל יְשַׁלַּח רזון בעצמותיה ולבל יפלו פניה ולבל תמעדנה רגליה ולא תכשיל את אישה לבוא בברית את אשה חדשה בטרם יעברו ימי האבל, ובלכתה לפראנצענסבאד לקחה פי שנים עמה, אלף שקל כסף, ואף כי מחלקה רביעית לא נמצאה לה כאשר בקשה ותקצף מאד, בכל זאת הביאה עמה למקום מעיני הרחצה תשע מאות וששים וחמשה שקלים, כי גם ברופאים לא דרשה בוויען, אחרי כי כבר אמר לה הצדיק את אשר תעשה, ואחרי אשר הרופאים אשר אצל מעיני מי הרפואה בהתבוננם בפניה אשר נראו כצלוחית עגילה מלאה יין אדום פרי אדאבעשט (הן האשה הזאת בבאה מרומעניה לא צבע יין צרפת או הונגאריה תביא עמה כי אם זרע ארצה, וגם

הצדיק אוה למושב לו, כי שם לא יתן הצדיק אף לאלהים חפצו, ומה גם בארץ אשר גם צדיק גם רופא ימצא בה, שם תחדל ממשלת אלהים לנצח ולא לו עוד להמית ולהחיות, כי אם המות ביד הרופא וחיים יחלק הצדיק, ובלי כל ספק זה הוא הסוד מדוע יקח לו כל צדיק רופא לביתו, האם חפץ להצדיק ברפואות על ידי הטבע? חלילה! אבל למען ישבו יחד המות והחיים. ולמען הטיב את אשר עות שלח לה אלהים חלי בטן למען תשים לקרובה פניה לבקש ממנו רפואה, ואותה מצאה כרגע, ועל פי דברי הצדיק הקדוש החלה לנסוע מני אז שנה בשנה למעיני הרפואה.

חכמי הרופאים הגדולים עמלו זה כבר ועוד יעמלו בלי השך לדעת דבר ברור, אם המעינות יָקֲרוּ הרפואה וימשכו אחריהם את כל הנשים הבאות שמה, או הנזמים והקשורים, בגדי המשי והרקמות, אשר תרבינה הנשים החולות לקנות בכל עת שבתן שמה וכל עוד אשר לא תם הכסף מצלחתן, יעשו זאת, ועוד לא הצליח בידן. הנה נראה נשים אשר גם בטרם יגיד להן הרופא כי חולות הנה כבר הגידו פניהן אשר נפלו ובטנן אשר חדלה מעכל ורגליהן אשר תמאנה נשוא הגויה הדלה, כל אלה יגידו להן בשפה ברורה כי נטל עליהן להתרפאות, ואם אין, מי יודע אם לא תשימנה חרפה על בעליהן אשר ימהרו עוד בטרם יעברו ימי האבל לשמוח בשמחת חתנים, והנה הן תבאנה לפֿראנצענסבאד ותשבנה בחדר צר ביציע השלישי ותחסרנה נפשן מכל טובה ותענוג, אחרי כי ייקר מאד פדיון תרנגולת צלויה ובשר טוב, ותלכנה לשוח מבית מסחר לבית מסחר ותקנינה יקרות מכל הבא בידן, כמו תכיננה מתנות להאשה החדשה אשר תבא לבית בעליהן, ובשובן תחשבנה את כל הכסף הרב אשר בלו על המסע הזה ועוד לא נושעו! חמש מאות שקלים הוציאו מכיסן, חמש מאות שקלים! ולא שקר בפיהן בקראן פעם ושתים ושלש באנחה בדברן לכל יודען ומכירן או גם לאשר לא ידעו אותן

תמצאם, לכן שמע לעצת יחזקאל גבור שבנו ויאמר להביא גם את התורה אל ביתו, כלי יקר אשר כמעט לא נמצא בכל הארץ, וכאשר לקח יחזקאל מורה לזרחיה בנו איש גר מארץ ליטא נלוה גם שמעון אליו ויתן גם את פלטי בנו על ידו. אך הנערים נפרדו בדרכיהם מימי ילדותם, נער משכיל ואוהב לקח היה זרחיה בן יחזקאל ונער שובב ומואס בכל למוד היה פלטי , אף כי בינה יתרה היתה לו וישכל גם מורהיה, וכאשר גדלו שני הנערים לא יכלו שבת יחדו, כי פלטי הרעים תמיד את זרחיה התמים והאוהב מנוחה אשר „מעודו לא כסה בחרפה אף פני זבוב", כפי דברת אמו, ואשר „רך וּמְפֻנָּק היה כנערה", לפי דברת אביו, אשר השתאה תמיד בהביטו אל בנו ולא הבין איך יולד לו, להגבור, בן רפה ורך כמהו? ולעמתו היה פלטי הסין וחזק ויאהב לשוה ולהצות מלחמה את הנערים אשר כגילו ואל הספר לא הביט, עד אשר נלאה זרחיה מארח לחברה עמו ויפרידהו אביו ויתנהו לבדו בידי המורה, ושמעון בקצפו על יחזקאל כי הבדיל את בנו מעל בנו, ובדעתו בנפשו כי הוא לא יוכל לבר לו מלמד לבנו כיחזקאל , כי לא ידע במי יבחר , לכן שם פניו אל עיר הוש, מקום מושב הצדיק וידרש לו כי יתן לו מלמד לבנו, והצדיק יתרה עשה וגם את ברכתו נתן לו, והברכה הזאת הביאה ל ו ברכה הרבה יתר מאשר הביא המלמד לבנו, כי מעת אשר שב מהוש קנה לו לב כל החסידים אשר בעיר ויחשבוהו כירא את הצדיק, אשר ביראה הזאת נכבד איש הרבה יתר מיראת אלהים , ואשתו גם היא ששה מאד על הדבר הזה, כי עתה תמצא ידה לנסוע לקרובה ממשפחתה, הן גדול בישראל הוא הצדיק ואם כן אך ממשפחתה הוא, אבל אחרי אשר בברכת פרי הבטן ברכה אלהים לדאבון נפשה זה כבר, למה זה תלך אל הצדיק ומה תבקש ממנו , אם את הכל נתן לה כבר אלהים עוד בטרם שאל את פי הצדיק? אך בלי ספק ראה אלהים והכיר את עותתי כי הזיד להסיג גבול הצדיק, כאשר כן לא יעשה בארץ אשר

אלהים, כי סלל מסלה ישרה למבקשיה ולא ברב עמל מצאוה, וכל החפץ לשלוח ידו ולאמר מצאתי יראת אלהים האמינו בו, ובכן אם כי רב השכר אשר ראה שמעון מהמשקה ומהאכרים השואפים אליו מאשר ראה מיראתו את אלהים, אף כי חלילה לנו לתת את האבן היקרה הזאת ככלי אין כל חפץ בו, ונטל עלינו להודות, כי גם את אשר מצא ביראתו את אלהים ז״י והותר היה לעשרה רבנים להחיות את בני ביתם בכבוד, אך לאיש עשיר כמהו כאין נחשב, ובכל זאת החזיק ביראת אלהים יען כי לא בעמל רב מצא אותה, ואחרי כי איש עשיר היה לכן נחשבה לו יראתו את אלהים גם היא כעשר וצדקה וכיחש, כי בארץ הזאת נטל על איש ואיש לאסוף תבן ולהביא חמר וללבון בידיו לבנים לבנות לו כמו רמים מקדש יחש חדש, אחרי כי כלם יחד עזבו את ספר יחשם בארצם, ולא כל איש היה מאושר כזלפה אשת שמעון אשר למרות גלותה הביאה יחשה עמה ואיש לא הכזיבה באמרה כי יחשה גדול מכל יחש משפחות ישראל. הגדולים והגאונים במשפחתה רבו מספור, ובאי ביתה ידעו זאת כי רם לבה במשפחתה כי על כן הזכירו תמיד בשם רב או גדול או עשיר בישראל, כי ידעו מראש כי כל אשר יִקָרֵא בשם הוא על משפחתה יחשב, אחת היא אם הוא מחבר ספר תנ״כ או בעל הלוח הדבוק על הקיר וגם השוחט והחזן וכל כלי הקדש בכל אפסי ארץ אך על משפחתה יִמָּנו. היא לבדה היתה המאושרת וכל יתר יושבי רומעניה ואף אישה עמהם עמלו מאד ליסד אבן פנה ליחשם, ועל שלשה עמודים חזקים יִסֵּד שמעון את המגדל הנחמד הזה, על יראת אלהים, צדקה ועשר, ואחרי כי יראת אלהים לא בעמל רב השיג והצדקה גם היא לא שמה שַׁמּוֹת בכחו ואוצרותיו, על כן הקדיש כל כחו ודעתו ועתו אך להרבות עשרו, כי הוא העמוד היותר חזק אשר עליו ישענו בית ומשפחה ויחש ויעמדו, ואחרי כי רק בזאת יִוָּדַע העושר במצוא יד אדוניו להביא אך כלי יקר וחפצים אשר לא יד כל איש

צצו אז כעשב השדה ולמצער עשרה מראשי הקהל בנו בתים חדשים לרגלי ההדשה הזאת, ועשרים מלמדים נתעלו לחשובי העיר על לחמם בחזקה נגד החדשה, ומאה או מאתים מהבחורים השולחים לשונם כצמאים ושואפים להדשות שֻׁלְּחוּ בעד פשעם לעבוד עבודת הצבא, ועשרים או שלשים מעשירי העדה הדלו משלם לנושיהם, ועשר פעמים עכבו את התפלה והמשים פעמים קראו אספה וכאלה, כאשר כבר היה לעולמים, הנה בארץ רומעניה יצאה החדשה הזאת ותפרוץ פרץ מבלי כל שאון ומבלי פוצה פה, החדשה הגדולה הזאת היא, כי נמנו וגמרו כל בני ישראל היקרים היושבים בארצות מאַלדוויאַ וואלאכיי להסיר נוסחא ישנה ולשום חדשה תחתנה, ותחת אשר לפנים בהצות שני אנשים בריבם איש את רעהו ובהפיץ האחד לאמר לאיש ריבו כי שומע אין לו אמר: „אשמע בקולך כאשר אשמע בקול הכלב", ופתאם לפתע הסירו גבולות עולם וסרו ממנהג אבותם ויחלו לאמר „כאשר אשמע בקול הרב", וכל העם מקצה קימו וקבלו עליהם ועל זרעם לבלי סיר ימין ושמאל מהתקנה הזאת, ולהשמעות אזנים היו גם הרבנים בארץ ההיא אנשים מבינים את אשר לפניהם וימאנו להתיצב כשטן לפני החדשות ויקבלו עליהם (אם באהבה, זאת לא נודע עוד, וחוקרי קדמוניות ישימו בלי ספק את לבם הרהב ועינם ההוררת מבעד הררי אבק נפוח אל הדבר הגדול הזה) לקחת גם את המשרה החדשה אשר שמו עליהם, ועד היום יגרמו העצמות בארץ הברוכה הזאת, בעת אשר להבשר ימצאו דורשים רבים גם מבלעדיהם. וגם מנוחה לא ימצאו בכל ערי מושבותיהם, כי כל משכיל כלמך כפרי יקים בהם וימלא פניהם קלון, וכל ראש הקהל כשמעון צורי יקבע שברם בחרות אפו בהם, וגם יראתם את אלהים ותורתם אם רבה או מעטה היא לא תושיע להם להעמידם על כנם ולתת די טרף לעולליהם. אם אמנם כאשר נראה מכל אלה יראת אלהים כמלתא זוטרתא היא לגבי יושבי רומעניה, אך את זה לעמת זה עשה

לו לשמוע בקולה. ובכן היה הבית הזה למופת בשלותו ואשרו, וכל האורחים הרבים אשר סרו אל הבית העידו כלם פה אחר, כי אך אשה יראת ה׳ ואשת חיל כזלפה היא תתהלל. ואשרי האיש אשר יתעורר משנתו לעזור לה לפתוח הארונות, והאיש הזה העושה זאת הוא גם הוא איש חכם וירא שמים ואהוב ורצוי לאלהים ואדם.

אם אמנם בארץ רומעניה לא נחל איש ירא שמים כבוד כמו בארצות ליטא ופולין, שם לא נבדל איש מהקהל ולא נשפל ערכו גם אם לא ירא שמים היה, וגם בטרם אשר הביאו אנשים כלמך כפרי ורעיו ותלמידיו את ההשכלה בלוית השגל ובשר רטרפה אל העיר, גם אז לא הרבו חקור ודרוש אחרי עונות איש, ולעבור זמן תפלה ימים אחדים רצופים ולרחות את התענית אף אם לא נפלה ביום השבת לימים ולשנים לא לעון נחשבה, ואם איש נכבד אשר מספר שקלי זהב ימצאו בארגזו כזאת עשה, לו חכם אמרו ויספרו את חכמתו בשער, וירא אלהים עני היה לשחוק לכל יודעיו, וגם רב העדה כאין נחשב בעיניהם, אף כי איש לא הספיק אף רגע כי ירא שמים הוא, כי מי זה יהיה ירא אלהים אם לא הרב? ולרגלי הרבר הזה נעשתה חדשה גדולה ונכבדה ברומעניה, חדשה אשר לוא בקשו לעשותה באחת קהלת בני ישראל באשכנז, כי אז אספו אספות רבות וירבו לדבר גבוה גבוה על הזמן החרש הצעיר לימים ועל זקן היהדות אשר נטל עליה להסיר שמלותיה הבלות אשר עוד מארץ מצרים הביאה אתה ותלבש מחלצות לפי גזרת הַחַיָּט הגדול, הוא רוח הזמן. ולמכתבי העת אשר לישראל היה די והותר לדבר על הדבר הזה שנים אחרות, המחושים בתהלה ושבח וזמר, והמחזיקים בישן בבכי ואנחה וחרפה וקללה, איש איש כפי נדבת לבו, ולוא קמו באחת מערי ליטא לעשות חדשה כזאת כי אז נראו בחוצות אנשים למאות גדועי זקן מבלי אשר עלה תער דגלבים עליהם, ופאות קדושות היו למרמס בחוצות, וגזרות תענית ומלשינות

נדדה שנתו מעיניו, ורק יען כי מטה אחרת בבית אחר לא נמצאה לו מבלעדי בית הותנו ששם הוכנה מטה למענו ובצד המטה ערוכה גם מטה להמפחדת משדי שחת ומגנבים באפל יפשטו על הבית ומקול רעם וברק ומשריקת הרוח וצלצל קול הצלצל ומקול המטה בנועה, ולא היתה לו דרך אחרת בלתי אם לתת את מנוחתו למשסה במטתו או למצוא מנוחה אבל לא במטה כי אם בְּאֻרְוַת הסוסים, אשר שם בלה ימי נעוריו, עד כי משכבתו חסר בת אדוניו וַיֵּאָלֵץ בעל הָאֻרְוָה, אשר עיניו היו עד כה בקצות הארץ להביא רֵעַ לבתו היחידה מרחוק, אחרי אשר לא אחת ולא שתים היתה הבת הזאת למרמס לרגליו ושערותיה נותרו בירו יום יום במזכרת אהבה, אחרי כל אלה נאלץ להביא את שמעון מאחרי הסוסים אל הבית פנימה ולהכין לו מטה בצד מטת בתו לבל ישובו האנשים והנשים וכל אלה אשר לשון רעה להם לאמר, כי בתו תאחר שבת בנשף בתוך הָאֻרְוָה. ויבחר שמעון במטה אשר בבית הותנו ובשלחן הערוך אשר מצא לרגלה, ובכן הסכין את עבודת אשת החיל הצופיה הליכות ביתה ויפחד מאד פן יפתח סגור פיה, ויתן לה לעשות כחפצה בכל, וכן היתה היא אשת חיל נודעת בשם והוא איש טוב מאין כמהו, וגם אלה אשר מרע לבם מאנו להודות כי איש טוב הוא, הודו כלם פה אחד כי איש חכם היה, כי ידע לעשית הכל כחפצו ומעלות רוחו מבלי הכעים את לב אשתו, אשר בקשה תמיד לעשות ההפך, ובכל זאת התפארה כי אך מצותה יעשה ואישה לא ירים את ידו ורגלו מבלי שאל את פיה. ולא רק לשומעים ספרה כזאת, כי אם האמינה אמונה אמן בלבה כי כן הוא, עד כי נתעתה בספק בהכירה בידי השפחה היפה אשר היתה בביתה טבעת משבצה באבנים יקרות והשפחה לא כחדה כי מידי בעל הבית באה לה, נתעתה בספק אם לא על פיה היתה שומה לתת את הטבעת להשפחה, ואם כי נחרה באישה על הדבר הזה, הוא יען כי בדבר כזה לא היה

— מה זה היה לי? הוי על ימי נעורי, לא אחפץ לרדת שחת בדמי ימי, שתי כפות נגנבו מארון הכסף, העלו נר!—ויעלו נר, ותרחץ זלפה בנקיון כפיה מפני רוח הטומאה ותפתח את הארון ותשב על הרצפה ותספור את כל הכפות והסכינים והמזלגות פעם ושתים ותסתירם בארון ותסגרהו על מסגר ותמלל לנפשה: חלום רע היה, הלום, מחר אקרא לפתור לי החלום, הלום רע, הוי על ימי נעורי—ותשכב שנית ותישן. כה משפטה תמיד, כה תפחד פן תמות בדמי ימיה זה שלשים וחמש שנה, מעת אשר היתה לאשה לשמעון, וכה תפקח על הבית וכה תסגר ותפתח, וכה תקיץ בלילה לחפש גנבה, רק כי בלילה האחד כפות כסף נגנבו ובלילה השני נגנבו מנעלים או כתנות או סדינים או מטפחות או טלית ותפילין אשר לאישה, או וגמרא אשר בה ילמד בנה, או הנזמים אשר נתנו לבתה מהר, כי בחלומה נועדה בתה לאיש, רק בהלומה ראתה זאת, כי בהקיץ ברח כל איש מהבית בבאו לראות את פני הבת בשמעו דברי האם אשר אמרה תמיד, כי אך לאיש אשר יבחר רק בבתה ולא יבקש מהר ומתן ויקרות, רק בבתה וביחשה הגדול מאד אם יבחר איש, אז אם איש עשיר יהיה ויפה תאר ובעל תורה וממשפחה מפארה ואם ימצא חן בעיניה ותכיר בו כי הוא יהיה לבן מקשיב לה, אז אולי תאות לקרבהו רצון עד אשר תבחן את לבו, ותדע כי באמונה יאהב את בתה ובלב שלם יהיה לבן מקשיב לה וכי בעל תורה הוא ולו כסף רב ויחש אבות, ואם אין, טוב לו לשטות ולעבור הלאה מהבית לא יסוג כלמות. בלילה בלילה התעוררה ותבך על גורלה כי מנוהה רחוקה ממנה ותפחד מאד פן לא תמצא מנוחה גם בקבר, ואישה סבל כל אלה במניחה ואף פעם אחת לא השמיע במו פיו כי נכספה נפשו לראות אם נאמנים דבריה אשר גם בקבר לא תמצא מנוח לה, גם לא דבר דבר להעלות אפה, כי עוד יזכור לה חסד נעוריה לכתה כל הלילה ערומה ויחפה מחדר להדר בבית אביה ותבך ולא נתנה לו מנוח, ובלילה בלילה

זהאיש איש הוא ואשה אשה תהיה, הוי על נעירי, לא אחפוץ לרדת בדמי ימי שאולה —

— ובכל זאת נסי אולי נסית גם הפעם הזאת לפתוח במפתח אחר —

— למה תשפוך דמי כמים, הוי על ימי נעורי! — עתה נלאה שמעון כלכל עוד ויקם ממטתו ויוצא את המפתח ויראנו לה כי אחר הוא.

— הוי על ימי נעורי, ראשי סובב כגלגל, כל היום מלאכה, אך מלאכה, לפקח על הבית, לשים עין על השפחות ולכנוס ולהביא, ואיך ינוח לבי, ואיך לא יסוב ראשי כגלגל, ואיך אוכל לזכור הכל אם רק אני לבדי בבית ואין איש אתי? —

— אבל הן כבר בקשתיך כי תשבי במנוחה ולא תעשי דבר —

— אני אשב במנוחה? הוי על ימי נעורי! אני לא אמצא מנוחה אף בקבר, ועל מי אטוש את הבית, האם על בנותיך? —

— אבל לכי עתה לנוח —. עתה תנסה שנית את כל התבות והארגזים והארונות וכלם סגורים על מסגר, ותחל לפשוט בגדיה מעליה ותניחם יחד בצד המטה על הכסא, אשר שם הניחה זה עתה את המפתחות ותסתירם בבגדיה, ותרחץ ידיה ותקרא שמע בקול גדול ופתאם לפתע תקפוץ מעל המטה ערומה ויחפה ותתן קול גדול: איה המפתחות? —ותעיר שנית את אישה, וגם את בנותיה אשר עתה הלכו גם הנה לשכב, וכלם יחפשו עד אשר ימצאו המפתחות תחת בגדיה ותסתירם תחת הכר למראשותיה ובדמי ימיה תכנר עפעפיה ותישן.

קול מהומה נשמע פתאם בבית אחרי עבור שתי שעות, כלם יחרדו ממשכבם, זלפה יושבת אצל השלחן ומכה בכל כחה על השלחן בקראה בקול: שתי כפות כסף גנבו, גנבות, הביאנה הגנבה, שתי כפות כסף! —

— מה זה היה לך עוד? — ישאל שמעון.

האחד אל השני, הן הוא לא א י ש חיל הוא בבית וכבר ינום שנתו בעת אשר אשתו א ש ת החיל צופיה הליכות ביתה, ועתה התעורר ויתאמץ לפקוח עיניו ויקרא: מה היה זלפה? מה היה, למה תצעקי? —

— למה אצעק? הוי על ימי! למה אצעק? אוי לי! לא אחפוץ לרדת בדמי ימי שאולה, לא אחפוץ, ראה אראה כי בדמי ימי, בימי נעורי, בעוד לא ראיתי בטובה ארד קבר —

— אבל מדוע זה לא שכבת לנוח, מדוע תאחרי שבת? —

— מדוע אאחר שבת? הוי על ימי נעורי כי תכלינה לעיני, בדמי ימי ארדה קבר, לא אחפוץ לראות שחת בדמי ימי, לא אחפוץ, ומי ישים עיניו על הבית? ראם השפחות האוכלות ואינן עושות מאומה, אשר אך עדין תעדיגה ביום השבת לצאת לשוח, לא אובה למית בדמי ימי, או בנותיך תפקחנה על הבית? ראה הנה האחת תישן בהכסא מעבר מזה וקול נחרת השנית עולה מעבר מזה, הוי על ימי נעורי — זלפה הסבינה תמיד לאמר לאישה בדברה אודות בנותיהם „בנותיך" כמו שמה אשם נפשו על הפגע הרע אשר הביא למרות חפצה אל הבית להמיתה בדמי ימיה.

— לבי גם את לנוח—יענה שמעון רכות.

— לנוח אלך? אנה אלך לנוח? אל קבר! בדמי ימי! הוי על ימי נעורי והארון לא יפתח—

— בלי ספק שמת מפתח אחר בחור המנעול —

— מפתח אחר? הן לא משגעת הנני כי אשים מפתח אחר, הוי! —

— אבל הן כבר קרו כאלה רבות ותצעקי לשוא —

— אני אצעק? האם אשת מרנים הנני, אשת ריבות ובעס כדינה אחותך או כהוה בתה, או ככל אלה הנשים האוכלות ואינן עושות, ואם גם יהפכו את הבית משרש לא תשימנה לב? הוי על ימי נעורי, זה חלק אשה, גם אם תרבה עמל ועבודה, גם אם על פיה ישק כל הבית לא יכירו מעבדה,

ארץ לקברות בני משפחתו, אחרי כל אלה לא התרושש וטובו היה בידו, אם יען כי אלהים ישמור את חסידיו, או אם נאמין לדברי אשתו, הוא יען כי היא היתה אשת חיל וכל המסחר היה בידה ובלעדה לא הרים אישה את ידו ואת רגלו — כן השמיעה תמיד והוא לא הכזיב את דבריה, לא יען כי ירא פן תקרא בקול גדול ותתקצף ותתעלף ותקרא לרופאים, הן כזאת עשתה יום יום ובלי ספק הסכין כבר לאלה, ומה תעשה אשת הגביר אם לא להתעלף ולקרוא לרופאים? ואם כן יראתה לא היתה על פניו, כי בכל זאת הודה כי אך היא היא אשת החיל ולא יעשה דבר קטן או גדול בבית מבלי שאול את פיה, אות הוא כי מישרים דברו שפתיה. אך מה לנו ולאותות? נביטה נא מעט ונתבונן למפעלותיה או אז נוכח כי כל דבריה אמת המה ונקנא בשמעון, לא על דבר המשרה אשר תאכל את כספו בכל פה, כי אם על האשה אשר תבנה ביתו ותמלא לו את כל החסרון.

הצות הלילה כבר עברה ובבית שמעון עוד לא ישכנו רגלי השפחות, כי גם הגברת עוד לא תדע מנוח, היא תלך מהדר לחדר ותסגור במנעול ובריח את כל הארונות והתבות ותשוב ותפתח לראות אם לא יחסר דבר מה ותשוב ותסגור והתבונן אם סגרה היטיב ותוסיף לפתוח לראות אם לא משנה הוא אתה בסגרה ועוד לה להוציא דבר מהארון או התבה, ותשוב ותסגור ותנסה את המנעול ותשוב ותקח מפתח אחר לנסות אולי תמצא ידה לפתוח גם במפתח אחר, כי אם גם מפתח אחר יפתח אז הן אין בטחון בהמנעול כי מי לידה יתקע אם לא מפתח כזה גם בידי אחת השפחות? ותשם בחור את המפתח האחר, ועד ארגיעה עכהה כי במפתח אחר נסתה לפתוח ולא יכלה כי על כן תתן קול גדול מאד: אהה! המנעול נשחת, איש שלח ידו בהמנעול וינסה לפתוח במפתח אחר, וכבר גנב הכל, הכל גנב ולא נשאר עד מה —

— מה זאת? מה זאת? — ישאל שמעון בהתהפכו מצדו

החצר זמן כביר, ומי זה יספוק כי אך מאהבתם הרבה לשכנם כזאת עשו? אבל המה לא גלו חרשות בהתבוננם, יותר מיחזקאל אשר לא ראה ולא התבונן ואשר חנך גם את בנו ובתו להעלים עין מכל אשר לא להם הוא, לבלי הביא במשפט מעשי אחרים, ורק אל נפשם יביטו.

בית שמעון היה גדול הרבה מבית יחזקאל והוא בגבירי העיר נמנה. הוא עשה מקנה וקנין את האכרים וישאילם חטה ודגן וכל זרע אשר יזרע והמה שלמו לו בעת אשר נשאו אלומותיהם, גם היין והשכר ויין הדגן אשר היו בביתו למכביר היו כזרע לזורע, כי גם המה נשאו לו מאה שערים ויפרצו אסמיו ויקביו, ולפי דברת רבים לא ריקה היתה גם תבת הברזל אשר עמדה בחדר בפנה. הוא עלה מעלה מעלה בעשרו, זאת הודו כלם גם כל יודעיו גם הוא במו פיו, ואף בשלש השנים אשר בהן היה ראש הקהל לא התרושש, אף כי המשרה הזאת שדדה ממנו עתו בלי חמלה, וגם קרבן כסף דרש ממנו לא אחת ולא שתים המולך הזה אשר בשם הקהל יקרא, ואף כי נמצאו אנשים רעים אשר העיזו פניהם להשמיע בקול דממה כי לא רק אמת דברו שפתיו באמרו כי לא אחת ולא שתים הקריב את כספו לקרבן להקהל, כי לפי דברתם עשה זאת רק ביום הבחירה, בעת אשר פתח את יקביו וירא להבוחרים בו את כל טובו, ואז כאיש ירא שמים זכר את המצוה „לא תחסום שור בדישו" ואחרי כי הראם את היקבים לכן חשב לו זאת לחובה גם להטעימם מעט מהם, ואם בי הוא העון אשר רבים מהבאים לראות טובו נלאו למצוא את הפתח ויתעו בלכתם הביתה? אף כי נמצאו חוטאים כאלה אשר כזאת הגידו, הן רוע לב בני האדם נודע כבר, כי גם בשמש וירח יחפצו לראות כתמים, ומה גם אחינו בני ישראל אשר נועזו להלין על ה׳ ועל משה בעת אשר המה היו ראשי הקהל, ולמה יכלאו רוחם מרבר סרה על ראש הקהל אשר גם הוא אך איש הוא וכל העם ידעו את קבורתו, אף כי לא ראוה עוד, כי הוא קנה לו כבר כברת

הצדקה לשפוט (מבלי אשר יחשדנו איש פן על שופטי רומעניה נחשב, הן כלם יעידו כי בכפנו לא דבק מאום בגלל המשפט הזה), אשר יחזקאל ושמעון אויבים בנפש וצוררים איש את רעהו היו, ועל כן אחרי אשר פלטי בן להירא אלהים דבר דברים נעימים על אזני פנינה בת יחזקאל המשכיל לכן עלינו להכין נפשנו לראות מחזה עצב, אשר בני שתי משפחות צוררות אשה רעותה תתלכדנה בחבלי אהבה ושנאת האבות תרדפם יחד אל בור שאון, למחזה בית רוזסווד או ראמעא ויוליע נלמוש עינינו לראות—אולם גם מבלי שהד ישגה שופט לפעמים (או אולי אך אם נקי כפים הוא השופט אז ישגה, כי אם ידבק בכפו מאום אז הלא לא ישגה עוד וידע ברור את אשר לפניו) ולא אחת מאלה נחזה פה. ואם כי הלילה לנו מהכזיב דברי למך כפרי ראש דורשי ההשכלה בעיר, אשר לפי דברת כל יודעיו הרבה ללכת ולנסוע בדרך, וזאת הלא מודעת כי המרבה לנסוע יחכם, והוא הרבה לנסוע מדי יום ביומו, לבית משתה היין מחוץ לעיר ומשם הביא אתו גם אותות ההשכלה, את העגל ובשר הטרפה בידו, ובלי ספק היטיב ראות כי אך ביראת אלהים יתמך שמעון צורי ויחזקאל ישען אך במשענת קנה רצוץ בהשכלת־מה, בכל זאת לא צררו שני השכנים מעודם איש את רעהו ולא קמו כאויבים ביום הבחירה, כי יחזקאל השמיע בשפה ברורה לאוהביו הרבים אשר בחרו בו כי הוא לא יקח על שכמו המשרה הזאת, והוא יבחר בכל איש אשר יבחרו בני העדה אם רק לא בו יבחרו, ובכן בחר גם הוא בשמעון צורי ותשקוט המלחמה בין שני הלוחמים עוד בטרם נגשו לקרב, ואם כי לא היו אוהבים נאמנים מעודם בכל זאת שלום היה תמיד ביניהם, וכל מתבונן ראה בלי כל ספק כי גם אוהב היה שמעון ליחזקאל והוא לא ידע, כי בעת אשר יחזקאל לא הביט מעודו להצר שמעון מה יעשה בו, הנה התבונן שמעון מאד לכל הנעשה בחצר יחזקאל, הוא וגם פלטי בנו הביטו לפעמים בעד הבקיעים אשר בהקרשים הנגדרים את

אשר ההשכלה הותרה לכל איש באין פוצה פה ומיחה, אבל מדוע לא התערב עמי בהשכלה אז לפני שלשים שנה עת אשר איש לא ידע מה היא, ואז נסעתי אני המדבר אליכם בעגלה ביום הכפורים בכל חוצות, השגל על ימיני ובידי בשר טרפה, זאת עשיתי אני, אני הייתי מהראשונים אשר הביאו השכלה אל ביתם, ולמה זה יתפארו המה בהשכלתם? ומה הנה הגדולות אשר עשו, האם יען כי ילבשו מלבוש כיושבי הארץ וימללו בשפות אחרות, דבר גדול מאד! לא אבחר ביחזקאל! שמעון צורי הוא יהיה לראש הקהל בעירנו, כי למצער הוא איש ירא שמים והכם גדול וביחזקאל לא אבחר, היו לא תהיה, כי איננו ירא אלהים, והשכלתו מה היא?!—כה השמיע קולו לפני שנים אחדות אחד מתושבי העיר למך כפרי שמו בבאו בקהל הנאספים לבחור להם ראש, וכפי אשר שמענו מפיו היה הוא מהראשונים אשר הביאו את ההשכלה לעירם—ואם כן הלא נוכל בבטחה להשען על עדותו כי שמעון צורי איש ירא שמים הוא, כי מי יבין לשפוט זאת יותר מאיש נושא דגל ההשכלה? וכי זה האיש שמעון צורי נצב כלוהם נגד יחזקאל הגבור למען יבחרו בו לשימו לראש הקהל ולא את יחזקאל אשר השכלתו תמול היא וגם יראת אלהים אין אתו, ואם על פי זאת נוסיף להוציא משפט אז נגמר אמר כי יחזקאל ושמעון אויבים בנפש היו איש לרעהו, כאשר נדע זה כבר כי בקום שני אנשים להבחר למשרה בקהל אז לא ישובו אחור מכל פעל ומזמה ולא יחשכו לשונם מהוציא מפיהם לפעמים דבר על לוחמם אשר לא לכבוד יחשב לו, ומה גם אם האחד על המשכילים יחשב (אף אם השכלתו כאין נחשבה) והשני ביראתו את אלהים יתהלל, הלא אז השנאה כבר הציבה גבולותיה בינידם, ואף כי אם שני האנשים האלה עכנים המה, הלא אז לא נשתומם אם נראה פתאם אחד מהשכנים בא לבית התפלה והוטמו לא לוהו שמה, וזקן השני עשה לו כנפים ויסתתר בידי השכן הקרוב לו עוד בטרם נפל הגורל על הנבחר, כל אלה יתנו לנו

יפרוץ איש את הגבול אז לא יחטא. פלטי לא חטא אם מצאת חן בעיניו, אבל הוא שנה בהעבירו כזאת על דל שפתיו, ולא בך האשם אם מצאת חן בעיני איש, אבל עליך להזהר לבל ידבר איש באזניך כאלה, ואחרי כי נזהרת הן עשית את אשר נטל עליך לעשות, ולולא ימי אבל היו לנו, לולא דכאה הצרה את נפשנו, לוא היה לך אב, כי אז כבר באה העת לרבר עמך בשפה אחרת, אבל עתה החזיקי בתי בתמתך, אולם אל תוסיפי יגון על מכאוביך חנם—קראה האשה ודמעותיה נתכו שנית.

— לא אוכל שאתו, התית יתן בלבבי ואברה ואסתר מפניו אך תראינה אותו עיני, ואם לעזוב את העיר והארץ תאמרי אמי, הנני וארוץ בשמחה כדבר זרחיה אחי. אבל למה זה נחתם חזון ממנו זה כשני ירחים? —

— בלי ספק באשמת נושאי המכתבים אבד ממנו מכתב אחד או שנים—ענתה האשה ופניה העידו בה כי רק למען נחם את בתה תדבר כזאת ולבה כל עמה, כי גם היא תדאג מאד לבנה המשען והנחמה האחת לעת זקנתה, אבל לשוא בקשה לשים סתר פנים להגיוני לבה כי לא הצליחה להביא מנוחה בלבב הנערה, אשר מעת בא להם השבר ועיניה ראו את נבלת אביה בפצעיה הרבים והאיומים, מני אז אך פחד ומרך לב היה חלקה כל היום והלומות נוראים ענו את נפשה בחזון, רק עתידות רעות חשה לה, ורק ליגון וצרה נבאה מראש עד אשר כמעט גערה בה אמה על אשר תוסף צרה בחזון על הצרות אשר קרו אותן ואשר מתגרת ידן דכאו עד עפר, ואז חדלה הנערה מדבר עוד ותשב דומית תוגה לשלוט בבית כאשר תשלוט בו זה ירחים אחדים.

ב.

אֵשֶׁת חַיִל

— גדולות עשו כי יקחו להם קרנים זה האיש יחזקאל גבור ובנו זרחיה, חכמים המה, משכילים המה, עתה בדור הזה

ידע בשת ויאמר לי על פני כי יפה אני, הוי! — הזקנה הביטה בפני בתה כנבוכה כי עוד טרם תבין מליה ובראותה כי בתה הסתירה פניה בכפות ידיה ותחריש אמרה לה בקול חמלה: אבל דברי נא דבר ברור בתי, הלא אמך אני וממני לא תוכלי לכחד דבר, מה זה היה לך, מי הוא השנוא והנבזה אשר לא ידע בשת ואשר אמר לך? —

— למה זה תאיצי בי להשמיע שמו ואני אשקצנו בעבור רע לבו, הוא הנבזה פלטי בן השכן — קראה הנערה ותתחלחל.

— פלטי בן שמעון שכננו? — קראה האשה בתמהון — ומה דבר לך? —

— הוא ברכני בשלום ויאמר לי כי פני יפים מאד והוא ישמח מאד בראותו אותי.

לולא חמרמרו פני האשה מבכי כי אז ראתה בהם כל עין כי כמו שחוק עבר עליהם בשמעה דברי בתה ותחרש רגעים אחדים כמו השבה מחשבות מה לענות אותה ואחרי כן קראה: אבל בתי, פלטי בן הוא לאיש ירא אלהים ואמו אשה צנועה, וגם הוא לא בן פריץ הוא, והדבר הזה לא לעון גדול יחשב, ואף כי חללה לך לאמר כי עשה עול לך. — בפעם הזאת השתוממה הבת בשמעה דברי אמה ותקרא: אבל הלא את במו פיך הוריתיני תמיד כי חטא ופשע הוא לאיש לדבר חלקות באזני נערה כי בזה ישחית את לבה וחרפה היא לנערה לשמוע כזאת, כלמת עולם היא לה וראשית לכל חטאת ותיסריני תמיד לבל אתרועע את אלה הנערות היוצאות לשוח בשדה ויער ביום השבת ותוריני להסתר מפני כל איש באמרך תמיד כי כל כבוד בת ישראל לשבת בית, ועתה העיז האיש הזה את פניו לדבר נבלה באזני ולא ארגז תחתי? אבל ידעתי כי בי העון, כי לוא הכיר בפני כי תוגתי תדכאני כי אז לא ערב לבו להוסיף יגון על יגוני, בי העון, בי העון —

— אל נא בתי, לא טוב הדבר להאשים את איש חנם וגם לטפול הטאת שוא על נפשך הטאת היא, לכל יש גבול ואם לא

— העול הנעשה לך?—קראה האם בחלחלה — מי זה ישלח עוד ידו בזעומי הזמן ולעשות לך עול! לך נעשה עול! שמו שמים, ליונה הומיה, אמללה, רפת כה, נמוגה בדמעותיה נעשה עול! הה! האפס כל ישר מהארץ? לבתי האמללה הנוגה נעשה עול! אלהי השמים ראה ענינו ולהצנו! — קראה האשה מרה ותתיפח מאד עד כי קולה נשמע ברחוב, והעלמה עזרה לה לבכות עמה עד כי לא היה בהן עוד כח. אחרי כן התעוררה האשה והקרא: צדק זרחיה בני בכתבו לי כי נעזוב את הארץ, צדק מאד, ה׳ יחיהו ויחזק את לבו, ואני פותה כבד עלי לעזוב את קברות אבותי ואת קבר יחזקאל אישי — המלה אך יצאה מפיה וקול תאניה פרץ שנית, כמו לא זה עתה בכו שתי הנשים עד כי לא היה בהן כח לבכות ואחרי אשר בכתה שנית עד בלי די הוסיפה לדבר — לי אחת היא, הן לא אאריך עוד פה ימים על האדמה, אם כה רע לב המרצחים לעזוב אותי בחיים בעת אשר גזלו את חיי ממני, הנה ידעתי כי אבלי יצעידני עד מהרה אל אישי, אך אותך אישון עיני, אותך נחמתי, עלי להציל מידי מרעים, אעשה כדבר זרחיה בני, אעשה ואמכור כל הנשאר לפלטה ונעזוב את הארץ, עד מהרה נעזבנה, אצילך יונתי מצפרני הטורפים האלה וישמח לב יחזקאל עתה בגן עדן בראותו כי הצלתי את בתו—

— אולם אמי אך חטאת נפשי היא, בי העון —

— מה תדברי! — קראה האם ותרעד ותלטוש עיניה — מה זה תמללנה שפתיך: בך העון כי עול נעשה לך, מה הוא העון אשר תדעי בנפשך? הגידי לי עד מהרה אל תכחדי דבר—

— כבר נקוטותי אמי בפני אך אין בידי להיטיב —

האם לטשה עיניה עוד יותר והיא הוסיפה לדבר: בכל עת כאשר אראה פני בראי המלטש אריב עם נפשי על כי היגון לא ימוגגני וישחית תארי למען יראה כל רואה בי כי בשברי תמם אהלוך, אך כל אלה לא יועילו לי, וביום השבת כאשר יצאתי פתח ביתנו נוכח מכאוב על מכאובי, זה האיש השנוא והנבזה לא

מה יאירו פני העלמה המקשטה בהביטה בראי בטרם תצא אל בית המחולות אשר אליו תערג נפשה, היא הביטה ופניה נהרו, אות הוא כי הפיקה ממנה רצון ובכל זאת לא ימשכו אחריהם עינינו בבת הקסם אשר להם, ומי עִוֵר אם אנחנו או היא? תהפוכות כאלה תצאנה כפעם בפעם מהראי הזה המלא מרמה; מהאשה בריאת הבשר יחסיר מחלבה ולזאת הרזה כשבולת שדופת קדים יחליץ עצמותיה, את החטם הארוך בעינינו יקצר ולשרוע יתן קצב ואת כל יכול, גם בעלמה הזאת חזו עין, רואיה אחרת מאשר ראתה היא. כל עין העידה כי תוגתה בפניה תענה את שברה; לא כן העלמה, היא בהתבוננה בראי המלטש קצפה רב קצף על נפשה ותקוט בפניה על רע לבה על כי עוד לא דכאה מפני יגון ועוד טרם תחשכנה עיניה בארבותיהן על כל הרעה הנוראה אשר באה על ביתה, היא רָבָה מאד את נפשה כי בת סררה היא ובוגדה בזכרון אביהי כי הזכרון הזה לא יעמיק ירחיב בפניה תלמיו, כי כל רואיה לא יכירוה כרגע כי היא הבת לא רֻחָמָה אשר זעף אלהים תשא כאשר לא נשאה עוד כל בת אשר אב היה לה. הן זאת תדע כי פניה לא ישמיעו הַוָּתָהּ לכל רואיה, כי לולא זאת איך ערב לב פלטי השכן הקרוב אל ביתה להתבונן אליה כפעם בפעם בצאתה ההוצה, ושלשום ביום השבת ערב לבו גם לגשת אליה ולברכה בשלום וגם לדבר שנים שלשה דברי חלקות באזניה! לשברון רוחה לא היה קצה מאז הבקר ההוא ותשא מכאובה בחיקה שני ימים אך נלאתה כלכל עוד ויציקנה רוחה לשפוך שיחה בחיק אמה, רק בשת כסתה פניה והעתיקה מפיה מלים, אבל אמה פתחה לה פה, כי אף אם כהו עיניה מבכי בכל זאת הכירה כי אין שלום בעצמות בתה, מלבד היגון אשר זה שנה ירדפנה, ותשאל אותה: הגידי לי בתי, מה לך, כי אין רוחך נכון בקרבך זה ימים אחדים, הלא דבר הוא?!—

— וגם מעיניך אמי לא נכחדה הַוָּתִי? גם אַתְּ רָאִית כי התעוררתי על הָעָוֶל הנעשה לי — — —

ויסלא זהב מחיר התורה, והתורה אשר הביא יחזקאל אתו, אם כי לא רבה היתה בארצו, אך בארץ הפוריה הזאת עשתה גם היא פרי ותהי לו כאצר נחמד וימצא על ידה מחיתו, גם אשה ישרה גם בית עשתה לו, ואחרי כי לא באה עליו קללת יעקב ובשכר תורתו כביר מצאה ידו, החל לשלוח במסחר ידיו ויעלה ויגדל ויהי נכבד בעירו חלמיש, ולולא זכרון אביו ואחיו אשר לא ידע מה היה להם, כי אז היה אחד המאשרים בארץ, גם בבן ובת ברכו אלהים אהובים ונחמדים וישב בשלוה שלשים שנה, עד אשר בא רגז בקום המרצחים על עם ישראל להשמידו מקרב הארץ ויהי דבר יחזקאל לכל יודעיו כי יקומו על נפשם, וגם מצא אזנים קשובות לו, כי בגבורתו בטחו כלם ורבים מעם הארץ אשר ידעו אותו חלו ורגזו מפניו, ויצא בראש מספר מאחיו נגד החומסים ביד רמה, אך רב ההולכים לרגלו ראו חתת ויראו ומפני אבן נסגו אחור ויתחבאו והוא לבדו נלחום נלחם עד כי הֻכָּה חלל ברחוב העיר לעין השמש, ותהי אשתו אלמנה ובנו ובתו יתומים. ואל בית האמללים האלה נשים כעת פעמינו.

שנה תמימה כבר עברה מעת אשר הובל המומת אל קבר ובבית ההוא עוד אבל יֵרָאֶה כמו ביום ההרג, פני האלמנה המרמרו מבכי ועיניה לא תדמינה עוד, ופני העלמה היתומה הנערה כבת שמונה עשרה שנה עצב ויגון יפיקו, ואלה העינים אשר כאבני אש שחורות הבריקו אש שחירה מתוך אש שחורה היו עתה כאשנבים להשקיף אל הלב המלא יגון והרוח הנכאה, אבל קשי ערף הנעורים קשה מאד, המה ימאנו להכנע מפני כל עמל וצרה ולפעמים יענדו גם אותם עטרות ויוסיפו עליהם לוית חן, כן גם העצב והיגון אשר נשקפו מבין עיני העלמה ומסביב פתחי פיה הוסיפו לה חן ונעימות, עד כי כמעט זאת היתה תאות נפש רואיה כי אך תוגה תחופף עליה כי אך אז תהי לחמדת לב. אולם זאת מודעת לכל יודע דרכי הנשים, כי עיניהן לא תראינה בראי המלטש את אשר תחזינה בהן עיני רואיהן;

האב קרא: הנני מצוה!—ובדבר הזה היה די להעתיק מפיהם עוד מלים, וכן עשו, בעת אשר האב ושני מערתיו, אשר השוטרים חשבו אותם בהשכת הלילה לבניו, הכו בלי חמלה על ימין ועל שמאל וירבו פצע, נמלטו שני הבנים על נפשם בהתחפשם בבגדי המשרתים ואיש לא ראה אותם. וילחם עוד האב רגעים אחדים, לבל תפקחנה עיני השוטרים כי בניו נמלטו דרך החצר ואחרי כן קרא במו פיו לשלום ויתן ידיו לאוסריו.

לא לחנם היה השם „חרם" למחתה ווועה לכל איש ישראל, בשמעו שמו חלה ורגז תחתיו ויהי נכון להשפיל גוו עד עפר ולתת כל אשר לו אך לבל ינוח עליו שבט החרם. גם האוהבים מצה בהעדה, גם בעלי האגרוף זכרו את החרם ולא הוסיפו מלחמה, כי אמנם גדול מאד כחו להכות בתים שאיה להפוך משרש משפחות ונויהם, ואף אלה אשר לא יאמינו בהשבעות ולחשים וקמיעות ושדים ומזיקים נוכחו, כי אין קצה לכח החרם לעשות חפצו באנשי הרמו, ואך יחול על ראש איש אז לא תהיה לו עוד תקומה, כי מן השמים ילחמו בו והארץ תתקומם לו, תחתיו דרכו ירגז וביתו ינוע כעלה לפני רוח, השלום יברח ממגורו ורגזה וקפדה כעורבים ילינו ויצריחו על גגו, כי אין שלום לְמֻכֶּה בחרם, וגם הבית אשר הָחְרַם מאת אספת הקהל הֻכָּה עוד מעט חרם ונסע יתרו בו ואבד כל זכר לו.

האב שֻׁלַּח לעבוד עבודת פרך כל ימי צבאו בעד פשעו ומעלו והבן הקטן נתפש בכף וינתן לעבור עבודת הצבא ואך יחזקאל לבדו נשאר עוד לפלטה ויהי נע ונד ימים רבים עד אשר הצליח לעבור את הגבול ויבא לארץ המקלט לכל נרדף ונגוע לארץ רומעניה, שם מצא מנוח לכף רגלו, גם שבע לחם, כי כל טוב היה נפרץ בימים ההם בארץ ההיא, טוב הארץ, הדגן פרץ לרב והכרמים מפכים יין כמעינות מים, גם בשר הבהמה והעוף היה כעפר. כגן עדן היתה הארץ לכל מאכל ומשתה ותענוגות החיים, אך דבר אלהים לא היה נפרץ שם

לשאת לשוא נפשו, וגם בפעם הזאת איש לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה, כי לא באָלה ושבועה יפתחו פיהם הבאים לבית ה׳ להשבע בפקודת השוטרים, בהיות חפץ לאחד השופטים כי העדה תשבע בשם אלהים אז יבא את אחדים משוטריו ויסגרו דלתות בית התפלה מחוץ בעת אשר העם מתפללים ואחרי כן יעלה השופט הבמה ויקרא בקול: השבעו כלכם! — והמה לא ידעו מה הדבר אשר ישבעו כי נאמן הוא, אך מורא השופט יעלה עליהם ויקם האחד מהם ויקח דבר מה בידו ויקרא בקול „שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא" או „ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" וכאלה דברים נוראים ישמיע הקורא וכל העדה תענה אחריו אמן בקול גדול וימלאו ידי השופט כי יכתיב שמם על המגלה כי כלם נשבעו על כל אשר שאל מהם. ואז יצא השופט כאשר בא ואיש לא ידע את דבר השבועה מלבד ראשי הקהל אשר על פיהם היתה שומה, ובכן קמו כל בני העיר כעדים נאמנים באברהם וביתו וימלאו את ידי השופט לשים בסד רגלם, ובפעם הזאת סבו את הבית עשרה אנשים בפעם אחת והשופט בראשם, אך גם בפעם הזאת לא ענה אברהם שלום לאלה הבאים לבקרו בביתו, אף כי ראה כי תקצר ידו מהלחם, בכל זאת אחז בגרזן וגם בניו כמהו עשו, האחד החזיק בֶעֱלִי והשני במוט ברזל ויעמדו הכן למלחמה והשוטרים עודם מאזרים כח להתנפל עלהם ועוד לא שלחו ידם לפתוח הדלת. אולם אברהם לחש פתאם באזני בניו בקול דממה: בני! ראה אראה כי לא נעצור כח להמלט עוד, אני זקנתי ושבתי ולא אירא פן ימסרוני לעבודת הצבא אך לכם אדאג, לכן זאת נעשה, נהל במלחמה ואני אתיצבה הכן ואחלק חבלים ביד נדיבה לכל אשר יגש אל הדלת ואתם השמטו וקפצו בעד החלון אל החצר ושימו בגדי המשרתים עליכם וְהִמָּלְטוּ על נפשותיכם עד אשר יצא משפטנו אור.

הבנים מאנו בתחלה לעזוב את אביהם, ומה גם כאשר גלוו גם שני משרתיהם עליהם ויאמרו להלחם על יד ימינם, אך

„עֲלִיָה" במחירו? האם לא נאמנה רוחם את אל או לא יבטחו בכל לבם כי בעליה הזאת עלה יעלו וימצאו חן בעיני אלהים? האם לא התברכו בלבם כל ראשי הקהל אשר אכלו בכל פה עמל עמם ושארם וישתו דם בניהם ובחלק מהכסף ההוא התהדרו במצות ויקנו לולב נאה אתרוג נאה וטלית נאה ותפלין אשר נכתבו מידי סופר נודע ביראתו את אלהים אשר טבל שבע טבילות בכל פעם טרם נגש לכתוב השם הנורא, האם לא התברכו בלבם כי כבר עשו רצון קונם ונסלח להם? או האם לא בטחו אלה אשר טבלו שבע טבילות בדם אחיהם ויתנום למשסה בידי איביהם בהכותם אותם בלשון ובהביאם רעה נוראה על שארם אם שבו אחרי כן ושחרו אל ויקדישו לו ספר תורה אשר קנו מהונם? או האם לא סלח לרם גם כל הקהל לכל חטאתם בגלל צדקתם אשר הראו לכל? ואם נשוב ונחפש אחרי כל המצות ומוצאיהן ותולדותיהן האם לא נחזה עין בעי כי תשעים ותשעה למאה בהן כלן באות בדבר עברה, זה יגזור תענית ותתענינה נפשות רבות ותקריבנה חלבן ודמן למולך, הלא אך למולך לאלילים ולא לאלהי אמת יקריבו נסך דמם, הן אל לא יבהר בדם אדם לנסך ולא ירח לו בשר אנוש אם לנתחיו יקריבוהו על מזבח, או יעלה כליל בענותו נפשו, ובכל זאת הכהן המקריב את הקרבן על פני כל העם יכבד, על פני העם המתברך בלבו כי אחד הוא לאל אמת! וזה יבא ויסגור דלתות בית תפלה יום תמים ויאסוף אספה המון אדם אל בית בו ימצאו כל מחלה להם; זה יטריף מאכל וזה ישקץ משתה, זה יעיב אור שמש וזה יסכור מעיני החיים, וכל אלה הלא למצות תחשבנה, ומדוע זה לא יעשו המצוה הגדולה הזאת „ובערת הרע מקרבך" אם גם ישאו רגע שם אלהים לשוא? האם לא יסלח להם אם אך למען שמו הגדול יעשו זאת?

אמנם גם זאת לא היתה, אם אמנם כי לא ישיב ידו איש ישראל מעשות לפעמים מצוה אף אם בעברה תבא, אך מפני שבועה ואלה ימוג לבו מאד, ובעד כל כפר לא יסיתוהו

אם עדת מרעים יהרימוני, הן דבר אין לי עמהם במקנה וקנין, והעניים יקדמו פני בביתי לבקש עזרה גם אם מהרם אני — ויעשה כל אשר בידו להעלות אפס, גם לא שעה לתחנוני אשתו אשר בקשה רחמים כי יעזבו את העיר ויבחרו שבת בעיר אחרת, הוא באחד: „עלינו לעמוד במשפט, לנו הצדקה והללת לנו לסגת אחור ולתת פתחון פה לזדונים להרים ראש". גם אחרי אשר חדלו ממכור לו בשר השחוטה, ושוחט מאן בעד כל כפר לבא ביתו ובפנקס דקהל נכתב שמו ושם בניו לקבורת חמור, גם כל אלה לא הרכו לבו ויחדלו מאכול בשר בבית ההוא ומקומו לא ינה. אולם הוא מרם ידע, כי לא רק עם אלהים והמות עשו ראשי הקהל הזה כי אם גם לב השופטים בידיהם הוא. החוקר אשר בא להפש עון בעיר מותה בקש וימצאנו באברהם ובניו, כי הם המה ראשי הפושעים המעבירים משקה לעבר הנהר ובבאו בלוית שוטרים להפש עון בביתו התנפלו האב והבנים על השוטרים ויכום מכת מות, כל אלה הודיע החוקר במכתב לשולחיו, וכל עדת ישראל בעיר מותה נשבעו בשבועת האלה כי כן הוא. ויצא דבר שלטון מאת שר הפלך כי ישימו באזיקים רגלי שלשת המורדים האלה ויביאום אל עיר הפלך.

קהל עדת מותה נשבעו בשבועת האלה לשקר! היתכן הדבר? האמנם תרבה עדה לפשוע עד לשאת שם אלהים לשוא ולמען מה? למען הכריע אחד מאחיהם אשר כל עונו היה כי קם נגד ראש העדה?—כה ישאל כל איש אשר ממנו נעלמו דרכי האנשים האלה, אבל האיש אשר ידעם לא יתפלא ולא ישתומם ולא ישאל. הן לא לשוא נשבעו כי פושע ומורד הוא, הלא משפטו יצא מפרש מפי זקני העיר כי פושע הוא, מלשין הוא, בוגד הוא בכל קהל עדת ישראל ואת איש כזה הלא מצוה היא לבער מהארץ, ולמען עשות מצוה מי זה יבקש חשבונות רבים אם לא בעברה יעשנה? האם ירבו השבונות את נפשם אלה אשר יאכלו כסף יתומים ואלמנות עת כי יקנו

אברהם וביתו מקהל עדת עיר מותה ובלילה ההוא שלחו ידם בחרם, את שוטרי העיר שלחו המשה במספר ובן ראש הקהל עליהם ויתנפלו בחצות הלילה וישברו את החלון ויוציאו ממטתו את פנחס אשר היה אז בחור כבן שמונה עשרה שנה, והוא טרם ידע מה יעָשה בו, כי חבלי שנה עוד לא סרו מעל עפעפיו, ומי יודע אם לא היה ביום המחרת לקרבן לעבוד עבודת הצבא, על פי כל הקהל אשר להם היה המשפט לשפוט את כל זד ובליעל ולתתו לעבוד עבודת הצבא אף אם לא נפל עליו הגורל, אך אברהם אשר ישן בחדר השני נעור משנתו ובראותו אנשים ונרות בידיהם קפץ ממקומו ויתנפל בחמה שפוכה על חומסי נפש בנו ויעורר גם את יחזקאל בנו ובטרם עברה שעה אחת יצאו השוטרים מוכים ופצועים מכף רגלם ועד קדקדם, ובן ראש הקהל נשא בכתף כי רגלו האחת נשברה במלחמה ההיא אשר נלחם אברהם ושני בניו בששת האנשים אשר גם המה לא נערים רפי ידים היו ויכו בהם מכה רבה באשר לא הֻכּו מעודם, אף כי מלומדים במכות היו , כי גם השוטרים האלה היו מהמעבירים את המשקה לעבר הנהר ויריחו מלחמה תמיד.

הנצחון הרב אשר נצחו אברהם ובניו במלחמה הושיעה להם לא רק ברגע ההוא כי מלטו את נפש פנחס מידי חומסיו, כי אם גם נתנו חתית בשמונת השוטרים הנשארים עוד בעיר, אשר עוד לא הֻכּו , כי גם המה מאנו בעד כל כפר לנסות כחם בבית אברהם, לא פקודת השופט, אף לא הבטחת ראש הקהל אשר הבטיחם לתת להם יין דגן לשתות כחפצם שלשה ימים לילה ויום, ובעד שכר כזה הן גם את חייהם ונפשם יקריבו תמיד השוטרים האלה וגם למקום אשר למות ממנו תוצאות ילכו בטח בזכרם את השכר הרב, ואל בית אברהם לא הצעידם אף השכר הזה, כה נפל פחדו עליהם. ויחשוב אברהם כי עתה לא יוסיפו להתגרות בו מלחמה מיראה, ואל דברי החרם לא שם לבו, כי אמר בפה מלא : מה מני יהלוך

חרצו עד מהרה משפט אברהם, כאשר שת עליו רבי זאב ראש הקהל, כי בעונו על אשר העיז פניו לדבר כפושע ומורד ושש במפלת ישראל, לכן ישא הוא לבדו את כל הענש אשר ישת החוקר על העיר—הדבר הזה ישר בעיני כל השומעים — גם ככר נרות יתן לבית התפלה — אף הדבר הזה לא רע היה בעיני האספה—גם עשרה הין יין דגן יתן להאספה—הדבר הזה מצא חן במאד מאד ולולא פחדו הנקראים פן ידברו דבר לא כרוח הקוראים כי אז בלי כל ספק קראו בפה מלא: הידד!—גם יבא אל האספה במושב כל הקהל הנכבד ויבקש מחילה מאת אלה אשר נתנם לחרפה—הדבר הזה לא מצא חן מאד בעיני הקרואים, זאת העידו בהם פניהם, אך פיהם לא פתחו, אבל בין הקוראים נמצא אחדים אשר אמרו כי הדבר הזה אולי ישחית את הכל, כי יודעים המה את נפש האיש הזה, אשר אולי ישוב ונחם מדברו וימאן בא בריב את כל הקהל ויתן את הכפר כאשר ישיתו עליו, אך להשפיל גאותו לבקש מחילה זאת לא יעשה בעד כל כפר—אך שומע לא היה גם לדבריהם כי אחרי אשר ראש הקהל חרץ משפט אין עוד להפיר אותו. וברוך חיים המלמד, אשר מעת בא כמלמד לבית דוב בן זאב החל גם הוא להמנות בין קרואי העדה, הצדיק את הדין בבית הקהל גם בחוץ וירבה להוכיח לתלמידיו בשובו הביתה מה גדלה צדקת הדין הזה ומה רבה חכמת ראש העדה לעשות משפטים, עד כי כל איש יודה בלי ספק כי כן הוא וגם אברהם הפושע (מני אז החלו לקרוא אותו בשם פושע כי דבר ראש הקהל) יודה זאת בפיו אם עוד ניצוץ נשמת ישראל בקרבו. אמנם אברהם הפושע עומד במרדו היה ולא השכיל ולא הודה כי דבר ראש הקהל בפיו אמת ויוסף להקשות ערפו עד לבלי שלם גם כסף הכפורים אשר שתו עליו ויקראו עליו קהל גדול באספה אשר שמה נקרא בפנקס הקהל „אספת למען ידעו" כי רק למען דעת כל הפושעים והמורדים כי עוד יד ישראל תקיפה איש באחיהו נקהלו, ויחרם

לפתוח פיו בלא עת למען דַבֵּר, הלא טוב לו לפתהנו אחרי כן כאשר הראשים כבר דברו ועל כוס יענה כל הקהל אמן. זאת יזכרו תמיד בני האספה ויסגרו דלתי שפתותיהם עד בוא מועד לאמר אמן, ויהיו נקראים תמיד ועל מקומם יבאו בשלום אל האספה והנשים לבית התפלה והבנים אל החדר והבנות אל החופה — — ומה רבה המבוכה אשר קמה בהאספה בראות נכבדי העיר כי האחד בא לגור, הן גר הוא אברהם פה, הלא גורש מעירו ויבא הנה כארח, והמה בטובם קבלוהו באהבה ועוד יתרה עשו כי קרבוהו כמו נגיד ויתנו לו מושב בסיד האספה והוא שכח כל אלה ויעז פניו לדבר כמורד בקהל ופושע בעדת ישראל וינקה? לא ינקה!

ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם—הריע בקולו רבי זאב ראש העדה, איש תאר ובטן רחבה וזקן גדול ולובש בגדי משי, הוא אבי דוב בנו הנודע באמץ לבו בהובילו משקה לעבר הנהר ואשר גם בפעם הזאת לרגלו נקראה האספה.

— רק בעירנו יעיז איש מצח לדבר כמו אלה, רק בעירנו!—ענה אהריו חפני אחיו—לוא העיז מצחו איש גר בעיר אחרת לדבר כמו אלה כי אז סכרו פיו —

— הבו עצה הלום, אחים, רעה היתה בעיר, שועלים הלכו בנו, כלבים ישאו ראש — הריע אהריהם ממקומו אביאל הנאמן ויניע את גויתו הארוכה וידיו הארוכות ורגליו הארוכות ופאותיו הארוכות וחוטמו הארוך מאד ושניו הארוכות חרק כמו מרטן למען הביאן בבשר שונאו, ואחריהם קם שאון ואיש איש הריע והשמיע מבלי שומע ואברהם פנה ערף בשאט נפש לכל הקוראים בחזקה ויצא. ואז גדל השאון עוד יותר; כל אלופי העיר וקרוביהם ובני משפחתם וכל קוראי האספה הריעו תרועה גדולה כמו העירו את צבא המלחמה למלחמה, והקרואים אשר בקשו להקרא עוד אל האספה הניעו בראשם להצדיק את הדין על הרשע, ואחרי כי כל בני האספה אך קוראים וקרואים אשר בקשו לקרוא ולהקרא שנית היו לכן

בקול גדול כי כלה הוא עושה בבית ישראל, כי אדון כזה הסכין לגדולות וכפרה גדולה עליהם להביא למען הסיר אף וחמה, ויועדו יחד ויקראו גם לאברהם כי ישא בעול עמהם, והקהל נתן עליו מס המשים שקל. אך הוא התעורר ויוכיח להם דרכם על פניהם ויאמר בפה מלא כי חלילה לו לתת ידו לפושעים, אשר יאמרו לעשות עשר ויביאו רעה על כל העיר, אהדים יתעשרו, ראשי הקהל וקרוביהם ובני משפחתם וכל התקיפים בעדה, ובבוא עת צרה יגזרו גזרה על כל העדה הדלה והעניה מאד, ומה להם להאביונים אשר לחמם לנפשם לא ימצאו לשלם מס למען תת כפר העשירים ? ובאחת גזר אומר כי לא רק לא יתן מכספו להב, כי אם גם יקום כשטן להם אם תקום שנית צרה ויפח רוח אמץ בלב העניים כי יקפצו ידיהם ולא יתנו את הגרה האחרונה אשר בידם כפורים לנפש חומסיהם. הדבר הזה אשר עוד לא נשמע כמהו מעודו באספת ראשי עיר מותה הנודעים מעולם אנשי השם ביחשם וצדקתם, וכל אשר יקרא אל האספה חשב לו לכבוד גדול מאין כמהו כי נקרא שמה ואשר על כן שם מחסום למו פיו מיראה פן יזעמוהו ראשי הקהל ולא יקרא בפעם האחרת ויהיה לבוז בעיני אשתו אשר תציק לו עד מאד בשמעה כי איש שכנתה נקרא אל האספה ואם כן איש נכבד היא בעיר והיא שכנתה הרפתה תשא, כי פני אישה לא התראו במקום האספה, ואיך תשא ראש ביום השבת בבית התפלה? ומי יודע אם יכירנה עוד מקומה בין חיה בת אחי השוחט ודבורה קרובת המ"ץ וצביה אשת הש"ץ , אם אישה כאין נחשב בעיר וגם בלעדו יאספו אספה, וגם מבלי עצתו תוסד ותכונן העיר על תלה, וגם על בניו יעטו כלמה חבריהם בחדר, על בנותיו יפקדו זאת בבא עתן להנשא. כל הרעות האלה תפרוצנה מפיו אם יעיז לפתחנו להוציא הגה, ועל כל אלה הן גם הוא עונו ישא , הן גם המזג לא יחסר במקום האספה, הלא זבח ישראל זבח משפחה באספות באלה ועולה בלי נסך פגול היא, זאת מודעת, ומה זה ימריצנו

עמו ותורתו, ובכל עת אשר ישב בתוך עם זר היה שוחט בביתו אשר הוא היה גם המלמד לבניו, ועניי ישראל הרבו לבוא ביתו וישאו משם ברכה ויהי שמו לברכה עד למרחוק, אבל בבאו לשבת במותה היה פתאם בעיני יושבי העיר כאיש סר מדרכי אבותיו, כי דבר לפעמים לא רק את בני הארץ כי אם גם את בניו בשפת הארץ , גם לא שם לבו למנהגים אחדים אשר היו קדש קדשים בעיני בני העיר, והוא בשבתו ימים רבים את בני הנכר כבר שכח אותם ולא הוסיף לשים אליהם לבו, אך על כל אלה עוד אולי סלחו לו, אך בדבר אחד העלה כמעט אף כלם עליו . רב יושבי העיר החיו נפשם בהעבירם יין ושכר מעל לגבול מושבם, כי מס גדול הורם מכל משקה מעבר הנהר ועל כן שמו נפשם בכפם ויעבירו משקה מעבר הנהר מזה ויראו שכר לעמלם . אף כי שומרים רבים הפקדו על הגבול אשר עמדו כצופים כל היום וכל הלילה ולא נקו את כל הבא בידם, אם לא התראה פנים בתחלה את הראש, ואך לעתים רחוקות עשה איש כזאת , כי לוא הפצו להראות אתו פנים תמיד כי אז יצא שכרם בהפסדם וכל עמלם היה רק למענו, ומרביתם היבילו את הסחורה האסורה בידם למרות השוטרים, כי האיש אשר לא מצאה ידו ואך מעט הוביל אתו הוא חרש מזמה וידע להסתיר הדבר עד כי גם אם בקשו לא מצאוהו והעשיר עשה ביד רמה, כי שכר לו אכרים מעם הארץ ללותו וכפעם בפעם התלקחה מלחמה ויכו אלה באלה נכח השמש , ועל הדבר הזה באו כפעם בפעם חוקרים ודורשים אל העיר לחפש עון ואז נטל על כל בני העיר להרים תרומה לְשַׁכֵּךְ אף. ויהי היום ותהי מלחמה כזאת רבים משוטרי הממשלה נפצעו ויבא חוקר ודורש אל העיר ויתן בקולו על היהודים ויאמר לעשות בהם כלה, וַיִּבָּהלו מאד ולא קם עוד רוח באפם כי הבינו הפעם כי לא עשרה או עשרים כסף יְרַצֶּה מנחה , כי אדון אשר ירבה לדבר כשעה תמימה על דבר החקים והמשפטים ועל קשי ערף היהודים ומֶרְיָם ואשר יקרא

שם החובה על כל איש לבקש משפט ולרדפהו בכל לבו ולקום ביד רמה נגד כל מפיר משפט, שם אם יזיד איש להסית בשוחד לב השופט אשר נועד לעשות משפט, עונו בו ועונו על קדקדו ירד, אבל בארץ אשר אין משפט בה, אשר השופטים רק לשוחד ישורו, אשר הישר בישרו לא יחיה ולא יקום, כי אם בזאת יתעודד איש ותהיה לו תקומה בעשותו כל עול למען תמצא ירו לתת שוחד, בארץ אשר רק השוחד ישלט שלטת ובלעדו לא יוכל איש לבטוח בחייו ועמלו, בארץ אשר העשוקים ירבו באין רואה ובאין מפגיע, והגנבים והחומסים ישאו ראש יען כי ידם את השופטים, בארץ הזאת מצוה היא לתת שוחד. כי ראשית חקי החיים היא ונשמרת מאד לנפשך, לשמור נפשו מכל רעה ופגע חק הוא בחיים והאיש אשר לא כזאת יעשה הוא משחית נפשו ומשחת יהיה גם לרעיו, ואחרי אשר רק בשוחד ישמר נפשו, הלא אז עליו החובה לתת את השוחד ולשמר את נפשו, כי אם השופטים אשר תעודתם היא לשמור משפט ומהמשפט לחמס נמצא ועליהם המצוה לסוכך עליו לבל תגע בו יד, אם המה יטו מדרך משפט ויכבידו אכפם על כל איש כי יעותנו, הלא אך כסיל אדם יאמר לצדק הרבה ולהשחית נפשו ולקום נגד המרעים. אבל לא רבים יחכמו לבקש משפט במשפטם, כי רֻבֵּי המשפטים נחלת אבות או מורים המה וכאשר נחלום כן יחזיקום וכאשר נחל אברהם אהבת משפט מאביו ולחשוב את הנותן שוחד כאיש משחת ובליעל, כן החזיק במשפט הזה מבלי הרבות חשבונות ויבחר לנדוד בישר לבב משבת בבטחה על מקומו בְעָוֶל.

לעיר מֻוְתָה העיר הקטנה היושבת על הנהר, אשר היה הגבול להפריד בין המקום אשר נִתַּן לבני ישראל לשבת בו ובין המקום אשר גרשו משם, בחר אברהם ובניו לשבת ויוסף לעשות מקנה וקנין את מכיריו מעבר להגבול, ואולי גם לא חש כי גרש ממקום מושבו לולא זרו כבר רוחו ודרכיו לאחיו יושבי העיר מותה. אף כי גאמן היה רוח האיש עם

אשר בעת אשר כבנים לא אמון בם נחשבו אז היתה אמונתם משגבם ותפארתם ובה חיו ועתה בעת אשר כחסרי לב יתנום יביאו לב חכם הרבה יותר מבוזיהם, ירבו להשליך עליהם שקוצים ולשלוח כל חצי מגפותם אל לבם. אבל אז עוד בטרם צמחה ההשכלה הזאת כראש על תלמי לבב בני הארץ הזאת, אז עוד שלום היה לישראל , כי לב עם הארץ לא רע, ובטרם ישחיתוהו מורים מתעים לא יחרש מזמות רעות על עם אחר היושב לבטח אתו, אז ישב גם אברהם אבי יחזקאל ופנחס אחיו בשלום בעיר זפתיה, המשפחה היהודיה האחת אשר גרה בעיר הזאת, ואיש מבני העיר לא נחר בו, ותהי להפך כי כאשר באה הפקודה אשר אסרה אסר על בני ישראל לשבת בארץ ההיא ויד השופט חזקה גם על אברהם לעזוב את מקומו אז קמו רבים מנכבדי העיר ויתחננו לפני השופט כי יתן אותו לשבת, כי יצר להם מאד בעזוב איש נכבד וישר כמהו את העיר . ולוא בקש אברהם כי אז ישב בשלוה כי השופט לא מרה את פי נכבדי העיר לוא חפץ אברהם לפתוח את אוצרו ולהראותו את הנמצא בו, כי בלי ספק בקש השופט הנאמן לראות אם לא יימצא אות על אחד משקלי הזהב והכסף כי לא בישר בא לידי אדונו, אבל אברהם הקשה ערפו בחשבו כי אך שוחד יבקש השופט ממנו ולפי משפטו לא ינקה נותן השוחד כהלוקח, כי על כן בחר לעזוב את עירו ומקומו ויבחר לו מקום בעיר הקרובה, עיר מושב היהודים לשבת בה .

אל תצדק הרבה אמר החכם וכן יאמר כל חכם לב היודע עת ומשפט, לצדק הרבה במקום אין צדקה , לבקש לעמוד במשפט במקום אין משפט לא יחשב לישר וצדקה כי אם לסכלות וגאון. אמנם על כל איש החובה ותפארת היא לו לבור בדרך צדקה וחסד וישר, אבל רק במקום אשר עליהם יחיה ולא במקום שימית בהם. אם יפול איש בידי שודדים ויאמר : חלילה לי מהניף ידי על איש נברא בצלמי אז אבד יאבד ודמו בראשו , כן רק בארץ אשר שם משפט ישב לכסא

יחזקאל אשר בשם גבור נקרא בפי כל יודעיו היהודים ועם הארץ, בא לגור בארץ הזאת זה שלשים שנה, מעת אשר ברה מארצו מזעף אף השופטים אשר רדפו את בית אביו. אביו היה איש טוהר ונכבד לכל יודעיו ויהי מושבו בארץ האדומים עוד בטרם באה הפקודה לגרש את בני ישראל ממנה, ויהי מסחרו הלך הלוך וגדול ויאהבוהו מאד בני הארץ על ישרו ותמתו וטוב לבו, כי כאב היה לעניהם וכיועץ נאמן לכל אשר שאל בעצתו, ויהי שם אברהם לברכה בעירו כי עוד טרם החלה שנאת הדת להכות שרשיה בארץ ההיא, עוד לא קמו אנשי צבא ההשכלה המקנאים קנאתם לה כמקנאי האמונה לפנים, וכאשר מקנאי האמונה עשקו עשק וידברו הות רק בשמה למען תכסה עליהם בכבודה ולא תראה זמת תבליתם, כן מקנאי ההשכלה עושים היום, כי רק הות נפשם להם לקו ובכתנות אור אשר להשכלה יכסו את ערות לבבם הרע, עתה בכלות מקנאי האמונה לציר את ישראל היו ראשי מריביו מקנאי ההשכלה, וכאשר מקנאי האמונה אשר עיניהם לא לאמונה היו פקדו עון ישראל ויתנוהו כעם אין אמונה בו, כן המקנאים בשם ההשכלה יהדו חצי נקמתם וקנאתם בלב העם הנרדף בשומם אשם נפשו כי עם מואס השכלה הוא, וכל אשר ירבה כח השכלה בזאת כן ירבו שונאי ישראל, כי עיניהם תכלינה מאד בראותם כי יגדל ויפרץ ישראל בדעת הרבה יותר מהם על אפם וחמתם, אף כי ירודפו באף ויתנו מכשולים בדרכם, אף כי דעתם לא תתן ברכה להם כי לא יתנום לעבוד עבודה בממלכה ולראות שכר לעמלם בחכמתם, כי שם יהודי יעיב כל דעת ויחשיך כל אור ויסכל כל חכמה וישחית כל טוב, שם יהודי הוא האבן הנגף אשר ישחית את כל אשר יגע בו ויהפכנו מטוב לרע, ועל כן ירבו שונאיהם בראותם כי אחרי כל אלה אשר אף כי לא ישבעו להם בכל זאת יחכמו ואף כי התחתים פרושים ליד מעגלם בכל זאת ילכו קדימה, על כן ירבו לחרוק שן ולזרות פרש ולהקיא אל פני זעוטי נפשם אלה

מורך לבו ועצלותו תגידנה עיניו אשר כעיני מקיץ מתרדמה תַּרְאינה, והיה כי יסיתוהו לשלול יַדֶה אבן ביהודי גם ישלח ידו לקחת מאשר ימצא, אך אם יפחד פן סקול יסקל, או ירה יירה בכדור עופרת אז יברח וימלט על נפשו ולא יוסיף לקום וביום המחרת יבא ויתקע כפו באהבה להיהודי. ולוא חגרו היהודים בתהלה בעז מתנם כי אז בלי כל ספק חרדו מפניהם עם הארץ וינועו ויעמדו מרחוק, ולוא רק את היונים לבדם ערכו קרב כי אז לא אזלת ידם במלחמה ההיא. אולם לוא שלום היה לישראל בקרבו ולוא עם עומד על נפשו היה כי אז חדלו כבר משום רק אותו למטרה לכל חצי נקם ועברה, לא עם מלחמה הוא ישראל ובדי דם לא יאמר האח! כי על כן לא קמו גם היהודים ברומעניה נגד רודפיהם, אף כי לרבים בהם היו גם כלי נשק, כי כל עובר אורח בארץ ההיא יכין כלי מות בידו פן יתנפלו עליו מרצחים, ועוד יתרה עשו, לא רק לא קמו כאיש אחד חברים, כי אם גם אלה אשר בהם לא נגעה הרעה רִפו את ידי החפצים לשים זרועם משגבם בקראם בהזקה אשר בהתגרותם מלחמה יעלו אף רודפיהם עוד יותר, ואז לא יהיה להם אף פתחון פה לבקש משפט, כי ישימו האשמה בראשם ויאמרו כי המה היו הראשונים להפיח ארץ. ובכן השיבו המפחדים ימין אחיהם אחור לבל יעשו חיל. ומרבית היהודים הן גם בלעדי זאת לא לכלי מות יצפו לעזרה, כי להם הצדיק מחסה עוז ובו יושעו תשועת עולמים, ואם הצדיק עוד לא קם עם מרעים לעשות בהם כלה, הלא אות נאמן הוא כי עוד לא באה שעת רצון ובעתה יביא הצדיק הגאולה, אשר על כן לא עמדה גבורתם להם גם להאחרים אשר בזרוע כח התעודדו להציל חייהם ועמלם, ויפלו שדוד ברב כחם ועזוז רוחם. גם יחזקאל הגבור היה אחד מאלה אשר לפני בני עולה נפלו ביום המהומה.

בגבולם ויקומו יחד כאיש אחד ללחום בעד אחיהם ולהשגב יחד מפני יד הצר השלוחה בהם? האם הבינו אז כי אך אם שלום אמת יהיה בקרבם ולאיש יכאב בהכּות רעהו רק אז תקוה להם להתחזק ולעמוד, ואם אין אז יהיו לאחד אחר למשסה ואין אומר השב? אך לא! לא בארץ אשר יושביה כלם יחד חדשים מקרוב באו כי על כן לא יכבד איש על פני רעהו, לא בארץ אשר זקן ונשוא פנים עוד טרם ימצא בה, כי כלם כראש הנם בעיניהם ובא רעהם ואמר אך תעלולים המה כלם, לא בארץ אשר לא יוכר זקן לפני נער ויודע לא ירומם בדעתו על חדל הדעת וחסר הלב, לא בארץ כזאת תבנה האחדות בית זבול לה, לא בארץ כזאת יצאו חוצץ בצבא ומשטר כי אין מפגיע ואין מצוה, לכן בצרתה איש למאורתו יפנה מקצהו להתחבא והיה כי יִתָּפש והיה לברות.

בתחלה כאשר באו היהודים יושבי עיר אחת במצור לא שמו יתר אחיהם את לבם אליהם, לא פחדו ולא רהו פן אם החרש יחרישון ביום הזה ביום איד אחיהם אז גם עליהם תעבר כוס, כי אמרו: „חטאת נפשם שלחה בהם יד אויב ומתנקם, ולוא הבינו והשכילו לבחר בדרכי שונאיהם, לולא העלו אפם בדרכיהם הנלוזים כי אז שלום היה להם". אבל לא ארכו הימים והשנאה נשאה ראש ותפרש כנפיה ותעבור כדבר הוות מכפר לכפר ואחרי כן גם מעיר לעיר, לפניה הלך רצח והליכיה רחצה בדם. ויצר מאד לכל היהודים פעם אחת ויפחדו כל היום ושנתם נגזלה כי לא ידעו עוד אף הבוטחים בלבם שלו בנפשם מתגרת יד אויב. אם אמנם נמצאו עתה גם אנשי לב בין הנרדפים אשר קמו בזרוע נטויה להלחם בעד חייהם ושלות ביתם, אבל עתה כבר אחרו המועד. עת היתה להם להלחם אז בעוד לא נחתה בהם גם זרוע המשפט אף היא לדכאם, אז כאשר אך מתי מספר שואפי דם הגיחו מחוריהם לנסות דבר אולי יוכלו אז לוא חגרו עז כי אז מתה הצרה ביום הולדה ולא קמה פעמים, כי עם לא עז הוא העם היושב ברומעניה,

מושל בו ויראת אלהים לא תניע לבב שונאיהם מבא ברמים, הן דם היהודים חרם הוא , ובמטיפי המוסר ימצאו רבים אשר לא רק כי לא יניאו את לבב העם משאוף דם היהודים כי אם גם יפיחו בקרבם רוח קנאה לאמונה ויאמצו ידם לעשוק עשק באמרם כי טוב לפני האלהים להתנפל בזעף אף ובחמה שפוכה על העם אשר זעם, אשר על כן ירבו בכל הארצות הצריקים אשר ימהרו למצוא חן בעיני אלהים בחמסם את הנארים, ומה גם בארץ הזאת אשר אין שלום בה לעובר ארח מפני יד החומסים הרבים אשר ביערות ילינו ולמאות יצאו חוצץ המרצחים ולא ייראו מפני איש, הן המה הגולים והבורחים אשר נמלטו אל הארץ הזאת, כי לא רק מבני יהודה ברחו מעבודת הצבא כי אם גם רבים מאנשי החיל אשר לא מבני ישראל המה מאסו בעבודה הזאת בארצות הקרובות ששם נתנו את העובדים בצבא כעפר לדוש , ורק כי היהודים הנמלטים מצאו להם אחים אשר עזרו להם בצרה, בני ישראל יושבי הארץ לא נתנום למוט בענים ויתמכו בימינם ועד מהרה היו אף המה לכלי חפץ: למלמדים, למורים, לבעלי מלאכה או לסוחרים, והבורחים אשר לא מבני ישראל המה היו למרצחים ביער ושודדים על כל דרך, כי לולא כזאת עשו כי אז נפחה נפשם ברעב ואין חומל עליהם, ואם נתפלא עוד אם נמצאו בארץ הזאת אזנים קשובות לקול הקורא: עשק! וידים נכונות לשלוח יד בנפש היהודים ועמלם וקנינם? היונים אך הגה הוציאו מפיהם והנה המון רב כזאבים פרצו אל רבץ שה פזורה ישראל ויתנקו בהם עד אשר רחצו הליכיהם בדם וכל עמלם וקנינם היה רגע לבז, והמנוחה אשר שעשעה לפניהם עד היום כל עת אשר נרדמים היו עטתה שק ותסתתר כפקחם עיניהם לקול ההורגים, ותסתתר לבלי הראות עוד בארץ הזועמה הזאת .

המנוחה הסתתרה מפני בני ישראל , והמה האם רדפו אחריה להחזיק בה? האם התעוררו אחרי אשר החלה השואה לדרוך

יוזילו תמיד מהמחיר, כי תאות היהודי הנבזה היא אך להרבות מסחר וישמח אף בשכר מעט לא כמו היונים אשר ירבו במחיר מרכלתם שבעתים, אבל כל אלה עוד כאין נחשבו מול החטאת הגדולה אשר בה חטאו עוו ופשעו בני ישראל כי באו בגבול היונים ויחלו גם המה לתת כסף בנשך לאצילי הארץ הזוללים והסובאים והעצלים מאד, וישהיתו כה את דרכם עד כי הפרו גם חק גבלו היונים לקחת עשרה למאה נשך לחדש והמה לקחו גם חמשה גם ארבעה. ולדבר הנורא הזה לא יכלו היונים העשוקים לסלוח, כי ראו עין בעין כי היהודים יתנכלו להשהית מטה לחמס , הן מי זה יואל לתת להם עשרה אם היהודים גם ארבעה יקחו, האם יועיל להם עד מה יחשם כי לא מחלצי העם אשר זעם אלהים יצאו, להפוך להם לב אחיהם בני אמונתם להרבות להם נשך, אבל הלא פתגם ישן הוא „אין אחוה במסחר"! כי על כן הכמו והשכילו לראות כי אין דרך אחרת להם בלתי אם להביא כלה ונהרצה על עם הרמס המשחית את דרכו לגרשו כלה מהארץ או לבער אחריו לאט לאט .

להכות ולשלול שלל מאת היהודים תמצאנה ידים למאות בכל העתים ובכל הארצות במאה התשע עשרה כמו במאה השלש עשרה, וכאשר בלי כל כפק כן יהיה גם במאה העשרים וחמש, כי ממאה בני אדם ימצאו אולי חמשה אשר אהבת המשפט המיתה בקרבם כל חפץ וכל תאוה להכות איש את רעהו ולשלול יגיעו ואם תפתחנה הרצבות המשפט מידי ההמון אז תהיה כרגע יד איש ברעהו ותמלא הארץ חמם ומבול דם אדם ימחה את כל היקום, רק זרוע המשפט תפיל פחדה והדעת כי יש משפט תשים רסן בפי רבים מבא בדמים , גם יראת אלהים ומוסר שדי תתן חתיתה בלב רבים, יען כי המטיפים לאמונה ישתלו על תלמי לבב בני הנעורים אהבת משפט ושנאת גזל , אך היהודים אשר נחשבו מאז כעם אשר כל משפט אין לו ועד היום יחשב בארצות רבות כרמש לא

התעורר אף הוא ככל גרי הארץ כי ישימום לאזרחים ולא יגרע מחקם, לא השמיע קולו באזני הנועצים: הנוני חנוני, אף אני חי אני ועובד עבודת הארץ ואל תשכחוני מקרוא בשמי במספר בניה, שנת תרדמה נפלה עליו ולא ראה כי לכל יתר בני העמים יקומו מליצים בשער אשר יזכירו שמם וידאגו לתת להם חקי חיים אם יזכו או לא יזכו להם, וקול בן ישראל לא יִשָּׁמַע אף אם בחזקה יקרא ולאושר רב יֵחָשֵׁב לו אם ינתן לו אף מעט מהרבה אחרי כי ילאו לשמוע צעקותיו ואף כי אם יסגור שפתים אז לא יזכור איש ביום ינתנו חקים צדיקים כי גם הוא יתהלך בתבל וגם לו דרושים משפטי בני אדם וחקי חיים. איש לא יזכור ביום המשפט את משפטו, אך ביום סופה וסערה, ביום אשר יָשְׁלַךְ משפט מכסאו וברגלי זדים יֵרָמֵס, עת גזל ישא דגל ובוגדים באדם יוסיף על צבאו, עת המון פרא ישוד צהרים כזאבי טרף אז יזכרו את שם ישראל לראשונה, וכל עונותיו ועון אבותיו ואבות אבותיו עד האדם הראשון יחולו על ראשו ויהיה השה לעלות לעולה כליל להם. ההשה ישראל מְבַקֵּשׁ משפט ביום המשפט וכאבו נעכר לארך ימים.

ויהי אך נודע להמון יושב רומעניה כי גם הוא כעם בעמים יתחשב וכי גם לו משפטים נִתְּנוּ ועל ידיהם גם כח ותעצומות ויתאו תאוה להראות זרועו, ויען כי לא נסה לצאת לקראת נשק להביא שלל עמים זרים, עוד לא למד להרים ראש, כי רק במישב הנועצים הרימו לו קרן והוא טרם ידע הכבוד אי זה מקומו ובמה ישגיב עם בכחו למען על פני העמים יכבד, לכן שמו עינים בעם היושב לבטח בארצם ולא יירא מפחד פתאם עד כי לא התבונן בשלותו כי מספר המשפטים נגרע שמו והנהו כרמש לא מושל בו, את היהודים בחרו להם למטרה לנסות כחם בם ושלום אליהם יאספו, ויהיו היונים הראשונים לשלוח יד בעם הרמס, בעם אשר מחרם הוא בפי כהניהם ואשר יתחרה עמם במקנה וקנין וירבו הָרֵע כי

שיבאו; גם גם בני יהודה הנדחים אשר נמלטו על נפשם לכל יצאו חלוצי צבא בקרב הארצות אשר רק את דמם בקשו ומשפטם גזלו, עול עבודת הארץ העמיסו עליהם כמו על יתר בניה וירדפום וישקצום ולא נתנו להם מקום לשבת בתוך יתר בני העם, או אלה אשר אהבת אחיהם רדפתם מנוחה , אשר נדחו מהקהל יען כי עברו תורות או יצא עליהם הקול כי הפרו ברית הקהל, כל אלה נקבצו יחד וַיִרְבּוּ מספר יושבי הערים, ויהיו יחד כל הגרים בשלוה כי אין עוד משפט בארץ. ומה חפץ עוד לישראל אם יתנוהו לחיות ולהרבות זרע כחפצו? ויהיו בני ישראל ויאכלו וישתו וישישו מאד על חלקם הטוב וישימו בנים הרבה ויגבה לבם מאד וילעגו לכל הטוב אשר יראו אחיהם בארצות הולאנד , צרפת ובריטאניה , כי במה נחשבו כל אלה הטובות אשר יראו שם לרגלי המשפטים הצדיקים לעמת החפש , החפש אשר אין לו מתג ורסן אחרי אשר בלי משפט הוא ואשר עליו התענגו בארץ הזאת? גם בתים בנו, גם כסף אצרו ויאמרו לעולם נשב בבטחה וכל יד עמל לא תבאנו! כי עוד טרם ידעו כי באין משפט אין חפש ואין מנוחה ואין בטחה להחלש. כבונה ביתו על ערמות חול ולא העמיק לבנות יסודו ולא הניח אבן פנה במעבה האדמה ורוח קל יהפכנו על פניו כן כל הבוטח בשלות ארץ כזאת .

כאשר לסכלות תחשב לאיש אם יאמר : אין לי חפץ בצי אדיר לעבור בו בים הגדול אחרי כי ראיתי בעיני כי ינוח מזעפו ימים רבים וגם בבלי גמא לא יִסָכֵן העובר , כן אולת ורעה רבה היא לאיש לבטוח במנוחה אשר יראה בארץ אשר בלי שוטר ומושל תִּהָגֵג. המנוחה תשור עד אשר תבא חליפתה, עד שר יקרה, מקרה קטן ויוציא סופה ותסער הכל ממקומו ותביא צלמות ולא סדרים, וכן היה. שקט היה ישראל על צרור כספו עת אשר נקבצו רוזני ארצות לפריז להציב גבולות הארץ הזאת ולהעמיד משפט על אשיות כל ימותי למען תחשב אף היא כארץ בארצות, נרדם היה אז ולא

ומדוע זה לא יראה העם הזה, אשר משפטו נגזל בכל הארצות שכנותיה המתהללות כי על משפט תקומנה, טובה בארץ אשר עוד טרם תדע מה הוא משפט, כי על כן לא ישלחו בני הארץ את ידם לקחת אותו רק להם לאחוזה ומידי בני ישראל עוד טרם יגזלוהו ? עוד לא ידעו מה הוא משפט, כי על כן לא צץ עוד מטה גזל משפט ולא משלו השופטים בה לרע ליושביה והשחד עוד לא עלה כראש על תלמיה ולא היה למחסה עוז לשודדים ולאבן נגף לישרי לב. עוד לא ידעו משפט הנולד על ברכי חברת המדינה, כי גם לא נשאו עוד נפשם להשוב את ארצם כמדינה ואת נפשם כחברה. כגל עלים בלים אשר התיקם הרוח ממקומם ויאספם חמרים למקום אחד אשר רק למראה עין כהר יתנשאו ורגל עובר תדושם ותשפילם עד עפר והיו לדומן או יפזרו שנית לכל רוח, כן היו כל יושבי הארץ; בם צוענים נעים ונדים למשפחותיהם זה מאות בשנים, גנבת הסוסים משלה ידם, הלוך בלי לבוש תפארתם וחסרון כל מעון ומקום מושב מעוזם, כי ידעו נאמנה כי לחמם לא יחסר ולא ילכו בגולה ולא ישמו בתיהם גם ביום רעש ומלחמה; בם בני בולגאריא וסערביע ויתר אחיהם אשר כמשא כבד הכביד עליהם עול ממלכת תוגרמה ויחושו מפלט להם אל הארץ הזאת, אשר אף כי גם היא למס עובד לה בכל זאת היתה סתרה להנמלטים לה מפחד נוגש; בם בני יון הכנענים מאז אשר למדו מאחיהם הכבירים מהם לימים בני יהודה ובני צור, להעביר כנעתם מארץ לארץ אבל גם על חרבם חיו, אך מאז נשברה חרבם, זרוע עזם נגדעה וארצם נשבתה משם ויהיו למס עובד, מני אז היו לרוכלים סוחרים אל ארצות לאכול יגיע עמים רבים, כעורבים מריחים מרחוק בשר נבלה, כן יריחו תמיד מקום מקנה וקנין, מקום אשר התרמית תאצור כסף ומאזני מרמה יעשירו את בעליהם, וכאשר מלפנים מלחמה היתה בין רוח היונים ורוח היהודים למען דעת למי ארץ, כן היום מלחמה להיונים בישראל להציב למסחרם יד בכל מקום

א.

הָרוֹעִים.

עב קל חלף ועבר על שמי ארץ רומעניה ויעלה בתהו ועל כנפיו נשא אתו אוצר חמדה, הלא היא השלוה אשר נִתְּנָה לבני ישראל בארץ הזאת זה ימים רבים; ימי המנוחה לישראל גזו וחלפו ואין עוד זכר למו, ותחתיהם באו רגזה וקפדה, רצח ישוד צהרים ופחד הוֹת ירגיז בלילות; מי בזוז מאז כהעם הזה? דם מי ישפך תמיד בידי בני עולה אם לא דם בניו? עמל מי יאכלו זרים ברחובות ולא יאשמו אם לא עמל בית יהודה? ובכל זאת כמעט לא נגעה הרעה אל עצמם ואל בשרם מאז כמו עתה בארץ הזאת, אשר נהפכה פתאם למאורת פתנים ולשון אפעה תראה עין איש יהודה בכל אשר יפנה. אין קץ לזבח, רבה המהומה, אשר אפפה את העם הזה מדור דור, מיום קמה עדות ביעקב כי נבחר לעבוד לאלהי אמת, וכבר יחלו לפגע ויחכו לאיד כאשר יכין איש את נפשו להקרת הנורא אשר יביא החרף לרגלו בעוד חרבוני קיץ יזעזעוהו. אבל בפעם הזאת הלאוהו תלאותיו; כי ישב שלאנן בטח בארץ אשר יושביה לא נשאו בעול, יען כי כמו אין ארונים היו לה כן פרו ורבו יושביה באין פחד צר ויחושו מפלט אליה כל המפחדים ממגור מסביב, וגם לישראל היתה לפנים הארץ הזאת כארץ צבי, כמקום מקלט לכל נדח ומר נפש, כמחסה מרודפים ומנושים, כמחבא מרוח עריצים. לאחד אחד באו או נמלטו אל הארץ הזאת ויתישבו בתוכה ויראו טוב.

הירושה

ספור

בשלשה חלקים

חלק ראשון.

מאמרים:

נצח ישראל.
לכל זמן.
עת לטעת.
משכיל אל דל.
שאלת היהודים—שאלת החיים.
ללמד בני יהודה קשת.
לקיים דברי האגרת.
קץ וחשך.
שמחה לישרי לב.
ונושנתם בארץ.
לא עת להשות.
עתה ארומם, עתה אנשא.
תקרא ואנכי אענך.
מלחמה בשלום.
יש נספה בלא משפט.
נחפשה דרכינו.
תשובה על מכתב בן יהודה.
משפט השופט.
אבותינו חטאו ואינם.
דרך לעבור גאולים.
והיה ראשיתם מצער.
עצת נפש.
אם לא עכשיו אימתי.
אל תזרעו אל קוצים.
חזו נכוחות.
הוציא עם עור.
הרימו מכשול.
אחוה דעי אף אני.
ארץ ישראל בזמן הזה.
ואענה חורפי דבר.
משגב לעתות בצרה.
והיה לעת ערב יהיה אור.
משפט עמי (מה לעשות).
ארך ימים בימינה.
ונשמרתם לנפשותיכם.
כפה של חשבונות.
חברת מפיצי ההשכלה בישראל.
ככלות כחנו.

ועוד מאמרים קטנים רבים, תולדות אנשי שם, ומספדים וכו'.

רשימת חבורי רפ"ם.

יצאו לאור ע"י אגודת חובבי שפת עבר

מחלקה ראשונה

ספורים.

חוברת א' — גמול ישרים—(שנת תרמ"ז).
" ב' — שמחת הנף וקבורת חמור (תר"ן).
" ג' — התועה בדרכי החיים. חלק א', ב' (תרנ"א).
" ד' — התועה חלק ג', ד' (תרנ"א).
" ה' — הירושה, (כרך א') חלק א' ותחלת חלק שני (תרנ"ה).
" ו' — הירושה (כרך ב') סוף חלק שני וחלק ג' (תרנ"ח).

מחלקה שניה

מאמרי בקרת.

חוברת א'—המשה מאמרים: אבן ישראל, עת לדבר, עת לעשות, עם עולם משפט חרוץ (תרמ"ט).

בחוברות הבאות יבאו

ספורים:

גאון ושבר.
נקם ברית.
הגמול.

מהספורים הגדולים של רפ"ס אשר חלק המחבר בעצמו לשלשה הלקים. שני החלקים הראשונים נדפסו בשנות תרל"ז ותרל"ט והחלק השלישי נדפס בהחוברת האחרונה אשר יצאה בדפוס אחרי מות המחבר; אולם אנחנו מצאנו לנכון לתת עתה את כל חלקי הספור בשני כרכים למען יתאימו בכמותם אל ההברות הקדמות אשר היה מספר גליונותיהן מעשרים ועד כ"ה לכל אחת מהן. ידענו כי „הירושה" הפיקה רצון מכל קוראי עברית, לכן הננו מקוים כי ירבה מספר דורשי הספר ובקרב הימים יושבו דמי ההוצאות הרבות אשר עלו על הדפסתה; ואז נגש להביא בדפוס את הספורים והמאמרים של רפ"ס אשר מספרם גדול וערכם לא מעט הוא, ואולי עוד ירבה בימינו אלה מאשר היה להם בעת אשר נולדו על ברכי „השחר".

נספחה לזה רשימת הספרים אשר יצאו לאור ע"י האגודה בהסכם אלמנת הסופר ויתר ההבורים של הסופר ההוא אשר ברצות ד' דרכנו נִתֵּן אותם להקוראים בחברות הבאות.

המוציאים לאור:

ד"ר יהודה ליב קאנטאר.

ד"ר יהודה ליב קאצענעלסאן.

טוביה מרגלין.

מעט היו שנות חייו על הארץ, אבל רבה היתה עבודתו בשדה הספרות; כל אחת ואחת מחברות „השחר", אשר נתן לקוראיו מדי חדש בחדשו במשך י"ח שנים, מלאה כרמון פרי עטו וילדי רוחו הכביר, ואם יקבצו כלם יחדו והיו למאסף גדול אשר יכיל בקרבו עד חמש מאות גליונות (באָגען)! מלבד הטרדה הרבה הנחוצה להוציא דבר כזה למענהו, הלא יִדָרש לו מוצא לכסף לא מעט, אשר לא במהרה יִמָלא בצוק העתים האלה. על כן לא יתפלאו ולא יתלוננו אוהבי ספרתנו על כי ההוצאה החדשה של ספרי רפ"ס התנהגה בכבדות ועד כה לא הגיעה לחצי מטרתה; ואולי גם יכירו טובה לחברי האגודה כי עלתה בידם להוציא לאור חלק גדול מחבורי רפ"ס, הלא הן חמש חוברות מכילות בקרבן ארבעה ספורים גדולים וחמשה מאמרי בקרת, אשר כבר התפשטו בקהל הקוראים ועזרו להטיב מצב אלמנת הסופר וילדיהם העזובים.

כל זמן שהתקימה האגודה עשתה כל אשר היה ביכלתה לעשות; אולם ברבות הימים העתיקו איזה מחבריה את מושבם הרחק מעירנו ואחדים עזבו חיים לכל חי. כן נתפרדה החבילה ונשארו על מקומם רק שלשה מהחברים, המה המדברים אליכם כיום הזה. פה המקום להזכיר לברכה ולשבח את שם אחד מבעלי האגודה אשר לֻקח מאתנו, הוא המשורר המפואר יהודה ליב גארדאן, אשר לא הָם על טרדותיו ובנפש חפצה עסק בקריאת ההגהה של החברות האחרונות הנדפסות ע"י האגודה, לנקותן מכל שגיאה אשר יצאה בשגגה מאת המגיה; וברוב ענותנותו לא נתן רשות ליתר החברים להביע לו רחשי תודה על עמלו זה בפתח דבר מאת דמו"ל לאחת מהחוברות הקודמות.

והנה כאשר יקרו לנו מאד שתי המטרות אשר היו לעינים לבעלי האגודה—הרחבת שפתנו ומשען בני ביתו של הסופר אשר הקריש לה כל רגעי חייו וכל הגיוני לבבו — לא אמרנו נואש ואזרנו חיל לבצע את אשר החלה האגודה לעשות. הספור אשר אנחנו נותנים היום להקיראים, „הירושה", הוא אחד

דבר אל הקוראים

מהמוציאים לאור.

אחת עשרה שנה עברו למן העת אשר חובבי שפת עבר בעירנו, בהגיע לאזנם השמועה הרעה כי נגזר פרץ סמאלענסקין מארץ החיים, הבירו את החוב המוטל על כל המתימרים בכבוד כפרתנו לגמול חסד של אמת עם הסופר המצוין הזה, אשר לא עשה לביתו ולא הספיק גם לסדר רוב חבוריו המפוזרים ומפורדים במ"ע „השחר".

אגודת האנשים ההם גמרה אומר לאסוף כל כתביו ולהוציאם בהוצאה חדשה חוברות חוברות ולסדרם בשתי מחלקות גדולות: המחלקה הראשונה תכיל את כל הספורים אשר השכיל בהם המחבר לתאר לנו ביד הרוצה את חיי בני עמנו, מעשיהם והתהלוכותיהם, אהבתם וקנאתם איש לרעהו, הגיוני לבבם והלך נפשם, כמראות אשר ראה בימי נעוריו עת שבע נדודים בתחום מושב בני ישראל בארצנו ובארצות אחרות; ובמחלקה השניה יבואו מאמרי מחקר ובקרת, אשר השמיע בם קבל עם את דעותיו והשקפותיו על ענינים נכבדים העומדים ברומו של עולם היהדות ועל שאלות שונות אשר התעוררו מעת לעת במחנה ישראל, על אודות מצבו בעת הזאת ועל אודות עתידותיו לימים יבאו...

וכאשר העמיסה האגודה על שכמה את מלאכת הקדש הזאת לא עשתה בנפשה שקר לקוות כי לא יארכו הימים וחפצה יצלח בידה להדפיס את כל אשר הרה והגה רוח סמאלענסקין.

Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 22 Марта 1897 г.

ספרי

פרץ בן משה סמאלענסקין

מחלקה ראשונה:

ספורים

חברת ה׳

הירושה

שַׁחוּ רָעִים לִפְנֵי טוֹבִים.
(משלי י״ד, י״ט).

כרך ראשון.

ס׳־פטרבורג.
בדפוס הג׳ אדאלף לאנדוי.
תרנ״ח.

СОЧИНЕНІЯ
П. М. СМОЛЕНСКАГО.

**Изданіе любителей древне-еврейскаго языка
въ С.-Петербургѣ.**

ОТДѢЛЪ ПЕРВЫЙ:

ПОВѢСТИ И РОМАНЫ.

Выпускъ V.

Гаіерушо.

Томъ I.

P. SMOLENSKY'S

SÄMMTLICHE WERKE.

HAJERUSCHO

T. I.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
Типо-Литографія А. Е. Ландау. Театр. площ., 2.
1898.

ספרי

פרץ בן משה סמאלענסקין

יוצאים לאור בהוצאה חדשה

על ידי

אגודת חובבי שפת עבר

בס׳ פטרבורג.